G

g *littera septima alphabeti Latini.* **1** *gener.:* CARM. Ratisb. 35,1 G pro H posita. WIBALD. epist. 167 p. 287,31 Germanici sumus, non Galli comati, qui in talibus nominibus *(sc. e. g. Wibaldus)* G pro V anteriori ponunt *(i. 'gv' pro 'vv').* *ad significandum punctum: v. p. 1,5.* **2** *mus. (de re v. LexMusLat. vol. II. s. v. 'g'):* **a** *de littera significativa neumatibus addita ('Romanusbuchstabe'):* NOTKER. BALB. ad Lantb. p. 69 G ut in gutture gradatim garruletur, genuine gratulatur. **b** *ad tonos significandos:* Ps. ODO CLUN. dial. 2 p. 254b,33 a prima A in octavam a diapason invenitur hoc modo: A.B.C.D.E.F. G.a. *ibid. saepe.* *in mensura cymbalorum:* THEOPH. sched. 3,86 p. 158,19sqq. faciat *(sc. quicumque vult facere cymbala)* duas partes cerae aequales cum libra, unam ad a litteram, alteram ad G; ceram a litterae dividat in octo aequales partes et addat tantum ad ceram G litterae, quantum *eqs.* CYMBALA I 13 accipe totum G et eius octavam partem et fac h. *al. v. et p. 1,17.* **3** *math. numerum CD significans:* CARM. de litt. 8 G: ergo quater centum Ç nunc caudata reservat. 16 P: P similem quo g numerum monstratur habere; CCCC. **4** *comput. ad significandam litteram dominicalem ('Sonntagsbuchstabe'; de re v. H. Grotefend, Taschenbuch der Zeitrechnung. 142007. p. 4. 134sq.):* LIBER ordin. Rhenaug. p. 241,21 quando dies dominica in a vel b vel g occurrunt.

***gaaneria** *vel* ***vuaneria** (wua-, vuagn-, vuain-, -nn-), -ae *f.* *(francog. vet.* guaagneri, gaaignerie; *v. DEAF G. p. 9)* *proventus, fructus, reditus – Ertrag, Gewinn, Einnahme:* TRAD. Altaerip. 157 (ante 1173) de quo *(campo)* g-am pro terragio et decima retinuit *Cheboldus.* 597 Girardus . . . dederat . . . capitulo v-am. CHART. Laus. 464 concessit Melioretus . . . Bertolo . . . vineam, cuius vuag-am habuerat Cristanus. 702 capitulum emit culturam (*corr. ex* vuai-am) vinee. 830 vinearum w-am. 842 vuann-am . . . vinee. *cf.* *guadagnum, *wannagium.

gabala *v.* gabalus. **[gabalinus** *v.* *galbaninus.**]**

gaballinus *v.* caballinus.

gabalus (gabulus), -i *m. vel* **gabalum** (gabulum), -i *n.* (-a, -ae *f.: l. 42*) **1** *crux, trabes, tabulatum tormentorum – Kreuz, Balken, (Marter-)Gerüst:* ALDH. virg. I 7 p. 235,5 verticem -i (-uli *var. l.*) scandens *Christus.* II 1638 quando crucis -ulum sacrato corpore scandit *Salvator.* CARM. imag. 1,2,7 ut crucis in -o delevit *Christus* crimina mundo. **2** *ramus – Arm:* ACTA imp. Stumpf 327 p. 466,18 (dipl. Heinr. V.; spur. a. 1111) a loco, ubi consurgit orientalis -a fluvioli Luteron, per descensum eius, usque quo influit Sigilbach *(sc. terminus vadit).*

gabata (gavata, gavita), -ae *f.* *lanx, patella, vas – Schüssel, Schale, Gefäß:* COMPOS. Luc. M 16 mitte *(sc. mixturam)* in -a auricalca. COMPOS. Voss. I 1 mittes astulas de agrifolio ligno in gavitam. ADEMAR. hist. 3,56 l. 36 rex Francorum ⌞oblata conca⌟ (oblato -a *var. l.*) ex auro purissimo pensante libras XXX . . . Franciam reversus est. DIPL. Karoli M. 254 p. 365,27 (spur.) feci . . . duodecim -as, duo aureas et decem argenteas, cum catenis de oricalco. *al.* *matella – Nachttopf:* RECEPT. Bamb. 72 in duas gavatas mittis et in singulas gavatas singillatim meient *(sc. coniuges).* *cf.* 1. *capita, *gevetha.

1. gabella *v.* caballa. **2. *gabella** *v.* 1. *cabella.

***gabellum** *v.* *gavalum. **gabia** *v.* cavea.

gabiliarius *v.* caballarius. *adde ad vol. II. p. 2,14sqq.:* GREG. CAT. chron. II p. 42,7 quem *(casalem)* tenuerunt ad laborandum Franco Adonis et Berardus gabili-us.

***gabiloctis,** -is *subst.* *(gall.* gabalaccos, *v. Meyer-Lübke REW3 nr. 3624; ital.* giavellotto, *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 771c)* *hasta, iaculum – Speer, Wurfspieß:* ALBERT. M. pol. 6,51 p. 599b,44 agiliores sunt *(sc. iuvenes leviter armati)* ad iactus lancearum et iactum instrumentorum, quae '-es' vocant et fundibularios.

gabio *v.* gobio. **gabola** *v.* galbula.

[gabula *v.* 1. capulus. *adde ad vol. II. p. 257,60:* UNIBOS 113,1 (ed. Klein) tres -i *(ci. Klein,* gebulę *cod. corr. in* febulę, glebulae *ci. Schröder,* gabulae *ci. Welkenhuysen),* tres mortuę *(sc. mulieres)* presentantur ecclesię.**]**

gabulum *v.* gabalus. ***gabuta** *v.* *cambut(t)a.

gaça *v.* 1. gaza. ***gaçala** *v.* *gazela.

gacceticus *v.* cacheticus. ***gacetum** *v.* *gazetum.

gacillo *v.* cacillo.

***gac(i)um, *gacius, *gaç(i)um** *v.* *gahagium.

gaçofhilatium *v.* gazophylacium. ***gacz(i)a** *v.* *gazz(i)a.

***gadalis,** -is *f.* *(got.* *gadailo; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 5)* *fornicatrix – (Buhl-)Dirne, Hure:* CAPIT. reg. Franc. 146,3 de -bus et meretricibus volumus, ut . . . portentur usque ad mercatum, ubi ipsae flagellandae sunt.

***gades,** -is *f.* *(m.: l. 31)* (Gades, *cf. Isid. orig. 13,15,2. 14,6,7)* *decl. II.: l. 31.* *fere subst. plur.; sing.: l. 33.*

1 *iur. i. q. terminus, limes, meta, fines – Begrenzung, Grenze, Grenzgebiet:* **a** *strictius:* CHART. Pommerell. 57 p. 50,21 (spur. s. XIII.ex.) termini . . . sive -es . . . villarum sic denominantur *eqs.* CHART. Sil. D II 166 p. 107,23 limites assignasse, de -bus . . . Scarbisson iuxta -es Schurgast ac deinde usque ad -es villae Cruciferorum. CHART. Mekl. 713 p. 35,32 custodias de spacio -iorum castellanorum nostrorum . . . volumus observare. CHART. Burgenl. II 112 p. 81,5 munitur gubernaculum necnon -es et status regiminis ampliatur. *al.* **b** *latius i. q. area mercatorum, institorium – Verkaufsplatz, -stand (ni subest theod. vet.* gadum, *cf. Ahd. Wb. IV. p. 3):* CHART. Sil. D III 541 p. 340,6 (a. 1266) -es mercium institorum quadraginta septem et medium cramos habentes . . . vendidimus. CHRON. Worm. p. 165,12 concremate sunt omnes crame et veteres -es. **2** *gener. i. q. finis, destinatum – Ende, Ziel:* ALBERT. STAD. Troil. 6,704 Yliacos cineres post deseruisse Pelasgos scribamus, -es sic sibi figat opus. NICOL. BIBER. carm. 114 mittitur, ut venias *(sc. Heinricus Erfordensis),* pape quod et assecla fias, invitatus ades sacreque patent tibi -es *(i. ordo sublevitatus, cf. 122 et 126).*

***gadildum,** -i *n.* *(fort. subest got.* *wizdila; *cf. F. Kluge, A. Götze, Etym. Wörterb. d. dt. Sprache. 151951. p.* 850 *s. v. Waid)* *lutum sive vitrum – Färber-Wau (Reseda luteola L.) bzw. Färber-Waid (Isatis tinctoria L.):* CHART. Hans. 432 p. 147,2 (a. 1252) centenum garbarum -i, quod est waude. *cf.* 1. *gauda, *guatum.

***gadium** *v.* *guadium.

gaesum (ges(s)um), -i *n.* *hasta, iaculum – Speer, Wurfspieß:* HEINR. TEG. Quir. I 5 p. 251,29 principes . . . in hostem gesa festinant. ODO MAGDEB. Ern. 2,133 lunatas Morini peltas et gesa comati apportant Galli. *in imag.:* ALDH. virg. II 2649 bellator Christi . . . mox umbone retundit gessa (gesta, gestans *var. l.*) tristitiae.

[Weber]

***gafandus,** -i *vel* ***gafans,** -antis *m.* *(germ.* gafand; *v. F. van der Rhee, Die germanischen Wörter in den langob. Gesetzen. 1970. p. 62sqq.)* *sponsor, (op)pignerator, compraes – Mitpfänder, Mitpfandnehmer, Pfandgenosse:* EDICT. Roth. 247 nulli leciat alium pro alio pignerare excepto illi, qui gafan (gaf[f]ant, ga[r]fand, -us, cafandes, cafano *var. l.*) esse invenitur, id est coheres parens proximior, qui illi ad hereditatem . . . venturus est (*inde* LEG. Lang. p. 361,20 excepto illi, qui -s [-es, gaifand *var. l.*] esse invenitur). LEG. Lang. p. 361,13 si quis alium pro quo libet debito aut causa (gloss.: pro -e dixit) pignerare presumpserit.

***gafor(i)um** (gaff-, gafer-), -i *n.* *(franc. vet.* *gafôri, *cf. F. van der Rhee, Neophilologus 51. 1967. p. 141sqq.)* **1** *datio, donatio, tributum, functio – Abgabe, Steuer, Leistung:* DIPL. Conr. II. 92 p. 126,27 si de cortis sive castellis . . . aut per fotrum aut per ullum superius dictum -ium ulterius dicere . . . vult *dux*. CHART. Tirol. 1151 p. 193,16 XV plaustra vini in Miiano computatis gafforis in dicto vino. *de adiutorio q. d. ad apparatum exercitus faciendo: v. vol. II. p. 1434,37.* **2** *regio fiscalis – Steuerbezirk:* COD. Wang. Trident. 52 p. 1217,21 (a. 1282) quod *(ius)* . . . ipsi *(tres fratres)* habent . . . in scaria vel degania seu -ero (-ro *var. l.*) de Romeno cum omnibus fictis, redditibus, proventibus et iuribus ipsi scarie pertinentibus seu gafforo de Romeno . . .; quam . . . refutacionem ipsius gaffori (-ri *var. l.*) ipsi fratres . . . tenere promiserunt. **3** *repositum – Vorrat(skammer):* EPIST. Worm. I 4 de adiutorio . . . nostro, quo vos *(sc. episcopum Wormatiensem)* indigere . . . percoepimus *(sc. episcopus Aretinus)*, . . . pensamus, quomodo . . . de nostro -io vobis dirigeremus.

gaganus *v.* caganus.

gagates (gala-, -thes), -is *m.* (γαγάτης) *form. sing.: nom.:* -e: *l.38.* -is: *l.36. adde* COMPOS. Luc. ε 34. acc. -in: *l.35.*

lapis (pretiosus), species carbonis fossilis – Pechkohle, Jett, Schwarzer Bernstein, 'Gagat': COMPOS. Luc. A 21 -hin ÷ III. H 5 lapis -is invenietur in universis locis. MAPPAE CLAVIC. 266 lapidis -is solidus I; . . . -em et sal marinum tere. ALPHITA G 33 -es (-hes, -e, galates *var. l.*) lapis est, qui trahit paleas et cortices tritici. *saepius.*

?***gagatizon** (gat-, gagi-) *adi.* (gagates; *per analogiam ad partic. Graecum formatum, ut vid.)* *fort. i. q. gagatis speciem exhibens – viell.: wie Pechkohle aussehend (de re v. J. Svennung, Compos. Luc. 1941. p. 47. 132):* COMPOS. Luc. G 18 metallum *(sc. aurichalcum)* lapis est colore ipso gagizon. MAPPAE CLAVIC. 192 p. 224,19 metalli lapis est *aurichalcum* colore ipso gatizon.

gagatromeo (-a, [?-onica], -eus) *subst. masc.* *species lapidis – eine (Edel-)Steinart:* ARNOLD. SAXO flor. 3 p. 72,28 -o lapis diversi coloris est, varius, similis pelli capriole. flor. add. 10 (Euphorion 76. 1982. p. 391) -o ut pellis campolli (*i.* capreoli). ALBERT. M. miner. 2,2,7 p. 37[b],28 -a *(ci.,* -nica *ed.)* est lapis diversi coloris. MARBOD. RED. lap. 396 est *(sc. lapis)* diversicolor, quem dicunt -um, pelli capreole similis lapis esse refertur.

***gageria** (va-, vua-, gua-, vuaie-, gagg-), -ae *f.* *(francog. vet.* gagiere; *v. DEAF G. p. 30)* *pignus – Pfand(schaft):* CHART. Helv. arb. 9 p. 16,7 (c. 1192) ut tam -am vel elemosinam Uldrici . . . recuperetis *(sc. episcopus et capitulum)* quam *eqs*. CHART. Laus. 109 Vuillermus . . . dedit in va-a totum feodum Alberti pro XI libris. 235 p. 224,29 discordia . . . super . . . terris datis in elemosinam, in vuag-am. 888 p. 710,21 de cartis de vuai-is dixerunt, quod *eqs*. CHART. ord. Teut. 89 p. 71,15 de sua gagg-a. CHART. Helv. arb. 58 p. 94,39 Radulfus et Henricus . . . gu-am . . . reddant. CHART. Lux. III 487 bona omnia . . . Sogerus . . . obtinebit exceptis -is, quod vulgariter appellatur wete. *persaepe.* *cf.* *guadium.

***gagiolum** (ca-, cai-), -i *n.* (*gagium) *parva silva saepta – kleiner eingehegter Wald:* DIPL. Ludow. II. 11 p. 86,16 conferens *(sc. abbas)* eis *(monachis)* . . . curticella de Cuniclo cum ipso c-o de Portiano (*inde* DIPL. Arnulfi 140 p. 212,36 cum ipso -o. DIPL. Otton. I. 237 p. 329,17 cum ipso caiolo).

***gagizon** *v.* *gagatizon.

***gahagium** (cafa-, cafug-, ga(h)aium, -adi(um) *sim.)* *vel* ***gagium** (gaium, gac(i)um, gaçum *sim.*), -i *n.* *(langob.* gahagi; *cf. Stotz, 1,IV §58.6. et H. Tiefenbach, Münstersche MA-Schriften. 15. 1973. p. 60sqq.)* *form. abl. pl.:* gayonibus: *p.4,8.* gais: Greg. CAT. chron. I p. 193,12 (dipl. Ludow. Pii; *inde* DIPL. Loth. I. 8 p. 70,19).

silva saepta – eingehegter Wald, Gehege: EDICT. Roth. 319 quicumque invenerit *(sc. apes)*, iure naturale habeat sibi excepto in gah-o (ga[h]aio, ga[g]io *var. l.*) regis. LEX Baiuv. 22,6 si . . . de minutis silvis de luco vel quacumque (quo cumque *varl. l.*) kaheio (gaio, caheio, kaheo, giheia *sim. var. l.*) vegitum reciderit *eqs*. CHART. Tirol. 826 p. 245,2 suos saltarios posuerunt *Nicolaus et Enricus* . . . in nostro *(sc. civium de Flem)* gaco. REGISTR. Trident. IV p. 274,14 a termino posito in prato Frucerii versus viam gacii degress. p. 283,5 iusta (*i.* iuxta) gaçum a Fauscha designato. COD. Wang. Trident. 9* p. 1124,4 quod gacii Flemme sunt comunes; . . . in quolibet gazo de Flem. CHART. Sil. D II 272 p. 163,40 ut . . . ligna . . . de nostris gayonibus et silvis . . . accipiant *(sc. Wratislavienses)*. III 137 p. 97, 13 de gayo nostro. *in nomine loci:* DIPL. Heinr. II. 296[a] add. p. 420,24 quod *(praedium)* vocatur cafadia Bonifacinga *(inde* DIPL. Conr. II. 71 p. 89,35 cafagium. *al.)*. DIPL. Heinr. IV. 362 que *(terra)* vocatur Cafagium regium *('Cafaggiareggio')*.

***gaida,** -ae *f.* *(orig. langob.; cf. F. van der Rhee, Die germanischen Wörter in den langob. Gesetzen. 1970. p. 66sq.)* *script.* gayd(a): *l.38.* **1** *cuspis sagittae – Pfeileisen, (Pfeil-)Spitze (de re v. T. Rivers, ZRGGerm. 95. 1978. p. 57sqq.):* EDICT. Roth. 224 si quis servum . . . aut ancillam . . . liberos dimittere voluerit . . .; quartus ducat in quadrubium et thingit in -a et gisil et sic dicat: '*eqs*.' (*inde* LEG. Lang. p. 352,31). LEG. Lang. p. 652[a],11 (gloss.) -a et giseleum, id est ferrum et astula sagittae. CHART. Ital. Ficker 79 p. 106,4 (a. 1078) qui *(sc. liberti)* a domini sui in -am . . . seu in garetinx et in quarta manu traditi vel tingati sunt. **2** *de (cuneata) parte vestis i. q. lacinia, limbus – Zipfel, Saum:* OTTO MOR. hist. p. 44,3 qui tunc videret mulieres de parvulis suis . . . unum in collum, alium in brachiis suis deferentes aliosque ad vestimentorum suorum -as (gay- *var. l.*) se tenentes.

***gairantia** *v.* *guarandia. ***gaitus** *v.* *caitus.

1. *gaium *v.* *gahagium. **2. *gaium** *v.* *guadium.

gala (galac, galaclas, gelac) *subst.* (γάλα) *lac – Milch:* PAUL. AEGIN. cur. 67 p. 45,1 nocet . . . -a (gloss. A: id est que confiunt ex lacte; *3,18,5* γάλα), tiros et cetera penmata. ALPHITA G 32 -c (gelac *var. l.*), id est lac (-clas *var. l.*), inde oxigalac, id est lac acetosum.

galacia *v.* chalazias.

galactites (ca-, galaric-, galarici-, -at-, -adi-, -trid(es), -tydes, -ides) *subst. vel semel (l.64)* ***galactida** (-at-), -ae *f.* (γαλακτίτης, γαλακτίς) *form.:* galat(us): *l.58.* *acc. sg.:* -en: *l. 52.* -ida: *l.53.*

1 *species lapidis – eine (Edel-)Steinart:* MAPPAE CLAVIC. 9 cathmiam aut trachiam . . . vel c-en permisce. MARB. RED. lap. 562 nec minus et cineri similem *(sc. lapidem)* -ida (-rida, -atida *var. l.*) dicunt. DYASC. p. 120[a] lapis -atides colore est cinereus. ARNOLD. SAXO flor. 3 p. 72,30 -ydes lapis similis cineri. flor. add. 4 (Euphorion 76. 1982. p. 390) subpalidi non translucentes *(sc. lapides)*: . . . -des (golatia *cod.*). 5 subcitrini minus translucentes *(sc. lapides)*: -ati genus, iacinti aquaticus genus. ALBERT. M. miner. 2,2,7 p. 38[a],1 -ricides, quam quidam -rictidem vocant, lapis est similis cineri. 2,3,6 p. 56[a],24 lapis quidam, qui -dides dicitur. **2** *herba lactaria, tithymallus – Wolfsmilch (Euphorbia L.; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 362 sq.):* GLOSS. med. cod. Trev. p. 173,27 nomina herbarum: . . . -atida i. tetimula.

galala *v.* gelela. **galalea** *v.* balena.

galamaucus *v.* calamaucus. **galamite** *v.* calamites.

***galandra** *v.* 1. *calandra.

galanga, (ca-, gall-, galen-, gal(l)in-, -al, -ar), -ae *f.* (-ganum, -i *n.: p.601,3)* *form.:* gelarum: *p.601,7.* *acc. sg.* -an: PULVIS contra febr. p. 24,10.

Alpinia officinarum, zingiberacea – Galgant, Ingwergewächs (*cf. ThLL. s. v.* galinga): FOLCUIN. Bert. 2,90 p. 166,4

[Weber]

(chart.) inter cinamomum et gallingar et cariofilo uncia I. SALOM. II. epist. 29 parva xeniola . . . curavi destinare: . . . cynamomi, c-ni . . . et piperis fasciculum. BOTAN. Sangall. 5,1 gingiber et -engar . . . miscis. 14,9 piper et -ingar. . . dabis ei *(aegroto)* bibere. ANTIDOT. Augiens. p. 54,27 -inga unc. II. ANTIDOT. Cantabr. p. 163,13 -al I. GLOSS. Roger. I B 2,6 p. 601,9 trium piperum . . ., gelari, euforbii . . . unc. I. ALBERT. M. veget. 1,180 aromaticarum *(sc. plantarum)* . . . quarundam radix est aromatica, sicut -ae. ALPHITA G 11 -a (gall- *var. l.*), ciperus babilonicus idem. *persaepe. cf. et vol. III. p. 548,57sqq.*

galapago (-peius) *subst. convexum, testudo – Wölbung, 'Schildkröte':* Ps. HIPPOCR. phleb. 172 vena cefalica incide . . . in -eius, hoc est in ventre tibiis. *cf.* *calapagius.

galaric(t)ides *v.* galactites.

***galastra,** -ae *f.* (γάλα *vel* colostrum *vel compositum ex duobus*) *mulctrum – Melkeimer:* YSENGRIMUS 6,337 villanus cribro pronascitur atque -ę *(v. notam ed.).*

1. Galatea (-thea), -ae *f.* (Γαλατεία) *fornicatrix, meretrix – (Buhl-)Dirne, Hure:* HUGO TRIMB. iuv. 1,4 (ed. Langosch, Registr. 1942. p. 271) -heas et choreas frequentare soleo (*cf. Verg. ecl. 3,64* -a . . ., lasciva puella).

[2. galatea *v.* 1. galeo.**]** **galatides, galatus** *v.* galactites.

***galaxeum,** -i *n.* (galaxia) *orbis lacteus – Milchstraße:* **1** *in imag. vel translate:* **a** *in univ.: v. p.541,16.* **b** *excelsitas (terrena) – (irdische) Erhabenheit:* BENZO ad Heinr. IV. 3,27 (28) p. 346,18 haec est mors mea, si cadens in infernum reliquero *(sc. Annas)* -a. 7,6 p. 640,19 quisque petens -um, linque, quę sunt vallium. **2** *meton. i. q. regnum caelorum, elysium – Himmel(reich), Elysium:* BENZO ad Heinr. IV. 5,1 p. 440,9 postquam cesar Heinricus -um petiit. 7,2 p. 594,3 imperator Heinricus deserens nostrę peregrinationis cęnum translatus est ad -um.

galaxia (-as), -ae *f.* (γαλαξία) *metr.* gāl-: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,222. *orbis lacteus – Milchstraße:* DUNGAL. epist. 1 p. 571,16 orbium . . . primus est -s, quod latine lacteus interpretatur. EPIST. Teg. II 189 p. 222,9 valeas, usque zodiacteam zonam excedat in spera et -am (galariam *var. l.*) Phebeia auriga. ALBERT. M. meteor. 1,2,2 p. 19,44 -a non apparet secundum ordinem signorum in zodiaco, sed potius *eqs. saepe.*

galba, -ae *f.* *de re vili i. q. calva (nux) – Bartnuss:* COSMAS chron. p. 129,24 i procul hinc, monstrum *(sc. Welpho)* . . .; vilior es -a, proiecta vilior alga *(cf. notam ed.).*

galbaneus, -a, -um. *ex galbano consistens – aus Galban bestehend, Galban-:* ENGELM. carm. 3,63 (MGPoet. III p. 63) -i nitido perflatum *(sc. Ratbertum abbatem)* nectare roris.

***galbaninus** (gabali-), -a, -um. (galbanum) *ex galbano confectus – aus Galban hergestellt, Galban-:* DYASC. p. 141[b] oleum gabalinum confice sic: accipe oleum onfacium et . . . galbanum terbentinam.

galbanum (galgb-, galfa-, galva-), -i *n. vel semel (l. 59)*

***galbo,** -onis *m.* (χαλβάνη) *script.:* ca-: PAUL. AEGIN. cur. 66 p. 42,2. 99. cha-: *l.62.* ciballum: *l.64. form.: decl. I.:* RECEPT. Lauresh. 2,146. PAUL. AEGIN. cur. 244 p. 184,9. *gen. sg.:* -u: RECEPT. Lauresh. 2,147. -es: RECEPT. Lauresh. 2,118 p. 182.

Ferula galbaniflua – Mutterharz, Galban (interdum de ipso frutice, e. g. l.59.65): AETHICUS p. 165,4 rivis butanicis herbarum multarum fertilissimis *(sc. Albania est)*: . . ., nitrum, -onem, crocum. ANTIDOT. Sangall. p. 86,38 recipit haec: -fano I. ANTIDOT. Bamb. app. p. 36,15 -vani I. CONSTANT. AFRIC. grad. p. 375,37 -um calidum in tertio gradu, siccum in secundo. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 373[B] ch-um . . . gummi est arboris. COMPOS. Matr. 83,1sqq. -um uncias II, terbentina unciam I; . . . misce . . . ciballum et terebentina. ALBERT. M. veget. 6,110 -um . . . est arbor, si frutex arbor vocetur, cuius gutta etiam -um vocatur. ALPHITA G 7 -um (galg- *var. l.*) gumma est. *saepe. v. et l. 48.* *in imag.:* SPEC. virg. 3,549 munda Christi virginum corda sancta sunt olfactoriola . . ., unde cinamomum iusticię, ubi gutta et -um cęlestis disciplinę *(cf. A. Salzer, Die Sinnbilder und Beiworte Mariens. 1893. p. 156sq.).*

***galbanus,** -i *m.* *(arab.* gulbān; *cf. Siggel, Arab.-dt. Wb. d. Stoffe. 1950. p. 25)* *pisum – Erbse:* ANON. tab. p. 151,3 si diceretur: ovis peperit homines aut grana tritici fructificant -os . . ., respondetur: fabulam dixisti.

galbinus *vel* ***ialneus** (iaun-, ialleus), -a, -um. *(cf. francog. vet.* jalne, *francog.* jaune, *ital.* giallo*; v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 24sqq. et Battaglia, Dizionario. VI. p. 761sqq.) form. (?ad* galbus *spectantes):* galnus: *l.16.* galvus: *l.16.*

galbus, luridus, pallidus – grün-, blassgelb, fahl: **1** *in univ.:* ANTIDOT. Glasg. p. 113,21 facit *antidotum* . . . ictericis et qui g-i oris sunt. Ps. ARIST. lap. II 3 p. 386,11 est et alia species huius lapidis *(sc. hyacinthi)*, cuius color est ialleus, et vocatur iacintus citrinus. p. 386,20 lapis invenitur in colore iauneo celesti et assimilatur -eo iacinto. 14 gutta nigra, -ea vel alba. Ps. CALID. verb. 8 factus erit fusibilis preciosus lapis viridis, sive aureus, sive -eus, sive rubicundus (*sim.* lap. p. 400). *fort. add.:* HARIULF. chron. 3,3 p. 88,17 casulae castaneae XL . . ., galnae (galvae *var. l.*) sericae V. **2** *in nomine loci:* ACTA imp. Stumpf. 400 (a. 1191) que *(concessio)* inter priorem . . . et filios Reinerii de G-o . . . facta est. INNOC. III. registr. II 177 (186) p. 341,5 filii Rainerii de G-o. *cf.* hyalinus.

***galbius,** -i *m. vel* ***galbio,** -onis *m.* *(orig. inc.) species piscis – eine Fischart:* REGIMEN san. Salern. 87 si pisces duri *(sc. sunt)*, parvi sunt plus valituri: . . . gornus, plagitia cum carpa, -o, truta.

***galbo** *v.* galbanum.

galbula (gabola), -ae *f.* *nux (cypressi) – (Zypressen-)Nuss:* ANTIDOT. Augiens. p. 61,38 gabole cypressi, giniperi semen.

***galda** *v.* *galeta. ***gale** *v.* agrios.

1. galea, -ae *f.* *script.:* ca-: *l.34. adde* CHRON. Salern. 83 p. 83,4. 113 p. 127,2. -ll-: PIRMIN. (?) scar. 26 *(var. l.). form. acc. sg.* galium: *l. 33.* *tegimentum capitis, cassis – Kopfschutz, Helm:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* LEX Ribv. 40,11 si quis weregeldum solvere coeperit . . ., helmo (-ium *var. l.*) condericto pro sex solidos tribuat. WALTHARIUS 827 dant tinnitus -ae. CHRON. Salern. 68 p. 66,2 dum . . . c-a . . . suo capiti posuisset *Rofrit*. THIETM. chron. 6,8 p. 282,23 per -am usque in iugulum. ANNAL. Egm. a. 1166 p. 173,25 Fresones occidentales . . . armati, ut solent, -is clavatis, clipeis. *persaepe. v. et vol. II. p. 2026,41.* *per compar.: p.605, 10.* **β** *pro cognomine:* REGISTR. Patav. I p. 356,3 Herbordus G-a I (*sc. iugerum habet; cf.* p. 358,7 Herbordus Helm). p. 360,2 Grifo de orto sibi per G-am obligato XII denarios *(sc. dabit). ibid. al.* **b** *spectat ad reliquias sanctorum:* VITA Gang. I 3 (MGMer. VII p. 159,10) ubi *(sc. in ecclesia)* habentur reposita -a, lorica, gladius eius et brachialia. **c** *spectat ad cruciatum:* WALTH. SPIR. Christoph. I 22 candente -a in capite cauteriari. **2** *in imag. vel translate:* **a** *corpor.:* **α** *gener.:* CHART. Rhen. med. II 236 (dipl. Phil. regis a. 1198/1208) scutum et -am pro ipsis *(sc. ecclesia)* contra inimicos ipsorum opponere semper parati erimus. **β** *natur. de crista animalium:* ALBERT. M. animal. 7,34 habet *(sc. species quaedam passeris)* in capite -am (*p. 592[b],24* λόφον). *ibid. al. v. et vol. III. p. 1287,62.* **γ** *alch. i. q. summa pars vasis destillatorii, alembicum,* ἄμβιξ *– oberster Teil des Destillationsgefäßes, Alambic, Destillierhelm:* Ps. GERH. CREM. sal. II 83 exalta *(sc. salem)* in alutel, ⌞id est in -a rosarum⌟ *(add. G, cf. notam ed. p. 26).* **b** *spirit.:* EIGIL Sturm. 7 caput -a s a l u t i s protegens (WALAHFR. Blaithm. 103 -a . . . s. munitus). ERMENR. ad Grim. 6 p. 541,2 quia te . . . ocellis crevimus . . . -a . . . spei firmissimae cristatum. WALTH. SPIR. Christoph. I 7 fidei -a caput indutus. II 3,60 thoracem -amque tui portende *(sc. Deus)* pavoris faucibus invidiae. EKKEH. IV. bened. I 36,32 spes dedit his *(commilitonibus Mauritii)* -as. *de Deo:* ORD. coron. imp. p. 10,28 sis *(sc. Deus)* ei *(imperatori)* contra acies inimicorum lorica, in adversis -a. *ibid. al.* **3** *meton. i. qui galea instructus, armatus est – mit einem Helm Ausgerüsteter, Bewaffneter:* ABBO SANGERM. bell. 2,195 tribus cuneis cinctus -arum armipotens montis super Odo cacumina Martis enituit. 2,483 dispulerat -as terror (gloss.: METONIMIA).

2. ***galea,** -ae *f.* (γαλέα, γαλλοία; *cf. Reallexikon der Byzantinistik. A I. 1970. p. 412)* *script. et form.:* gallea: ACTA imp. Winkelm. I 507 p. 420,24. *al.* galia: *p.603,13.14.* galya: GOSW. carm. 169. galida: ALBERT. AQUENS. hist. 9,9.

[Weber]

galina: *l.12.* -eia: CONST. imp. II 246,3. 246,9. -e(i)da: *l.10. 15. al.* -eyda: *l.10.*

navis bellica (velox et mobilis) remis (vel velis) incitata – (schnelles, wendiges) ruder- (oder segel)getriebenes Kriegsschiff, 'Galeere', 'Galeone': **1** *proprie:* **a** *in univ.:* OTTO FRISING. gest. 1,34 p. 53,14 quas *(sc. triremes et biremes naves)* -as seu sagitteas vulgo dicere solent. HIST. de exp. Frid. imp. p. 195,30 in eo *(loco, sc. civitate Barbarie)* . . . stacionarie sunt -e regis Marrochie. ARNOLD. LUB. chron. 4,16 p. 179,20 intrans -eidam (-eydam *var. l.*) abiit *rex Angliae* Ungariam. OTTO SANBLAS. chron. 43 p. 70,16 exercitu . . . cum instructis navibus et munitis -inis maritima percurrente. ANNAL. Wirz. a. 1202 p. 10,25 fuerunt . . . naves LX, -iae LXXII, oxirii C. a. 1203 p. 11,45sqq. Veneti . . . -ias et barcas armant. *eqs.* ALBERT. M. metaph. 4,2,5 p. 181,9 quam *(navem triremem)* -edam (-am, galeram *var. l.*) vocant. *persaepe. v. et p.604,8.19.21.* **b** *spectat ad tributum vel debitum:* CHART. Babenb. 88 p. 121,20 (a. 1193) rex Anglorum dabit . . . imperatori quinquaginta -as cum hominibus et expensis. CHART. episc. Hild. I 527 quod vos *(sc. homines Barenses)* cogeretis homines ecclesie . . . conferre vobiscum in servitio -arum. ACTA imp. Winkelm. I 228 p. 211,9 eximimus . . . homines . . . monasterii . . . a lignaminibus -arum. *al.* **2** *in imag.:* CARM. Bur. 41,4,4 ibi *(sc. in mari, i. Romae)* cursus -arum et conflictus piratarum. 41,20,1 in -a sedet una mundi lues inportuna camelos deglutiens.

3. *galea *v.* *galeta. **galeatus** *v.* 1. galeo.

1. *galeda *v.* 2. *galea. **2. *galeda** *v.* *galeta.

***galeia, galeida** *v.* 2. *galea. ***galellus** *v.* *gallellus.

1. galena *v.* balena. **2. galena** *v.* gelela.

galengar, galingar *v.* galanga.

1. galeo, -atum, -are. *galea instruere – mit einem Helm ausrüsten:* GUTOLF. hist. p. 653,32 acies ordinantur, -antur et clippeantur milites.

adi. **galeatus,** -a, -um. **I** *strictius i. q. galea instructus – mit einem Helm ausgerüstet, behelmt:* **A** *proprie:* THIETM. chron. 6,15 molaris dimidio lapidis per -um caput prostratus *(sc. Hemuza nobilis)* . . . in urbem mortuus trahitur. METELL. exp. Hieros. 4,974 antistes . . . loricatus fuit . . . et -us. VITA Meinw. 142 p. 74,9 milites electos, loricatos et -os . . . collocat. ALBERT. M. princ. 7,1 p. 63,38 qui secundum caput -us est, simpliciter dicitur esse -us. *al. v. et p. 541,4.* *per compar.:* ALBERT. M. animal. 2,75 quaedam genera avium habent in capitibus suis additamenta coronalia, quasi sint -a. **B** *in imag. vel translate:* **1** *gener.:* ALBERT. M. bon. 229 p. 138,42 secundum quod dicit Hieronymus in prooemio -o (galento, galetico *var. l.; item* Iob 21,34). **2** *medic. de specie cephalaeae i. q. modo galeae premens – wie ein Helm drückend, helmartig:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,3 p. 242,18 (ed. Basil.) quae *(cephalaea)* vocatur cephalea absoluta et est tarda, ad dissolvendum et finiendum dura et vocatur -a (galatea *ed. Lugd.*). p. 242,23 cephaleam . . ., dolorem capitis, quae -a (galatea *ed. Lugd.*) solet vocari, constat ex passione esse hominis *(cf. Stephanus Antiochiensis, liber totius medicine, ed. M. de Capella 1523. p. 102a*[r] cephalea, que galea vocatur).

II *latius:* **A** *instructus, armatus, paratus – gerüstet, geharnischt, bewaffnet, wehrhaft:* **1** *proprie:* ALBERT. STAD. Troil. 2,5 predonem . . . -a nave secuntur *Castor Polluxque.* **2** *in imag. vel translate:* **a** *de anim.:* WANDALB. martyr. 291 Desiderius . . . antistes martyrque Dei -us honore. 701 terno *(die)* Marcellus Christi -us amore centuriam . . . sacravit. EPIST. Hann. 73 quid . . . agit dominus noster *(sc. episcopus)*; quid suus ille exercitus -orum leporum? EKKEH. IV. bened. I 35,45 cecinit christata (-a *a. corr.*) caterva. METELL. buc. prol. 21 obluctatus stabit rhetor -us. **b** *de rebus:* EKKEH. IV. bened. I 59, 61 spes hostem sevum -a repellat in evum. EPIST. anon. p. 14,6 intuenda est hec -a patris Augustini sententia *eqs.* (*item* p. 18, 33). *acer – scharf:* ALBERT. STAD. Troil. 1,262 -is pungere verbis non timuere *Graeci* tuos *(sc. Priami regis)* et terebrare minis. **B** *coronatus – umkränzt:* GUTOLF. hist. p. 649,21 creator . . . cometam stellam pulcherrimam ignibus crinitam, lucifluis zonarum ductibus -am celis infudit.

subst. **galeatus,** -i *m.* *qui galea instructus, armatus est – mit einem Helm Ausgerüsteter, Bewaffneter:* BENZO ad Heinr. IV. 3,26 (27) p. 342,3 venit *Annas* Mantuam cum trecentis -is.

2. *galeo, -onis *m.* (2. *galea) *navis actuaria (velox et mobilis) – (schnelles, wendiges) Ruderboot, 'Galeere, Galeone':* SALIMB. chron. p. 8,34 adiit *marchio* . . . Tyrum in modico -e (*inde* ALBERT. MIL. chron. p. 647,10). p. 16,7 cum . . . galeas cum salandris et -bus LXX[ta] et ceteras divitias reges in suis manibus habuissent *eqs.* (*inde* ALBERT. MIL. chron. p. 651,32).

galeobdolon (-opd-) *et* **galeopsis** (galiobsis) *subst.* *Scrofularia peregrina L. – Fremde Braunwurz:* DYASC. p. 100[a] -iobsis aut -pdolon fructex est minor (*Diosc. 4,94* γαλήοψις, γαλεόβδολον).

***galeonus** (galio-), -i *m.* (-um, -i *n.: l.22*). (2. *galeo, *cf. ital.* galeone *[v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 548]*) *navis actuaria (velox et mobilis) – (schnelles, wendiges) Ruderboot, 'Galeere, Galeone':* ANNAL. Ianuens. II p. 55,23 viri fortes . . . cum barcis canteriorum et cum galeis III ⌞et tribus -ionis et⌟ *(om. NE)* vellificantes de portu Ianuae exierunt. p. 65,18 vellificando cum magnis navibus suis et galeis ac -ionis noctu exierunt *Pisani* . . . de portu. p. 86,5 -ionus (-ionum *var. l.*) . . . profugium fecit.

***galeota** (galiota, -tta), -ae *m. vel f. vel* ***galeotus** (galio-, -ttus), -i *m.* (2. *galea, *cf.* ital. galeotta *[v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 548]*) *script.:* galiat(us): *l.38.* galiet(a): *l.29.*

1 *remex, nauta – Ruderer, Seemann:* NARR. itin. nav. p. 191,27 exercitus . . . regis multus erat equitum, peditum et -iotorum (-ietarum *var. l.*). CHART. Hans. 201 p. 63,32 distringatis *(sc. Reginaldus et frater)* Ricardum Wimund et socios suos -iottos, quod *eqs.* ANNAL. Ianuens. III p. 74,5 quidam ex -is (-io- *var. l.*) galearum devenerunt ad rixam cum quibusdam Sarracenis. p. 177,10 omnes -ioti fugierunt. *al. v. et l.44.* *de nauarcho:* ANNAL. Mell. Cremif. a. 1195 imperator Heinricus . . . oppida circa maritima . . . occupat et -iottam potentem . . . comprehendit. **2** *navis quae remis incitatur – Ruderschiff:* ANNAL. Ianuens. I p. 71,3 multas naves Pisanorum et -as (-iatos *var. l.*) cum . . . hominibus multis ceperunt *Ianuenses.*

1. *galera, -ae *f.* (2. *galea, *cf. ital.* galera *[v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 549]*) *navis actuaria (velox et mobilis) – (schnelles, wendiges) Ruderboot, 'Galeere':* WILH. APUL. gest. 5,339 quamque magis celerem cognoverat esse -am, scandit. ACTA imp. Stumpf 530 p. 747,36 nec in navali exercitu in -is et cum marinariis et galeotis. ALBERT. M. eth. II 1,3,11 p. 44[a],13 sub nautoria *(sc. facultate)* . . . est illa, quae facit -as et alias naves ad nautoriam artem pertinentes. *v. et p.603,16.*

2. galera *v.* 1. glarea. **3. galera** *v.* galerus.

***galeranus,** -i *m.* *(orig. inc.; cf. G. Alessio, Archivio Storico Pugliese 16. 1963. p. 120sqq.)* *species ibidis, Geronticus eremita – Ibisart, Waldrapp:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 66,21sq. quedam *(aves)* carent plumis et lanulis, ut avis, que dicitur -us niger campester, habens rostrum et crura nigra, et sicut -us varius ex albo et nigro. p. 110,1 aves . . ., que sunt fortes . . ., sunt velocis volatus . . ., ut aquilarum genus, . . . -i campestres et aquatici.

galeritus (-icus), -a, -um. *crista ornatus – mit einem Kamm versehen (usu subst.):* ALBERT. M. animal. 23,26 haec *(alauda)* -ca vocatur vel cristata.

galerus, -i *m.* (-a, -ae *f.: p.605,10*) *script.* gol-: *l.62.* **1** *tegimentum capitis, pilleum – Kopfbedeckung, Mütze, Kappe:* **a** *in univ.:* **α** *proprie:* CONC. Merov. p. 170,28 seculares -um (go- *var. l.*) de capite auferat et clerico sincere salutationis munus adhibeat. RATHER. prael. 5,11 l. 321 videas quosdam *(episcopos)* mastruga pro cappa, -o Ungarico pro sacerdotali pileo, sceptro uti pro baculo. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 204,6sq. falconarius teneat quandoque -um super caput suum et quandoque removeat, ut falco assuescat videre ipsum cum -o et sine pileo. *al.* *proverb.:* EGBERT. fec. rat. 1,127 ipse suum tetulit, cuius porrigo, -um (gloss.: -us et galamaucus pillei sunt). **β** *in imag.:* MILO carm. 3,4,2,914 baptismo ablutus nativi a sorde reatus candentem capitis maculavi faece -um. **b** *de pilleo episcoporum, cardinalium sim.:* EGBERT. fec. rat. 1,1185 de coc-

[Weber]

cineo res est manifesta -o. BENZO ad Heinr. IV. 2,12 coccinei -i videbantur sicut carbones ignis. GODEFR. VIT. Frid. 1039 quantus erat clerus, baculus, crux, mitra, -us . . ., describere nescit Omerus. **2** *cassis – Helm:* **a** *proprie:* AMARC. serm. 4,364 loricę confidit eques, scuto atque -o, at nos alma fides tegat. METELL. exp. Hieros. 1,475 thorace, -is muniti missas relegunt . . . sagittas. ALBERT. STAD. Troil. 3,319 dentea cristatum confringit clava -um. *al.* **b** *translate de crista animalium:* ALBERT. M. animal. 1,21 quaedam *(animalia)* habent cristatas -as pro galeis in capitibus suis, sicut gallus et gallina.

***galeta** (gall-, -eda) *vel* ***gelta,** -ae *f.* (-um, -i *n.: l.30) (orig. inc.; cf. Wartburg, Frz. Etym. Wb. IV. p. 35. XVI. p. 39) script. et form.:* galida: *l.17.* -ea: *l.32.* galda: *l.26.*

vas quoddam sive mensura quaedam capacitatis – (Maß-)-Gefäß oder Hohlmaß, 'Gelte': **1** *de vase i. q. calix, amphora – Kelch, Krug:* VITA Fidoli 10 (MGMer. III p. 431,1) ut -idam vini liquore abstracto . . . tua inclita pietas repleri iubeat. CATAL. thes. Germ. 122,9 -eta argentea I[a], pixis argentea I. **2** *de mensura (usu publ. et iur.):* **a** *in univ.:* CHART. Bund. 946 p. 380,6 (a. 1260) sicut moris est, -edam vini . . . biberunt omnes, ut testimonium . . . facte rei perhiberetur. **b** *spectat ad tributum:* CHART. Sangall. B 143 p. 141,30 (a. 1110/25) quorum *(poculorum vini)* octo galletam recta complent mensura. CHART. Ital. Ficker 165 p. 208,47 vidit *Burgognonus* nuncium abbatisse tollere de unaquaque vegete vini . . . -etam unam vini. 265 p. 309,21 ut . . . debeant *filii* habere . . . XXIIII galdas olei de suo ficto. REGISTR. Pant. Col. 17,67 p. 120,10 cellerario . . . coquine . . . villicus . . . duas geltas mellis, quarum quelibet duo quartaria et dimidium capiet, . . . assignabit. CHRON. Ottenb. p. 620,18 unde *(sc. de praedio)* singulis annis XII gelta olei solvuntur. REGISTR. Trident. III 1 p. 220,17 Henselminus . . . dat fictum in anno unam -eam siliginis (*item* p. 220,27. p. 221,4). *persaepe.*

***galeuncula,** -ae *f.* (2. *galea) *parva navis bellica (velox et mobilis) – kleines (schnelles, wendiges) Kriegsschiff, 'Galeere', 'Galeone':* OLIV. hist. Dam. 74 p. 271,29 captus est scalandrus legati . . . et una -a templariorum, in qua quinquaginta fuerunt baliste.

galfanum *v.* galbanum.

***galgus,** -i *m.* *(theod. vet.* galgo, *v. Althochdt. Wb. IV. p. 28) fons, puteus (salis) – (Salzschöpf-)Brunnen:* CHART. Salisb. II 402 p. 553,8 (a. 1171) nobilis quedam femina . . . et filius eius . . . habuerunt quandam partem aque . . . in -o, qui Staeinarn vocatur. TRAD. Bercht. 64 (QuellErörtBayerGesch. I. 1856. p. 271,18) tradidit *comes* . . . aquam apud Halle, quam Hallenses vocant quartam partem unius -i, in loco, qui dicitur Staeinaren. *ibid. al.*

***galia** *v.* 2. *galea. **[galica** *v.* glechon.]

1. *galida *v.* 2. *galea. **2. *galida** *v.* *galeta.

***Galienum** *v.* *Gallienum. ***galiffus** *v.* *calipha.

galiga *v.* 1. caliga.

***galiger** (gall-), -a, -um (1. galea) *qui galeam gerit – eine Haube tragend:* CARM. Bur. 58,4,9 upupa gall-a *(cf. corr. ed. I 3. p. 200;* gall- *cod.).*

***galilaea** (-lea), -ae *f.* (Galilaea) *atrium, vestibulum – Kreuzgang, Vorhof (de re v. LexMA. I. p. 1175sq. s. v. 'Atrium'):* LIBER tram. 124 p. 204,28sq. -lea longitudinis sexaginta et quinque pedes et duae turrae sunt ipsius -leae in fronte constitute. HUGO FLAV. chron. p. 376,13 Hildradus comes . . . defunctus in -lea tumulari meruit. RUP. TUIT. off. 5,8 l. 533 in . . . processionibus praelatos nostros praeeuntes quasi Dominum in Galilaeam sequimur et locus ipse, quo processionem suprema statione terminamus, recte a nobis -a nuncupatur. *al.*

1. galina *v.* gallina. **2. *galina** *v.* 2. *galea. *Weber*

galinga (-al, -ar) *v.* galanga. **galiobsis** *v.* galeobdolon.

***galiot(t)a, galiot(t)us** *v.* *galeota.

***galiph(el)** *v.* *calipha. **galitricon** *v.* callitricum.

1. galla, -ae *f.* *script.:* ca-: *p.606,15.* -lica: RECEPT. Lauresh. 5,29 p. 364 (*cf. Plin. phys. Bamb. 35,20* -ae).

1 *proprie i. q. cecis, excrescentia foliorum (quercus) – Gallapfel, (Eichen-)Galle (saepius sing. sensu collectivo, e. g. p. 606,6):* **a** *def.:* ALBERT. M. veget. 6,206 in foliis . . . quercus invenitur . . . nascentia quaedam rotunda . . ., quae -a vocatur. **b** *exempla:* ANON. herm. p. 99,14 calis, id est -a asiana (TRACT. de chirurg. 1081 -am asianam [gloss. II: id est maiorem]. *al. sim.* RECEPT. Lauresh. 2,38 p. 146 -as alexandrinas. *al.* ALBERT. M. veget. 6,60 -a arabica). RECEPT. Lauresh. 3,51 p. 274 mittis farinam ordei et -e *(sim.* ANTIDOT. Glasg. p. 122,34 pulver de -as. *al.).* 3,56 p. 276 cum -a contusa *(sim.* MAPPAE CLAVIC. 189 trita. *al.).* PAUL. AEGIN. cur. 139 -e (*3,24,8* κηκῖδος) medium (*sim.* 237 p. 174,20 interiora). 186 -e umfacine nigre. COMPOS. Matr. 52,1 -a sine caverna combusta. ALBERT. M. veget. 6,228 virtutem -ae viridis. animal. 22,100 ex -is rubeis. *saepe. v. et l.18. p.609,50. vol. I. p. 422,20sqq. II. p. 423,7sqq.* **2** *translate i. q. tumor (aquosus) – (mit Flüssigkeit gefülltes) Geschwulst, 'Galle':* IORDAN. RUFF. equ. p. 6,24 fumositas stabuli . . . solet adducere -as (c- *clm 23646 f. 5[r]*) . . . cruribus madefactis. p. 20,7 aliquando equus nascitur cum iardis in garectis et -is in cruribus. p. 20,12sq. -a est quaedam tumefactio mollis ad modum vesicae velut -a vel avellana. p. 78,13sq. de -is: efficiuntur -ae . . . circa iuncturas crurium iuxta pedes *eqs. ibid. saepius. v. et p.609,39. vol. III. p. 453,61.*

2. *galla *v.* *gallia. **gallamentis** *v.* 1. calamitis.

***gallea** *v.* 2. *galea. **gallecinium** *v.* gallicinium.

***gallellus** (gale-), -i *m.* (gallus) *salvia – Salbei:* **1** -us de monte *fort. i. q. Salvia sclarea L. – viell.: Muskatellersalbei:* GLOSS. Roger. I B 1,10 p. 530,7 -us de monte, i. cencrum galli. **2** -us de campania *fort. i. q. Salvia pratensis L. – viell.: Wiesensalbei:* GLOSS. Roger. I B 1,10 p. 530,10 galellus de campania, id est eupatorium.

***galleta** *v.* *galeta.

***galletus,** -i *m.* (*cf. ital.* galletto) *pullus – Hähnchen:* MOSES PANORM. infirm. 5 accipe unum -um . . . et accipe brodium dicti -i cocti et proiice in ore equi.

***gallia,** -ae *f.* *(arab.* ǵālija; *cf. Lokotsch, Etym. Wb. d. Wörter orient. Urspr. nr. 647) script.:* galia: *l.48. 50. 55.* gal(l)ea: *l.49.* -la: *l.58.*

1 *herba (aromatica) quaedam – eine (aromatische) Pflanze:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 31,17sq. (ed. Müller) de -a: -a calida est et sicca . . .; -a muscata secundum quosdam fructus est, sed est confectio de speciebus aromaticis *(cf. l. 52).* p. 374[G]sq. dicuntur *(sc. confectiones -ae muscatae)* de -a secundum aliquos a quadam provincia sic nominata; alii dicunt, quod dicuntur a quadam herba sic nominata, quae est odorifera; Serapio facit capitulum de -a et dicit, quod est fuch. ROGER. SALERN. chirurg. 3,607 (add. M) recipe . . . galbani, masticis, terebentine, radicis -e *eqs.* THADD. FLORENT. cons. 134,9 sunt *aromata* . . . hec: . . . carpobalsamum, nux muscata, menta, -a, costum *eqs.* **2** *confectio quaedam – ein zusammengesetztes (Heil-)Mittel, Arznei:* **a** *in univ.:* ALPHITA G 37 -a (galia, -ea, galea *var. l.*) est quedam confectio, que, quia muscum recipit, dicitur ⌞-a (galia *var. l.*) muscata⌟ (galemuscata *var. l.*). **b** -a muscata *i. q. confectio quaedam muscum continens – ein moschushaltiges (Heil-)Mittel:* CIRCA INSTANS p. 21a[v] -a muscata calida est . . .; quidam dicunt, quod fructus est; est autem confectio ex aromaticis et musco *(cf. l.38).* ANON. coit. 2,6 aliud: galie (-e *var. l.*) muscate, croci . . . pulverem cum vino stiptico temperent *eqs.* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 374[G] confectio -ae mus. dicitur, eo quod recipit muscum. SALERN. comp. 105 storax ruber . . . aut -la muscata . . . super carbones ponatur. THADD. FLORENT. cons. 37,68 sufumigetur pannus cum ligno alloes et -a muscata. *saepius. v. et l.50.*

[gallica *v.* 1. galla.]

***Gallicellulus,** -i *m.* (gallus [*?supposito* Gallus *et* cellula]) *in nomine ioculari (de monacho Sancti Galli?) i. q. pullus – Hähnchen, Küken:* ALCUIN. epist. 81 p. 123,12 dilecto filio meo G-o (G-e *var. l.*) Albinus salutem *(v. notam ed.).*

gallicinium, -i *n.* *script.:* gali-: *p.607,6.* -lec-: *p.607,4. cantus galli – das (Hahnen-)Krähen, Hahnenschrei:* **1** *proprie (in imag.: l.71.p.607,1):* DONAT. Trud. 15 (MGMer. VI p. 287,20) cum . . . -i tempus adforet. VITA Magni Fauc. I 18 p. 152,9 iste gallus *(i. Magnus)* peior est priore *(i. Gallo),* quia cum suis -is nos *(sc. daemones)* . . . eicit. EKKEH. IV. pict. Sangall. 42 febre piger Gallus patre (gloss.: Columbo) celsa volante

pupillus cantubus (gloss.: -is) os claudit. EKKEB. HERSF. Heimer. 20 quod *(sc. gallo occiso)* . . . iam non esset, qui sibi -a caneret. *al.* **2** *meton. de tempore noctis, quo galli cantant:* ANTIDOT. Glasg. p. 138,5 -ecinio dabis *(sc. medicamentum).* ANNAL. Senon. a. 861 (MGScript. I p. 103,17) VI. Idus Marcii ignee acies apparuerunt in celo circa gali-um. PETR. DAM. Rom. 2 p. 17,7 circa -um noctis beatus Apolenaris . . . exiit de sub altari. *al.* **3** *translate fere i. q. vox (ficta), commentum – etwa: (lügnerische) Rede, Verleumdung:* CONR. FAB. Gall. 38 scultetus . . . in aula regis pessima percantabat -a. *cf.* *gallotinnium.

***gallicrista** (galli crista), -ae *f.* (gallus *et* crista, *sed subesse vid.* καλλίτριχον) *salvia, horminum – Scharlachkraut, Scharlei (Salvia sclarea L. – Muskatellersalbei vel Salvia viridis [horminum] L. – Scharlach-, Buntschopfsalbei):* GLOSS. med. p. 37,1 galli crista herba est, quae nascitur locis solidis circa vias. GLOSS. Roger. III 277 contra . . . ruborem ex percussione valet galli crista. ALPHITA G 65 -a centrum galli idem *(v. notam ed. p. 389sq.). v. et p.609,28.* *cf.* callitrichum, gallinaceus, *gallitricum.

gallicula, -ae *f.* *genus calceamenti, gallica – eine Fußbekleidung, Galosche:* NOTKER. BALB. gest. 2,8 p. 60,19 -am regis et fasciolam ferus immanissimus disrumpens . . . aufugit. *?tibiale – ?Strumpf:* NOTKER. BALB. gest. 1,18 p. 23,1 excepto . . . pauperculo valde rufo -a (caligula *var. l.*) sua, quia pilleum non habuit . . ., caput induto. *cf.* caligula.

1. *galliculus, -i *m.* *pullus – Hähnchen:* YSENGRIMUS 5, 273 manseris . . ., -e infelix.

2. galliculus *v.* calyculus. *adde ad vol. II. p. 102,22sqq.:* GLOSS. Salern. p. 6b,32 flos citonii, galli-orum citonie.

1. *galliger, -i *m.* (gallus) *de vulpe fere i. qui gallum (au)fert – etwa: Hahn(en)träger, -räuber:* YSENGRIMUS 1, 931 -r iratum cernens incumbere vulgus. 4,1026 'grates, -r', inquit *gallus,* 'habe.' *ibid. al.*

2. *galliger *v.* *galiger.

gallina, -ae *f.* *script.:* calina: PAULIN. AQUIL. c. Fel. 3,6 l. 26. gelina: *l.45.* galina: *l.42.43. p.608,6. al.* *?metr.* -lĭn-: REGIMEN san. Salern. 81.

avis (femina) generis gallinacei – (weibliches) Huhn, Henne (plur. [sing. sensu collectivo: l.63] de genere gallinaceo: l. 47.49.64.65.66.67. saepe): **1** *gener.:* **a** *de avibus domesticis:* **α** *proprie:* LEX Sal. Pipp. 7,6 si quis coccum aut -a (galina *D9*) furaverit. DYASC. p. 94a fimus galinarum . . . colicis medetur. CHART. Lux. II 156 p. 174,17 nos debemus habere de tredecim gelinis unam de terragio. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 57,20 aliquarum avium sola femina cubat . . ., precipue illarum . . ., quales sunt -e, bistarde, pavones et plures alie. ALBERT. M. animal. 1,48 quaedam *(sc. aves)* . . . sunt multi coitus . . ., sicut perdices et -ae et columbae. 2,73 galli et -ae d o m e s t i c a e sine caudis aliquando nascuntur (6,3). *persaepe.* *in nomine loci:* CATAL. pont. Rom. (MGScript. XXIV p. 84,18; s. XI.) Iohannes . . . de regione G-as albas. **β** *in imag. et per compar.:* HUGEB. Willib. 6 p. 106,7 ut -a, que sub alis solet tegendo suos enutrire fetos *(cf. Vulg. Matth. 23,37).* EKKEH. IV. bened. I 38,135 quadragenos Otmar -a *(i. abbas monasterii s. Galli)* fit annos. BERTH. RATISB. serm. 17 p. 90,5 quorundam corda sunt quasi carnes veteris -ae incubantis *eqs.* SALIMB. chron. p. 537,19 Gallicana -a. p. 545,1 -a orientalis *(de re v. R. M. Kloos, DtArch. 13. 1957. p. 151sqq.). al.* **b** *de variis avibus (Galliformibus q. d.; fere respectu generis avium; de sola avi femina: l.67.68):* DIAETA Theod. 79 -e rusticę et anseres humidiores sunt. ALPHITA O 31 ornix est perdix et quandoque ponitur pro -a silvestri. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 67,32 que *(aves)* dicuntur -e de India *(v. notam ed.).* ALBERT. M. animal. 6,3 quaedam sunt -ae, quae Adriani regis vocantur et aput nos dicuntur -ae magnae. 17,5 quoddam genus -arum, quae vocantur -ae Deiamos regionis. 23,119 haec avis *(i. fasianus)* -am habet minoris decoris. 23,133 -a . . . pavonis de decore pavonis non habet nisi coronam capitis *eqs. ibid. al.* **2** *alch. in nomine ficticio:* ALLEG. sapient. 11 p. 474a,34 philosophorum ova fugientia insunt, quae omnia . . . in spiritus vertuntur, quare -ae ovum nuncupaverunt. **3** *bot. in nominibus plantarum:* **a** morsus -ae: **α** *Anagallis arvensis L. – Ackergauchheil (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 253sqq.; ?interdum i. q. Stellaria media L. – ?Gewöhnliche Vogelmiere [cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. IV. p. 495sqq.], e. g. l.11.12; cf. et p. 609,13.610,44):* ROGER. SALERN. chirurg. 1,596 accipe succum rute et ⌊morsum galine⌋ (morgalline *M a. corr.*, morgilline *J*), cuius flos est rubeus. GLOSS. Roger. III 787 morsus -e et aritaria . . . faciunt urinam reddere. 839. ALPHITA I 10 ipia est morsus -e, huius due sunt species, maior et minor. ALBERT. M. animal. 22,74 in . . . aqua apium vel elleborus vel myr, quod alio nomine morsus -ae vocatur, sit decoctum . . .; emplastrum factum cum suco morsus -ae . . . apponatur *(v. notam ed. ad lineam). v. et vol. I. p. 607,29.* **β** *morum – Maul-, Brombeere:* GLOSS. Salern. p. 8a,24 morsus -e, morum. **b** pes -ae *i. q. gallicrus – Hahnenfuß: p.610,44.*

gallinaceus (-atius, -cius), -a, -um. *script.:* gali-: *l. 21.* -nc-: *l.26.* **1** *adi.:* **a** *gener. i. qui gallinarum est, ad gallinas pertinens – von Hühnern stammend, zu Hühnern gehörig, Hühner-:* **a** *in univ.:* ANTIDOT. Lond. p. 21,13 de . . . sevo . . . ansarino et -io . . . quadriplum mittis. RECEPT. Sangall. II 24 ovum galinatium . . . in capite inpone. WALAHFR. Gall. 1,16 p. 297,6 putavit *pontifex* . . . eum *(spiritum immundum)* de -tio dicere g a l l o (gallum *var. l.* [*cf.* WETT. Gall. 16 de pullo]; SIGEB. GEMBL. gest. 12 p. 529,54 [chart.] gallos -os. ANNAL. Basil. a. 1271 in ventre antiqui galli -i). TRAD. Welt. 66 ut mater . . . V pullos -ios (-ncios *var. l.*) . . . persolveret. FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 124,14 carnes . . . sint -tie. *saepe. v. et l.55.* *in imag. in locut.* -o pede *sim. (de effusione pecuniae; loci spectant ad Fulg. myth. 2,8):* URSIO Marc. 2,2 reditus ecclesiae -iis pedibus deducuntur ad nihilum. VITA Macar. prol. (MGScript. XV p. 617,3) in ecclesiasticis siquidem rebus nequaquam -tio pede usus . . . 'euge beatum' in fine est a Domino auditurus. **b** *zool. i. q. gallinis similis, castratus – Hühnern ähnelnd, kastriert:* ALBERT. M. animal. 23,118 gallus -ius gallus est castratus et effeminatus *(ex Thom. Cantipr. 5,59 [cf. Isid. orig. 12,7,50]; v. K. Kitchell, Albertus Magnus on animals. vol. II. 1999. p. 1629 adn. 374).* **c** *bot.* crista -a *i. q. verbenaca – Eisenkraut (Verbena officinalis L.):* DYASC. p. 100a secunda *(sc. species hierabotanae),* quam erectam diximus, vocatur . . . latine cristellinatia *(leg.* crista -a *[cf. Diosc. gr. Vind. 4,59]).* **2** *subst. masc.:* **a** *gallus castratus, capo – Kapaun:* CHART. Rhen. med. II 212 p. 250,19 (a. 1203) quod singulis annis . . . nobis . . . duo -tii sive cappones . . . ad coquinam nostram presententur. ALBERT. M. animal. 8,214 postquam . . . -ius per unam noctem steterit cum pullis, . . . regit eos sicut gallina. 23,118 -ium antiqui paponem, moderni autem caponem vocaverunt. *al. v. et l.65.* **b** *pro nomine plantae i. q. bursa pastoris – Hirtentäschel (Capsella Bursa pastoris Med. [cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 788sqq.]):* DYASC. p. 187a thlaspium . . . sive ut Latini scandalanum, id est -ius (*Diosc. gr. Vind. 2,156* πέδε<μ> γαλλινάκιουμ), nascitur . . . in viis.

*?***gallinanus,** -a, -um. *gallinaceus, pullinus – von Hühnern stammend, Hühner-:* BENVEN. GRAFF. ocul. B 25 p. 44,20 faciebamus ungentum de auxungia -a *(ni leg.* gallinatia *sim.;* gallica, gallinae *var. l. [cf. G. Albertotti, I codici di Napoli e del Vaticano e il codice Boncompagni ora Albertotti riguardanti la opera oftalmojatrica di Benvenuto. 1903. p. 125]).*

gallinarium, -i *n.* *cavea gallinarum – Hühnerstall: v. l.67.*

gallinarius, -i *m.* **1** *gallus castratus, capo – Kapaun:* HILDEG. phys. 6,14 (cod. G) sensibilitatem . . ., quam gallus habet, -us et gallina pre *(cod.;* pro *ed.)* debilitate sua non tenent. CHART. Rhen. med. II app. 14 p. 384,10 duos -os *(ed.; verbum cod. etiam* gallinatios *legi potest; sc. persolvent possessores).* **2** *pro titulo operis (sensu inc. [cf. M. Manitius, Gesch. d. lat. Lit. des MA. II. 1923. p. 319]; ni subest* gallinarium *['Hühnerstall'; cf. F. Rodríguez Adrados, Hist. of the Graeco-Latin Fable. III. 2003. p. 652]):* WIPO gest. 6 p. 29,2 quidam de nostris *(i. Wipo, ut vid.)* in libello, quem G-um vocavit, satira quarta protulit hunc versum: '*eqs.*'

***gallinator** (gali-), -oris *m.* *in cognomine fort. i. qui galli-*

nas alit, vendit, fartor, pullarius – viell.: Hühnerzüchter, -händler, -stopfer, -wärter: NECROL. V p. 380,13 (c. 1270) Rugerus Gali-r de Wienna *(v. notam ed.).*

gallingar *v.* galanga.

gallinus, -a, -um. **1** *adi. i. q. gallinaceus, pullinus – von Hühnern stammend, Hühner-:* **a** *gener.:* TRACT. de aegr. cur. p. 88,39 dieta erit talis: panis, vinum, pulli -i et cetera similia. p. 165,36 lana oleo ... infusa ... sive adipe -o liquefacto auribus immitatur. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 18,33 (ed. Müller) accipe polipodii ... et coque cum pingui -o *eqs.* PS. GERH. CREM. sal. I 47 pone totum in ovo -o vacuo. WILH. CONG. chirurg. 529 accipe anxugiam -am *eqs.* (*cf.* NOTULAE Wilh. Cong. 581 galli). **b** *bot.* morsus -us *i. q. Stellaria media L. – Gewöhnliche Vogelmiere (v. p. 608,3):* TRACT. de aegr. cur. p. 309,22 qui *(siropus)* fit de succo sempervive et morsus -i, qui florem habet album *eqs.* **2** *subst. masc. vel neutr. (sensu inc.): v. l.51.*

***gallio,** -ire. *cacillare – gackern (in imag.):* NOTKER. BALB. Gall. 3,3 Sidonius ... volens Gallum pellere sede sua horribili strepitu cunctas -ire coegit matres cum pullis.

***gallitricum,** -i *n.* (καλλίτριχον, *sed* gallus *subaudiri vid.*) *salvia, horminum – Scharlachkraut, Scharlei (Salvia sclarea L. – Muskatellersalbei [cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. IV. p. 53sqq.] vel Salvia viridis [horminum] L. – Scharlach-, Buntschopfsalbei):* CIRCA INSTANS p. 21b[r] de -o ...: -um calidum est et siccum, alio nomine c e n t r u m g a l l i dicitur (*sim.* GLOSS. Salern. p. 7[a],6 -um, c. g. ALPHITA C 47 c. g., -um, galli crista idem). TROTULA B 258 ad tincturam capillorum: coque florem mirte et -i in aceto *eqs.* 270 ad syrones rodentes capillos: recipe mirte, geneste, -i *eqs.* GLOSS. Roger. II 142 unguentum viride cyrurgicum sic fit: allia, celidonie, scabiose, -i, levistici *eqs.* *cf.* callitrichum, *gallicrista.

gallo *v.* 4. calo. *adde ad vol. II. p. 89,65sqq.:* ABBO SANGERM. bell. 3,53 gallonis (gloss.: mercennarii) memor esto tui.

***galloppo** *v.* *galoppo.

***gallosus,** -a, -um. (1. galla) *tumoribus aquosis affectus – mit Gallen behaftet:* IORDAN. RUFF. equ. p. 79,14 quod equus -us ... usque genua ... in aqua ... frigida teneatur, ... donec gallae coartentur.

***gallotinnium,** -i *n.* (gallus *et* tinnire, *ni. subest* gallicinium) *cantus galli, gallicinium – das Hahnenkrähen, Hahnenschrei:* ANDR. BERG. hist. 14 p. 228,7 ut -o matutinis et summo diluculo ... missarum sollemnia celebrarent *(sc. christiani).*

***galluc(i)a** (-utia), -ae *f.* (*cf. ThLL. s. v. ?*gutulliocae) *putamen (viride) nucis iuglandis – (grüne) Walnussschale:* ROGER. SALERN. chirurg. 1,456 accipe staphisagrie seminis ℥ I ..., aluminis ana ℥ semis, -ce ℥ I *eqs.* (*item* GLOSS. Roger. I B 2,10 p. 610,20). 2,284 accipe ... auripicmenti, aluminis, ... -ie (galbani *J;* gloss. M: id est galle parve; GLOSS. ROGER. I B 2,26 p. 653,17 gallini [-tie *ed. a. 1498*]), floris eris ana.

***gallucus,** -a, -um. (galbus) *galbinus – (grünlich)gelb:* CARM. lyr. 3,2 (NArch. 50. 1935. p. 582; s. X.) dorso crogato et cauda -a in quercu canet *aureolus (v. notam ed. p. 585).*

gallus, -i *m.* *form.: gen. sg.* -is: *p.610,44.* *acc. sg.* -u: ANTIDOT. Lond. p. 17,23.

avis mas generis gallinacei, ἀλεκτρυών – *Hahn:* **I** *gener.:* **A** *spectat ad aves domesticas:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* RHYTHM. 116,3,3 horas noctis nosse potes -i sine vocibus. ANSELM. BIS. rhet. 1,13 p. 125,17 -um ... et catulum nigrum in caprina pelle involvas. ARNOLD. LUB. chron. 3,9 p. 152,4 que *(domus)* ... -is sive gallinis replete fuerant. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 117,26 bistarde ... elevant alas deponendo caput ad modum -orum pugnantium. ALBERT. M. animal. 4,95 quaedam *aves* ... vociferant ... post victoriam in prelio sicut -us (*p. 536[a],28* ἀλεκτρυόνες). *persaepe. v. et p.608,23sqq.34.* *de genere gallinaceo:* DIPL. Heinr. II. 357 p. 460,42 (interp. s. XII.[in.]) detur ... servitium: ... centum ova, VIII[to] pulli -orum *eqs.* ARNOLD. SAXO flor. 3 p. 74,32 invenitur *lapis* in capite maris -i, quando datum est comedere formicis (*inde* ALBERT. M. miner. 2,2,16). **b** *de -o metallico:* **α** *turri (campanarum) imposito:* EKKEH. IV. cas. 53 p. 116,37 duo ... ascendunt campanarium, cuius cacuminis -um aureum putantes. CHRON. Albr. a. 1219 p. 909,45 fulmen veniens in turrim ... deiecit -um auratum. *v. et vol. II. p. 126,58.* **β** *in repraesentatione blasphema:* HONOR. AUGUST. spec. p. 1005[A] in ... turrim crucem a dextris suis pro filio suo fixerat *rex Persarum*, a sinistris autem -um aureum pro spiritu sancto posuerat, in medio *eqs.* **c** *de urceolo ad formam -i facto (cf. J. Braun, Das christliche Altargerät. 1932. p. 547):* GREG. CAT. chron. app. p. 292,7 patenas argenti duas, -um argenteum, scutellam argenteam *eqs. (sc. reliquit abbas).* p. 310,23. **d** *?pro cognomine (si loci huc spectant):* CHART. Eberb. 165 p. 282,28 (a. 1232) fideiusserunt ... Hertwicus Eselwecke et Heinricus G-us. p. 283,4 Meingotus et Heinricus G-us. *v. et l.32.* **e** -i cantus (-icantus) *i. q. gallicinium – (Zeit des) Hahnenkrähen(s), -schrei(s):* THIETM. chron. 1,13 in primo -i cantu (-icantu CHRON. Thietm.) magna lux ab aecclesia emicans totum replevit atrium (*sim.* 4,19). THANGM. Bernw. 5 p. 760,4 lectioni ... circa -i cantum intendebat. *v. vol. II. p. 196,44sq.* *adde:* BOTAN. Sangall. 54 primo -o cante ... dabis *(sc. decoctum)* ... bibere. **2** *in imag. et per compar.:* ALCUIN. epist. 181 p. 299,9 quid merula nostra ... -o demandasset monastico *eqs.* EUPOLEMIUS 1,322 ut si currendo celeres griphas celeresque volando cristiger atemtet -us. VITA Otton. Bamb. I 40 p. 1165,24 insonabat ... vocibus sciens se spiritualem esse -um. *al. v. et p.606,70.* **3** *meton. i. q. gallicinium – (Zeit des) Hahnenkrähen(s), -schrei(s):* LIBER diurn. 74 p. 77,16 promitto me ... per singulos dies a primo -o usque mane ... vigilias in ecclesia celebrare. PS. GALEN. puls. cod. Vr 73 in primo sompno colligis urinam ... et in primo -o similiter fac. **B** *spectat ad varias aves:* ALBERT. M. animal. 7,72 cantat -us eius *(sc. pulli vibicis)* de nocte sicut -us domesticus. 23,119 -us silvestris fasianus vocatur. *adde:* THIETM. chron. 6,100 Iohannes Phasan, id est -us, ... sedem apostolicam ... regebat.

II *spec.:* **A** *bot. et pharm. in nominibus plantarum:* **1** -i crista: *v.* *gallicrista. **2** centrum -i *i. q. salvia, horminum – Scharlachkraut, Scharlei (Salvia sclarea L. – Muskatellersalbei [v. p. 609,23] vel Salvia viridis [horminum] L. – Scharlach-, Buntschopfsalbei):* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 368[E] pulvis euphorbii cum suc. centri -i iniectus ... educit muliebria. ALBERT. M. animal. 23,98 accipe centrum -i partem unam, verbenae partes duas *eqs. al. v. et p.607,18.609,26sqq. vol. II. p. 467,52sqq.* **3** pes -i *i. q. gallicrus – Hahnenfuß:* ALPHITA A 220 aquileia columbaria idem, dicitur herba quedam calida, idem est quod pes galline (-i, -is *var. l.*). **4** morsus -i *i. q. Anagallis arvensis L. – Ackergauchheil vel Stellaria media L. – Gewöhnliche Vogelmiere (v. p. 608, 2. 3):* WILH. CONG. chirurg. 764 non debent poni repercussiva, qualia sunt hec: albumen ovi, morsus -i, fabaria *eqs.* (*sim.* NOTULAE Wilh. Cong. 732). **5** caput -i *i. q. onobrychis – Hahnenkopf: v. vol. II. p. 260,2sqq.* **B** *natur.* lapis -i *de alectoria (gemma):* ALBERT. M. miner. 2,2,1 p. 31[b],10 alecterius est gemma, quae vocatur lapis -i. 2,2,13 p. 42[b],29 vidi saphirum intrare in oculum et lapidem -i ... sine laesione oculi. **C** *alch. in nomine ficticio:* ALLEG. super turb. p. 494[b],15 recipe -um crista rubea coronatum ..., pone caput eius in vitreo vase et ad horam serva; post conde ... -um et trahe, donec lenificetur *eqs.* TRACT. Micrer. p. 90,39 fit ex ovo nostro -us volans. p. 100,16.

galmarium, -i *n.* *per pravam interpr. ut vid. i. q. vitulus (vitula) – (weibliches) Kalb: v. l.66.*

***galmida** (ca-), -ae *f.* (*orig. inc., ni subest* κάλαμος *vel* καλαμίνθη) *?aristolochia – ?Osterluzei:* COMPOS. Luc. P 18 mittis ... ar<isto>locias – aliis sticis, alii -am (c-am MAPPAE CLAVIC. 276), alii gaddian, alii geropha *eqs.*.

galmilla, -ae *f.* *(paucum) serum – (wenig) Molke: v. l.67.*

galmum, -i *n.* *serum – Molke:* GLOSS. med. cod. Trev. p. 150,8 -um molken. p. 153,26sq. -um lac; galmaria boum fetus; galmilla a -o diminutivum.

galnus *v.* galbinus. **galomaucus** *v.* calamaucus.

***galoppo** (gall-), -are. *(orig. germ.; cf. francog. vet.* galoper, *v. DEAF G. p. 102sqq.)* *script.* -opo: *p.611,3.*

1 *intrans. i. q. quadrupedo cursu currere – galoppieren:* IORDAN. RUFF. equ. p. 13,3 quum equus inclinatum defert ca-

put ... troctando et gall-ando (-ando *clm 23646 f. 9v*) ..., apertius ... respicit gressus suos. p. 17,2 quod ... equitatorem non pigeat equum facere gall-are (-opare *clm f. 12v*), salire et currere moderate. **2** *trans. i. q. quadrupedo cursu currere facere – galoppieren lassen, im Galopp reiten:* IORDAN. RUFF. equ. p. 12,16sqq. consueto equo ... troctare ... gall-etur (-etur *clm f. 9r*); cavendum est tantum, quod non diu ... gall-etur (-etur *clm*) in die, ne forte equo taedeat gall-ari (-are *clm*) ...; unum ... utile ... videtur, quod equitator troctando vel gall-ando (-ando *clm 9v*) aut removendo equum ad cursum intantum trahat habenas freni ..., quod *eqs.* p. 15,13 equitetur *(sc. equitator)* eumdem *(equum)* quotidie effrenando, moderate tamen, ut condecet, gall-ando (-ando *clm f. 11r*).

***galoppus,** -i *m.* (*francog. vet.* galop) *quadrupedus cursus – Galopp:* IORDAN. RUFF. equ. p. 47,17 quandoque *(sc. accidit malum)* propter festinum cursum vel -um.

***galoxina,** -ae *f.* *(?orig. gall.; cf. A. Thomas, ALMA 4. 1928. p. 93sqq.)* *quod ambabus manibus capi potest – die mit beiden Händen zu fassende Menge, zwei Hände (voll), 'Gaufe':* RECEPT. Lauresh. 1,37 p. 122 addes furfures -a plena in vase alio.

***galua,** -ae *f.* (*cf. ThLL. VI/2. p. 1671,75 s. v.* ?2. galbulus *et p. 1671,80 s. v.* 1. galbus) *?chlorion – ?Pirol, Goldamsel (Oriolus oriolus L.; cf. J. André, Les noms d'oiseaux en latin. 1967. p. 79sq.):* ALDH. ad Acirc. 131 p. 180,7 galli cantant vel cucurriunt, -ae fringilliunt, graculi grinciunt.

***galvaia** (ca-), -ae *f.* (-um, -i *n.: l.38*) *(theod. vet.* galvei; *v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. I. p. 731 [cf. ital.* calvea; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. I. p. 694])* *mensura quaedam capax – ein Hohlmaß, 'Galfe(i)' (de re v. Dt. Rechtswb. III. p. 1141):* CHART. Tirol. 672 p. 127,43 (a. 1215/18) pro aportatura *(sc. servit Conradus)* in nativitate VIII -as frumenti et siliginis. *al.* CHART. Neocell. Brixin. 77 p. 119,23 Adilmannus ... dedit ... sex -as frumenti et sex -as sigili. CHART. Neocell. Frising. 59 p. 133,15 ut ipsi *(sc. donatores)* ... VI gal. (gal<vagos> *ed.*) siliginis, IIIIor ordei et duo tritici ... recipiant. *fort. add.:* ANNAL. Frising. a. 1278 hoc anno venditum est calvatum (c-um *ci. W. Heßler, ALMA 37. 1970. p. 245sq.*) Frisingensis mensure pro IX denariis Monac<ensibus>.

galvanum *v.* galbanum.

galumna, -atis *n.* (κάλυμμα) *pannus, velum – Tuch, Hülle:* **1** *proprie:* THIOFR. flor. 3,4 l. 124 pretermisso ... martyris Agathę -e, quod ... ab incendii ... discrimine liberat populum. **2** *in imag.:* THIOFR. Willibr. II 1,286 qui *(sc. Christus)* mortalis tectus -e carnis primatus cathedras ostendisti fugiendas. *adde:* WOLFHER. Godeh. I praef. p. 168,33 qui *(abbas)* mellifluae vestrae enutritionis -e insimul mecum debriatus me ... quasi collactaneum tractavit *(cf. Mart. Cap. 1,67).*

***galya** *v.* 2. *galea.

***gama,** -ae *f.* *(arab.* al'anân; *cf. Siggel, Arab.-dt. Wb. d. Stoffe. p. 84)* *nubes – Wolke (pro nomine ficticio argenti vivi):* GEBER. clar. 2,49 p. 207,14 oportet, quod multi vocassent argentum vivum vivum acrum, et vocaverunt eum -am, id est nebulam, que est supra montes iuxta celum *(v. notam ed.).*

gama(c)tis *v.* chamaeacte.

***gamahalus** (gahamalus, gamalus *sim.*), -i *m.* (*cf. theod. vet.* mahal, mahalen; *v. F. van der Rhee, Die germ. Wörter in den langob. Gesetzen. 1970. p. 70sq.*) *qui quasi fraternitatis foedere se ad iuvandum in iuramento obligavit – einer der sich gleichsam durch Anbrüderung als Eideshelfer verpflichtet hat, Verbrüderter, 'Eidbruder':* EDICT. Roth. 362 si aliquis de ipsos sacramentalis mortuus fuerit, potestatem habeat ille, qui pulsat, in locum mortui alium similem nominare de proximus legitimus aut de natus aut de -os (gaham-, gama-, gamelos, gaamaalos, -is, gahamalis, gamalis *var. l.*), id est confabulatus (*inde* LEG. Lang. p. 389b,24 de proximis legitimis aut de naturalibus aut de gamalis [gamallis, gamathalos *var. l.*; gloss.: id est conspiratis vel inter se obligatis, ut iuramento se adiuvent]. *cf.* p. 652b,9 gamaalos, id est confabularios. p. 654b, 41 gamalos confabulatores). *cf.* confabulor, *gamallus.

***gamaladiones** (-is) *m. (usu plur. indecl.)* (*cf. theod. vet.* mahalen) *progenies legitima – eheliche Nachkommen(schaft) (cf. H. Tiefenbach, Stud. z. Wörtern volkssprachiger Herkunft in karol. Königsurk. 1973. p. 72 adn. 730):* DIPL. Karlom. (I.) 51 p. 71,23sqq. innotuit *Chrodoinus* nobis, ut ... Pippinus ... praedicto Chrodoino vel suis -is de ... silva manu vestita fecisset; dum ... suam vel suis -is ... cognovimus iusticiam, ei reddidimus de loco ..., <ut> infra unumquemque partem debeant habere, quantum ad nos pertinet; et actoris nostri antea eum vel suis -is iniuste contradixerunt ...; iubemus, ut ... omnia ... debeat habere ipse Chrodoinus vel sui -is quamque et posteritas eorum evindicatum.

gamaleon *v.* chamaeleon.

***gamallus** *vel* ***([r]h)amallus** (acm-, adm-, amm-), -i *m.* (*theod. vet.* mahal) *qui eiusdem malli particeps est – Gerichtsgenosse (de re v. Schröder-Künßberg, Rechtsgesch. p. 45):* LEX Sal. Merov. 47,2 omnia in illo mallo debent fieri, ubi ille est g-us (h-, rh-, amm-, g-um *var. l.*), super quem res ... primitus fuerit agnita. LEX Sal. Pipp. 82,1 in illo mallo, ubi ipse a-us (ad-, amallatus *var. l.*) esse dinuscitur. LEX Sal. Karol. 49 omnia, ubi suus h-us (a-, ac- *var. l.*; gloss. K79: id est debitor) est, super quem res primitus agnita fuerit ..., fieri debeant. *cf.* *amallus *(quod potius hic afferendum erat),* *gamahalus.

***gamalus** *v.* *gamahalus.

gamandrea *sim. v.* chamaedry(o)s.

gamarus *v.* gammarus.

gamba, -ae *f.* *script.:* ca-: *l.31. adde:* EKKEH. IV. bened. I 7,52. ia-: *l.33.* *commissura pedis et tibiae, crus, femur – Sprunggelenk, Fessel, (Unter-, Ober-)Schenkel, Bein:* **1** *spectat ad homines:* BOTAN. Sangall. 28,4 ad genuculorum dolorum vel -as: ... calefactum *(sc. medicamen)* super -as ligabis et pedes et ienuculas *(v. notam ed. p. 337sq.).* WIPO gest. 13 p. 35,7 pes cum magna parte c-ae supra talum ... abscidebatur. LEG. Lang. p. 656a,17 tibia, id est -a. BALDER. Alber. 26 p. 256,54 i-am sinistram super collum equi tenebat. *al.* *in nom. propr.:* CHRON. Ven. Alt. p. 56,19 (s. X./XI.) Calciamiris, qui G-as Ferreas appellatur. CHART. Ticin. 98 p. 36,3 Martinus G-a curta de Vico. *v. et vol. II. p. 2159,46.* **2** *spectat ad animalia:* RUODLIEB V 85 pariles ursi ... nivei -is pedibusque nigelli. epigr. 10,1. MOSES PANORM. infirm. 2 p. 107,1 curare ... raboe est salaxare venas coxarum et -arum. *de membris porcinis fere i. q. petaso, perna – (Vorder-, Hinter-)Schinken:* CHART. Sangall. C 1480 p. 363,24 (a. 1252) quod ... census, videlicet due -e porcine, unam, que vulgo dicitur schulterre, et alteram, que vulgo dicitur crumpein, ... persolvantur.

***gambarivus** *v.* *cambarivus. **gambarus** *v.* gammarus.

***gamberia,** -ae *f. vel* ***gamberus,** -i *m.* *(cf. ital.* gambiera; *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 574)* *ocrea – Beinschiene, -harnisch:* OTTO MOR. hist. p. 94,21 donavit ... imperator Laudensibus ... loricas et ... -as ... et clipeos atque cassides. CHART. Tirol. notar. I 689 p. 339,35 duos -os et allerios.

***gambesium** (ganbays-, -bas-) *vel* ***wambasium** (-bos-, -ais-, -azium) *vel* ***wambicium** (va-, wanbitium), -i *n.* *(?per contam. ex franc. inf. vet.* wamba *et* βόμβυξ [βάμβαξ]; *cf. francog. vet.* gambais *[v. DEAF G. p. 106sqq.; D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 485])* *script.* bambusium: *p. 613,9.*

1 *gener.:* **a** *lanugo gossypii, linum xylinum – Baumwolle:* WILH. RUBRUQU. itin. 1,2 alii portant telas de cotone sive w-asio (g-asio *var. l.*) et pannos sericos. 5,5 de Cataia ... veniunt ... panni serici et aurei et tele de w-asio, quibus induuntur in estate. 5,6 pauperes forrant vestes de tela de w-asio. *per errorem, ut vid.:* WILH. RUBRUQU. itin. 29,50 vulgaris moneta Cathaie est carta de w-asio ad latitudinem et longitudinem unius palme *(v. ed. et trad. C. et R. Kappler. 1985. p. 185 adn. 64).* **b** *stragula, lodix sim. (e gossypii lanugine confecta) – (Baumwoll-)Bettauflage, (Unter-)Decke (cf. DuC. s. v. gambeso [wanbizius]):* CHART. Brand. A III 13 p. 91,34 (a. 1219) quod ... fratres ... utantur calceamentis de aluta et pelliciis in divinis officiis et v-iciis in dormitorio. **2** *milit. i. q. tunica spissa quae infra vel supra loricam vel vice eius induitur – unter, über oder anstatt der Rüstung getragenes gefüttertes Kleidungsstück, 'Gambeson':* EMO chron. 76 p. 214,14 priores ... pilleum suum *(sc. s. Engelberti)* ... sanguine respersum,

deinde camisiam cum w-icio quasi recenter tincto . . . inferebant (*item de exuviis s. Engelberti:* CAES. HEIST. Engelb. 2,7 p. 263,11 w-asium [w-osium *var. l.*]. 2,13 p. 271,4 w-asium [w-osium, w-azium *var. l.*]). CHART. Lux. II 310,7 qui equum et armaturam ferream habere non potest, habebit w-aisium, lanceam et capellum ferreum. ACTA Petr. 1 p. 44,26 accepit *miles* . . . unum wanbitium. CHART. Helv. arb. 112 p. 175,29 homines cum lanceis, armaturis et de ganbaysiis. CHART. Salisb. III 94 p. 102,20 in armis levibus, hoc est b-usio, gladio, lancea et ferreo pilleo. *al.* *cf.* bombycium.

***gambina,** -ae *f.* (*orig. inc., ni subest* gamba) *?aqua, cornu, canalis – ?Gewässer(arm), Kanal:* DIPL. Heinr. III. 316 ab oriente -a, quae vocatur Lacolivido, quae tenet caput in Gurgo, a meridie fluvio *eqs.*

gambitio *v.* cambitio. ***gambium** *v.* *cambium.

gambutta *v.* cambut(t)a. **gamendrea** *v.* chamaedry(o)s.

***gamfora** *v.* *camphora. **gamilius** *v.* camelus.

gamim(m)ilon *v.* chamaemelon.

gamitreus *v.* chamaedry(o)s.

gamma *subst. (fem.; neutr.: l.36) indecl. vel* **gamma,** -ae *f.* (γάμμα) *script.:* gemma: *l.27.* gama: *l.37.38. adde* GUIDO ARET. reg. rhythm. 61 *(var. l.).*

tertia littera alphabeti Graeci: **1** *gener.:* BEDA temp. rat. 1,41 pollicem exteriore artu instar Graecae literae -ae curvatum ad palmam inclinabis. LIBER argum. 15 -a graece, latine G. TRACT. de chirurg. 1179 inter nates et renes unco vel predicto ferro comburimus (facientes triangulum gemma *add. II*). CHRON. reg. a. 1162 p. 109,44 (rec. II) civęs . . . consideraverunt . . . duo -a esse F. *al.* *alleg.:* HRABAN. cruc. C 14,25 quid nobis in -a nisi fides trinitatis innuitur? 14,29 per -a, quae . . . in medio crucis est posita, fides ostenditur. CARM. Scot. I 14,2,5 ΓΑΜΜΑ . . . depingit ΠΝΕΥΜΑ beatum. **2** *math. de numeri signo: v. vol. I. p. 500,71.* **3** *mus.:* **a** *ad sonos significandos:* Ps. ODO CLUN. dial. 12 p. 259[b] deponitur *secundus tonus* . . . aliquando . . . alio tono usque ad -a. mus. p. 272[a] per Graecum -a Γ depingimus *(sc. vocem).* GUIDO ARET. reg. rhythm. 25 -ae (game, -a *sim. var. l.*) cordam divide per quattuor. 55 -ae (game, -a, -am *sim var. l.*) de novenis passibus . . . sicut primam passus primus, sic dat quartam tertius, primam quintus *eqs.* NICOL. BIBER. carm. 1497 quidam *canonici* cantare norunt per -a ut, A re *(v. notam ed. p. 357). al.* **b** *ad sonorum gradus significandos:* COMM. microl. 47 p. 120 concordias . . . notant syllabae Ut re mi fa sol la, quae in -a sunt dispositae secundum ordinem tonorum vel semitoniorum. ANON. mus. plan. Coussemaker p. 486[a] expliciunt -e mutationes. LAMB. mus. quadr. p. 256[b] nihil aliud est -a quam compositio signorum monocordi cum vocibus. *al.*

gammarus (gama-) *vel* **gambarus,** -i *m.* (κάμμαρος; *cf. ital.* gambero, *hisp.* gámbaro) *script. et form.:* gra-: *l.53.* gum-: *l.53.* *nom. pl.* -es: *l.56.*

1 *strictius i. q.* κάμμαρος, *cancer marinus – Hummer, Seekrebs, Krabbe:* CARM. didasc. 690 adnatat adiuncta -marus (gama-, gramm-, grama-, gumm-, graminus *var. l.*) auranea. THADD. FLORENT. cons. 48,26 conveniunt . . . nec -bari propter difficultatem sue digestionis. 49,53 possunt . . . comedi -bares. 170,7. **2** *latius i. q. cancer (fluminalis) – (Fluss-)-Krebs:* ALBERT. M. animal. 4,18 cancer fluvialis caudatus, qui proprie non cancer, sed gamarus (garnatus *var. l.*) latine vocatur. 21,37 in karabo et gamaris et cancris. 24,22 licet philosophia solum cancros vocet magnos et rotundos, qui sunt in mari, alios autem caudatos vocet -baros et magnos marinos vocet locustas. 24,38 karabo est idem quod locusta maris, figuram habens -bari fluvialis. 24,39 locusta maris est, quae graece karabo vocatur, et sicut alii -bari latet . . . in hieme. 25,3 redit ad serpentem quaedam iuventus eius sicut ad genera -barorum. *ibid. al.* *adde:* ALBERT. M. Matth. 3,4 p. 70,38 non puto, quod fuerint locustae usitatae, . . . sed . . . quaedam aviculae eremi sic dicebantur, sicut et locusta gamarus maris vocatur.

***gammaticus,** -a, -um. (gamma) *sonis gradatus – Tonleiter-:* LAMB. mus. quadr. p. 256[b] in hoc fit compositio -a.

***gamphora** *v.* *camphora.

***gampsonicus** (gans-), -a, -um. (γαμψώνυχος) *unguibus aduncis indutus – mit Klauen versehen:* ALBERT. M. animal. quaest. 2,30 p. 121,50 non omnes aves utuntur potu . . ., ut patet in -is *(v. corr. p. 360).* 7,8 p. 175,73 idem est de animalibus rapacibus -is (gans-, gulosonicis, gulosis *var. l.*). 7,12/16 p. 177, 5 ista *(sc. sal et faeces)* sunt utilia avibus et maxime -is. 8,15/20 p. 195,51 aves -ae multum calidae sunt.

***ganbaysium** *v.* *gambesium.

***ganca,** -ae *f.* (ganea; *cf. ital.* ganza; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1761*) *meretrix – Hure:* CONR. MUR. summ. p. 160,10 mulier deridenda . . . poterit nominari . . . ganea vel -a.

1. *ganda, -ae *f.* *(cf. ital.* ganda; *cf. Meyer-Lübke, REW*[3] *nr. 3670) locus declivis lapidibus obrutus – steiniger Abhang, Geröllhalde, Moräne:* CHART. Bund. 304 (a. 1140) vicini . . . investiverunt . . . Iohanni . . . peciam unam terre cum . . . molendino et -a supra.

2. *ganda, -ae *f.* *(orig. inc., ni cohaeret c. theod. inf. vet.* gân; *cf. Mittelniederdt. Handwb. II/1. p. 10) linteum grossum – grobe Leinwand, Plane:* ALBERT. M. pol. 2,5[a] p. 144[b], 1sqq. '-a . . . opertus aliquando melior quam opertus purpura'; est enim '-a' vilis pannus et grossus, qui extenditur super naves, in quibus merces portantur.

3. *ganda *v.* 1. *gauda.

***gandivus,** -a, -um. (1. *ganda) *lapidibus obrutus – steinig, mit Geröll bedeckt:* CHART. Bund. 586 p. 79,24 (a. 1215) Miranus de Cosa . . . dedit et investivit . . . ser Petro Bocunte de Stazona . . . de petia una terre, quam modo est, buschive et -e. 904 pecia una terre çerbiva et -a.

1. ganea, -ae *f.* *taberna (famosa), lupanar – (verrufene) Kneipe, Bordell:* REIN. LEOD. Wolb. 11 (MGScript. XX p. 567[a],51) qui aderant, erraticum esse hominem et nullius rei dicere, quin immo incolam sordentium esse -arum. CARM. Bur. 6,34 Catonis iam rigiditas convertitur ad -as.

2. ganea, -ae *f.* *usu attrib.: l.47.* *metr. in scedulis nostris tantum* gă- (*cf. l.38.40. adde* HROTSV. Gong. 472).

mulier dissoluta, meretrix – liederliches Weib, Dirne, Hure (de adultera: l.38.40.42): HROTSV. Gong. 449 misellus . . . repetens -am feritate malignam illi nudavit omnia, quae studuit. 530 restat, ut . . . repetam . . . misellam illius indignam coniugio -am. SPEC. virg. 4,335 habet *superbia* . . . pedissequas suas, -arum infiniti numeri coronam. VITA Eberh. Salisb. II 10 p. 103[b],14 garrit et ioculatur *mulier* ut -a, legitimi federis adulteratur oblita. ALBERT. M. summ. theol. I 20,80,1 p. 866[a],31 Plotinum . . . de societate ganeorum et -arum assumptum sibi associavit *Socrates. al. v. et l.10.* *de Roma:* SABA MALASP. chron. 4,14 p. 199,1 ingressus est *Corradinus* . . . pompatice -am civitatem, que . . . libertatis . . . pudiciciam violando actu meretricali verisimiliter prostrans adulterandam cuilibet venienti domino impudenter se exhibet.

ganeo, -onis *m.* *metr.* gă-: *l.54.56.57.* *homo gulosus, luxuriosus, dissolutus – Schlemmer, Prasser, liederlicher Mensch:* AMALAR. off. 1 praef. 1 si ego -o cupio inebriari aut nimis saturari ab alio. CARM. didasc. 860 cum blasphemis accurrit scurra bilinguis, affluit et -o, cum nebulone latro. SIGEB. GEMBL. Luc. 196,1 (EditHeidelb. XXXIV. 2008. p. 52) rem dissipando cum -bus es facta risus, fabula, dedecus. 229,4 (p. 60) accurrat . . . scortator audax, leno rapax -oque pellax. AMARC. serm. 3,67 -o gallinam nunc et modo poscit orizam. EUPOLEMIUS 1,515 fit *Iudas* . . . -o, rixator, mechus. *al. v. et vol. II. p. 1235,5.*

ganeum, -i *n.* *metr.* gă-. *fere i. q. locus refectionis, convivii – etwa: Ort der Erquickung, des Mahles:* ODO MAGDEB. Ern. 4,339 ad -um redeuntes *(sc. dux et socii).*

ganeus (cha-), -i *m.* *homo dissolutus – liederlicher Mensch:* CONST. Melf. 3,75 qui . . . permittit cum -is (ch-, chananeis *var. l.*) suam coniugem lascivire. ALBERT. M. pol. 1,8[c] p. 66[b],1 'banausi' dicuntur, qui turpiter sua consumunt . . . -os et histriones et luxuriosos et comoedos nuptialiter cibantes. *v. et l.44.*

***ganga,** -ae *f.* *(theod. vet.* ganc; *v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. I. p. 734sq.) latrina – Abtritt:* YSENGRIMUS 5,609 -a . . . pro fęno lanam constrata suavem accipiat *(cf. notam ed.*

p. 436).

gangraena (ca-, gancr-, -rena), -ae *f.* (-um, -i *n.: l.8*) (γάγγραινα) *exustio, caro emoriens – Wundbrand, Gangrän (interdum potius i. q. apostema, ulcus [cancerosum, erodens] – [Krebs-]Geschwür, fressendes Geschwür, e. g. l. 8. 15):* Gloss. med. p. 37,5 -rena: id est quasi obmortua caro vel cutis et ariditatis nigredine squalens. Tract. de caus. mul. 37 p. 31,34 in mamillas nascitur opostema dura et facit cancrena (*Hippocr. mul. 2,133 [ed. Littré VIII. p. 282,12]* καρκῖνοι) absconsa. Bernh. Prov. comm. 1,2 p. 273,17 ad cancrenas labiorum (*sim.* 8,4 p. 308,18 gingivarum. 11,2 p. 320,24 oris). 9,4 p. 315,18 ad expellendum cancrenas, id est granulosum morbum vel herpetem. Mirac. Otton. Bamb. I 28 praemortuas carnes, quas phisici cancrenas appellant, . . . abstergebat *miles eqs.* Theod. Cerv. chirurg. praef. p. 135A de . . . cancro, formica, c-is, scabie et caeteris apostematibus. *al. v. et vol. II. p. 151,66. 2048,10.*

***gangraenosus** (cancr-, -ren-), -a, -um. *gangraena affectus, ad gangraenam pertinens – gangränös:* Gloss. med. p. 37,6 dicuntur . . . ⌊-renosae non⌋ *(ci. ed.;* grangrenon *L,* grangrennon *P)* permortuae carnes, sed adhuc morientes *eqs. ad (cancri) ulcus pertinens, cancerosus – ein (Krebs-)Geschwür betreffend, Krebs-:* Theod. Cerv. chirurg. 3,6 p. 160D cancre-as usturas et omnes rheumaticas passiones . . . curat *unguentum.*

***gangus,** -i *m.* *(cf. theod. vet.* gang; *cf. J. u. W. Grimm, Dt. Wörterb. IV/1. 1878. p. 1225) ius pascendi, ager pascuus – Weide(recht), 'Weidegang' (cf. G. L. v. Maurer, Geschichte der Fronhöfe. III. 1863. p. 30):* Trad. Corb. 7 (a. 822/26) tradidit Diso -um suum in pago Haboga. 15 tradidit Eisgot in pago Wihmoa . . . de -o medietatem. 72 tradidit Enno comes . . . -um, quem habuit . . . prope Ossenthorpe. 76 tradidit Goderman . . . quidquid . . . habuit, preter I -um.

***gannatura,** -ae *f.* (gannire; *cf. ThLL. s. v.* ingannatura) *script.:* gen-: Hraban. inst. cler. 1,3 l. 41 (*var. l.; ex* Aldh. epist. 4 p. 483,6). -nit-: *l. 38. 39. adde* Aldh. virg. I 47 p. 302,6 *(var. l.).* 51 p. 307,13 *(var. l.).*

1 *irrisio – hämisches Kichern, Spott:* Aldh. virg. I 20 p. 250, 11 puberes cum -ae (ganni- *var. l.)* ludibrio vati insultantes. 56 p. 316,19 ridiculosum subsannantis -ae (ganni- *var. l.)* opprobrium. ad Acirc. 7 p. 77,7 probroso -ae subsannantis elogio. epist. 12 p. 502,14 execrabilis cachinni ridiculo et -ae strepitu. *ibid. al.* **2** *astus, dolus – List, Täuschung:* Cand. Fuld. Eigil. II 14,56 iudicium et si non zabolica fallit -a (gloss. ed. princ.: vulpinus astus).

gannio, -ivi, -ire. *script.:* gra-: *l.51.p.616,1.* gamnio: *l.51.* gammio: *l.51.* ganio: *l.51. struct.: c. obi. (fere interno q. d.): l.67.p.616,4.5. pendet acc. c. inf.: p.616,11.*

latrare, vagire, pipare – belfern, kläffen, winseln, piepen: **1** *proprie:* Eugen. Vulg. syll. 31B,35 arguta v u l p e s improbe -it (Carm. Bur. 132,3b,2. *al. sim.* Carm. de philom. 59 vulpecula -it [ganit, gamnit, gammit, gr-, gimmit, gravit *var. l.*]. Leo Mars. chron. 1,10 p. 42,16 rec. II [vs.] alopices . . . -ire solebant). Gesta Apoll. 599 ceu canis a prima suescit -ire iuventa. *spectat ad homines vulpinam, caninam vocem edentes:* Gerh. August. Udalr. 2,13 loquelam hominis amisit *Uualtger* et more canis furendo sonare coepit et -endo atque l a t r a n d o . . . vitam finivit (Vita Berth. Garst. I 12 p. 239, 20 loqui . . . non nisi quodammodo l. et -endo . . . prevaluit *mulier*). Petr. Dam. epist. 117 p. 325,23 os per crebra halaustia -ire non cesset *(v. notam ed.).* **2** *in imag. vel per compar.:* Sedul. Scot. carm. II 57,4 an tetros vomuit carbones ore nigello, garrula -vit *vulpecula (i. falsidicus testis)* subdola verba sonans? Gerhoh. psalm. 37,4 p. 608,22 -vi ut vulpes dolosa. Werr. (?) Albert. 38 (MGScript. XXV p. 161,49) si quem forte vidisset *abbas* movere pennam et -ire non quidem contra eum, sed *eqs. (spectat ad Vulg. Is. 10,14). c. obi.:* Egbert. fec. rat. 1,511 vera solet canis interdum -ire senilis. **3** *translate:* **a** *maledicere, irridere – schmähen, spotten:* Nicol. I. epist. 100 p. 605,19 si . . . nobis *(sc. papae)* eis *(principibus Graecorum)* contentiosa fauce -entibus rationem reddendi consuetudo quaelibet extitisset. Wolfhard. Waldb. 4,12 p. 334,11 ne . . . incipiant *(sc. reprobi)* . . . nos . . . devotas ancillas falsiloquas gr-enti (-enti *var. l.*) ore clamare. Frul. Leod. prol. (MGMer. V p. 357,20) si qui . . . depravati . . . conferentes . . . nostrum opusculum cum prioris scriptoris negotio male tussiant et aliquid de nostra parte -ant. Gerhoh. glor. 14,7 quod ei *(Folmaro)* sit liberum, quaecunque voluerit, contra nos -ire seu garrire. *adde:* Odo Magdeb. Ern. 4,27 quorum *(amicorum)* . . . favor post munera -it. **b** *(ag)garrire – (dahin)schwatzen:* Thiofr. Willibr. I 20 p. 472A ut fatuę virgines ociosę ac verbosę -unt. *pendet acc. c. inf.:* Humb. Sim. 1,17 p. 128,40 docemur pretio gratiam episcopalem non posse accipi, sed lepram, et audet quis contra hiscere et -ire . . . posse dari ab huiusmodi leprosis . . . aliquam sanctorum ordinum . . . gratiam?

gannitus, -us *m.* **1** *de animalibus (de daemone: l.15):* **a** *latratus – das Belfern, Kläffen:* Ekkeh. IV. cas. 41 p. 94,8 voces . . . altius -u edidit *daemon* et grunnitu. Albert. M. animal. 8,29 cervi . . . timent -um vulpium. **b** *singultus – das Glucken:* Mirac. Annon. 3,41 mulier . . . auditu recepto -um gallinę audivit. **2** *de hominibus i. q. ululatus – das Heulen, Johlen:* Carm. de Lamb. 1,301 quis . . . arridendo iocosus histrio -us extollet voce decoros? Chron. Ebersb. I p. 12,3 legio *(sc. Hunorum)* . . . cum -u ab eo *(castro)* profugit.

*?****gannus,** -i *m.* (gannire; *cf. ThLL. s. v. ?*gannator, *?*ganno) *irrisio – hämisches Kichern, Spott:* Liber hist. Franc. 41 p. 312,26 qui *(dux)* respondit cum cacinno (-o *B2a1.2*) dicens: *'eqs.'*

***ganphora** *v.* *camphora.

ganta (ia-, genta), -ae *f.* *anser quidam (agrestis) – (eine) Feldgans(art):* Adso Waldeb. 1 (MGScript. XV p. 1172,34; s. X.2) agrum anseres agrestes, quas a candore vel sonitu vocis more rustico -as vocitant, . . . vastabant. Frid. II. Imp. art. ven. 1 p. 36,14 valde sunt plures species anserum, sicut species illarum, que dicuntur rosete, . . . et species b e r n e c l a r u m et species -arum (i-, ge- *var. l.;* p. 38,18 de quolibet modo anserum quam -arum [i-, ge- *var. l.*] et b., que . . . sustinent bene frigus; *v. notam ed. A. L. Trombetti Budriesi. 2002. p. 1162*).

ganua *v.* ianua.

Ganymedes, -is *m.* (Γανυμήδης) *armiger – Knappe:* Carm. Bur. 92,31,3 dum tenet Bucephalam suus *(sc. militis)* -es.

[**gara** *v.* ***cigara.** *adde ad vol. II. p. 574,25:* ***cigara,** -ae *f.* *(theod. vet.* ziger, zigere; *v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. III. p. 1110) caseus de sero lactis factus, seracium q. d. – Molkenkäse, 'Zieger':* Wilh. Hirs. const. 1,9 p. 942C pro signo ⌊generali garae⌋ *(ed. princ.,* cigarae *codd. [v. W. Jarecki, Signa loquendi. 1981. p. 168])* signo casei praemisso, adde, ut tribus digitis quasi serentem simules.]

garafio *v.* grafio.

***garalis** (-ll-), -is *m.* (garum; *cf. C. Th. Gossen, Vox Romanica. 18. 1959. p. 199sqq.)* *fere i. q.* γαράριον, *acetabulum – etwa: Soßenschälchen, Dipschale:* Testam. Eberh. p. 94a,28 ut habeat *Adalardus* . . . vas ad bibendum marmoreum I cum argento . . . paratum, -em argenteum I, ciphum argenteum I, pallia II, -lles argenteos cum binis coclariis II *eqs.* p. 94a,38 ut habeat *Rodulphus* . . . -es argenteos II, coclearia III *eqs.* Leo Mars. chron. 1,24 p. 71,14 comes testamento suo concessit . . . scutellam argenteam I, scattones III, -es II *eqs.* 1,26 tulit *Siconolfus* in . . . amulis, -bus et coclariis argenti libras simul quingentas.

garamantis (-min-, -mithis, -tus) *subst.* *?avis Numidica quaedam – ?(eine) Perlhuhn(art) (cf. J. André, Les noms d'oiseaux en latin. 1967. p. 83sq.):* Carm. didasc. 575 cum fringello -is (-intis, -ithis, -intus *var. l.*), ixion cum quacara . . ., tendit cum pico pica *(cf. Isid. orig. 12,7,1).*

***garamtia** *v.* *guarandia. ***garamtor** *v.* *garantor.
***garancia** *v.* *guarandia. ***garandia** *v.* *guarandia.
***garandio** *v.* *guarento.

1. *garantia (uua-, wa-, -ren-, -cia), -ae *f.* *(francog. vet.* garance; *cf. DEAF G. p. 136sqq.) script.:* gualen-, uualen-: *l. 72.* hua-: *v. vol. III. p. 1385,38.*

rubia, erythrodanos – Färberröte, (Färber-)Krapp (Rubia tinctorum L.): Ps. Hippocr. sang. 15 quam *(rubiam)* Galli w-am *(ed.;* uuare-a *A,* gualencia [uualencia *p. corr.*] *B)* nomi-

nant. CAPIT. reg. Franc. 32,43 ad genitia nostra ... opera ... dare faciant, id est ... vermiculo, ware-a *eqs.* 32,70 quod ... omnes herbas habeant, id est lilium ..., alia, ware-am *eqs.* DIPL. Merov. I 27 (spur.) veniunt *(sc. missi)* ... pro vina et melle vel -a emendum. TRACT. de aegr. cur. p. 193,25sqq. ad plagam potio: urtica rubea et rubeum olus ..., saniculum, -a ...; -a potionem ducit ad vulnus. HERACLIUS II 33 accipies ... w-ciam *eqs.* 52 sandis, id est -cia. *al. huc spectare vid.:* TRACT. de aegr. cur. p. 194,5 radices miarantie. *cf.* *huaranciola.

2. *garantia *v.* *guarandia. ***garantio** *v.* *guarento.

***garantisia** *v.* *guarentisia.

***garantiso, -izo** *v.* *guarandizo.

***garantor** (wa-, wer-, -ren-, -amtor), -oris *m.* (*francog. vet.* garantor *[v. DEAF G. p. 144]*, *cf.* *g[u]arens) *auctor, sponsor, fideiussor – Gewährsmann, Bürge, Garant:* CHART. Laus. 27 (a. 1228) ad ... diem debent *(sc. homines)* habere -es suos de petitis. 29 Aymo pro Chalort et Robillun ... pro Fromajort ... -mtores sunt et ad ... diem debent facere tamquam -mtores *eqs. al.* CHART. Rapp. 74 p. 78,15 si quis ipsos *(fratres de Paris)* in ... bonis iure hereditatis impetere ... voluerit, ipsi *(sc. Hartmannus at alii)* -es existent. CHART. Bern. II 230 p. 243,29 ego ... Ay. ... were-r sum super premissis omnibus ... P. Diviti et heredibus suis. CHART. Basil. A II 94 p. 133,18 B. miles super rebus suis fide iussit ... abbati ... se ipsum vel suos heredes ... vendicionis ... esse ware-es et tutores.

***gararius,** -i *m.* *(orig. inc., ni cohaeret c. germ.* *wardon *vel* *waron; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 510sqq. et 533sqq.) ?custos, portarius – ?Wächter, (Tür-)Hüter:* ADALH. brev. Corb. 3 de laicis: ... ad tertiam camaram tres: ad cellarium et dispensam portarii duo, ad domum infirmorum unus; -i duo, ad lignarium in pistrino unus, ad portam medianam unus.

***garba** (ia-) *vel* ***gerba** (ghe-, gerwa), -ae *f.* *(theod. vet.* garba *[cf. Ahd. Wb. IV. p. 112sq.]; francog. vet.* jarbe; *prov. vet.* gerba *[cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 13sqq.])*

manipulus (spicarum), merges – (Ähren-)Bündel, Garbe (fere usu publ. et iur.): REGISTR. abb. Werd. 2A,3 p. 18,19 (a. 855) unam garbam lini debet *quisque* ... colligere. ABBO SANGERM. bell. 2,87 mergitibus (gloss.: garbis) plaustrum per rura movent *(sc. Normanni)* gravidatum. RUD. TRUD. epist. p. 326, 27 vastavit *filius advocati* ... CC garbas annonae. CHART. Laus. 301 p. 270,6 colungiarii debent excutere gerbas. REGISTR. Maxim. p. 91,22 gerbas hiemales et ... aestivales. CHART. Onold. 45 p. 57,18 dimidiam gerwam tritici. CHART. Drubic. 20 mansum solventem V maldera et V sexagena avene in primis gherbis. *saepe. spectat ad partitionem messis:* CHART. Aquens. 30 l. 25 (a. 1158) villicus ... debet ... quintam i-am ... recipere. CHART. Lamb. Leod. 114 de duodecim gerbis debent solvi due. *al. v. et l.54.*

***garbagia,** -ae *f. vel* ***gerbagium,** -i *n.* (*garba; *cf. francog.* garbage, gerbage *[v. DEAF J. p. 144])* *praestatio, census manipulorum – Garbenlieferung, -abgabe:* CHART. Rhen. med. I 657 (c. 1160) -am ... et decimam, id est quintam garbam ..., concessi *(sc. archiepiscopus).* III 908 p. 679,5 -um ..., quod recipietur ..., inter ... ecclesiam et R. communiter dividetur. *cf.* *gerbaria.

***garbia,** -ae *f.* (*garba) *praestatio, census manipulorum – Garbenlieferung, -abgabe:* CHART. Ticin. 233 p. 13,36 (a. 1222) solvendo et faciendo omni anno ... fictum et condicia et albergationes, honores et districta et -as.

***garbinus,** -i *m.* *(arab.* ġarbî*; cf. ital.* garbino; *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 587sq.) Africus, Libycus – Südwestwind:* ANNAL. Ianuens. I p. 82,26 -o facto consules preceperunt, ut homines cum galeis ... irent ad portum Lene.

*?****garcia,** -ae *f.* *(cf.* *garcio, *francog. vet.* garce; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 618sqq.) puella (dissoluta), amica – (liederliches) Mädchen, 'Dirne':* ALBERT. M. Matth. 14,6 p. 424,38 describit ... ab inducente saltatrice, -a *(ed.*, garria *codd.)* histrionica motus meretricios matris detegente.

***garcifer** (ca-) *m.* (*garcio; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 142.2)* *minister, puer culinarius – Diener, Küchenjunge:* LAMB. ARD. hist. 135 p. 629,39 extrahens clavam sequens -r et proditor... dominum ... prosternit. p. 629,45 -r ... in coquinam suam, unus enim erat de coquinariis, adhuc sanguine commaculatus ... recipitur. CARM. Bur. 130,3,2 me *(sc. cygnum)* rogus urit fortiter, gyrat, regyrat -r (c- *B*); propinat me nunc dapifer.

***garcio** (-tio), -onis *m.* *(francog. vet.* garçon *[orig. germ.]; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 615sqq. et DEAF G. p. 148sq.) script. et form.:* ca-: CONR. MUR. summ. p. 37, 28. CHART. Babenb. 232 p. 41,24 (spur.). garsio: LAMB. WAT. annal. a. 1151 p. 520,43. 46. *ibid. al.* garzio: *l. 24. 46.* garzo: CHRON. Mont. Ser. a. 1225 p. 222,11 *(var. l.).* gardio: *l.37. gen. pl.* -orum: *l.45. usu attrib.: l.26.*

1 *(vilis, iuvenis) minister, servus – (niederer, junger) Dienstbursche, Knecht:* **a** *gener.:* GERHOH. Antichr. 1,22 ut reliquias ciborum ... etiam -tiones ac minimi pueri non contingerent. CHART. Rhen. med. II 297 p. 331,32 -bus duobus ... de camera et tribus de coquina *(sc. legamus) eqs.* ALBERT. M. serm. II 3,247sqq. dandum est ... plus principi quam -i *(cod.;* garrioni *ed.)* ...; item si tantum -o *(cod.;* garrio *ed.)* quantum rex, periret regnum. *saepius. de calonibus:* METELL. buc. 9,67 -tio (-o *var. l.*), ... fer ... iumentum. ALBERT. M. serm. II 3,279 -o *(cod.;* garrio *ed.)* purgans ... equum in stabulo. ACTA imp. Winkelm. I 998 p. 759,1 ad custodiam ... pultrorum et pultrarum et -zionum ... araciarum ... statuantur ... custodes. CHART. Basil. A II 239 quod ... Petrus ... prepositum ... recipiat cum quatuor equitaturis, duobus servis -bus et duobus canibus. *al.* **b** *milit. fere i. q. calo, armiger, miles gregarius – etwa: Trossknecht, Lands-, Kriegsknecht:* GISLEB. MONT. chron. 69 p. 109,4 comes ... de armigeris suis et -bus clientes pedites ordinavit. ANNAL. Niv. a. 1188 (MG Script. XIII p. 91,36) plebecula ... eiecit -es Renaudi de Disesi propter ... oppressionem, quam faciebant in civitate. LAMB. ARD. hist. 95 p. 606,3 Arnoldus ... associans sibi ... Eustacium ... et Hugonem ... milites, Balduinum ... et Engelrammum ... armigeros ..., Drogolinum ... et Willemotum Anglicum -tiones. ANNAL. Mell. a. 1256 comes ... uxorem suam ... per manus cuiusdam -dionis ... decollavit. *al.* **2** *homo miser, nequam, vagus, praestigiator – elender Bursche, Herumtreiber, Gaukler:* WALTH. TER. Karol. 39,41 si huiusmodi -tiones mihi taliter insultarent *eqs.* LAMB. ARD. hist. 91 Arnoldus ... mimis, nebulonibus, -tionibus, scurris et ioculatoribus ... satisfecit. ARNOLD. LUB. Greg. 4,8,20 propellitur hospicio ignobilis, ut -o et ut canis excluditur. CHART. Worm. 126 p. 98,7 incommodum ex concursu ioculatorum ..., histrionum aut -um (-orum *cod.*). CHART. Babenb. 237,4 si ... aliquis verberet ... inhonestam personam, scilicet -zionem (-ziones, -es *var. l.*) vel levem ioculatorem. ALBERT. STAD. Troil. add. p. 319,22 vappa, gluto vel -o *(cod.,* ganeo *ci. ed. sine necessitate)*, bibulus vel nebulo. *saepius.* **3** *adolescentulus – junger Bursche, Bengel:* CAES. HEIST. mirac. I 12,57 p. 361,23 quando tales -es monachi fuerint effecti, statim volunt esse domini. SALIMB. chron. p. 120,33 congruum ... est, ut uni -tioni dicatur 'tu', eo quod puer et iuvenis sit.

***garciunculus,** -i *m.* *minister adolescens – junger Diener, Page:* WOLFGER. itin. comput. 1,87 p. 81 pro calciis -i in camera IIII den. (*item* 2,44 p. 86).

***garda** *v.* *guard(i)a.

***gardagium,** -i *n.* (*francog. vet.* gardage *[v. DEAF G. p. 177sq.]; cf.* *guardia, *guardare) *tributum pro custodia (?animalium) solvendum – Wach-, ?Hütegeld:* CHART. ord. Teut. 112 p. 92,41 (a. 1257) fratres ... dabunt ... nobis episcopo ... partem ... de omnibus ... rebus ... salvis dricturis, que sunt tales: portagium ..., scribanagium, mensuragium, -um *eqs.*

gardalum *v.* cardamum. *adde ad vol. II. p. 273,8:* BERNH. PROV. comm. 12,2 p. 325,44 g-lum, id est nasturcium (*cf.* 3,8 p. 303,34 -um, id est nasturcium).

gardamomum *v.* cardamomum. *adde ad vol. II. p. 272,48:* IOH. IAMAT. chirurg. 5,5 adde pulverem g-i. 7,4 p. 46,40 g-i.

***gardia** *v.* *guard(i)a. ***gardianus** *v.* *guardianus.

gardinalis *v.* cardinalis.

[Staub]

***gardingatus** (-nca-), -us *m.* (*gardingus) *munus, dignitas gardingi q. d. – Amt, Würde des sog. Gardingus:* IULIAN. TOLET. Wamb. 7 allectis . . . perfidiae . . . sociis, Ranosindum . . . ducem et Hildigisum sub -us (-catus *var. l.*) adhuc officio consistentem.

***gardingus,** -i *m.* *(gotice* gards; *v. F. Holthausen, Gotisches etym. Wb. 1934. p. 131) satelles, fidelis regis (Wisigothorum) – Gefolgsmann, Getreuer des (Westgoten-)Königs (cf. Hoops, RGA ²X. p. 441sqq.):* IULIAN. TOLET. iudic. 5 convocatis . . . omnibus . . ., id est senioribus cunctis palatii, -is omnibus omnique palatino officio. LEG. Wisig. 9,2,8 p. 371,13 dux aut comes, thiufadus aut vicarius, -us vel quelibet persona. 9,2,9 p. 375,6 maioris loci persona . . ., id est dux, comes seu etiam -us *eqs.* 12,1,3 p. 408,24 canon de accusatis . . . optimatibus palatii atque -is. REGINO syn. caus. app. 1,57 p. 419,25 *(ex Conc. Tolet. XIII. 2)* is, qui accusatur, . . . in publica sacerdotum seniorumque atque etiam -orum discussione deductus . . . poenas excipiat. *al.*

***gardinus** *vel* ***iardinus,** -i *m.* (-um, -i *n.: l.30.34.39) (cf. francog.* jardin, *theod. vet.* gart, garto; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 18sqq. et DEAF J. p. 173sqq.) script.:* ca-: *l.31.* ça-: *l.33. adde* COD. Wang. Trident. 85 p. 705,37. gia-: *l.28.29.39.* -denus: *l.32.34. adde* ACTA imp. Winkelm. I 938 p. 713,26. -donus: *l.29.* -dunus: COD. Wang. Trident. 85 p. 705,37 *(var. l.).*

hortus (olitorius), pomarius – (Gemüse-, Obst-)Garten: ANNAL. Ianuens. I p. 9,21 i-os omnes . . . destruxerunt *Ianuenses.* p. 115,22 extra civitatem pomeria pulcra . . . inter gi-os (gi-onos *N*) erant. CHART. ord. Teut. 11 p. 11,34 concedo . . . vineas et i-a et omnem posessionem. GESTA Frid. I. imp. B p. 92,1 fuerunt *(sc. christiani)* castramentati in c-is Conii. ACTA imp. Winkelm. I 82 ut . . . monasterium . . . i-enum sive ortum . . . habeat. COD. Wang. Trident. 85 p. 705,32 fictum . . . de ç-o (g- *var. l.*). ACTA imp. Winkelm. I 752 p. 593,34 i-enum, quod dicitur de Palude. CHRON. Mart. Opp. cont. IV (MGScript. XXX p. 712,17) spacium . . . vinearum in g-um (gardiram *var. l.*) conversarum. *saepius. pro nomine loci:* ACTA imp. Winkelm. I 213 p. 192,44 (a. 1221) confirmamus . . . quandam petiam terre, que vocatur Gi-um.

***gardio** *v.* *garcio. ***gardo** *v.* *guardo.

***gardus,** -i *m.* *(orig. inc.; de re v. J. Becker-Dillingen, Quellen und Urkunden zur Geschichte des deutschen Bauern. 1935. p. 441) tabula torcularis – Kelterbrett:* REGISTR. Prum. 24 p. 182,6 solvit *Eurihc* tonnam I, -os III (CAES. PRUM. gloss.: -i sunt instrumenta torcularis, que appellantur pullen et dile), daurastuvas V, faculas XII *eqs.*

***garectum** (garr-, -ettum, -etum), -i *n.* *(ital.* garetto *a gall.* *garra; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1764) artus cruris posterioris (equi) – Sprunggelenk (des Pferdes):* IORDAN. RUFF. equ. p. 18,1 coxas . . . habeat *equus* latas et carnosas . . ., -a (garreta *clm 23646 f. 13ʳ*) ampla. p. 69,11 licet morbus, qui dicitur iarda, . . . ad -a crurium equi eveniat *eqs.* p. 69,21 fit quaedam tumefactio in -is. p. 73,4 nervus laesus incipiens a capite -i (garretti *clm f. 44ʳ*) tendens inferius iuxta pedes in posteriori parte cruris. p. 73,20sq. fit . . . morbus subtus -a (garrettum *clm*) circa iuncturas ossium eiusdem -i. *ibid. saepius. v. et p.606,16.*

***garemaldrus** *v.* *gowemaldrus.

***garendia** *v.* *guarandia. ***garendio** *v.* *guarento.

***garens** *v.* *guarens.

***garentela,** -ae *f.* (*guerentire, *g[u]arens) *sponsio, fideiussio – Währschaft, Bürgschaft, Garantie:* CHART. Lux. III 289 (a. 1259) promiserunt . . . super . . . predictis L(aurentius) et uxor eius . . . legittimam contra omnes ferre -am.

***garentia** *v.* *guarandia. ***garentio** *v.* *guarento.

***garentiso** *v.* *guarandizo.

***garentizator** (guerentisa-), -oris *m.* *(francog. vet.* garantisseor *[v. DEAF G. p. 144], cf.* *g[u]arandizo) *auctor, sponsor, fideiussor – Gewährsmann, Bürge, Garant:* CHART. Helv. arb. 81 p. 130,38 (a. 1260) super rebus . . . permutatis . . . nobis ad invicem promittimus . . . esse guerentis-es et legitimi defensores. 100 p. 160,9 quod . . . miles sit defensor et -r de . . . tenemento . . . eidem capitulo.

***garentizo** *v.* *guarandizo. **gares** *v.* garum.

? ***garga,** -ae *f.* *(orig. inc., ni cohaeret c.* gurges; *sed cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 54sqq.) ?fossa, vadum – ?(Wasser-)Graben, Furt:* ANNAL. Elmar. a. 1054 quem *(Henricum imperatorem)* Iohannes Atrabatensis per -am telum nocte cum suo exercitu introduxit *(in loco corrupto, ut vid.; v. notam ed.).*

gargalio *v.* 1. gurgulio.

gargara, -orum *n.* (Γάργαρα) *cacumen – Gipfel:* CARM. cod. Vat. (5330) 14,29 nescit *mons* . . . inpulsum fremitantis celsior euri celsa super nubem cęu -a montis Olimpi.

gargareo (*?*-rio), -onis *m.* (γαργαρεών) **1** *trachea, gurgulio – Luftröhre, Gurgel:* PAUL. AEGIN. cur. 165 si . . . propter aliarum partium fiunt *tusses* conpassionem ut -is (*3,28,4* γαργαρεῶνος) distillantis aut capitis. **2** *?per confusionem i. q. liquor in gargarizatione adhibitus – Gurgelmittel, -wasser: l.70.p.621,1.*

gargaridio *v.* gargarizio.

gargarisma, -atis *n.* (*γαργάρισμα) **1** *liquor in gargarizatione adhibitus – Gurgelmittel, -wasser:* AESCULAPIUS 1 p. 2,35 caput purgent *(sc. patientes)* ex -e, stafisagria, piretro et pipere. AURELIUS 12 p. 709,28 post scarificationem levioribus utendum erit -bus. PAUL. AEGIN. cur. 158 si . . . patiuntur paristmia et uva, -ta (*3,26,14* ἀναγαργαρίσματα) conveniunt ex decoctione furfurum *eqs.* 159 uva flegmonem patiente -bus (*3,26,16* γαργαρίσμασι [ἀναγαργαρίσμασι *var. l.*]) utendum his, que *eqs.* GLOSS. Roger. I A 2,3 p. 592,30 commendat Avicenna -ma factum de oximelle *eqs. persaepe.* **2** *actio gargarizandi – das Gurgeln:* THADD. FLORENT. cons. 10,157sq. medicamen . . . est, ut Iº fiat -ma cum vino mororum calido . . ., post immediate fiat -ma cum decoctione gallarum, draganti *eqs.* 12,118 recipe ficus citrinas numero X . . .; buliant in X partibus vini et I aceti, ex quo fiant -ta bis in hebdomada circa mediam tertiam. WALTH. AGIL. med. 12 p. 111,25 recipe oxymellis squilliciti . . ., et fiat -ma mane et sero. *al.*

gargarismatium, -i *n.* (*γαργαρισμάτιον) *liquor in gargarizatione adhibitus – Gurgelmittel, -wasser:* AESCULAPIUS 8 -um intra fauces gargarizent *(sc. patientes).* 13 p. 18,3 -um fiat, ut reuma foras provocetur (*cf. Gariopont. pass. 1,18 p. 16ᵛ [ed. Basil. 1531]* gargarismi fiant). 22 p. 35,32 potum accipiat *(sc. patiens)* oxymelle cum castoreo et -a, quae flegma incidant (*Gariopont. pass. 5,25 p. 106ʳ* gargarismata).

gargarismus, -i *m.* *(?n.: l. 48. 54. al.)* (γαργαρισμός) *script.* -ssimus *(cf. Stotz, Handb. 3,VII § 82.10): l.54.* **1** *liquor in gargarizatione adhibitus – Gurgelmittel, -wasser:* AESCULAPIUS 16 p. 20,23 ac si liquoris acrioris -um accaeperint aegrotantes. RECEPT. Lauresh. 2,230 p. 230 -um ad caput purgandum: aceti cal. III, mellis . . .; gargariza III cocl. . . . tepidato -o. PAUL. AEGIN. cur. 1 -o (*3,1,1* ἀποφλεγματισμῷ) utendum . . . ex aceto et sinape. 67 p. 44,2 -us (*3,18,5 p. 165,5* ἀνακογχυλισμός) ex acribus. 161 p. 90,1 fortioribus utendum -is (*3,27,2* ἀναγαργαρίσμασιν) ex decoctione ysopi *eqs.* GLOSS. med. cod. Trev. p. 133,1 -ssimum ad flecma proicienda: *eqs.* ROGER. SALERN. chirurg. 2,364sq. -um de sapa . . . vel diamoron facimus, vel fiat talis -us: *eqs. saepe.* **2** *actio gargarizandi – das Gurgeln:* UDALSC. Egin. 4 ne linguam masticando consumat *miser,* fit -us. GLOSS. Roger. III 570 oximel diureticum . . . valet contra squinanciam, si fiat multociens -us. NOTULAE Wilh. Cong. 854 -us: iste sepius fieri debet et quasi sine interpollatione. 889 -os frequentius repetere oportet. *al.*

gargarizatio, -onis *f.* *script.* -itiatio: *l.70.* **1** *actio gargarizandi – das Gurgeln:* RECEPT. Lauresh. 2,45 p. 148 lactis ovilli -o prodest *(cf. Plin. nat. 30,32).* BRUNUS LONG. chirurg. 2,3,6 p. 122ᴬ prima curatio . . . est -o stypticorum. p. 122ᴮ fiat -o mellis. 2,3,9 fiat -o cum urina caprina et sale. **2** *liquor in gargarismo adhibitus – Gurgelmittel, -wasser: l.70.*

gargarizio (-idio, -itio), -onis *f.* *liquor in gargarizatione adhibitus – Gurgelmittel, -wasser:* AURELIUS 12 p. 709, 13sqq. -dionibus (gargaritiationes *cod. Augiens. CXX*, gargariones *cod. Vindob. Lat. 68; cf. Cael. Aur. acut. 3,312* gargarismate) laxativis *(sc. utendum est sim.)* . . .; item -em (-tionem

cod. Augiens., gargarionem *cod. Vindob.*) istam facis: *eqs.*

gargarizo, -atum, -are. (γαργαρίζειν) *script.:* garrizo: *l. 13.* -iso: *l.26.* -ito: *l.27. adde* FRAGM. mul. II 79. *struct. c. praep.:* cum: *l.9.14. adde* BRUNUS LONG. chirurg. 2,3,6 p. 122C. *ibid. al.* intra: *p.620,39.*

1 *intrans. i. q. os, fauces colluere, medicamentum liquidum in ore volvere – gurgeln (per compar.: l.16):* AESCULAPIUS 22 p. 35,35 -ent *(sc. patientes)* ieiuni, ut humor omnis per os digeratur. PAUL. AEGIN. cur. 158 -andum (*3,26,14* γαργαριστέον) mellicrato aut cum . . . decoctione *eqs.* 161 p. 89,16 -ent (*sc. patientes; 3,27,1* ἀναγαργαριζέσθωσαν) . . . his, que . . . dicta sunt. GLOSS. med. cod. Trev. p. 133,4. sinapi, piper, puleium . . ., hec omnia conmisce . . . et de illo garriza. TRACT. de aegr. cur. p. 178,29 si . . . dens moveatur, -a cum aceto *eqs.* IOH. IAMAT. chirurg. 5,4 p. 29,10 -et *(sc. patiens)* aqua decoctionis piretri *eqs.* ALBERT. M. animal. 8,46 movet *crocodilus* collum quasi -ando. *persaepe. per pravam traditionem:* TRACT. de aegr. cur. p. 202,30 in -antibus (*ex Ioh. Platear. pract. [ed. Venetiis a. 1497. p. 176bv]* gargarismis) non debent apponi . . . dissolventia. **2** *trans.:* **a** *in gargarizatione adhibere, uti – zum Gurgeln verwenden:* AESCULAPIUS 1 p. 2,36 origanum Lucanum ex aequo tritum cum oxymelle -ent *(sc. patientes).* BOTAN. Sangall. 4,5 herba quinquefolium in pulverem reddacta, mel mixtum in hos -etur. RECEPT. Sangall. II 29 quinquefolia radices -et *(sc. patiens)* sucum cum aqua. ODO MAGD. herb. 2004 eius *(paratellae)* saepe tepens si coctio -etur (-setur *var. l.*). CONSTANT. AFRIC. grad. p. 386,35 -tata . . . phlegma . . . excludit *sinapis.* TRACT. de aegr. cur. p. 165,12 -ent *(sc. patientes)* . . . oximel et sapam cum staphisagria. IOH. IAMAT. chirurg. 4,18 p. 24,37 -et *(sc. patiens)* acetum. *persaepe. v. et p.620, 39.49. per compar. de fumo:* TRACT. de aegr. cur. p. 209,37 uno eorum *(pannorum)* cotidie super carbones posito fumum inde diligenter -a. **b** *?(per gargarizationem) tinguere – ?(durch Gurgeln) benetzen:* ANTIDOT. Cantabr. p. 167,34 fleotoma eum *(patientem)* et frequentius rosa cum mele et aqua calida bucca et gula -a.

garica *v.* carica. **[garidus** *v.* laridus.**]**

gari(o)f- *v.* caryoph-.

***gariola** (aga-, cica-, ca-, gor-) *subst. (?fem.)* (*orig. inc., ni subest* garrio) *monedula – Dohle* (*cf.* SUMM. Heinr. A 3,701 monedula vel c-a taha [*sim.* B III 241. C p. 245]): PACTUS Alam. 26,3 anite, -a (ag-, cic-, c-, go- *var. l.*), cicunia . . ., alia similia requirantur.

garioph- *v.* caryoph-. ***garnio** *v.* *guarnio.

garof- *v.* caryoph-. ***garra** *v.* *guerra.

***garrad(i)a** *v.* *carrada.

***garramans,** -antis *m.* (garrire *et* amare [*?per contam. c.* Garamans]) *homo garrulus, blatero – Schwätzer:* CHRON. Albert. Beh. p. 470,13 Patavienses non inveniuntur . . . habuisse iurisperitos, sed tantummodo -es et artistas.

***garrandia** *v.* *guarandia. ***garresum** *v.* guare(n)sis.

***garrica,** -ae *f.* *(cf. francog. vet.* jarri, *v. DEAF J. p. 163sqq.) terra inculta ilicibus sim. consita – unbebautes, mit Stein-, Kermeseichen bewachsenes (Strauchheide-)Land, 'Garrigue':* DIPL. Merov. I 71 p. 183,5 (spur. s. IX.ex.?) ut . . . Blidegisilus . . . castellionem . . . cum pratis et pascuis, -is et ulmis . . . habeat concessum (*ex chart. spur.; inde* 90 p. 233,24). ACTA reg. Burgund. 136 in vineis et campis, cultis et incultis et -is *(ex chart. Wilh. I.).* DIPL. Karoli M. 305 p. 459,24 (spur.) invenit *abbas* ecclesias, quae . . . erant destructae: unam in honore sanctae Mariae, alteram in honore sancti Stephani . . . et in alio loco ad illam -am, ubi dicitur *eqs.* 275 p. 409,41 (spur.) damus . . . vallem . . . cum omnibus terris . . ., pascuis, silvis, -is, hortis *eqs.* 306 p. 462,8 (spur.) in silvis et -is, aquis aquarumque ductibus *eqs.*

garrilitas *v.* garrulitas.

***garrimen,** -inis *n.* *sermo (inanis), nugae – Geplauder, Geschwätz:* BERNH. GEIST. palp. 2,189 quique ioco, risu, gestu, -e, verbis temperat.

1. garrio, -i(v)i, -ire. *script. et form.:* ca-: ALDH. virg. II 2857 *(var. l.).* ad Acirc. 71,3 *(var. l.).* gario: ALDH. ad Acirc. 32,5 *(var. l.). praes.: inf.* garare: *p.622,39. partic.* -ians: *p. 622,69. struct.: c. acc. personae: l.64. pendet acc. c. inf.: l. 52.54. al.*

1 *spectat ad sonum, strepitum vocis:* **a** *de animalibus:* **α** *de avibus i. q. canere, fritinnire, vocem (e)mittere – singen, zwitschern, rufen:* SYLL. Bern. 2,25 -it bubo severa. CARM. Bur. 145,2,1 mane -it laudila. 152,1,4 canendo dulce -unt *aves.* ALBERT. M. animal. 4,95 aves . . . parvi corporis plus -unt aliis. *ibid. al. cf. l. 64. fort. huc spectat:* EUGEN. VULG. syll. 31B,37 -it agrinus. **β** *de ranis i. q. coaxare – quaken (in imag.):* EPIST. Alcuin. app. 2 p. 484,17 Noricus Italicis . . ., ranicula locis umentibus -ens, . . . salutem. PETR. DAM. epist. 146 p. 542,2 ut sibimet extrinsecus velut ranae in paludibus -ant *(sc. haeretici).* **b** *de hominibus, diabolo i. q. vociferari, ululare – (herum)kreischen, heulen:* IONAS BOB. Columb. 2,19 p. 274,11 illae *(sc. sanctimoniales daemonibus obsessae)* audito sacri corporis mentione -ire dentibus ac frendere coeperunt et stridentes dicere: *'eqs.'* ALTFR. Liutg. 2,18 cum qua violentia traheretur, -endo et miserabiles voces emittendo monstravit *diabolus*; monachus . . . vocem praefati daemonis in parte occidentali -entis audivit. CHART. Sangall. A 673 cum . . . alii -endo, alii musitando contradicerent. UFFING. Ida 1,17 nec ante . . . quam spurcissimus praedo *(i. diabolus)* . . . se . . . -endo vacuas fudit in umbras. *al. spectat ad clamorem bellicum:* GODEFR. VIT. Frid. 415 si Melana potens -ire velit. **c** *de rebus:* **α** *(per)sonare – ertönen, erklingen:* VITA Galli II 750 organa concrepitant altrinsecus et lyra -it. **β** *obtuse resonare – dumpf erschallen, erdröhnen:* CARM. Cenom. 5,63 sermo . . . incultus torvo -ire boatu exsequitur passim coeptus amore tuo *(sc. praesulis).* **γ** *frendere, crepitare, 'gemere' – knirschen, knarren, 'ächzen':* VITA Notkeri 29 cuius *(molendini)* rota tarde volvebatur et propter penuriam aquae -ens quosdam dabat quodammodo vocum sonos. **2** *spectat ad sermonem, verba:* **a** *in malam partem:* **α** *(con)fabulari, blaterare, blatire – schwatzen, plappern, schwafeln:* AMARC. serm. 4,302 quid tantum -is, homo mensurę tripidalis? CHART. Laus. 726 p. 588,10 nec debet *(sc. qui chorum intrat)* murmurare nec -ire. HUGO TRIMB. registr. 215 quam *(summam)* . . . Priscius . . . retractavit, dum -ens, non corrigens illam dilatavit. 675 supervacue solent . . . -ire (garare *var. l.*) doctores . . . arcium. 779 ne de fronte capillata velit quis -ire *eqs.* NICOL. BIBER. carm. 1926 hic vult -ire, Romam sitit alter adire. *v. et p. 614,42. medic. de vaniloquio in somnis prolato, ut vid. (cf. p.623,45):* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 393A prodest *trifera magna* pueris, qui non possunt dormire et in nocte nimis -unt. **β** *falsa, convicia proferre – Lügen, Schmähungen vorbringen:* IONAS BOB. Columb. 2,9 p. 248,15 adversus regulam . . . lanuino dente -ens ac velut caenosa sues grunniens *Agrestius.* IDUNG. PRUF. dial. 1,645 veritatis odio inflammati quidam -unt contra nos dicentes: *'eqs.' c. obi. i. q. false, contumeliose dicere, contendere – fälschlich, schmähend vorbringen, behaupten:* NICOL. I. epist. 53 p. 346,29 hi *(sc. Theutgaudus et Guntharius)* . . . nos astruere -bant, quae nos utpote incognita minime convenerat. THEOD. THEOL. Conr. 3 p. 216a,7 ut cum eis, qui canino dente -unt hunc *(sc. Cuonradum)* non canonice electum . . ., habeamus conflictum. CHRON. Thietm. 6,37 si quid in eum *(Wicpertum)* varium vulgus et sepe menciens -vit. HIST. de exp. Frid. imp. p. 74,5 dux . . . super obiecto se noxę reatu purgavit asserens stultos quosdam iuvenes infronita verba -isse. *al. v. et p.616,5.* **b** *in bonam vel neutram partem i. q. (poemata) pangere – dichten, (lob)singen:* HEIRIC. Germ. I 1,192 qui *(poetae)* tibi *(sc. Amatori)* multicana possent -ire camena. *c. acc. personae i. q. canere – besingen:* FROUM. carm. 19,39 disploso sonitu volucrum te *(sc. nepotem)* ligula -it. **3** *clam(it)are – (laut) schreien:* BRUNO QUERF. Adalb. A 5 admotis urentibus virgis . . . 'mi domine' -it *discipulus.*

adi. **garriens,** -entis. **1** *qui canit, canorus – stimmbegabt, Sing-:* PETR. HISP. chirurg. 75 comedat patiens . . . aves -antes. **2** *loquax, verbosus – geschwätzig, schwatzhaft:* CHRON. Reinh. a. 1189 p. 544,7 pro enormitate in patrem admissa -is fame favorem excipiens *filius* patris peccunias . . . invasit.

[Staub]

2. *garrio, -onis *m.* *nugator – Schwätzer:* GERHOH. aedif. 42 p. 1300C de rebus sanctorum . . . non otiosi -es, sed pauperes pascebantur.

[**3. *garrio** *v.* *garcio.]

garriofilum *v.* caryophyllum. *adde ad vol. II. p. 317,63:* BERNH. PROV. comm. 5,4 p. 287,43sq. garriofili antofili folium, id est folium garriofili fusticelli garr. antibolomenice.

***garritio** (-ratio), -onis *f.* **1** *sermo (inanis), nugae – Geplauder, Geschwätz:* RATHER. coni. 11,395 cum sit *(sc. sententia de Iudaeis)* -o cassa. ascens. II 3 l. 58 episcopalis vocabuli quomodo silere sinitur, etsi desit facundia, saltem -o (-atio *L a. corr.*) pauxillum perita. **2** *altercatio – Wortwechsel, Zank:* HIST. Aret. 2 (MGScript. XXX p. 1473,23; a. 1095/99) fiebant furta, rapinę, rixę, -es et divisiones.

garritus, -us *m.* (-um, -i *n.: l.21.23*) *script. et form.:* ca-: *l. 20.* -retus: *l.20.* *?abl. sg.* -ui: *l.50.* *plur. sensu sing.: l.23. 24.27.42. al.*

1 *spectat ad strepitum vel voces:* **a** *de avibus i. q. cantus, vox – Gesang, Gezwitscher, Ruf:* AETHICUS p. 124,14 talem tumultuationem vel -etum (c-etum, -um *var. l.*) faciant *aves eqs.* CARM. Cantabr. A 23,2,3 passer nec tacet arripens -u (-o C) alta sub ulmis. app. 1,15,1 illa *(philomena)* . . . stringens pauca modulorum -a. ROD. GLAB. hist. 4,12 voces humane . . . -us morientium avium imitabantur. ALBERT. M. animal. 8,70 avis . . . dulcis et musici sibili sive -us. 21,27 frangunt *aves* -um suae vocis ad imitationem locutionis. metaph. 1,1,6 p. 9,37 videmus aves fugere vel convolare ad -us tristes vel laetos auditos. *saepius.* **b** *de ranis i. q. sonus coaxandi – das Quaken (in imag.):* ALEX. MIN. apoc. 16 p. 353,1 hi *(sc. tres spiritus immundi in modum ranarum exeuntes)* minus attendentes, quod in suis actibus inique procedant, ad augmentum malitiae -u iactantiae declamant. **c** *de hominibus i. q. clamor, ululatus – Geschrei, Geheul (spectat ad clamorem bellicum: l. 36):* LAND. MEDIOL. hist. 2,23 p. 60,37 Teutonici terribili -u vocibusque dissonantibus nimio vini ardore bachantes. 2,24 p. 61,19 sonitu terribili inauditoque -u proeliantes *(sc. milites).* **2** *spectat ad verba i. q. sermo (inanis), nugae – (leeres) Gerede, Geschwätz:* RATHER. quadrag. IItit. sermo valde prolixus de Quadragesimo . . . vel inefficax . . . -us. CHRON. Mich. 10 actus . . . abbatis . . . nichil falsi de nostro intromittentes velut adulationis -u simpliciter exsequamur. VITA Annon. I 3,25 p. 513a,13 excetra sibilos clericus blasphemiarum -us dans infidelitatis pectus aperuit dicens: '*eqs.*' GERHOH. novit. 45,6 tractentur negotia . . . civilia non inportuno -u legistarum, sed censura legum divinarum terminanda. *medic. de vaniloquio in somnis prolato, ut vid. (cf. p. 622,42):* MAURUS urin. I p. 14,23 quandoque cum -u angustiantur patientes (*sim.* p. 37,7). p. 20, 38 sinthomata haec sunt: dolor capitis, ardor oculorum, insompnietas quandoque, quandoque cum -u et falso somno (*sim.* p. 39,34 cum -ui).

garrizo *v.* gargarizo. **garruga** *v.* carruca.

garrulitas, -atis *f.* *script.:* -ril-: *p.624,14.* -uri-: *p.624,5.* *usu plur.: p.624,14.15. al.*

(inanis) loquacitas, abundantia loquendi – Geschwätzigkeit, Weitschweifigkeit: **1** *proprie de hominibus eorumque enuntiationibus sim.:* **a** *strictius:* IONAS BOB. Columb. 2,9 p. 251,14 Agrestius addit -is noxam. WETT. Gall. 16 cum verborum -s se elevabat. RATHER. Metr. 2 poetica -s. TRIUMPH. Remacli 2 prol. p. 449 priusquam in publicas aures diffundatur *opusculum* incorrecta -e. HILDEG. epist. 91R per vomitum -is. ALBERT. M. animal. 1,178 cum . . . fuerint auriculae prominentes . . ., significatur stoliditas et -s (*p. 492b,2* ἀδολεσχίας). *saepius.* **b** *latius i. q. eloquentia, facundia – Beredsamkeit, Beredtheit:* EBERH. ALEM. labor. 96 per me *(sc. fortunam)* rhetoricus flos, grammaticus labor, artis -s tumulat *(vix recte; an leg.* cumulat, tumidat*?)*, evacuatur, aret. 114 qui *(scurrae)* dominis linguae -e placent. **2** *in imag. et per compar.:* **a** *de animalibus:* NOTKER. BALB. Gall. 3,12 huic *(gallo)* alacri famulae -e favent. HUMB. Sim. 2,46 p. 194,31 in quibus *(paludibus)* improba et incondita -e concrepant *ranae. al.* *zool.:* ALBERT. M. animal. 1,46 quaedam *animalia* . . . sunt . . . multae -is. 1,47 sunt *animalia* multi strepitus et multae -is tempore sui coitus. *v. et p. 625,3.* **b** *de rebus c. sensu strepitus:* PAUL. DIAC. Lang. 1,6 p. 51,10 in qua *(insula)* . . . vergentium in . . . Carybdin aquarum -s auditur. HILDEG. epist. 78R,20 rugitus meus in alta voce sonitus multarum aquarum propter nimietatem stultorum hominum in -e (-ritate *var. l.*) morum ipsorum et in strepitu inhonestatis. *mus.:* NOTKER. BALB. gest. 2,7 quod *(organum)* . . . -em vero lyrę vel cymbali dulcedine coequabat. GUIDO ARET. microl. 14,6 p. 159 uni tetrardi autenti -s magis placet, alter eiusdem plagae suavitatem probat. **3** *meton.:* **a** *de enuntiato i. q. verbum loquax, sermo (inanis) – geschwätzige Äußerung, Geschwätz:* VITA Liutb. 13 p. 18,9 noli . . . nequissimorum hominum -em attendere. EPIST. Worm. I 34 p. 64,27 stilum . . . meum brevitate . . . castigassem nec tot -ilitates permisissem *eqs.* VITA Wirnt. 5 inter cetera deliramenta et -es. *al.* **b** *de ave (humanam vocem imitante):* AMARC. serm. 4,222 si -e cibaris, psitacus et . . . monedula . . . te pascant.

garrulo, -are. *struct.:* *c. praep.* contra: *l.31.* *c. obi. interno q. d.: l.23.* *partic. praes. usu subst.: l.23.*

blaterare, blatire, alacriter loqui – schwatzen, schwafeln, lebhaft reden (c. notione divulgandi: l.25): **1** *in univ. (per compar. de ave: l.27):* IONAS BOB. Columb. 2,10 p. 251,19 fribola -anti (calfulanti *var. l.*) Eusthasius . . . respondit: '*eqs.*' LAND. MEDIOL. hist. 3,9 p. 80,15 missis per . . . plateas cartulis, hominibus . . . ac -antibus feminis, quatenus omnes . . . convenientes, quae . . . animae salutis forent, . . . audirent. CARM. Bur. 132,2b,8 cornix -at. *de phrenetico i. q. confuse loqui – wirr reden:* IONAS BOB. Columb. 1,25 occurrit ei homo . . . habens spiritum inmundum, debaccans ac discerpens et -ans. **2** *iurgare – zanken, streiten:* ANON. mus. Sowa 3 p. 250,35 nos . . . contra tales nolentes amplius -are *eqs.* **3** *(alacriter) canere – (lebhaft) singen:* HUGEB. Willib. 6 p. 106,20 celeberrima Conditoris gratulabundi *(sc. turba credentium)* -ant preconia. NOTKER. BALB. ad Lantb. p. 35,31 G., ut in gutture gradatim -etur, genuine gratulatur (*inde* ANON. mus. Wolf p. 205. RUD. TRUD. (?) mus. 1,23).

garrulus, -a, -um. *script.:* gargu-: ALDH. ad Acirc. 58,4 *(var. l.).* HUGEB. Wynneb. 2 p. 107,26 *(var. l.).* -urus: ALDH. ad Acirc. 79,6 *(var. l.).*

I *adi. i. q. loquax, verbosus – geschwätzig, schwatzhaft:* **A** *strictius:* **1** *proprie de hominibus eorumque vocibus, enuntiationibus sim.:* VITA Germ. 3 (MGMer. VII p. 420,22) murrum (*i.* murmur) . . . -a v o c e perlabitur *eqs.* (PURCH. Witig. 236 vox . . . -a vulgi). FROUM. carm. 23,2 disrumpunt -a verba. AMARC. serm. 4,402 amo tacitos et -a abominor ora. HONOR. AUGUST. spec. p. 866C uxor . . . erat . . . ita -a, ut cuncta membra eius viderentur esse lingua. *al. v. et p. 625,9.* *alacer ad cantandum – sangesfreudig:* SEDUL. SCOT. carm. II 7,41 quamvis timidus mansisti *(sc. Sedulius)* -us Orpheus (*cf.* 7,11 musicus Orpheus). **2** *in imag. et per compar.:* **a** *de animalibus:* **α** *de avibus:* WANDALB. mens. 58 -a . . . cum stridet hirundo. WALAHFR. (?) carm. 60,13 sicut gaudet avis laetanter -a ramis. CARM. Bur. 58,4,14 alaudula. ALBERT. M. animal. 7,75 avis parva de genere psytaci existens . . . libenter bibit vinum et tunc magis efficitur -a. *al.* **β** *de ranis:* CARM. de philom. 64 -a limosis rana coaxat aquis. HEINR. WIRZ. cur. 140 -a rana. **b** *de rebus:* IONAS BOB. Columb. 2,9 p. 246,31 alta platanus -a ventorum folia tremulas quatit ad auras. CARM. Bur. 92,6,4 defluebat rivus . . . -o murmure lascivus. *mus.:* HERM. AUGIENS. mus. p. 65,30 si generaliter pro naturali ratione . . . mixolidium -um nominavero. ANON. ton. Schneider p. 109 quartus *(sc. tonus)* describitur blandus et -us (*sim.* IOH. AEGID. mus. 15,15). **B** *latius de voce i. q. magnus, acutus – laut, scharf:* EGBERT. fec. rat. 1,1671 de noctua: . . . -a pulsatur vox, musica non aperitur. ANON. inst. patr. 33 hystrionicas voces . . ., -as, alpinas . . . detestemur.

II *subst. masc.:* **A** *gener. i. q. nugator – Schwätzer:* ARNULF. delic. 316 ne perimas animam, custodi, -e, buccam. AMARC. serm. 4,408 moroso risor, taciturno -us obstat. EPIST. Hildesh. 134,58 p. 229,20 non habeas hirundines domi, id est: ne habites cum -is. ALBERT. M. eth. II 3,3,2 p. 255a,8 amatores . . . fabularum et narratores historiarum . . . -os (*p. 1117b,35*

ἀδολέσχας) vocamus. **B** *zool. pro nomine avis i. q. Garrulus glandarius L. – Eichelhäher:* ALBERT. M. animal. 23,120 -us a garrulitate dicta avis est, quam Germani heester vocant.

adv. **1. garrule.** *alacriter canendo – sangesfreudig:* HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,4 modulationibus -e concinnantes crepitabant *(sc. plebs). fort. add.:* CARM. Bur. 151,2,2 aves dulci melodia sonant -e.

2. garruliter. *loquaciter, verbose – geschwätzig, wortreich:* RATHER. coni. 12 hoc licet, ut est utique garrulus, -r ac mendacissime dicat. GODEFR. VINDOC. libell. II (MG Lib. Lit. II p. 684,20) mima . . . et mulier publica, quae vos *(sc. episcopum)* -r acclamabat.

***garsa** (gersa), -ae *f.* *(cf. francog. vet.* jarse; *v. Meyer-Lübke, REW³ nr. 1863ᵇ et Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 625sq. et DEAF J. p. 170sqq.) scarifatio, locus scarifatus – Ritzung:* PRAECEPT. diaet. IIᵃ 46 bonum est . . . g e r s i s (-is, -as *var. l.*) v e n t o s a r u m (ventosas *sim. var. l.*) i n p o n e r e (53 gersis [-is, genas, genera, genus, eruginis *var. l.*] v. [ventosas *sim. var. l.*] i. I 59 gersit [*sic;* genus, generis, genera, grassis *sim. var. l.*] v. [ventosas, ventosis, ventosisque *var. l.*] imponere; *sim.* IVᶜ 73 gersis ac ventosis agere. V 53 -as et ventosas tibi adibe).

***garsio** *v.* *garcio.

***gartenarius,** -i *m.* *(theod. vet.* gartenære; *v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. I. p. 740) hortulanus, olitor, cultor pomarii – (Gemüse-, Obst-)Gärtner, Züchter:* CHART. Brixin. 210 p. 200,30 (a. 1275) in presentia . . . Iacobi medici, Reinoldi filii . . . Reinoldi stacionarii, Petri -i *eqs.*

***gartio** *v.* *garcio. **gartola** *v.* chartula.

garulitas *v.* garrulitas.

garum, -i *n.* (-us, -i *m.: l. 48*) (γάρον, γάρος) *form.: nom. sg.* -es: GLOSS. Salern. p. 6ᵇ,10. *sing. indecl.* -o: *l. 40. 44. adde* DIPL. Merov. 171 p. 425,21.

liquamen (piscium), salsura – Fischsoße, -lake (de re v. M. Montanari, Alimentazione e cultura nel Medioevo. 1988. p. 152sqq.): FORM. Marculfi 1,11 ut . . . ministretur, hoc est: . . . ova tanta, oleo liberas tantas, -o liberas tantas, mel tantum *eqs.* DIPL. Merov. I 171 p. 425,12 Chlottarius . . . rex seo etiam . . . Baldechildis regina . . . de tulloneo . . . concesserunt, hoc est: oleo libras x milia, -o modios XXX, pipere libras XXX *eqs.* CAPIT. reg. Franc. 32,34 quicquid . . . fecerint, id est . . . vinum coctum, -um, sinape. LIUTPR. leg. 32 me . . . ad cenam . . . oleo et -o sordidam venire praecepit *imperator. al. pharm. et medic.:* TRACT. de caus. mul. 8 -o (agro *var. l.*; caro *ci. ed., vix recte*) cocl. III da . . . bibere. PAUL. AEGIN. cur. 233 p. 169,7 panem mundum infundens in -um (*3,59,10* γάρον) protion . . . fac cataplasma. DYASC. p. 135ᵇ nux viridis . . . potest . . . ventrem cum -o sumpta molire. ALPHITA G 34 -us quid sit, supra dietas particulares docetur. *al.*

***garwa,** -ae *f.* *(theod. vet.* garwe; *v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. I. p. 741) millefolium – Schafgarbe (Achillea millefolium L.; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 81sqq.):* HILDEG. phys. 1,113 (ed. Daremberg) de -a: -a (millefolium *ed. princ.*) . . . subtiles vires ad vulnera habet . . .; qui autem interius . . . vulnus accepit . . ., istam -am pulverizet *eqs. ibid. al.*

***garzio** *v.* *garcio. **gasa** *v.* 1. casa.

gasacio (gass-, -ccio, -c(c)hio, -atio), -onis *m. vel* **gasacius** (cass-, gass-, -ccius, -c(c)h(i)us, -atius), -i *m.* *script. et form.:* cassaho: *l. 64.* iaiacius: *l. 72.* gasoc(h)o: *l. 66.* -adio: *l. 65. acc. sg.* -onum: *l. 66. 68.*

qui in ius vocatur, adversarius – Beklagter, Gegner (de re v. Brunner, Rechtsgesch. ²I. p. 253. II. p. 454): LEX Sal. Merov. 50,2 rogo te, thungine, ut nestigan thigius -chio (gassachio, -o, -ium, cassatium, gassatione, cassahone *var. l.*; LEX Sal. Karol. 50,2 -cchionem [-chionem, -ccionem, -tionem, -dionem, -ochonem (-oconem *a. corr.*), gassaccionum *var. l.*; gloss. K24: causator -cchio]; LEX Sal. Pipp. 86,2 gass-em [-tionem, -e, -tione, -tionum *var. l.*]) meo illo, qui *eqs.* LEX Sal. Pipp. 85,2 nestigante ego gassacium (LEX Sal. Karol. 50,2 -cchium [-chium, -ccium, -ium *var. l.*]) tuum illum in hoc mallo. 87,1 antequam gass-em (-ium, -tium *var. l.*; LEX Sal. Karol. 51,1 -cchium [-cchum, -chium, -ium, -tium, iaiacium *var. l.*]) suum . . . habeat *aliquis* mallatum. 92,1.

***gaselus** *v.* *gazela.

***gasindiatus** (ca-), -us *m.* *obsequium, servitium – Gefolgschaft(sverhältnis, -sdienst): v. l. 7.*

***gasindium** (ca-), -i *n.* *obsequium, servitium – Gefolgschaft(sverhältnis, -sdienst):* EDICT. Roth. 225 si alequid in -o (c-, -um, casindiatum *var. l.*) ducis aut privatorum hominum obsequium . . . munus conquisivit *libertus.*

***gasind(i)us,** -i *m.* (*cf. theod. vet.* gasindi) *script. et form.:* ca-: *l. 19. 21. 22. adde* LEG. Lang. p. 653,39. p. 654,34. gis-: *l. 25.* gass-: *l. 20.* gasti-: LEG. Lang. p. 288,20. 21 *(var. l.).* -nad-: *l. 19.* -nnus: FORM. Marculfi 1,32 l. 15 *(var. l.).* 24 *(var. l.).* -deus: *l. 21. adde* LEG. Lang. p. 654,34. *sing. indecl.* -o: *l. 21. 23.*

satelles, fidelis – Gefolgsmann, Getreuer (cf. H.-J. Diesner, Klio 58. 1976. p. 141sqq.): FORM. Marculfi 1,24 l. 8 vero illo . . . cum . . . hominebus suis aut -dis . . . sub sermonem tuicionis nostre visi fuimus recipisse (*sim.* DIPL. Pipp. 14 p. 20,7). LEG. Lang. p. 132,19 de -iis (c-iis, -adiis *var. l.*) . . . nostris volumus *eqs.* p. 190,18 si . . . iudex . . . adtenderit ad -ium (gass-ium, -eum, -io, c-io, -ios, gastaldium *var. l.*) vel ad parentem. p. 191,15 si . . . liber homo in servitio de -io (c-io, -iis *var. l.*) regis aut eius fidelis introierit. p. 660,6 Tuido -io domni regis, filius . . . Teoderolfi . . ., dixi: '*eqs.*' CAPIT. reg. Franc. 217,4 quae beneficia dominicus gi-ius habuit *(sc. inquirendum est).* MIRAC. Austrig. 10 (MGMer. IV p. 206,11) quod -dus . . . mortuus esset. *persaepe.*

gassacio *v.* gasacio.

***gastaldaticum** (ca-), -i *n.* (*gastaldius) *solutio gastaldio q. d. debita – dem Gastalden geschuldete Leistung:* DIPL. Loth. I. 51 p. 152,27 ut in pascua publica . . . debeant *animalia* pabulare . . . sine omni datico, c-o, escatico, herbatico vel glandatico (*inde* DIPL. Ludow. II. 27 p. 120,37 c-o. DIPL. Otton. I. 337 p. 459,35 -o).

***gastaldatus** (ca-), -us *m. vel* ***gastaldatum** (ca-), -i *n.* (*gastaldius) *script.* ka-: DIPL. Otton. II. 249 p. 282,4.

1 *districtus potestatis vel iurisdictionis gastaldii q. d. – (Herrschafts-)Bereich, Bezirk eines Gastalden (cf. E. Mayer, Italienische Verfassungsgeschichte. II. 1909. p. 289):* LEG. Lang. p. 221,26 quae *(pars Beneventanae provinciae)* tibi *(sc. Siginulfo)* . . . evenit per singula et integra -a seu ministeria, quae hic descripta sunt. p. 222,27 si in . . . -bus (c- *var. l.*) . . . sunt aliqua castella. CHRON. Salern. 84 p. 86,2 medius c-us Acerentinus. GREG. CAT. chron. I p. 232,26 dedit *abbas* . . . res . . . in territorio Pinnensi, in c-o Atrianensi. PETR. CAS. (?) chron. 4,22 comes donavit . . . vineam, terram, molendina et alvea in c-u (c-o C *a. corr.*) Teramnensi. *saepe in hac regione.* **2** *?officium gastaldii q. d. – ?Amt eines Gastalden:* LEO MARS. chron. 1,47 cum Atenolfus -um adeptus omnia . . . fratribus abstulisset.

***gastaldia** (ca-), -ae *f.* (*gastaldius) *?script.* -llia: *l. 72.* **1** *districtus potestatis vel iurisdictionis procuratoris bonorum (ecclesiae) – (Herrschafts-)Bereich, Bezirk eines (kirchlichen) Güterverwalters:* CHART. Carinth. 1662 (a. 1212) quandocunque patriarcha fuerit Glemone in -a Carnee. COD. Wang. Trident. 36 p. 601,29 quilibet . . . consiclio gastaldionis . . . episcopi in illa -a constitutus. 165 p. 885,3 Iacobus . . . fecit . . . resignacionem . . . de castro Pradalie et de -a Pradalie integraliter. CHART. Tirol. notar. II 490 episcopus . . . comisit do. Vgolino . . . -as episcopatui Tridenti pertinentes in plebibus Banalli, Pravori *eqs. saepius.* **2** *officium procuratoris bonorum (ecclesiae) – Amt eines (kirchlichen) Güterverwalters:* INNOC. III. registr. 9,177 p. 323,13 ut . . . testis medietatem c-e argentarie ab ipso decano reciperet. CHART. Ital. Ficker 264 Albertus *(sc. investivit)* . . . Aldrigetum de -a atque vicecomitatu predictorum locorum. CHART. Tirol. 1076 p. 121,6sqq. investivit *episcopus* . . . Vlricum . . . et Conradum . . . de iusticia Bozani . . . salvo iure -e Ernesti; promissit . . . episcopus . . . -am sive iusticiariam . . . deffendere et warentare. *al.* **3** *?per contam. c.* *castellania *i. q. officium castellani – Amt eines Burglehensmannes:* CHART. Basil. A II 127 (a. 1267) possessiones . . . in feodum gardie sive c-llie *(sic?)*, quod volgariter dicitur burchlehen, . . .

castri concedimus.

***gastaldianus,** -i *m.* (*gastaldius) *censualis liber gastaldio q. d. subiectus – dem Gastalden unterstehender zinspflichtiger Freier:* DIPL. Ludow. II. 54 p. 173,5 concessimus ... castellum ... una cum omnibus -is ibi commanentibus exceptis ser<vis> do<minicatis> et servis singulorum hominum (*inde* DIPL. Otton. I. 338 p. 461,14).

***gastald(i)us** (ca-), -i *m. vel* ***gastaldio** (ca-), -onis *m. (langob.* *gastald; *cf. Hoops, RGA ²X. p. 466sqq.) script. et form.:* ha-: *l. 23.* ka-: *l. 35. adde* DIPL. Otton. II. 263 p. 305,20. *al.* gua-: LIBER diurn. 86 p. 113,3 *(var. l.).* ges-: *l. 26.* gus-: CHART. Sangall. A II app. 15 p. 393,20. -aud-: DIPL. Frid. I. 250 p. 48,5. -de(us): *l.20.23. al.* -dehus: CAPIT. reg. Franc. 91,7. *nom. sg.* -is: CHART. Bund. 438 p. 334,14.

1 *strictius (de regno Langobardorum sive Italiae regum Francorum) i. q. officialis (regis), actor dominicus – (königlicher) Fiskal- und Verwaltungsbeamter, 'Gastalde' (de re v. LexMA. IV. p. 1131sq.):* EDICT. Roth. 15 -ius (-eus *var. l.*) regis aut sculdahis requirat culpa. 375 si -ius (-eus, -io *var. l.*) aut ... actor regis post susceptas ... ad gobernandum curtes regis et causas regias aliquid ... conquesierit. LEG. Lang. p. 131,6 si ... fraus ... per -ium (-eum, c-ium, h-ium, -ios *var. l.*) inventam fuerit. CAPIT. reg. Franc. 103 p. 211,34 -ii, vicarii, centenarii seu reliqui ministeriales. RATHER. prael. 1,19 l. 587 procurator, exactor, quod ge-dus usitato multis, Franciloquo vero maior dicitur eloquio *eqs.* DIPL. Heinr. IV. 336 p. 443,7 c-em vel ... missum ... ad placitum faciendum eis *(sc. Pisanis)* superesse non sinemus. *persaepe.* **2** *latius i. q. procurator bonorum (ecclesiae, domini) – (kirchlicher, herrschaftlicher) Güterverwalter, Amtmann (de re v. H. Krug, ZRGGerm. 88. 1971. p. 87):* TRAD. Patav. 13 (a. 785/97) voluit iurare Into c-ius *(sc. viri nobilis) eqs.* CHART. select. Schwind 3 p. 3,35 debent *homines Flemi* solvere ... episcopo vel suis -bus *eqs.* CHART. Ypolit. 4 p. 8,9sqq. fures ... in custodia k-di ... prepositi et ecclesie debent esse. CHART. Ticin. 92 p. 25,15 -ii dominorum de Castilliono. CHART. Carinth. 1481 p. 579,15 quod si aliquis ... cum extraneo litigaverit, -ium nostrum *(sc. ducis)* adeat *eqs.* DIPL. Frid. II. 185 p. 31, 29 ita quod advocatia ... ęcclesiarum respiciat ad c-dum cenobii. REGISTR. Trident. I p. 92,21 res consignare -i canonicorum. *persaepe. v. et p.626,56. in imag.:* SALIMB. chron. p. 572,4 demones sunt -di Domini nostri, quos ad exercitium hominum destinavit; puto enim, quod idcirco -dos suos in nos permisit irruere, quia *eqs. (ex vita s. Francisci).*

***gastellus** (vua-, wa-, gua-), -i *m. vel raro (semel?)* ***gastella,** -ae *f. (?*-um, -i *n.: l.56)* (*francog. vet.* gastel, *v. DEAF G. p. 362sqq.; cf. ital.* guastella)

panis quidam – eine Brotform, -sorte, 'Wastel': CHART. Laus. 573 (a. 1213) quilibet illorum trium *(sc. hominum)* debet reddere ... in carniprivio I caponem et I -um *(sim.* 270 II albos panes in nativitate beate Marie et vu-um et caponem in carniprivio. 47 p. 92,7 in carniprevio I caponem et unum -um. *ibid. al.).* REGISTR. Maxim. p. 142,19 solvit quartarium ... sex denarios et w-um. *per compar. (usu medic.):* THADD. FLORENT. cons. 64 fac ex ea *(cera)* quedam gu-a leviter pressa manibus; deinde intromittatur in vulvam et retineatur, donec sanetur: illa gu-a non permittit eam *(matricem)* descendere.

***gastina** *vel* ***wastin(i)a** (va-), -ae *f.* *(francog. vet.* gastine; *v. DEAF G. p. 359sqq.)* *locus vastus, terra inculta – wüstes, unkultiviertes Land:* CHART. ord. Teut. 7 (a. 1174; spur.?) dono ... duo casalia ... cum hiis g-is: Derhenne, Mezera *eqs.* 21 p. 19,9 dono ... Toronum ... cum villanis, g-is, terris quoque cultis et incultis *eqs.* 32 dono ... quandam g-am terre ad domos faciendas in castello Ioppen sitam. 38 vendidi ... unam g-am cum omni territorio suo, que vocatur Missop, que illa die erat g-a *eqs. saepius.* WILH. ANDR. chron. 19 comes ... in w-ia de Gisnes unam carrucatam terre ... contulit. GREG. IX. registr. 666 cum ... terras habeas *(sc. comitissa)* v-nas vulgariter appellatas, que culte a tempore ... non fuerunt.

gastrimargia (ca-), -ae *f. (?*-a *n. pl.: p.628,9.10)* (γαστριμαργία) *script.:* -ram-: *p.628,12.* -rchia: HRABAN. carm. 39,35,4. -ria: *l. 14. 17. al. adde* GERHOH. Antichr. 3,2 p. 363,22 *(cod.).* *metr.* -rīm-: MILO carm. 3,4,2,158.

voracitas, ingluvies, gula – Gefräßigkeit, Völlerei, Unmäßigkeit: IONAS BOB. Ioh. 18 p. 340,17 c-ae, id est gule, cenodoxiae ... vicia maxima ... plebem ... cavere suadebat. WILLIB. Bonif. 3 p. 13,6 cuius ... nec abstinentiam c-a (-a *var. l.*) violavit. CONC. Karol. A 37,10 ut sobrietatem sacerdotes teneant ...; hoc et ... de ... pestibus ad -am (c- *var. l.*) pertinentibus observandum est (*inde* CAPIT. episc. III p. 53,22 -am [-a *cod.*]. *sim.* I p. 247,22 neque ... pestibus ad -am [c-, c-a *var. l.*] pertinentibus deserviant). AGNELL. lib. pont. 116 p. 287 l. 37 non *(sc. fuit s. Reparator)* -ae (castra margie *cod.*) amator. MIRAC. Adalb. Wirz. 4 p. 46,9 ut illuc repatriemus per parsymoniam, unde cecidimus per c-riam (c-am *var. l.*). *saepius. v. et l.46.* *per prosop.:* HRABAN. inst. cler. 3,38 l. 68 duci ... -ae, id est horrendae voracitati, contraria est dux abstinentia. GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 57 primum est *vitium* c-a (c-ria *var. l.*), hoc est ventris ingluvies, cum sua prole, commessatione et aebrietate. *al.*

gastrimargus (ca-), -i *m.* (γαστρίμαργος) *metr.* -rīm-: *l. 23.* *usu attrib.: l.23.* *homo vorax, gulosus – ein Gefräßiger, Unmäßiger, Schlemmer:* MILO carm. 3, 4 capit. 12 p. 614 Samuhel -um Agag in frusta dissecuit. 3,4,2,193 -us *(sc. Herodes)* et incestus perit igne gehennae. ALBERT. M. eth. I 246 p. 215,10 tales vocantur '-i (c- *codd.; p. 1118ᵇ,19* γαστρίμαργοι)' ... quasi insanientes ad 'replendum' ventrem. II 3,3,5 p. 262ᵃ,39 isti dicuntur -i quasi praeter indigens ... ventrem implentes. 3,3,7 p. 265ᵇ,31 laute ... appetens est, qui vocatur -us. summ. theol. II 18,121,1,2 p. 388ᵇ,11 tales ... dicuntur ab Aristotele in Ethicis -i a γαστήρ, quod est 'venter', et μάργος, quod est 'edax', vel μαργέω (*leg.* μαργάω) ..., quod est 'insanio, is'. *ibid. al. v. et l.39.41.43.*

***gastris** (ca-, gaus-, caus-), *nom. pl.* -ides, *m. vel f.* (γάστρις) **1** *homo vorax, gulosus, ganeo – ein(e) Gefräßige(r), Schlemmer(in):* ALBERT. M. bon. 206 p. 126,50 tales nimis sumentes de cibo etiam communis desiderii dicuntur -es (gastiones *var. l.*), hoc est ultra, quam oportet, ventrem implentes. 208 p. 127,50 a vitio et non a naturali indigentia -es (gastriones *var. l.*) vel gastrimargi dicuntur. 215 p. 131,41 est ... physicum corrumpi corpus crapulis et repletionibus, quas sequuntur -es et gastrimargi. eth. I 247 p. 215,71 -s (gau-, cau- *var. l.; sc. dicitur*), qui multa et pretiosa quaerit (*sim.* p. 216,77). II 7,1,4 p. 473ᵇ,34 -es dicuntur vel gastrimargi ventris insaniam habentes. **2** *per confusionem c.* γαστήρ *i. q. venter – Bauch, Leib:* ALBERT. M. eth. I 246 p. 215,10 -s (c-, castria *codd.*) ... in Graeco est venter. Iob 30,5 talis ... fames graece vocatur gastrimargia, a -s, quod est venter.

1. *gastus, -i *m.* *(theod. vet.* gast; *v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. I. p. 742)* *censualis (?liber) – Zinspflichtiger, ?Zinsmann, ?Landsasse (cf. Dt. Rechtswb. III. p. 1190 et HRG II. 1978. p. 1547sqq.):* CHART. episc. Misn. 203 (a. 1268) rustici ..., qui vulgariter -i dicebantur, ab huiusmodi servitute de cetero sunt exempti. *Staub*

2. gastus *v.* vastus. **gata** *v.* catta.

***gatizon** *v.* *gagatizon. **gatta** *v.* catta.

gattinus *v.* cattinus. **gat(t)us** *v.* cattus.

***gavalum** *vel* ***gavulum** (gabellum, gaulum, gavelum, -allum), -i *n.* *(cf. anglosax. vet.* gafol *[v. Stotz, Handb. 1,IV § 65.13] vel* gæfel *[v. Ahd. Wb. IV. p. 4])*

exactio quaedam, census – eine Abgabe, Steuer: **1** *in univ.:* GUIM. poss. (MGScript. XIII p. 711,24; a. 1070/92) quod pro conrodiis regis ... institutum sit -ulum ⌞sive ius gabelli⌟ *(add. ed. princ.).* p. 711,42 que *(villae)* -elum solvunt. DIPL. Conr. III. 141 p. 255,11 novam illam ... consuetudinem, que vulgo gaulum dicitur, ... territorio Cameracensi ... remittimus (*inde* 143 p. 259,12). GESTA Camer. cont. I D 2 Robertus Flandrensis muneribus et beneficio -alli provocatus ipsum *(castellanum)* iure castellaniae ... privavit. *al.* **2** *spectat ad ius censum exigendi:* GESTA Camer. cont. II F 359,3 qui *(comes)* -alum Cameraci possedit nutu cesaris. LAMB. WAT. annal. a. 1161 a quibus *(comitibus)* adiudicatum est -alum huius *(sc. Cameracensis)* territorii Aegidio de Sancto Autberto.

[Wellhausen]

gavata *v.* gabata.

1. *gauda, -ae *f.* *(cf. francog. [vet.]* gaude [*?a theod. vet.* *walda]; *v. Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. IV. p. 217) script. et form. (nom. sg.):* ?ganda: *l.11.* gauto: *v. vol. III. p. 812,20.* gauzo: *l.10.* -de: *v. vol. I. p. 632,69.*

1 *lutum sive vitrum – Färber-Wau (Reseda luteola L. [cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. III. p. 1299sqq.]) bzw. Färber-Waid (Isatis tinctoria L. [cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 1047sqq.]):* MAPPAE CLAVIC. 193 dissobo *(sic)* -zo, arena est. ALBERT. M. veget. 6,352 -a herba est, qua utuntur tinctores. animal. 22,92 herba ganda (*ni leg.* -a), qua tinctores utuntur, . . . teratur. *v. et vol. III. p. 812,20sqq. cf.* *gadildum, *guatum, *wolda. **2** *?meum – ?Bärwurz (Meum athamanticum Jacq.; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. III. p. 191sqq.): v. vol. I. p. 632,69.*

2. gauda *v.* cauda. **gaudebundus** *v.* gaudibundus.

gaudeo, gavisus sum, -ere. *script. et form.:* god-: *p.630, 65. adde* ANNAL. Plac. a. 1272 p. 556,50. a. 1277 p. 568,54. -issus: *l. 64. indic. praes.* -is: NICET. ad Iustin. p. 119,7. *imper.* -ite: PS. METHOD. revel. A 13,5 (*Vulg. Matth. 5,12* -ete) *coni. imperf.* -rimus: NICET. ad Iustin. p. 118,22. *gerund.* godien-: *p.630,65. adde* ANNAL. Plac. a. 1277 p. 568,54. *struct. c. obi. personae: p.630,12. metr.* găvis(us): *l.43. adde* HYMN. Hraban. 24,3,2. ECBASIS capt. 1042. *inf. pro subst.: p.630,1sqq. partic. usu adi.: praes.: l.32.39. p.630,46. al. perf.: l.39. al. partic. praes. usu subst.: l.37. al.*

I *proprie:* **A** *gaudio affici, laetari (de), delectari, exsultare – sich freuen (über), sich erfreuen, ergötzen (an), frohlocken:* **1** *subi. anim. vel partes corporis:* **a** *in bonam vel neutram partem (abund.: l.33. al.):* **α** *in univ. (interdum fere sensu adv., e. g. l.35; cf. p.630,19sqq.):* WETT. Gall. prol. 21 unca manus nervos plenos protendere -et. HROTSV. gest. 583 -enti pectore. prim. 159 piis studiis -ens congaudeo *(sc. papa)* vestris *(sc. ducis).* THIETM. chron. 7,72 hic *(pater)* . . . ad libertatem perennis gloriae -ens transiit. ALFAN. premn. phys. 40,4 p. 128 -ere (*PG 40,768*^{B} χαίρειν), in quibus oportet, et non -ere. OTLOH. prov. G 33 -ens in Domino gustat suavissima mella. CHRON. Thietm. 5,30 ab incolis semper de nova dominacione -entibus. METELL. Quir. 21,15 -sorum cecinere chori monachorum. MART. VALER. buc. 3,105 -et apes calathis *eqs. persaepe. v. et p.631,26.* **β** *cum gaudio exspectare – sich darauf freuen, freudig erwarten (zu):* ECBASIS capt. 106 lupus ad libitum sese saciare -sus. VITA Liutb. 32 infantem . . . ad baptisandum -bat *mulier* offerre. *adde c. inf. perf.:* WALAHFR. Blaithm. 129 quidam . . . gladio . . . furenti supposuisse caput -bant mente serena. **γ** *gaudiis frui – Freuden genießen, in Freuden leben:* HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,42 laetus ille nunc longa per aeva sine fine -et in gloria. HRABAN. carm. 18,43 qui sequitur Christum, -bit in arce superna. IDUNG. Pruf. argum. 1045 nemo . . . poterit et hic -ere cum seculo et ibi regnare cum Christo. *al.* **δ** *laete se gerere, gestire – sich freudig, fröhlich gebärden, sich tummeln:* HRABAN. carm. 39,57,6 saltat claudus laetificus, -et sanus et leprosus. HROTSV. Mar. 733 cunctigenae venerunt . . . ferae . . . circa praeclaram -entes . . . Mariam. FROUM. carm. 19,19 quem *(Gittonem)* sequitur -ens nanorum exercitus odis, ut faciant risum. **b** *in malam partem:* WALAHFR. imag. Tetr. 98 tu *(sc. Ludowicus)* bonitate places, aliique tyrannide -ent. PASS. Quint. 451 (MGPoet. IV p. 990) quid -es *(sc. praeses)* laetando putans vicisse beatum? HROTSV. Theoph. 87 qui *(perversus Hebraeus)* super errantis lapsus -endo malignus nocte . . . iussit venisse futura. THIETM. chron. 2,32 p. 80,2 ut . . . nullus umquam de meo *(sc. episcopi)* -ere presumeret detrimento. *saepius. adde:* MARIAN. chron. a. Chr. 263 p. 518,50 qui *(Decius)* -ssus fecit eum *(Laurentium)* presentari sibi. **2** *subi. res (fere in imag.; c. notione florendi: l.66):* POETA SAXO 5,415 nunc . . . Arnulfo . . . sub principe -es *(sc. Francia).* ANON. geom. I 3,18 p. 329,27 compendium, quo philosophia -et, ponatur. VITA Heinr. IV. 8 p. 28,20 -bat aurum non se iam in luto calcari, dum ferreis calcaribus inopia cogeret uti. STATUT. ord. Teut. p. 30,20 cum . . . omnis religio privilegiis . . . ecclesie -at a iurisdicione secularium se esse exemptam. *saepe. proverb.:* ANNALISTA SAXO a. 1088 p. 479,9 similia similibus -ent. **3** *inf. pro subst.:* ALBERT. M. eth. I 611 p. 524,74sq. -ere et non-gaudere sunt quaedam accidentia. *expressius fere i. q. gaudium – etwa: Freude:* HROTSV. lib. 2 praef. 2,1 plene sciis . . . Hrotsvit nesciola . . . praesens valere et perpes -ere. VITA Menel. 1,25 (MGMer. V p. 149,13) quod *(inventum)* infinitum . . . apportavit -ere. EPIST. Teg. I 104 vos *(sc. episcopum)* valere . . . meum *(sc. Thietpaldi)* pro certo sciatis -ere. BERNO epist. 7 ut de futura beatae inmortalitatis gloria spes conducat ad -ere. **B** *c. obi. personae i. q. laetificare – erfreuen:* MARIAN. chron. a. Chr. 461 ita omnes chatolicos de retectione (reiectione *Prosp. chron. a. 439* [retectione *R*]) fallacis bestiae -ret (-ere fecit *Prosp. chron. a. 439* [gauderet *R*^{p}]) *Xistus papa*, quasi *eqs.*

II *translate:* **A** *amare, solere – es lieben, pflegen (zu):* BEDA hist. eccl. 3,27 p. 192,15 alii . . . lectioni operam dare -bant. WALAHR. Mamm. 21,43 multi . . . struere insidias polluto pectore -ent. AMALAR. ord. antiph. 6,21 qui coram Deo -ent gloriari de suis operibus, illi *eqs.* HROTSV. Mar. 391 Deus in templo -et requiescere mundo. *saepius. partic. praes. sensu adv. i. q. libenter, prompte – freudig, gern, bereitwillig:* BEDA hist. eccl. 3,3 p. 132,20 confluebant ad audiendum verbum populi -entes. POETA SAXO 5,687 Carolum -ens Saxonum turma sequetur. UDALR. epist. 17 ut libens et -ens tanto oneri sua sponte se subtrahat *abbas.* CARM. de Frid. I. imp. 1994 sic tibi -entem facies servire Cremonam. **B** *valere, posse – es schaffen, imstande sein (zu), können:* RHYTHM. 147,101 ad Dei gratiam hoc modo redire -bis. HROTSV. Mar. 222 ne . . . generis humani callidus hostis -ret mundum laqueis retinere malignis. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,71 non hęc *(ineptia)* indempnis itura -bit . . . hęc impune suum proponere numina ludum. GEBEH. AUGUST. Udalr. 6 benedictione subtracta nullum -bant *epileptici* obtinuisse remedium. **C** *frui – 'sich erfreuen', genießen:* **1** *habere, possidere – haben, aufweisen, besitzen:* **a** *gener.:* **α** *subi. homines vel partes corporis:* WALAHFR. Wett. 899 vivo quae *(venae)* sanguine -ent. Gall. 2,1 p. 313,26 participio societatis nostrae -bis *(sc. mendicus).* THIETM. chron. 2,44 supersunt animae inmortales . . . beata aeternitate -entes. WALTH. MARCHT. hist. 1 castellis habitatores -bant. CARM. Bur. 157,6,5 siquis ovem redderet, me *(sc. puella)* -at uxore. *al.* **β** *subi. res:* WANDALB. martyr. 34 quinta et dena *(sc. dies)* simul Prisca pro martyre -et. AUREL. REOM. mus. 19,11 sin . . . producta fuerit *syllaba*, tunc circumflexione -bit. GERB. geom. 5,11 qui *(triangulus)* et angulorum et laterum aequalitate -et. MART. VALER. buc. 1,54 domina . . . Sistide -et *domus.* CHART. Livon. A add. 439^{b} p. 73,6 Esto diocesis nomine -ens de Cokenmede. *saepius.* **b** *publ. et iur.:* DIPL. Otton. II. 53 p. 63,32 ut . . . ipsa *(abbatia)* . . . -at defensione sub perpetua emunitate. CHART. Sigeb. 98 p. 205,25 curtim debita cultura non -ere. CHART. Raitenh. 122 p. 110,21 ut ęcclesia . . . -at pace super decimis. CHART. Otterb. 109 curie . . . in pascuis . . . antiquo iure suo -bunt. CHART. Stir. IV 286 ut . . . omnia predicta perpetuo -ant robore firmitatis. *al.* **2** *uti, fructum capere, lucrum, quaestum facere (ex) – nutzen, verwenden, Nutzen, Vorteil ziehen (aus), profitieren (von):* **a** *gener.:* ALFAN. premn. phys. 1,91 p. 23 omnibus principatur *homo*, omnia tenet, -et (*PG 40,533*^{B} ἀπολαύει) in omnibus. **b** *publ. et iur.:* DIPL. Heinr. IV. 341 p. 451,14 rex . . . rediddit *(sic)* . . . cortem . . . ad . . . usum -endi, tenendi, possidendi *eqs.* CHART. Rhen. med. II 175 p. 217,32 cum . . . omnibus iuribus et appenditiis . . . possidendis, -endis, usurpandis et exercendis. CHART. Bund. 673 quod debeat *dominus Artuhicus* -ere et ascolare . . . hinc ad ipsum terminum. CHART. Tirol. notar. I 763 si deberet *Alhaida* -ere *(sc. bona)* aut non. ANNAL. Plac. a. 1273 p. 558,13 iussit *papa* Gibilinos stare extra civitatem . . . godiendo sua bona. *saepe. v. et p.631,66.*

adi. **1. gaudens,** -entis. *hilaris – heiter:* HRABAN. epist. 17^{a} p. 420,33 ut . . . semper sitis *(sc. imperatrix)* felices atque -entes. EKKEH. IV. cas. 101 p. 204,23 cui *(Ekkehardo)* cum Ruodmannum . . . legationis exsortem relictum dicerent *pater et filius*, -ior ibat. *de colore:* VITA Salomae 182 ut cuique *(astro)* suus color sit insitus, . . . alii vibrans, alii -s.

2. gaudendus, -a, -um. *gratus, laudabilis – erfreulich, löb-*

lich: ANSELM. BIS. rhet. praef. p. 100,9 -a cuius *(Itali)* studia consulta non tacebit rethorica.

subst. **gaudentes,** -ium *m.* *milites beatae Mariae – Ritter der seligen Jungfrau, 'Gaudenzbrüder':* **1** *in univ.:* SALIMB. chron. p. 369,28 frater Albricus de ordine -ium. p. 641,39 quamvis ... -es vellent sibi eam *(ecclesiam)* in posterum usurpare. *ibid. al.* *usu attrib.:* SALIMB. chron. p. 369,31 frater Çambrasinus, qui de ordine fratrum -ium ... est. **2** *sensu derisorio fere i. q. (fratres) ganeones, helluones – etwa: 'Schlemmer-, Prasser(brüder)':* SALIMB. chron. p. 467,24 isti *(sc. milites b. Mariae)* a rusticis truffatorie et derisive appellantur -es; quasi dicant: *eqs.* p. 612,13. **3** *in lusu verborum fere i. q. fratres laetantes – etwa: 'Freudensbrüder':* SALIMB. chron. p. 469,10 gaudendum est cum -bus et flendum cum flentibus *(spectat ad Vulg. Rom. 12,15; cf. notam ed.).*

adv. **gaudenter.** **1** *gener. i. q. laeto animo, libenter, prompte – freudig, gern, bereitwillig:* GODESC. SAXO theol. 7 p. 195,14 feras ... patienter, libenter atque -r, dum nonnulla barbarae locutionis exempla depromo. RUP. TUIT. Ioh. 13,1233 ut regem Iudaeorum non solum obtemperanter, verum etiam -r interficerent milites. IORDAN. SAXO epist. I 37 constanter ..., dilectae filiae, et -r vos habeatis in omnibus. BERTH. RATISB. serm. 4 p. 27,26 -r omnia mala mundi sustinere pro Christo. *persaepe.* *abund.:* MIRAC. Furs. 19 (MG Mer. IV p. 447,7; s. IX.$^{in.}$) viri post corpus ... cum magna laetitia -r (gaudentes *var. l.*) pergunt. **2** *publ. et iur. i. q. lucrose, quaestuose – zum Vorteil, mit Gewinn:* CHART. Turg. 343 p. 84,25 (a. 1255) quod ... redditus ... ab ecclesia ... recipiantur et -r possideantur.

gaudesco, -ere. *laetificari, hilarescere – (wieder) froh werden:* ACTA imp. Winkelm. I 746 p. 590,5 (a. 1265) sic ecclesia ..., que diu marcuit, revirescet; sic eius -et populus.

gaudibundus (-deb-), -a, -um. **1** *gaudio plenus, laetabundus – von Freude erfüllt:* EPIST. var. I 15 p. 520,21 quocirca ... aeterna beatitudine -ebundi semper potiamini *(sc. rex)* et felices. BENED. ANDR. chron. p. 183,5 -ebundus effectus *imperator Graecorum* aurum et argentum ... transmiserunt in terra Romania. **2** *sensu fere adv. i. q. gaudenter, libenter – voll Freude, freudig:* BENED. ANDR. chron. p. 69,11 -ebundus rex Pipinus et honorifice suscepit *(sc. papam).* p. 86,6 gratulanter et -ebundus in Franciam venit *rex Pipinus.* p. 83,5.

gaudifico, -are. *gaudio replere, hilarare – mit Freude erfüllen, heiter machen:* CARM. potat. 71 (MGPoet. IV p. 353) hic *(Iohannes baptista)* quia -at proprium natale quotannis, testentur vestrum Bacheia munera festum.

***gaudifluus,** -a, -um. (gaudium *et* fluere) *metr.* -dī-: *l.51.* **1** *prae gaudio fluens – vor Freude fließend, strömend:* SEDUL. SCOT. carm. II 7,112 imbribus ... praesul rigat ora genasque, -is lacrimis pascitur ipse suis. **2** *laetificus – Freude ausströmend, spendend:* SEDUL. SCOT. carm. II 31,1 tu, quicumque velis -a dona salutis, ... haec splendida tecta subintra.

***gaudimentum,** -i *n.* (gaudere, *cf. ital.* godimento; *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 954*) **1** *usus fructus – Nutznießung(srecht):* COD. Wang. Trident. 161 p. 876,18 (a. 1215) ut ... abbas in suam propriam personam ... debeat ... ecclesiam ... tenere cum officio et beneficio ... in -o. **2** *lucrum, quaestus, proventus – Gewinn, Ertrag, Einkunft:* **a** *in univ.:* CHART. Bund. 607 p. 104,9 (a. 1219) prede ... debent ... reddi ... cum dampnis et -is taxatis. 760 ita quod ... conversi ... debeant ... de eis *(terris et possessionibus)* fructus et -a percipere. CHART. Tirol. 1080^{a} p. 364,33 fecerunt ... fratres ... advocato ... pignus omnia eorum bona et districta et ficta ... et redditus ... et -a et usufructa. CHART. Ticin. 196 p. 34,25 quod -um earum *(sc. terrae)* detur in oleo. *saepe.* *expressius de messe unius anni, annona ('Jahresertrag'):* CHART. Bund. 782 p. 240,8 (a. 1241) quod ... fratres ... gaudere debeant ... pratos hinc ad annos tres proximos, sciliçet tres -a tantum et non plus. **b** *de bestiis i. q. incrementum, fetus – Zuwachs, Nachwuchs:* CHART. Bund. 925 p. 361,12 (a. 1258) facultatem attribuit *concilium Clavennae* ... sociis ... cum ... bestiis reddeondi ab ... alpibus cum -o et sine -o ipsarum bestiarum (*sim.* p. 361,17. 35). *cf.* *gaudita.

gaudimonium, -i *n.* *gaudium, laetitia, exsultatio – Freude(ngefühl), das Frohlocken, Entzücken:* **1** *proprie (plur. sensu sing.: l.6; c. gen. inhaerentiae: l.11):* HROTSV. Abr. 9,5 iocundor *(sc. Effrem)* audiendo praecordialique laetor -o. IOH. VEN. chron. p. 157,11 civitatis prior cum episcopo ... suum dominum -is potiti recaeperunt. THEOD. TREV. transl. Celsi 17 imperator immenso perfusus -o. WOLFHER. Godeh. I 16 quaeque nostra -a multipliciter ... ampliavit *(sc. Godehardi adventus).* CHART. episc. Hild. I 81 p. 79,20 (epist.) hec vobis *(sc. episcopo)* facimus *(sc. abbas)* ... pro certo ineffabili exultacionis -o. *al.* **2** *meton. de causa laetitiae:* **a** *de Christo:* HERM. AUGIENS. hymn. 1,6^{a},4 tu *(sc. Iesus Christus)* totus desiderium, ... -um tu quam verissime hyperbolicum. **b** *plur. ('Freuden'):* **α** *de beatitudine aeterna:* BALTH. hist. Fridol. (ed. M. Pörnbacher, Vita S. Fridolini. 1997. p. 267,37) capiamus celorum dindima obtinentes celestia in ethere -a. **β** *de festivitatibus, sollemnitatibus:* ANNAL. Quedl. a. 1021 p. 567,8 perfectis ... consumatisque ... dedicationum -is imperator ... peregit consilium.

***gaudiola,** -orum *n.* (gaudium) **1** *proprie i. q. (caelestia) gaudia – (himmlische) Freuden:* VITA Landel. Laub. 419 accrescunt pariter tibi gaudia, gloria semper, expers tantorum nec sistis -orum. **2** *meton. i. q. pretiosa – wertvolle Dinge, Kostbarkeiten:* THOM. TUSC. gest. p. 499,39 acceptis ... -is, que potuit habere, atque pecuniis ... in Ytaliam fugit *filia imperatoris.*

***gaudiosus,** -a, -um. **1** *gaudio plenus, laetus – von Freude erfüllt, freudig:* **a** *in univ.:* VITA Bern. Parm. II 3 (MG Script. XXX p. 1324,30; paulo post 1133) abbas et conventus ... -a suavitate in ... monacum ... receperunt *(sc. Bernardum).* ALBERT. M. caus. univ. 1,2,2 p. 27,90 vita sua *(sc. primi)* -issima est, cui nihil admisceri potest, quod diminuat ... gaudium eius. **b** *laetabundus, exsultans – sich freudig gebärdend, frohlockend:* ALBERT. M. eth. I 305 p. 261,2 est *magnanimus* -us in fortunis et tristis in infortuniis. II 4,2,4 p. 300^{b},19 si ... bene fortunatus sit *magnanimus,* non erit multum -us (*p. 1124^{a},15* περιχαρής). **c** *prae gaudio fluens – vor Freude fließend, Freuden-:* MIRAC. Bert. 8 p. 514,1 conpunctivo corde laetantes, lacrimis -is flentes omnes ... succlamare coeperunt. **2** *laetificus, laetabilis, iucundus – Freude bringend, spendend, erfreulich, angenehm:* GESTA Camer. 3,37 p. 480,24 -am festivitatem ... celebrare. ROD. CAMER. Lietb. 11 p. 847,22 quam -um, quam conveniens est, ut *eqs.* 39 p. 857,40 quam fuerit -um gaudium, quam laeta laetitia. CONR. MUR. summ. p. 156,11 rex appelletur: ... formidabilissimus, -issimus, gratulantissimus. *ibid. al.* *usu subst.:* ALBERT. M. serm. II 6,254 quando ... cogitatio concipit -a sive deliciosa, tunc ... extenditur desiderium.

adv. ***gaudiose.** *gaudenter, laetanter – voll Freude:* VITA Bern. Parm. II 17 (MGScript. XXX p. 1327,8; paulo post 1133) clericus ... fractis compedibus e carcere -e repatriavit.

***gaudisonus,** -a, -um. (gaudium *et* sonare) *laete sonans – freudig schallend:* MIRAC. Bert. 3 p. 511,6 campanas solito prolixo clangore -as ... increpitantes *fratres.*

***gaudita,** -ae *f.* (gaudere) *quaestus, proventus, reditus – Ertrag, Einkunft:* ACTA imp. Winkelm. I 633 p. 511,16 (a. 1233) quod Masilienses ... restituant omnes suas possessiones inmobiles et -as seu fructus et obvenciones, quas detinent et percipiunt. *ibid. al.* *cf.* *gaudimentum.

gaudium, -i *n. (m.: l.70.p.633,47.50) vel raro (l.68.p.634,34. 35. fort. add.: p. 633,18. 41. 634,31)* **gaudia,** -ae *f.* *script.:* god-: *p.634,31.34.35.* -de(um): CARM. libr. II 5,1,2. *form. acc. sg.* -o: *p.633,50.* *struct. c. gen. obi.: p.633,54.56.57.59.61. plur. sensu sing.: passim, e. g.: l.71.p.633,67p.633,67.*

laetitia, hilaritas – Freude(ngefühl): **I** *proprie spectat ad affectum animi:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* **a** *gener. (c. gen. inhaerentiae: p.633,1):* ARBEO Emm. 39 temporalis voluptuosa -a in paucis deficitur diebus. VITA Amand. 11 (MGMer. V p. 435,21) quae *(tempestas)* omnem (omne *var. l.*) eorum *(nautarum)* -um in luctum convertit. TRAD. Frising. 913 felici cum -o. THIETM. chron. 7,59 reversus patrem -is replevit *Miseco* inmensis. VITA Adalb. Prag. C 26 Adelbertus episcopus tanto le-

[Wellhausen]

titie -o exhuberavit, ut *eqs.* CARM. Cantabr. A 40,3,2 volucres inter ligna florentia sua decantant -a. CHRON. Thietm. 5,19 p. 243,29 publicum . . . consurgit -um. *persaepe*. *proverb.:* OTLOH. prov. G 20 -a integra nusquam sunt in terra. *in nom. propr.* mons G-i *('Monte Mario'):* CHRON. Thietm. 4,32 redeundo ad m o n t e m G-i (*v. notam ed.;* OTTO FRISING. gest. 2,32 p. 140,18. *cf.* CARM. de Frid. I. imp. 614 ad m., cui prebent -a nomen). **b** *natur. et philos.:* ALFAN. premn. phys. 18,12 p. 99 quidam . . . proprie talem delectationem -um (*PG 40,681A* χαράν) dicunt. CONSTANT. AFRIC. theor. 5,110 p. 25a^{v} -um sive leticia est exitus caloris naturalis . . . in exteriora. ALBERT. M. bon. 375 p. 204,92 -um . . . est habitus, qui consistit in elevatione cordis *eqs.* top. 2,2,1 p. 313^{a},31 gaudium est dilatatio cordis in conceptu boni, quod est voluptas. animal. 13,71 paries *(sc. diaphragmatis)* . . . calefactus . . . resolvit totum corpus in -um vel tristitiam. *ibid. al. v. et p.632,33.* **2** *de deliciis saeculi ('Freuden'):* ALDH. virg. II 156 petulantis -a carnis. FORM. Marculfi 2,2 l. 5 nihil amplius valet in uius seculi lucem de -a fugitiva *(ni subest fem. sing.)* lucrare. WALAHFR. Wett. 754 labentia -a mundi. VITA Emm. 1 caduca praesentis prosperitatis -a. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,54 postquam . . . quies summovit -a cene. CARM. Cantabr. A 26,4 -a . . . thalami conculcans *Cecilia* Valeriani. STATUT. ord. Teut. p. 130,44 consolare, Domine, . . . famulos tuos pro te . . . secularia -a relinquentes. *saepe*. **3** *de laetitia spirituali (c. gen. inhaerentiae: l.27.34):* RADBERT. corp. Dom. 10,62 perfusi sumus laetitia aeterna et -o exultationis in Domino. HRABAN. epist. 36 p. 471,16 quatinus . . . fiat . . . tibi *(sc. episcopo)* . . . spiritale exercitium atque caelestis -i incrementum. VITA Adalb. Prag. C 4 ille . . . s p i r i t u a l i -o se solabatur (HERM. IUD. conv. 18 p. 118,1. *al.*). OTLOH. prov. D 37 Deum quaerens -um quaerit. HONOR. AUGUST. scal. I 9 (PL 172,1234^{B}) quidam gradus in -is animarum considerantur; primus *eqs.* ALEX. MIN. apoc. 10 p. 195,4 docuit . . . vir Dei discipulos . . . ad septem beatitudinum -a, videlicet claritatem, subtilitatem . . ., pervenire. *persaepe*. *spectat ad commercium:* CAND. FULD. Eigil. I 20 inter quos *(fratres)* . . . me ipsum . . . in suam familiaritatem et -um introire concessit. **4** *de felicitate paradisi:* CONST. Constant. 49 quem *(primum hominem)* . . . diabolus . . . exulem ab eisdem *(sc. paradisi)* effecit -is. **5** *de beatitudine aeterna:* VISIO Baront. 8 ubi *(sc. in die iudicii)* -a a e t e r n a *(ni subest fem. sing.)* plenissimam (plenissima, plenissime *var. l.*) recipiant *fratres* (TRAD. Ratisb. 12 aeternum -um. IDUNG. PRUF. argum. 1044. *saepe*). LIBER diurn. 77 p. 83,19 -a celestis patrie . . . s e m p i t e r n a (LIUTG. Greg. 15 p. 78,40 -um . . . sempiternum. TRAD. Ratisb. 27 p. 34,1. *al.*). ARBEO Emm. 31 ut p e r e n n e m frueret *sancti viri anima* -um (BERTHA Adelh. 4 -o perhenni. *al.*). PAUL. DIAC. carm. 28,10 tu *(sc. puella mortua)* nimium felix -a longa petis. RHYTHM. 29,10,2 prędam perduxit *(sc. Christus)* ad ˹caelestem -o˺ (caeleste -um *Dümmler, Blume*). *persaepe*. *c. gen. explicativo:* DIPL. Ludow. Inf. 68 p. 202,21 quatenus . . . eternorum -is premiorum sine fine manencium participare valeamus. **B** *latius:* **1** *usus, lucrum – Genuss, Gewinn:* LEX Sal. Pipp. prol. 4 p a c e s *(i. pacis)* -a et felicitatem . . . Iesus Christus . . . concedat (CHART. Tirol. 1019 in pacis -o). WALAHFR. imag. Tetr. 5 in . . . partus . . . novos et -a fructus . . . arbos datur et genus omne animantum. WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 6 cum diversas . . . formas . . . nature summa potestas . . . sub -a lucis proferat. ALFAN. premn. phys. 2,93 p. 23 ne pro . . . brevi . . . delectatione omnium sempiternorum amittamus -um (*PG 40,536A* τὴν ἀπόλαυσιν). **2** *utilitas – Nutzen:* Ps. ARIST. lap. I p. 183,11 huius libri titulus est '-um atque precium philosophie'.

II *meton. spectat ad causam (vel expressionem) laetitiae:* **A** *gener.:* **1** *in univ. ('[Gegenstand der] Freude'):* **a** *de hominibus (Christo: l.69):* ALCUIN. carm. 26,5 tu *(sc. Carolus rex)* laus spesque tuis, toto tu -a regno. RUOTG. Brun. 18 p. 17,13 qui eras *(sc. Liudolfus)* -um et corona patris tui. VITA Adalb. Prag. A 30 p. 158,2 dulcis vitę -um . . . appellant *(sc. fratres)* Christum. VITA Heinr. IV. 1 p. 11,26 qui *(mortuus)*, dum viveret, -um meum fuit. *al.* *adde:* HROTSV. Mar. 261 quae . . . fui *(sc. Anna)* sterilis, concepi -a prolis. 317 iam desperatae *(sc. Annae)* donasti *(sc. Deus)* -a natae. **b** *de rebus:* THIETM. chron. 4,53 Dominicae resurrectionis festa, angelorum ac hominum -a, . . . non valuerunt digna veneracione compleri. NADDA Cyriac. I 1,4 nova -a adiciata *(sic W*, annuntiata sunt *B)* sterili *(sc. feminae)*: filium concepit. EPIST. Hildesh. 134,44 quicquid utriusque vitę felicius vel utriusque hominis -um. IOCALIS 415 sunt tria -a: pax, sapiencia, copia rerum. *adde de parte corporis:* Ps. GALEN. incis. 67 de ipso *(osse)* descendunt lacrimae, et vocantur musculi eorum -um. **2** *accedente notione:* **a** *alacritatis, exsultationis ('Freudenäußerung', 'Jubel[ruf]'):* CAND. FULD. Eigil. II 17,119 -a mentis laetitiae, lacrimae et cantus miscentur in unum. POETA SAXO 3,625 regem magna . . . Romanae comitantur -a plebis. 4,380 ridere volentum ora madent lacrimis falsa inter -a veris. *de canticis, hymnis:* WALAHFR. carm. 56,8 Suevia . . . comptis exilit odis -a magna canens et super astra sonans. **b** *nuntii laeti ('Freudenbotschaft'):* HROTSV. Gong. 536 cum iam . . . fama . . . totos . . . fines percurreret orbis divulgans tantae -a gloriolae. Mar. 179 de cardine caeli . . . ferens veni *(sc. angelus)* permagni -a doni. *ibid. al.* *de novo testamento:* WETT. Gall. 25 p. 270,22 transactis . . . mysteriis veteris testamenti . . . ad novum -um Christi clementiae perventum est. **c** *eventus laetifici, festivitatis ('freudiges Ereignis', 'Freudenfest'):* LEX Raet. Cur. 8,4 quando aliqua publica -a nuntiantur, hoc est aut elevatio regis aut nuptias . . . aut aliqua alia -a. POETA SAXO 3,191 rex . . . natalis -a Christi . . . celebrans. THIETM. chron. 3,26 legatus tristi nuncio tanta perturbans -a *(sc. consecrationis regis)* advenit. OTTO FRISING. gest. 2,3 p. 105,5 tantae festivitatis instans -um. *al.* **B** *publ. et iur. i. q. quaestus, proventus, reditus – Ertrag, Einkunft:* ACTA imp. Winkelm. I 33 p. 26,6 (a. 1209) ut Ansaldus . . . et Raymondus . . . locum . . . cum omnibus godiis, que inde percipiuntur, per rectum feudum . . . teneant. ACTA imp. Böhmer 266 p. 238,40 quod . . . comune . . . castrum . . . possideat . . ., fructus, godias, proventus et intratas capiat. p. 238,43 ita quod de prenotatis fructibus, godiis, proventibus et intratis . . . conpensatio non debeat fieri. *Wellhausen*

***garelum** *v.* *garalum.

***gavisio,** -onis *f.* (gaudere) *gaudium – Freude:* IONAS BOB. Columb. 1,24 capit. p. 150 de adventu eius ad Chlotarium regem et -e (-is *var. l.*) regis (*item* 1,24$^{capit.}$).

gavita *v.* gabata.

***gaulis** *subst.* (*orig. inc., ni cohaeret c.* γαλεώτης) *lacerta – Eidechse:* WILH. SALIC. chirurg. 5,10 p. 361^{B} -is, id est stellio; eius caro eradicat forunculos et spinas.

gauma *v.* cauma. *adde ad vol. II. p. 399,4sqq.:* RAHEW. flosc. 4,42 tempestas, nix, g-ta, frigus et estas.

***gavo,** -onis *subst.* (*cf. ital.* gavina) *tumor, tumentia – Schwellung, Geschwulst:* THEOD. CERV. chirurg. 3,24 p. 167^{C} item ad scroffulas, fistulam et -em sive bocium: recipe *eqs.*

***gauringanga** *v.* guarigangus.

gausape, -is *n. vel* **gausapum,** -i *n.* (γαυσάπης *vel* γαύσαπος; *orig. inc.; cf. ThLL. VI. p. 1720,62sqq.*) *script.* ca-: *l.62. form. abl.* -e: *l.58.69.p.635,4.6.*

pannus, drappus (pretiosus) – (kostbares) Tuch: **1** *in univ.:* TRANSL. Mercurii I 3 (MGLang. p. 577,41) ut de purpureis -is taceam et telis Phocaico stagmine textis. CONSUET. Vird. 17 discus omnis pretioso -e erit adopertus. ODO MAGDEB. Ern. 4,78 donaria mittit *mater* argenti dragmas addens . . . vestes . . . redimitaque -a villo purpureo. CHART. Tirol. notar. I 434^{a} petit . . . dominus Iacominus . . . a domino Ropreto . . ., ut exibeat . . . unum c-e et unum lymteamen circa res ipsas involutum. **2** *c. colore quodam:* **a** *mantelium – Tischtuch:* **α** *gener.:* ABBO SANGERM. bell. 3,58 bule tegat Christi mentem tibi, -e mensam (gloss.: mantile). MILO carm. 3,4,2,185 rorantia fercula portat *lictor* purpureosque thoros et candida -a lino sanguine perfundit russo *(sc. e capite s. Iohannis profluente)*. LIUTPR. leg. 11 p. 181,31 quintus decimus ab eo *(Nicephoro)* absque -e sedi *(sc. in convivio). al.* **β** *eccl. (de vestitu altaris ['Altartuch']):* PAUL. FULD. Erh. 2,11 (8) quorum *(custodum)* unus . . . cum -e verreret . . ., altare ceteraque iuxta *eqs.* GREG. CAT. chron. app. I p. 309,16 qui *(Guido)* orna-

menta ecclesię . . . cępit dispergere . . .; textum evangelii et -e novum altaris maioris *eqs.* **b** *manutergium – Handtuch:* AMARC. serm. 1,373 cyaneo purganti flumine palmas astat *puer* devote villoso -e *(cf. notam ed.).* **c** *orarium – Schnupftuch:* ALBERT. STAD. Troil. 5,348 post longa suspiria miles ocellis purpureo tersis -e castra subit.

***gavulum** *v.* *gavalum. ***gayo** *v.* *gahagium.

***gaytus** *v.* *caitus.

1. gaza, -ae *f. vel semel (l. 37)* **gaza,** -orum *n. script.* gaça(s): SALIMB. chron. a. 1276 p. 492,22. *metr.* gă-: *l. 15. adde* EKKEH. IV. pict. Mog. 309.

I *strictius i. q. thesaurus, divitiae, opes – Schatz, Reichtum, (Geld-)Mittel:* **A** *gener.:* **1** *usu communi:* **a** *de divitiis terrenis:* **α** *in univ.:* CARM. cod. Paris. (8812) 4,5,1 vacuare -as, . . . linquere rura, caros satagit, quem Benedictus ovans . . . fovet ut genitum. WALTHARIUS 31 hunc *(Haganonem)* . . . cum -a ingenti decernunt *Franci* mittere regi *(i. Attilae). al.* ECBASIS capt. 186 vixi monachus claustralia iura secutus omnia distractis coemens obsonia -is. *persaepe. v. et p. 636, 11. 12. spectat ad manubias sim.:* ADAM gest. 4,41 sumpta parte -arum, quam sublevare poterant, laeti remiges festine remeant ad naves. METELL. exp. Hieros. 4,736 orientales -as Deus ipse, sodales, vobis adduxit rapiendas. *al.* **β** *de divitiis caducis et recusandis:* COLUMB. epist. 10,20 non ego posco nunc periturę munera -ę. BONIF. epist. 9 p. 5,21 fallacem -am, cui avari . . . sollicite inserviebant, subito amittentes perdent. LIBRI Karol. I 17 p. 187,3 per quam *(fortitudinem)* mordaces -as . . . effugierunt *sanati (cf. notam ed.).* CARM. Walahfr. app. 5,6,10 hortans *(sc. Benedictus)* . . . mundi damnatas linquere -as. OTLOH. prov. Q 108 quaerere quid prodest -as et perdere caelum? *al.* **b** *de divitiis caelestibus:* WALAHFR. carm. 83,9 hic topus . . . vocitatur alba civitas sacris decorata -is, quem sacrosancti cineres adornant. WANDALB. martyr. alloc. 52 qui sua Christo largiti *(sc. sunt)* . . ., perennes nunc -as retinent regnaque caeli. GERB. epist. 90 hinc *(sc. ex calice)* sitis atque fames fugiunt . . .; dividit in populis has praesul Adalbero -as. CARM. var. III 40,8 condite -a polo. **2** *res magnifica pretiosaque – Kostbarkeit:* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 9 haec est illa -a sacrosancta . . ., quae de Corsica . . . delata est. **B** *spec.:* **1** *de aerario sim. regis ('Kronschatz'):* ANNAL. Fuld. II a. 870 p. 71,3 ditatus . . . -a regia revertitur *Karlmannus.* ANNAL. Pegav. a. 1080 p. 237,13 si . . . ille *(Wicpertus)* quatuor milia talentorum -is regiis appenderet *eqs.* DIPL. Frid. I. 60 p. 104,6 pro mandati nostri obstinata transgressione XX libras auri -is regiis accumulet *(sc. transgressor).* **2** *de divitiis ecclesiae ('Kirchenschatz'):* CARM. imag. 11,1,3 rex Heinricus . . . inter opum varias . . . -as obtulit hunc librum . . . pius in donaria templi. 29,2,3 contulit hunc librum . . . presul Bernwardus . . . ecclesiae ad -as Michahelis. EKKEH. IV. bened. I 31,41 millenis -as dispersit *(sc. Laurentius)* egenis. CATAL. thes. Germ. 52 hec est -a aecclesiae, quam domnus noster . . . invenit Merseburch.

II *latius:* **A** *spectat ad aes:* **1** *pecunia – Geldbetrag, -summe:* TRAD. Teg. 71 p. 56,38 (a. 1048/68) predium . . . pro decem et novem libris vendidit *Gerolt* tradendo . . . duas particulas prefati matrimonii pro duabus partibus memoratę -ę . . . in manus . . . Hainrici. **2** *locut.* -a probabilis *i. q. pecunia valens, nummus – gültige Währung, Münze:* TRAD. Brixin. 23 (a. 993) episcopus emit quoddam prediolum . . . cum tribus probabilis -ę solidis et I dimidio. **B** *spectat ad imperium i. q. copia, auctoritas – Machtfülle:* WALAHFR. imag. Tetr. 170 quamquam cura minor, tamen est tibi *(sc. Hludowico regi)* gloria consors; nec doleas: quod -a negat, concordia praestat *(sc. post divisionem regni).*

2. gaza *v.* 1. casa. **gazale** *v.* casalis.

***gazalis,** -e. (gaza) *per pecuniam effectus – durch Geld bewirkt:* VITA Serv. 30 p. 100,16 quadraginta . . . rei tenebantur in carcere, quibus . . . nulla -is redemptio impunitatem prevaluerat optinere.

***gazela** (gaçala, -lla), -ae *f. vel semel (p. 636,4)* ***gaselus,** -i *m. (arab.* ġazāl; *cf. Lokotsch, Etym. Wb. d. Wörter orient. Urspr. nr. 699) damma, dorcas – Antilope, Gazelle:* **1** *proprie:* URSO gloss. 6 p. 28,37 vertebrarum longitudine ut camelus, membrorum . . . levitate ut dromedarius, ut -a seu capreolus . . . iuvetur *animal magnum* ad motum. WILH. RUBRUQU. itin. 5,2 p. 180,12 cervos non vidi ibi, lepores paucos vidi, gaselos multos *eqs.* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 139,30 dari poterunt carnes quadrupedum non domesticorum, capreolorum, gaçalarum *eqs.* **2** *in imag. (ni subest cognomen equi):* ALBERT. AQUENS. hist. 7,67 qui *(equus)* lingua Sarracena -a appellatur, eo quod ceteris equis cursu sit potentior. 9,5 rex . . . in -a (-lla *var. l.*) residens . . . diffugium fecit.

***gazetum,** -i *n.* (gaza) *thesaurus – Schatzhaus, Schatz (cf. Osbernus, Deriv.* G 16 -um . . ., id est gazarum repositorium, quod et pro ipsa gaza dicitur): ODO MAGDEB. Ern. 4,319 non ad -a (-ata *ed. princ.*) resolvunt *(sc. comites ducis)* ampla manus, sed . . . vina veterrima . . . tollunt . . . sibi.

***gazetus** (gace-, gazit(us), -ect(us)), -a, -um. (Gaza) *abl.* -e: *l. 18. e Gaza urbe proveniens – aus Gaza stammend:* ANTIDOT. Glasg. p. 154,45 pulver facta in vaso mundo in vino gazite bulliat. *ellipt. usu subst. (de vino; 'Gazawein'):* ANTIDOT. Glasg. p. 107,26 reuponticum pulver pensum sol. I, accipis per triduo in gaceto. p. 112,27 in -cto.

gazophylacium (-of-, -il-, -atium, -ceum *sim.*), -i *n.* (γαζοφυλάκιον) *script.* -fhil-: *p. 637, 13. thesaurus, arca – Schatz(haus, -truhe), 'Hort' (tam de ipsa gaza quam de eius repositorio):* **I** *proprie:* **A** *gener.:* ARNOLD. LUB. chron. 5,20 p. 197,34 hec *(vetula)* -ilacium (-anum *var. l.*) regis *(i. Rotgeri)* de paucissimis noverat. *iron.:* PAUL. BERNR. Herl. 7 exprobravit ei . . . adversarius, quod -um suum fecisset in foramine muri, ubi certe non nisi unum denarium reposuerat. **B** *spec.:* **1** *spectat ad divitias ecclesiarum, monasteriorum (templi: l. 40; 'Kirchenschatz'):* **a** *in univ.:* EKKEH. IV. cas. 50 p. 112,26 quęcumque loca . . . rapere vellent *milites,* patienter tulit *dux* et, nisi preciis -ilatii eius *(s. Galli coenobii)* redempta, nulla reddi fecit. VITA Meinw. 161 thesaurum ecclesiasticum et ornatum . . . innovavit et . . . tribus calicibus . . . -filatium ecclesię . . . ampliavit *(sim.* ANNAL. Eins. a. 1173 [MG Script. III p. 148,19] -filatium . . . adauxit *Wernherus,* scilicet dorsalibus seri<cis> V *eqs.). al.* **b** *de receptaculo (e. g. trunco) elemosinarum sim. colligendarum ('Opferstock'; loci spectant ad Vulg. Marc. 12,41sq.):* CHART. Carniol. I 70 p. 80,13 (c. 1120) quae *(vidua)* proiectis duobus in -um minutis a Salvatore meruit audire: '*eqs.*' ARCHIPOETA 1,41,2 det *pauper* quadrantem -filacio; hec vidue fuit oblacio. CHART. eccl. Erf. 144 p. 78,33 proposuit *praepositus,* quod de contentis in -ilatio (-filatio *B*) . . . disponerent *canonici. ibid. iterum.* MENKO chron. 52 p. 422,17 ponebantur . . . trunci in singulis ecclesiis, quos potius -filacia dicere possumus. *in imag.:* NADDA Cyriac. I 22,32 hoc novum nummisma *(i. scripta de vita sancti)* . . . ad -um sancti Ciriaci fert fides mea. PAUL. BERNR. epist. 1 (ed. Magistretti) haec minuta laboris sui mittit in -ilatium sancti Ambrosii devotio Pauli et Gebehardi *eqs.* HIST. Vicon. 8 (MGScript. XXIV p. 306,44) volens *(sc. scriptor)* offerre in -ilacium cum paupere muliercula minutum *eqs.* TUTO opusc. 2 prol. p. 67,20 quod *(minutum)* ex paupertate mea in -um mitto *eqs.* **c** *de loco, conclavi sim.:* STEPH. Wilfr. 62 p. 258,1 -ilacium (gatofi- *a. corr. 1. 2a*) aperire claviculario praecepit *pontifex.* VITA Agric. 16 pro ipsis *(reliquiis)* in sui thesauri -filatio (-o, -ilatio *var. l.*) servatis . . . gloriatur *ecclesia. al.* **d** *de cista, scrinio:* THEOD. TREV. transl. Celsi 17 p. 405^{C} glebam b. Celsi . . . in arcella quasi in quodam divinarum opum -o collocare. *fort. huc spectat:* GESTA Dagob. 19 -filacium . . . ante cornu altaris . . . ex argento fieri iussit. **2** *spectat ad arcam publicam i. q. aerarium – Staatskasse, 'Schatzamt':* BENZO ad Heinr. IV. 1,1 p. 110,1 Papię est constitutum publicum -tium, ut habeat manus imperialis, unde lętificet gubernandos *(cf. notam ed.).* CHART. Schir. 3 p. 11,43 (dipl. Heinr. V.) ut, si quispiam . . . unam vineam . . . vi abstulerit, . . . tria auri talenta ad -ilacium regis persolvat (*infra:* ad cameram regiam). *in explanatione cuiusdam loci perperam intellecti:* ALBERT. M. pol. 6,5^{m} p. 601^{a},2 dicit *(sc. Aristoteles):* 'congruit . . . sacrificia immittentes', id est, quando sacrificia immittunt in -um, 'facere magnifica', supple sacrificia *eqs.*

II *translate et in imag de thesauro spirit.:* **A** *in univ.:* AL-

CUIN. epist. 28 p. 70,8 in aliquo memoriae -filacio (-ilatio, -ilacio *var. l.*) reconde *(sc. patriarcha)* illud *(sc. nomen amici tui Albini)*. RUOTG. Brun. 5 p. 7,10 nec suffecit ei in -ilacium cordis sui colligere, quod in promptu habebat *eqs.* THEOD. AMORB. Bened. I 3 -um Domini videtur esse Gallia . . ., quae tam innumera membrorum Christi inclusa reservat pignora. *adde:* HRABAN. univ. 22,8 p. 603D mystice . . . -um corda sunt sanctorum sapientiae divitiis plena. **B** *de thesauro in caelis q. d.:* BERNO epist. 14 p. 46,29 per boni operis sacrificium aeternae contemplationis intrare -filacium. SIGEB. GEMBL. Theod. 8 p. 468,17 deliberavit *archiepiscopus* . . . thesauros suos in -ilatio coeli recondere. DIPL. Frid. II. 62 p. 126,3 ut . . . bonum sit in -fhilatio (-filaceo, -filacio *var. l.*) tam inmensi tributoris munifici nonnulla de temporalibus collocanda decerpere *eqs. al.* *expressius de Christi -o:* VITA Vincent. 15 (MGMer. V p. 121,13) vestimenta . . . in Domini -ilacium manus deportaverunt pauperum. TRAD. Patav. 483 p. 191,1 sciens *canonicus* . . . pauperes -ilacium esse Christi *eqs. al.*

[gazzia (gacz(i)a) *v.* cattia. *adde ad vol. II. p. 383,65sqq.: meton. de conflatura metallorum in cattia effecta ('Schmelze'):* ACTA imp. Winkelm. I. 1003 p. 766,6 (a. 1278?) quelibet gacza de ere alligata cum argento debet minuere uncias II, que gaczia est in pondere librarum decem et octo. p. 766,10 item quelibet gaczia de cisaliis debet minuere uncias duas. p. 767,6 gaczia sicle Brundusii est ad generale marclum regni, set *eqs. ibid. al.*] *Konstanciak*

gealogia *v.* genealogia. ***gebel-** *v.* *zebel-.

***gebutel** (-til *sim.*), -is *vel* ***gebutelus** (-tulus), -i *m.* *(theod. vet.* gebütel; *de re v. Dt. Rechtswb. III. p. 1332sq.) officialis, bedellus q. d. – Gerichtsdiener, '(Ge-)Büttel' (interdum pro cognomento):* COD. Wang. Trident. 156 p. 865,26 (a. 1188) Grimoldo -i de Formeiano dabatur una pecia panni ex terra Piscadri. p. 866,9 -ulis de Tridento due pecie panni dabantur. CHART. Wirt. 1877 p. 271,18 testibus subnotatis: . . . S. G-il, W. de Brugge. app. IV p. XXII,14 Swigerus G-ůtil medium vinum. p. XXIII,8 feodum -ilis medium vinum.

[gecolitus *v.* tecolithus.]

[gectas *v.* iacto: ANTIDOT. Bamb. 16.]

***geen-** *v.* gehen-.

***gegum** *v.* *guadium. **gegunium** *v.* ieiunium.

gehenna, -ae *f.* *(?*-um, -i *n. vel ?*-us, -i *m.: l.47)* *script.:* (h)ieh-: *l.48.50.54.59.* hien-: *l.60.* inen-: *l.60.* gee-: PAULIN. AQUIL. carm. 9,11,3. -hanna: *l.67.* -en(a): *l.48.49. form. decl. III.: l.60.62.*

regio infernalis damnatorum poenis destinata, infernum – Hölle: **1** *praevalente notione loci:* TRAD. Frising. 106 p. 122,32 (a. 782) devitare metum -i i g n i s (FORM. Salisb. II 3,19 -enae i. *saepius. sim.* CHART. Onold. 12 ie-e incendio. CHART. march. Misn. II 185 p. 129,33 -ene incendium. *al.*). EGBERT. fec. rat. 2,451 accipe, . . . quid stridor in orbe hie-ę esse velit. OTLOH. prov. P 60 paucissimi . . . laborant, ne in -am incidant. HILDEG. fragm. 423 -a extra mundum ad aquilonem infinita longitudine, latitudine. OLIV. hist. Dam. 32 p. 226,8 effluxit *urbs* in culpa, pereffluxit in -a (ie-, -am *var. l.; inde* CHRON. Reinh. a. 1219 p. 594,30). *persaepe.* *de parte inferni:* YSENGRIMUS 5,28 quem compede forti alligat invidię nona -a, Satan. **2** *praevalente notione poenae infernalis:* TRAD. Weiss. 131 (a. 767) cogitans fragilitatem corporis et totam ie-am non parvum, set plurimum formidans *eqs.* (135 totum inenne. 124 totum hiennem. *ibid. al.*). CHART. Fuld. B 183 p. 278,13 ob metum -ae a e t e r n a e (TRAD. Frising. 483 a. -is. *al.*). GODESC. SAXO gramm. 1 p. 417,7 mortem . . . corporis et mortem poenae perpetuae, id est -ae, fecit Dominus Deus. ALBERT. M. resurr. 121 poena purgatorii se habet ad -am sicut ignis pictus ad ignem verum. *saepe.* **3** *pro cognomento:* YSENGRIMUS 4,754 Sualmonis . . . nepos, Stormus Varbucus et audax privignus Stormi, Gulpa G-a (Geha- *var. l.*) minor.

gehennalis, -e. *script.:* iehe(n)n-: *p.638,1.2.* geen-: *p.638, 9.* *ad gehennam pertinens, infernalis – höllisch, Höllen-:* GODESC. SAXO theol. 6 p. 155,18 -e supplicium. TRAD. Teg. 131c -bus pęnis (WALTH. CAST. carm. 2,19,3 [MG Lib. Lit. III p. 560] pene iehenalis. CHART. civ. Hild. 194 p. 95,16 pene . . . ie-i. *al.*). VITA Udalr. Cell. I 5 de timore -is tormenti. DIPL. Conr. III. 152 p. 279,6 ignibus -bus. CAES. HEIST. mirac. II 1,32 p. 60,8 timeo animam . . . superbe mulieris serpentibus -bus traditam fuisse eternaliter corrodendam. ALBERT. M. sent. 3,4,7 p. 87b,12 -bus actibus. *saepe.*

adv. ***gehennaliter.** **1** *modo infernali, daemonico – auf höllische, teuflische Weise:* PETR. DAM. epist. 112 p. 286,14 si Kadalous, qui ad hoc gee-r aestuat, universali aecclesiae antichristi vice praesederit. **2** *infernalibus poenis – mit Höllenstrafen:* OLIV. hist. Dam. 42 p. 247,12 cum Iuda, . . . Domini sui proditore, punientur *defraudatores elemosinarum* -r.

geiunium *v.* ieiunium. **gelaba** *v.* gelela.

gelacia *v.* chalazias. ***gelaidos** *v.* hyaloides.

***gelamen,** -inis *n.* (?gelare) *nom. vel acc. pl.* geliana: *l.19. de ovis fort. i. q. liquor inspissatus – viell.: verdickte, zähe Flüssigkeit, Gallert:* ANTIDOT. Sangall. p. 85,22 axida faciens ad duritiam stomachi relaxandas . . .: colofonea uncias II, tereventina uncias II, -iana oborum uncias V *(cf. Soran. app. 13* -a ovorum; *16* ovorum -a [geli- *var. l.*] elixata. *26).*

***gelas** *v.* *zelas.

gelasco, -ere. *frigescere – kalt werden, gefrieren:* ALDH. ad Acirc. 121 p. 167,25 recuso, -o, recondo. 124 p. 172,14. ABBO SANGERM. bell. 2,341 tunc glaciabantur (gloss.: -bant) torpentis sęcla Novembris.

***gelaticia,** -ae *f.* (gelatus) *ius coagulatum, inspissatum, cibus cum iure coagulato confectus – Gelee, Aspik, Sülze:* THADD. FLORENT. cons. 165,13 de carnibus magis laudo carnes vituli praeparatas cum aceto vel agresta faciendo morticam vel -am. *cf.* *congelaticium.

***gelatina,** -ae *f.* *(francog. vet.* galatine; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 88bsq.)* *script. et form.:* gil-: *l. 35.* -adines: *l. 53.* *ius coagulatum, inspissatum – Gallert, Sulz, Gelee:* THADD. FLORENT. cons. 19,22 sunt . . . carnes meliores asse quam elisse; item sunt bone frixe, preparate cum gi-a et cum mirtillis. ALPHITA G 57 -a (gelatura *b*) est piscium sive carnium quedam muscillago coagulata, que nascitur de illis, quando post elixationem servantur infrigidata in aceto. *v. et l. 53.*

gelatio (-cio), -onis *f.* **1** *medic. i. q. coagulatio – Gerinnung:* AESCULAPIUS 38 p. 61,2 venae nigrescunt ex -e (congelatione *Gariopont. pass. 5,18*) sanguinis non currentis . . . ex aliqua parte corporis. AURELIUS praef. p. 481,22 apoplexa: subita -o sanguinis. **2** *alch. i. q. spissatio, concretio – Verdichtung, Verfestigung:* ALFRED. ANGL. miner. p. 53,12 artifices -cionem . . . similem (sensibilem *var. l.*, ARNOLD. SAXO flor. 5,5) artificialiter faciunt. PS. GERH. CREM. sept. 11 p. 323,28 elevabis ipsum *(sc. compositionem)* cum solutione et -e.

***gelativus,** -a, -um. (gelare) *script.* galadi-: *l.53.* *qui gelari, inspissari potest – gelier-, verdickbar (usu subst.):* URSO gloss. 14 ex remissione frigiditatis innaturali varia mediocrem suae essentiae recipiunt congelationem, ut sebum solutum, -a (geladines, galadiva *var. l.*) et similia. *cf.* *congelativus.

***gelatura,** -ae *f.* (gelare) *ius coagulatum, inspissatum – Gallert, Sulz, Gelee: v. l.36.*

***gelba** *v.* *gelima.

***gelda** *v.* *gilda. ***geldonia** *v.* *gildonia.

***geldrus** *v.* *geldus. ***geldum** *v.* chelidonius.

***gelduni,** -orum *m.* (*gilda; *cf. francog. vet.* gelde; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 42sq.)* *mercennarii, stipendiarii – Söldner(truppe):* ANNAL. Hild. a. 1106 p. 56,42 quoddam genus hominum, quod vocantur -i, quos dux Heinricus eis *(Coloniensibus)* in auxilium miserat, viri bellatores et strennui et nimis docti ad prelia.

***geldus,** -i *m.* (*theod. vet.* gelt) *script.:* gil-: *p.639,1.2.* -dr(us): *p.639,11.* **1** *multa pecuniaria, pecunia multaticia – (Geld-)Buße, Bußgeld (fere usu plur.; de re v. Dt. Rechtswb. III. p. 1548):* LEX Alam. 62,1 si quis alicui caballum involaverit, adpraetiat eum dominus eius . . .; quantum illi . . . inpraetiaverit, in caput tantum restituat fur, ˹octo enim -us (-os *codd. B*)˺ (octogildus, octogeldos, octogildis, VIII novigeldos, octo enim wirigeldus *var. l.*), in quale pecunia habet. LEX Franc.

[Leithe-Jasper]

Cham. 24 quicquid involant, IX -os (gi- *2*) componere faciat (*sim.* 26 in duos -os [gi- *var. l.*] componere faciat). *al.* **2** *tributum (pecuniarium) – (Geld-)Abgabe, Steuer, Geldleistung:* CHART. Sangall. A 408 (a. 842/50) si sospes ad propria non regrediar, filius meus ... usque ad decimum annum ... singulis annis censum solvat, id est servi unius -um *eqs.* CHART. Turic. 160 p. 71,1sqq. opus est, quod iste census ... ad cur<tem> Turegum iuste ... venire debet: de Ursewilare Kisalhart et Wolvene ... plenum -um ..., de Eskinpah Eckehart <H>erat II -os ...; Yso habet -um I plenum in beneficium. *al.* ROB. TOR. chron. a. 1117 p. 485,44 pro necessitate regia -ris (-is *Heinr. Hunt. hist. Angl. 7,29*) creberrimis et exactionibus variis Anglia compressa est. *cf.* *novemgeldus, *octogeldus, *weregeldum *sim.*

***geleitum** (chyl-, gelai- *sim.*), -i *n.* (*theod. vet.* geleite) *conductus, tributum pro comitatu praestito solvendum – Geleitgeld, -zoll (de re v. Dt. Rechtswb. III. p. 1585sq.):* CHART. Carinth. V 71 p. 45,7 (a. 1271) salvis theloneis et -o ipsius comitatus et dominii Goricie, que ... sunt equaliter dividenda (*item* 72 p. 47,11 -aito). 481 p. 307,10 qui chylaitum domino comiti solverunt. p. 307,15sq. quod illi, qui chylaitum domino comiti solvere tenentur, per quamcumque viam ire noluerint, chylaytum consuetum et debitum nichilominus solvere teneantur.

gelela (ce-, ie-, ielana, gal(l)-, galala, gebela, gelaba, -ena), -ae *f.* **1** *colocynthis – Koloquinte (cf. André, Plantes. p. 109):* GLOSS. med. p. 37,13 -a, id est coloquintida. RECEPT. Lauresh. 1,29 p. 116 galale sucos ϑ V. ALPHITA C 6 colloquintida, ielena (-na *var. l.*), cucurbita Alexandrina idem. *al.* *de cortice:* BERNH. PROV. comm. 8,3 p. 303,39 coloquintida ... triplicem habet substantiam, scilicet corticem, que dicitur galena vel -aba *eqs.* **2** *per errorem (fort. add. falso loco):* **a** *cucurbita (domestica) – (Flaschen-)Kürbis:* ALPHITA C 120 cucurbita, -na (-a, gallena, ielana, gebela *sim. var. l.*), quando simpliciter ponitur, domestica intelligitur. **b** κώνειον, *conium – Schierling:* ALPHITA C 8 (add. D) cicuta, celena, coniza, conium idem.

***gelia,** -ae *f.* (*arab.* ðizya) *tributum capitis (quod christiani Iudaeique sub dominatione Mahumeti sectatorum praestare debent) – Kopfsteuer (die Nichtmuslime unter muslimischer Herrschaft leisten müssen; de re v. LexMA. VIII. p. 162):* HONOR. III. registr. 233 p. 162,28sqq. unusquisque christianus de Egypto a quatuordecim annis in antea oportet dare -am, latine autem dicitur tributum ...; et si pauper erit, mittitur in carcerem et non poterit inde exire, nisi reddat totam -am.

***geliana** *v.* *gelamen.

gelicidium, -i *n.* *frigus, algor, gelu – Kälte, Frost, Eis:* **1** *proprie:* EMO chron. 63 p. 158,26 -um et pruine terram concludens, insuper pluvia immoderata sinum terre siccari non permiserunt. ALBERT. M. veget. 7,43 terram ad Iovem exclamasse ... legitur conquestam de incendio Phaetontis et non conquestam de -o Saturni. **2** *in imag. vel alleg.:* ALBERT. M. resurr. 120 p. 317,48 non patiuntur *(sc. animae purgandae)* -um; hoc enim est passio eorum, quorum refriguit caritas, quod *eqs.* Matth. 24,20 p. 568,72 est ... hiems amoris -um, quo 'refrigescet caritas multorum', qui tunc fugere non poterunt frigore caritatis membra constringente. Iob 6,16 'irruet super eos nix', hoc est magnum -um damnationis aeternae. CHART. Burgenl. II 4 p. 4,43 quasi timoris -o. *al.*

***gelidans,** -antis. *frigidus, rigens – kalt, erkaltet, steif:* CARM. de Nyn. 266 tempore completo -ia membra relinquit spiritus.

***geliditas,** -atis *f.* *frigus – die Kühle, Frische (usu alleg.):* HILDEG. vit. mer. 6,212 ardor iste *(sc. spiritus sancti)* -em, scilicet patientiam, habet et humorem in benivolentia.

1. gelidus, -a, -um. *frigidus, algidus, glacialis – kalt, frostig, eisig:* **1** *proprie:* **a** *de rebus:* **α** *de rebus naturalibus (spectat ad sterilitatem terrae: l. 71):* VITAE patr. Iur. 7 p. 246,6 fons inriguus -issima fluenta praestabat. HUGEB. Willib. 3 p. 92,3 hiemps. Wynneb. 2 p. 107,35 -a hiemis aura. POETA SAXO 3,3 noctibus. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,232 periit -e commissa pecunia fossae *(spectat ad Vulg. Matth. 25,24sqq.).* EUPOLEMIUS 2,655 -as sublatus Olimpo sol dempsit tenebras. CARM. Bur. 153,1,1 tempus transit -um. *persaepe.* **β** *usu vario:* WALAHFR. carm. 75,5,2 in domo frigus patior nivale, non iuvat cerni -um cubile. EKKEH. IV. bened. II 27 hic -us panis sit pestis et hostis inanis (*antea:* calidi panes). **b** *de hominibus eorumque membris sim. i. q. (frigore) rigens, contractus, ambustus – (von Kälte) starr, steif, erfroren (in imag. [usu subst.]: l.14):* HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,14 paulatim -a atque seminaca eius *(sc. feminae contractae)* artos calebant *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,144 vix ... -os recreavit anhelitus artus. WALTHARIUS 1068 -us sanguis mentem mihi *(sc. Haganoni)* ademit in armis. CARM. Teg. 38,28 in te *(sc. Heinricum)* ... senes reclinavere senectam, in te respirant, tu refoves -os. *de cadavere:* WALAHFR. Blaithm. 159 rimari in -is coepit *miles* per vulnera fibris. **2** *translate:* **a** *in univ.:* ALCUIN. carm. 1,325 tabida paralysis -o (-a *var. l.*) languore iacebat. ECBASIS capt. 914 sepius exopto -o me tradere leto. CONR. MUR. summ. p. 160,11 mulier deridenda ... poterit nominari: ... -a ..., hispida, hirta *eqs.* **b** *inturbatus, aequanimus – ruhig, 'kühl':* WALTHARIUS 630 hic *(rex)* ... perpavidam -o sub pectore mentem gesserat.

adv. **gelide.** *frigide – eisig:* PAUL. ALBAR. carm. 11,39 dum bruma -e cana super herba virescit.

[2. gelidus *v.* caelitus. *adde ad vol. II. p. 32,13sqq.:* FORM. Augiens. A 12 potius quisque auserit, inrigatur dulcidine gelidus (ce-us FORM. Marculfi 2,2), atque suavis ei flagratur odor balsimi paradisi.]

***gelima** (geluna, -ina), -ae *f.* (*orig. inc., cf. anglosax.* gelm; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XXII/2. p. 48[b] s. v.* gerbe) *script.* gelba: *l.36. fascis spicarum sim., manipulus, merges – Ährenbündel, Garbe:* **1** *in univ.:* REIN. LEOD. annal. a. 1213 p. 669,35 sicut solent -e tempore messis in campis iacere, ita *eqs.* **2** *spectat ad mercedem:* REGISTR. Maxim. p. 93,23 carpentarius recipit de curru -am *(ed.,* -niam *cod.)* unam. p. 94,21 mansionarii messem nostram colligunt et in horreum nostrum deducunt et gelbam de plaustro recipiunt. **3** *spectat ad censum, decimam:* CHART. Aquens. 63 (a. 1208/17) de quibus *(bonuariis)* quinta -a dabatur nobis ad annuam pensionem. CHART. Lamb. Leod. 195 p. 257,25 de faba, de pisa ... undecima -na vel fasciculus ... solvi debet. CHART. Laus. 47 p. 91,25 quod dictus Iacobus in dicta terra acciperet quintam -am pro terragio. CHART. Xant. 174 tercima -a fructuum. CHART. Lux. III 130 p. 133,19 quod ... de annona ... nonam -unam et de cultu vinearum nonum calatum ... annis singulis nobis solvent *inhabitatores. saepius.*

1. gelina *v.* gallina. **2.*gelina** *v.* *gelima.

[gelinum *v.* selinum: ALPHITA A 104.]

***gelisia,** -ae *f.* *(orig. inc.) Urtica dioica L. vel Helleborus niger L. vel Veratrum album L. – Große Brennnessel oder Schwarze Nieswurz oder Weißer Germer (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 797. IV. p. 914. 1021):* RECEPT. Lauresh. 1,42 p. 124 agrimonia radices et folia lanceolata ..., similiter edera nigra et -a radices. RECEPT. Sangall. I 187 -a fasciculum I. HILDEG. phys. 1,153 nessewurz, id est -a, plus calida est quam frigida et sicca est. TRACT. de aegr. cur. p. 325,36 -am quantum tribus digitis capitis tere.

gello *v.* gelo. ***gellonia** *v.* *gildonia.

gelo, -avi, -atum, -are. *script.* gell-: *l.66. fere usu medial. et intrans.; trans.: p.641,22.25. partic. perf. usu adi.: l.62.63.* **1** *gener.:* **a** *gelu constringi, conglaciari – (ge-, zu)frieren:* WIPO gest. 30 p. 49,22sqq. equi ..., si pedes infixissent terrae, ... per noctem ita -ti constringerentur, ut nequaquam nisi securibus ... de terra in circuitu -ta evelli potuissent *eqs.* CHRON. Cosmae cont. I a. 1134 p. 141,3 flumen ... quater -tum est. ALBERT. M. veget. 4,112 a frigido aere ... reprimitur modicus humor et -atur. ALBERT. MIL. temp. 242 p. 514,6 (add.) -llavit flumen Paudi. *glacie (terrae) adhaerescere – (am Boden) festfrieren: l.62.* **b** *(gelu) aduri – erfrieren:* CHRON. Basil. a. 1050 p. 291,16 omnes vinee Romanorum -verunt. **c** *impers. i. q. friget – es friert, ist gefroren:* CHRON. Cosmae cont. I a. 1134 p. 141,1 hyems instabilis, ita ut nunc -ret, nunc vernalis more temporis terra resolveretur. FRID. II. IMP. art. ven. 4 p.

[Leithe-Jasper]

64,17 citius exibunt *grues* ad pascendum et citius redibunt, nisi -verit *eqs*. ANNAL. Hales. a. 859 (MGScript. XVI p. 482,49) isto anno cepit -are II. Kal. Decemb. *v. et l.60.* **d** *obrigescere, torpescere – erstarren (in imag.):* RHYTHM. 8,7,1 -bat . . . diabolus . . . timens venturo Domino. **2** *natur. et medic. i. q. coagulari, conspissari – fest werden:* **a** *de iure ('gelieren'):* ALBERT. M. animal. 3,137 'eius . . . brodium, quod habundat in zyrbo et sepo, ⌞-atur et induratur⌟ (*p. 520a,10* πήγνυνται) sicut caprae et ovis' *eqs*. **b** *de sanguine i. q. concrescere – gerinnen:* Ps. HIPPOCR. sang. 1 cum . . . sanguis, cum fuerit evacuatus, mox -verit insuper et albuginem habuerit. TRACT. de caus. mul. 72 fit hec *(decursio rubia)* et in tempore parturientes, quando sanguis multos et -tus discendit. Ps. HELIOD. chirurg. 79 aliquotiens, quae sarciuntur, non glutinantur loca, ubi sanguis infrigidaverit vel -verit. *al.* **3** *alch. de exsiccatione i. q. densari, indurari, congelare, florere q. d. – sich verdichten, verhärten (zu), auskristallisieren, ausblühen (fere usu medial. et intrans.; trans. i. q. indurare, florere facere – zum Ausblühen bringen: l. 22. 25):* COMPOS. Luc. G 29 afronitro . . . nascitur in loco nitri, priusquam -et. GEBER. clar. 1,4 terra, que dissolvitur, et ignis, qui currit, et ventus -tus (gloss.: ventus -tus est argentum vivum). IOH. sacerd. 3 -a . . . ipsum *(sc. almiçadir cum calce dissolutum)*, et -bitur lamina candida cristalina. Ps. ARIST. pract. p. 661a,40 dicitur argentum vivum, quod in corpore magnesiae est occultatum et in eo -andum; itaque, cum congelatur, cineri similis efficitur. *al.* *cf.* congelare.

gelogia *v.* genealogia. **geloidos** *v.* hyaloides.

[**gelolione** *v.* *hierabotane: ANON. herm. p. 100,38.]

gelosia *v.* chalazias.

***gelovex** *subst.* (*arab.* jillauz, *persice* galūz) *granum pini (maioris) – Pinienkern:* ALBERT. M. veget. 6,356 -x (golevex *var. l.*) non est herba, sed potius nux, quae est in pomo pini, sic nominatur (*spectat ad Avic. canon. 2,2,287* de gelouz).

***gelta** *v.* *galeta.

***geltschulda,** -ae *f.* (*theod. vet.* gelt, sculd) *debitum, pecunia debita – Barschuld (de re v. Dt. Rechtswb. III. p. 1566):* CHART. Argent. I 616,10 (post 1129) causidicus iudicabit pro furto, pro frevela, pro -a in omnes cives urbis. 616,14 iudicum, quos causidicus sub se habet, potestas iudicandi non est in furta vel frevelas, sed tantummodo in -as (-a *var. l.*). 616,33.

***geltum** *v.* *galeta.

gelu, -us *n. vel* **gelus,** -us *m. vel* **gelum,** -i *n.* *script.* ze-: *l. 45.* *form. gen. sg.* -u: *l.48.* **1** *frigus, algor – Kälte, Frost:* **a** *proprie:* ANNAL. Amand. a. 764 (MGScript. I p. 10) tunc fuit ille -us pessimus. ANNAL. Laub. a. 764 (MGScript. I p. 10) zelum magnum. ANNAL. Quedl. a. 994 p. 72,24 grande est factum -u. CHART. Mar. Magd. 68 p. 63,6 (epist. papae) manus . . . ab estus . . . et -u uredine continui operimenti consuetudo incontaminatas conservet. SALIMB. chron. p. 88,18sq. bestie silvestres mortue sunt ex -u . . ., arbores scindebantur ex nimio -u a summo usque deorsum. *persaepe.* **b** *in imag.:* RUP. TUIT. vict. 9,1 p. 277,21 tentationum nivibus et grandine curarum me operit et negligentię -u constringit *(sc. diabolus)*. CARM. de nat. animal. 1570 sol iustitie sepissime prevenit istos *(sc. in vitiis dormientes)*, qui scelerum pellit frigora sive -u. **2** *glacies – Eis:* THEOD. AMORB. Bened. I 8 quae *(navis)* . . . -u stipante fixa atque immobilis in Ligeris alveo tenebatur; . . . cum tantae sanctitatis onus sentiret, subito ex utroque latere coepit -u liquescere *eqs*. FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 64,18 diebus illis, in quibus mane gelaverit et sole ascendente ipsum -um eliquat, . . . grues tardant exire ad pascendum. *ibid. iterum.*

[**geluna** *v.* *gelima.]

***gema** (gemma), -atis *n.* *(fort.* γεῦμα; *cf. D. Goltz, Antidotarium Nicolai. 1976. p. 70)* *confectio, compositio (probata) – (bewährtes) Mittel, (bewährte) Mixtur:* ALPHITA G 46 -a (gemma *var. l.*) confectio quedam est et interpretatur expertum *(cf. comm. p. 435 et Matth. Silvatic. pandect. [ed. Lugd. 1541 f. 184ar; s. XIII.in.]* -ta, id est confectiones liquide, quas mulieres faciunt ad liniendum faciem; *de re v. op. cit. l. 63sq.)*.

gemalis *v.* hiemalis. **gematum** *v.* hiemo.

[**gembus** *v.* gibbus.]

gemebundus (gemib-), -a, -um. **1** *gemens – seufzend, klagend:* AGIUS vita Hath. 25 vix dici potest . . ., quam -a et luctuosa sororum turba ad sanctam eius animam Domino commendandam convenerit. POETA SAXO 4,385 dolor imponit -a silentia multis. RUP. TUIT. trin. 4,38 l. 1750 -us Isaias loquitur: '*eqs.*' *saepius.* *usu subst.:* MIRAC. Agripp. 9 (ed. B. Capasso, Mon. Neap. I. 1881. p. 326,6; s. X.) obsecro *(sc. paralytica quaedam)*, sancte pater, . . . -e lacrimas intuere. EKKEH. IV. bened. I 59,28 fundite prostrati summę lacrimas pietati: pneuma suis undas -ibundis donat habundas. **2** *lamentabilis, atrox – beklagenswert, furchtbar:* RUODLIEB VIII 120 scelus.

adv. ***gemebunde.** *cum gemitu – unter Seufzen, Klagen:* HILDEG. scivias 2,5 l. 1291 insurgente desiderio ea *(opera iustitiae)* -e exoptat *homo* sic dicens *eqs*. CHART. Pommerell. 113 p. 101,8 vobis -e cogor significare, quod *eqs*.

gemel *v.* gimel.

gemellaris (gim-), -is *?m.* *scyphus, calix – Becher, Kelch (de re v. l.26):* ORD. Rom. 23,33 'Agnus Dei' cantat scola cantorum et respondent IIII accoliti . . . tenentes sciphos et gi-es, quae postea tenent ad confirmandum populum. *cf.* *gemellio.

***gemellinus,** -a, -um. (gemellus) *de ovo i. qui vitellum geminum habet, gemellos procreaturus – zweidottrig, Zwillinge hervorbringend:* ALBERT. M. animal. 6,39 sunt . . . quaedam gallinae, quae quasi semper faciunt ova -a.

***gemellio** (gemm-, gemil-), -onis *m.* (gemellus) *scyphus, calix – Becher, Kelch (de re v. K.-H. Bieritz, Liturgik. 2004. p. 232; cf. francog.* gémellion; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 91b):* ORD. Rom. 1,21 aquamanus, patena cottidiana, calicem, sciffos et pugillares et alios aureos et -es (gemm-, gemi- *var. l.*) argenteos. 1,115 (rec. G) post diaconos vadunt *(sc. acolythi)* cum urceis et scyphis fundendo vinum in -bus, unde confirmantur populi. *cf.* gemellaris.

gemellipara, -ae *f.* *quae gemellos parit, procreat – eine die Zwillinge gebiert, hervorbringt:* ARIBO mus. p. 36,8 cogitemus aliquam in tantum esse foetosam, ut quatuor vicibus sit -a.

gemellus, -a, -um. **1** *adi.:* **a** *geminus – Zwillings-:* BONIF. carm. 1,192 trucidato fratre -o. LEX Raet. Cur. 26,10,1 quod si -us (-os *var. l.*) infantes habuerit, pro uno partu reputetur. METELL. exp. Hieros. 3,934 stravit germanos Pirri furor iste -os. *al.* **b** *duo – zwei:* **α** *de duabus rebus similibus non exclusis pluribus:* PAUL. ALBAR. carm. 9,64 lepide Iacobus resonat, Petrusque -os *(textus, i. epistulas)*, tres celsos Ioannes habet *eqs*. PASS. Petri et Pauli 327 cum Christo montem scandit *Petrus* sociisque -is. CONR. MUR. clip. 11 in fulva rex Swesionum vult ferre -as ex viridi pictas sub complexu domicellas. *al.* **β** *de duabus rebus sibi respondentibus fere i. q. bini, ambo – etwa: paarweise zusammengehörend, beide:* RECEPT. Lauresh. 5,21 p. 366 rutae fasciculum unum, bacae lauri siccae tusae -as (gemas *m1*) manus plenas *(cf. p.643,9)*. AETHICUS 101 Baleares insolae . . . duae -ae, quas vulgo Maioricam et Minoricam vocant. HROTSV. Sap. 5,9 fac, Antioche, ut -ae pectoris particulae abscidantur. ANON. ton. Schneider p. 116,25 per arsim et thesim, quarum -a motione omnis nota vel neuma formatur (*ex* GUIDO ARET. microl. 16,10 gemino motu). *al.* **c** *duplex, bifarius – doppelt, zweifach:* PAUL. DIAC. carm. 15,1,12,2 modus tertiae . . . formae *(i. coniugationis)* a nobis dicendus est, cuius inceptiva semper syllaba -a est, ut est 'pungo' et 'pupugi'. SYRUS Maiol. 1,2 que *(nobilitas)* dote -a splendida et locuples opibusque et germine fulsit. **d** *similis, par – ähnlich, vergleichbar:* ARIBO mus. p. 57,33 species . . . -ae diatesseron et diapente . . . in quibusdam cantilenis suum ostendunt contubernium. **2** *subst.:* **a** *masc. plur. i. q. gemini – Zwillinge (de animalibus: l.65):* **α** *in univ.:* CARM. pro schola Wirz. 131 expertes belli nos simus amore -i. ALBERT. M. animal. 6,39 inveniuntur . . . ova, ex quibus exeunt -i, eo quod duas habeant gemmas et duo citrina *eqs*. animal. quaest. 9,24/28 p. 213,28 -i sunt similes in figurationibus corporis. *saepe.* tres -i *i. q. fetus triplex, trigemini – Drillinge:* ALBERT. M. animal. 9,14 quae *(femina)* . . . plures enixa est infantes et aliquando enixa est tres simul -os. **β** *in nomine loci:* GESTA Font. p. 112,12 ad Gemmeticum . . . coenobium libras V direxit *abbas* . . ., ad Duos G-os *('Deux-Jumeaux')* monasterium libras II.

[Leithe-Jasper]

INNOC. III. registr. 1,263 abbas sancti Martini de G-is *('Saint Martin aux Jumeaux').* **b** *fem. i. q. duae manus (vas formantes) – zwei Hände (cf. ital.* giumella; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1820b):* AGNELL. lib. pont. 167 l. 17 talis fuit *Martinus* in suo corpore ... vastus, ut ... CC aureos, quos ego ei in -a porrexi, in sola conclusit laeva. *meton. i. q. mensura duarum manuum, manipulus duplex – zwei Handvoll:* RECEPT. Lauresh. 5,21 p. 366 confectio cerotarii ad epar ...: cimini tusi -a una, baucae lauri viridis confractę numero L *(cf. p.642,49).*

gemeo *v.* 1. gemo. **gemesco** *v.* gemisco.

gemibundus *v.* gemebundus.

geminatio, -onis *f. duplicatio, iteratio, repetitio – Verdoppelung, Wiederholung:* **1** *usu vario:* EKKEH. IV. bened. I 56,31 ęquipares ... et unipares, non tergeminales *(sc. sunt personae trinitatis),* nam fidei parit errorem -o grandem. GERHOH. novit. 8,3 idem ipse *(Christus)* sine persone -e vel duplicatione subsistens ex duabus ... naturis. CHART. Livon. A 372 -o est inducta gemituum et frequens effusio lacrymarum. *al.* **2** *spectat ad numerum:* DIXIT ALGORIZMI 67 nichil aliud sunt duo nisi unius dupplicitas vel -o. **3** *spectat ad sonum:* REMIG. ALTISS. mus. 500,1 ΠΛΟΚΗ, -o, quando unus pes multipliciter ponitur. HIER. MOR. mus. 14 p. 59,4 unisonus est plurium notarum in spatio vel in linea in eodem sono -o. *al.* **4** *spectat ad* ἓν διὰ δυοῖν *q. d.:* ARNO REICHERSB. apol. p. 227, 1 quid ... sibi vult illa -o seu diversitas vocum dicentis 'solium illud excelsum et elevatum *(Vulg. Is. 6,1)*'.

gemini *v.* iamenus.

1. gemino, -avi, -atum, -are. **1** *congeminare, duplicare – verdoppeln:* MUS. ENCHIR. 14,9 seu et organum -es et cantum sive etiam triplum utrumque facias. ECBASIS capt. 783 imperitat *pardus* -are cibos, ut regius est mos. ALBERT. M. animal. 1,573 cum -atur officium ventris, dicitur -ari et venter. *saepe.* **2** *iterare – wiederholen:* SIGEB. GEMBL. chron. a. 772 in offertoriis et offertoriorum versibus, quod -tum est, -vit *Adrianus papa.* CONR. MUR. summ. p. 97,301 (vs.) expolit hic, qui dicit idem, quamvis videatur dicere diversa cuiusvis, dum -atur *(ed.,* generatur, geniatur *codd.),* vult vel eandem rem vel eadem dicere de re. **3** *augere, amplificare – vermehren, vergrößern:* POETA SAXO 4,278 ut omnipotens caros sibi sepe flagellis erudit ..., augusto vis iudicii veneranda superni omnem pręteriti luctum -verat anni. CARM. de nat. animal. 5 non opus est opus hoc -are colore, tropis et scematibus. *math. i. q. multiplicare – vervielfältigen:* ABBO FLOR. calc. 88 adiecit *Victorius*: 'quotquot ... asses ⸗ aut ⸗ aut ⸗ precesserint, eodem numero assium ipse ⸗ aut ⸗ aut ⸗ -antur *(p. 51,5)*', quod hic significat 'multiplicantur'. **4** *iungere, consociare, congregare – verbinden, vereinigen, zusammenführen:* REMIG. ALTISS. mus. 511,8 quidquid ... -atur vel ex diversis locis colligitur, ploce appellatur. BRUNO QUERF. Adalb. A 21 p. 27,27 stupet mortua facies puerorum ⌊-tis dextris⌋ (comminantes dextras *S*) virorum. CARM. de Iuda 1,115 ignavum miti prohibent -are periti, non in sede pari possunt de more locari (*postea:* consociari).

adi. **geminatus,** -a, -um. **1** *duplex, bifarius – doppelt, zweifach:* BEDA temp. rat. 1,91 qui *(Graeci)* non, ut Latini, paucis hisdemque -is suos numeros solent exprimere literis. HUGEB. Wynneb. 13 p. 115,39 -a et triplicata spiritus sancti gratia. PURCH. Witig. 100 sors. *saepe. geminus – Zwillings-:* SIGEB. GEMBL. catal. 66 scripsit *Aldhelmus* et librum de virginitate, quem exemplo Sedulii -o opere, id est prosa et metro, composuit. **2** *secundus, iteratus – zweite(r), wiederholt:* RUD. FULD. Leob. 5 loca omnia ... diligenti investigatione lustravit, et quasi non semel quesisse sufficeret, rursus eadem -a (gemina *var. l.*) inquisitione repetivit. **3** *auctus, amplior – verstärkt, stärker, größer:* METELL. exp. Hieros. 2,220 nisi Normannus comes ... -a voce 'Deus vult' insonuisset. EPIST. Hildesh. 142 p. 239,26 -a precum instancia utilissimum vestrum *(sc. magistri)* imploramus magisterium. **4** *mutuus, reciprocus – wechsel-, gegenseitig:* CARM. de nat. animal. 1156 clavi *(sc. Christi crucifixi),* qui firmant, sunt -us amor.

2. *gemino *v.* geminus.

geminus, -a, -um. *gen. pl.* -um: *l.14.* **1** *adi.:* **a** *gemellus – Zwillings- (in imag.: l. 4):* WILLIB. Bonif. 6 p. 26,19 cui *(loco)* -i praeerant germani. WALAHFR. carm. 47,7,1 ecce sumus -ae socia paritate sorores *(de manicis).* THIETM. chron. 4,64 cuius *(Mahthildis)* vir ... a confratribus -is Ugione ac Ufficone ... occubuit. *al. in imag. de artibus liberalibus (abund.):* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,95 septem -as recitavit *Homerus* ... sorores. **b** *duo – zwei (usu plur.):* **α** *de duabus rebus similibus non exclusis pluribus:* WALAHFR. Mamm. 26,46 opprobrium Helisei -is deletur ab ursis. WANDALB. martyr. compr. 18 Iunius, Aprilis, September et inde November bis bina ebdomada constant -isque diebus. POETA SAXO 5,181 annis ... -is decesserat ille *(Pippinus)* peractis. TRANSL. Dion. Ratisb. 26 p. 366a,61 adstat stabularius -um denariorum pretio conductus *(spectat ad Vulg. Luc. 10,35). persaepe.* **β** *de duabus rebus sibi respondentibus i. q. ambo – beide:* HUGEB. Wynneb.13 p. 117,24 -is manibus. HROTSV. Gong. 42 suspensus matris uberibus -is. DIPL. Heinr. III. 237 concessimus ... potestatem legitimi banni super venatione et foresto ... intra -as fluminum ... ripas sito. *saepius.* **c** *uterque – jeder von beiden, beiderlei:* VITA Pirmin. I 7 convenit uberrima turba -i sexus. *expressius i. qui utriusque sexus est – von beiderlei Geschlecht:* TRAD. Frising. 1463 p. 314,37 (a. 1058) tradidit ... episcopus quandam feminam Diemōt dictam cum -a prole (*item* p. 315,7). **d** *duplex, bifarius, bipartitus – doppelt, zweifach, zweigestaltig, zweierlei:* **α** *de duabus rebus similibus non exclusis pluribus:* BRUNO QUERF. fratr. 7 p. 45,7 quorum *(maiorum)* -o agmine plena domus erat. RAHEW. gest. 4,52 post cuius *(papae)* obitum cardinales in seditionem conversi -a electione scindunt unitatem. ANNAL. Elnon. a. 1179 crux -a ... duobus in locis de cruce Domini salvatoris habens. *al. in nomine loci ('Zweibrücken'):* CHART. Rhen. med. II 145 (a. 1195) testes sunt ... Hanricus comes G-ipontis, Arnoldus de Monclir (278 -i pontis). III 1057 p. 1089,33 Bezelinus et Heinricus fratres de G-oponte. **β** *de duabus rebus sibi respondentibus:* HRABAN. epist. 2b nonne ob id -o stili caractere duplex opus suum edunt *Prosper et Sedulius*, ut *eqs.* GODESC. SAXO conf. p. 67,5 non ... ait *Isidorus*: duae sunt ..., sed -a *(est praedestinatio),* id est bipartita *eqs.* theol. 22 p. 306,27 habens *homo* ... sibi propositam -am s o r t e m vitae et mortis (WALTH. SPIR. Christoph. II 6,161). POETA SAXO 5,37 usus ... -a Saxonum saxea corda arte suadebat *Karolus* subdere se domino, nunc terrens bello, nunc *eqs. persaepe.* **e** *secundus – zweite(r):* CARM. de conc. mens. 12,1 quintus, sextus septimusque, bissextilis -us *(de re v. F. Rühl, Chronologie d. Mittelalters. 1897. p. 142).* **f** -a pars *(sc. trium) i. q. subtertia pars – zwei Drittel:* DIPL. Karoli M. 283 p. 424,8 (spur. s. XII.) si ... vir mortuus fuerit, -a pars substancie eius in usus ecclesie veniat tercia parte uxori et filiis remanente. **2** *subst. masc. plur.:* **a** *gemelli – Zwillinge:* **α** *in univ.:* CHRIST. STAB. Matth. 10,96 Thomas 'abissus' dicitur, cognomento Didimus, quod grece '-us' dicitur. **β** *de sidere:* BEDA temp. rat. 16,46 tertium *(signum)* G-orum a parte signiferi, quam sol in medio Maii *(sc. tenet).* ANNAL. Corb. a. 975 comete apparuit multis noctibus ab oriente et aquilone iuxta signum 'G-i'. GERB. (?) astrolab. 17 p. 137,14 in G-is habentur duae *(stellae)* Alhaioch Algeuze, id est humerus, et Rigel, id est pes. *persaepe.* **b** *fetus multiplex – Mehrlinge:* ALBERT. M. animal. 9,132 divisio spermatis ... est causa tot -orum, quot sunt partes spermatis. *trigemini – Drillinge:* NOTAE Emm. II (MGScript. XVII p. 573,23; s. XI.2) reliquie ... sanctorum -orum Speosippi, Eleosippi et Meleosippi.

adv. **gemine** *vel* ***gemino.** *gemino modo, dupliciter, bis – doppelt, zweifach, -mal:* PAUL. ALBAR. carm. 12,52 adest intrepidus velliger annuens, tundunt quem alapis, sed rogat orridum extendens faciem verbere alteram alternans -e palma relidere. UDALSC. Conr. 17 p. 435,11 -o (-a *var. l.*) misera tum frustratae spei, tum mendicitatis torquebatur *muliercula* dolore.

gemisco (-esco), -ere. **1** *intrans. i. q. ingemiscere – seufzen, stöhnen, ächzen:* MART. VALER. buc. 4,58 fracta -escunt equora. 4,87 ammonuit ... corda dolor subiter ... -ens. **2** *trans. i.*

q. lamentare, deplorare – bejammern, beklagen: ERMENR. Sval. 10 p. 161,29 -o (ingemisco, ingemesco *var. l.*) me . . . ablatum.

***gemito,** -are. (gemere) *gemere, vocem gemitui similem edere – seufzen, klagen (de turture):* CARM. Bur. 132,2a,5 turtur -at, palumbes plausitat (*cf.* CARM. de philom. 20 gemunt).

***gemituosus** (-uasus), -a, -um. (gemitus) **1** *querulosus, gemens, flebilis – seufzend, jammernd, klagend:* **a** *in univ.:* GERHOH. psalm. 78 p. 673,17 Asaph -a declamatione tribulationes refert sanctorum (*ex* RUP. TUIT. psalm. 78 [PL 167, 1211A]). REIN. LEOD. triumph. prol. (MGScript. XX p. 584, 13) crucifixi imaginem . . . tergere capillis, defigere osculis et pro ungentis -as preces atque caritatis exhibere odores. *al.* **b** *de turture:* RUP. TUIT. Herib. 11,12 columba . . ., sicut et turtur, avis -a est gemitumque pro cantu edere solet. GERHOH. Antichr. 2,70 p. 328,29 cum . . . mater Iesu . . . nec absque hostiis -asarum *(sic?)* avium illud *(templum)* ingressa sit. **2** *lamentabilis, miserabilis – beklagenswert:* RUD. TRUD. gest. 3,8 armorum collisione et -a humani sanguinis effusione. 3,9 p. 244,20 experiri tam terrificam, tam -am sententiam. 3,11.

adv. ***gemituose.** *cum gemitu – unter Seufzen, Klagen:* THEOD. loc. sanct. 869 Christus . . . eius *(Mariae)* animam suscipiens ad celestia transfert apostolis -e astantibus.

gemitus, -us *m. script.:* ie-: *l.29.* geni-: *l.32. form.: decl. II.: l.31.33.44.45. nom. sg.* -um: *l.29.*

1 *sonus lamentabilis, suspirium, anhelitus, fletus – das Seufzen, Stöhnen, Keuchen, (Weh-)Klagen:* **a** *in univ.:* PASS. Leod. 24 (MGMer. V p. 306,13) nec i-um (-us *var. l.*) processit ab ore. VITA Desid. Cad. 37 lugebant . . . omnes . . . et inter diversos -os haec solum verba resonabant: '*eqs.*' RUD. FULD. Leob. 12 p. 127,37 cum genitu ac lacrimis. PAUL. ALBAR. carm. 12,61 adsiste *(sc. Eulogius)*, -is poscimus exscitis *eqs.* HELM. chron. 75 p. 144,28 tantis Deum -bus et interno cordis clamore compellabat, ut *eqs. persaepe. spectat ad infernum:* HRABAN. carm. 39,90,1 ubi gehennae -us tonitruus et horridus, ubi ardor flammaticus *eqs.* **b** *de turture:* EINH. Marc. et Petr. I 1,9 cum . . . consuetum columbis -um . . . ederent *columbae.* EKKEH. IV. bened. I 11,30 in -um (gloss.: naturalis est columbis -us) natę, lacrimarum membra (gloss.: id est oculos) rigate *(sc. columbae).* ALBERT. M. animal. 23,39 columba -um habet pro cantu. *al. v. et l.16.* **c** *de infirmis:* CARM. var. II 13,29 nunc tussis, -us, languor mea viscera frangunt. **d** *labores – Wehen (usu sing.):* TRACT. de caus. mul. 39 si matrix in -o dextra parte versatur. 40 si ex -o nascitur infirmitas. **2** *miseria, contritio – Elend, Jammer, Kummer:* THIETM. chron. 2,8 commotus . . . Deus meritis iustorum -uque miserorum. *al.*

1. gemma, -ae *f. script.* gem(a): *l.68. adde* MARIAN. chron. a. Chr. 718. **1** *strictius:* **a** *germen, oculus (arboris) – Knospe, 'Auge':* **α** *proprie:* ANTIDOT. Lond. p. 20,46 rosa, lili flos, gladiolo, pupuli -a. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 396A tuberositates in illa arbore *(sc. populo)* quasi -ae turgentes. ALBERT. M. veget. 1,199 quaedam *(plantae)* . . . producunt ea *(folia)* ex suis -is. 7,174 in -a, quae oculus vocatur, vitis putanda non est. *saepe. flos – Blüte:* ALCUIN. carm. 9,18 ver floret -is, hiems ferit hocque decus (*inde* HRABAN. carm. 37,4). **β** *in imag.:* ERMENR. Sval. 2 mitissimus vir . . . ceu gratissima florum -a, licet latitans, enituit. **b** *de parte vitelli ovorum i. q. nucleus, nucleolus (germinandi) – Keimfleck, 'Kern'* (*de re v. K. Kitchell, Albertus Magnus on animals. vol. I. 1999. p. 542 adn. 56; cf. Corominas, Dicc. etim. castell. ²VI. p. 15a s. v.* yema): ALBERT. M. animal. 6,40 quaedam . . . gallinae habent quasi in proprietate naturali facere . . . ova duplicium -arum. *v. et p. 642, 66.* **c** *lapis, lapillus pretiosus – Edelstein:* **α** *proprie (fort. de electro: l.70):* LEG. Burgund. Rom. 22,7 de . . . -is vel quocumque metallo vel aliis, quae . . . mensura constent. FORM. Bitur. 17 p. 177,28 codices . . . a foris auro gemisque ornatos. CIRCA INSTANS p. 38ar salgemma dicitur, quia -e assimilatur. CHART. Samb. 77a p. 44,28 omne genus eris . . . aut -arum, fontes vel venas salis . . . transferentes *(sc. magister et fratres).* ALBERT. M. miner. 1,1,3 p. 4a,7 qui *(lapides)* perspicui sunt . . ., sicut sunt illi, qui -ae vocantur. *persaepe. v. et l.19.22. pro cognomento:* CAES. HEIST. mirac. I 3,11 p. 123,8 in civitate Susacia civis quidam erat Henricus nomine, cognomento G-a. *in nomine piscis cuiusdam (ni spectat ad l.25):* ALBERT. M. animal. 7,76 inveniuntur pisces in . . . inferiori Germania . . . sicut . . . lepus maris et porca maris et -a maris. **β** *in imag. vel per compar. i. q. ornamentum (praecipuum), decus – Juwel, Ornament, Schmuck, Zierde:* BEDA temp. rat. 16,28 gyrum caeli . . . per lineam zodiaci circuli . . . ordines -arum XII . . . obsident. FORM. Salisb. I 60 magno viro, -a s a c e r d o t u m, . . . summo presuli (EKKEH. IV. bened. I 45,6. *saepius*). ERMENR. ad Grim. 1 p. 536,12 virtutum. STEPH. COL. Maurin. 3 huius *(Maurini)* nos pretiosissimis membrorum -is ditavit *Deus.* URSO anat. 14 Matthaeum . . . Platearium, lucernam et decorem, theoricae . . . Salernitanorum phisicorum -am . . . sequens *eqs. persaepe. in lusu verborum:* CARM. Ratisb. 35,1 g pro h posita que *(sc. mater quaedam)* fertur nomine -a. *in titulo libri:* EPIST. Hildesh. 134,1 vocatur *(sc. opus)* itaque 'aurea -a', eo quod ex fontibus doctorum quasi ex auro et -is sit compositus. HONOR. AUGUST. gemm. praef. p. 544 libellum de divinis officiis edidi, cui nomen '-a animae' indidi; quia videlicet, veluti aurum -a ornatur, sic anima divino officio decoratur. **γ** *meton. de poculo gemmeo:* HEIRIC. Germ. I 2,148 quae veniunt patriis . . . terris vina, ministrabant -ae (schol.: id est pocula gemmea) pretiosa capaces. **d** *margarita – Perle:* WALAHFR. carm. 6,11 qui dat Erithreo summas de litore -as (*cf. Tib. 3,3,17* concha). ALPHITA A 70 argiofora, -a, margarita, perla alba, albula idem. **e** (salis) -a, sal -ae *sim. i. q. sal fossilis – Steinsalz (de re v. D. Goltz, Stud. z. Gesch. d. Mineralnamen. 1972. p. 72. 164; interdum struct. contam., e. g.: l.35):* MAPPAE CLAVIC. 146 p. 217,26 alumen rotundum et sal, quod -a vocatur. GLOSS. Roger. III 321 pulvis de sale -e. TRACT. de aegr. cur. p. 366,8 salis -e . . . 3 II. p. 379,19 atramentum, flos eris et -a salis . . . similiter coquantur. PS. AVIC. anim. 5,13 in hoc capitulo tractabo de sale -a. BRUNUS LONG. chirurg. 2,1,9 p. 120G oculo aquam . . . distillabis . . ., in qua dissolvisti aliquid ex sale claro -ę. *saepe. cf.* *salgemma. **2** *latius de rebus gemmarum similibus:* **a** *bulla, pila, globulus, gutta – Knopf, Kugel, Kügelchen, Tropfen:* RECEPT. Lauresh. 2,8 p. 138 lasaris -am aqua solve. CAPIT. reg. Franc. 128,2 repperimus . . . capsas reliquiarum deauratas et cum -is vitreis et cristallinis ornatas V; . . . crucem maiorem auro argentoque paratam cum -is vitreis I. ALBERT. M. animal. 6,86 substantiam eius *(sc. animalis)* esse sicut albumen ovi, in cuius medio duae -ae apparent magnae sicut oculi. **b** *?saxum, petra – ?Block, Fels, Stein:* EKKEH. IV. pict. Mog. 139 restat -a salis Loth connuba perpetualis.

[2. gemma *v.* gamma.] **3. *gemma** *v.* *gema.

[4. gemma *v.* gumma.]

***gemmalis,** -e. *qui gemmae est, ad gemmam pertinens – einem Edelstein eigen, Edelstein-:* ALBERT. STAD. Troil. 4, 786 clarior argento, fulvo conspectior auro fulmine -i fibula lata micat.

gemmarius, -a, -um. **1** *adi.:* **a** -us lapis *i. q. gemma – Edelstein, Juwel:* CHRONOGR. Corb. p. 76,11 rex . . . ecclesie nostre abbaciolas duas . . . concessit ac per anulum -o lapide condecorosum ad nos transmisit. **b** *ad gemmas, artem gemmas scalpendi pertinens – (Edel-)Stein(schneide)-, Juweliers-:* LIBER hist. Franc. 23 p. 279,23 Childebertus . . . detullit: . . . viginti capsas euangeliorum ex auro purissimo -o opere celatas. **2** *subst. masc. i. qui gemmas scalpit, polit, vendit – (Edel-)Steinschneider, -schleifer, Juwelier:* GESTA Dagob. 20 -i et inclusoris subtilitate. CATAL. thes. Germ. 140,8 gemma mille florenis aestimata fuerat a quodam -o. ALEX. MIN. apoc. 18 p. 386,18 omnis artifex, sicut fabri . . . et -i. ALBERT. M. eth. II 9,1,2 p. 561b,23 omnes -i gemmas vendere videntur: non enim respiciunt ad valorem gemmarum, sed *eqs. saepius.*

gemmeus, -a, -um. **1** *gemmis ornatus, formatus – mit Edelsteinen geschmückt, aus Edelsteinen gebaut:* NOTKER. BALB. gest. 1,18 p. 23,23 -is vasis (*sim.* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 65,31). PETR. CAS. chron. 4,126 p. 603,18 -a celi palatia *(i. Hierusalem caelestem)* cum Christo sine fine regnaturus intravit *imperator.* METELL. Quir. 3a,3 carrucas . . . -as Traces

regis equi abripiunt feri. **2** *gemmae similis, decorus, splendidus – einem Juwel gleich, glänzend, strahlend:* VITA Germ. 3 (MGMer. VII p. 420,14) fulgebat . . . divino lumine lampas, et meretis et actis -a propago nitebatur. **3** sal -um *i. q. sal gemmae – Steinsalz (de re v. p. 646,29):* PS. ARIST. magist. p. 642b,52 separatio salis communis et salis -i.

gemmifer, -era, -erum. **1** *frondens – knospend, grünend:* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,237 velut ad puteum sterili de rupe fluentem currebat siciens . . . miles, sic ad -um festinans turma bacillum canitie posita viruit pollente iuventa. **2** *gemmis formatus, ornatus – mit Edelsteinen besetzt, geschmückt:* ALDH. virg. I 17 -is (geminiferis *var. l.*) digitorum anulis. 52 p. 308,13 crepundia collo -is lunulis pendentia. BONIF. carm. 1, 337 varia . . . imagine ludo *(sc. vana gloria)*, auri flaventis passim argentique micantis -as species ut ament, mortalibus apto. LIGURINUS 4,54 -am laeta cervice coronam ipse *(rex)* ferens.

***gemmiger,** -era, -erum. *gemmis formatus, ornatus – mit Edelsteinen besetzt, geschmückt:* ODO MAGDEB. Ern. 1,258 dicite *(sc. proceres)*, . . . que -e succedat iusta corone. *in imag. de caelo stellato:* SEDUL. SCOT. carm. II 63,17 Titan -i centrum conscendit Olympi.

gemmini *v.* iamenus.

***gemmivomus,** -a, -um. *splendifluus, flagrans – Glanz sprühend, funkelnd:* AIMOIN. carm. 4,10 (MGPoet. IV p. 140) aptis aurifluis ornatibus undique fusis, -o ad caelos usque inradiante virore.

gemmo, -avi, -atum, -are. **1** *gemmas emittere, germinare, florescere – knospen, austreiben, erblühen (in imag.: l. 29):* PAUL. DIAC. carm. 10,17 -antem vitem decoxit saeva pruina *(de nepte mortua)*. SEDUL. SCOT. carm. I 13,6 qui -are facit rura . . . floribus pinxit quique polos sideribus, pater. II 6,49 nunc et oliva micat, nunc vitis florida -at. **2** *([velut] gemmis) decorare, ornare – ([gleichsam] mit Edelsteinen) schmücken, (ver)zieren:* ERMENR. ad Grim. 28 p. 566,23 sicut superius te omni virtutum decore dixi -tum. BOETH. arithm. (ed. Friedlein p. 3; add. rec. a; s. X.) Manilius Severinus . . . transtulit . . . libellum istum de Greco in Latinum -vitque floribus facundiae Romanae. CARM. de Lamb. 3,12 aethera dum cernis veluti -rier istis *(stellis)*. THEOD. carm. (NArch. 39. 1914. p. 162) albicolor nigris faciem -bat *(sc. canis)* ocellis.

adi. **gemmatus,** -a, -um. **1** *proprie:* **a** *gemmis formatus, ornatus – edelsteinbesetzt, -geschmückt:* EINH. Karol. 23 p. 28,2 aliquoties . . . -o e n s e utebatur (WALTHARIUS 1314). p. 28,13 calciamentis -is. Marc. et Petr. I 2,9 reliquias super altare . . . -a capsa reconditas conlocavimus. *persaepe.* **b** *ad gemmas, artem gemmas scalpendi pertinens – (Edel-)Stein(schneide)-:* THEOPH. sched. 3,50 quod si opere -o facere volueris. **2** *in imag. i. q. (modo gemmarum) splendens, (velut gemmis) ornatus, (gemmarum) similis – (wie Edelsteine) funkelnd, strahlend, (gleichsam mit Edelsteinen) geschmückt, (Edelsteinen) gleich:* ALDH. epist. 5 p. 493,12 -o . . . dogmatum f a v o (VITA Filib. 26 [MGMer. V p. 598,2] de -o f. . . . divina mella perrexerunt). CARM. lyr. 37,1,1 (ed. P. Stotz, Sonderformen d. sapph. Dichtung. 1982. p. 215) caput -o ceteris preclarus *(sc. aureolus; cf. notam ed. p. 216)*. METELL. Quir. 1,47 -as *(sc. animas)* meritis ornat herilibus, cunctis unde micat gratia praepotens.

gemmula, -ae *f.* **1** *germen, oculus (arboris) – Knospe, 'Auge' (in imag.):* CARM. var. III A 6,6,140 p. 623 congaudete, viri, talis gustamine botri inque throno regni diu cum Salomone quieti, cuius perspicuum florens dat -a botrum. **2** *lapis, lapillus pretiosus, ornamentum (praecipuum) – Edelstein, Juwel:* **a** *proprie:* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 9 crucicula una ex auro et -is fabrefacta. RUD. TRUD. gest. 6,7 p. 257,18 cappam . . . habentem . . . aurifrigium . . . in medio habentem -am bullula circumclusam *(sc. acquisivit abbas). al.* **b** *in imag. vel per compar.:* NOTKER. BALB. hymn. p. 18 o Christi praecones clari floresque martyrum corusci et confessorum insignes -ae sanctorum. HROTSV. gest. prol. 2,1 Oddo, Romani praefulgens -a regni. *al.* *de lacrimis:* WALTH. SPIR. Christoph. I 5 o quam dulces -as lacrimarum. **3** *margarita – Perle (per compar.):* FRUL. Leod. 2,34 (MGMer. V p. 361,12; s. XI.med.) est . . . locus . . ., ubi collocavit Dominus sancti martyris capud . . . quasi in umbilico terrae illius, scilicet celestem -am includens in auream concham.

1. gemo, -ui, -itum, -ere. *form. coniug. II.: l. 12. 16. 30. partic. praes. usu subst.: l.9. partic. perf. sensu act.: l.13.*

1 *intrans.:* **a** *strictius i. q. suspirare, flere, anhelare, eiulare, clamare, consonare – seufzen, ächzen, keuchen, stöhnen, jaulen, (weh)klagen, dröhnen:* **α** *de hominibus:* ARBEO Emm. 2 -entium consolator (VITA Emm. 2 p. 28,24; *loci spectant ad Vulg. Iob 29,25*). THEGAN. Ludow. 20 p. 208,1 cum maxima tristicia, -endo, flendo. PAUL. ALBAR. carm. 9,157 quis bene . . . gaudetque -etque. RHYTHM. 50,7,1 -eo semper in die iudicii. 87,12,3 Ioseph ⌞tristis et -tus⌟ (tristi cum gemitu *Dümmler*, tristis est gemitus *Strecker*) servus vadit in Egyptum. TRANSL. Dion. Ratisb. 32 p. 368a,60 decipiens pessumdedi patriam, quae . . . aeternum -bit *(cod.,* -et *ed.)*, quia *eqs. persaepe.* **β** *de animalibus:* CARM. Cantabr. A 23,2,1 hic turtur -it, resonat hic turdus. BERTH. RATISB. serm. 17 p. 91,20 ut canis reclusus semper stat ad ostium -endo. ALBERT. M. animal. 7,70 in volando multum vociferant praecipue grues et anseres, quia quasi -unt. 23,140. **γ** *de instrumentis musicis:* ERMOLD. Ludow. 3,342 cava per campos bucina pulsa -it. **δ** *usu vario (in imag.):* WALTHARIUS 45 quadrupedum cursu tellus concussa -bat. OTTO SANBLAS. chron. 30 p. 43,24 regio iam per multos annos paganis subdita -it. **b** *latius i. q. lugere – trauern:* THIETM. chron. 7,3 p. 402,7 sepulta est . . . Christi sponsa . . ., non ubi petiit, sed ubi -ens congregatio sua rogavit. **2** *trans. i. q. lamentare, deplorare – beklagen, betrauern:* RHYTHM. 141,5 quem *(regem)* dominum Italia . . ., flebile maritum iam viduata -et. WALAHFR. carm. 38,38 nefas. HROTSV. gest. 126 cuius *(Henrici regis)* mortem -it omnis . . . populus. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,83 fata . . . sororum. *saepe.*

adi. **1. gemens,** -entis. *maestus – betrübt:* THIETM. chron. 2,32 p. 78,17 legationem -i animo suscipiens talia reddit *Bruno*: '*eqs.*' 5,33 quia . . . proditor habetur *Heinricus marchio*, maluit hoc conscientia -i celare quam *eqs.*

2. gemendus, -a, -um. *lamentabilis – beklagenswert:* HROTSV. Pafn. 10,2 heu, -a consuetudo!

2. gemo *v.* hiemo. **gems** *v.* hiems.

gena, -ae *f.* *form. abl. pl.:* -ibus: *l.44.* -iis: *l.66.*

1 *strictius:* **a** *mala, bucca – Wange, Backe (de animalibus: l.47):* **α** *in univ.:* AESCULAPIUS 27 p. 42,38 -ae solvuntur, lassi fiunt et subito cadunt *bolimi*. RADBERT. psalm. 1,235 in -ibus *(cod.,* -is *ed.)* rubeat rosa Christi sanguine respersa. OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 131,11 manus ad caelos tendentes lacrimisque obortis rigantes -as . . . se prosternunt *clerici*. FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 65,13 habent *grues minores* -as albas plumis. *persaepe.* *in alleg.:* HRABAN. univ. 6,1 p. 151B in -is . . . aliquando virtutes, aliquando spiritales patres iuxta allegoriam significantur *eqs.* **β** *spectat ad poenam ('brandmarken'; de re v. J. Grimm, Dt. Rechtsalterthümer, ²1854. p. 709):* CARM. de Tim. 66 comes veniens censet pendere latrones furibus et furvas semper habere -as. **b** *maxilla, mandibula – (Ober-, Unter-)Kiefer, Kinnlade (usu anat.):* ALFAN. premn. phys. 2,26 p. 30 nullum animal ⌞superiores -as⌟ (*PG 40,548A* τὴν ἄνω γένυν) movet. PS. GALEN. incis. 69 et -ae et mandibulae et confinia eorum coniunguntur ossi radicis aurium, et vocatur scuta, et in ipsis sunt dentes. TRACT. de chirurg. 655 inferiores -e moveantur. URSO anat. 89 quos *(oculos)* defendit ab exterioribus palpebra, cilia, supercilia, os frontis et os ⌞-ae inferioris⌟ (*per errorem de maxilla superiore, osse iugali; cf.* ALBERT. M. animal. 1,189 os, quod vocatur os -ae dextrae, quod venit ab aure dextra sub orbita occuli dextri). *al.* *in titulo libri:* GLOSS. Roger. III 68 ab aure superius et a fronte superius debet fieri incisio . . . secund<um> . . . G<alienum> de -iis. **2** *latius. i. q. vultus, facies – Gesicht, Antlitz, das Aussehen:* WALTH. SPIR. Christoph. II 5,58 ille gemens . . . turbatusque -is . . . profatur: '*eqs.*' CHRON. Albr. a. 1229 p. 924,10 (vs.) Francia me *(sc. Hugonem de Petraponte)* genuit, cathedravit Legia, morum me decoravit apex, sensus, -a, sanguis avorum.

genarum *v.* genu. **genculum** *v.* geniculum.

[Leithe-Jasper]

genealogia (ge(a)l-, gena-, genol-, genel-, -eol-, -all-, -oia, -oya, -gya), -ae *f. vel raro (l. 8. 54. 68)* **genealogium,** -i *n. script.* -oig(a): *l.13.*

1 *stemma (gentile), enumeratio parentum et maiorum – Stammbaum, Ahnenreihe, Geschlechtsregister:* **a** *in univ.:* HRABAN. epist. 29 p. 447,1 -ae (-elogiae *var. l.*) seriem retexens *Isidorus.* CHRON. Salern. 154 p. 162,6 cepit *quidam vir* . . . nominare Beneventanorum -a (-am *Pertz*). EPIST. Teg. II 112 p. 141,36 prosapiam optime norit distinguere *vir prudens* et secundum -am (-oiam *var. l.*) personaliter enumerare. CHART. Const. 40 p. 48,31 quod . . . heredes secundum -ologie successionem domum . . . possideant. CHART. Turg. III app. 10 per directam -eloige lineam. CHRON. Saxon. (MGScript. XXX p. 28,12) -a ducum Saxonie. *persaepe.* **b** *de stemmate Christi:* **α** *proprie:* RADBERT. Matth. 1,237 ut est hec -a in hoc loco et illa in Luca, licet in multis differantur, quia *eqs.* EKKEH. IV. bened. I 34,21 astrue pręclaram per mystica furta Thamaram (gloss.: quę furata est lineam -ę Christi; *sim.* 34,39 [gloss.] regulam -yę). **β** *meton. de recitatione liturgica stemmatis Christi, libri generationis q. d.:* LIBER ordin. Sedun. A 151 -a 'factum est'; ipsa finita dicitur 'te Deum laudamus'. A 163 in die octabarum totum officium matutinarum sicut in die festivitatis exceptis -a et antiphonis de laudibus. *de die, quo ex libro generationis q. d. recitatur:* CHART. Laus. 836 p. 679,20 (a. 1233) canonicis, qui revestientur ad maiorem missam, . . . dentur duo denarii cuilibet; hoc idem fiat in 'cena Domini', in '-is (gea- *cod.*)' *eqs.* **c** *linea, ramus, brachium (stemmatis) – Linie, Zweig, Stamm (der Familie):* DIPL. Otton. I. 158 p. 240,5 si nulla . . . de eadem -eloia . . . promoveatur . . . femina, tunc potestatem habeant *(sc. sanctimoniales)* de alia . . . stirpe elegendi abbatissam. COSMAS chron. 2,31 p. 126,23 cuius *(Mathildis)* de -a (analogia *var. l.*) materno sanguine presul Gebehardus descendens duxit affinitatem. TRAD. Ratisb. 814 de gena-a (-oia *b*) . . . prefatę mulieris, scilicet Zeizę, exorta sunt novem mancipia. ANNAL. Spir. p. 82,28 successit Lutherus Saxo grandevus . . . et oppressit -oyam Karoli. **d** *meton. de historia familiae, gentis sim.:* PAUL. DIAC. Lang. 4,37 p. 131,4 postposita generali historia pauca . . . privatim de mea . . . -a retexere. MEGINH. BLEID. Ferr. 10 non . . . Ferrutius solus absque gestorum rememoratione celebratur, cum in utriusque testamenti serie viri praecipui sine -is commemorentur. *de vita Christi:* PONTIF. Ratisb. 323 Iohannes evangelista . . ., qui genel-am Christi secundum divinitatem narravit, pro nobis apud Dominum intercedat. *remissius i. q. historia, annales – Geschichtswerk, Annalen:* ANNAL. August. II a. 1220/57 negligens est clerus huius ecclesie, qui acta imperatorum et principum in presenti -a sic vacare permittit *eqs.* **2** *origo, initium, stirps – Abstammung, Herkunft:* **a** *in univ.:* VITA Gertr. A praef. p. 454,5 quo ordine de terrena origine -am (genol- *var. l.*) adsumpserat, huic sermone inserere longum est. WOLFHER. Godeh. II prol. p. 197,48 non decere tam praeclari ac insignis viri quasi infimam -am diffamare. *saepe. de origine deorum paganorum:* EPIST. Bonif. 23 p. 39,9 neque . . . contraria eis de ipsorum quamvis falsorum deorum -a (-ium *var. l.*) astruere debes, <sed> *eqs.* **b** *status – Geburtsstand:* LEX Baiuv. 2,4 quisquis . . . homicidium fecerit, conponat, sicut in lege habet, unicuique secundum suam -am (gel-, genel- *var. l.*). 15,9 ut fratres hereditatem patris aequaliter dividant: quamvis multas mulieres habuisset et totae liberę fuissent de -a (genel- *var. l.*) sua, quamvis non aequaliter divites. TRAD. Ratisb. 965 (a. 1182/83) Gisla . . . libertatis suę -am multorum testimonio comprobans confirmavit. *al.* **3** *gens, genus, familia, prosapia, domus – Geschlecht, Familie, Sippe, 'Haus':* **a** *proprie:* **α** *de hominibus:* LEX Alam. A 81 si quis contentio orta fuerit inter duas -as (-ll- *var. l.*) de termino terrae eorum. LEX Baiuv. 3,1 de -a, qui vocantur Hosi, Drazza, Fagana . . ., isti sunt quasi primi post Agilolfingos. HUGEB. Willib. prol. p. 87,29 me indignam . . . de illorum -ii (-ę *var. l.*) stirpe aliunde propagatam . . . fore noveram. FORM. imp. 51 qualiter -a eius *(feminae)* a quodam homine . . . iniuste in servicium addicta . . . fuisset. REGINO chron. a. 880 p. 116,28 -a regum caelitus provisa. TRAD. Ratisb. 783 p. 364,30 superstites . . . sunt eiusdem -ę: Penno *eqs. persaepe.* **β** *de angelis:* HEINR. AUGUST. planct. 831 sunt -ae tales caelique solique, haec series rerum, rerum patre dispositarum. **γ** *de animalibus ('Gattung'):* RUODLIEB V 134 ex -a vol<ucrum> regal<ia> dona auxit cum psitachis binis corv<isque> gemellis. **b** *in imag.:* BALTH. Fridol. 2 de 'illa adoptiva' . . . electorum -a, de qua in evangelio legitur: 'quicumque fecerit voluntatem patris mei . . ., ipse meus frater et soror et mater est'. WALTH. SPIR. Christoph. I 3 ad . . . inviolabilem sacri fontis invitatus -am. **c** *meton. de territoriis familiae ('Geschlechtsgemarkung'; de re v. Schröder-Künßberg, Rechtsgesch. p. 223 et LexMA. IV. p. 1217):* TRAD. Frising. 5 p. 31, 16 (a. 750) reliquas . . . partes, quicquid ad genel-am, quae vocatur Fagana, pertinebat, tradiderunt ipsi, id sunt Ragino, Anulo *eqs.* FORM. Patav. 5 datis . . . eidem viro . . . ad suum proprium ad habendum in vico et -a, quae dicuntur *eqs. (cf. notam ed.).* **4** *progenies, proles, suboles – Nachkommenschaft, Abkömmling, Spross:* LEX Ribv. 50 capit. p. 61 (A²) de his, qui per -is non habuit hereditatem (*cf.* A⁶ qui filios et filias habere non possunt). DIPL. Karoli M. 89 p. 129,13 qual<iter> sub nostram tudicionem filiorumque nostris et gel-a *(cod.*, g<en>el- *ed.)* nostra adesse debuisset *(sc. monasterium).* LIBER diurn. 93 omnia sub tuae excellentiae dicione vel coniugi tuae Cynedridę regine et natorum vestrorum -e (-a *var. l.*).

***genealogica** (-oica), -ae *f.* *genealogia – Stammbaum, Ahnenreihe:* VITA Serv. 6 p. 24,10 -e (-oice, nealogie *var. l.*) . . . rationem aut probabiliter doceri aut prorsus taceri cupiens *(sc. imperator Heinricus II.).*

genealogus (genil-), -i *m.* **1** *qui genealogias componit – Genealoge, Verfasser eines Stammbaums, Ahnenregisters:* CARM. imag. 1,1,9 inter theologos -us iste *(i. Matthaeus)* quaternos in hominis facie signatur voce prophetae. AMARC. serm. 1,469 nonne duos libro -us indidit almus *(i. Moses)* personas, quando dixit: '*eqs.*' **2** *stemma (gentile), enumeratio parentum et maiorum – Stammbaum, Ahnenregister (in titulo libri):* CATAL. biblioth. B IV p. 70,24 -ilogus Hieronimi; libellus Hieronimi de infantia salvatoris. HUGO TRIMB. registr. 474 liber -us hiis annumeretur, cum et is anagraphus esse comprobetur. 479ᵃ incipit -us: '*eqs.*'

genealoia, genealoya *v.* genealogia.

***geneaticus,** -i *m. (?* -um, -i *n.*: *l.53)* (γενεά *per contam. c.* genethliacus; *cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1782ᵃ s. v.* geneatico) **1** *genethliacus, astrologus – Nativitätssteller, Astrologe:* ALBERT. M. eth. I 635 p. 542,44 oportebit ponere errorem -orum, qui dicunt, quod homines secundum signa nativitatis sunt tales vel tales naturaliter. phys. 2,2,17 p. 125,61 principia dant -i, quibus praedicantur et praesciuntur tales nativitates. cael. 2,3,5 p. 150,55 alio nomine vocantur *electores* -i, eo quod principalius, quod inquirunt per stellarum figuras et effectus, sunt nativitates *eqs. ibid. saepius.* **2** *horoscopium, constellatio natalis, genethlialogia – (Geburts-)Horoskop, 'Nativität(sstellerei)':* ALBERT. M. metaph. 11,1,13 p. 479,38 in illa parte astronomiae, quae de mundi accidentibus intitulatur, quam quidam de constellationibus generationum vel de -is vocaverunt. *cf.* genethliacus.

genebrosus *v.* gibberosus. **genec-** *v.* gynaec-.

[geneliorespane *v.* iuniperus: ANTIDOT. Berol. 4 p. 68,27.]

***genella,** -ae *f.* (gena) *gena parva – kleine Wange, Wänglein:* CARM. Paul. Diac. app. I 2,5 roscida purpureas lente lanugo -as cingebat.

genelo(g)ia, geneologia *v.* genealogia.

gener, -eri *m.* *script.* ie-: *p.651,1. adde* ACTA civ. Rost. A I 1,40 p. 42. *form.:* *nom. sg.* -rus: CHART. Bund. 586 p. 79,15. *decl. III.:* *gen. sg.* -is: *p.651,6. adde* WIDUK. gest. 3,2 p. 104,16. CHART. Tirol. notar. I 674. *al.* *dat. sg.* -i: *p.651,4. adde* ACTA civ. Wism. A 358. *abl. sg.:* -e: HELM. chron. 14 p. 28,18 *(a. corr.).* -i: *p.651,3.* *abl. pl.* -ibus: *p. 651,17. adde* ERCHEMB. CAS. hist. 39 (*inde* CHRON. Salern. 123).

1 *strictius:* **a** *maritus filiae – Schwiegersohn:* ANNAL. Xant. a. 866 p. 23,2 Everwinus, -r Ludewici regis. WIDUK. gest. 3,13 rex . . . audivit, quia ei insidiae pararentur a filio -oque. CHART. Ticin. 103 p. 41,6 promisit dominus Otto . . .

[Leithe-Jasper]

M<a>rtino i-o condam Lafranci de Scamenallo *eqs.* (*postea:* Martinus et quondam Lafrancus socer eius). ACTA civ. Wism. A 299 Henricus de Bruneshoueden fecit conposicionem cum -i suo . . .; predictus H. suo predicto -i XXV marcas est daturus de filia sua. CHART. Wetzlar. I 206 p. 84,31 consensu . . . Cunradi -is mei et Agnetis uxoris eius, filie mee. *persaepe.* **b** *maritus sororis, frater uxoris – Schwager:* ARBEO Emm. 14 dicens *(sc. puellae frater)*: 'aie, episcope et -r noster!' COSMAS chron. 3,7 p. 167,17 advocat *dux* Wigbertum suum p e r s o r o r e m -um (3,15 p. 177,16. 3,28 p. 198,8). *persaepe.* **c** *per errorem i. q. socer – Schwiegervater:* CHRON. Thietm. 1,2 que *(Romulea gens)* Iulium Cesarem Pompeii -um est . . . secuta. CHART. civ. Erf. 220 p. 137,29 pro me . . . Ludewico . . . et uxore mea et nostris heredibus promisit Henricus de Meinwarsburg, -r meus, ut *eqs. al.* **2** *latius i. q. affinis – Verschwägerter, (durch Heirat) Anverwandter:* TRAD. Frising. 85 (a. 777) adsistente clero vel plebe necnon et -bus meis atque cognatis consentientibus. *Leithe-Jasper*

generabilis, -e. **1** *adi.:* **a** *sensu pass. i. qui generari potest, creabilis – (er)zeugbar:* ALBERT. M. phys. 4,3,10 p. 279, 72 an . . . res, quae sunt -es et corruptibiles, sint in tempore secundum substantiam ipsorum. veget. 1,86 generans . . . est *(sc. agens);* et -e, secundum quod -e est, non est, sed erit. *ibid. al. v. et p.685,34.* **b** *sensu act. i. q. generans, (pro)creans – (er)zeugend:* ALBERT. M. incarn. 19 p. 190,7 dicitur . . . virtus generativa quandoque potentia -is deserviens generationi. **2** *subst. neutr. i. quod creari, generari potest – das (Er-)Zeugbare:* ALBERT. M. summ. creat. I 1,2,8capit. utrum omnium -ium et c o r r u p t i b i l i u m sit materia una (bon. 551 p. 291,45. sent. 2,14,4 p. 262b,26sqq. GEBER. summ. 10 p. 290. *al.*). veget. 4,3 sicut . . . in quolibet -i (generali *var. l.*) prima fixio sui in esse est per materiam eius. *al. v. et l.23.*

adv. ***generabiliter.** *per generationem – durch Zeugung:* ANSELM. HAV. dial. 2,5 p. 1172B Pater ingenerabiliter semper fuit et est, et Filius -r semper fuit et est.

***generabilitas,** -atis *f.* (generabilis) *facultas, copia nascendi – (Er-)Zeugbarkeit:* ALBERT. M. cael. 1,4,4 p. 86,32 quod *(tempus generationis)* . . . anticipatur propter facilitatem -is eius *(sc. generabilis).* caus. univ. 2,5,1 p. 169,17 potentia . . . -is respectu posterioris est.

generalis, -e. *script.* gn-: *l. 65.* **I** *adi. i. q. universus, universalis – allgemein, grundsätzlich, 'generell', 'General-'*: **A** *gener.:* **1** *in univ.:* ALFAN. premn. phys. 11,3 p. 86 saporum . . . -is (*PG 40,660A* γενικωτάτη) est differentia bonus odor et malus odor. ALBERT. M. veget. 1,128 hoc -e est ad minus, quod *eqs.* 1,136 loquamur . . . de -i diversitate partium plantarum et speciali sine comparatione. *persaepe. de proverbio, sententia:* RUOTG. Brun. 22 visus est singulari illa mentis suę agilitate pęne excessisse -e illud, quod dicitur: '*eqs.*' *de iudicio universali ('das Jüngste Gericht'):* WALAHFR. Gall. 1,25 praedicationem perduxit usque ad resurrectionem Christi et in commemoratione -is iudicii terminavit. *abund.:* CONSUET. Marb. 173 ut mos est -is. **2** *c. colore quodam:* **a** *spectat ad res:* **α** *communis – gemeinsam:* CONSUET. Marb. 244 si servitores . . . ante -e prandium mixtum accipere debuerint *eqs.* *sensu adv. in iunctura* manu -i *i. q. coniunctim, communiter – gemeinschaftlich, gemeinsam:* TRAD. Frising. 421 p. 361,16 (a. 819) tradiderunt *(sc. presbyter et defensor)* ipsum oratorium -i m a n u in manus episcopi (442 p. 380,15. 496). **β** *frequens, usitatus – häufig, gewohnt:* WILLIB. Bonif. 3 p. 11,16 ad -em . . . cottidianae contemplationis eius formam . . . sermo . . . dirivatur. **γ** *totus, integer, plenus, perfectus – ganz, gesamt, vollständig:* ERMENR. Sval. 7 dum iam prope -is interitus ipsius *(sc. diaboli)* inmineat. DIPL. Ludow. Inf. 13 p. 115, 28 noverit gn-e (-e *var. l.*) collegium omnium fidelium nostrorum . . ., quia *eqs.* GESTA Halb. p. 93,34 eclipsis solis -is facta est. CAES. HEIST. mirac. I 3,23 p. 138,30 ita ut abbas putaret, quod -is esset *confessio. al.* studium -e *i. q. studium omnes disciplinas complectens – alle Fächer umfassendes Studium (de re v. LexMA. VIII. p. 255sq.):* CHART. Osn. III 217 (a. 1259) Parisius . . . seu alibi, ubi studium fuerit -e. ANNAL. Scheftl. II a. 1259 a . . . papa . . . -e studium Bononie destructum est. **b** *spectat ad homines:* **α** *in bonam partem i. q. egregius – vortrefflich (in allocutione honorifica: l. 5. 6):* CONC. Karol. A 44B p. 529,31 absit hoc a tanto talique -i catholicae ecclesiae magistro *(i. Gregorio),* ut *eqs.* RADOLF. epist. 1 p. 514,4 domno R<agimboldo> . . . -issimo s c o l a s t i c o *eqs.* (ANON. ad Ragimb. p. 533,5 scolasticorum -issimo). ANNAL. Basil. a. 1266 frater Achilles, . . . predicator -is, incepit crucem ad transmarinas partes predicare *(cf. notam ed.).* **β** *in malam partem i. q. vilis – gemein:* CARM. Bur. 8,3,4 sponsa Christi *(i. ecclesia)* fit mercalis, generosa -is. **B** *publ., iur., canon.:* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad res:* **α** *de iure, legibus (de re v. HRG I. p. 1506sqq.):* CONST. imp. I 178 (a. 1155) hac . . . -i et in eternum valitura edicimus lege, ut *eqs.* CHART. Raitenh. 285 non ex odio vel rancore, set -i iusticia diffiniri *(sc. decernimus dux). v. et vol. II. p. 656,62.* **β** *de privilegiis (de re v. P. Herde, Beitr. z. päpstl. Kanzlei- und Urkundenwesen. 1961. p. 61sq.):* TRAD. Michaelb. 119b (a. 1217) speciale privilegium <non> derogat -i. SUMMA dict. Saxon. 7,1 p. 216,6sqq. privilegia alia specialia sunt, alia -ia; . . . -ia sunt, que non sermonem ad personam recipientis beneficium referunt *eqs.* *de exordio diplomatis, arenga q. d.:* EPIST. Hildesh. 1 p. 55,1 post hoc *(sc. salutationem)* apponatur sentencia -is. **γ** litterae -es *i. q. epistula encyclia – Rundbrief, Erlass:* CONST. imp. II 151 (a. 1231) sicut per alias literas -es comunitati vestre *(sc. Senensium)* mandatur. RYCCARD. chron. a. 1212 p. 36b,9 papa per -es, quas ad orbis prelatos dirigit, litteras . . . synodum ad urbem *(sc. Romam)* vocat. *ibid. al.* **b** *spectat ad conventus:* **α** *de magnis conciliis:* WILLIB. Bonif. 8 p. 42,20 admonuit *Bonifatius* . . ., synodales -ium c o n c i l i o r u m canones reciperentur (CONC. Karol. A 57A p. 770, 11. THIETM. chron. 3,14 p. 114,7. *al.*). CAPIT. episc. II p. 127, 8 capitula . . . parroechiae -i . . . s i n o d o publice recitari . . . fecimus *(sc. episcopus;* BERNOLD. CONST. libell. VI p. 102,16 -issimae s. *al.*). BERTH. chron. A a. 1060 p. 191,2 qui *(rex)* . . . -i . . . conventu Basileae habito *eqs. al.* **β** *de magnis coetibus:* ANNAL. Einh. a. 757 ubi *(sc. Compendio)* . . . populi sui -em c o n v e n t u m habuit *rex* (CONC. Karol. A app. 9 p. 847,29. *al.*). CONC. Karol. A 50D p. 667,28 in hoc *(sc. otio)* p l a c i t u m vestrum -e consumere voluissetis *(sc. imperatores;* THEGAN. Ludow. 14. *al.).* THEGAN. Ludow. 6 p. 180,13 habuit *imperator* -e (grande *var. l.*) c o l l o q u i u m cum eis (*sc. exercitu, episcopis, ducibus eqs.;* WIPO gest. 35 p. 55,4). DIPL. Conr. III. 89 p. 159,4 privilegia . . . in communi -is c u r i ę nostrę audientia recitari iussimus (CHRON. Gozec. 2,17 c. -issima. *al.*). *persaepe.* **c** *spectat ad homines:* **α** *de principalibus magistratibus, legatis sim.:* CONST. imp. II 45 p. 56,26 (a. 1213) ipsum *(episcopum)* -em legatum nostrum constituimus *(sc. imperator).* ACTA imp. Winkelm. I 400 p. 348,7 ipsum *(comitem)* -em capitaneum in . . . ducatu Stirie duximus *(sc. Fridericus imperator)* statuendum. 493 Manfredus . . . in regno Sicilie baiulus -is. *al.* **β** *de superioribus ordinum religiosorum:* CONSUET. Trev. 6 victualis procuratio monasterii . . . in . . . providentia pendet . . . -is prepositi. STATUT. ord. Teut. p. 90,5 cum . . . magister -is terminum vite sibi senserit imminere. CHART. ord. Teut. 250 p. 235,36 vices agens *Theodericus* magistri -is in hac causa. *al.* **2** *c. colore quodam:* **a** *omnes obligans, omnibus ratus – für alle geltend, verbindlich:* ANNAL. Mosell. a. 789 (MGScript. XVI p. 497,48; s. VIII.ex.) rex placitum habuit . . . absque ullo itinere -i. CAPIT. reg. Franc. 185 p. 4,9 -e i e i u n i u m per totum regnum nostrum celebrare iussimus (*sc. imperatores;* 185A p. 5,3). 197 p. 54,21 expeditionem -em fieri iussit *imperator.* CHART. Brixin. 73 p. 80,12 per sentenciam -em quesivit *praepositus* . . ., quid iuris esset *eqs.* **b** *publicus – öffentlich:* CHART. Pomm. 70 p. 92,16 (a. 1176/80) ut . . . homines . . . pontem edificent -em. **c** *validus – gültig:* CONST. Melf. 1,52,2 pecuniam omnem . . . undecumque . . . proventuram ad -e pondus regni recipiant *notarii.* **C** *philos.:* **1** genus -issimum *i. q. genus primum – Hauptkategorie (de re v. Hist. Wb. Philos. IV. p. 716sqq.):* RUP. TUIT. off. 11,13 l. 646 quod Deus et homo diversae sint species . . . absque -issimi generis, quod est substantia, divisione prima. volunt. 25 (PL 170,452D) malum afflictionis et . . . malum peccati . . . tantum

. . . differunt quantum duo genera -issima, facere et pati. HUGO HONAUG. hom. 1,9,1 nomen substantiae . . . transumptione factum est a philosophis nomen -issimi generis. **2** bonum -e *i. q. summum bonum, bonum ipsum – der Inbegriff des Guten, das Gute an sich:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 306,15 ut . . . ad Deum, qui est -e bonum, referatur *creatura*. HEINR. AUGUST. planct. 75 qua -e bonum, nichil hac regione malorum. METELL. exp. Hieros. 4,610 unde triumphalis sit origo boni -is. HERM. IUD. conv. 5 p. 87,15 ad illos debent *(sc. christiani extendere dilectionem suam)*, per quos venit -e bonum.

II *subst.:* **A** *masc. i. q. superior, praepositus -is (ordinis) – (Ordens-)General (de re v. LThK. [3]IV. p. 447):* BERTH. RATISB. serm. 12 p. 64,34 alii *(sc. ecclesiastici)* praelati et -es, alii provinciales sub istis *(sc. sunt)*. CHART. Himmelport. 11 (epist. papae) Urbanus . . . dilectis filiis, -i et provincialibus . . . ordinis sancti Augustini salutem. CHART. ord. Teut. (Thur.) 241 cum frater Anno esset -is *('Hochmeister')* domus Theutonice. **B** *neutr.:* **1** *commune, universum – das Allgemeine, Umfassende, Gesamte (usu plur.: l.26):* **a** *gener.:* WOLFHER. Godeh. II 29 p. 212,26 cessante practicae plurali officio in solo se indesinenter theoriae afflixit exercitio tria tantum de -i specialiter eximens, psalterium, elemosinam et . . . abstinentiam. *locut.* in -i *i. q. communiter, fere – im Allgemeinen, in der Regel:* EMO chron. 49 p. 126,23 omnes laici tenentur in -i scire decimas esse persolvendas. **b** *philos.:* ALFAN. premn. phys. 31,10 p. 114 non . . . universalium et -ium (*PG 40,725*[B] τῶν . . . γενικῶν) . . . involuntaria est ignorantia, sed eorum, quae sunt in parte. *superl. i. q. genus primum – Hauptkategorie (usu philos.; de re v. p.652,68):* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 176, 18 -issimum . . . est substantia una eademque omnibus secundum se, quecumque vel existunt vel accidunt. HUGO HONAUG. hom. 1,9,1 quod -issimum substantia . . . est et natura communis omnium subsistentium corporalium et incorporalium. ALBERT. M. nat. anim. 1,2 p. 4,83 tria formarum genera: . . . tertium . . . est genus formarum, quod abstrahente intellectu separatur a rebus secundum modum speciei et generis et -issimi in quolibet genere rerum. *ibid. al.* **2** *ferculum principale – Hauptgericht (usu eccl.):* WILH. HIRS. const. 1,62 p. 990[D] ad prandium, quando alii habent pietantiam, ille *(sc. frater sanguine minutus)* -e per duos dies *(sc. habet)*. 1,97 p. 1030[D] -e appellamus, quod in singulis scutellis datur (*sim.* CONSUET. Marb. 96). CONSUET. Marb. 95 sufficere credimus . . . duo -ia cocta. GESTA Trud. cont. I 12,9 p. 309,10 ea . . . die dederat *abbas* fratribus -e de pisce. *al.* **3** *confunditur c.* generabilis: *p. 651,31.*

adv. **generaliter.** *communiter, universe, omnino – im Allgemeinen, grundsätzlich, pauschal* (*opp.* specialiter, singulariter): **1** *in univ. (de modo scribendi, dicendi: l.58):* AGIUS comput. 1,5 cum cunctę . . . dentur divinitus artes . . ., qua de re merito summe -r omnes. DIPL. Otton. I. 336 p. 451,35 omnia, que ad illud . . . cenobium . . . pertinent . . ., corroboramus nominatim et -r. ALFAN. premn. phys. 16,9 p. 94 est . . . communiter et -r (*PG 40,673*[A] γενικῶς) animae passio, cui accidit delectatio vel afflictio. ALBERT. M. veget. 2,111 latitudo . . . foliorum -r in omnibus *(sc. plantis)* causatur ex abundantia humoris aquei. *saepius. compar. i. q. latius – weiter (ausgreifend), im weiteren Sinne:* INNOC. III. registr. 1,290 p. 409,34 ne convincantur *testes* falsum dixisse, si -ius intelligatur, quod dixerant. STATUT. ord. Teut. p. 26,17 hunc . . . ordinem ad utilitatem sancte ecclesie se -ius diffundentem . . . summi pontifices . . . plurimis privilegiis . . . illustrarunt. **2** *integro (suo) numero, plene, funditus – vollzählig, ausnahmslos, gänzlich, insgesamt:* ARBEO Corb. 30 cum . . . ad aliam se mutassent *(sc. dux eiusque familia)* -r villam. CAPIT. reg. Franc. 124 p. 245,7 invenimus *(sc. Karolus)* necessarium esse . . . tria triduana ieiunia a b o m n i b u s nobis -r esse celebranda (185 p. 5,5 [cod. A]. CONC. Karol. A 50[D] p. 667,24. *al.*). GODESC. SAXO fragm. p. 25,7 ter . . . mergimur et tamen . . . una est -r mersio. **3** *una – zugleich, zusammen:* UFFING. Ida 1,10 omnium ora in laudes summi protectoris -r prorumpunt. *al.* **4** *publice – allgemein:* CAPIT. reg. Franc. 2 hanc cartam -r per omnia loca decrevimus *(sc. Childebertus)* emittendam. **5** *valide – gültig: v. l.39.*

generalitas, -atis *f.* **1** *communitas, indifferentia, commune – Gemeinsamkeit, Gleichheit, das Allgemeine* (*opp.* specialitas, species): EPIST. var. II 33 p. 356,24 quare de -e ad speciem transierit *auctor eqs.* GODESC. SAXO fragm. p. 30,1 in natura demonstratur omnium trium *(i. Dei, Filii, spiritus sancti)* substantialis -s, communitas. RATHER. phren. 6,160 quintus *(sc. liber)* querimoniam *(sc. continet)* Brunoni specialius, -em licet contineat. ALBERT. M. bon. 519 p. 271,56 non oportet, ut in sua *(sc. rationis naturalis)* -e sumatur diffinitio. animal. 1,140 omnia genera animalium habent occulos . . .; ab hac . . . -e excipiuntur quaedam marinorum. *al. de modo scribendi, dicendi ('Undifferenziertheit'):* SUMMA dict. Saxon. 7,1 p. 218,35 si imperator concederet alicui dignitatem aliquam cum omni iure et tu ex ista -e velles intelligere, quod ipsam posset alienare ab ipso vel vendere, non est verum. CONST. imp. III 193,7 ut . . . obscuritatem, quam frequenter -s consuevit inducere, tollat regalis expressio. ALBERT. M. summ. theol. I 14,59,4 p. 593[a],39 oportet . . ., quod in -e istius termini 'omnia' contineantur et Pater exceptus et creatura subiecta. *al.* **2** *universitas, multitudo – Gesamtheit, Masse:* **a** *de hominibus:* LIBER diurn. 82 p. 88,10 c u n c t a -s p o p u l i . . . in personam illius sanctissimi . . . concurrit (CAPIT. reg. Franc. 25,4. *sim.* 233 praef. *al.*). DIPL. Ludow. Inf. 57 p. 184,10 o m n i u m sancte Dei ecclesie f i d e l i u m . . . comperiat -s, quoniam *eqs.* (DIPL. Conr. I 19 o. f. . . . -i. RATHER. prael. 5,30 l. 972 o. -s). FLOD. hist. 3,23 p. 320,15 ut . . ., que ad -is salutem, pacem et utilitatem pertineant, . . . exequi procurent *episcopi. saepius. in allocutione:* CHART. Bern. II 473 (a. 1259) -i vestre *(sc. universorum)* patefiat . . ., quod *eqs. ?de synodo generali (in loco dubio; v. notam ed.):* EPIST. Lang. 17 (epist. papae) si valet, ad -e<m> exercitum ut nullius prepediant venire *(sc. vos, i. patriarcham)*, dihortati sumus. **b** *de rebus i. q. summa, totum – das Ganze:* CONSTANT. AFRIC. theor. prol. p. 39,2 (ed. M. T. Malato, U. de Martini. 1961) cum tocius . . . scientie -s tres principales habeat partes *(sc. logicam, ethicam, physicam) eqs.* **3** *vis universaliter rata – allgemeine Rechtskraft, Geltung:* LEG. Burgund. const. I 74,1 anteactis . . . temporibus emissa generaliter lege fuerat constitutum, ut *eqs.*; sed nunc . . . -em praedictae legis placuit temperari.

generaliter *v.* generalis.

generamen, -inis *n.* **1** *germen – Spross, Nachkomme:* ALDH. virg. II 143 pudicitiae superos praeconia pascunt; cui licet in terris stirpis -a surgant, attamen in caelis virtutum culmina scandit. **2** *stirps – Stamm:* ALDH. ad Acirc. 11,22 psalmista canens . . . natum divino promit -e numen in caelis prius exortum, quam *eqs.* WALAHFR. Wett. 110 illius *(sc. prosapiae)* e medio surgit -e (gloss.: generatione) proles. hort. 423 flos tibi *(sc. Mariae virgini)* sceptrigero venit -e Iesse.

generatim *adv.* **1** *separatim, plene – einzeln, vollständig, ausführlich:* HRABAN. disc. 1 (PL 112,1194[A]) cuncta summatim -mque complecti, ita ut eligantur quaedam mirabiliora . . ., non oportet. HUGO FLOR. tract. 2,1 (MG Lib. Lit. II p. 483, 27) summatim . . . quedam perstringam, quia cuncta ad hec pertinentia -m complecti non valeo. **2** *universe, generaliter – im Allgemeinen, allgemein:* UFFING. Ida 1,20 p. 481,40 fundit -m preces eo quisque fructuosior, quo corde compunctior. OTTO BAMB. epist. 22 p. 1333[A] (chart.) omnes nostri ordinis successores -m et eorum quemlibet speciatim . . . exoramus, quatenus *eqs.*

generatio (-cio), -onis *f.* *c. gen. explicativo: p.655,26.* **I** *actio generandi, (pro)creandi – (Er-)Zeugung, Erschaffung:* **A** *proprie:* **1** *strictius i. q. procreatio, propagatio – Zeugung, Fortpflanzung (partus – Geburt: l.69):* **a** *in univ.:* CONSTANT. AFRIC. coit. prol. 3 creator . . . animalium genus . . . per coitum . . . ac per -cionem disposuit renovari. ALBERT. M. veget. 1,41 masculinum . . ., eo quod est formans et quasi sigillans in -e, est durius et siccius. animal. 6,32 in infantibus hominum capita etiam post -em sunt aperta. *al. v. et p.651,26.665, 30. de avibus ('das Schlüpfen'):* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 63,18 aves diversantur ad invicem tam secundum genus quam per speciem, quam diversitatem habent pulli a -e. **b** locus -is *i.*

q. pudenda – Schamteil: ALBERT. M. nat. bon. 328 pone ..., quod se scalpat in loco -is (*antea:* in loco pudoris) virgo ..., dico, quod non corrumpitur virginitas. **2** *latius:* **a** *sensu act.:* **α** *in univ.* (*fere usu natur., philos., theol.; opp.* corruptio): ALFAN. premn. phys. 2,66 p. 39 primam ... -em (*PG 40, 565B* γένεσιν) motus volens ostendere non primam, sed secundam ostendit *corpus*. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 86,13sq. duo sunt ... cause primordialis omnium motuum genera: creatio et -o ...; creatio ... a primordio principiorum ex nichilo, -o ... rerum ex antedatis principiis. ALBERT. M. veget. 1,193 medicus educit humorem malum et postea nutrimento ... studet ad -em sanguinis boni. *persaepe. v. et p.657,66.68.666,23.* **β** secunda -o *i. q. regeneratio, baptisma – Taufe:* BEDA hist. eccl. 3,7 p. 139,29 ipsum *(regem)* ... secunda -e Deo dedicatum sibi accepit *episcopus* in filium. **γ** *de summa ex multiplicatione effecta ('Produkt'):* ABBO FLOR. calc. 3,22 p. 86,16 quorum *(terminorum)* disponatur singillatim ordo et origo, ut pervideatur, qualis sit eorum -o. *ibid. al.* **b** *sensu pass. i. q. origo, initium – Herkunft, Ursprung, Abstammung:* **α** *de hominibus:* LIUTG. Greg. praef. p. 66,10 quos *(sc. homines)* non carnalis -o extollit ..., sed spiritalis regeneratio fructificare facit *(cf. l. 69. 71).* **β** *de rebus:* ALFAN. premn. phys. 4,6 p. 59 semen -em (*PG 40,609A* τὴν γένεσιν) de sanguine habere *(sc. dicit Aristoteles).* **B** *meton. de iis qui generantur, (pro)creantur:* **1** *creatura – Erzeugnis, Geschöpf:* TRAD. Ratisb. 32 (a. 847/63) o quam caduca et fragilis hominum -o. **2** *genus, prosapia, stirps – Familie, Geschlecht, Stamm, 'Sippschaft':* **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* CONC. Karol. A 3B,2 ut presbyteri ... subintroductas mulieres nullo modo secum audeant habitare nisi forsitan cum matrem suam aut proximitatem -is (-e *var. l.*) sibi habentes. TRAD. Michaelb. 1a p. 773,8 quod ... Syrus filius Mathilde advocatus esset et defensor loci et sic ipsa defensio maneret in ipsa -e. *persaepe. v. et p.654,48. vol. IV. p. 82,14. de turmis exercitus secundum genera ordinatis:* PACTUS Alam. 17,3 si letus fuerit *(sc. interfector)* in ecclesia aut in heris -cionis dimissus fuerit, XIII solidos et tremisso componat *(v. notam ed.).* **β** *usu plur. i. q. cognati – die Verwandten:* CHART. Burgenl. II 175 (a. 1278) vendicioni Andronicus filius Andree, Martinus filius Pauli ... -ciones et commetanei predicti Syxti ..., consensum prebuerunt. **γ** *progenies – Nachkommenschaft:* LEX Ribv. 61,9 si tabularia hoc fecerit *(i. servo nupserit)*, ipsa et -o eius in servitio inclinetur. TRAD. Welt. 7a ut ... mancipia et omnis -o eorum in eternum sabbatum habeant cum VI feria. CHART. Sangall. B 256 ut post me fratres mei et infinita -o eorum ... predium pro beneficio recipiant. *al.* **b** *de animalibus i. q. species – Art:* AETHICUS 32,30 canes fortissimos *(sc. habent Turci)* ultra omnes -es ingentesque. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 58,8 debet *canis* esse de -e canum ..., qui erant succursores avibus rapacibus. **3** *gens, populus – Volk(sstamm; in malam partem: l.54):* AETHICUS 31 de ea -e (*antea:* gens inquieta) nullus fidelis aliquando qui narret (narratur *var. l.*) fuisse (*?leg.* fugisse). CAPIT. reg. Franc. 95,4 de diversis -bus hominum, qui in Italia commanent, volumus, ut *eqs.* WETT. Gall. 4 p. 259,36 fac *(sc. Deus)* -em istam in inproperium, ut, quae inprobe excogitant servis tuis, sentiant in capitibus suis. CAPIT. reg. Franc. 233,7 contra -es (gentes DIPL. Karoli III. 17 p. 28,22 *[var. l.]*) Sclavorum. *al.* **4** *homines (tempore eodem progeniti) – Generation:* BONIF. epist. 50 p. 81,29 ut presentes vel futurae -es non presumant ... parrochias corrumpere. TRAD. Teg. 252 omni -i ... ad hereditatem cęlestis patrię ... tendentium litteris ... innotescimus, quod *eqs.* CHART. Heinr. Leon. 105 p. 160,21 presentis tempo ris -o prava est atque perversa est (120 p. 177,32). *al. v. et p.660,11. locut.* in -es -um *i. q. sempiterne – auf immer und ewig:* DIPL. Heinr. IV. 246 p. 312,38 ut haec ... traditio firma ... in -es -um permaneat. **C** *translate:* **1** *cognatio – Verwandtschaft:* WALAHFR. exord. 27 p. 512,20 non ... debet pater vel mater de fonte suam suscipere sobolem, ut sit discretio inter spiritalem -em atque carnalem. CAPIT. reg. Franc. 252,47 numquid non possunt coniungi *(sc. matrimonio)*, quos nulla proximitas carnalis vel in id -o secernit spiritalis? *cf. l. 21.* **2** *gradus (cognationis) – (Verwandtschafts-)Grad:* CONC. Karol. A 3B,15 p. 20,11 quod ... Gregorius papa ... licentiam illis *(Germanis)* dedisset in quartam sese populari -em (-e, -es *var. l.*). SALOM. II. epist. 30 p. 416,6 quia ... coniuges ita sibimet consanguinitate iuncti essent, ut de uno parente in quinta, de altero in quarta -e mutuam ducerent propagationem. VITA Meinw. 178 p. 100,17 quidam ... -em consanguinitatis ita volunt numerare, ut frater et soror sint primi. *al.* **3** *genealogia, generis recensio – Stammbaum, Geschlechtsregister:* **a** *in univ.:* CATAL. reg. Franc. (MGMer. VII p. 851,6) incipit -o regum. ADAM gest. 2,54 Wolf ex sorore regis Chnud filios suscepit Bern ducem et Suein regem ...; quam -is seriem ... hic inserere dignum videbatur. *v. et p.660,12.13. adde:* HRABAN. epist. 8 p. 394,17 per patrum historicam -em sanctae ęcclesiae mysticam edisce *(sc. Frechulfus)* fecunditatem. **b** liber -is *de lectione s. evangelii in festo Nativitatis (spectat ad Vulg. Matth. 1,1; de genealogia Christi):* ELIS. SCHON. vis. 1,35 p. 18,32 cum ... inchoaretur liber -is. **4** *compositio, formatio – Erstellung, das Bilden:* THEOG. mus. p. 188a ipsa *(sc. tetrachorda)* ... procreant tetrachordum excellentium -e vicaria. ALBERT. M. anal. pr. 1,2,1 p. 486a,32 ad -em ... syllogismi requiritur ordo terminorum in propositionibus syllogismi positorum. **5** *modus – Gattung, Sorte, 'Art':* BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 106C de ista -e vulnerum *(i. de contusionibus)* est capitulum ordinatum.

II *per confusionem i. q. fatum – Schicksal:* ALFAN. premn. phys. 2,95 p. 46 ostendit *anima* ... ab ipso creatore leges sibi datas, quibus oporteat hoc totum eam dispensare, quas et -em (*PG 40,581A* εἱμαρμένην) vocat *Plato (cf. vol. IV. p. 100,26).*

generativus, -a, -um. *struct. c. gen. obi.: l.51.55.58.61.* **I** *adi. i. q. ad generationem pertinens, generans – zur (Er-)Zeugung gehörig, (er)zeugend:* **A** *corpor.:* **1** *strictius:* **a** *procreationem, propagationem perficiens – die Zeugung, Fortpflanzung vollbringend:* ALFAN. premn. phys. 1,8 p. 7 plantis *(sc. communicat vita)* ... per nutribilem et -am (*PG 40,505B* σπερματικήν) virtutem (RICHARD. ANGL. anat. I 512. *al. v. et p.651,25*). ARNO REICHERSB. apol. p. 131,29 'spiritus sanctus praevenit in ipsam *(Mariam)* et ⌊potentia<m>⌋ deitatis Verbi receptivam simul et ⌊-am⌋ (*ex Ioh. Damasc. [PG 94,985B]* δύναμιν ... γεννητικήν) praeparans'. ALBERT. M. sent. 2,31I p. 517a,20 inobedientia ... magis debuit esse in ratione quam in -is organis. DAVID compos. 2,49,2 ut putet *quis* tunc solum se peccasse, quando opus -um perfecit. *al. v. et l. 67.* **b** *procreatione effectus – durch Zeugung bewirkt:* CHART. Osn. I 404 p. 324,1 (a. 1189) ut, si forte in masculino sexu linea -e successionis defuerit, feminina successio ... advocaciam obtinebit. GUNTH. PAR. orat. 5,1 p. 136D est ... bonum hoc aliorum omnium ... principium, sic tamen, ut nullum ex omnibus ut in his, quae -am aut sementivam habent propagationem, eiusdem principii sortiatur naturam. **2** *latius i. q. creans, creativus – (er)schaffend:* ALFAN. premn. phys. 5,47 p. 71 dicunt *philosophi* ignem esse aliorum elementorum -um (*PG 40,632A* γεννητικόν). HERM. CARINTH. essent. 1 p. 90, 10 iecit *Deus* ... semina commiscendi potentia virtutisque -e (ALBERT. M. veget. 1,104. 2,100). THEOD. CERV. chirurg. 1,3 p. 135F antequam medicinam carnis -am (creativam BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 106B) seu sigillativam adhibeas *(sc. medicus) eqs. al.* **B** *incorpor. i. q. efficiens – bewirkend:* ALBERT. M. bon. 254 p. 147,81 hoc *(sc. perseverare)* est -um virtutis consuetudinalis (sent. 2,28,1 p. 485b,20 v. politicae. *al.*). CONST. imp. III 101 p. 91,10 quam sit *(sc. promissio fidelitatis)* acceptabile quamque -um fecundi tripudii, ... nequimus exprimere.

II *subst.:* **A** *fem. i. q. vis procreans – Zeugungskraft:* ALBERT. M. anim. 2,2,5capit. de alimento, quod est obiectum nutritivae, augmentativae et -ae *(cf.* 2,2,5 p. 88,54 'quoniam ... haec potentia animae', quam vocamus nutritivam, 'est vegetativa' ... 'et -a [*p. 416a,19* γεννητική]' *eqs.).* **B** *neutr. c. gen. obi. i. q. medicamentum quod efficit – Heilmittel zur Erzeugung (von):* THEOD. CERV. chirurg. 1,3 p. 135G eodem modo administrentur -a puris in vulneribus.

adv. ***generative.** *per (pro)creationem – durch (Er-)Zeugung:* ALBERT. M. nat. bon. 143 p. 58,41 de incendio ... spiri-

tus . . . potestative, non -e ortus est *Christus*. sent. 1,13,9 p. 384b,39 quod non est ab alio, nec -e est ab alio nec etiam processive est ab alio.

[**2. generativus** *v.* *aggravativus. *adde ad vol. I. p. 379, 37sqq.:* MAURUS progn. 40 p. 49b,32 quandoque melancolia . . . est terrei coloris et dolor adest generativus (*ed.,* -us *cod. Vat.; cf.* 30 p. 43b,51 aggravatus).]

generator, -oris *m.* **1** *genitor, auctor generis – (Stamm-)-Vater:* EBERH. HEIST. Betel 26 populi -r Hebrei *(i. Iacob; cf. Vulg. gen. 35,11).* **2** *creator – Erzeuger, Erschaffer:* ALBERT. M. animal. 1,382 ibi *(sc. in dextro cordis ventriculo)* accipit *(sc. nutrimentum)* . . . formam veram, qua sicut nutrimentum movetur ad corporis membra, sicut (*fort. leg.* sic et) ex universali -e formae nutrimenti membrorum. 16,84 operator . . . sanguinis . . . et -r est epar.

generatrix, -icis *f.* *mater – Mutter (per prosop.):* CHRON. Clus. 21 (MGScript. XXX p. 969,32; a. 1058/1100) quae *(discretio)* omnium virtutum -x, custos atque moderatrix . . . praedicatur *(cf. Bened. reg. 64,19).*

genero, -avi, -atum, -are. *script.* ie-: *l.58. adde* ANTIDOT. Glasg. p. 103,3. *depon.: l.41.56. usu absol.: l.38. p.658,9. inf. pro subst.: l.35.*

gignere, creare – hervorbringen, erzeugen: **1** *corpor.:* **a** *strictius de propagatione animantium (de vite: l.53):* **α** *in univ.:* LEG. Wisig. 4,2,5 de successione . . . illorum *(sc. heredum)*, qui de diversis parentibus -antur. EIGIL Sturm. 2 p. 132, 9 qui *(Sturmi)* . . . nobilibus et christianis parentibus -tus et nutritus fuit. CHART. Heinr. Leon. 77 p. 112,23 curiam . . . cum . . . mancipiis eam inhabitantibus et ex his . . . -tis seu in posterum -andis . . . contradidimus *(sc. dux). al.* *in imag.:* LIUTG. Greg. 11 p. 75,29 de uno patre spiritali et de matre omnium virtutum caritate -ti sunt *(sc. discipuli Gregorii).* **β** *de viris, maribus i. q. procreare – zeugen:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9, 40 p. 49bv si in substantia *(sc. membrorum generativorum)* sit *passio*, aufert desiderium libidinis et -are. OTTO FRISING. gest. 2,2 p. 103,26 ut Fridericus dux . . . Heinrici . . . filiam in uxorem acciperet ex eaque Fridericum . . . -ret. ALBERT. M. animal. 1,61 omne masculinum in genere animalium existens -at eiciendo suum semen in suam feminam. *al.* *de membris generativis, semine:* CONSTANT. AFRIC. coit. 7,3 membra *(i. testiculi)* dextra -ant (-antur *var. l.*) masculos et sinistra feminas. 7,15 si . . . semen calidum ceciderit in os matricis et accesserit ad sinistram partem, -bit feminam. **γ** *de feminis i. q. parere – gebären (de avibus: l.51):* ALDH. carm. eccl. 2,23 sobolem -bis, virgo *(sc. Maria)*, perennem (*item* virg. II 1701). ALFAN. premn. phys. 40,12 p. 130 matre non bene . . . nutrita consequenter, ⌞quae -at⌟ (*PG 40,772A* τὰ τικτόμενα), corporibus distemperata . . . nascuntur. BERTH. chron. B a. 1077 p. 313,7 puerum . . . absque omnibus humanis membris solitarium . . . -vit *matrona*. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 56,22 maiores *(sc. aves)* . . . paucos filios -ant uno partu. *al.* **δ** *in imag. de vite:* RHYTHM. 146,13,4 caput mihi *(sc. viti)* ferrum secat . . .; plura per vincula nector, simili damnandos nece dum -o natos *(i. uvas).* **b** *latius:* **α** *in univ. (fere usu natur. et philos.):* COMPOS. Luc. G 33 terra *(sc. sulphurea)* -at sulphur. DHUODA lib. man. 5,1,107 tellus . . . -atur vermiculos. ANTIDOT. Glasg. p. 144,34 facit *oleum anethinum* ad . . . dolorem corporis ex fleumaticu humorem i-atur *(sic pro* -tum, *ut vid.).* THIETM. chron. 1,3 qui *(fons)* unam de se paludem -ans *eqs.* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 98,3 astrologi . . . ita mundi elementa sentiunt ut partes integrales totius, mundane vero prolis ut causas -antes et nutrientes. *al. v. et p.658,42.* *mediopass. i. q. nasci, fieri – entstehen:* ALFAN. premn. phys. 5,18 p. 65 vaporosum *(sc. genus aeris)* . . ., ubi -atur (*PG 40,620B* τίκτεται), calidum *(sc. esse dicit Aristoteles).* ALBERT. M. gener. 1, 1,25capit. quae -antur simpliciter et quae -antur generatione aliqua et non simpliciter. metaph. 3,2,7 p. 124,4 '-ari (*p. 999b,11* γενέσθαι)', hoc est generatione perfici, 'est impossibile'. *al.* **β** *conficere – herstellen:* ANTIDOT. Sangall. p. 98,38 carpobalsamo, resina, galbanum -atur *(sc. oleum metropium).* **2** *incorpor.:* **a** *efficere, excitare, provocare – bewirken, schaffen, hervorrufen, verursachen:* LEX Baiuv. 11,3 hoc *(sc. alienam domum vi ingredi)* scandalum -at. PAUL. DIAC. carm. 11,6 nova causa dolores multiplices -at et mea corda quatit. POETA SAXO 5,212 mens moresque viri facta palam -ant. WIPO gest. 1 p. 11,10 quos *(pontifices)* singulos nominare operis fastidium -at. CHART. ord. Teut. (Thur.) 311 quatenus . . . non presumatis . . . piscari . . ., cum . . . monasterio preiudicium -etur. *saepe.* *absol.:* DIPL. Heinr. II. 356 quot . . . eorum, quos procurare debemus, si male procurentur, affert nobis maledictiones inopia, tot benedictiones, si bene -at, copia. **b** *formare – bilden (usu math.: l.15. al.):* ALDH. ad Acirc. 119 p. 163,12 de . . . nominibus, quae in tribracho congessimus, anapestus legitime -atur (figuratur *var. l.*) tam genetivo . . . singulari quam nominativo . . . plurali. Ps. BEDA arithm. 1 l. 47 (rec. β) unitas . . . senarium *(sc. numerum)* procreat et binarius . . . novenarium -at. *al.*

adi. **1. generans,** -antis. *formans – bildend (usu math.):* ABBO FLOR. calc. 3,22 p. 86,22 si -ium *(sc. terminorum)* et generatorum conparatio sit.

2. generatus, -a, -um. *formatus – gebildet (usu math.): v. l.18.*

subst. **1. generans,** -antis. **1** *masc. (fem.: l.23) i. q. creator, genitor, genetrix – Erzeuger(in), 'Stammvater':* ALBERT. M. animal. 17,65 apes . . . sunt -es . . ., et reges et kyrikes sunt generati. *pro nom. propr. (in lusu verborum):* BERTH. ZWIF. chron. 42 p. 274,23 testes sunt Genitor, G-s et Genitus (*cf.* p. 274,9sq. testes sunt Verus, Veritas et Verax). **2** *neutr. i. quod gignit, creat, efficit, principium – etwas das hervorbringt, erzeugt, bewirkt, Ursprung (fere corpor.; incorpor.: l.33):* ALBERT. M. meteor. 1,4,2 p. 35,10sq. licet sol sit -s in omnibus . . ., tamen . . . etiam homo et asinus sunt -ia. animal. 17,51 -s hoc semen et adducens ipsum sunt diversa in natura et specie . . .; aliud erit -s semen et aliud fovens. metaph. 1,1,7capit. de formaliter in nobis -bus scientiam, quae sunt experimentum et universale. 7,2,9 p. 350,46sqq. 'quia -s (*p. 1033b,30* τὸ γεννῶν)' secundum formam 'tale est, quale' est 'generatum (*p. 1033b,30* τὸ γεννώμενον)' *eqs. ibid. al. v. et l.44.p.651,22.*

2. generatus, -i *m.* *qui genitus, natus est – Er-, Gezeugter, Geborener: v. l.23.*

3. generatum, -i *n.* *quod genitum, creatum est – das Erzeugte, Hervorgebrachte:* ALBERT. M. incarn. 2,3,1 p. 188, 43sq. dupliciter dicitur *generans* -um efficere: uno modo . . . nihil de substantia sua ministrans -o, sicut artifex generat artificiatum. animal. quaest. 2,17/19 p. 117,7 in non-viventibus materia -i non fuit sub generante prius, immo sub opposito eius. *al. v. et l.35.*

generositas, -atis *f.* *script. et form.:* -ossi-: *l.66. abl. sg.* -e: *p.659,12. struct. c. gen. explicativo: p.659,9.* **1** *nobilitas, dignitas – Adel, (hoher) Stand, Ansehen:* **a** *proprie (fere de hominibus; de rebus: l.68):* **α** *strictius:* LEG. Wisig. suppl. p. 476,11 hos, qui . . . titulum dignitatis amiserant, revestiri iterum claro pristinae -is testimonio . . . optat *(sc. congregatio episcoporum).* CAND. FULD. Eigil. I 5 p. 224,26 habet *(sc. monachus in abbatem eligendus)* in palatio -em. THEOD. TREV. transl. Celsi 5 Egbertus . . . clarus quidem parentelae -e, sed clarior totius probitatis . . . dote. ANNALISTA SAXO a. 1036 p. 372,6 quam *(Iuditham)* quidam ministerialis -i illius inconveniens sibi eventu infelici coniunxit. *al. v. et p.671,50.* *honor – Ehre:* ALCUIN. epist. 54 p. 98,28 magna -s est filium esse Dei *(i. monachum)*; sed haec dignitas *eqs.* **β** *latius i. q. origo, status, condicio – Herkunft, Stellung, Rang (in neutram partem):* EDICT. Roth. 75 si mortua fuerit *mulier*, conponat *interfector* eam secundum -em (*antea:* nobilitatem) suam. PASS. Leod. 1 (MGMer. V p. 283,3) ut terrena -e nobiliter exortus, ita . . ., in quodcumque gradu vel ordine provehebatur, extitit prae ceteris erectus. MARIAN. chron. a. Chr. 263 p. 519,21 dic nobis *(sc. Laurentius regi)* -ssitatem tuam. *de notis musicis:* ARIBO mus. p. 55,22 neumae ex . . . mutationibus natae non sunt omnes in eadem -e, sed quaedam primae, quaedam secundae dignitatis sunt. **b** *meton.:* **α** *de hominibus nobilibus in allocutione honorifica ('Wohlgeboren'):* CHART. Westph. VII 905 (a. 1256) serene -i vestre *(i. comiti)* volumus esse notum, quod *eqs.* **β** *de hominibus cuiuscumque condicionis:*

Transl. Mod. 44 p. 309,27 omnis professio, omnis -s, omnis sexus et aetas in voces cantuum prorumpunt. **γ** *genus, stirps – Geschlecht, Stamm:* Chart. Sangall. A III app. 12 p. 692,10 (a. 1035) Willihelmus ... episcopus regia -e procreatus *eqs.* Honor. August. spec. p. 817[C] eo quod ipse *(Ioseph)* et virgo *(i. Maria)* descenderint de David familiae -e. **c** *translate i. q. magnificentia, excellentia, virtus – Großartigkeit, Vorzüglichkeit, Vorzug:* Aldh. virg. I 31 p. 270,2 quam pretiosa sit supernis municipibus pudicitiae -s. Walahfr. Gall. 2,11 tanta novarum -e virtutum nostram gentem insigniri perdoluit *comes*. Dipl. Ludow. Inf. 44 p. 165,29 qui *(sc. episcopus eligendus)* -ę naturę, pericia librorum et vitae probitate idoneus sit. Pass. Quir. Teg. 6 -em illorum *(fratrum)* videns coepit *papa* hortari illos, ut *eqs*. Pass. Ursulae 3 probitatis eius pariter et formae indicibilis -s ... tyranni in notitia perlata est. *al.* **2** *fort. per confusionem c.* generalitas *i. q. universitas – Gesamtheit:* Libri confrat. I app. A 1 cuius *(ducis)* commemorationem ... posteros nostros deinceps ex integro acturos fore omnis -s fratrum uno sensu decrevimus.

generosus, -a, -um. *(genere) clarus, nobilis – adelig, edel, vornehm:* **1** *adi.:* **a** *de hominibus eorumve stirpibus (de urbe: l.28; de sanguine: l.26):* **α** *in univ.:* Epist. Teg. I 22 abbas ... comiti ... stemmate -o ... felicitatem. Dipl. Conr. II. 285 p. 400,32 (spur.) quia ex illustribus atque curialibus viris ... mulier admodum esset *Iuditha* -a. Dipl. Conr. III. 126 p. 228,5 -i sanguinis, quo in pignus perpetuae dilectionis confederati sumus *(sc. imperatores)*, propinquitas nos invitat, ut *eqs*. Carm. de Frid. I. imp. 2279 quotcumque valet, -a Papia cohortes ducit, ut *eqs. saepe. v. et p.652,10. per enallagen:* Cand. Fuld. Eigil. I 5 p. 224,27 quiescite *(sc. monachi)* ... ab hac ... -a electione *(i. abbatis nobili genere orti)*, quia infirma mundi et contemptibilia elegit Deus. **β** *spectat ad indolem:* Walahfr. Blaithm. 25 nobilis in genere egregio, -ior actu *eqs*. **γ** *genuinus – angeboren, ererbt:* Leg. Wisig. 5,7,17 quia ingenita libertas gratie dono fit nobilis, ideo -a nobilitas inferiori tactu fit turpis. **δ** *remissius de servis i. q. industrius, probus – arbeitsam, tüchtig:* Chron. Bened. II 3 alia ... infinita ... cum ingenti et -a valde familia *(sc. tradidit Lantfridus).* **b** *de rebus (de animali: l.43):* **α** *bonus, pulcher – gut, schön:* Ekkeh. IV. carm. var. II 1,28 simplicitas pura, -ior ergo figura *(sc. versus)*. Carm. Sangall. I 1,17 non ... prodest talem partirier *(sc. inter tres heredes)* hircum, qui multum pulcher, multum -us et extat. Ecbasis capt. 1154 mirabitur unus et alter artus egregios -o in corpore sculptos. Epist. Meginh. 2 p. 194, 20 cum ... tam -i vini duas species ... mihi *(sc. Meginhardo)* allegastis *(sc. abbatissa)*. Trad. Werd. 122 p. 19,14 ut ... largissima fratribus amministretur ... vini ... lenis et -i refectio. *fructuosus – ertragreich (in imag.):* Dipl. Loth. I. 120 p. 277,1 ut ... Deo fecunda, -a filiis existeret *ecclesia Lugdunensis* (*item* 123 p. 282,30). Chart. Raitenh. 79 (epist. papae) cum ordinis vestri *(sc. Cisterciensis)* -a plantatio multe religionis ... flores et fructus protulerit. **β** *honestus – ehrenvoll:* Pass. Ursulae 14 omnibus *(sc. virginibus)* -ae necis somno sopitis tandem beata Ursula ... prosequitur. *al.* Carm. pro schola Wirz. 182 assis, Ambrosi, fautor belli -i *(i. certaminis hominum litteratorum).* **2** *subst. masc. i. q. vir nobili genere natus – Adeliger:* Chart. Westph. V 273 (c. 1218) -us quidam de illustri prosapia ortus Fridericus nomine ... in prelatum est promotus.

adv. **generose.** *gratis – unentgeltlich:* Acta imp. Winkelm. I 991 p. 743,45 (a. 1268) si extractio *(sc. victualium)* ... sit -e concessa, augustalem I *(sc. sibi dari faciat cancellarius)*, si vero sit empta, dimidium augustalem.

genescium *v.* gynaeceus.

genesis, -is (-eos: *l.66.70.p.660,5*) *f. (m.: p.660,2) script. et form.:* geniseos: Aldh. ad Acirc. 2 p. 68,24 *(var. l.).* -essim: Aldh. ad Acirc. 3 p. 73,6 *(var. l.). acc. sg.* -in: *p.660,1.*

creatio – Schöpfung, Erschaffung: **1** *proprie:* **a** *pro titulo primi libri veteris testamenti ('Genesis'):* Hraban. epist. 8 p. 394,15 e libro G-eos ... invisibilium mediteris *(sc. Frechulfus)* effectum. 39 p. 476,33 ut historicum sensum in exordio G-is vobis *(sc. imperatori)* explanarem. Catal. thes. Germ. 47,8 expositio s u p e r G-im (Liber de unit. eccl. 2,4 s. G-in). *al. expressius de codice:* Catal. biblioth. B III 15 G-is glosatus. **b** *origo, ortus – Herkunft, Abstammung:* Gesta Bereng. 1,11 Berengarium -i (gloss.: natura) factisque legendum rite canam. Liutpr. antap. 5,14 Greci in -eos nobilitate non, quae mater, sed quis fuerit pater, inquirunt *eqs. ibid. al.* **2** *meton.:* **a** *prosapia, proles – Familie, Nachkommenschaft:* Carm. de gener. Christi 1188 tollitur hac carta -is tua *(sc. Ioras)*, tercia, quarta: sic Ozochiam, Ioas tacet aut Amasiam *(v. comm. ed. p. 170).* **b** *genealogia – Stammbaum:* Carm. de gener. Christi 1185 -is (gloss.: id est multitudo istius generacionis) iste globus (gloss. 314: generacionis) cum quadraginta duobus (gloss.: patribus) esset texendus *eqs.* 1409 sicut vult -is (gloss.: istius generacionis) ordo. **3** *translate i. q. constellatio (natalis) – Stellung der Gestirne (bei der Geburt), 'Konstellation':* Vita Elig. 2,16 p. 707,9 nullus sibi proponat fatum ... aut -im, quod vulgo nascentia dicitur, ut dicat, qualem nascentia attulit, taliter erit. Ps. Beda mund. const. 1,418 Mars positus in centro mundi, si Saturnum ex tetragono respexerit ..., qui *(sc. homines)* nascuntur ⌊in illa diurna -i⌋ (*cf. Albumasar, De revolutionibus nativitatum [ed. D. Pingree. 1968] 4,1 p. 181,14* τῶν ἡμερινῶν γενέσεων), efficiuntur homicide. *al.*

genesta *v.* genista. ***genestella, *genestilla** *v.* *genistella.
genestra *v.* genista. ***genestula** *v.* *genistella.
genetalis *v.* genitalis. ***genetha** *v.* *genetta.

genethliacus (-ezi-), -i *m. astrologus – Sterndeuter:* Thiofr. Willibr. I 24 p. 474[D] qui numerus *(i. aetas octoginta annorum)* iuxta -os infirmis decumbentibus minatur horam obitus. Herm. Carinth. essent. 2 p. 164,32 trium partium et alie subdivisiones ... apud -ziacos ... reperiuntur *(v. notam ed. p. 306)*. Albert. M. summ. theol. I 17,68,2 p. 702[a],9 ex quibus *(principiis)* prognosticantur astronomi et secundum quod scripta est scientia -orum. *cf.* *geneaticus, *genezia.

genetium *v.* gynaeceus.

genetivus (genit-), -a, -um. **1** *adi.:* **a** *ad creationem, generationem pertinens, gignens, creans – zur Erschaffung, (Er-)Zeugung gehörig, (er)zeugend, erschaffend:* Theod. Trev. phys. 1744 Patris esse discretivam personam -am. Amadeus Laus. hom. 3,133 in quo *(austro)* est vitalis calor v i r - t u sque -a (Fund. Schild. 1). *al.* **b** *insitus, proprius – angeboren, eigen:* Vita Serv. 8 p. 29,12 ut ... ex voce simpla loquentis unius ... singulis auscultantibus tamquam -e lingue proflueret intellectus *(spectat ad Vulg. act. 2,4).* **2** *subst. masc.:* **a** *t. t. gramm. i. q. casus patricus, possessivus – Wesfall, 'Genitiv':* Lup. Ferr. epist. 34 p. 42,31 (ed. Dümmler) locuples penultimam -i *(corr. ex* geni- *cod.)* producere sic apud Priscianum probatur. Godesc. Saxo theol. 7 p. 194,14 si ... intuearis *(sc. lector)* tot ... -os *(ed.,* geni- *cod.)* resolvi per ablativos *eqs*. Epist. Hildesh. 134,53 post principium statim ponendi sunt -i ..., post -os nominativi. Albert. M. praedicab. 5 p. 128,4 'commune ... est his', generi scilicet et speciei, 'etiam priora esse eorum' vel his (Graecus ... -us *[i. comparationis]* pro ablativo ponitur), 'de quibus praedicantur'. *al.* **b** *in lusu verborum:* **α** *genitor – Erzeuger:* Hugo Trimb. sols. epil. 213 sanctus ... fidei quondam nominativus et virtutum inclitus honor -us sunt fugati longius per Symonis dativum. **β** *coitus – Beischlaf:* Archipoeta 2,26 pluralis -itivus, nequam nimis et lascivus, mihi factus est nocivus *(v. notam ed. p. 97)*. 2,89 -itivis iam sopitis sanctior sum (cum *ed.*) heremitis. **γ** *genitale – Schamglied:* Carm. Bur. 1,6,10 moti per dativos *(sc. largitiones)* movent *praelati venales* -itivos *(v. comm. ed. p. 3sq.).*

adv. **genetive.** *casu patrico – genitivisch, im Genitiv:* Albert. M. praedicam. 4,3 p. 227[a],41 illa *(sc. pater et filius, dominus et servus)* secundum hoc, quod sunt aliorum, dicuntur -itive. anal. pr. 1,7,6 p. 661[b],30 ideo dicimus A inesse in B, quoniam verum unam esse disciplinam de ipsis -e subiectis.

genetor *v.* genitor.

genetrix (genit-), -icis *f. script. et form.:* ie-: Form. Marculfi 2,1 l. 7. ginit-: *p.661,4.* gent-: *p.661,10.* -rex: Dipl. Merov. I 72 p. 186,2. *gen. sg.:* -ces: *p.661,2.* -ae: *p. 661,6. al.*

mater – Mutter, Gebärerin: **1** *proprie:* **a** *strictius:* **α** *de*

hominibus (de Maria virgine: l.10. saepe): TRAD. Frising. 47 p. 76,10 (a. 772) post obitum ... meum atque -es meae *eqs.* TRAD. Weiss. 23 ego ... clericus trado ... rem meam pro remedium anime mee et pro gini-em meam. FORM. Senon. II 2 p. 212,7 ut ac causa apud proximiores parentes suos, octo de parte genitore suo et quattuor de parte geni-ae suae, ... hoc *(sc. iuramentum)* debeat *reus* coniurare. HROTSV. Mar. 54 hic *(Ioachim)* in mandatis geni-is ab ubere legis extiterat iustus. CHART. Osn. III 161 ad honorem omnipotentis Dei et beate geni-is *(ed.,* gent- *cod.)* eius. *persaepe.* **β** *de planta:* WALAHFR. hort. 144 si ... aestivi sinitur *cucurbita* spiramina solis cum -e (geni- *var. l.)* pati et matura falce recidi *eqs.* **b** *latius i. q. creatrix – Erzeugerin, Schöpferin (usu attrib.):* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 78,13 constat ... nichil genitum sine causa geni-e. *ibid. al.* **2** *in imag. vel translate:* CAND. FULD. Eigil. II 10,8 infausta geni-e sata Discordia proles (*item* 25,36). UNIBOS 131,4 non est hanc dare facile geni-em pecuniae *(i. equam nummos pro stercore reddentem).* CHART. Wirt. 2940 p. 207,19 ne ... confraternitas possit ... aboleri et ne geni-x oblivionis in ordinatione prenotata deinceps valeat subintrare *eqs. al.*

***genetta** (-etha), -ae *f.* *Genetta genetta L. – Ginsterkatze:* ALBERT. M. animal. 22,104 -tha bestia est paulo minor vulpecula *eqs.*

genetur *v.* genitor. **genezeum** *v.* gynaeceus.

***genezia**, -ae *f.* (*cf.* γενέθλιος, γενεθλιακός) *constellatio (natalis) – Stellung der Gestirne (bei der Geburt), 'Konstellation':* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 168,29 cum maius solis spatium -a metitur *(cf. notam ed. p. 308sq.).* *pro titulo libri:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 166,1 trium partium ... subdivisiones ... reperiuntur ... in -a sive annalibus *(cf. notam ed. p. 306).* p. 196,6 quod in -a legitur de conceptu et partu hominis *(cf. notam ed. p. 323).* *cf.* *gentilogia

geneziacus *v.* genethliacus.

gengibae, gengivae *v.* gingivae.

genialis, -e. **1** *sensu originario:* **a** *coniugalis, nuptialis – ehelich, Ehe-, Hochzeits-:* CONC. Rem. 28 (MGScript. III p. 675,14; a. 991) quid acturi erimus *(sc. episcopi),* si armati duces -is lecti nocturna furta deprehenderint? DUDO hist. 3,42 p. 185, 34 (ed. Lair) connexuit se *dux* -i iure conservandae successionis cuidam nobilissimae virgini. *al.* AMARC. serm. 3,715 quis ... acria curaret doctorum attendere verba, si vellent penitus -ia culta vetare? ODO MAGDEB. Ern. 1,350 faustos Hymeneus concinit annos felicemque dicat -i numine lectum. **b** *laetus, iucundus – fröhlich, heiter, angenehm, erquicklich:* **α** *in univ.:* CAND. FULD. Eigil. II 14,81 non multi fluxere dies ..., dehinc fratrum -is (gloss.: pulcher) acervus cum patre, unde ierat, iterum remearat eodem. IOH. ELNON. Rictr. 2,444 quo *(studio)* vellet *Eusebia* ad ipsum ... remeare locum sibi ceu -em. VITA Theog. 1,17 p. 456,29 ad -em refectionem aliquoties invitati ... nulla ... inveniunt *(sc. monachi propter paupertatem monasterii).* CONR. MUR. summ. p. 158,12 quilibet de ... amicis poterit appellari ... gloriosus, -is, genitalis. p. 159,2. *subst. masc. pro nom. propr.:* CHRON. Fred. 4,21 ducem super ipsos *(sc. Wascones)* nomen G-e instituunt *(sc. reges victores),* qui eos feliciter dominavit. **β** *exquisitus – (aus)erlesen:* AMARC. serm. 3,288 illi *(iuvenes Hebraei)* fulsere ante alios escis -bus altos pingues *(spectat ad Vulg. Dan. 1,15).* **2** *per confusionem c.* genitalis: **a** *adi.:* **α** *innatus, nativus – angeboren, natürlich:* WILH. APUL. gest. 4,204 hunc *(Wiscardum)* Corifi -bus urbs operumque praedita praesidiis in deditione recepit. *patrius – heimatlich:* WILH. APUL. gest. 1,6 quem *(ventum)* lingua soli -is *(sc. Normannorum)* Nort vocat. **β** *de domino hereditario iure regnante fere i. q. proprius – eigen (usu publ. et iur.; cf. Lexicon Mediae et Infimae Latinitatis Polonorum III. 1969/74. p. 840,32sqq. IV. 1975/77. p. 513,44sqq.):* CHART. archiep. Magd. 379 p. 495,30 (a. 1182) ut, cuiuscunque condicionis ... homo ... sepulturam suam ... ordinaverit, salva ... -is domini reverentia liberam faciendi habeat licentiam. **b** *subst. masc. i. q. filius (naturalis) – (leiblicher) Sohn:* CARM. de gener. Christi 212 septem benefacta *(sc. Dei)* ..., quę sunt: natalis de virgine, non -is (genitalis *var. l.*; gloss. marg.: id est naturalis). CARM. de Iuda 1,95 tali ... perfruerer *(sc. regina liberis carens)* -i, qui regno staret et post nos imperitaret.

genic(h)- *v.* gynaec-.

***geniclinatio** (-cio), -onis *f.* (*cf.* genu, inclinare) *genuum flexio – das (Nieder-)Knien:* GESTA Ern. duc. I 3,60 illi *(nautae)* ... tendebant supinas ad celum ... manus cum crebra -cione in manus Dei spiritum commendantes.

genicularis (ie-), -e. **1** *adi. i. q. ad genu pertinens – zum Knie gehörig, Knie-:* RUP. TUIT. trin. 21,18 l. 1127 corporis stupor est succisis vel combustis varicibus -es quoque nervos contrahi. **2** *subst. fem. i. q. lychnis – Lichtnelke (Lychnis coronaria Desr.; cf. Hegi, Flora. III. p. 296sqq.):* DYASC. p. 116[b] lichitus, quam Latini i-em (*Diosc. 3,101* γενικουλάρις), id est bellariam, vocant, florem habet similem viole.

***geniculata,** -ae *f.* (geniculum) *polygonum – Vogelknöterich (Polygonum aviculare L., Polygonum geniculatum Poir.; cf. Hegi, Flora. III. p. 191sqq.):* ALPHITA G 70 -a, poligonia idem. P 23 poligonia ..., -a ..., centinodia idem *(v. notam ed. p. 514sq.).*

geniculatim *adv.* *genibus flexis, positis – mit gebeugten Knien, kniend:* THEOD. AMORB. Mart. 4 p. 423,19 hospites et peregrinos collegit et ... pedes eorum -m acclinus lavit. THEOD. loc. sanct. 179 planicies ... tantum optinet spacii, ut quinque homines ... locum habeant -m orandi. WIGAND. Waldg. 15 Dominus ... -m iacenti in oratione ... dignatus est locum optatum designare.

geniculatio, -onis *f.* *genuum flexio – das (Nieder-)Knien:* WALAHFR. exord. 26 p. 504,34 quamvis ... -is morem tota servet ecclesia *eqs.* CONR. MEND. Attal. p. 158,16 anus ... obsecrationibus, lacrimis, -bus ... corpus ... castigabat. *al.*

geniculo (genuc-, -itu-, -cl(o), -cli(o)), -avi, -atum, -are. *form. coniug. III.: l.37.* *partic. pass. pro act.: l.39.* *genua flectere, ingeniculare – die Knie beugen, (nieder)knien (in imag.: l.36.37):* BONIF. epist. 50 p. 81,6 ante vestigia vestra *(sc. papae)* -antes intimis subnixę flagitamus precibus, ut *eqs.* EPIST. Bonif. 105 p. 230,30 -uclientes (-antes *p. corr.* Z) ... totis visceribus efflagito *(sc. rex)* mentis, ut *eqs.* SUMM. Heinr. C p. 314,20 -tus (-clatus, genu-tus *var. l.*): genibus provolutus. CHART. Lub. I 275 p. 257,33 -tulando ante magistrum ... flagellabitur *peccator.* FUND. Heinrichow. p. 8,24 dominus Nycolaus ... -vit coram ducibus resignans eis universas suas possessiones. *al.*

geniculosus, -a, -um. *nodosus – knotig, voller Knoten:* DYASC. p. 103[a] hierobus herba est porecta virgultis ultra cubitum -is cum foliis per intervalla distantibus *(cf. ThLL. VI/2. p. 1809,34.76).*

geniculum (ie-, iun-, gen(e)c-, genuc-, genug(u)l(um), -chu-, -clum), -i *n. vel raro (l.55.59)* **geniculus** (genunc-), -i *m. vel semel (l.60)* **genicula** (ienuc-), -ae *f.*

genu – Knie: **1** *proprie:* PACTUS Alam. 7,4 si subtus ienu-um fuerit *(sc. vulnus),* solvat *percussor* solidos III. LEX Alam. 57,62 si quis ... alium in genu-o (-o, -eculo, ienu-o, -uglo *var. l.*) placaverit *eqs.* LEX Baiuv. 8,4 si *(sc. quis)* indumenta *(sc. virginis)* super -ucula (-unculos, -ucla, iunuclis *sim.,* genua *var. l.*) elevaverit *eqs.* AGNELL. lib. pont. 94 p. 259 l. 48 hic *(Zeno)* ... patellas -orum (-uchulorum C) non habuit. Ps. HIPPOCR. phleb. p. 66[b],13 (cod. Dresd.) hae ... venae cavendae sunt quatuor digitis super -unculos. BOTAN. Sangall. 28,4 super gambas ligabis *(sc. emplastrum)* et pedes et ienuculas. RECEPT. Bamb. 38[capit.] ad genculorum dolorem. *al.* *de spatio inter pedem et genu pro mensura sumpto:* COMPOS. Luc. X 32 cabas humidum locum usque ad -uculum et dissaperies terram. MAPPAE CLAVIC. 101 si ... unius staturae altitudo *(sc. aedificii erit),* usque ad -um fundamentum *(sc. oportet esse).* **2** *translate i. q. gradus cognationis – Verwandtschaftsgrad:* LEX Sal. Merov. 44,11 si nec ipse frater fuerit, tunc qui proximior fuerit ... usque ad sextum -uculum (-um, ienu-um LEX Sal. Karol. [*var. l.*]), ... ipse reipus illos accipiat. LEX Ribv. 57,3 usque quinto -uculo (-uclo, -ugulo *var. l.*) qui proximus fuerit, in hereditate succedat. DECRET. Burch. ind. p. 540[C] septimus liber continet ..., in quo -o fideles et coniungi et

separari debeant. *al.* *cf.* genu.

genilogus *v.* genealogus.

genimen, -inis *n.* *abl. pl.* -is: *l.12.* *confunditur c.:* gemin(us): *l. 9. 12. adde* ALDH. ad Acirc. 2 p. 68,21 *(var. l.).* germen: *l.17.*

stirps, proles – Sprössling, Kind: **1** *proprie:* **a** *de prole animalium, hominum:* SYLL. Sangall. 18,1,1 imperatorum -n potentum . . ., rex, miserere. HELM. chron. 67 p. 124,20 remanserunt tria -a (geminia *a. corr. C*) regum, scilicet Suen . . . Herici filius, Waldemarus Kanuti filius, Kanutus Magni filius. *al. in imag. (spectat ad Vulg. Matth. 23,33):* THIETM. chron. 7, 39 de -is *(corr. ex* geminis *T)* viperarum, id est filiis Suenni persecutoris, pauca edissero. *al.* **b** *de plantis i. q. germen, ramus – Trieb, Zweig:* ALBERT. M. veget. 1,107 ex assimilato sibi diversa producit *planta* -a (germina *edd. priores*). *de vino (in imag.; loci spectant ad Vulg. Matth. 26,29):* RADBERT. corp. Dom. 21,81 in regno adoptionis de -e (germine *var. l.*) vitis novae bibit *Christus*. EKKEH. bened. I 13,69 qui *(Christus)* bibit hunc *(sc. vinum)* noviter (gloss.: id est -n novum). IORDAN. SAXO epist. I 35 p. 42,3 cito venient nuptiae agni, cuius dextera repleta est muneribus . . . ad abstergendum aquam praesentis . . . tristitiae in vinum -is sancti. **2** *translate:* CONST. imp. II 158,7 (a. 1232) ut de finibus Alamanie, in quibus semper extitit fida fides, heretice labis -a modis omnibus deleantur (*item* ACTA imp. Winkelm. I 350 p. 311,45 [dipl. Frid. II.]). **3** *meton. i. q. seminarium – Pflanzstätte (in imag.):* WOLFHER. Godeh. I 15 p. 179,8 verebatur . . . germen plantationis suae, quod . . . noviter ordinaverat, a verae religionis -e penitus disperiturum. CHART. Naumb. I 171 p. 150,11 novam de germine et -e ipsorum *(Cisterciensium)* congregationem in nostram dyocesim transplantare . . . deliberantes *(sc. episcopus) eqs.*

geniotelis (-tilis) *subst.* *mercurialis – Bingelkraut (Mercurialis L.):* ANON. herm. p. 101,8 -ilis, id est partemnio sive mercurialis vel linus gustitus.

geniparus, geniperis *v.* iuniperus.

*?***genisia** *subst.* *de genere plantae fort. i. q. Potentilla anserina L. – viell.: Gänserich:* HILDEG. phys. add. I p. 386, 17 -a gensecruit *(de signif. aliter ed. Riethe ad 1,150. p. 266).*

[***genispacium, *genispatum** *v.* *rhinospathium: ARS med. 6,31 cod. G (MittellatJb. 22. 1987. p. 32).]

genista (gin-, -nest(a)), -ae *f.* *script.:* ze-: *l.50.* -net(a): ALDH. ad Acirc. 23,3 *(var. l.).* -tra: *l.49.50. adde* WILH. SALIC. chirurg. 1,23 p. 311G. *al.* *?masc. vel neutr.:* MOSES PANORM. infirm. 22. 24.

Genista L. – Ginster (de diversis speciebus): TRACT. de aegr. cur. p. 90,9 accipe polipodium . . . et radicem mirice et -este. ALPHITA G 8 genestula, -esta (genestella *var. l.*) idem *(cf. notam ed. p. 436).* MOSES PANORM. infirm. 6 cum suco ginestre unge *(sc. caput equi).* 14 cura cum oleo, suco farine, zenestra, aceto. *al. v. l. 56. 57.* *meton. de campo ('Ginsterheide'):* CHART. Westph. VII 240 (a. 1223) in . . . Bredenbeke -esta sita, que vulgo hedhe dicitur.

***genistella** (genes-, -tilla, -tula), -ae *f.* (genista) *Genista L. – Ginster (de diversis speciebus):* BOTAN. Sangall. 19,1sq. herba -illa colligis *eqs. (v. notam ed. p. 298sq.).* 27,1 -estilla. CIRCA INSTANS p. 21av -estula . . . similis est geneste, sed minores habet stipites et angustiores et florem habet album, genesta vero croceum. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 371F est . . . alius potior usus in vino decoctionis -estellae . . . contra suffocationem matricis. TRACT. de aegr. cur. p. 336,41 fiat fomentum ex aqua decoctionis -estule. *v. et l.47.*

genitalis (genet-), -e. *confunditur c.* gentilis: *p.664,5.19. v. et p.670,54.* **1** *adi.:* **a** *strictius i. q. ad procreationem pertinens, procreans – zur Zeugung gehörig, zeugend, Zeugungs-, Geschlechts-:* AESCULAPIUS 42 p. 71,6 quomodo -e semen dimittant *aegroti*. WALAHFR. Wett. 325 dicuntur *(sc. ecclesiasticus et femina pro stupro puniti)* caedi -bus artubus ambo. CAPIT. episc. II p. 56,10 cum legamus primos homines . . . sensisse concupiscentiam in membris -bus. WOLFHARD. Waldb. 2,8 eum *(pauperem)* genitrix sinu exposuit -i *eqs.* HILDEG. caus. 289 ad -ia loca vadit *(sc. ventus delectationis)*, in viro in lumbos, in muliere in umbilicum. *al.* **b** *latius i. q. innatus, nativus – angeboren, natürlich:* **α** *in univ.:* FORM. Wisig. 6 p. 578,6 estote *(sc. liberti)* ingenui . . . et -etale nube detersa ad splendidiora pervenite misteria. EGBERT. fec. rat. 1, 353 dosinus est asinus -i pelle potitus. **β** *patrius – heimatlich:* NOTKER. BALB. gest. 1,28 p. 38,13 in -i (gentili *a. corr. M1*, gentali *var. l.*) solo basilicam antiquis Romanorum operibus praestantiorem fabricare . . . molitus *Karolus.* REGINO chron. a. 889 p. 132,32 gens . . . a finitimis . . . populis . . . a propriis sedibus expulsa est, eo quod . . . -e . . . rus exuberante multitudine non sufficeret ad habitandum. *al.* **γ** *naturalis – leiblich (de liberis):* PAUL. DIAC. Mett. p. 267,30 Chlodulfus . . ., beati patris Arnulfi -is filius . . ., ad episcopale culmen . . . ascendit. **δ** *parentalis, paternus – elterlich, väterlich:* CAPIT. episc. I p. 131,11 si illi *(parentes)* -i (genitum *var. l.;* gloss. marg.: parentali) affectu parcere velint iniuriis filiorum *eqs.* (*inde* p. 251,13). *v. et p.661,53.* **2** *subst. neutr. sing. vel plur. sensu sing. (sensu plur.: l.29) i. q. pars corporis ad gignendum, pariendum apta, pudenda, verenda – Geschlechts-, Schamteil:* LEX Alam. 56,1 si eam *(virginem)* denudaverit, usque -etalia (gentilia *var. l.*) eius appareant *eqs.* THIETM. chron. 8,3 si qua meretrix inveniebatur, in -i suo . . . circumcidebatur. GESTA Camer. 1,11 per comam arripuit *(sc. latro captivum)* verberibusque affectum . . . per -ia obligavit. BENZO ad Heinr. IV. 2,4 p. 206,18 barbata . . . -ia *(sc. monachorum)* nesciebant sarabara *(i. femoralia).* CARM. anon. 1,38 (SBMünch. 1873. p. 696) fertur *(sc. Iuppiter)* . . . truncasse virilia patris; fedo natali cum sanguine de -i candida spuma maris coit: hinc, Venus alma, crearis. *al.* *de interioribus organis feminarum:* CONSTANT. AFRIC. theor. 3,34tit. p. 13bv,21 de -bus: matrix *eqs.*

adv. **genitaliter.** *naturaliter, secundum naturam – naturgemäß, von Natur:* HEIRIC. Germ. I 1,29 inque vices animo -r (gloss.: naturaliter; *inde* SYRUS Maiol. 1,3 l. 28 genialiter *[var. l.]*) exspatianti sedulitas praetendit opem studiosa magistri. *Mandrin*

genitiarius *v.* gynaeciarius. **genitive (-us)** *v.* genetivus.

genitium *v.* gynaeceus.

*?***genito** *interi.* (?γίγνομαι) *spectat ad clausulam orationis sim. i. q. amen,* γένοιτο *– Amen, so sei es:* DHUODA lib. man. inc. 30 scopon, quod dicitur destinatio . . . et senito *(ed.; -o ci. Bischoff)*, quod est finitio.

genitor (genetor, -tur), -oris *m.* *script.* ie-: *l.59. adde* LEG. Lang. p. 658,40. *form.: sing.: nom.* -tus: *l.52.* *gen.:* -uri: DIPL. Merov. I 32 p. 88,24. -e: *l.50.* *?dat.* -e: *l.57.* *abl.* -i: *l.53.59.* *plur.: nom.* -is: *p.665,2.* *gen.* -em: *p.665, 1.*

creator, pater – Erzeuger, Vater (usu attrib.: p.665,14): **1** *de hominibus (animalibus: p.665,6):* **a** *strictius:* **α** *in univ.:* CHART. Alsat. B 62 (a. 693?) quicquid nobis -r noster . . . et avunculus noster . . . morientes dereliquerunt *(sim.* 83 -ur. FORM. Marculfi 2,14 l. 24 -etore [-e *var. l.*]. CHART. Sangall. A I 31 -ur. CHART. Fuld. B 40 p. 70,12 -r meus et genetrix mea. *saepe).* TRAD. Weiss. 243 l. 87 -tu<r> (*ed.;* -us *cod.; item* 257 l. 25). TRAD. Frising. 47 p. 76,13 pro -i atque genetrici. *saepe.* *in imag.:* ARBEO Emm. 2 p. 29,1 pes erat clodi et oculus caeci . . ., -r orphanorum, defensor viduarum, gementium consolator. **β** *in sollemni appellatione patris regis, imperatoris:* DIPL. Merov. I 89 p. 231,9 domno et -eture nostro Chlodovio. CATAL. reg. (MGLang. p. 520,16) Lautharius abead regnatum cum ipso i-i suo anno XVI. (p. 520,26) cum ipso -i suo. *al.* **γ** *in re gramm.:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 481,6 mutatur 'i' in 'e' . . . sicut a '-r' 'genetrix'. WALAHFR. exord. 7 p. 481,24 in quibusdam horum *(nominum)* non solum Latini, ut -r et genitrix, sed etiam Theotisci proprias habent voces, ut atto et amma. **b** *latius:* **α** *(pro)avus – Vorfahr:* TRAD. Patav. 54 (a. 802) missi . . . inquirentes invenerunt, qualiter ipsi *(homines)* de partibus -bus eorum servi essent . . . episcopi. WIPO gest. 2 p. 15,26 duo Chuonones, cum essent . . . ex parte -um nobilissimi, haud secus ex materno genere claruerant. CONST. imp. II 163,5 ordinetur, sicut fuit ordinatum per . . . eius *(Friderici imperatoris)* -es. *al.* **β** *usu plur. i. q. parentes – Eltern:* LEG. Wisig. 4,5,1 p. 197,12 ut . . . quodcumque crimen avo seu avie seu -bus suis obiciant *filius filiave.* FORM. Bitur.

[Konstanciak]

15[a] p. 175,12 tam de alodae -etorem meorum quam *eqs.* FORM. Senon. II add. 3,7 nec -etoris tui diligebant Christum. HROTSV. gest. 122 haec *(Eadit)* illi *(Ottoni)* dulcem peperit ... prolem ... tantis -bus aptum. TRAD. Frising. 549 pro remedium animę suae et -um suorum, patris et matris. *al.* *de animalibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 139,17 -es pullorum ... usi sunt carnibus avium prius quam quadrupedum *eqs.* **2** *de Deo:* **a** *praevalente respectu Patris:* CAND. FULD. Eigil. II 17,71 tu *(sc. Christus)* -is es aeternus sine tempore natus. HROTSV. Agn. 373 omniparens, verbi -r mundique creator *eqs.* ALBERT. M. sent. 1,27,3 p. 40[b],2 dicit *magister*, quod 'verbum' et 'imago' et '-r' ... easdem dicunt hypostases ...; sed quia de -e satis dictum est supra *eqs.* *adde:* GODESC. SAXO theol. 3 p. 98,20 caritas ..., quae nec patrem habet -em nec filium a se genitum, solus est spiritus sanctus. **b** *praevalente respectu creatoris mundi ('Schöpfer'):* ALDH. ad Acirc. 111,64 infra me *(sc. creaturam)* suprave nihil ... constat ni rerum -r. HRABAN. carm. 9,1 omnipotens -r, qui rerum es maximus auctor *(cf. Verg. Aen. 10,668; sim.* WALAHFR. carm. 55,2 cuncticreans -r, mihimet succurre misello *eqs.).* CAND. FULD. Eigil. II 17,55 te *(sc. Deum)* -em perpetuum terra veneratur. *al.*

genitrix *v.* genetrix. **[genitulo** *v.* geniculo.]

genitura, -ae *f.* **I** *proprie:* **A** *strictius:* **1** *generatio, seminatio – Zeugung(sakt):* **a** *natur.:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,42 p. 50b[v] qui complexionem testiculorum habent frigidam ..., ante perfectam iuventutem parum generant; postea idonei sunt -e *eqs.* HILDEG. caus. 288 tertia *(sc. vis medullae)* ... ardentem ventum suavissimi amoris -ae producit. div. op. 2, 1,38 l. 18 pisces et volucres mundioris -ę -a ceterorum animalium sunt. ALBERT. M. animal. 15,83 sperma, ex quo fit generatio, oportet, quod sit, in quo est sustentatio naturaliter totius -ae. **b** *philos.:* OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 20,10 de ea *(generatione)*, quae a phylosophis -a, a nobis factura seu creatio dici solet, disputationem instituimus. ALBERT. M. metaph. 11,2,20 p. 509,1 sicut ... in homine actus generationis est actus coniuncti, et ... quod in -a est similitudo animae, pertingit in esse animae *eqs.* **c** *theol.:* GERHOH. (?) tract. II 91 videtur ..., quod aut -a Filii ex Patre temporalis sit aut creatio rerum eterna. **2** *natus, partus – Geburt:* **a** *gener.:* CARM. Teg. 27,67 (DtArch. 18. 1962. p. 500; a. 1160/80) Christi naturam geminam docet *Nestorius* et -am. METELL. buc. 4,29 senes et anus ... et, quibus hec cure super eventu -e *(sc. vituli)*, auguriabantur, quę mox ventura putantur *(v. comm. p. 80).* *alleg.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,233 in foliis virgę patuit -a Marię, in partu viridis sicca radice viroris. *in imag.:* ALBERT. M. nat. bon. 143 p. 58,9 tantum ... distat inter stellarum et terrestrium -as, ut terrestria pariendo corrumpantur, caelestia vero non. **b** *publ. et iur.:* **α** *de ordine natorum eorumque iuribus:* COSMAS chron. 2,1 p. 82,20 genuit *Iuditha* quinque iuvenes ...; fuit ... primogenitus nomine Zpitigneu, secundus natu Wratizlau ... quartus -a Iaromir *eqs.* **β** *de iure primogeniti ('[Erst-]Geburt[srecht]', 'Primogenitur'):* INNOC. III. registr. 1,10 p. 18,12 te *(sc. ducem)* ... ordine -e privandum et regnum ipsum ad minorem fratrem tuum ... devolvendum *(sc. esse).* **c** *zool. de actione elabendi ex ovo ('das Schlüpfen'):* ALBERT. M. animal. 3,97 quae *(aves)* ... ⌊albarum plumarum sunt a -a⌋ *(p. 519[a],7* τῶν λευκῶν γενῶν), non mutant colorem. **d** *astrol. i. q. nascentia – Geburtsstunde:* EPIST. Hann. 78[a] p. 126,31 Saturnum Mercuriumque in vestra se ... salutasse -a. **B** *latius i. q. stirps, generositas, locus – (edle) Abkunft, Herkunft:* ABBO SANGERM. bell. 3,97 hic *(buteo [i. iuvenis])* ... et ingenuus similem retinent -am. COSMAS chron. 2,26 p. 119,3 qui *(capellanus)* secundum hominis -am nobili ortus erat ... prosapia. LAMB. ARD. hist. 16 qui *(Radulphus)* ... gladiaturam *(i. torneamentum sim.)* pomposi nominis heres et -e ob nativitatis insigne preconium ... exercuit. *in imag.:* WILLIR. cant. 4,3 p. 111 ardet ut ex rubra splendens coccus -a.

II *translate i. q. ortus, confectio, comparatio – Entstehung, Erzeugung, Herstellung:* **A** *gener.:* CHART. Steph. Wirz. 27 (a. 1101) quia annis singulis non una vini provenit -a, eo anno, quo eius caritas subrepserit, in eius locum ... a posteris ... duo solidi expendantur. **B** *mus.:* HERM. AUGIENS. mus. p. 27,36 ut principalis quadrichordi -a omnes diatesseron species propris comprehensas literis procreet. p. 29,7. HEINR. AUGUST. mus. 13 prima eius *(musicae)* -a in ratione numerorum et proportionum consistit. THEOG. mus. p. 188[a],31 ipsa *(tetrachorda)* ... nata procreant tetrachordum excellentium ...; et haec est tam naturalis -a, ut prima primam ..., tertia tertiam ... procreat.

III *meton.:* **A** *cogitamen, conclusio – gedankliche Hervorbringung, Gedanke:* **1** *in univ.:* RUP. TUIT. vict. 1,9 p. 16,18 'ego *(sc. diabolus)* feci memet ipsum, Deus ergo sum'; -a ista cordis eius contraria est -ę cordis unius et solius Dei. **2** *numerus – (Ergebnis-)Zahl:* ODO CAMER. (?) rhythmimach. 67 propter vitandam numerositatem monadum, diadum, triadum et ceterarum -arum. **B** *de universo creato i. q. creatio, natura – Schöpfung:* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 76,15sqq. nec extra hec *(sc. V genera essentiarum)* ..., que in substantia sua perfecta ... -am ... omnem ad esse conducunt, ut nec sine horum aliquo ulla constet -e integritas, nec *eqs.*; tria sunt ... omnis -e principia: prima est causa efficiens, secundum *eqs.* p. 78,14 ne quid sibi ipsi -e sit origo. 2 p. 152,26 est ... natura perpetua quedam universe -e sese propagandi et conservandi habitudo. p. 154,8sq. -a ... bipertita: constans et occidua, et constans quidem primarie generationis, occiduam ... -am dicimus omnem secundarie generationis prolem. *ibid. saepius.* **C** *progenies, creatura – Nachkommenschaft, Geschöpf:* **1** *in univ.:* RUODLIEB XVI 16 quam *(parentelam)* noris talis utrimque, claudicet ut neutrim vestri -a. HILDEG. vit. mer. 5,546 Deus virum et mulierem coniunxit, ut -a ab ipsis procederet. BURCH. Iud. 187 sic nequam -a suum peremit genitorem, sic proles *(i. Iudas)* patris *(i. Ruben)* fit parricida sui. **2** *de fetura piscium ('Laich'):* ALBERT. M. animal. quaest. 15,1 p. 260, 31 femina *(sc. apud pisces)* emittit -am vel ova et mas spermate suo superaspergit insequens. **D** *? de spermate i. q. semen – Samen (cf. ThLL. VI/2. p. 1825, 14sqq.; ni spectat ad p. 665, 24sqq.):* ALBERT. M. animal. 15,59 est ... opinio eorum, qui -am principium esse dixerunt generationis -am sperma vocantes.

1. genitus, -us *m.* *partus – Geburt:* TRACT. de caus. mul. 67 si mulier post -um sarcina<m> *(ci.)* levat maiorem, quam oportit ..., matrix cadit extrinsecus.

2. genitus *v.* gigno. **[3. genitus** *v.* gemitus.]

1. genius, -i *m. vel raro* **genium,** -i *n.* *script.* ie-: *l.64.* **1** *proprie i. q. deus (tutelaris; sc. paganorum) – (Schutz-)Gottheit, 'Genius':* **a** *in univ.:* CARM. satir. 36 (Festgabe W. Bulst. 1981. p. 181; cod. s. XI.[1]) fingunt *fratres (i. aequales)* sęcli deliramenta vetusti permutabilium nasci species -orum. EUPOLEMIUS 2,314 hilares turme superatis hostibus urbem ... repetunt ... omnesque per aras tura adolent -umque vocant Bachumque frequentant. CARM. de Rob. 107 ver solet afferre volucres e viscere terre, quas hieme tota victus ratione remota, quis -us fovit, mater Proserpina novit. *al.* **b** *per superstitionem i. q. imago, phantasma – Ausgeburt, Gespenst, Geist:* BONIF. (?) paen. p. 433,15 fecisti sacrilegium? id est, quod ... augures faciunt ... vel de vota, quae ad arbores vel ad fontes ..., aut per ullum -um volvisti, iam sortitus fuisti aut avorsum fecisti. **2** *translate:* **a** *de honore sim. i. q. amplitudo, auctoritas – Würde (cf. ThLL. VI/2. p. 1841,31sqq.):* NICOL. I. epist. 59 p. 366,9 in largitione usus pallii ..., ut antecessores ... antiqua consuetudine pro metropolis ecclesiae Remensis -o confirmaverunt, et nos ... confirmamus *eqs. (item de honore pallii:* HINCM. epist. 198 p. 216,37 non ... usum pallii esse meae dignitatis puto, sed -i sedis metropolis esse cognosco. CHART. Rhen. med. I 473 p. 530,41 [epist. papae] ipsum *[Alberonem]* ... in ... archiepiscopum consecravimus et pallei i-o ... decoravimus. *al.).* IOH. VIII. epist. A 57 pro certo scito *(sc. dux)*, quia nichil ... imminui ecclesię tuę cupimus, sed decus et -um tuum ... conservari volumus. *al.* **b** *de animo i. q. affectus, cor, propensio – Gemütsverfassung, Stimmung, Neigung:* WANDALB. mens. 17 curis ... solutis per brumam -o vacat *Ianuarius* indulgere domique ... usus veri proferre futuro. ODO MAGDEB. Ern. 5,178 meste accumbit *rex* domine; mora nulla, beato indulget -o; fastidit prandia virgo ac lacrimas ... vorat

eqs. **c** *de favore i. q. gratia – Gnade, Gunst:* DIPL. Otton. I. 241[a] p. 338,42 quatinus . . . nostra . . . auctoritate confirmare . . . omnes . . . proprietates, quas pridem per quodvis -um dinoscitur possedisse . . . coenobium . . ., dignaremur (*inde* 241[b]). CARM. var. Walther 1,28,2 huius *(Maii)* comes Iunius zonis instat atris, quem fecundat -us sementivo patris (*sim.* 1,47,4). *al.*

2. genius *v.* gena.

gennicus *v.* gymnicus. ***genorboda** *v.* *gernobada.

gens, gentis *f. (m.: p. 668,9. 51. 669,17. al.) script.* ien-: EUPOLEMIUS 2,543 *(var. l.). form.: sing.: gen.:* -i: *p. 668,18.(dub.).* -es: *p. 668,7. 31. abl.* -s: *p. 668,13. 20.(ni indecl.). plur.: nom.* -is: *p.668,35. gen.:* gencum: *p.668, 30.* -tum: CARM. de Quint. 147. *al. abl.* -is: *p. 668,5. 17. seq. constructio ad sensum (plur.): p.668,15. al.*

I *progenies,* γενεά *– Geschlecht, (Stammes-)Linie:* **A** *strictius de prosapia:* **1** *in univ.:* EINH. Karol. 1 p. 2,30 -s Meroingorum, de qua Franci reges sibi creare soliti erant *eqs. (cf. notam ed.).* POETA SAXO 5,657 -s Fabiorum. *al.* **2** *praevalente respectu cognationis de prognatis, prolibus ('Verwandtschaft', 'Nachkommen[schaft]'; fere usu plur.; sing.: l. 24.26):* CHART. Sangall. A I 85 p. 81,24 (a. 778/82) si nos ipse *(Waldbertus)* . . . aut ullus de -bus *(ed.,* degentibus *cod.)* nostris aut quislibet ulla oposita persona *eqs.* CHART. Aquens. 20 l. 6 ut, siquis eiusdem -is mercator esset nec . . . censum . . . solveret *eqs.* CHART. Mar. Magd. 51 quam *(ripam)* nuncius . . . contra . . . Thietmarum omni -e sui generis hoc sciente et concendente (*leg.* concedente *vel* consentiente) . . . comparavit. CHART. Lux. II 282 p. 304,16 terras . . . vendent *homines* heredibus sive aliis -bus. *al.* **3** *praevalente respectu ortus (nobilis [humilis: l. 35]; 'Abkunft'):* VITA Richar. 4 (MGMer. VII p. 446,14) non ex opibus nobiles *(sc. parentes habuit)* nec de -e alta processit. LEX Raet. Cur. 16,1,4 si . . . clericus de bona -e est *eqs.* (*opp.* inferior persona). *al. ?iron.:* EPIST. Teg. I 82 p. 89,2 seniori suo M. . . .; si dignus fuissem, ut vestro servitio cottidie interessem, vel quicquid usquam est meę -is *eqs.* **B** *latius:* **1** *de -e humana ('Menschengeschlecht'):* HROTSV. Dion. 90 ego *(sc. Christus)* sum cęli rector . . . humana rursus pro -e pati . . . promptus. CARM. Cantabr. A 16,10,1 doleat antiquus -is inimicus. **2** *de aevo, generatione ('Generation'):* EPIST. Hann. 6 p. 24,29 inter adhuc -es quis tam . . . nefarium <non> abhorreret . . . divortium?

II *famulitium, cohors, familia – Gesinde, Gefolge, 'Entourage' (plur. i. q. homines – Leute):* **A** *c. aspectu comitantium, famulorum, familiarium:* **1** *in univ.:* RUODLIEB III 20 ut . . . suam -em vinctam pre se gradientem cernat *comes.* CHART. Lux. III 71 p. 71,7 nec . . . paciatur *comes* . . . Fredericum et Conradum sive -es suas aut nuntios . . . per terram suam ire. HIST. peregr. p. 159,31 qui *(imperator)* . . . cum sua -e tam bellicosa et insuperabili cotidie . . . incedebat. CLEM. IV. registr. 685 p. 716,37 cum . . . Pisani . . . Conradinum et -em suam . . . receperint *eqs. al.* **2** *expressius i. q. turba (armatorum), militia – (Heer-)Haufe, Kriegsvolk:* POETA SAXO 5,407 Frantia, quam variis cladibus opprimeris; -bus ecce pates populantibus. HELM. chron. 4 p. 13,7 in quo *(bello)* . . . omnes Francorum -es consumptae sunt. OLIV. hist. reg. 44 p. 115,9 cum nostra -s iter ageret, infidelium aggressiones sustinuit. CHART. Carinth. 2121 p. 233,16 contra -es . . . ducis Karintie et alios piratas. CONST. imp. III 353,3 p. 337,31 stratas reserare militie et -i . . . regis. *al. locut.* esse ad -em (imperatoris) *i. q. militare – Kriegsdienst leisten, beim Heere weilen:* CHART. Tirol. 1171 p. 216,6 (a. 1244) quandocumque homines de Brixia . . . fuerint ad -em domini imperatoris per vim vel concordiam *eqs.* **B** *c. aspectu in- vel cohabitantium incolarum ('Ein-, Bewohner-[schaft]'):* **1** *in univ.:* DIPL. Arnulfi 32 p. 48,27 de -e . . . in proprio suo *(sc. comitis)* residente. DIPL. Conr. II. 194 ut eis *(mercatoribus)* ius -ium *(i. familiae episcopi)* condonaret imperator *(sed cf. p.668,41).* CHART. Aquens. 20 l. 30 coram . . . scabinis . . . et tota -e curię. ACTA imp. Böhmer 897 de hominibus vestre *(sc. Amalphitanae)* -is. **2** *de conventu:* WIBERT. GEMBL. Hildeg. 332 hic, hoc est in Binguia, ubi in -em magnam facta est *(sc. magistra)eqs.* **3** *de dioecesanis sim.:* CARM. Salisb. I 1,1[b],3 tempore, quo -em Hrodbertus episcopus istam rexerat. ANNAL. Zwif. II a. 1202 (vs.) hic patrem -is Herbipolis obruit ensis.

III *populus, natio,* φῦλον *– Volk, Stamm:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* CHRON. Fred. 2,57 p. 81,4 cum pluris prilia Wandalis . . . ceterisque -is (-bus *p. corr. m. al.*) agebat *Theudericus eqs.* LEX Sal. Pipp. prol. 2 dictaverunt Salicam legem per proceris ipsius -es (-is *var. l.*) . . . electi. ALCUIN. Willibr. 5 (MGMer. VII p. 121,3) qui *(Pippinus)* . . . nolens tanto doctore se vel suum (suam *var. l.*) privare -em. EIGIL Sturm. 5 p. 135,19 propter viciniam barbaricae -is. CAPIT. reg. Franc. 172 p. 354,41 aut Francus aut Longobardus aut de qualibet -e homo *eqs.* ANDR. BERG. hist. 3 p. 223,33 Langubardi a nulla -s terruerunt. *al.* **β** *accedente appellatione civium vel ipsius -is:* CHRON. Fred. 2,53 p. 73,14 -s Chunorum . . . ruunt in Galliis. LIBER hist. Franc. 2 -s Alanorum . . . rebellaverunt (rebellavit *var. l.*). BONIF. epist. 38 p. 63,22 pro Germanicis -is idolorum culturae deditis intercedere. TRAD. Frising. 108[a] Tassilonis gloriosi ducis -i Baiuvarorum. GODESC. SAXO theol. 7 p. 195,16 -s Teudisca. ANDR. BERG. hist. 12 a Sarracinorum -s (*sim.* 13 in Vulgarorum -s). VITA Heinr. IV. 3 p. 14,31 Saxones, -s dura, bellis aspera *eqs. saepe.* **γ** *de incolis i. q. populatio – Bevölkerung:* OTTO FRISING. gest. 2,13 capit. p. 100 de situ Italiae et more -is. RAHEW. gest. 4,30 p. 273,25 satis . . . fidelis . . . -s illa *(sc. insulae lacus Cumani)* reperta est. CARM. de Frid. I. imp. 1971 -s nobis seva Cremensis. 3150 exultat . . . -s clara Cremone. *al.* **b** *publ. et iur.:* **α** *in univ.:* LEG. Burgund. const. I 38[tit.] de hospitalitate legatis extranearum -ium . . . non neganda. CONST. Constant. 73 exhortantes *(sc. imperator)* . . . omnem populum et diversas -ium (-cum *var. l.*) nationes. LEX Raet. Cur. 3,14 nullus Romanus barbara cuiuslibet -es (-is *var. l.*) uxorem habere presumat. HUGO HONAUG. hom. 2,18 unio -is, qua Cremonenses et Papienses dicuntur una -s vel populus, quoniam unius -is, scilicet Lombardicae, coeunt unionem. *al.* **β** *c. respectu iuris valentis:* CHRON. Fred. 2,15 reliqui . . . -is propriis legibus utebantur. WIDUK. gest. 2,21 qui *(Sclavus)* iure -is . . . successione dominus esset eorum, qui *eqs.* ALFAN. premn. phys. 39,15 p. 127 naturaliter ⌊omnis -s⌋ (omne genus *var. l.; PG 40,765[B]* ἔθνος) legibus utitur quibusdam. CHART. Bund. 16 p. 12,30 si liber aut servus . . . ablata non reddiderint, . . . a lege -is suae alieni existant. **γ** *locut.* ius -ium *de iure omnibus populis insito ('Völkerrecht'; de re cf. G. Köbler, Deutsche Rechtsgeschichte. [6]2005. p. 30sq.):* DIPL. Heinr. IV. 301 lex est et ius -ium inimicos regis . . . regni persecutionem pati. TRAD. Patav. 177 Megilo . . . predium . . . dedit et pro iure -ium legavit. *al. adde:* DIPL. Conr. II. 54 p. 63,24 secundum legem omnium -ium. **2** *latius de non-baptizatis nationibus i. q. gentiles, natio ethnica, pagana – Heiden(volk):* **a** *in univ.:* IONAS BOB. Columb. 1,27 p. 213,10 ob fidem in -bus serendam. PIRMIN. (?) scar. 11 dispersi sunt *discipuli Christi* . . . ad predicandum omnes -es et babtizandum eos. VITA Rimb. 3 quod *(praedicationis officium)* . . . legatio ad -es vocari solet. VITA Bonif. I 9 p. 86,8 peragravit terram . . . -em erroneam ab idolorum cultura revocando. OTLOH. prov. G 34 -s ignara Dei poenae est tradenda perenni. OTTO FRISING. chron. 1,3 p. 39,29 quamvis quidam . . . ab Adam usque ad Ninum tempora a scriptoribus -ium . . . ignorata fuisse putent *eqs. saepe. v. et p. 671,32. iuxtaponuntur Iudaei:* WALAHFR. Mamm. 8,4 qui *(leo)* . . . Iudaeos -esque voret cum stirpe maligna. EKKEH. IV. bened. I 1,192 -es cum Iudeis stabulis pascantur in unis. **b** *locut.* doctor -ium *(de s. Paulo ['Völkerapostel']):* BEDA hist. eccl. 4,11 p. 227,17 conditus est *Sebbi* . . . in ecclesia beati doctoris -ium. HRABAN. epist. 27 p. 442,22 iuxta doctoris -ium sententiam. NOTKER. BALB. gest. 2,6 p. 55,1 *(v. notam ed.). al.*

B *translate:* **1** *de copia hominum, congregatione, multitudine:* **a** *in univ.:* ANNAL. Xant. a. 867 p. 24,17 confluebat ad eos *(presbyteros)* multitudo magna -is. DIPL. Otton. III. 118 p. 530,24 in praesentia praedictorum fidelium nostrorum et aliae -is innumerae *eqs.* VITA Adalb. Prag. A 26 sumus *(sc. cives Pragenses)* peccatores, populus iniquitatis, -s dirę cervicis *eqs.* RUODLIEB I 124 in qua *(metropoli)* rex -i legem dedit ad-

[Konstanciak]

venienti. TRANSL. Godeh. 2 p. 645,50 puer membra . . . extendit . . .; quod postquam -s vicina viderat *eqs. al.* **b** *expressius i. q. communitas – Gemeinschaft:* CAPIT. part. Saxon. 10 quicumque hoc idem fraude contra regem vel -em christianorum consenserit *eqs.* EPIST. Teg. I 10 H<einrico> christianae -is ductori . . . devotissima munia *(in formula salutationis).* RUP. TUIT. vict. 3,28 p. 117,5 percussi sunt Iudei, et super aliam -em, scilicet super omnem sanctam ecclesiam, Moyses princeps . . . constitutus est. HIST. peregr. p. 170,29 nec aliunde christiane -is auxilium expectabat *imperator. al.* **2** *de animalibus i. q. grex – Herde:* WANDALB. mens. 126 -em . . . qui *(lectus)* servet equinam.

C *meton. de regione i. q. fines, pagus – (Stammes-)Gebiet, 'Gau':* **1** *in univ.:* EPIST. var. II 5 p. 305,22 qui *(monachi regulares)* iussu imperiali tota coenobia -is nostrae . . . instruere debebunt *eqs.* WIDUK. gest. 3,63 per omnem Franciam Saxoniamque et vicinos (vicinas *var. l.*) circumquaque -es. BERTH. chron. B a. 1067 p. 204,4 Burchardus . . . -em Leuticorum viriliter devastavit (*sim* a. 1069 p. 207,6 Heinricus rex -em Leuticorum devastat). *expressius de orbe terrarum in locut.* ubinam -ium *('wo in aller Welt'):* EINH. Karol. 9 p. 13,2 ut ne fama quidem remaneret, ubinam -ium quaeri potuisset *hostis.* **2** *ponitur pro patria:* HRABAN. epist. 29 p. 446,33 Bonifatius . . . episcopos -is suae credidit consulendos, ut *eqs.*

IV *per confusionem:* **A** *c.* genus: TRACT. de aegr. cur. p. 326,17 gonorrea est fluxus seminis involuntarius, 'gonos' enim -s dicitur, 'rois' fluxus, inde *eqs.* (*cf.* ALPHITA G 40 gonos, id est genus vel semen). *v. et p.668,38.* **B** in -bus *c.* ingentibus: HRABAN. carm. 39,91,6 Sathan . . . religatus in Tartara, . . . Cocyti . . . charybdibus submergetur in -bus (*leg.* ingentibus).

gentaculum *v.* ientaculum.

gentiana (ie-, gin-, genci- *sim.*), -ae *f.* γεντιανή – *Enzian (fere usu bot., pharm., medic.):* **1** *in univ.:* GLOSS. med. p. 12,6 basilisca: id est -a. CONSTANT. AFRIC. grad. p. 367,10 -a calida est et sicca (*sim.* HILDEG. phys. 1,31 -a satis calida exsistit. MATTH. PLATEAR. gloss. [?] p. 369G. CIRCA INSTANS p. 20av). ALBERT. M. veget. 6,353 -a est herba, quae a radicibus suis immediate emittit folia. **2** *in medicamentis, antidotis sim.:* PAUL. AEGIN. cur. 252 p. 198,24 r<ecipe> camedrios ÷ I, -e (*3,77,5* γεντιάνης) ÷ IX *eqs.* ANTIDOT. Lond. p. 18,3 -a < I, amomi < I, costo < I *eqs.* RECEPT. Lauresh. 2,189 -ę dḡ III. *ibid. saepius.* BOTAN. Sangall. 13capit. nomen herba ginc-a. 50,3 -a. PULVIS contra febr. p. 24,4 ex speciebus herbisque . . .: pipere ÷ I, -a ÷ I. ANTIDOT. Glasg. p. 101,19 piperis albi dr. VIII, ienc-a dr. IV. *saepe.*

genticula *v.* ientaculum. **gentiletas** *v.* gentilitas.

gentilicius (-itius), -a, -um. *confunditur c.* gentilicus: *l.72.* **1** *adi.:* **a** *qui populi, gentis est, nationis proprius – volks-, stammeseigen, -typisch:* **α** *in bonam partem:* CARM. var. III C 4,21 quę . . . hauserunt fontibus imis ipsorum proprię -ęque sophię perspicui Greci . . ., lexeos vocitant et dianoeos. **β** *in malam partem:* ANNAL. regni Franc. a. 825 p. 167,25 promissam fidem . . . -a (-tia, gentilia *var. l.*) perfidia commutavit *Wihomarcus.* a. 827 p. 172,16 conplures novarum rerum -a (-tia, gentilia *var. l.*) l e v i t a t e cupidi (ANNAL. Sith. a. 816 [MGScript. XIII p. 37,39]). WANDALB. Goar. 2,7 cum . . . omnes Romanae nationis . . . homines . . . quodam -o (-tio *var. l.*) odio execraretur *(sc. Reginarius) eqs.* HINCM. annal. a. 861 p. 86,9 Guntfridus et Gauzfridus . . . -a (gentilia *var. l.*) mobilitate . . . a Karolo . . . deficiunt. **γ** *in neutram partem i. q. vernaculus, popularis, vulgaris – einheimisch, volkstümlich, Volks-:* PRUD. TREC. annal. a. 839 p. 34,13 munera -tia deferentes missi. FOLCUIN. Lob. 20 quem librum *(sc. de arte grammatica)* -o loquendi more 'sparadorsum' vocavit *Ratherius.* DIPL. Westph. 11 p. 31,1 (spur.) concessimus *(sc. Ludowicus Pius)* piscationem . . ., quae . . . -o nomine ab indigenis hocwar nuncupatur. *remissius i. q. competens – eigen(tümlich):* EINH. Marc. et Petr. I 3,18 is *(iuvenis antea mutus)* . . ., ut sibi -um erat, barbaro sermone loquebatur. **b** *qui ordinis, nobilis loci proprius est – standesgemäß:* VITA Ansb. 7 (MG Mer. V p. 623,28; s. VIII./IX.) Theodericus adolescens . . . venatibus, ut sibi -cum erat, insistens *eqs.* (*cf. notam ed.; sim.* EINH. Karol. 22 p. 27,11 exercebatur . . . equitando ac venando; quod illi -um erat). *expressius de insignibus familiae liberalis i. q. familiaris – Familien-:* CHART. Basil. A I 336 p. 505,14 (a. 1225) participes esse debeant *abbates:* . . . in iure . . . largiendi arma -tia cum scutis retortis et erectis. **2** *subst. neutr.:* **a** *nobilitas – edle Abkunft, Adel:* TRANSL. Eug. Tolet. 17,9 matrona . . . cum suo filio . . . magis in suo fidentes -o quam in . . . antestitis solatio. *v. et p.671,44.* **b** *accedente sensu eruditionis i. q. cultus – feine, edle Art, Bildung:* HUGO FLOR. hist. p. 349,24 estis *(sc. comitissa)* litteris erudita, quod est -tium sive civilitas magna.

gentilicus, -a, um. *ethnicus, paganus – heidnisch:* LIBRI Karol. 4,20 p. 538,24 istorum *(sc. imperatorum)* imagines . . . -um et obsoletum quendam errorem referentes adorandę circumferuntur. FUND. Schild. 8 p. 1049,48 terra . . . nostra . . . multos adhuc sectatur errores -os, qui licet furca divini verbi arceantur *eqs.* 11 pro -o ambarvali.

gentilis, -e. *confunditur c.:* genitalis: *l.54.* ?gracilis: *p. 671,26.*

1 *adi.:* **a** *spectat ad nationem, gentem, familiam:* **α** *qui eiusdem gentis est, vernaculus, domesticus – stammeseigen, einheimisch:* EDICT. Roth. 194 si quis cum ancilla -e (-i, -em, hominis -is *var. l.*) fornicatus fuerit, conponat . . . solidos viginti, si cum Romana ancilla, . . . duodicem. CHART. Alsat. B 51 venit Praeiectus ad locum, quem Doroangus -i lingua barbari vocitant. LIBER hist. Franc. 4 habere et leges coeperunt *Franci*, quae eorum priores -es tractaverunt. VITA Serv. 35 p. 107,20 eo, quod -bus ac provincialibus consilium ageretur de negociis, in littorea Reni deambulabat *(sc. familia Servatiana)* tristis harena. *in malam partem: v. p.669,53.55.59.* *?barbaricus – ?nicht-romanisch:* FORM. Andec. 51 rogo . . . per hunc mandatum . . . servo meo nomen illo, nacione -e, quem mihi confugio fecit . . ., admallare . . . faceas. **β** *ad originem spectans – auf die Ab-, Herkunft bezogen (ellipt.):* CONR. MUR. summ. p. 33,16 (vs.) cuias . . . sola patria vel sola gente requirit . . .; sic distingue duo: 'cuius' -eque 'cuias' *(suppl.:* nomen *[ex Novo Graecismo]).* **γ** *nobilis, honestus, generosus – vornehm, edel, 'von Stand':* ANSO Ermin. 7 (MGMer. VI p. 466,6) interiit vir -is . . . Radbodus princeps Frisianorum. CHART. Tirol. notar. I 430 p. 203,12 toto tempore vite sue . . . sunt *Conradinus et Henrighetus* l i b e r i et -es homines (*ibid. iterum;* COD. Wang. Trident. 67). *al.* *de falconibus ('Edelfalke'):* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 29,18 ut faciunt modi accipitrum et falconum -ium. 4 p. 119,4 de -i ramagio: falco . . . -is ramagius in venando *eqs. ibid. al.* **δ** *hereditarius – erblich:* ACTA imp. Winkelm. I 158 p. 132,35 (dipl. Frid. II.) largimur in beneficium sive rectum feudum et -e quinque denarios in pedagio Taurinensi. *ibid. iterum.* **b** *spectat ad fidem i. q. ethnicus, paganus, christianam fidem non profitens – heidnisch, nichtchristlich:* **α** *in univ.:* CONC. Merov. p. 108,7 si aut -is dominus fuerit aut alterius sectae *eqs.* p. 133,17. IONAS BOB. Columb. 2,23 p. 280,16 fuit *Bertulfus* . . . genere nobilis, licet -is. CHRIST. STAB. Matth. 18 l. 164 etnicus grece, latine -is dicitur. NADDA Cyriac. I 25 quot christianorum diis -bus (genitalibus *var. l.*) immolando occidisset *Maximianus eqs.* RANGER. Anselm. 1482 de vestimento, de potu . . . cura -is sollicitetur homo; qui Christum sequitur *eqs.* HELM. chron. 5 p. 14,15 multam apud regem *(sc. Danorum)*, licet -em, . . . gratiam . . . consecutus est *Anscarius. al.* *per enallagen:* ALDH. virg. II 1251 -bus armis ecclesiam Christi tempestas saeva cruentans *eqs.* ANNAL. Altah. a. 907 occisio Bawariorum in -i gladio *(i. per Ungaros).* **β** *c. respectu poetarum vel scriptorum antiquorum:* CONC. Karol. A 50D,57 p. 653,40 in historia -i refertur moris fuisse Romanis *eqs.* HRABAN. epist. 50 p. 505,2 iuxta illud -is poetae *(i. Vergilii)*, quo ait: '*eqs.*' GUNZO epist. 2 p. 22,7 unde -i homini *(i. Iuvenali)* cognitio cucullatę perversitatis *(sc. est)*? *al.* **2** *subst. (fere masc. vel fem.):* **a** *compatriota, popularis – Landsmann, Volks-, Stammesgenosse:* LEX Raet. Cur. 25,4,6 -es, qui Latinum non intellegunt . . ., illi vero testamentum facere possunt. LUP. FERR. epist. 6 p. 16,9 -i nostro Bodoni, quem nobis fidum credebat *Marcwardus*, . . . litteras . . . reliquit. RAHEW. gest. 4,37 p. 280,23 in suos proprios

[Konstanciak]

-es ... amplius quam in nostros insaniebant *Ligures.* 4,71 p. 317,1 respondent *Cremenses* se non adversus principem, sed contra -es suos Cremonenses arma sumpsisse. *ibid. iterum. al.* **b** *ethnicus, paganus – Heide (fere usu plur.; sing.: l.8.10.22):* **α** *in univ.:* IONAS BOB. Ved. 7 p. 316,9 qualiter ... christiani ... superstitiones -ium ... studeant pretermittere. DIPL. Pipp. 4 p. 7,5 qui *(monachi)* ... -es ad christianitatem convertunt. HROTSV. Cal. 9,17 tuo *(sc. Iohannis)* magisterio a -i in christianum ... transmutatus virum ... vivam *(sc. Calimachus) eqs.* METELL. exp. Hieros. 5,40 -em ... fuit ... Boimundus adorsus: *'eqs.'* ALFAN. premn. phys. 3,33 p. 57 ⌞-ium multi⌟ *(PG 40,604B* 'Ελλήνων οἱ πολλοί) risum faciunt. *al. v. et p.672,7. adde:* PASS. Leod. 7 (MGMer. V p. 289,9) stultorum et pene -ium depravatus *(sc. rex)* consilio ..., quod per sapientium consilia confirmaverat, refragavit. **β** *c. respectu poetarum vel scriptorum antiquorum:* IDUNG. PRUF. dial. 1,106 libros -ium legere solemus, ut *eqs.* HIST. peregr. p. 130,8 illud ... -is *(sc. Ovidii)* dictum: *'eqs.' al.* **γ** *iuxtaponuntur Iudaei:* SALOM. II. epist. 24 p. 410,11 ut ... mediocribus et maximis, Iudaeis et -bus vos *(sc. episcopum)* unum omnia perdiscat *puer* effectum. OTTO FRISING. chron. 4,18 p. 206,5 quamvis Deo ... Iudeum vel -em vel non baptizatum ... possibile sit salvare *eqs.* **c** *praevalente notione originaria i. q. homo agrestis, agricola – Landmann, Bauer:* MAPPAE CLAVIC. 276 p. 239,11 fructus ... eius *(sc. cucuderae [i. cynosbatus; cf. vol. II. p. 2188,33])* est similis zizifae ..., pro quo vocaverunt gratiles (-es *var. l.*; COMPOS. Luc. P 24 -es) zizifa agrestis. *fort. huc spectat: p. 670,69.*

adv. **gentiliter.** *modo paganorum – auf heidnische Weise, heidnisch:* LIBRI Karol. I 3 p. 120,16 se 'divos' suaque gesta 'divalia' -r nuncupare non formidant *Constantinus et Irena.* GERHOH. psalm. 78 p. 671,17 per gentes, id est homines -r viventes, nomen Dei blasphematur. *al. fort. huc spectat:* GESTA Trev. 19 p. 154,6 qui *(Damasus papa)* ipse Mars -r appellatur, in nostro sermone sonat virginem dulcem.

gentilitas, -atis *f.* *script.* -letas: CHRON. Fred. 4,68 p. 154,25. **1** *gener.:* **a** *origo, genus – Abstammung, Herkunft:* PAUL. FULD. Erh. 1,1 (ed. Levison) Herhardus ... Narbonensis -e, Nervus civilitate, genere Scoticus fuit. VITA Serv. 54 p. 126,9 miles quidam -e (genere *var. l.*) Brabandus, genere ingenuus, ingenii mali *eqs.* **b** *generositas, nobilitas – Vornehmheit, Adel:* **α** *strictius:* TRANSL. Eug. Tolet. 17,11 rex coeli vilipendens illorum *(sc. matronae et filii eius)* -em, qui operari suos iusserant *(sc. in die festivitatis; antea:* gentilicium *[cf. p.670,7]). meton. de stirpe principum ('Herrschergeschlecht'):* THIOFR. Willibr. I 11 p. 467B noluit *princeps* ... deprehendi leges a se infringi, quas ipse primus primum ex -e ... instituit. **β** *latius de nobilitate cordis, morum:* RUOTG. Brun. 28 cui *(abbati)* ordinato ... scripsit: 'ut sis, quod vocaris, cura, -i ne degeneres'. VITA Serv. 2 p. 7,5 quante ... generositatis quamque amplissime -is educaverit *urbs Tungris* cives *eqs.* **c** *de rebus i. q. ornatus, decus – (vornehme) Pracht, Würde:* BERENG. TREV. laud. 3,2 p. 966D nobilitatem ... eius *(sc. Helenae imperatricis)* apud Treviros aedificiorum suorum adhuc antiqua testatur -s. **2** *spec.:* **a** *grex paganus, multitudo paganorum – Heidenschaft, -volk:* **α** *in univ.:* WETT. Gall. 6 imagines ... deauratas superstitiosa -s ... colebat. VITA Liutg. I 18 a ... Fosete, quem stulta -s deum estimabat *eqs.* GODESC. SAXO theol. 2 p. 92,1 -s ... non pro gentili, sed pro gentilibus ponitur. CHRON. Reinh. p. 548,7 cum ... -s circa sacratissima ... loca christianis ferocissime inmineret *eqs. persaepe.* **β** *iuxtaponuntur Iudaei:* MANEG. c. Wolfh. 21 p. 91,17 hinc sinagoga perdidit cruorem animalium, illinc -s culturam idolorum *(sc. post effusionem spiritus sancti).* **γ** *in allocutione:* CARM. Bur. 46,6,2 confusionis civitas decepit te, -s. **b** *cultus paganorum, fides pagana, paganitas – Heidenkult, Heidentum:* LIBRI Karol. I 3 p. 120,10 priscę -is ... error Christi adventu repulsus ... cernitur *eqs.* EPIST. divort. Loth. 2 p. 211,24 funesta vulnera ... apostolico antidoto in caeca -e salubriter procurata *eqs.* PILGR. ad Bened. p. 44,18 quorum *(barbarorum)* licet adhuc -e sint quidam detenti *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. I 1 beatus ... exstitit ... parentibus pro mundi gloria non infimis, -is tamen servitute captivis. *al. pro aetate designanda:* CAPIT. reg. Franc. 248 p. 175,1 quod ... a paganis regibus tempore -is ad honorem Dei collatum est *eqs.*

***gentilizo,** -avi, -are. (gentilis) *absol. i. q. gentilem fieri – zum Heiden werden (in lusu verborum):* HIST. de exp. Frid. I. imp. p. 92,5 alii ... desperantes ... christianę fidei renuntiarunt et cum gentibus -verunt.

***gentilogia,** -ae *f.* (γενεθλιαλογία) *spectat ad artem apotelesmaticam i. q. constellatio horoscopica – Horoskop aufgrund der Geburtsstunde, das Nativitätsstellen:* ANON. astrolab. p. 372,31 ut Chaldaicas reticeam -as, qui omnem humanam vitam astrologicis attribuunt ratio<ci>nationibus. *cf.* *genezia.

***gentilupus,** -a, -um. (gens *et* lupus) *in lusu verborum (per etymologiam) nominis 'Theodulfus' (gothice 'thiuda' gentem, 'wulfs' lupum significat; de re v. D. Schaller, Festschrift B. Bischoff. 1971. p. 124sqq.):* THEODULF. carm. 27, 64 Scottus sottus cottus trinomen habebit, gutture -um clamat et ipse cavo.

***gentiosus,** -a, -um. (gens) *nobilis, excellens – vornehm, herausragend:* VITA Serv. 3 p. 8,6 Octaviam (*sc. urbem; cf.* 2 p. 6,14sq.) ..., oceani et continentis -um ac prepotens emporium, ... Maternus ... adiit.

genu, -us *n. vel semel (l.40) m. vel semel (l.40) f.* *script.:* ie-: *l.49.72. p.673,6.9.* iae-: *l.40.* ianua: FORM. Flav. 117c. *form.: gen. sg.* -u: *p.673,23.25.26.27. al. plur.: acc.:* -us: *p.673,4. adde* CHART. Tirol. notar. II 479. *decl. I.: l.40. decl. II.: l.37.44.64. p.673,17. al. acc. graec. (occurrit in schedulis nostris tantummodo s. VIII.): l.36.65. confunditur c.* gena: *l.46. metr. synaeresis:* LAMB. LEOD. Matth. I 360.

γόνυ, *geniculum – Knie:* **I** *proprie:* **A** *spectat ad homines:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* LEX Baiuv. 8,4 si *(sc. quis)* indumenta *(sc. virginis)* super genucula (-a *var. l.*) elevaverit *eqs.* TRAD. Frising. 39 p. 67,7 adfligor *(sc. Oadalger)* doloribus resoluta -a. MIRAC. Gertr. II 4 p. 473,16 erat ... puella ... debilis -uisque contracta. p. 474,8 absoluta sunt vincula de -uis debilibus. URSIN. Leod. 29 (MGMer. V p. 352,19) aderat femina ... in tantum curva, ut etiam caput inflexum poene adheserat iaenuam. TRANSL. Viti 12 adfuit ... claudus utroque -u, plus autem dextero, qui paene natibus haerebat. WALTHARIUS 1326 ut iam perculso sub cuspide -a labarent. *persaepe. v. et vol. II. p. 1974,34. in imag.:* EPIST. Ratisb. 19 p. 341,16 vixi indiscrete ...; venit somnolentia animique caput -uis torporis inclinavit. **b** *de variis gestibus:* **α** *de genuflexione deprecantium:* EPIST. Bonif. 49 p. 79,11 flexis genarum poblitibus et salsis lacrimarum imbribus rogitantes (*sim.* CHART. Westph. VI 426 [a. 1244] prostratis -bus et fusis lacrimis). GESTA Aldr. 1 p. 308,23 flectendo ienua pectusque tundendo ... deprecatus est, ut *eqs.* FROUM. epist. 8 inepte -u flectere compellimur. *al.* -u posito *i. q. genuflexo – kniend:* WALTHARIUS 1036 -u posito viridem vacuaverat *Trogus* aedem *(i. vaginam gladii) eqs.* **β** *de amplexione, attactu sim. geniculorum superioris cuiusdam:* RIMB. Anscar. 25 p. 55,21 ille *(Anscarius)* ... ad -a eius *(Adalhardi abbatis)* accessit sperans eum se velle benedicere. DIPL. Karoli III. 119 Arvernorum praesul adiens -a serenitatis nostrae innotuit, quoniam *eqs.* FROUM. epist. 45 quę *(folia)* rogo -a vestra amplectens, ut mihi remittatis. PAUL. FULD. Erh. 2,3 (2,4) p. 18,13 (ed. Levison) quotiens ... tremendi iudicis procumbo -bus (pedibus *var. l.*) *eqs. al. adde:* WALTHARIUS 248 virgo viri -bus curvata profatur: *'eqs.'* WIDUK. gest. 1,22 p. 32 (rec. B) laetus Adelbertus inclinatur ad -a pontificis *eqs.* **γ** *de gestu reverentiae vel deditionis praestandae:* ARBEO Corb. 21 p. 212,14 prosiliens *(sc. rex)* -uis (-bus *p. corr. 1*) provolutus episcopi. FORM. Senon. I 44 -a flexa ... ad pedes vestros *(sc. regis)* suggerere mihi ancilla vestra oportebat. WALAHFR. carm. 21,14,2 non dant *(sc. martyres)* liba diis -uve ponunt. POETA SAXO 5,84 tibi *(sc. Christo)* laudes modulentur cuncta creata atque -u flectant inferus, arva, poli. PONTIF. Rom.-Germ. 99,310 p. 87,38 pro Iudeis tantum non flectatur -u. CHRON. Noval. 3,32 adoravimus ... eum *(Karolum in tumulo sedentem)* statim poplitibus flexis et i-a *(sc. flectentes).*

[Konstanciak]

2 *eccl. et liturg.:* **a** *in univ.:* FRAGM. sacram. Arnon. add. p. 59,23 effuge liquefactus *(sc. diabolus)* de ventre, de visceribus, de femoribus, de -bus *(in exorcismo).* AGNELL. lib. pont. 1 l. 10 oravit *(sc. s. Apollinaris)* et ubi genus (genu *var. l.*) posuit, lapis mollis apparuit. EPIST. var. I 13 p. 514,5 per totam noctem . . . festivitatis . . . -a (i-a *var. l.*) non flectimus. WALAHFR. exord. 26 p. 505,1 quibus . . . horis . . . sine -um flexione orandum sit *eqs.* CONSUET. Eins. 80 p. 253,9 intrantes oratorium provolutis -bus orant. LIBER tram. 87 p. 134,19 i-a non flectant *(sc. monachi). saepe. de animalibus personatis more hominum orantibus:* WALAHFR. Mamm. 4,9 silvestres venere greges, animalia iussu acta Dei fixoque -u patienter adorant. **b** *alleg.:* HRABAN. univ. 6,1 p. 176[C] -a mystice confessionem humilitatis significare possunt. p. 176[D] aliquando . . . -a significant virtutem fidei . . .; item -a aliquando pro membris Christi posita intelliguntur. **3** *anat.:* **a** *in univ.:* RECEPT. Sangall. I 116 ad tumorem -uorum vel cruarum. CONSTANT. AFRIC. theor. 2,8 p. 6b[v] in . . . spacio supremo est rotundum os cartilaginosum atque concavum, cuius concava cruris et coxe intrant ossa: hocque vocatur -u. ROGER. SALERN. chirurg. 4,48 de vulneribus -um. BRUNUS LONG. chirurg. 1,20,9 p. 119[D] -u dislocatur secundum tres modos: *eqs.* WILH. SALIC. chirurg. 3,13[capit.] p. 346[E] de fractura rotulae -u. *saepe.* **b** *in iunctura* oculus *vel* lumen -u *(de patella ['Kniescheibe']):* ALBERT. M. animal. 1,488 lumen -u non habet aliquid respondens in cubito . . ., quia os, quod lumen -u vocatur *eqs.* WILH. SALIC. chirurg. 4,5 p. 39,14 quod *[os rotundum]* vocatur oculus -u. *al.*

B *spectat ad animalia:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 18,5 aliquando manent *aves* . . . prope ripam tenendo pedes suos in terra sub aquis usque ad -a. p. 18,7. 2 p. 129,2 pendentes *(sc. plumae)* sub -bus versus caudam. **C** *spectat ad sidera:* WANDALB. mens. 109 inflexo . . . -u . . . Tauri frontem Maiades septenis ignibus aurant. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,214 quem *(circum)* pia . . . ornavit gratia signis . . . prolapsoque -u rabido furit Hercules ictu. ALBERT. M. miner. 3,1,6 p. 67[a],21 quae *(stellae)* sunt in cornu Arietis cum ea, quae vocatur -u Persei. *cf.* geniculum.

II *translate in descriptione genealogiae i. q. gradus cognationis – Verwandschaftsgrad, 'Knie' (de re v. Dt. Rechtswb. VII. p. 1155 s. v. 'Knie' et Mediaeval Latin Dictionary. I. p. 1067[a]):* CAPIT. episc. I p. 217,7 ut nullus sibi accipiat *(sc. coniugem)* de propinquitate usque in quinto -u *(v. notam ed.).* p. 217,8 non separentur coniugati in quarto -u. *al.* HINCM. epist. 136 p. 89,15 quod a quarto -u et in reliquum pertinentes sibi *(feminae)* copulari valerent. DECRET. Frision. A p. 45,5 quando . . . vult puer ille dividere *(sc. hereditatem)*, et suus patruus non vult, dicit, quod ipse uno -u proximior sit. p. 46,9 quisquis viderit cognato suo sanguinis effusionem inferri . . ., qui sibi sit ita propinquus, quod sibi sit infra tertium -u *eqs. Konstanciak*

genuale, -is *n.* *crus, pes ligneus – Holzbein:* CARM. var. III C 14,12 (MGPoet. V p. 657; s. XI.) -e meum *(sc. hominis truncati)* proiecit *latro* in arboris altum. 14,16 (p. 658) saltem -e meum conquirere secta *(sc. sacerdos).*

Genuarius *v.* Ianuarius. **genuclio** *v.* geniculo.

genuclum *v.* geniculum.

***genucularius,** -a, -um. (gena) *qui in genis est, genis adhaeret – auf der Wange befindlich, an der Wange haftend:* WOLFHARD. Waldb. 2,7 patescentibus -is thecis visus rediit ad pupillas.

genuculum *v.* geniculum.

genuflecto, -flexi, -flexum, -ere. *divisim scriptum: p.674,1. al. usu medial.: p.674,4. gerundivum pro subst.: p.674,6.*

pedibus se inclinare, genua curvare – sich (hin)knien: **1** *strictius:* **a** *in univ.:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 180,5 inclinabit *falconarius* se et -et ex illo latere, unde non tenet falconem. *ibid. al.* **b** *de gestu humilitatis:* **α** *gener.:* RUP. TUIT. vict. 8,9 p. 254,1 ut dicas longe esse minus vultum submittere vel pronum inclinare quam -ere, quod fiebat Aman. SALIMB. chron. p. 223,7 devotissime -endo petiit *rex* orationes et suffragia fratrum. p. 324,36 quod fratres sui *(sc. episcopi)* -rent coram eo, cum sibi in mensa fercula apponebant. *al.* **β** *eccl. et liturg.:* BEDA hist. eccl. 3,17 p. 161,4 ubi *(sc. in ecclesia)* intrantes genu flectere . . . deberent. ORDO Rom. 10,26 adorato altari -ens (genua flectens *var. l.*) ante episcopum accipiat *diaconus* ab eo benedictionem. PONTIF. Rom.-Germ. 98,66 tres acoliti -xi ante eum *(episcopum)* aquam manibus ministrent. THEOD. TRUD. Bav. 32 hunc *(lapidem ponderosum)* inter frequens -endum et semper orandum brachiis tenebat. *persaepe.* **2** *latius i. q. in genua concidere – in die Knie gehen, stürzen:* SALIMB. chron. p. 599,31 super sellam equi habuit *Karolus* firmum ictum ita validum, quod equus -xit.

genuflexio, -onis *f.* *actio pedibus se inclinandi, genua curvandi – das (Hin-)Knien, Kniefall (de gestu humilitatis, usu eccl. et liturg.):* **1** *ante hominem facta:* VITA Rimb. 18 una sanctimonialis . . . cum -e et crebra capitis inclinatione . . . illum venerari . . . videbatur. **2** *ante Deum facta:* CAPIT. reg. Franc. 112,43 orationes . . . dicantur in eclesia cum -e. BRUNO QUERF. fratr. 27 relictus est frater in ecclesia . . ., qui -es faceret. CAES. HEIST. hom. exc. 3 cum in -e nimio impellente fervore . . . genu vel tibiam vulnerasset *sanctimonialis eqs.* CHART. Culm. 76 p. 53,32 predictos ad communionem et participationem . . . ieiuniorum, -um, elemosinarum . . . recipimus. *saepe.*

***genuilis,** -is. (ingenuus; *per analogiam ad* servilis *formatum*) *liber – frei:* DIPL. Zwent. 5 p. 27,9 quae *(loca)* faciunt hobas XCVII et dimidiam inter ingenuiles (-es C) et serviles. DIPL. Otton. III. 261 dedimus Siggoni unum mansum -em, qui Teutonica lingua lazeshuova dicitur. *cf.* ingenuilis.

1. genuinus (-ugi-), -i *m.* *dens molaris, maxillaris – Backenzahn:* **1** *proprie:* ALDH. virg. I 36 p. 284,7 quatenus . . . ursorum -is (-uginis, ginguinibus, ginginis, gingivis *var. l.*) carperentur *confessores Christi.* **2** *in imag.:* ALDH. virg. I 11 p. 240,2 quae *(beluae, i. vitia)* rabidis molaribus et venenosis -is (ging[u]inis, ginvinis, gingivis *var. l.*) inermes quosque . . . discerpere nituntur. RATHER. epist. 30 p. 172,15 ut -um vestrum *(sc. cavillatoris)* nos ita rodentem pistillo huiusmodi conteramus *(cf. notam ed.).*

2. genuinus, -a, -um. **1** *adi.:* **a** *innatus, proprius – angeboren, eigen(tümlich):* VITA Ludow. Pii 37 p. 422,8 solitam loci perfidiam habitatorumque -am experti sunt *comites* fraudem. BRUNO MAGD. bell. 32 p. 35,1 nisi Deus eos *(paganos)* . . . velut -ae crudelitatis oblitos . . . iuberet quiescere. OTTO FRISING. chron. 6,2 p. 263,20 ob antiquae fortitudinis -am virtutem. *al.* *spectat ad peccatum originale:* WALAHFR. carm. 76,29 quae licet emerui -i sorde veterni, non tamen ante tuli, quam *eqs.* **b** *naturalis – natürlich:* ALDH. virg. I 18 p. 247,2 quem *(hominem)* materna fecunditas -a nativitatis matrice in mundum edidit. *al.* AMALAR. ord. antiph. 27,7 in diebus festivis spiritum gaudii fragilitate humana et -o usu declinavit ad . . . laetitiam ventris. **c** *hereditarius – ererbt:* ADSO Waldeb. 1 (MGScript. XV p. 1173,6; s. X.[2]) inter quae *(praedia)* vicum . . ., -um . . . eius solum, . . . tradidit. THEOD. AMORB. Mart. 2 p. 422,6 dum -a substantia opulentus videretur, iam quasi nihil habens . . . pauper cum monachis spiritu dives erat Christo. **2** *subst.:* **a** *masc. i. q. proles – Nachkomme (de infante lactante):* CAPIT. episc. I p. 48,1 missa in -um quando celebretur *(cf. notam ed.).* **b** *neutr.:* **α** *principale, originale – das Ursprüngliche:* OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 16,16sqq. videamus, quid -um, quid nativum appelletur; . . . -um dicitur tamquam generans et non genitum. *ibid. al.* **β** *ordo nativus – Geburtsstand:* ARDO Bened. 30 p. 213,7 summum . . ., quem -o (iam animo *var. l.*) perceperat, pro Christo abiecit honorem.

adv. **genuine.** *vere, sincere – wahrhaftig, aufrichtig: v. p.597,8.*

***genuitas** (genietas), -atis *f.* (ingenuitas) *libertas – Freiheit:* LEX Ribv. 69,5 si quis pro hereditatem vel pro ingenuitatem (-e[m], -ietate, ingenuitate *var. l.*) certare coeperit *eqs.* CHART. Sangall. A 197 ut ab hac die annis singulis censum pro vestra -e ad coenobium sancti Galli persolvatis *(sc. liberti).* *cf.* genuus.

genunculus *v.* geniculum.

genus, -eris *n.* *(m.: p.675,24.36; f.: p.675,35) script. et form. sing.:* *dat.* -o: WALDR. carm. 1,1,20 *(var. l.).* *acc.* -em: *p.675,36.* *abl.* -i: CAPIT. reg. Franc. 26,19.

[Weber]

I *origo – Abstammung:* **A** *in univ.:* Conc. Karol. A 5 p. 39,10 alter *(haereticus)* . . . -e Scottus est. Walahfr. carm. 87, 5 Saxo . . . -e et gremio nutritus *(sc. Bernaldus praesul)* in Auuae aulica. Widuk. gest. 1,22 p. 31,3 obscuro -e natus *(sc. Hatho)*. 3,16 hi *(viri)* erant Thuringi -e. Thietm. chron. 1,10 milites optimi et -e clarissimi. Trad. Ratisb. 576 senatores . . . sublimes -e dederunt tres mansos. *persaepe*. *c. sensu consanguinitatis:* Form. Sangall. I 10 p. 384,20 omni simulatione vel -is propinquitate . . . postposita. Epist. Worm. I 2 p. 17,22 haud aliter aquilę congregantur ad cadaver ac ipsi ad me, lętior si quisque possit . . . vel uno filo -is mihi adhęrere. **B** *ordo (nativus) – Rang, (Geburts-)Stand:* Leg. Wisig. 5,7,17 liberti sive . . . progeniti ex -e manumissorum. Trad. Lunaelac. 131 hoc sciunt multi de -e nobilium in ipsa provincia (*sim*. Chron. Pol. 1,20 p. 46,7). Trad. Frising. 1033 p. 778,15 filii sui *(sc. Alamanni Hiltini)* ex parte matris suae de servili -e erant procreati. Const. imp. II 427,86 si quis . . . de hoc *(sc. crimine)* convictus fieret cum VII testibus militaribus, si est de -e militari, vel cum rusticanis, si est de -e rusticano. *al. v. et p. 679,45. fort. add.:* Widuk. gest. tit. 1,14 triformi -e ac lege vivunt *Saxones* (*sim.* 1,14 gens Saxonica triformi -e ac lege preter conditionem servilem dividitur). **C** *stirps – Stamm:* **1** *gens, populus – Volk(sstamm):* **a** *proprie:* Aethicus 53 Saxonum -s. Rhythm. 88,9,3 omnis -s, tribus, lingua venit ad iudicium *(cf. Vulg. apoc. 5,9)*. Hraban. carm. 95,2 quam *(feminam Wigfrid)* Saxo atque Thuring gaudet habere -s. Hist. duc. Ven. 4 (MGScript. XIV p. 75,39) licet maximum Venetorum -s . . . cecidisset. *persaepe*. **b** *meton. de legatis, vicariis gentis:* Dipl. Otton. I. 340 p. 465,4 ressidentibus *(sc. in iudicio)* cum eis *(sc. papa et imperatore)* Romanorum, Francorum . . ., Allamanorum -s. **2** *domus, familia – Sippe, Familie (interdum i. q. ramus – Familienzweig, e. g. l. 33. al.):* Lex Sal. Merov. 44,8 qui *(consobrinae filius)* ex materno -e venit. Lex Baiuv. 3,1 dux . . . semper de -e Agilolfingarum fuit. Rhythm. 40,21,2 erat Herodis de alia -e. Ermenr. ad Grim. 16 p. 553,20 Virgilius in IIII 'cum -em extinxem' (*cf. Verg. Aen. 4,606* cum -e). Rup. Tuit. vict. 4,7 p. 126,33 ut servato -e Abrahę compleretur promissionis verbum. Trad. Diess. 16a -s Richperti de Brunnen: Richpertus, Imma, Gerdrudis *eqs*.; -s Ratoldi *eqs*. *persaepe*. *fort. add.:* Dipl. Loth. I. 20 pro nobis, coniuge, prole, -e ac totius imperii nostri stabilitate. **3** *progenies – Nachkomme(nschaft), Generation:* **a** *gener.:* Froum. carm. 14,1 dulce -s, proles priscorum sceptrigerorum, salve . . ., inclite princeps. **b** *iur. in formula* tertii -is charta *('Leihe auf drei Leiber'; de re v. H. Brunner, Rechtsgesch. 3I. 1961. p. 304 adn. 46):* **α** *proprie:* Dipl. Otton. III. 278 p. 701,40 carta tertii -is facta est . . . in tribus personis ad pensionem reddendam (*inde* Greg. Cat. chron. II p. 22,28). Greg. Cat. chron. II p. 24,33 per scriptum tertii -is. *al.* Dipl. Frid. I. 533 libellos tercii et quarti -is conservabit *senatus*. **β** *meton.* tertium -s *de charta pacti:* Hugo Farf. opusc. hist. p. 64,24 rogavi illi *(comiti)* tertium -s de alia medietate cum castello Tribuco. p. 65,4 firmavimus tercium -s. *al.* Greg. Cat. chron. II p. 80,6 fecit *abbas* illis *(Martino Riconis et eius filiis)* scriptum, quod Romani dicunt tertium -s, de predicto castello *(sc. Tribuco)*.

II *universitas, species, ordo, forma – Gattung, Rasse, Klasse, Art, Sorte, Gruppe, Form:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad res:* **α** *corpor.:* Lex Baiuv. 4,19 si alicui scalam . . . eiecerit vel quodcumque -s ascensionis *eqs*. Otto Frising. gest. 2,21 p. 124,30 diversorum . . . tormentorum -a fabricantur. Chart. episc. Hild. II 354 p. 165,8 dedit *rector ecclesiae* nobis librum missalem in suo -e valde bonum. Trad. Weiss. app. II 7 p. 329,25 quod grossum sal minuto sali vel calce non misceatur, sed quodlibet in suo -e vendatur. *persaepe*. **β** *incorpor.:* Edict. Roth. 224,4 haec sunt quattuor -a manumissionum. Conc. Karol. A 16 ea -a trium homicidiorum. Wett. Gall. 14 inter cetera laetitiae -a levites ait: '*eqs.*' Ruotg. Brun. 44 p. 47,4 tria . . . -a esse confessionis. Alfan. premn. phys. 34,2 p. 120 est . . . inquisitio -s consilii. Gesta Trud. cont. II 3,6 p. 346,51 in meliorem, quam ante combustionem fuerat *manica*, . . . reformavit *abbas* novoque cooperiendi -e . . . eam cooperuit. Otloh. proverb. P 62 peccandi duo -a sunt: *eqs*. Trad. Garz. 71 p. 65,24 archiepiscopus . . . ex gratia et pietate sua omne -s dubii abstulit. *persaepe*. *v. et p. 677,43*. **b** *spectat ad animalia:* Lex Baiuv. 15,1 si quis caballum aut quodlibet animalium -s ad custodiendum . . . commendaverit. Arbeo Emm. 6 frutecta . . . omnium bestiarum atque ferarum -bus ornata. Poeta Saxo 4,239 nefanda lues pecudum -s omne peremit. Dipl. Conr. II. 156 ne quis . . . alicuius silvatici -is bestias agitare presumat. *persaepe*. **c** *spectat ad homines (angelum: l. 26; daemonem: l. 11):* **α** *in univ.:* Leg. Lang. p. 208,6 aut inerme -s *(sc. religiosorum)* aut in omnibus venerandum. Wett. Gall. 15 quod -s demonis erat mutum usque ad diem tricesimum. Conc. Karol. A 46B,28 quamquam plura sint -a monachorum *eqs*. Agius epic. Hath. 354 surrecturum omne -s h o m i n u m (Widuk. gest. 1,9 indomitum -s h. fore. 1,10 illud -s h. indomabile. *persaepe*). Waltharius 1067 me *(sc. Haganona)* -s infandum prohibet bellare parentum. *al. expressius de homine:* Ps. Plato quart. 2 p. 116,7 significat *philosophus* per '-s -um' hominem. **β** -s humanum *sim. i. q. homines, omnes gentes – Menschen(geschlecht), Menschheit:* Chart. Bund. 17 p. 22,7 (a. 765) in resurrectione h u m a n i -is (Hugeb. Willib. praef. p. 87,8 pro h. -is salute. *persaepe*). Froum. carm. 14,17 cursitet omne -s, cui lingue sufficit usus. Carm. de Frid. I. imp. 2034 mortale -s. *al.* **γ** *spectat ad officium vel negotium:* Walahfr. Mamm. 10,23 odit . . . Deus vitamque -sque magorum. Ekkeh. IV. pict. Mog. 2 principio rerum lux primo facta dierum, arida cum cęlis magnum -s et Michahelis. 332 -s omne sacrans Aaronis (gloss.: sacerdotii). Dipl. Frid. I. 827 p. 35,2 nullus prefectus . . . a panificibus vel a macellariis seu ab aliquo -e hominum in civitate rem aliquam mobilem . . . presumat . . . auferre. *al.* **δ** -s christianum, pium *sim. i. q. christiani – Christen:* Leg. Wisig. app. p. 44,34 ut . . . contra -s christianum agerent *Iudaei*. Walahfr. Mamm. 2,5 cum . . . lictores . . . pium sequerentur . . . -s. Hrotsv. Sap. 2,2 omne -s . . . diligo *(sc. Maria virgo)* christicolarum. Dipl. Constantiae 52 p. 167,2 quando christianum -s illucebat . . . in eadem *(Sicilia)* insula. *al.* **ε** -s gignentium *i. q. mulier(es) – Frau(en):* Syll. Sangall. 12,5,2 qui *(Deus)* plasmasti protoplastum et -s gignentium. **2** *locut.:* **a** (in) id -s *i. q. talis, istius modi – derartig, solcher Art:* Notker. Balb. gest. 1,28 p. 38,17 magistros et opifices omnium id -s artium advocavit *imperator*. Radolf. epist. 7 p. 49,16 eadem *(sc. de pedibus geometricis)* . . . Albino . . . auctore didici et alia perutilia id -s. Adam gest. 3,36 p. 179,9 pecuniam . . . dispersit *archiepiscopus* infamibus personis . . . et histrionibus et id -s aliis. Gesta Ern. duc. I praef. l. 42 dixit *satyrus:* '. . .' et multa in id -s. *persaepe*. **b** in, de -e *i. q. generaliter, omnino – im Allgemeinen, allgemein, völlig, ganz und gar:* Uffing. Ida prooem. l. 27 caeterum de -e stilus lineam hystoricae prosequitur veritatis. Chart. archiep. Magd. 389 ecclesiam . . . sub iustitia parrochiali . . . in -e esse. Honor. III. registr. 318 p. 239,38 concessit civibus in -e ius Gottorum. Albert. M. veget. 2,135capit. de figura florum in -e. *al.* **3** *res – Sache:* Leg. Wisig. 6,2,5 qui in hominibus vel brutis animalibus omnique -e, quod mobile esse potest, . . . maleficium . . . expleverint. **4** *?exemplar – ?Stück:* Carm. Cantabr. A 35,4,1 hi *(lupi)* minuentes numerum *(sc. pecudis)* ⌞per eius summam -um⌟ (peccus devorant tenerum *var. l.*) dant impares ex paribus et pares ex imparibus *(cf. Lexicon mediae et infimae Latinitatis Polonorum IV. 1975/77. p. 522)*.

B *gramm. et rhet.:* Radbert. corp. Dom. app. l. 833 hoc -s locutionis *(sc. 'desiderio desideravi')* in scripturis divinis nunquam nisi pro magno intellectu . . . ponitur. Anselm. Bis. rhet. 1,3 p. 110,13 hoc *(sc. ambiguitatis)* . . . dicendi -s . . . nobis oratoribus in nostris orationibus est fugiendum. Epist. Worm. I 3 p. 19,6 si cuncta sermonum -a meis nutibus servirent. Albert. Stad. quadr. 51 passivi -is R dempta. *al. v. et vol. III. p. 256,40. 289,71*.

C *metr., mus., math.:* Hraban. epist. 2a p. 383,34 qui *(metrici)* . . . metri -s et pedum regulam servant. Ps. Boeth. geom. 383 rationabilium . . . angulorum -a sunt tria, hoc est rectum, hebes, acutum. Mathem. var. Bubnov p. 285,29 quibus duobus -bus, magnitudini dico et multitudini, haec inest passio

[Weber]

contrarietatis, ut *eqs*. ANON. IV mus. 4,1 p. 65,12 distinguitur *inaequalitas* per quinque -a inaequalitatis, quae dicuntur multiplex, superparticulare *eqs. al.*

D *natur. et philos. i. q. universalitas – Gattung(sbegriff):* WALAHFR. hort. 285 vulgaris copia mentae multa et per -a et species diversa coloresque et vires (GODESC. SAXO theol. 22 p. 302,13 filius est de patre, non pater de filio, species de -e, non -s de specie. *persaepe*). ALBERT. M. incarn. 47 p. 222,13 -s dicitur multipliciter, scilicet subiectum et praedicabile. animal. quaest. 1,5 animal agreste et aquaticum differunt -e. *persaepe*.

III *sexus – Geschlecht:* **A** *gener.:* CHART. Bund. 17 p. 21,9 (a. 765) ullus de heredibus . . . meis tam virilis sexus quam foeminei -e ortus. ANNAL. Xant. a. 795 accepit *rex* . . . eorum *(Saxonum)* terciam partem in obsidionem -is masculini. *c. gen. inhaerentiae:* DIPL. Merov. I 131 p. 333,21 villa . . . cum terris, . . . peculiis utriusque -e sexsus (*item* FORM. Senon. I 42 p. 204, 16. *sim.* DIPL. Pipp. 1 p. 4,3 cum . . . gregibus . . . utriusque -is et sexus). **B** *gramm.:* AGOB. 18,8 l. 21 peccatum . . . in Hebreo -is masculini est, in Greco feminini, in Latino neutri. ERMENR. ad Grim. 18 p. 555,16 quando diversa -a simul ponuntur, per neutrum -s resolvuntur. OTFR. ad Liutb. 100 huius *(vernaculae)* . . . linguae proprietas nec numerum nec -a *(sc. linguae Latinae)* me conservare sinebat. *persaepe*.

genutenus *v.* genu *et* tenus.

***genuus,** -a, -um. (ingenuus) *ingenuus, liber – frei:* CHART. Sangall. A 101 (a. 783/87) ut ab hac die presenti sint -i *(sc. Liupnia eiusque filiae)*, tamquam si de ab ingenuis parentibus fuissent nati. *cf.* genuitas.

***geo,** gere. *(fort. subest* χέω; *cf. E. Gottschaller, Hugeburc von Heidenheim. 1973. p. 14. et B. Löfstedt, Der hibernolat. Grammatiker Malsachanus. 1965. p. 137sqq.)* grat(i)as gere *i. q. gratias agere – danken, Dank sagen:* HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,44 Deo ⌞gratas geo *(1,* gero *ed.)*⌟ (gratias ago *var. l.*).

geographus (giro-, gioro-, -afus), -i *m.* (γεωγράφος) *qui terram describit – Erdbeschreiber, Geograph:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 200,3 species *(sc. animalium)* . . . reperiuntur . . ., quales gir-fi (gior- *var. l.*) tradunt. p. 214,24 VI insulas Fortunatas gir-i tradunt. *ibid. al.*

geomantia, -ae *f.* (γῆ *et* μαντεία) *divinatio ex terra facta – Weissagung aus der Erde, 'Geomantie':* DECRET. Burch. 10,43 p. 840^{C} Varro . . . dicit divinationis quatuor esse genera: terram, aquam, . . . hinc -am, hydromantiam . . . dictam autumant. ALBERT. M. mem. 1,2 p. 100^{a},24 sunt . . . tales *(sc. speratívae)* scientiae necromantia et -a et alia huiusmodi. *ibid. al.*

***geomanticus,** -a, -um. (geomantia) **1** *adi. i. q. ad geomantiam pertinens – die Geomantie betreffend (usu subst.):* ROLAND. PATAV. chron. 12,2 p. 160,25 Mercurius deus sapiencie ponitur et septima domus sive in astrologicis sive in -is semper adversantibus assignatur. **2** *subst. masc. i. qui ex terra divinat – einer der aus der Erde weissagt, 'Geomant':* RYCCARD. chron. a. 1230 p. 170,31 (epist.) nobiscum *(sc. magistro Iohanne Toletano)* concordes sunt omnes astrologi et -i Toleti Hyspanie.

geomantis, -is *m.* (γῆ *et* μάντις) *qui ex terra divinat – einer der aus der Erde weissagt, 'Geomant':* THEOD. TREV. phys. 309 -is ex Ciclope (gloss.: id est terra), aeromantis ab orbe, aqua pollet ydromante, aether sed pyromante.

geometer (gio-), -tri *vel* **geometra** *vel raro (l.71)* **geometres,** -ae *m.* (γεωμέτρης) *form. gen. pl.* -rum: *l.65. metr.:* geŏ-: *l.70.71.* -mēt-: *l.69.70.71.*

agrimensor, artis geometricae peritus – Feld-, Land(ver)messer, 'Geometer': Ps. BOETH. geom. 1,1 quia . . ., mi Patrici, -um exercitissime, Euclidis de artis geometricae figuris . . . prolata . . . exponenda . . . suscepi. ANON. geom. I 4,60 p. 362,5 Eratosthenes philosophus idemque -a subtilissimus magnitudinem terreni orbis noscere volens. YSENGRIMUS 2,292 non est aptus gi-r in illis *(sc. agricolis)*, qui mediam iusto limite signet humum. 2,309 non sum gi-r. EGBERT. fec. rat. 1,1231 grammaticus, rhetor, -es. EBERH. ALEM. labor. 48 Euclidis libri . . . figuris pleni non assunt, quos -r habet. ALBERT. M. probl. det. 2 p. 50,47 non est sermo -ae cum non-geometra. *saepe. v. et l. 48.p.679,17.26.*

geometria, -ae *f.* (γεωμετρία) *doctrina geometrica, ars (agri) mensurandi – (Feld-)Messkunst, 'Geometrie':* **1** *proprie:* ALCUIN. epist. 308 p. 471,28 fertur Pythagoram ordinatis interrogationibus puerum quendam de -a (geometrica *var. l.*) magis docuisse quam discere, quid ab eo velle. GREG. CAT. chron. II p. 201,1 (chart.) concessimus *(sc. episcopus)* . . . terrę iuxta -ę rationem modia mille. TRACT. de divis. phil. p. 37,4 mathematica . . . dividitur in astronomiam, -am, musicam, arithmeticam. ALBERT. M. bon. 421 p. 225,1 astrologia et -a et aliae scientiae proficiunt ad prudentiam. *saepe. v. et p.679,49.* **2** *alleg. et per prosop.:* CARM. Cantabr. A app. 2,23,3 quarum *(artium quadrivii)* prima ceterarum mater arithmetica . . ., tercia -a. HONOR. AUGUST. anim. 7 sexta civitas est -a, per quam inquiritur patria. *v. et p.679,8.* **3** *meton.:* **a** *de libro -am tractante:* GERB. geom.$^{tit.}$ incipit -a Gerberti. ANON. IV mus. 4,1 p. 65,3 prout in -a Euclidis . . . habetur. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 85,26 sicut in -a legitur: *eqs.* **b** *forma – Grundriss:* REIN. LEOD. Regin. 10 illa Laurentianae *(i. ecclesiae S. Laurentii)* terminalis arbuscula -e muro inclusa est.

geometrica *v.* geometricus.

***geometricalis,** -is. *script.* gem-: *l.35. qui ad artem (agri) mensurandi spectat, geometricus – die (Land-)Vermessung betreffend, zur Geometrie gehörig:* **1** *in univ.:* SYLL. Bern. 5,110 -i iure hęc collatio fit, ut *eqs.* GERB. geom. 2,5 quaecunque rationabiliter metienda proponuntur, -i theoremate ducatu rationis mensurantur. PETR. DAM. epist. 28 p. 251,17 Eucliden perplexis -ium figurarum studiis incurvum . . . declino. RUP. TUIT. trin. 4,18 l. 892 Moyses . . . cubitos -es computasse credendus est. *saepius. v. et l.45.p.679,21. usu subst.:* ALBERT. M. cael. hier. 4 p. 69,32 nihil intelligitur sine proprio lumine, sicut -ia per principia geometriae. **2** mensa, tabula -is *i. q. tabula calculatoria, abacus – Rechenbrett, Abakus:* Ps. BOETH. geom. 379 tempus est ad -is (gem- *var. l.*) mensae traditionem . . . venire. MATHEM. var. Bubnov p. 250,7 vocatur . . . abacus mensa -is. p. 285,10 cur differentia in -i tabula, id est in abaco, ponatur.

adv. ***geometricaliter.** *secundum geometriae rationes – den Regeln der Geometrie entsprechend:* ANON. geom. I 3,10 quin . . . perpendiculo aequipendium appendatur, quod -r institutum ad mensuram paratur.

***geometrico** (-izo), -are. *secundum geometriae rationes agere, dimetiri – nach den Regeln der Geometrie verfahren, vermessen:* LAMB. ARD. hist. 152 p. 640,34 quem . . . geometricalis operis magistrum . . . non tam in virga quam in oculorum pertica -antem . . . non delectaret aspicere? ALBERT. M. cael. 4,1,1 p. 246,36 geometer . . . -ans secundum actum non indiget extrinseco doctore movente ipsum. eth. II 10,1,9 p. 616^{b}, 10 delectati in eo, quod est -zare, magis inquirunt singula et intelligunt, quae ad geometricam pertinent. *ibid. al.*

geometricus, -a, -um. (γεωμετρικός) *script.:* dyo-: *l.61.* gyo-: ALBERT. M. animal. 2,43. 16,20. 139. geum-: *p.679,15.*

1 *adi.:* **a** *ad artem (agri) mensurandi referens, ad geometriam pertinens – der (Feld-)Messkunst zugehörig, die Geometrie betreffend, geometrisch:* GERB. geom. 6,7 p. 94,2 unam inter eos *(tetragonos)* -am medietatem . . . invenire (ANON. IV mus. 4,1 p. 64,13. *al.*). RUP. TUIT. trin. 40,1098 -ae disciplinae multa sunt in scripturis sacris vocabula. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 96,2 -a demonstratio. ARNOLD. SAXO flor. 1,2,18 invenimus ratione dy-a, rotunditas terre est viginti quatuor milia miliaria (*sim.* ALBERT. M. caus. element. 1,2,3 p. 66,26 ratione -a). WILH. ANDR. chron. 55 p. 708,9 cum . . . virgula -a lapides metiens . . . ipse laborabat *Wilhelmus abbas. persaepe. v. et p.677,65.679,56.* **b** *artis (agri) mensurandi peritus – der Geometrie kundig:* ALBERT. M. cael. 1,4,6 p. 90,97 laborat vir -us ad producendum isoscelem *(sc. triangulum)* sub ratione trianguli (*sim.* metaph. 1,2,10 p. 27,64 'vir -us' [*p. 983^{a},20* γεωμετρικός] sciens causam 'non mirabitur, si diametrum non fiat commensurabile' lateri quadrati). **2** *subst.:* **a** *fem. i. q. ars (agri) mensurandi, ars -a – (Feld-)Messkunst, Geometrie:* **α** *proprie:* IONAS BOB. Columb. 1,3 p. 156,8

quem *(laborem)* . . . desudaverat in grammaticam, rhetoricam, -am vel divinarum scripturarum seriem. DUNGAL. (?) carm. 20, 5,1 qui cupiat formas, quas dat -a, nosse. ERMENR. ad Grim. 7 physica dividitur in arithmeticam, . . ., medicinam, -am, musicam. HROTSV. Pafn. 1,7 quid est hoc, quod dicis quadruvium? :: arithmetica, -a, musica, astronomica. *al. v. et p. 678,6. 51. per prosop.:* SYLL. Sangall. app. 5,51 adveniens G-a virgo (*in marg.:* geometria) perita connumerat loca aetheris atque soli. **β** *meton. de libro geometriam tractante:* COD. Karol. 24 p. 529,21 direximus *(sc. papa)* . . . praecellentiae vestrae *(sc. regis)* . . . libros . . ., id est . . . Dionisii Ariopagitis -am, orthografiam, grammaticam. **b** *masc. i. q. artis (agri) mensurandi peritus, agrimensor – der Geometrie Kundiger, Geometer, Feld-, Land(ver)messer:* GLOSS. med. p. 41,23 maxime fit haec passio *(sc. mania)* . . . multum legentibus . . ., grammaticis, geu-is, calculatoribus. GERB. geom. 2,5 quae *(crassitudo)* . . . altitudo a -is (geometris *var. l.*) vocitatur. COSMAS chron. 1,2 p. 5,12 secundum -os Asia nomine sub suo dimidium mundi obtinuit et dimidium Europa et Affrica. LAMB. ARD. hist. 57 misit . . . Henricus castellanus . . . -os et carpentarios . . ., ut locum cum geometricalibus particis (*leg.* perticis) ambirent. *persaepe*.

adv. **geometrice.** *secundum geometriae rationes – den Regeln der Geometrie entsprechend:* ALBERT. M. summ. creat. II 2,81,1 p. 658b,29 si volumus sequi probationem Almagesti -e inventam . . ., diameter mensurae terrae erit sex millium *eqs.* top. 8,2,6 p. 513a,25 oportet geometram disputare -e. *al.* Ps. AVIC. anim. 6 capit. p. 168 in decimoquinto capitulo . . . agit de vasis -e.

***geometrizo** *v.* *geometrico.

***geometro,** -are. *dimetiri – vermessen:* THEOD. TREV. phys. 296 natura subministret hoc, vel res -et.

georgica (gio-, geho-, -rica, -ia) *subst. neutr. plur.* (γεωργικά) *gen.* -on: *l.37.39. adde* ERCHANB. gramm. p. 89,12.

carmina de agricultura composita – Dichtungen über den Ackerbau, 'Georgik': ALDH. ad Acirc. 10 p. 83,2 qui *(versus)* . . . sex pedibus dactilicis constant . . ., sunt bucolica et -a (gi- *var. l.*). ERCHANB. gramm. p. 21,14 Virgilius scripsit -on (gehoricon, georgion *var. l.; sc. libros*). CATAL. biblioth. Lauresh. p. 165,23 eiusdem *(Severi episcopi)* -on libri IIII. COLLECT. Teg. 15 tres . . . aiunt stilos orationis . . .: humilem, ut in bucolicis, mediocrem, ut in -ricis, grandiloquum, ut in Eneidos. CATAL. biblioth. A IV 6,117 bucolica et -rica Virgilii. *saepe*.

***georgius,** -i *m.* (*cf.* γεωργός) *agricola – Bauer:* PRIMORD. Windb. 3 p. 561,44 repperimus eum *(Engilmarum)* natione fuisse Baioarium, genere et opere -um, hoc est terrae colonum.

***geosophia,** -ae *f.* (γῆ *et* σοφία) *ars agri mensurandi – Feldmesskunst:* ALBERT. M. metaph. 3,2,3 p. 117,70sqq. 'in hoc solum differt geometria', mathematica, 'ab' ea, quam vocant '-am (*p. 997b,26* γεωδαισίας)', hoc est scientiam mensurae agrorum: 'quia haec . . .', quam vocant -am sive scientiam sapienter areas mensurandi *eqs. ibid. al.*

***geosophicus,** -a, -um. (geosophia) *ad artem (agri) mensurandi referens, ad geometriam pertinens – der (Feld-)-Messkunst zugehörig, die Geometrie betreffend (usu subst.):* ALBERT. M. metaph. 3,2,3 p. 118,10 sicut ibi ratio geometrica ponitur circa -a.

1. *gera, -ae *f.* *(theod. vet.* gêr; *v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. I. p. 869) ager cuneatus – spitz zulaufendes Stück Land (de re v. Dt. Rechtswb. IV. p. 253sq.):* CHART. Westph. II 276 p. 60,10 (a. 1150) una -a inter duas vias.

2. gera *v.* 1. glarea. **3. gera** *v.* hieros.

gerachidem, gerac(h)ites *v.* hieracitis.

[gerachyo *v.* chrysophrys.] ***geracis** *v.* hierax.

***geranius,** -a, -um. (γέρας) *?funebris, funeralis – ?zum Leichenbegängnis gehörig, Leichen-:* AETHICUS 80a multa proelia et bella civilia vel -a ludicra in ea suburbana perpetrata sunt *(cf. notam ed. p. 273sq., sed cf. ed. Prinz p. 196,10 c. nota)*.

gerarcha *v.* hierarcha. **gerarc(h)ia** *v.* hierarchia.

geraticum *v.* hieraticus.

***geraus** *subst.* (γεραοῦ πώγων) *Tragopogon porrifolius (L.) – Haferwurzel, Bocksbart (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. IV. p. 734):* RECEPT. Sangall. I 107 ad lumbricos: -s et absenti ius ieiunus bibat.

***gerba** *v.* *garba. ***gerbagium** *v.* *garbagium.

***gerbaria** (gereb-, -beria), -ae *f.* (1. garba; *cf. D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 495) vectigal messis (manipulis colligatae) – (in Garben gebündelte) Ernteabgabe:* CHART. Laus. 76 p. 113,2 (a. 1180) Richardus . . . et filii eius . . . dederunt . . . Sancte Marie Lausannensi universam -eriam (*corr. ex* -eberiam) in villa. 501 p. 434,25 in nullo hominum nostrorum habet -am familia sua *(sc. praepositi)*. CHART. Bern. III 73 p. 75,10 quod *(ius servitii)* in . . . caponia, -eria, iuridicione . . . habebat *comes*. *cf.* *garbagium.

***gerbea** *v.* *gerbum.

***gerbercista** (gir-), -ae *m.* (Gerbertus) *discipulus arithmeticae – Rechen-, Mathematikschüler:* MATHEM. var. Bubnov p. 291,10 dic tu, gi-a, quot porci impares . . . occidendi sunt. *cf.* abacista.

***gerbidus** (servi-), -a, -um. *(cf. ital.* gerbido; *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 697) incultus, dumosus – unbebaut, mit Gestrüpp bewachsen:* DIPL. Otton. III. 54 p. 459,27 (spur.) aliquantula terra -a cum frascario in Matricule . . . iacente. *subst. neutr. i. q. ager incultus, dumosus – unbebautes, mit Gestrüpp bewachsenes Land:* DIPL. Conr. II. 69 p. 87,5 cum pratis, vineis, terris cultis et incultis, -is (servidis *var. l.*), silvis.

***gerbum** (hie-, ie-, ze-), -i *n.* (-ea, -ae *f.: l.38.*) (*cf. ital.* gerbo; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 125 s. v.* gerwo-) *acc. pl.* -os: *l.34. ager incultus, dumosus – unbebautes, mit Gestrüpp bewachsenes Land:* DIPL. Otton. I. 374 p. 514,11 omnia . . . concedimus . . . una cum . . . pratis, pascuis, z-is, montibus (*inde* DIPL. Heinr. III. 70 p. 94,27 -is [z- *var. l.*]). ACTA imp. Stumpf 326 p. 464,13 ipsum hi-um seu paludem transiens tendit *(sc. terra)* ad secundum terminum. 399 p. 560, 20 civitas *(sc. Laudensis)* habeat z-os et pascua (*inde* ACTA imp. Winkelm. I 200 p. 179,34). DIPL. Conr. II. 289 p. 409,1 (spur.) cum . . . pratis, -is, pascuis, silvis. *saepe. remissius i. q. ager – Land(stück):* ACTA imp. Stumpf 193 p. 269,15 (dipl. Heinr. VI.) concedimus . . . -eas c u l t a s e t i n c u l t a s (DIPL. Conr. II. 283 p. 394,27 [spur.] donamus . . . curtem . . . cum i-is cultis et incultis [*item* p. 395,24]. *al.*).

***gerda,** -ae *f.* (*theod. inf. vet.* garde; *cf. Mittelniederdt. Handwb. II. p. 16) mensura quaedam terrae – ein Flächenmaß, Rute, 'Gerte' (de re v. Dt. Rechtswb. IV. p. 399sq. s. v. 'Gerte'):* CHART. Traiect. 1783 (a. 1270) mansum unum integrum de XXV -is . . . ecclesie de Steenwijk contuli *(sc. miles)*.

***gerebotanum** *v.* hierobotane. **gerelus** *v.* gerulus.

1. gerens *v.* gero. **2. *gerens** *v.* *guarens.

***gerfalc(h)us** *v.* *girofalcus.

***gergancus, *gergozus** *v.* *girguncus.

gericinus *v.* ricinus.

1. *gerla, -ae *f.* (*cf. theod. vet.* gerhilla) *pastinaca sativa L. – Pastinak (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. III. p. 592):* HILDEG. phys. 1,196 capit. p. 59 -a. 1,196 -a . . . sicca est; . . . qui infirmam cutem in facie habet . . ., -am accipiat *(v. notam ad locum ed. Riethe p. 340)*.

2. *gerla (ie-) *vel* ***gerlata,** -ae *f.* *(francog. vet.* jarle, gerle; *cf. Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. IV. p. 1587 et DEAF J p. 152sq.) dolium, lacus – Fass, Bottich, Zuber:* CHART. Laus. 451 (a. 1220) concesserunt *(sc. capitulum)* Vuulelmo . . . duas vineas . . . ad terciam -tam vel ad medietatem vini clari (*sim.* 452. 481). 466 p. 403,12 Buemus . . . et nepos eius habent quartam partem et debent inde terciam i-am et decimam. *ibid. al.*

germana *v.* germanus. **germandrea, -ia** *v.* chamaedry(o)s.

germane *v.* germanus. **germanetas** *v.* germanitas.

germanicus, -a, -um. *fraternus – brüderlich (in imag.):* EUGEN. VULG. syll. 21,3 hinc bifidus torrisque manat -us amnis.

germanitas, -atis *f.* *script.* -net-: *p. 681,12. fraternitas, necessitudo, caritas fratrum – brüderliches (geschwisterliches) Verhältnis, Brüderlichkeit:* **1** *proprie de hominibus*

consanguinitate coniunctis, propinquis: CAPIT. reg. Franc. 3,16 p. 7,27 inter nos *(sc. Childebertum et Chlotharium reges)* -is (germanos fratres *var. l.*) caritas ... custoditur. ALDH. ad Acirc. 2 p. 68,2 a nefando Abimelech tyrannide ... consanguineae -is i u r a ... rumpente (LAMB. HERSF. annal. a. 1071 p. 123,6. *al.; sim.* REGINO chron. a. 866 p. 90,8 -is ac consanguinitatis foedera). *al.* **2** *translate de hominibus consanguinitate non coniunctis, e. g. monachis sim. i. q. confraternitas, (fraterna) caritas – brüderliche (geschwisterliche) Verbundenheit, (Bruder-)Liebe:* CONC. Merov. p. 68,12 carnale consortium ... permutent *presbyteri et diaconi* germanitatis a f f e c t u (p. 158,3 -etatis a.). BONIF. epist. 31 reverentissimo fratri et spiritalis -is propinquitate conexo Bonifatius ... salutem. ALCUIN. epist. 16 p. 42,29 duplici ... -e concives sumus *(sc. Alcuinus ac rex eiusque optimates)*, unius civitatis in Christo ... et unius patriae indigene. ELIS. SCHON. vis. 1,1 p. 2,16 -is et dilectionis gratia. ALBERT. M. summ. theol. I 9, 41,2,2 p. 320,3 inter quos non est summa -s, non potest esse summa dilectio. *al.* *de rebus (usu philos.):* ALBERT. M. metaph. 3,2,10 p. 128,33 amantia se et habentia symbolum et -em conveniunt et diversa ab his separantur. 3,3,3 p. 142,25 -em vocat *Empedocles* habitudinem proximam primorum ad invicem. **3** *in imag. vel per compar.:* SIGEB. GEMBL. Theod. 9 ut ... hae duae ... sorores *(sc. ecclesiae Mettensis et Halberstadensis)* uno patre, una matre, una -e, uno gaudentes protectore oculis sponsi se aptarent. adv. Pasch. 4 (MG Lib. Lit. II p. 454, 15) ego *(sc. ecclesia Leodiensis)* ..., filia Romanae aecclesiae, condolebam Cameracensibus pro affectu -is. HUGO FLOR. tract. 2,1 (MG Lib. Lit. II p. 483,12) quas duas potestates *(sc. regiam ac sacerdotalem)* ... Dei sapientia ... quadam -e sibi mutuo sociavit. INNOC. III. registr. 1,502 p. 731,15 cum ecclesia Romana sit Antiochene plus ceteris quasi quadam -e coniuncta. **4** *meton. i. q. fratres, grex fratrum – (Ge-)Brüder, Bruderschar:* **a** *de hominibus consanguinitate coniunctis:* **α** *strictius:* ALDH. ad Acirc. 2 p. 64,10 Machabeorum generosa -is (-s *var. l.*) pignora *(spectat ad Vet. Lat. Macc. II 7,1sqq.)*. *abund.:* ALCUIN. epist. 113 p. 163,19 dum in procellosis fluctibus binas duorum fratrum -es *(i. Simonem Petrum et Andream ac Iacobum et Iohannem)* laborare aspexit *Christus (spectat ad Vulg. Matth. 4,18. 21)*. **β** *latius i. q. stirps, domus, familia – Sippe, Hausstand, Familie:* CHRON. Reinh. a. 1034 p. 520,14 Bertoldus comes ... cum sua -e in hodiernum diem perseverat. *de apibus:* ALDH. epist. 5 p. 490,12 velut quaedam contribula apium -s nectar fabre conficientium. **b** *de hominibus consanguinitate non coniunctis, e. g. monachis i. q. societas (religiosa), familiaritas – (geistliche) Gemeinschaft, Verbund:* **α** *in univ.:* ALCUIN. epist. 237 p. 382,27 si amico prodesse timuisti, quare non fratri et consocio -is tuae? EPIST. Teg. I 40 Gozpertus ... fratribus Eihstatensis aecclesie amandis quam uterinis christianę -is. WOLFHER. Godeh. I 19 p. 180,52 in qua *(ecclesia)* usque hodie -s monacharum Christo servit. 22 p. 183,47 ad quam *(synodum)* omnium Cisalpinorum praesulum -s ... invitatur (*sim.* ANNAL. Hild. a. 1036 p. 40,22 -s episcoporum). **β** *in allocutione honorifica:* ALCUIN. epist. 36 p. 78,3 placet mihi ... officia salutationis tuae *(sc. Eugeniae)* dirigere -i. *de persona ipsa:* EPIST. Wibald. 410 p. 540,7 gavisi sumus *(sc. rex)* tam de sospitate celsitudinis tuae *(sc. imperatoris Graecorum)* ... quam de tua erga -is nostrae coniunctionem affectione.

***germaniter** *v.* germanus.

germanitus *adv.* *fraterne, familiariter – brüderlich, freundlich:* THEOD. TREV. mirac. Celsi 15 cum ... ab ... monasterii patre ... -s satis essem susceptus. THEOD. AMORB. Bened. II 2 (ed. E. Dümmler, AbhBerl. 1894. p. 27,18) ut ... se diligentius caveant *(sc. fratres)*, -s admone. ORTL. chron. 2,2 p. 110,19 cunctos ... -s moneo, ne *eqs*.

germanus, -a, -um. *script.:* -ni(us): *p. 682,12. 66. 683,14. form.: sing.: gen.* -is: *p. 682,67. dat.* -i: *p. 683,16. ?abl.* -i: *p. 682,68. plur.: gen.* -(u)um: *p. 682,65. abl.* -ibus: TRAD. Frising. 438. *acc.* -us: *p. 682,62 (pro abl.). p. 682,64 (pro gen.). usu subst.: p. 682,43. 57.*

I *adi.:* **A** *consanguineus, fraternus, sororius, inter fratres usitatus – geschwisterlich, Geschwister-, brüderlich, Bruder-, schwesterlich, Schwester-, unter Geschwistern üblich:* **1** *proprie de hominibus consanguinitate coniunctis:* **a** *strictius:* **α** *in univ.:* ALDH. virg. II 1056 tres infantes -o foedere vinctos *eqs*. AGOB. 20,1 l. 7 ut inter eos *(filios imperatoris Ludovici)* -a fides et fraterna sinceritas ... perseveret. VITA Liutb. 7 ut eas *(sorores)* ... -a tuearis *(sc. Bernhardus)* dilectione. HELM. chron. 80 p. 149,26 ad quem *(abbatem Conradum)* sibi *(sc. Geroldo sacerdoti)* fuerat -us sanguis et amor. *al.* *remissius i. q. inter fratres exsistens – unter Geschwistern bestehend:* HELM. chron. 5 p. 13,14 qua *(tempestate)* -a (-ia *var. l.*) discordia maximos bellorum motus ... parturivit. **β** *ab eisdem parentibus genitus – leiblich:* BONIF. epist. 10 p. 13,31 ut f r a t r i illius *(monachi defuncti)* -o verbis illius testificans demandarem *(sc. monachus redivivus)*, ut *eqs*. (RUD. FULD. mirac. 3 p. 332,35. *saepe. v. et p. 462,40*). LEX Baiuv. 1, 12 ut matres filias atque s o r o r e s -as inter domorum suarum septa contineant (AGIUS vita Hath. 15. *al.*). *adde:* HUGEB. Willib. 3 p. 91,19 -i filii eius corpus patris eorum exanimem ... percipientes. **b** *latius de consobrinis:* SALIMB. chron. p. 351,25 habui in ordine fratrum Minorum -um c o n s a n g u i n e u m fratrem Iacobinum de Cassio *(cf. notam ed.;* p. 529,26 Hugo Rubeus, eius *[episcopi]* -us consanguineus, quia filii duarum sororum erant. *ibid. al.*). **2** *translate de hominibus consanguinitate non coniunctis:* VITA Amand. 13 (MG Mer. V p. 437,18) comites ... illius, qui eum -a fuerant caritate secuti ..., eum ... solum reliquerunt. GODESC. SAXO conf. p. 75,21 fraterna compassione ac -a simul dilectione. RATHER. epist. 7 p. 34,20 excipiantur -i ... episcopi. CONSUET. Rod. 103 hęc *(sc. est)* commilitonum -a societas, ut aliis militantibus alii instruantur ad pugnam. *al.* *iron.:* LUP. FERR. epist. 52 etiam paenitens suspectus mihi est *(sc. furiosus quidam)* et -a sanctitate usque ad fastidium satiamur. **B** *(arte) cognatus, similis, coniunctus – verwandt, ähnlich, verbunden:* **1** *gener.:* RADBERT. Arsen. 1,12 p. 40,37 quamvis ... carne essent *(sc. Wala ac Adalhardus)* fratres et -issimi fide et voluntate, moribus tamen ... dispares videbantur. OTTO FRISING. chron. 2 prol. p. 68,1 has *(sc. Babyloniam ac Romam)* ... -as esse civitates non solum ex hystoriographorum dictis ... conici potest. ALBERT. M. metaph. 1,3,11 p. 41,60 dicunt *(sc. philosophi quidam)* amorem esse unitivam quandam virtutem superiora moventem ad inferiorum providentiam, inferiora ... ad reverentiam superiorum et ad commanendum -a. **2** *math. (de figuris geometricis eadem proportione derivatis):* GERB. geom. 7,1 qui *(sc. duo tetragona)* ... coniunctione sui tertium tetragonum componant, cuius ... tetragonale latus ... podismi quantitatem ostendat ... una sibi invicem laterum proportione -i. **C** *familiaris, carus – vertraut, lieb, teuer:* GODESC. SAXO theol. 6 p. 150,3 quia scis *(sc. Deus)* eum *(peccatorem)* -issimum mihi, liberes eum. EUGEN. VULG. syll. 25,14 'gnosius' Grecus sermo est ..., significat ... plus quam dilectum et -issimum. *v. et vol. I. p. 169,38.* **D** *sincerus, nobilis – echt, edel:* HIST. Mosom. 1,7 p. 125,24 Ottho ... comes, Otthonum ... Romanorum imperatorum ... clarissima et -issima progenies. **E** *conveniens, aptus – (zu)treffend, passend:* EKKEH. IV. bened. I 1,166 -a (gloss.: communia) vacant tibi *(sc. Iohanni)* verba. carm. var. II 1,21 his *(sc. verbis superbis)* ... -a ... haud poterunt fore vana.

II *subst.:* **A** *masc. i. q. frater – Bruder:* **1** *proprie de hominibus consanguinitate coniunctis:* WILLIB. Bonif. 6 p. 26,10 gemini ... -i, Dettic ... et Deorulf. TRAD. Frising. 46a p. 75,16 pro genitore et genetricę et -us atque -as. FORM. Senon. I 23 p. 195,15 ut aliquid de rebus propriis meis extra consortium -us tuos *(i. -orum tuorum)* tibi *(sc. filio)* concedere deberem. HUGEB. Willib. praef. p. 86,12 incipit vita -uum (-num *p. corr. 2*) Willibaldi et Winnebaldi. 3 p. 92,2 illi duo -ii (-i *var. l.; iterum* p. 92,5). TRAD. Frising. 469 cum consensu -is sui. DIPL. Loth. I. 111 p. 260,26 pro nobis ac ⌞-i nostri⌟ (-o nostro *var. l.*). VITA Adalb. Prag. A 16 p. 143,21 qui *(Gaudentius)* ... sibi carne et spiritu duplex -us (*sim.* BRUNO QUERF. Adalb. A 30 p. 35,16). *persaepe. v. et p. 683,8. 43.* *plur. i. q. cansanguinei – Geschwister:* CHART. Bund. 347 p. 258,21 (a. 1161) Heinri-

[Weber]

cus una cum -is suis, videlicet Hermanno et Burchardo et Machthilda. **2** *translate de hominibus consanguinitate non coniunctis:* ABBO SANGERM. bell. praef. p. 77,7 eandem . . . ob gratiam, faustissime, noveris, -e, tibi hancce dirigi pagellam. p. 78,20 quod haud apud magistrum, saltem mereantur *versiculi* nancisci penes -um. CARM. Cent. 22 -e, mei . . . memorare ne cesses. CHART. Stir. I 552 p. 522,26 hii *(comites)* . . . nobilissime prosapie, carne pariter et affectu -i nobisque *(sc. marchioni)* sanguine proximi . . . predium . . . abdicarunt. *v. et p.682,70.* **B** *fem. i. q. soror – Schwester:* **1** *proprie:* LEG. Burgund. const. I 50,5 si defuncta non habuerit puella -am . . ., fratres sui heredes accedant. CONC. Merov. p. 26,7 si quis frater -am uxoris suae accipiat. TRAD. Frising. 44 p. 71,39 (a. 772) ego Alpun rem propriam . . ., quae in sorte contra -iam mihi contigerat . . ., trado (*cf.* 42 p. 70,2 contra -um meum). 65 p. 92,21 intercessor genitori matrique et -i adsistat *(ni spectat ad p. 682, 59sqq.).* CONC. Karol. A 34,11 de incestis coniunctionibus . . ., si quis fratris -am uxorem acceperit. THIETM. chron. 4,43 cesar . . . abbaciam dilectae suimet -ae . . . commisit. HIST. de exp. Frid. imp. p. 32,2 -a regis Alexii Maria cum suo marito . . . veneno extinctis. *persaepe. v. et p.682,62. vol. II. p. 1972,67. de Maria virgine (usu theol.):* ALDH. virg. I 40 p. 292,6 beata Maria . . ., nurus Patris, genetrix et -a Filii. **2** *translate de rebus:* **a** *in univ. (per prosop.):* ALDH. virg. I 7 p. 234,9 si sanctae virginitatis gloria angelicae beatitudinis -a creditur. CARM. var. III C 3,109 (MGPoet. V p. 646) rethorica soror et sua grammatica adstat, . . . et arithmetica -a geometrica atque. **b** *exemplum – Abschrift, Kopie:* CHART. Diess. 14 p. 124,18 (a. 1228) capituli sigillo . . . munitam isti *(sic)* carte obtinuit . . . abbas -am.

adv. **1. germane.** *fraterne, amice, cordialiter – brüderlich, freundschaftlich, herzlich:* **1** *strictius de hominibus consanguinitate coniunctis:* PRUD. TREC. annal. a. 852 p. 41,27 Karolus fratrem Hlotharium . . . fraterne suscipit, honorifice afficit, -e tractat. **2** *latius de amicis:* ADALB. BREM. ad Annon. (ed. W. Giesebrecht, Gesch. d. dt. Kaiserzeit. III. 1868. p. 1193, 37; a. 1067) neminem fore, qui vos -ius nobis et inter praecipua membra Christi familiarius amplectatur.

2. *germaniter. *fraterne, sicut frater (vel fratres) – brüderlich, wie ein Bruder (oder Brüder):* GODESC. SAXO theol. 19 p. 266,1 -r precor . . ., ut *eqs.* EKKEH. IV. bened. I 43,52 cespite iunguntur *(sc. Gallus et Otmarus)*, -r (gloss.: quasi duo germani) inde coluntur. *Weber*

germen, -inis *n. struct. c. gen.: epexegetico: p.684,24. inhaerentiae: p.684,11.19. adde* HROTSV. gest. 29. *confunditur c.:* geminus: ALDH. virg. II 167 *(a. corr.).* 1676 *(a. corr.).* ?gramen: *p.684,5.* semen: ALBERT. M. veget. 2,38 *(var. l.).* ?termen: *p.684,61.*

id quod progignitur – Keim, Spross, Trieb: **I** *proprie et in imag. (interdum alleg., e. g. l.58.p.684,24):* **A** *de rebus:* **1** *strictius:* **a** *in univ.:* **α** *gener. et natur.:* IONAS BOB. Columb. 1,13 p. 173,16 ne maturae messis spica in stipulam -e emisso periret. RADBERT. corp. Dom. 21,170 in hoc nostri *(sc. terreni)* -is vino castitas corrumpitur, ab isto *(Dominico)* . . . virgines procreantur. WALAHFR. carm. 47,4,1 postquam nulla meis *(sc. flagelli)* creverunt -a ramis, ferre minas Cereri fructumque refundere coepi. WALTH. SPIR. Christoph. II 4,222 benignarum concreto -e frugum. ALBERT. M. div. nom. 4,120 p. 215,16 potest congrue dici -n creatura sui creatoris. veget. 6,295 in ipsa *(radice)* est maior virtus -is eius *(cepae)* post semen eius. *persaepe. fort. huc spectat:* WANDALB. creat. mund. 234 torpentibus arvis tellus visa repente faeta et -e prompsit. **β** *alch.: v. p.686,4.* **b** *surculus, propago – Setzling, Zweig, (Pfropf-)Reis:* MAPPAE CLAVIC. 86 nitrum russum, alumen non satis purum, -a porrorum, marinos (?marmos) succo teris *(sc. ad vasa argentea tergenda).* WALAHFR. hort. 291 est aliud praepingue genus huiusce *(mentae)* frutecti, quod iam non parvi diffundat -is umbras. WANDALB. mens. 71 plantas . . . fecunda ex arbore lectas arboris alterius natus de -e cortex accipit. **2** *latius:* **a** *stipes – (Baum-)Stamm:* WETT. Gall. 27 quod crementum naturale negaverat, fides in absciso iam -e donaverat. HROTSV. Mar. 763 cum videas ramos magno de -e ductos astris contiguos celum pulsare. **b** *spectat ad os:* CARM. Augiens. 3,3 ossea . . . patulum producunt -a ramum. **c** *de summo monte i. q. vertex – Gipfel:* CARM. de Nyn. 37 conscendit . . . Alpes, . . . qua . . . aggeribus niveis cumulantur -a montis *(sed cf. notam ed., qui* gramina *ci. suspicatur).* **B** *de anim. (de Christo: l.17.24.28):* **1** *in univ.:* ERMENR. ad Grim. 36 p. 577,20 Rhenus . . . fertilitate sui nullis manet aequiperandus fluminibus, prestans piscosi -is agmen. HROTSV. Mar. 111 semper sterilis mansi *(sc. coniux)* sine -e ventris. 144. Agn. 279 qui *(natus)* decus omne suis et spes fuerat genitoris quondam felicis talis de -e prolis. BENVEN. GRAFF. ocul. B 27 p. 46,38 ova recencia, que nascuntur de gallinis albis, extrahantur inde -a pullorum *eqs. v. et p.686,12.* **2** *progenies, suboles, proles – Sprössling, Abkömmling, Nachkomme(nschaft):* ARBEO Emm. 40 p. 89,25 ut detur -n iustum in coniunctione, quia mulier non propter libidinem accipienda est. WALAHFR. hort. 419 o mater virgo, fecundo -e mater. WANDALB. martyr. alloc. 7 illi *(magni parentes, i. patriarchae et prophetae)* . . . corpore fortes condignae ac subolis -e fulti illustrant meritis saecula sanctis. martyr. 418 Simphorosa pio pariter cum -e caesa (*antea:* septena prole). GISLEB. ELNON. inc. 4,35 sic Deus antiquos antiquae legis amicos eligit: . . . Sara subest, saxum senio non -e laxum *(spectat ad Vulg. gen. 21,2).* METELL. Quir. 1,3 stirpis cesareę -n amabile. *alleg.:* FROUM. carm. 6,1 -is ęterni ramos hos *(sc. crucis)* vitis adornat, de qua *eqs.* **3** *origo, genus, stirps, gens – Abstammung, Geschlecht, Stamm:* WALAHFR. carm. 8,23 Florus *(sc. diaconus Lugdunensis)* florem sequitur de -e Iesse *(cf. Vulg. Is. 11,1).* POETA SAXO 5,279 Constantinopolis de -e nostri optabat Caroli nobilior fieri. *al.* WALTHARIUS 28 nobilis . . . Hagano . . . veniens de -e Troiae. DIPL. Otton. I. 158 p. 240,14 de illius *(Hoholt advocati)* -e fore disposuimus advocatum. CHRON. Thietm. 4,31 alto progenitorum -e puerulus. ANNAL. Quedl. a. 1021 p. 567,19 paciferum . . . heroum -n inclitum *(i. Saxones). persaepe.*

II *meton.:* **A** *planta – Pflanze, Gewächs:* WALAHFR. hort. 231 hoc -n *(i. ligusticum)* suco quamvis et odore gemellis orbibus officere et tenebras inferre putetur *eqs.* 332 ipsum *(apium)* . . . tenero cum -e (gloss.: stipite et frondibus) mansum concoquit errantes stomachi penetralibus escas. WILLIR. cant. 2,3 p. 65,16 -a silvarum pręcellit nobile malum. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 174,4 -n est corpus animatum insensibile. VITA Meinw. 148 donec -n noxium, quod in altum excreverat, terrę coequaretur, per totum hortum eam *(uxorem villici)* trahi mandavit. *persaepe. de foliis floris:* WALAHFR. hort. 407 si quis nivei candentia -a fructus *(sc. lilii)* triverit. **B** *frux – Frucht:* ALDH. ad Acirc. 105,9 olidas hominum restaurans *(sc. ebulus)* -e fibras. CHRON. Sigeb. cont. a. 1147 (MGScript. VI p. 453,33) consumptis terrae -bus et deficientibus victualibus suis fame afflictis redit *Conradus rex.* **C** *seminarium – Pflanzstätte (in imag.): v. p.663,29.*

III *translate:* **A** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 47,6 infecunda . . . divino -e litora . . . circuit. ARBEO Corb. 4 p. 193,18 ut . . . veram susciperent imbrem doctrinae et -n fidei protulissent *(sc. Israelitae)* Deo. HUGEB. Wynneb. 2 p. 108,15 -n in eo . . . frugiferum florere cepit v i r t u t u m (WALAHFR. Wett. 701. carm. 56,3). GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 28 ne virgulta malorum -um segetem Christi sibi commissam suffocare licentiam habuissent (*sim.* VITA Mahum. 261 malorum omnium -a invidia . . . et superbia. DIPL. Constantiae 3 p. 10,13 malorum). *al.* **B** *fructus – Ertrag:* CHART. Epternac. 103 (a. 789/90) quicquid . . . de heredibus meis michi obvenerit, cum omni -e (termine *a. corr. B*) suo, id est terris, domibus, edificiis, mancipiis *eqs.* (*sim.* 106 p. 174,4). FROUM. carm. 32,20 quos . . . docui, super hos decuit gratulari, et volui refici -e de studii. **C** *germinatio – das Hervorsprossen:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 154,11 que *(genitura)* . . . nichil aliud est quam universum hoc mundi -n. **D** *fons – Quelle, Ursprung:* Ps. PLATO quart. 2 p. 113,12 sedes animae rationalis est cerebrum, et est sicut -n lucernae in illo loco, cuius lumen penetrat in corpus.

[germenia *v.* hermenia.**]**

germinabilis, -e. *qui germinare potest – einer der keimen lassen kann, zeugungsfähig, fruchtbar (usu subst.):* ALBERT.

[Fiedler]

M. div. nom. 5,34 p. 323,42 'sol noster' . . . '⌊facit esse -a⌋ (*PG 3,824*[C] γόνιμα εἶναι ποιεῖ) per productionem ramorum et fructuum'.

***germinanter** *v.* germino.

***germinativus,** -a, -um. (germinare) *qui germinare potest – einer der keimen lassen kann, zeugungsfähig, fruchtbar (usu subst.: l.16):* HILDEG. div. op. 2,5,33[capit.] quod uterus ęcclesię instar cuiusdam terrę . . . ligna pomifera in robusta operatione perfectorum . . . germinet et iuxta semen laus fidei in successione credentium usque in finem -a sit. CONR. SAXO spec. 14 p. 455,16 quae *(anima humana)* ad modum terrae semper est -a sive utilium sive inutilium herbarum, id est cogitationum et desideriorum. ALBERT. M. veget. 4,100 horum *(sc. quaecumque valde subtilis substantiae sunt)* virtus -a est inferius et substantia cibalis superius. Iob 37,11 beneficio illarum *(stellarum)* virtutum fiunt *(sc. nubes)* -a. *usu subst.:* ALBERT. M. animal. 15,87 quod *(semen)* ut -um similis sibi producit planta.

germineus, -a, -um. *qui germinat, floret – aufkeimend, blühend:* CARM. de Lamb. 3,26 cuius *(matris Ecclesiae)* -am protraxit serpere prolem stercore componens *(spectat ad Vulg. Luc. 13,8).*

germino, -avi, -atum, -are. *form. adv. compar.: p.686,19. partic. perf. sensu act.: l.37. partic. praes. usu adi.: l.29.59. al. confunditur c.* terminare: TURBA phil. 12 p. 121,3.

I *intrans. i. q. germen emittere, florere – (hervor-, auf)keimen, sprossen, blühen:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* HRABAN. carm. 39,23,6 cuncta tibi *(sc. homini)* tradidi *(sc. Deus creator)* . . ., quae sunt . . . viventia ac terra -antia. RICHER. REM. hist. 1,2 quę *(Germania)* multarum gentium ferax a -ando nomen accepit. CHART. Hagenow. 71 p. 47,17 quicquid . . . ad se *(sc. matronam)* predii dono pertinuit cum agris et pratis, saltibus fructibusque ex his -antibus. HILDEG. scivias 2,1 l. 285 Deus in loco -andi (generabilium rerum *ed. princ.*) magnum splendorem rutilantis luminis plantavit. *al.* **b** *natur. et medic.:* Ps. GALEN. puls. (cod. Vr) 346 urina in febribus quasi fel -ta, alba et spumosa satis sanguinis detractos mortem significat. RECEPT. Bamb. 72 in singulas gavatas . . . meient *maritus et uxor*; tertia die, que -verint, ipse semen habet. ALBERT. M. phys. 2,1,3 p. 80,31 calidi motus est calefacere, et seminis motus est pullulare et -are. veget. 1,163 quaedam *(planta)* est silvestris . . . sine cultu et protectione -ans. *al.* **c** *alch.:* TURBA phil. 12 p. 121,3 aes assate, donec se ipsum -are (*gr. p. 192,4* ἕως συγγαμήσωσιν) faciat. 63 medicinis . . . naturam significant *invidi*, eo quod -at et florescit. **2** *generando propagare (sc. prolem sim.), pullulare – sich fortpflanzen, häufig vorkommen:* DIPL. Merov. I 81 in locis 'vastae solitudinis' . . ., in quibus caterva bestiarum -at. ALBERT. M. animal. 24,20 hic piscis *(i. carperen)* in aliquibus aquis -at et in aliquibus grassatur et crescit. **3** *abundare – (über)reich sein (an):* AETHICUS 61 terra exesis frugibus -antem, aquas amarissimas producentem. NOTKER. BALB. carm. p. 151 haec ipsa gaudent tempora floreque verno -ant, adventus *(sc. regis)* omni gaudio quando venit optatior. **B** *translate et in imag.:* **1** *gener.:* BONIF. epist. 75 p. 157,30 si radicem aliquam flagitiorum . . . in gente tua -are velle videas *(sc. archiepiscopus)*. HUGEB. Willib. 2 p. 89,3 in eo . . . spiritalis -bat sapientie virgultus. CARM. var. III A 6,6,107 -at ecclesia inmensis virtutibus aucta. OTTO FRISING. chron. 3,12 p. 149,16 haut dubium, quin propter ⌊-antia christianorum tempora⌋ (*cf. Oros. hist. 7,5,3* germina [Germania *var. l.*] temporis christiani) tam immanem tyrannum *(i. imperatorem Caligulam)* ab hac luce Dominus subtraxerit. gest. 1,4 p. 15,29 dictum *(sc. principis)* . . . tam efficaciter in mentibus plurium radicem figens -vit, ut *eqs.* (*sim.* 1,38). *al.* **2** *math. usu medial. i. q. (computando) effici – sich ergeben:* RHYTHMIMACH. 14,17 quodsi experiri libeat, quomodo <superparciens> -etur a superparticularibus, nil refert, quin idem tibi adcrescat numerus.

II *trans. i. q. proferre – hervorbringen:* **A** *proprie:* **1** *gener.:* COMPOS. Luc. H 30 omnia plantationum agralia et omnia, que -antur et domesticis et marinis. PAUL. DIAC. Lang. 1,1 tantos mortalium -at *Germania*, quantos alere vix sufficit (*sim.* HONOR. AUGUST. imag. 1,23). **2** *alch. i. q. vi generandi et crescendi instituere, fecundum reddere – keimen lassen, fruchtbar machen:* Ps. ARIST. interpr. p. 385 quinta essentia spiritus est, qui omnia vivificat et alterat et omne germen -at *eqs.* **B** *translate et in imag.:* RADBERT. corp. Dom. 21,170 felix fructus ubertatis, ex quo virginitas -atur (-antur, generatur *var. l.*). SEDUL. SCOT. carm. II 24,8 floridus ut palmes . . . uvas iustitiae -et *rex* atque novas. VITA Wern. Merseb. 1 p. 245,31 quasi flos quidam de stirpe nobilis parentelae prorumpens fructum salutis . . . et proventum multorum -bit *filia*. CONST. imp. III 225 p. 213,16 ut . . . ecclesie auctoritate suffulti *principes* velut germen electum per ipsorum electionem illum, qui frena . . . teneret imperii, -rent *(inde* 226 p. 215,18. *ibid. al.). al.*

adv. **germinanter.** *florenter, abundanter – fruchtbar, blühend, üppig, reichlich:* PETR. DAM. epist. 112 p. 277,4 ut eum *(adulterum)* . . ., quia presbyter fuerat, penes aecclesiam sepelirent, sed nullum . . . ymnorum . . . officium redderent, quatinus et incestis terror accresceret et castitatis gloria -ius pullularet.

***gernellus** *v.* *gornellus.

***gernobada** (genorb-, -boda) *subst.* (*cf. gall.* *grĕnnos, *francog. vet.* gernon *[v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 267sq.] et germ.* *barda) *barba (labri superioris) – (Oberlippen-, Schnurr-)Bart:* IOCALIS 512 scit bene murilegus, cuius genor-a (genorboda, granobota, granolata *var. l.*) lingit; sic et amicicias palpo cum divite fingit.

***gernobodatus,** -i *m.* (*gernobada) *pro cognomine i. cui barba (labri superioris) est, barbatus – der (Schnurr-)Bärtige:* LAMB. ARD. hist. 122 p. 620,30 genuit . . . Balduinus Grossus . . . Balduinum Luscum propter barbe prolixitatem dictum G-um. *ibid. al.* *Fiedler*

1. gero, gessi, gestum, -ere. *script. et form.:* ce-: *p.687,66.* ie-: *p.687,30.34.688,41.689,15.26. al. perf.: indic.:* iesi: *p. 687,34.* gessui *(cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 117.3): p.688,1.* gesti (*i.* gessisti): VITA Landel. Laub. 194. 197. *coni.* geseris: *p.687,28. partic.:* gessarum: *p.688,32. abl. pl.* -ibus: *p.689, 23. fort. confunditur c.* festa: *p. 688,56. v. et vol. II. p. 939,44. pendent praep.:* contra*: p.687,18.* supra*: p.688,44. partic. praes. usu subst.: p. 688,17. 18. gerundivum usu subst.: p.687,23. coniunctim scribitur* vicesgerens: *p.688,17. 18.*

I *ferre, portare, habere – tragen, (mit sich) führen, haben:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* WALAHFR. Wett. 211 in manibus tormenta -ens *spiritus*. epil. 2,10 ut collecta seges -retur ad horrea Christi. WALTHARIUS 341 femina duxit equum nonnulla talenta -entem. 453 -erat et scutum . . . hastamque coruscam. STATUT. ord. teut. p. 46,31 ut sellas, frena et scuta auro vel argento . . . depicta absque necessitate non -ant *fratres. al.* **2** *de ornamentis (in imag.: l.51):* WALAHFR. Blaithm. 85 preciosa monilia secum virtutum . . . -ens. POETA SAXO 5,353 distinctum viridi gessit diadema smaragdo. WIDUK. gest. 1,5 ad nihil aliud istud aurum *(sc. torquem auream)* -o *(sc. adolescens). al.* **3** *de partibus corporis:* HUGEB. Willib. 1 p. 88,17 tenera corporis . . . -bat artus. *v. et vol. II. p. 870,68.* **B** *translate:* **1** *in univ.:* WALAHFR. carm. 30,10 quem *(igniculum)* tua *(sc. Heribaldi)* scripta -unt. AGIUS comput. 3,15 dextra *(sc. pars kalendarum)* -it numerum, quo debet luna requiri. 6,6 pars *(sc. paginae)* adversa -it titulos *eqs*. POETA SAXO 4,243 dirę signa -ens *pars pecudum* pestis. OTTO FRISING. gest. 1,9 vacuum . . . nomen ducis -ens *Berhtolfus*. URSO element. 4 p. 125,11 nec patris nec matris fetus -it effigiem. *al.* **2** *de affectibus sim. i. q. fovere – hegen:* HUGEB. Wynneb. 6 p. 111,4 zelum rectitudinis -bat in corde (*sim.* EIGIL Sturm. 4 -bat in pectore). WALTHARIUS 631 perpavidam gelido sub pectore mentem -erat *genitor*. OTTO FRISING. gest. 1,41 contra . . . Conradum regem indignationem -ens *dux. al. locut.* in animo, mente -ere *i. q. deliberare – überlegen, erwägen:* WILLIB. Bonif. 1 p. 5,14 patri . . . haec, quae in animo -bat, revelavit. DIPL. Heinr. III. 134 p. 169,41 archiepiscopus -bat in mente ecclesiam a fundo edificare. **3** *pati, tolerare – ertragen, leiden (an):* TRANSL. Viti 6 quae *(mulier)* oculorum caecitatem -bat. IORDAN. SAXO

[Orth-Müller]

epist. II p. 183,28 hii, qui commoda sibi querunt, paupertatem -entes professione, non opere. *locut.* graviter -ere *i. q. molestе ferre – verärgert sein (über):* DIPL. Otton. III. 352 p. 782,1 matrona graviter -ens huius rei pactum iniquo iure compositum. **4** *procreare – hervorbringen:* WALAHFR. carm. 8,20 flora venit ... iugis prata tymumque -ens. WANDALB. mens. 221 laetum -it ille *(campus)* legumen. CARM. Salisb. I 11,7 Aprilis -it herbarum ... maniplos. WALTHARIUS 497 angulus ... virides ac vescas -erat herbas. **5** *offerre – darbringen:* WALAHFR. carm. 11,8 quae *(xenia)* tibi *(sc. abbati)*, quando fero, centuplicata -o. **6** *tenere – innehaben:* DIPL. Frid. I. 218 p. 364,16 qui *(Otto)* ... Frisingensis episcopatus -is dignitatem. **7** *ducere – halten (für):* CHART. Port. 126 (a. 1250) alienationem ville ... ratam, gratam -imus *(sc. capitulum)* et acceptam. *ibid. al.*

II *agere, facere, exsequi – handeln, tun, vollbringen, verrichten, ausführen (pass. i. q. fieri – geschehen):* **A** *absol. (proverb.: l. 23):* LEX Baiuv. 7,2capit. si contra hoc ˹quis -erit˺ (incesserit, se ingesserit *var. l.*). TRAD. Frising. 8 p. 35,2 finem meum considero recepturum *(sc. Starcholf)*, prout -o secundum promissionem Dei. WALAHFR. Wett. 592 dicat ... sese ... -isse male. OTLOH. prov. O 45 oratorem te puta, si tibimet ipsi persuaseris -enda. *al.* **B** *c. acc. (nom. in struct. pass.):* **1** *simplici:* **a** *in univ.:* THEGAN. Ludow. 54 p. 250,4 legati venerunt ad principem nuntiantes ei, ˹quę -ta˺ (quicquid -tum *var. l.*) erant. HRABAN. epist. 41 p. 479,35 qui fervide pęnitentiam de peccatis suis -it. FORM. Turon. 20 quicquid exinde egeris *(sc. maritus)* -erisve (gese- *var. l.*). WIDUK. gest. 1,8 p. 8,1 dum ea -untur (-unturque *var. l.*) apud Saxoniam. CHRON. Salern. 15 nisi ..., quod clam i-isti *(sc. vir)*, nobis *(sc. principi)* enodaveris. OTTO FRISING. gest. 1,3 p. 15,8 gloriosa gessit *Boimundus* opera. *saepe. in malam partem i. q. committere – begehen:* CHART. Sangall. A 40 (a. 764?) donationem feci *(sc. Appo)* pro pecata, que iesi. PASS. Afrae I 2 sufficiunt mihi peccata mea, quae ... gessi. *al.* **b** *spectat ad munus, officium:* EIGIL Sturm. 4 p. 133,21 presbyteratus sui ... officum -bat in plebe. WALTHARIUS 35 cuius *(Burgundiae)* primatum Heriricus forte -bat *(cf. Vulg. III Ioh. 9)*. WIDUK. gest. 3,46 p. 128,2 optimi imperatoris officum -ens *rex*. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,64 aderant missi regis mandata -entes. *al.* **c** *tractare, edicere – ver-, aushandeln, erlassen:* CONC. Karol. A 22A quae *(capitula)* in illa synodo in Francia -ta fuerunt. THEGAN. Ludow. 10 quę *(praecepta)* ... ˹-ta erant˺ (fuerant statuta *L2. B4, om. et* praecepta) ęcclesiis Dei. COD. Frid. 15 hoc ... concambium pater ... cum ... archiepiscopo gessit. *al.* **d** *celebrare – feierlich begehen, feiern:* EINH. Karol. 26 ut omnia, quae in ea *(ecclesia)* -bantur, cum qua (quam *var. l.*) maxima fierent honestate. POETA SAXO 2,500 sacrata festa -ens. **e** *induere, repraesentare, esse – sich geben, darstellen, 'agieren' (als):* DIPL. Merov. I 38 p. 103,4 cognovimus *(sc. rex)* ... Desiderium ... sub habitu saeculari Christi militem -ere. GODESC. SAXO theol. 11 p. 222,2 quae *(gratia baptismi)* significata est per manum Moysi -entis utique typum Christi. OTTO FRISING. gest. 2,28 p. 133,7 sub ovina pelle lupum -ens *Arnaldus (spectat ad Vulg. Matth. 7,15)*. BALDW. VICT. dict. 4,34 cum excellentissimam -at *papa* personam. *al.* **f** *proficere – bewirken:* TIT. metr. III 7,17 mors Dominum pressit, sed nil ... claudere gessit *(v. notam ed.)*. **2** *accedente dat. i. q. inferre – antun, beibringen: v. vol. II. p. 685,31.* **3** *accedente abl. i. q. afficere – versehen (mit):* TIT. metr. III 7,11 qui *(Pilatus)* ... ˹quin gessit˺ (congessit *ci. ed.*) verbere Christum. **C** *iuncturae:* **1** bellum -ere *('Krieg führen'; in imag.: l. 65):* EINH. Karol. 3 p. 5,20 quod *(bellum)* ... per continuos novem annos -batur. WALAHFR. carm. 20,54 cum vitiis mens pia bella -at. ANNAL. Xant. a. 867 ingens bellum inter Gallos et paganos -itur. CHRON. Salern. 134 p. 144,37 bellum ... mirifice cessit *Athanasius* (*ex* ERCHEMB. CAS. hist. 57 gessit). WIDUK. gest. 3,54 p. 133,17 si bellum -res *(sc. barbarus)* contra unum nostrorum. *saepe. de proeliis, certaminibus i. q. conferre – austragen:* EINH. Karol. 13 p. 16,3 quot proelia in eo *(bello)* -ta. POETA SAXO 3,301 cum quibus *(legionibus)* ... certamina prospera ... gessit *Pippinus*. CHRON. Salern. 6 p. 9,9 ut ... pro sancto Petro certamen gessui *(sc. rex Francorum; ex Lib. pontif.). al.* **2** vitam -ere *i. q. degere, vivere – leben, Leben führen:* WILLIB. Bonif. 8 p. 53,4 quorum *(fratrum)* unus ... continentiae ... -bat vitam. ARBEO Corb. 36 perfectam -ens vitam. WALAHFR. Wett. 452 dum vitam in corpore gessit (tenuit *var. l.*) *Carolus*. **3** morem -ere *i. q. obtemperare, obsequi – willfahren, (be)folgen:* WANDALB. ad Otric. p. 569,5 ut parere maioribus, morem -ere aequalibus ... studeamus. NARR. itin. nav. p. 179,4 antiquorum provide consuetudini morem -ens *(sc. auctor)*, qui gesta sua scripture laqueis innodare satagerunt. *al.* **4** vicem, vices -ere *i. q. vicarium esse – Stellvertreter sein, vertreten:* LIBER diurn. 69 cuius *(beati Petri)* ... vices -imus *(sc. papa)*. CHART. Heinr. Leon. 121 ut idem sacerdos vicem -at canonici. STATUT. ord. Teut. p. 104,25 absente magistro nulloque -ente vicem suam. *al. partic. praes. usu subst.:* ORD. canc. pap. 2,2 ego ... familiaris domini vicecancellarii aut ipsius vices-entis iuro, quod *eqs.*; secreta ... vices-entis ... nemini relevabo. *al.* **5** curam *sim.* -ere *i. q. diligentiam adhibere, consulere – Sorge tragen (für), Sorgfalt verwenden (auf):* WILLIB. Bonif. 7 p. 39,4 populi ... sibi commisi *(sic)* curam -ens. RUD. FULD. mirac. 11 p. 336,54 abbas ... circa honorem sanctorum magnam -ens sollicitudinem. HELM. chron. 53 p. 103,28 cum ... cesar Lotharius et ... coniunx eius ... plenam erga divinum cultum devocionis *(om. S)* curam -erent. *saepe.* **6** res -ta *i. q. factum, eventum – Tat, Ereignis (plur. saepe i. q. historia – Geschichte):* EINH. Karol. 24 p. 29,8 legebantur ei historiae et antiquorum ˹res -tae˺ (regum [reges *a. corr.*] -tae [-te], regum -ta, rei -ta *var. l.*). WALTH. SPIR. Christoph. I 17 qui *(unus circumstantium)* rem -tam apud regem diffamaret. OTTO FRISING. gest. prol. p. 9,19 qui *(sc. auctores)* ... res -tas scripserunt. CHART. Salisb. II 1043 ut rerum gessarum eventus hominum memorie commendentur. *al.*

III *refl.:* **A** *se habere – sich verhalten, sich benehmen:* OTTO FRISING. gest. 4 p. 16,2 quanto maiores sunt *principes*, tanto se -ant summissius *(cf. Cic. off. 1,90)*. BURCH. URSB. chron. p. 84,32 qui *(archiepiscopus)* callide propter timorem domni pape se gessit. ACTA civ. Wism. A 940 si se bene -erit *(sc. nepos). al.* **B** *locut.* se -ere (pro) *i. q. fungi – auftreten (als):* LIBER pont. Eichst. (MGScript. VII p. 252,21; s. XIII.) qui *(Cunradus IV.)* pro rege se iessit. CHART. Walkenr. 391 quae *(domina)* se gessit quasi pro uxore Conradi militis. *al.* **C** *se ponere – sich stellen:* CARM. var. III B 15,4 se supra vultum pes ge<rit> altum *(v. notam ed.)*.

adi. **gerens,** -entis. *gerulus – tragend, Träger-* (*in lusu verborum spectat et ad theod. vet.* gerên)*:* THIOFR. Liutw. 1 p. 6,12 patris et filii nominum congruentia, quia Gerwin -s vel optans vinum, Liutwin ... interpretatur populi laetitia, et quid congruentius, quam ut ... a -e vel optante vinum populi nasceretur laetitia.

subst. **gesta,** -ae *f. vel* **gestum,** -i *n. vel saepe plur.* **gesta,** -orum *n.* **I** *gener.:* **A** *proprie:* **1** *factum, facinus, actio – Handlung, (Un-)Tat, das Wirken:* **a** *in univ. (in malam partem: l. 56):* WILLIB. Bonif. 9 p. 56,6 enumeratis ... beati viri -is. POETA SAXO 5,209 praemia -is pro laudabilibus quisquis habere cupit. PASS. Petri et Pauli 271 -a (festa *var. l.*) tyrannorum. WIDUK. gest. 3,55 merces tam famosi -i (facti *var. l.*) donativum imperiale. THIETM. chron. 1,10 non autumo opus esse omnia patris sui *(sc. Ottonis)* -a singulatim discutere. *persaepe.* **b** *spectat ad dona spiritus sancti:* WARN. paracl. 751 in septem -is fugat ... mala pestis *(v. schol. p. 359)*. **c** *spectat ad miracula Christi:* LIBRI Karol. 3,21 p. 432,5sq. quod -um imaginis Polemonis ... -o Dominicę fimbriae coaequari nec debet nec valet *(spectat ad Vulg. Matth. 9,20sqq.; cf. et p. 429 adn. 1)*. HRABAN. carm. 3,16 hic *(sc. in libris regum)* mysticus ordo -a redemptoris indicat. *v. et vol. II. p. 1910,38.* **2** *eventus – das Geschehen, Ereignis, Ablauf:* CHRON. Fred. 4 prol. p. 123,14 quod *(sc. chronica)* latini interpretatur '-a temporum' (*cf. Isid. orig. 5,28* temporum series). VITA Goar. 8 hanc ... famam vel ˹-am novam˺ (-a nova *var. l.*) audiens Sigbertus. ARBEO Corb. 42 cui *(principi)* ... rei et summe cure -am (-a *var. l.*) devulgavi *(sc. Arbeo). al.* **B** *meton. i. q. his-*

toria, vita – Geschichte, Lebensbeschreibung (c. gen. inhaerentiae: l. 3): **1** *in univ.:* CHRON. Fred. 3,1 Aecium patricium huius *(sc. Gregorii Tur.; v. notam ed.)* chronici -a laudatur (laudant *ci. ed. p. 563*[a]). WETT. Gall. 3 p. 259,9 sicut in -is eius *(sancti Columbani)* legitur. GERW. carm. 5 (MGPoet. II p. 126) hanc -am noris tu scribere, lector, Einhardum Magni magnificum Karoli. RAHEW. gest. 4,86 p. 344,10 scripturas et antiquorum regum -a sedule perquirit *Fridericus. saepe.* **2** *in titulo libri:* AMALAR. off. 3,42,1 legitur in ⌊-is episcopalibus⌋ *(i. 'Libro Pontificali')* dixisse memoratum papam, ut *eqs.* NOTKER. BALB. gest.[tit.] liber primus -orum Karoli. DIPL. Karoli M. 282 p. 421,16 sicut in -is Francorum habetur. *al.*

II *publ., iur., canon.:* **A** *acta, tabulae – Protokoll, Register, 'Akten':* **1** *usu communi:* FORM. Andec. 1 p. 4,2 hic est i-a: . . . cum . . . curia puplica resedere in foro *eqs.* CAPIT. reg. Franc. 249 p. 185,14 synodalium decreta -orum. INNOC. III. registr. 1,317 p. 456,27 -a omnia sigillorum suorum munimine roborata ad sedem apostolicam destinarunt *iudices. saepe.* **2** *in formula* gestis (municipalibus) adligare *sim. (de re v. O. Redlich, Privaturkunden. 1911. p. 8sqq.):* CHART. Alsat. B 127 p. 69,31 (a. 735/37) presentem . . . donationem . . . -is municipalibus alligare curavimus *(sc. Eberhardus).* FORM. Senon. I 13 quasi . . . -ibus fuisset oblegatum *mandatum.* LEX Raet. Cur. 2,22,1 quod . . . testamentus non sit legitime firmatus nec -a ligatus. *saepe.* **B** *charta, diploma – Urkunde:* LEX Raet. Cur. 12,1,7 -a (i-a *var. l.*), hoc est omnis carta *(v. notam ed.).* DIPL. Otton. III. 339 p. 767,19 quicquid in publicum -a imperialia transtulerunt, nulla ratione divelli potest. *ibid. al.* **C** *negotium – Rechtsakt, -geschäft:* DIPL. Heinr. II. 66 p. 82,26 pro suo compendio sibi *(episcopo)* . . . et vice concambii propter perpetuam -orum stabilitatem tradentes tres nostri iuris villas.

2. *gero (giro, gyro), -onis *m.* *(theod. vet.* gêro; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 32sq.)* **1** *pannus cuneatus (vestimento insutus) – keilförmiges Stoffstück, Einsatz, 'Gehre':* LIBER tram. 145 p. 210,21 sagittas . . . vel -es tantum habeat *tunica*, ut iter gradientis vel superfluitate vel parcitate non inpediat. HILDEG. in reg. Bened. 342 (CC Cont. Med. CCXXVI. 2007. p. 87) per . . . cucullam . . . amplam et ad talum descendentem . . . duobus . . . gy-bus in utroque latere sub ascellam deorsum profluentibus (*item* 349 [p. 88] gy-e . . . descendente). MORIEN. ROM. alch. p. 514[a],28 thorale et manicae et gi-es licet quantum ad vestis partes diversa habeant nomina, tamen *eqs. al.* **2** *lacinia – Zipfel, Schurz:* RICHER. SENON. gest. 5,16 p. 295,30 gi-e lorice levato coxam ipsius *(comitis)* . . . perforavit *cliens.*

gerobothne *v.* hierobotane.

***gerocomium** (iericho-, lericho-), -i *n.* (γηροκομεῖον) *nosocomium senibus reservatum – Hospital für Alte:* RUOTG. Brun. 49 p. 53,4 (testam.) ierich-um (lerich-um *var. l.*) loco competenti . . . constituatur.

gerolus *v.* gerulus.

[**geromandrea** *v.* chamaedry(o)s. *adde ad vol. II. p. 513,67sqq.:* THEOD. CERV. chirurg. 3,53 p. 177[B] apponatur *(sc. ad materiam)* thymus . . ., geromandrea et -medrys.]

geromeas (egr-, -mia) *subst. gen. sg.* -ae: *l. 58. 59. tithymallus – Wolfsmilch (cf. André, Lex. bot. p. 148):* ANTIDOT. Berolin. 38 capit. p. 66 antidotum eg-iae sive pipereus. 38[capit.] antidotum -iae sive pipereos.

***geron,** -ontis *vel* ***geronta,** -ae *m.* (γέρων) *senex – Greis:* SALOM. III. carm. I 1,221 essent *Samuel Danielque prophetae* ętatis pueri cum forte minoris, iudicium senibus decernunt iusque -is. BEBO ad Heinr. II. 1 p. 486,6 Greci valde seniores non -as, sed prespiteros appellant. EKKEH. IV. carm. var. II 12,9 expers sis atri, Ruodperte -a, baratri. *de presbytero (pro titulo abbatis):* OTLOH. vis. 8 p. 70,17 vobis *(sc. abbati)* -is nihil gratius . . . videtur esse quam *eqs. al.*

***geronticus,** -a, -um. *ad seniorem, abbatem pertinens – zu einem Älteren, Abt gehörig, Abts- (v. notam ed.):* PASS. Praeiecti I 10 susceptam dignitatem -am Candidensis monasterii.

***gerontium,** -i *n. (an* -us, -i *m.?)* (gerontea) *senecio – Kreuzwurz, Greiskraut:* RECEPT. Lauresh. 5,1,23 p. 334 antidotus epallas: -o, pyretri drachma I *eqs.*

gerontocomium (-cho-), -i *n.* (γεροντοκομεῖον) *nosocomium senibus reservatum – Hospital für Alte:* CAPIT. reg. Franc. 153 p. 310,37 -homium. p. 311,21 -homium, id est locus venerabilis, in quo pauperes et propter senectutem solam infirmi homines curantur (*inde* EPIST. Worm. I 65 p. 110,25).

***gerontus,** -a, -um. *senilis – alt:* VITA Bard. 1 ipse . . . post factus episcopus iam -ae nutricis factus est nutricius.

geropha *v.* caryophyllum. ***gerra** *v.* *guerra.

***gerregio** *v.* *guerregio.

1. *gersa, -ae *f.* *(cf. ital.* gersa *[v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 706[c]])* *script.* gerg(a): *l. 22.* **1** *sensu originario:* **a** *proprie i. q. dracontium, radix dracontii – (Wurzel der) Drachenwurz:* ROGER. SALERN. chirurg. 4,175 fiat hoc unguentum: . . . plumbi usti ana <unciam unam>, masticis . . ., -e (cevise *var. l.*) uncias III. TRACT. de aegr. cur. p. 187,16 recipe radicem lilii, . . . olibanum, -e. **b** *meton. i. q. medicamen ad albandum (ex radice dracontii sim. effectum) – (aus Drachenwurz o. ä. hergestelltes) Bleichmittel:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 395[E] mulieres Salernitanae faciunt -am mistam de solo succo serpentariae . . . cum aqua. ALPHITA G 25 -a (-ga *var. l.*) est quoddam album, quod fit de radice brionie, cucumeris agrestis et similium. G 27 -a sic fit: radix iari et radix draguntee conteruntur et succus exprimitur . . ., et dicitur -a, eius usus est ad facies dealbandas *(v. comm. ed. p. 436sq.). al.* *distinguitur a* cerussa: MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 395[E] -ae serpentariae et cerussa<e> nota: cerussa, alia frigida et sicca, ut ea, quae fit ex plumbo et aceto . . ., alia, quae est calida et sicca, ut ea, quae fit de serpentaria *eqs.* **2** *per confusionem c.* cerussa *i. q. psimithium – Bleiweiß:* CIRCA INSTANS p. 11b[r] cerusa flos plumbi sive -a alio nomine appellatur. *ibid. al.*

2. *gersa *v.* *garsa. [**gersit** *v.* *garsa.]

gerulus (gerolus), -a, -um. *script.:* genol(us): *l. 47.* gerel(us): *l. 62.*

I *adi. i. qui portat – tragend:* **A** *in univ. (sensu detrectante: l. 41):* HEIRIC. Germ. I 1,242 ridiculi *(sc. spectaculi)* -am . . . arborem adit *Amator.* WALTH. SPIR. Christoph. II 4, 72 spei macrę -as in carceris abdidit umbras *Libido.* CONR. MUR. summ. p. 160,10 mulier deridenda . . . sic poterit nominari: . . . -a *eqs.* **B** *ad portandum idoneus, gestatorius – zum Tragen geeignet, Trage-:* ERMOLD. Ludow. 4,455 aquae -us . . . urceus. PASS. Mauric. 231 haud pedibus potuit *mulier paralytica*, -o sed vecta grabatto intrat in ęcclesiam.

II *subst.:* **A** *de hominibus i. q. portator, portatrix – Träger(in), Bringer(in):* **1** *masc.:* **a** *in univ.:* **α** *proprie:* VITA Arnulfi 25 ut potius -oli (genoli *var. l.*) semet ipsos portare, quam portare (portatores *var. l.*) sentirent *(spectat ad Greg. M. in evang. 39,10 l. 289sqq.).* PONTIF. Rom.-Germ. 252,18 precedente evangelio . . . et turibulo cum -o. ANSELM. LEOD. gest. 30 minimus . . . librorum abbacique -us. VITA Ermin. 28 pueri -us. *al.* **β** *in imag.:* MILO Amand. II 3,376 -um contemnere vitae qui *(viri)* voluere. WALTH. SPIR. Christoph. I 3 cuius *(Christi)* iste spiritalium . . . -us extitit sagittarum. HYMN. Sangall. p. 96 cuius *(regis, i. Christi)* vexilli -us poteras *(sc. s. Stephanus)* hostium iacturam . . . sufferre. DUDO hist. 3 p. 95, 36 (vs.) ut -um pacis . . . te *(sc. Willelmum)* sibi poscunt *clerus vulgusque* auxiliari. *v. et vol. I. p. 1315,71.* **b** *portitor, nuntius, missus – Überbringer, Bote, Gesandter:* IONAS BOB. Ioh. 10 cum . . . Clarus oblatam a -olo epistolam suscepisset, . . . exquiret . . ., quid se . . . -olus (gerusol *A 1*) vellit. FORM. Marculfi 2,46 hos apicis . . . per fratres nostros . . ., -olus (-elos, -olos *var. l.*) presentis, distinare presumsi *(sc. papa).* BONIF. epist. 38 p. 63,30 -us harum litterarum. BERNOW. carm. 23,3 (MGPoet. I p. 421) angelus . . . Gabrihel -olus. CHART. Westph. IV 264 (a. 1237) capellanus et -us (geruus *ed., vix recte; cf. notam ed.*) nostri prepositi de Scaken. *saepe.* **c** *custos – Verwahrer:* VITA Ansb. 2 (MGMer. V p. 620,14) -us fuerat *Hrotbertus* anuli regis Chlotharii. 4 (p. 621,24) -us anuli regalis. **2** *fem. i. q. mater – Mutter:* RHYTHM. 7,9,1 Conditor est infra ulnas -ę *(i. virginis Mariae; v. notam ed.).* **B** *de animalibus:* **1** *masc. i. q. iumentum – Reit-, Lasttier:* ER-

MENR. Sval. 9 p. 160,30 levatus in -um suum propria repedavit ad loca. ARNULF. delic. 297 calcar equi, camus -i, moderamen aselli *(spectat ad Vulg. prov. 26,3).* **2** *fem. i. q. apis – Biene:* ALBERT. M. animal. 23,94 contra vitium . . . lapidis asturis accipe cinamonum, . . . -am, cicadam. **C** *de rebus (fem. vel neutr.):* **1** *instrumentum portatorium – Tragegestell:* CHART. Hans. 334 p. 109,32 (a. 1244) quantum ponderis de bonis suis . . . duo homines humeris, manibus vel -a inter se pariter portare poterint. **2** *vas, vasculum, theca – Behältnis, Behälter, Gefäß:* **a** *corpor.:* **α**. *de capsa reliquiarum:* VITA Elig. 1,8 p. 675,12 sensit . . . ex -o reliquiarum guttas suavissimas supra suum lenissimae defluere caput. VITA Adalb. Wirz. 8 p. 36,7 cum . . . -a sacra gerens ossicula loco confessionis imponenda esset. *meton. de ipsis lipsanis:* METELL. peripar. 11,26 ad -as dandum perrexit *archiepiscopus* poscere plumbum. **β** *?de acerra turis ('Weihrauchschiffchen'; de re v. J. Braun, Das christliche Altargerät. 1932. p. 633sq.):* CATAL. thes. Germ. 47,20 (s. XI.in.) turibulos IIII . . ., -ę II *eqs. (ni spectat ad l.11sqq.; cf. et notam ind. p. 179).* **γ** *?de situla vini ('Weinkrug, -butte'; cf. DuC. s. v.):* REGISTR. abb. Werd. 7,3 p. 194,7 (c. 1150) familia dabit annuatim septem -as. *ibid. al.* **b** *spirit. de corpore Christi:* FROWIN. explan. 4,3 l. 583 corpus quippe Christi est vas deitatis et -um verbi Dei.

gerundius, -a, -um. **1** *proprie i. qui formam gerundii praebet – im Gerundium auftretend (t. t. gramm.):* HEINR. WIRZ. cur. 777 cur . . . transpositos tres verba -a casus declinare solent. **2** *translate i. q. vanus, fallax – leer, trügerisch:* BENZO ad Heinr. IV. 4,33 p. 386,14 (vs.) satis sit, quod seduxerunt nos verba -a *(v. notam ed.).*

gerundivus, -a, -um. **1** *adi. i. q. vanus, fallax – leer, trügerisch (cf. l. 29):* ALBERT. STAD. Troil. 3,283 verba -a pacis pretenditis *(sc. Ulixes).* **2** *subst. neutr. i. q. gerundium – Gerundium:* ALBERT. M. sent. 1,18,7 p. 504b,26 cum . . . dicitur: 'Filius nascendo est Deus', . . . dicunt, quod -um potest dicere causam respectu praedicati. summ. theol. I 7,30,3,1 p. 234,90 -um 'generandi' potest sumi a verbo personali activo. NICOL. BIBER. carm. 48 de . . . -is cum sit dubitatio cuivis, triptota sunt quare. *ibid. al.*

***gerundula** *v.* *grundula.

***gerutum,** -i *n.* (*theod. vet.* gereut) *ager arboribus atque virgultis exstirpatus, novale – gerodetes Flurstück, Neubruch:* CHART. Tirol. 894 p. 304,18 (a. 1227) investivit *praepositus* Iacobum . . . de manso uno . . . et unum -um sive roncadiçium. p. 304,21 quod . . . predictum -um sive roncaditium . . . tenere debeant *fratres.* *Orth-Müller*

[geruus *v.* gerulus.] ***gerwa** *v.* *garba.

gessum *v.* gaesum.

gestabilis, -e. *struct. c. gen.: l.54.* **1** *qui portari potest – tragbar:* FOLCUIN. Lob. 40 frater Robertus . . ., ecclesiae sancti Ursmari edituus, baculum recurvum . . . quasi sancti Ursmari -em et proprium argento fabricavit. **2** *qui portare potest – einer der zu tragen imstande ist:* GESTA Altiss. (MGScript. X p. 522,41; s. XIII.med.) exierunt civitatem armati . . . omnes a iuvene usque ad senem armorum -es.

gestamen, -inis *n.* *metr.* gĕs-: *l.72.* **I** *act. i. quod portat – etwas das trägt, Tragevorrichtung:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* LIBRI Karol. II 26 p. 289,7 quam *(sc. arcam foederis)* indomitę . . . vaccae vitulis post terga relictis ad Israheliticam terram plaustri novi -e trahant *(cf. Vulg. I reg. 6,7).* **2** *sella portatoria – Tragsessel:* VITA Ludow. Pii 4 p. 294,8 qui usque Aurelianam urbem cunali est vectus -e *(cf. p. 693, 29).* **3** *feretrum (reliquiarum) – Traggestell (für Reliquien), Reliquiar (de inventa cruce Christi: l. 66):* FLOD. hist. 2,8 p. 151,24 ut horum -n pignerum *(sc. b. Helenae)* attigit *mulierculа genibus contracta eqs.* (*sim.* 4,42 p. 444,20 sacri pigneris . . . -n). EKKEH. IV. bened. I 22,4 -n (gloss.: crucis) tantum precedat vota precantum. **4** *capsa – (kleiner) Behälter, Kapsel:* EKKEH. IV. pict. Sangall. 129 panditur hic capsa, -n martyris (gloss.: Galli) ipsa; horret in hac vestis spinosa catenaque testis (*sc. cruciatus; cf.* WALAHFR. Gall. 1,32 [MGMer. IV p. 309]). **5** *spectat ad naves:* ALDH. ad Acirc. 40,3 virtute fero *(sc. aqua)* silvarum robora mille, ast acus exilis . . . tanta -a rumpit. **6** *corium – Schale:* RHYTHM. 146,48,4 humida sum *(sc. castanea)* sicca, subtili corpore crassa, . . . duro -e mollis. **B** *in imag. vel translate i. q. subsidium – Stütze:* THEODULF. carm. 28,493 sarcina tu *(sc. pestis improba)* gravis es dignis, -n iniquis, esque auriga malis, pondus inorme bonis. EKKEH. IV. bened. I 18,60 semper sit viva pacis -n oliva.

II *pass. i. quod portatur – etwas das getragen wird:* **A** *proprie:* **1** *ornatus, insigne – Tracht, Schmuck, Abzeichen, Insignie:* **a** *in univ.:* THEODULF. carm. 47,14 panditur aestate, in bruma quia clauditur annus, -n clavis haec *(pulchra virago, i. Terra)* vehit inde manu *(cf. Isid. orig. 8,11,62).* MILO carm. 3,4,1,963 victor postquam summae -e virgae mella flavi fluvidi libavit et attigit ore *eqs. (spectat ad Vulg. I reg. 14,27).* HEIRIC. Germ. I 3,359 hoc *(sc. aereum nummum)* . . . dotis nostrae *(sc. sacerdotis)* -n habeto *(sc. alumna adoptiva).* GESTA Bereng. 4,193 baltea lata ducum, -a cara parentum. THIOFR. Willibr. II 3,133 subripuit *fur* . . . tanti -n patris, ornatum specialem. LIGURINUS 1,445 imposuit capiti -a regia sacro Arnoldus. *al.* *spectat ad caudam ursi:* EGBERT. fec. rat. 1,1396 postquam libavit *ursus* ofellam *(sc. mellis)*, perdidit innitens imi -n honoris (*cf.* tit. quomodo ursus perdidit . . . caudam). **b** *de armis:* ODO MAGDEB. Ern. 1,404 dum ⌞-e leve⌟ *(cf. Ov. met. 15,163)* obruta succubuit portis Tarpeia reclusis *(cf. Ov. met. 14,776sq.).* **2** *onus – Bürde, Last:* HEIRIC. Germ. I 5,235 antistes solito miserans claudumque senemque attollit proprias miseri -n in ulnas transque tulit pelagus. *v. et vol. II. p. 1986,41.* **B** *translate i. q. forma (exterior), species – (äußere) Gestalt, Erscheinung(sbild):* EUGEN. VULG. calend. 39 octavis . . . Iani . . . kalandis . . . Christus . . . ingreditur mundum servi -e tectus *(cf. Vulg. Phil. 2,7).*

III *actio portandi, gerendi, gestatio – das Tragen, Getragenwerden, Führen:* **A** *in univ.:* HEIRIC. Germ. I 6,121 proruit exemptis miserorum *(sc. captivorum)* contio vinclis squalida . . . praeque ferens vacuos facili -e nexus, quis prius inplicitos feritas obduxerat artus. CARM. Scot. II 1 probl. 2,13 cornipedum sulcant fulti *(sc. viri)* -e flabra, passibus aligeris lustra ferina legunt. IOH. ELNON. Rictr. 2,240 non faleratum scandere procurabat equum, sed vilis aselli contentus -e discurrebat *(cf. Vulg. Zach. 9,9 et Ioh. 12,15).* **B** *de insignibus sim.:* ECBASIS capt. 560 -n sceptri vulpi concesserat *leo.* VITA Steph. reg. I 10 (MGScript. XI p. 234,9) Gislam . . . -e coronae regni sociam esse notificavit *Heinricus (sim.* HONOR. AUGUST. praed. [ed. J. A. Endres. 1906. p. 148,3] corone vel sceptri -n. *al.).* GISLEB. MONT. chron. 92 qui *(Philippus comes)* in -e gladii regalis ius reclamabat.

***gestamentum,** -i *n.* (gestamen) *actio gerendi, gestatio – das Tragen, Führen:* GISLEB. MONT. chron. 109 p. 156,8 cum . . . in coronamento . . . principes potentissimi -um gladii imperialis de iure reclamarent.

***gestaticum,** -i *n.* (gestare) *tributum oneris – 'Lastgeld' (de re cf. Waitz, Verf.-Gesch. VIII. p. 298sq.):* DIPL. Heinr. V. (Gallia christ. XV. 1860. Instrum. p. 24E) nullus iudex publicus vel exactor nullum theloneum – portaticum, pontaticum, -um – de ipsis *(Deo servientibus)* aut eorum hominibus, undecumque fiscus accipere consuevit, exigere ullatenus praesumat (*inde* DIPL. Karoli M. 300 p. 452,8; spur.).

gestatio (-cio), -onis *f.* **1** *actio portandi – das Tragen:* GERHOH. Antichr. 1,5 p. 315,29 per spinee coronae sceptrique simulati vel purpure -em . . . dici . . . rex regum . . . commeruit *(sc. Christus).* **2** *actio circumferendi – das (Her-)Umtragen:* GESTA Trev. 29 p. 170,4 (recc. B, C) rogationes cruciumque et sanctarum reliquiarum -ciones . . . fieri.

gestator, -oris *m.* *script.* -otor: *l.64.* *qui gerit – Träger:* **1** *proprie:* ALDH. virg. II 2587 loculi -r (-otor *[a. corr. A]*, gestatus *var. l.*) avarus. TRANSL. Callisti 6 (MGScript. XV p. 420, 41) loca . . . preclarissima sancti martiris visitata, calcata atque hospitata -bus. CHART. Rhen. med. I 327 p. 382,3 (epist. papae) videre . . . convenit ornamenti illius *(sc. pallii)* -i, ne in se maculam criminis deprehendat. GESTA Trev. 31 p. 173,13 LX viros . . . plebeia veste amictos . . . -es constituit *Sicko vir potens.* YSENGRIMUS 5,1081 -r mediani . . . ęris. CONSUET. Mell. 12 p. 399,9 obviantibus -bus reliquiarum. *al.* **2** *translate:*

HILDEG. div. op. 3,5,15 l. 28 quę *(radix iniquitatis et oblivio iustitiae)* . . . processerunt usque ad . . . rectorem spiritalis nominis -em, qui *eqs.*

gestatorius, -a, -um. *script.:* eg-: *l.10.* gestari(us): *l.19. 29.* gestori(us): *l.27.*

1 *adi. i. q. ad portandum aptus – zum Tragen geeignet (sensu act. et pass.):* **a** *in univ.:* Ps. VEN. FORT. Leob. 84 dum ˹virga -a˺ (virgam -ā Q) frequentiam populi irrumpentis prohiberet *(sc. quidam circumstantium).* FLOD. hist. 4,41 p. 442,18 ˹sella se -a˺ (stellas eg- *M*) usque ad Renum . . . perferri fecit *abbas (sim.* BERTH. chron. B praef. p. 164,18. *al.).* RICHER. REM. hist. 3,23 altare -um (HUGO FLAV. chron. 2 p. 374,36. CHRON. Andag. 23 p. 59,8). VITA Theod. 29 p. 54,33 in grabato -o locatus est domo elatus (*sim.* ROD. CAMER. Lietb. 69capit. egrotans in lecto -o . . . se deferri iussit). LIBER ordin. Rhenaug. p. 154,18 reliquiae . . . in crucibus -is suspenduntur. *al.* **b** *spectat ad arcam reliquiarum, sepulcrum:* ADREV. Bened. 28 p. 492,28 quod *(corpus beati Sebastiani)* . . . in loculo -o (-ario *var. l.*) . . . collocavit *abbas.* THEOD. TREV. transl. Celsi 20 p. 399F ossa . . . sunt . . . in arca -a collocata. **2** *subst. neutr. i. q. gestamen, feretrum, lectica – Traggestell, Trage, Bahre, Beförderungsmittel (sensu act. et pass.):* **a** *de rebus:* **α** *in univ.:* UFFING. Ida 1,14 p. 478,21 quocunque necessitas viarum medendi causa appulit, aut sago vel alio -o portari consueverat *sanctimonialis.* THEOD. AMORB. Mart. 16 p. 432,23 venit . . . scriba . . . cum multis excubitoribus et auferentes beatum virum de lembo posuerunt in gestorio. *al. de sella:* VITA Ludow. Pii 4 p. 292,16 filius cunarum adhuc utens -o (-ario *var. l.*) . . . regali insignitus est diademate. *de baculo ('Krücke'):* ERMENR. Sval. 7 claudum . . . in -is reptantem . . . ad cursus sui statum . . . erexit; cuius . . . -a in loco datae salutis pendentia ad signum sunt. **β** *spectat ad reliquias:* TRANSL. Chrys. et Dar. 5 omnis ita fugatus est dolor, ut . . . libero ante -um gressu curreret *(sc. femina infirma).* CHRON. Median. 12 p. 92a,13 omne ornamentum . . . a . . . -o sanctarum reliquiarum diripere. INVENT. Udalr. August. 3 (MGScript. IV p. 428a,64sq.) corpus . . . beati Udalrici . . . in -o ligneo reclusum est, donec aliud -um cupreum . . . factum est. *al.* **γ** *spectat ad umbraculum sim. ('[Sonnen-, Regen-]Schirm'):* CARM. Cent. 134tit. in quodam -o (*postea:* decutit ardorem solis pluviamque ferenti hoc tegmen capitis). **b** *de asino:* HUCBALD. Rictr. 22 reputans secum Dominum . . . vectum asello, ipse . . . simili exemplo eodem usus est -o.

***gestatura,** -ae *f.* (gestare) *actio gestandi – das Tragen:* PETR. CAS. (?) chron. 3,43 Angeli monachi animam ˹ob exigui -am cuculli˺ (*cf.* DESID. CAS. dial. 2,5 ob parvum cucullum, quod gestavit in capite) de potestate mea *(sc. daemonis)* auferens tuo in celestibus gregi sociasti *(sc. s. Benedictus).*

***gestibilis,** -e. (?gerere; *per confusionem vel haplographiam pro* digestibilis) *?utilis, salubris, digestibilis – ?zuträglich, verträglich, (leicht) verdaulich:* RECEPT. Bamb. 22 ut attendas ad dietas omnium maxime horum sciens omnia dulcia, omnia fregida his esse contraria, et conveniret subtilis et -is dieta.

gesticularia, -ae *f.* *quae gesticulatur – Possenreißerin, Grimassenschneiderin:* CONR. MUR. summ. p. 160,11 mulier deridenda . . . poterit nominari: . . . gelida, gesticulatrix, -a, hispida *eqs.*

gesticulatio, -onis *f.* *actio gesticulandi, gestus – (ausdrucksvolle) Bewegung, Gebärde, Geste:* **1** *latius:* **a** *in univ.:* ABBO FLOR. calc. 3,69 dum propter XC milia sinistrum femur sinistra manu ita conprehendimus, ut pollicem ad inguina vertamus, . . . saltatricum -em . . . imitamur *(cf. Mart. Cap. 7,746).* HONOR. AUGUST. gemm. 1,139 per choreas . . . circuitionem voluerunt *(sc. homines temporum antiquorum)* intelligi firmamenti revolutionem; . . . per corporis -em signorum motionem *eqs.* DAVID compos. 3,29,2 exteriores caerimoniales observantiae ut inclinationes . . . et . . . -es, quibus claustrales utuntur in divino officio. *in malam partem:* VITA Berth. Garst. II 19 mulier quedam infelix et stulta . . . secus sepulchrum viri Dei -em lascivi corporis inverecunde ostentabat. ALBERT. M. sent. 4,16,43 p. 632a,21 ludus est -o libidinosa in choreis. *ibid. al.* **b** *de motu animi:* EPIST. Hann. 36 p. 77,4 si quandoque corporali pręsentia tui me beaveris, . . . quam omnino intrinseca corporis -e tripudiaverim! **2** *strictius i. q. pantomimus – pantomimische Aufführung:* CHART. Sil. D I 109 p. 77,10 (epist. papae a. 1207) presbiteri . . . insanie sue ludibria exercentes per -um suarum debachationes obscenas . . . decus faciunt clericale vilescere. CONR. MUR. summ. p. 34,19 dicitur persona homo, qui larvatus . . . in -bus, recitationibus et in scenis loquendo seu gesticulando . . . aliquid representat. *de imitatione ritus baptismatis:* ALDH. virg. I 32 p. 273,2 quid mirum, si Athanasius . . . divina . . . gratia pollesceret, cum . . . puerilis ludorum -o pontificalem futuri praesulis auctoritatem portenderit?

gesticulator, -oris *m.* **1** *histrio, pantomimus – Schauspieler, Pantomime:* ALBERT. M. pol. 7,15m p. 744a,7 Theodorus tragoediae -r ([*p. 1336b,28* ὑποκριτής]; *sim.* p. 749b,42. 750a, 33). **2** *mimus – Possenreißer:* CONR. MUR. summ. p. 37,27 ad curias principum confluunt . . . hystriones, -es, nebulones, parasiti *eqs.*

***gesticulatrix,** -icis *f.* (gesticulator) *quae gesticulatur – Possenreißerin, Grimassenschneiderin: v. p.693,57.*

gesticulo, -are. **1** *intrans.:* **a** *proprie i. q. gestus facere – gestikulieren:* FROUM. carm. 32,34 si facerem mihi pendentes per cingula caudas -ans manibus, lubrice stans pedibus, si . . . vellem fingere vulpem *eqs. v. et l.9.* **b** *in imag. vel translate:* **α** *exsultare – frohlocken, jubeln:* VITA Annon. III 5,5,1 miri . . . candoris per illam *(scalam)* agniculos penetrare sursum modis videbant *Graeci attoniti* -antibus. **β** *fort. i. q. indignari – viell.: sich empören:* EUGEN. VULG. syll. 30,7 gallum milvum rapuisse ferebant cornice sub quercu -ante diu. **2** *trans. i. q. gerere – darstellen:* IUSTIN. Lippifl. 132 catulo vel equo populo spectacula praebet *(sc. scurra),* quos iubet humanos -are modos.

gesticulose *adv.* *cum crebris gestibus – gebärdenreich, mit lebhaften Gebärden:* CARM. Bur. 227 p. 87 tertio loco Sibylla -e procedat, que inspiciendo stellam cum gestu mobili cantet: '*eqs.*'

1. gestio, -onis *f.* **1** *actio gerendi – das Handeln, Durchführung:* **a** *gener.:* MANEG. c. Wolfh. 23 p. 100,18 tocius . . . -em negocii, in quo decennio . . . laboratum est. CHART. episc. Misn. 108 p. 99,3 promittente *(sc. capitulo)* . . . sinceram negotii *(sc. cessionis episcopi)* -em. CHART. ord. Teut. (Hass.) 335 ea, que aguntur in tempore, tanta certitudine sunt gerenda, ne super eorum -e possit . . . dubitari. **b** *rhet. et philos.:* ALBERT. M. bon. 69 p. 42,73 attributa . . . negotio dividit Tullius in contenta cum ipso negotio et in expleta in -e negotii *([cf. Cic. inv. 1,37];* 84 p. 54,50. *ibid. al.).* **2** *actio se gerendi – Verhalten(sweise):* NOTKER. BALB. gest. 1,20 p. 27,11 ille *(episcopus)* inani -e perflatus dixit coram omnibus: '*eqs.*' WOLBERO cant. 2 p. 1105D 'per capreas et cervos' *(Vulg. cant. 2,7)* intelligere possumus patres veteris et novi testamenti, quorum ingenia, virtutes et studia naturali -e denotantur.

2. gestio, -i(v)i, -ire. *script.:* ie-: *p.695,23.* -tebat: *l.59.* -ig(o): *p.695,7. adde* ALDH. virg. II 2736 *(var. l.).* *struct.: c. acc. c. inf.: p.695,4. adde* HROTSV. Theoph. 124. Pafn. 6,1. *c.* ad *et gerund.: p.695,16.* *confunditur c.* gestare: *passim, e. g. l.59.p.695,18.*

1 *gaudere – sich freuen:* ALCUIN. Willibr. 1,15 (MGMer. VII p. 129,5) qui *(Dei famulus)* in salute -bat omnium (-tebat *m.1 cod. 4a,* gestabat *1b, 3b*). WALAHFR. carm. 75,12,3 cuncta quae nobis bona ferre -is, insula felix. GODESC. SAXO theol. 6 p. 169,22 contigit, ut equi -entis gestus elicuit atque . . . patefecit (*antea:* equi . . . laeti). CARM. Bur. 150,2,3 puellaris turba -it florem contemplari nemorum. *al.* *c. acc. i. q. gaudentem exspectare, desiderare – freudig erwarten, ersehnen, sich freuen (auf):* AGIUS epic. Hath. 76 vos *(sc. sorores)* nostis, quanta iam languida sedulitate . . . meam *(sc. Agii)* -erit faciem. **2** *(vehementer) cupere, velle, studere – (unbedingt) wollen, wünschen, mögen, trachten (nach):* **a** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 49,19 pueri e castris prosilientes . . . populi exercitum defendere -unt. AGIUS comput. 3,16 si . . . ferias cognoscere -is. DIPL. Ludow. Inf. 69 p. 205,17 archiepiscopi et abbatis . . . vo-

luntati satisfacere cupientes . . . et tranquillitati eorum consultius agere -entes *eqs.* HROTSV. Gall. I 1,7 ipsam *(filiam)* . . . desponsare -o (cupio *C; sim.* Abr. 1,4). Pafn. 7,3 quam *(capellam)* . . . tui sollicitudine -o mederi. THIETM. chron. 5,44 rex . . . iusticiae cibo -ens . . . saciari. *saepe.* **b** *agitare, conari – vorhaben, planen, versuchen, sich (be)mühen:* REGINO chron. a. 866 p. 90,5 Ludowicus . . . -ens (-gens *var. l.*) occidentalia regna suo subiugare dominatui. PETR. DAM. epist. 1 p. 69,28 non ut lubricus anguis . . . manus evadere -as *(sc. Iudaeus).* OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 66,27 convolamus unusquisque, prout poterat, amnem transire -ens. HELM. chron. 34 p. 66,22 virum . . . iuvenem *(sc. Heinricum)*, fortem et bellicosum, quem vi nequibat, fraude opprimere -bat *Cruto princeps. saepe. locut.* -ire ad *i. q. tendere ad – streben nach:* RUP. MEDIOL. Adalb. 24 qui *(puer)* . . . naturali vigoratus robore ad sugendum cepit avidius -ire. **3** *per confusionem c.* gestare *i. q. portare – tragen:* **a** *proprie et in imag.:* VITA Athan. Neap. 4,18 plumbum . . . collo proprio suspensum -iit (gestabat *p. corr. C, M;* -it *N*²). EPIST. Teg. II app. 10 p. 361,36 si minus lepide . . . aliquid profero, nolo irrideas, dum . . ., quod animo -o, mecum dulciter persentiscas. *v. et p.696,26. huc spectare vid.:* FRAGM. mul. III 1 prius ieiuna deambulet *(sc. mulier conceptura)* vel i-itur cotidie (*cf.* II 1 gestet<ur>). **b** *translate i. q. (secum) ferre – (mit sich) bringen:* IONAS BOB. Columb. 1,8 p. 167,5 hoc *(sc. temptationem)* utrum diaboli fallacia finxerit an rei veritas -ivit (-iit, gesserit *var. l.*), patule non agnovit. 2,23 p. 282,11 cum . . . haec agerentur, unus ex aulicis clam . . . Bertulfo, quid rei fomenta -irent (gestarent *var. l.*), mandavit. p. 284,19 cum . . . cognovissem, quid rei causa -ret (gestaret *var. l.*), vix tandem precibus obtinere merui, ut *eqs.*

***gestivus,** -a, -um. (gerere) *practicus – praktisch:* ALBERT. M. bon. 358 p. 197,43 Gregorius Nixenus animales passiones distinguit in duas, . . . quod unum est -um (*PG 40,685*^{B} πρακτικόν), aliud contemplativum (*sim.* 360 p. 198,30). 360 p. 198,30 -ae *(sc. passiones)* . . . sunt practicae; practicum autem indiget corpore; . . . ergo -ae sunt corporales. *ibid. al.*

gesto, -avi, -atum, -are. *script.* gestia *pro* gestantia: ALDH. virg. II 2348 *(var. l.). form.: coniug. II.: ?*-ens: *p.696,26. adde* ALDH. ad Acirc. 26,5 *(var. l.). depon.: p.696,2. usu absol.: l.46; refl.: l.49. metr.* gĕst(o): *l.57. adde* ALDH. virg. II 2631.

I *portare, gerere – tragen, bringen, führen:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* ARBEO Emm. 41 p. 90,26 qui *(vir)* baculo, quem manibus -bat (portavit *var. l.*), latus dormientis percussit. HUGEB. Willib. 6 p. 105,29 cruribus et toto corpore referta ad alveariis -ando properat *apis.* DIPL. Loth. I. 14 p. 81,30 qui *(missi)* in manibus -bant praeceptum . . . genitoris nostri (*sim.* 18 p. 87,9). ANSCAR. mirac. Willeh. 5 (6) quae *(sc. femina incurvata)* . . ., cum fide aliorum subvecta advenisset, . . . semetipsam -ans ac sursum erecta propriis gressibus notas repedavit ad sedes. HIST. peregr. p. 135,21 crucis -bat *imperator* signaculum. *persaepe. v. et l.18.28.29.p.694,60. huc spectare vid.: l. 23.* **2** *spectat ad fetum:* ALDH. virg. II 398 sensit *Iohannes* genetricis ab alvo pignus caelorum terris -ante Maria. HARIULF. Arnulf. 1,1 in utero -as *(sc. matrona)* puerum, quem *eqs.* **3** *spectat ad arma, ornamenta, insignia sim.:* ALDH. virg. II 611 regina -at . . . crepundia collo. CHART. Rhen. inf. I 11 qui *(abbas)* . . . reliquias . . . secum -are solet. MIRAC. Genes. Hieros. prol. p. 8,31 cum . . . Karolus imperiale diadema . . . -ret. POETA SAXO 5,347 regalis habitus tantum -bat honorem, cum celebraretur . . . sacrata dies. WALTHARIUS 730 hic *(Werinhardus)* spernens hastam pharetram -vit et arcum. GUNZO epist. 1 p. 19,11 -antibus gladios permittitur, ut *eqs.* WIDUK. gest. 2,1 p. 65,3 dextera lituum -ans *pontifex* (*sim.* DIPL. Heinr. II. 255 p. 295,24. THANGM. Bernw. 43 p. 777,43). *persaepe.* **4** *tradere – überbringen:* ALDH. virg. I 38 p. 289,21 diliciarum affluentias gerulis . . . -antibus. STATUT. ord. Teut. p. 99,10 habebit *magister* . . . duos . . . servos . . . litteras -uros. **5** *c. notione continendi fere i. q. habere – haben, aufweisen:* ALDH. ad Acirc. 51,2 interius candentem -o *(sc. piper)* medullam. BEDA hist. eccl. 5,21 p. 342,27 quam *(tonsuram)* in capite suo -bat *Petrus* (*sim.* p. 343,6). RHYTHM. 39,6,2 gentes plurimas que -at *India* atque magna oppida. ARBEO Corb. 38 tante pulchritudinis forma . . ., quantam prius -batur (-bat *p. corr. 1*) vivus. POETA SAXO 3,135 sęvum -ans animi Fastrada tumorem. CARM. var. I 22,10 pacem . . . animi -are quietam. VITA Theog. 2,4 p. 467,33 haud grandem -bat *locus* ecclesiam. CONSUET. Marb. 237 humilitatem, quam corde -at *canonicus. persaepe. per compar.:* AUREL. REOM. mus. 18,23 hi . . . octo toni . . . quasi florigera -antes virgulta campum illustrant totius antiphonarii. **6** *de motu caelesti:* **a** *ferre – herauffführen, -bringen:* WANDALB. martyr. 830 Phoebum duplici Capricornus sidere -at. **b** *medial. i. q. ferri – laufen:* ALBERT. M. metaph. 1,5,4 p. 74, 19 non dicunt *philosophi*, quomodo possibile sit esse 'operationes' eorum, quae '-antur (*p. 99a*^{a}*,11* τῶν φερομένων)' sive feruntur et moventur 'circa caelum'. **B** *latius i. q. fulcire – stützen:* TRANSL. Chrys. et Dar. 25 p. 493^{C} germanus . . . coepit cum eo *(fratre caeco)* . . . ad locum properare ac facturae salutis indicio, ut alterius -tus officio, mira tendere agilitate.

II *facere, exsequi – tun, ausführen:* **A** *tractare – behandeln:* VITA Arnulfi 2 puer iste . . . sublimis adque summis onoribus -andus magnus erit apud Deum. **B** *inferre – antun, zufügen:* CARM. ad Ludow. 19,2 (MGPoet. IV p. 926) hanc *(fraudem)* quicumque facit, damnum sibi -at inorme. **C** *subire – auf sich nehmen, schultern:* HROTSV. gest. 55 gratia pontificis quem *(pastorem Brun)* duxit . . . perennis . . . dignum catholici curam -are popelli *(sim.* BALTH. Fridol. 14 p. 240,17 repedavit . . . illam . . . curam -ens [gestiens, gerens *var. l.*], ut *eqs.).* CONST. imp. II 6,4 gerit *episcopus* . . . vel personam electoris vel . . . cognitoris . . .; si cognitoris, hanc -are non potuit.

III *per confusionem c.* gesticulari *i. q. gestus facere – posieren (usu absol.):* RHYTHM. 76,7,4 -ans in plumis gavisus canit *pavo (sed cf. notam ed., qui 'gloriam' supplendam putat).*

subst. **1. gestans,** -antis. *qui gestat, gestator – Träger:* **1** *in univ.:* ALDH. ad Acirc. 98,3 semper ego *(sc. clipeus)* proprio -is corpore corpus conservabo. **2** *locut.* a -bus *(i. a tempore, quo quis a patrinis a fonte baptismali elevatus est) fort. i. q. a pueris – viell.: von Kindesbeinen an:* VITA Desid. Vienn. 10 universa loca membrorum suorum sua nervorum fuerant nimietate adtracta, ut solo tanto capud et lingua a -bus agitaret *homo pauperculus (v. notam ed.).*

2. gestatum, -i *n. actum, negotium – (Rechts-)Handlung:* CHART. Neocell. Brixin. 59 (a. 1253) ad relevationem oblivionis periculi -orum inventum est memorialie *(sic)* perpetuum scripturarum.

gestor, -oris *m. qui gerit (negotium), actor, dispensator (negotii) – einer der (ein Geschäft) erledigt, 'Besorger' (eines Geschäftes), Sachwalter:* CHART. episc. Halb. 795 (a. 1248) si . . . recordationi tollat oblivio, que sunt gesta, vel ipsos -es mors auferat suis gestis. URBAN. IV. registr. 560,1 p. 547,19 regis procuratores, actores et negotiorum -es generales et speciales (*sim.* CONST. imp. II 396. *inde* 405,11 p. 528,6. *item* CHART. Burgenl. II 166). CONR. MUR. summ. p. 116,23 honesti domorum dispensatores, honestarum rerum -es, honesti negotiatores.

1. *gestorius, -a, -um. (gestum) *ad gesta pertinens – zur Geschichte gehörig, Historien-:* LAMB. ARD. hist. 81 p. 598, 40 tot et tantorum ditatus est *comes* copia librorum, ut . . . in cantilenis -is . . . ioculatores quosque nominatissimos equiparare putaretur.

2. gestorius *v.* gestatorius.

1. ?*gestum (?ie-, ?ics-), -i *n. (orig. inc., ni simplex pro compos.* egestum; *cf. vol. III. p. 1143,27sqq. et Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. IV. p. 1638 s. v.* jet *['Exkremente des Jagdfalken']) ?excrementum, stercus – ?Exkrement, Mist* (*an i. q. vas – Gefäß? cf. Nicetae Choniatae Annal. II 12. ed. Ven. 1729. p. 184*^{D} κεράμιον θερμοῦ ὕδατος πλῆρες): CHRON. Ven. Alt. p. 115,23 per totam circumduxit *Isakius princeps* civitatem omni populo lutum, lapides et icstum (*ed.; sed cf. ed. Simonsfeld p. 68*^{a}*,17* iestum) in eum *(Andronicum tyrannum)* iaciente.

2. gestum *v.* gero.

gestuosus, -a, -um. *qui pulchre gesticulatur – gestenreich:*

HUGO FLAV. chron. 2 p. 467,23 (epist.) abbas . . . mollibus et -is repulsionibus fautores suos episcopos . . . ad compellendum se provocare coepit.

gestus, -us *m.* *script.* gas-: ALDH. virg. II 1964 *(a. corr.). form.* -ium: *l. 21.* *confunditur:* *c.* gustus: *l. 33.* -bus *c.* gentibus: *l.10.34.*

I *motus, gesticulatio, signum – Bewegung, Gebärde, Geste, Zeichen:* **A** *strictius:* **1** *gener.:* ALDH. virg. I 26 p. 260,17 Christi caelibes . . . corporeos . . . titillationum -us . . . refrenantes (*sim.* virg. II 133 -bus [gentibus *var. l.*]). HRABAN. carm. 12,4 cordis tu *(sc. Deus)* lumen honestum, membrorum -um, tu oculorum reddis . . . usum. GODESC. SAXO theol. 6 p. 169,18 quemnam -um equus . . . ageret atque gereret. NOTKER. BALB. gest. 1,22 p. 30,6 cum . . . venustissimę feminę . . . meretricios -us . . . in se pertraxisset *pontifex*. HARIULF. chron. 1,11 p. 22, 21 -u ventorum. LEO MARS. chron. 3,1 se . . . potius heremum quam nuptias appetere secretis . . . -bus indicabat *Desiderius. saepe. v. et p.694,36.62.* **2** *publ. et iur.:* CHART. Turg. III 506 p. 312,20 (a. 1266) proprietate . . . possessionum . . . cum omni solempnitate verborum et -uum . . . resignata *(sim.* CHART. Wirt. 2093 p. 46,9. app. 153 p. 451,33 -ium. *al.).* **B** *latius:* **1** *corpor. i. q. habitus – Haltung:* WALAHFR. Mamm. 9,18 vidimus . . . asstare greges . . . orantem . . . humili circumdare -u. OTLOH. prov. G 14 -u c o r p o r i s habitus demonstratur mentis (LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 227,9. *al.*). CONSUET. Marb. 20tit. quali -u se habeant inter . . . psalmos. OTTO FRISING. gest. 1,52 p. 74,32 tam -u quam voce pondus servans *episcopus. al.* *fort. huc spectat:* WALAHFR. carm. 5,76 haec sunt . . ., quibus insignita refulget virtutis persona tuae *(sc. episcopi)*, sapientia radix, . . . religio, officium, censura, modestia, -us. **2** *incorpor.:* **a** *vita, mores – Verhalten, Benehmen:* ALDH. virg. II 136 nec vincat dominam stolido bernacula -u (gustu *var. l.*). 2117 soboles regina monebat, virgineum castis ut servent -bus (gentibus *var. l.*) aevum. RUOTG. Brun. 9 his, quibus convixerat, habitu et -u . . . mente aliud actitans satisfecit. CONSUET. Marb. 64 si . . . in aliquo -u reprehensibilis fuerit. *ibid. al.* MENKO chron. 10 p. 300,14 per seculares -us et mores . . . attraxit *episcopus* sibi . . . nobiles terre quam plurimos. *al.* *?expressius de bonis moribus:* REIN. ALEM. phagifac. 397 si sine -bus audet convescens aliquid aut sumat, gratia mense accipit occasum. **b** *animus – Gesinnung, Einstellung:* ALDH. virg. I 3 p. 230,26 universa . . ., quae per gimnosofistas exerceri deprompsimus inter scolares saecularium disciplinas, apud vestri discipulatus industriam non exterioris hominis motibus aguntur, sed interioris -bus geruntur. NOTKER. BALB. gest. 2,21 p. 92,23 quod *(sc. dictum)* dulcissimi -us imperator blando vultu pro ludo et ineptiis percipiens. VITA Rimb. 19 ut . . . delectabili continentiae -u . . . sit executus, quicquid intendebat.

II *actus, actio – das Handeln, Handlung, Tat, Durch-, Aufführung:* **A** *in univ.:* COLUMB. epist. 7 p. 181,28 per prospera et adversa idem eris *(sc. puer amandus)* . . . temperans -us (-um *M*), nutriens crescenda *eqs.* EUGEN. VULG. calend. 74 Gabriel regis pronunciat ortum, divino -u sacram gravidari Mariam. CHART. select. Keutgen 162,19 iurati debent . . . iudicio, quod purchtaidinch dicitur, presidere et hoc ad . . . civitatis -us erroneos dissipandum. *al.* *de spectaculis:* ABSAL. serm. 47 p. 265D qui ludos et -us theatrales aspiciunt. **B** *actio portandi, usus – das Tragen, Handhabung, Nutzung:* HARIULF. Arnulf. 1,1 armorum -ui aptissimus ex presenti luce est ablatus *Folbertus*.

III *usu novato fort. i. q. locus navibus aut appellendis aut onerandis aut restituendis destinatus – viell.: Anlege-, Beladestelle, Werft:* CHART. archiep. Magd. 379 p. 496,15 (a. 1182) superaddidimus . . . molendinum . . . cum -u navium tempore inundationis hinc inde transeuntium *(ni spectat ad l.59).*

***geta** (iaita), -ae *f.* *(?*iactare, *francog. vet.* gete *sim., prov.* giette; *cf. D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 497 sqq.)* **1** *mensura quaedam – ein Maß:* CHART. Traiect. 633 p. 97,38sq. (a. 1216/30) in assumptione II *(sc. vaccas)*, XIII -as allecium, IX -as angwillarum *eqs.* **2** *?tributum, vectigal – ?Abgabe, Steuer (an ?custodia, excubiae – ?Wachdienst, Nachtwache; cf. Vitali, op. cit. p. 499):* CHART. Helv. arb. 135 p. 209,29 (a. 1273) domini Sarretae . . . percipiunt viginti solidos nomine <iaïtae> in ecclesia de Quarnens (*sim.* p. 213,6 dominae in ecclesia de Quarnens ratione iaïtae non percipiant nisi quindecim solidos annuatim).

***gevetha,** -ae *f.* *(cf. theod. vet.* gefæze; *v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. I. p. 958 et G. Köbler, Altsächsisches Wörterbuch s. v.* gevetha; *de re v. Dt. Rechtswb. III. p. 1418 s. v. 'Gefäß')* *vas quoddam – ein Gefäß:* REGISTR. abb. Werd. 7,3 p. 193,19 (s. XII.med.) villicus de Barkhove . . . reddet cellerario fratrum . . . XV novas scutellas et I -am. *cf.* gabata.

***gewera,** -ae *f.* *(cf. theod. vet.* warah *sim.; v. Graff, Sprachsch. I. p. 961; cf.* gewerre; *v. J. u. W. Grimm, Dt. Wörterb. XIV/I.2. 1878. p. 442sq. et IV/3. 1911. p. 5677)* *script. et form.:* *?*gebris (*?pro* geuer(r)is), geuris: *l. 22.* *?*gefrito, *?*geurito: *l.24.* *acc. pl.* -es: *l.21.*

?sanies, bulla (saniei) – ?Eiter, (Jauchen-)Blase: Ps. HIPPOCR. sang. 2 si fuerit sanguis vaesaniosus (saniosus *p. corr. A*) et putrilaginem habuerit . . . et habuerit paucas -as *(ed.,* geueras *codd.)* nec satis rubeas nec satis nigras. 15 si videris sanguinem quasi adipem porcinum vetus, et habuerit . . . cupreosas -es *(ed.,* gebris *A*, geuris *B).* *fort. huc spectat:* Ps. HIPPOCR. sang. 4 si videris sanguinem purpuriosum, et habuerit paucam ruborem cum nigro gefrito *(A,* geurito *B; 7* si videris sanguinem, sicut est appositus, . . . vel papulas nigras. *sim.* 10) ad similitudinem panni polymitarii.

***gewerandia** *v.* *guarandia. ***gewerra** *v.* *guerra.

***gextum** *v.* *gist(i)a.

***geyonus,** -i *m.* (*orig. inc., ni subest* ἀλκυών) *genus anatis, avis aquaticae – eine Enten-, Wasservogelart (an ?alcedo – ?Eisvogel):* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 15,32 anates . . . et circelle et altye et -i non attendunt istis horis *(i. noctu)*, sed pascuntur tota die in aquis vel extra aquas *(cf. comm. p. 103).*

*?****geysapum,** -i *n.* (γεύεσθαι) *gustus, sapor, cuppedium – Kostprobe, Leckerei, Köstlichkeit:* CARM. var. III A 7,20 muliebres mulserat *(sc. diabolus)* aures, -a tum vetiti sumpserat *(sc. Eva)* . . . cladi.

***ghelda** *v.* *gilda. ***gherba** *v.* *garba.

***ghilda** *v.* *gilda. ***ghilleola** *v.* *gildhall(i)a.

***ghirus,** -i *m.* (glis; *cf. ital.* ghiro; *v. Meyer-Lübke, REW*3 *nr. 3787)* *glis – Siebenschläfer:* SALIMB. chron. p. 559,17 puer . . . fuit . . . liberatus *(sc. ab incommodo stertendi)* et dormiebat postea quiete . . . sicut -us.

***ghrisographia** *v.* *chrysographia.

***giardinus** *v.* *gardinus.

gibbatus (giba-), -a, -um. *gibbosus – buckelig:* **1** *gener.:* ROD. GLAB. hist. 5,2 p. 218,16 erat *(sc. homunculus)* . . . pectore tumido, dorso gibato. **2** *medic. et anat. i. q. incurvus – gebogen, gekrümmt, gebückt:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,4 p. 107B ut infirmus in balneo per extremitates per manus et pedes suspendatur; ut -o dorso venter concavetur *(cf. postea: p. 699, 66).*

gibberosus (gyppe-, gilb-, gippe-), -a, -um. *script.:* genebr-: *l.65.* -bor-: *l.70.* -on(us): *l.62.*

1 *gibbosus – buckelig:* **a** *in univ.:* EINH. Marc. et Petr. I 4, 10 p. 259,14 occurrit ei *(diacono)* homo -us. MEGINH. FULD. Alex. 12 homo quidam . . . in tantum gypp-us fuit, ut . . . oculis caelum aspicere non potuit. NOTKER. BALB. gest. 2,12 p. 72,25 nanus et gipp-us (gy-us, gil-us, -us, gibbosus *var. l.*) Pippinus. PETR. DAM. epist. 40 p. 473,13 certum . . . est, quod videntes filii ex caecis . . . genitoribus prodeant et -is (-nis, gypp-is, gibbosis *var. l.*) . . . integra membris soboles . . . succedat. **b** *pro maledicto* (*ni subest* cerebrosus): LEG. Wisig. add. 2 p. 462,26 si quis geneb-um vel cotrosum dixerit et ille non habuerit, cui dixerit, dictor criminis . . . CL flagella suscipiat. **2** *convexus – gekrümmt:* AURELIUS 13 p. 711,14 ubi coeperit urgere passio . . ., livescunt eis summae manus plantaeque, -ae fiunt et ungues. *fort. huc spectat:* BERNH. PROV. comm. 8,3 p. 303,19 lithodemon . . . invenitur in puteis et balneo gilbo-o *(ni subest* *gilvorosus [*a* gilvus]; *cf. E. Pifferi, Commento alle Tavole di Salerno. 1962. p. 86).*

[Fiedler]

***gibbitudo** (gyppi-, gippi-), -inis *f.* (gibbus) *deformitas gibbi – Buckeligkeit:* ADLH. ad Acirc. 128 p. 176,10 da formulas exemplorum, quibus ditrochei regula clarescat: . . . altitudo, gipp-o (gypp-o *var. l.*), lippitudo *eqs.*

***gibbositas** (gyb(b)o-, gilb-), -atis *f.* (gibbosus) *figura incurva, flexio, tuber – Wölbung, Krümmung, Schwellung, Beule:* **1** *spectat ad partes corporis:* **a** *hominum:* CONSTANT. AFRIC. theor. 2,1 p. 5b^{r} intestini -s, quod ieiunum medici vocant. 9,33 p. 48b^{r} si apostema in -e sit epatis (*sim.* WALTH. AGIL. med. 135 p. 213,10. ALBERT. M. animal. 1,598 gil-s. 3,31). ALBERT. M. animal. 1,138 arcuositas *(sc. superciliorum)* declinat ad . . . gybo-es genarum (*sim.* 1,222. 225). 1,400 altera . . . pars *(sc. venae)* egreditur usque ad stomachi gybo-em sive convexitatem. *al.* **b** *animalium:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 94,15 plume habent . . . costam procedentem per medium -is (*sim.* p. 94,18). ALBERT. M. animal. quaest. 4,4 p. 140,44 in loco *(sc. testae)* . . ., in quo pellitur calor . . . et humor, apparet -s (*opp.* concavitas). *spectat ad gibbum camelorum:* ALBERT. M. animal. 2,24 'cameli . . . habent membrum proprium', quod non habent alia animalia, 'et hoc est gybo-s (*p. 499^{a},14* τὸν . . . ὕβον) dorsi sui'. **c** *rerum:* ALBERT. M. meteor. 3,4,9 p. 184,20 arcus *(sc. iridis)* -s versus oppositum situm solis debet recedere a sole. **2** *spectat ad morbum:* **a** *in univ.:* CONSTANT. AFRIC. grad. p. 379,38 ventositatem ac -em curat *satyrion*. ARNOLD. SAXO flor. 1,2 p. 52,20 gy-s ungis *(sc. significat)* ulcus pulmonis et diafracmate (*sim.* ALBERT. M. animal. 22,10). BRUNUS LONG. chirurg. 1,18 p. 115^{E} -s ex una parte *(sc. membri fracti)* et concavitas ex alia manifestatur. **b** *de ipso gibbo:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,14 p. 43a^{r} -s aut est anterior, quod fit, cum dorsi spondiles exeant anterius, aut *eqs. al.* BRUNUS LONG. chirurg. 1,20,7 p. 119^{B} quae *(dislocatio)* fit versus posteriora, dicitur -s (*sim.* THEOD. CERV. chirurg. 2,45 p. 155^{G}).

gibbosus, -a, -um. *script.:* zi-: *l. 64.* gnibo-: *l. 65.* gybo-: *l.53.68. al.* gyldo-: *l.61.* gyppo-: *p.700,8.* gilbo-: *l. 70.* gimbo-: *p. 700,4.* gippo-: *l. 43. al.* gitto-: *l. 44. 49.* gibo-: *l.45.72.* gypess(us): *l.49.*

gibberosus – buckelig: **I** *adi.:* **A** *strictius:* **1** *de hominibus:* **a** *spectat ad tergum:* **α** *in univ.:* LAMB. HERSF. annal. 1070 p. 112,22 Gozelo . . . prestantis quidem animi adolescens, sed -us. TRANSL. Godeh. 2 p. 644,15 puella quaedam -a, in dorso valde curvata (*sim.* CHART. march. Misn. III 468 p. 323,11. p. 323,24 gipposa). NICOL. BIBER. carm. 1539 locupletati gipposi (gittosi *var. l.*) sunt reputati. SALIMB. chron. p. 141,14 homo gibosus et deformiter inclinatus. *al. v. et p.698,60. 62. in imag.:* ABSAL. serm. 39 p. 228^{D} non . . . debet sacerdos ministrare ad mensam Domini, si fuerit . . . -us, id est oneratus vitio curiositatis. **β** *qui gibbi est – Buckel-:* NICOL. BIBER. carm. 1532 ex virtute Dei gippose (gittose, gypesse *var. l.*) congeriei massa coartatur. **b** *spectat ad nasum:* VITA Karoli M. 2,22 p. 63,23 unicus . . . filius . . . in naribus . . . -us erat. **2** *de animalibus:* ALBERT. M. animal. 4,19 'quoddam genus *(sc. cancrorum)* . . . vocatur gybosum (*p. 525^{b},1* κυφαί)' propter eminentiam, quam habet in dorso suo (*sim.* 4,22). 23,60$^{tit.}$ de gyboso genere falconum *('Wanderfalke'; de re cf. K. F. Kitchell, I. M. Resnick, Albertus Magnus. On Animals. 1999. vol. II. p. 1583).* p. 1463,7 est . . . quintae nobilitatis in genere falconum falco nobilissimus, quem gybosum vocavit heremita. *ibid. al.* **3** *de rebus:* CHART. Sil. D II 104,44 (a. 1235) omne, quod vedirgewant dicitur, spectat ad rade: . . . candelabra, pelves, ciste superius -e (gyldose *var. l.*). **B** *latius i. q. incurvus, convexus – gebogen, gekrümmt, gewölbt:* **1** *de partibus corporis:* IOH. IAMAT. chirurg. 6,1 p. 36,13 spatularum sunt duo ossa interius concava, exterius z-a. p. 36,21 horum *(ossium)* quedam sunt concava, quedam gnibosa. BRUNUS LONG. chirurg. 1,4 p. 107^{C} patiens . . . taliter collocetur, ut dorsum sit -um et venter existat concavus. ALBERT. M. animal. 1,436 guttur . . . gracile, gybosum, longum *eqs.* WILH. SALIC. chirurg. 4,4 p. 37,8 cum isto *(monoculo intestino)* continuatur colon sive -um intestinum; cum gil-o continuatur longaon. *al.* **2** *de rebus:* ALBERT. M. animal. 8,156 'coopertoria domorum suarum *(sc. apium)* quasi gibosa (*p. 625^{a},2* ἀνῳδηκός)' et arcualia. THEOD. CERV. chirurg. 2,30 p. 153^{G} pone sub humero eius *(infirmi)* pulvinar -um.

II *subst.:* **A** *masc. pro cognomine ('der Bucklige'):* SIGEB. GEMBL. chron. a. 1089 Godefrido, Godefridi Gim-i ex sorore nepoti, . . . datur ducatus Lotharingiae. CHART. Neocell. Brixin. 26 A_2 p. 67,2 testes: . . . Albertus de Voitsperch, Gotscalcus G-us, Heinricus venator *eqs.* NECROL. I Apr. 6 p. 515 Eglolfus Gypposus de Altorf ob<iit>. *al.* **B** *neutr. i. q. convexum, tuber, gibbus – Wölbung, Höcker, Buckel:* ALBERT. M. animal. 1,214 pars . . ., quae interiacet inter oculum et aurem, vocatur gybosum sive convexitas genarum. eth. II 5,4,1 p. 386^{b},19 lapides . . . franguntur aliquando in concavum, aliquando in -um.

1. gibbus, -a, -um. *script.:* zirbus: *l. 69.* cib(us): *l. 66.* zemb(us): *l. 31.* gemb(us): *l. 30.* gybb(us): *l. 27. 52. al.* gypb(us): *l.33.* gyp(us): *l.27.* gypp(us): *l.27.34.42.p.701,20. al.* gypt(us): *l.36.* gybp(us): *p.701,17.* gyb(us): *l.50.71. al.* gilb(us): *l.71.* gimp(us): *l.44.* gipp(us): *l.26.38. al.* gip(us): *l.70.* gib(us): *l. 66. p.701,1. al. form.:* acc. pl. -us: *l. 31. ?subst. neutr.: l.71.*

I *adi.:* **A** *gibberosus – buckelig:* TRANSL. Viti 16 quaedam mulier . . . -a atque curva ab annis XII; . . . erecta et sana inventa est, quae curva venerat et -a. **B** *de camelis i. q. tubere instructus – mit einem Höcker versehen:* ALDH. virg. I 37 p. 286,6 alter *(sc. dolium viro Dei delaturus)*, cum pollicita fefellisset, obeuntem -um amisit camellum (*sim.* II 1497 gippum [gyp(p)um, gybbum, -um *var. l.*]).

II *subst. masc. (?neutr.: l.71):* **A** *gibber, tuber – Buckel, Höcker, Beule:* **1** *spectat ad homines:* **a** *in univ.:* Ps. HIPPOCR. sang. 8 ipse *(sc. sanguinem)* . . . glandulas et gembos (zembus *A*) atque strumas generare credimus. EINH. Karol. 20 p. 25,15 erat ei filius nomine Pippinus . . . facie . . . pulcher, sed -o (gy-, gypbo, gyppo *var. l.*) deformis *(sim.* BENED. ANDR. chron. p. 120,8 gyppo. *al.)*. CHART. episc. Wirz. I 162 p. 159,27 quedam de Ahusen a gippo maximo . . . curata est. NICOL. BIBER. carm. 1530 -i (gypti *var. l.*) pondere pressum . . . facta cruce dant *(sc. sacerdotes)* relevatum. *saepe. in imag.:* EPIST. Ratisb. 20 p. 343,27 gippo incorrectionis sarcinatus. HILDEG. div. op. 1,2,14 l. 8 homo . . . omnia opera sua sine murmurationibus, id est sine -is peccatorum . . ., portet. **b** *in formula exsecrationis:* CARM. Sangall. II 6,3,3,4 si quis . . . hos *(libros)* aufert, gyppo scabieque redundet. **2** *spectat ad animalia:* **a** *de camelis:* **α** *proprie:* VITA Desid. Vienn. 14 ut sarcina consueta -o (gimpo *var. l.*), suspensa camelo atque exitio debito cauda ligaretur equorum. ALDH. ad Acirc. 110,3 onus horrendum convectant corpora gippi (-i, gyppi, gybbi *var. l.*). HILDEG. phys. 7,2 p. 330,8 camelus . . . in -is suis fortitudinem leonis et pardi ac equi habet; . . . -us, qui iuxta collum eius est *eqs.* ALBERT. M. animal. 2,24 quidam cameli habent gybum unum et quidam duos. *al.* **β** *per compar.:* AETHICUS 55 camereca navis . . . camelorum more in medio curvo colcherio quasi -um (gy- *var. l.*) cameli fenestras obliquas . . . ad ventorum receptacula fore. FLOR. LUGD. ad Drogon. 2 p. 268,26 est *liber* . . . multiplicium errorum eius velut cameli -us procrescens ac redundans augmentum. **γ** *in imag.:* TRANSL. Dion. Ratisb. 26 p. 366^{a},50 deposita -i sarcina aptus tuo *(sc. Dei)* regno per foramen acus transire cupio (*spectat ad Vulg. Matth. 19,24 et al.; sim.* VITA Gunth. erem. 7 p. 278, 10). ROB. TOR. chron. a. 1159 p. 510,24 Robertus de Novo Burgo . . . adversa valetudine tactus -um cameli deposuit, videlibet innumeras divitias ecclesiis . . . dividens. **b** *de falconibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 160,32 cauda descendit inferius in directo dorsi, nec ipsa cauda facit -um. 3 p. 27,20 faciunt *(sc. falcones infirmi)* -um in fine dorsi prope caudam. **B** *convexum – Wölbung:* **1** *de corporis partibus:* **a** *in univ.:* PAUL. AEGIN. cur. 209 p. 142,15 gibo (cibo *B; 3,46,4* τῶν . . . κυρτῶν) . . . eius *(sc. iecoris)* flegmonem patiente. *iterum.* ALFAN. premn. phys. 23,11 p. 144 a cyrtis (*PG 40,696^{A}* ἐκ τῶν κυρτῶν), hoc est a -is hepatis *(sim.* MAURUS anat. I 80 [zirbus *var. l.*]. ANON. anat. 134 vena . . . a simis epatis transit ad gipos. ALBERT. M. animal. 1,402 gybo. 1,611 epatis gilbum non habet colliganciam cum partibus orthy. *persaepe)*. ALBERT. M. ani-

mal. 1,112 circumdans *sutura* gibum sive superiorem semicirculum capitis. 1,139 unus est *angulus ciliorum* . . . aput gibum genae (*p. 491b,24* κροτάφοις). 1,184 p. 66,22 undecima est divisio frontis . . . per gibum superciliorum. *saepe.* **b** *de morbo:* **α** *ulcus – Geschwür:* WOLFHER. Godeh. II 25 p. 210,10 in cruribus et in manibus ipsas menbrorum torturas et . . . -os quosdam cunctis se videntibus ostendit *Werinus.* **β** *massa – Klumpen:* ALBERT. M. animal. 22,62 si gibus fici in collo . . . latus apparuerit (*sim.* 22,63 gybus fici). **2** *usu vario:* ALBERT. M. meteor. 2,2,6 p. 70,33 propter Amphitritem, qui *(sic)* vi motus lunae -um terrae ascendit et per devexum fluit ad terrae concavitates. caus. element. 1,2,7 p. 72,56 impetus maris accedentis confringitur ad -um litoris. **C** *homo gibbosus – Buckliger:* **1** *in univ.:* CAPIT. episc. II p. 215,17 ex his *(consanguineis)* . . . procreari solent cęci, claudi, -i (gippi *var. l.*) *eqs.* THIOFR. Willibr. II 1,338 lex non optat eum *(pontificem)*, qui fert in corpore nęvum, . . . non clodum neque gybpum *(spectat ad Vulg. lev. 21,20).* CATAL. reg. (MGScript. III p. 215,9) Pippinus monachus et gippus. **2** *pro cognomine:* ANNAL. Basil. a. 1276 p. 200,10 abbates Morbacenses: Hugo, Albertus Gyppus de Fronburg *eqs.*

2. *gibbus *v.* *zirbus.

***gibisserium,** -i *n.* *(cf. francog.* gibecière; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 1sq.)* *marsuppium – Geldbeutel:* HUGO FLAV. chron. 2 p. 410,42 non diu . . . ecclesiae pastoris officium praestabit *(sc. episcopus electus)*, quoniam excellentiori -o donabitur.

1. *gibra (gybra) *subst.* *(hebr.* geber; *cf. M. Thiel, Grundlagen u. Gestalt der Hebräischkenntnisse des frühen Mittelalters. 1973. p. 192sq.)* *vir (fortis), heros, homo – (starker) Mann, Held, Mensch:* BENZO ad Heinr. IV. 7,6a p. 642,13 (vs.) ergo laboret in orbe gybra, dum vehitur quaciente fibra (*cf. notam ed. et* 7,3 p. 610,29 protogibra).

2. *gibra *subst.* (*?per contam. ex* gibber *et* gibba) *?tuber – ?Beule, Geschwulst:* RECEPT. Sangall. II 48 item *(sc. potio)* cui sanguis per trabattura aut per alico casu intus gibra remanserit.

gibus *v.* gibbus.

***geziticus** (gye-), -a, -um. (*nomen hebr.* Giezi) *qui ad (servum) Giezi spectat, venalis – (den Diener) Giezi betreffend (cf. Vulg. IV reg. 5,20sqq.), käuflich, bestechlich:* **1** *in univ.:* ARNO REICHERSB. apol. p. 3,13 principes occulte scriptis infamat *Follis-amarus*; quibus tamen in facie adulans, munuscula eorum libenter -o more acceptat. **2** *simoniacus – simonistisch:* CHART. Heist. 58 p. 159,19 (epist. papae a. 1225) eliminande sunt *(sc. maculae)* . . . ab eadem *(ecclesia)*, ut . . . ipsa ministeria *(sc. ordines sacri)* gratis accepta -a pravitate prorsus abolita caritate gratuita conferantur. GESTA Hort. Mar. 35 p. 591,49 attendant *praelati* . . . episcopum . . . gy-am ac simoniacam pravitatem ita . . . ab animo suo . . . extirpantem, ut *eqs.*

***giga,** -ae *f.* (*cf. theod.* Geige) *metr.* gĭ-: *l.56.57.* *genus instrumenti musici fidibus instructi, viella q. d. – ein Saiteninstrument, Geige:* YSENGRIMUS 4,616 scansilis exiles bis crispat tertia *(sc. furcula capri)* tongos ut vox alta tubę summaque corda -ę. 5,1099 hanc tibi dono *(sc. equini vector capitis)* -am. 5,1103 hęc -a donatur gratis tibi. WOLFGER. itin. comput. 4,60 illi Francigene cum -a et socio suo dim. tal. *ibid. iterum.*

gigans *v.* gigas.

giganteus (gyg-), -a, -um. *script.* gigna-: *l.71.* *qui spectat ad giganta, ingens, immanis – einen Giganten, Riesen betreffend, Giganten-, riesig, riesenhaft:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* **α** *strictius:* ADAM gest. 2,25 p. 84,3 Haccon . . . crudelissimus ex genere Inguar et -o sanguine descendens. GERHOH. Antichr. 3,3 p. 364,29 illud *(sc. iudicium)* praecedens per diluvium contra -am crudelitatem (*cf. Vulg. gen. 6,4* gigantes . . . erant super terram). **β** *latius:* FLOR. LUGD. carm. 4,177 iste *(sc. David)* -as pulsantes sidera moles . . . sub Tartara misit (*sim.* EKKEH. IV. cas. 50 p. 112,20. METELL. exp. Hieros. 3,480). VITA Serv. 47 p. 119,3 comes Gerharde, Flamingorum illustrissime superbiensque proceritatis -e (gign-e *var. l.*). GERHOH. aedif. 53 (177) p. 200,48 licet in adversario . . . -a statura cernatur, tamen *eqs.* CHRON. Gozec. 1,18 Sefredus . . . pro honore domini palatini . . . paganum gy-e (-) magnitudinis duello triumphavit. METELL. exp. Hieros. 6,320 clara gy-i . . . ornamenta trophei. **b** *de libro gigantomachiae:* ACCESS. ad auct. p. 36 dicitur *Ovidius* . . . rogatu Octaviani -um bellum incepisse (*cf.* p. 37 bellum, quod fuit inter deos et gigantes). **c** *de nomine viae:* TRAD. Formb. 32 (c. 1130) ab illa arbore usque ad -am viam ('antiskenwek'). **2** *in imag. et translate:* RUOTG. Brun. 10 p. 10,18 cum 'de virtute in virtutem' *(Vulg. psalm. 83,8)* -is . . . passibus iret. STEPH. COL. Maurin. 4 p. 277C in ipsum . . . gigantem coelis bella minitantem -o robore arma commovit. EKKEH. IV. pict. Mog. 569 bella -us (gloss.: Iudas giganti similis in operibus) post mille cadens Machabeus. GERHOH. (?) tract. I 12 -e fortitudinis animositate contradicis *(sc. haereticus. sim.* CHRON. Albr. a. 872 p. 740,39 primogenitum . . . Karolum viro . . . fortitudinis gy-e congressum . . . amisit *Karolus Calvus).* STATUT. ord. Teut. p. 24,21 terre sancte inhabitatores gy-e malicie coheredes . . . exterminarunt *iudices Dei.* RUP. TUIT. vict. 3,15 p. 101,28 eiusdem *(sc. Christi)* . . . velocitatem . . . et magnitudinem -am magnifice predicant *(sc. scripturae sacrae). al.*

gigantomachia (gyg-), -ae *f.* (γιγαντομαχία) *pugna gigantum – Schlacht der Giganten, Riesen, 'Gigantomachie' (in imag. vel per compar.):* RATHER. prael. 4,10 l. 260sqq. quod gy-am et theomachiam . . . illam tuam . . . in re mihi opposuisti, . . . gy-am sepius quam psichomachiam . . . recolens, magis te idolorum cultorem quam Christi demonstras pontificem. VITA Serv. 2 p. 6,3 acsi Sennaarice -e surrexisset *(cf. Vulg. gen. 11,2sq. et Greg. Tur. Franc. 1,6)* apparatibus *(sc. urbs).*

***gigarius,** -i *m.* (*giga) *qui giga canit – Geiger:* WOLFGER. itin. comput. 4,139 cuidam -o II sol.; cuidam alii istrioni sol.

gigartum (gyg-, -rcum), -i *n.* (γίγαρτον) *form. gen. pl.:* -on: *l.37.37.* -um: *l.36.* *granum uvae – Weintraubenkern:* PAUL. AEGIN. cur. 160 utile ualde est *(sc. ad oris haemorrhagias)* . . . decoctio frigida . . . foliorum vitis . . . aut -um (-cum *B; 3,26,17* γιγάρτων). 196 p. 120,17 dia -on (gy-on *A*, -con *B*). 244 ad ventositates uve passe albe sine -is (-cis *B*). *al.* ANTIDOT. Augiens. p. 59,33 recipit hec: . . . uve -i, appii semen (*sim.* p. 59,45). *Fiedler*

gigas (gygas), -antis *m.* (Γίγας) *script.:* gigna-: AETHICUS p. 166,12 *(V1 a. corr. ed Prinz).* -ans: *p.703,5.6.16.24. form. gen. pl.* -tum: RHYTHM. 90,6,4. AETHICUS 61. 64. *usu attrib.: l.57.*

qui praegrandis, immanis est, Γίγας *– Riese, Hüne, Gigant:* **1** *de filiis Gaiae (sensu originario):* HUMB. Sim. 2,44 p. 193,3 Titanes, qui intelliguntur -es, quondam fabulose aggressi expugnare caelites. EKKEH. URAUG. chron. a. 1104 p. 226,16 ut is *(Boto)* vere de -bus antiquis unus . . . credatur fuisse. ALBERT. M. Is. 14,9 p. 205,32 licet . . . -s dicatur a geo . . ., quia secundum fabulas poetarum de terra nascuntur -es. **2** *de hominibus, monstris sim.:* **a** *praevalente respectu magnitudinis, staturae:* **α** *in univ.:* EKKEH. IV. bened. I 55,30 insidiis vehemens Vehemoth (gloss.: -s demonum) cruce corruat ingens. ADAM gest. 4,41 reliqui *(sc. remiges)* . . . evaserunt periculum gy-bus . . . vociferando sequentibus. GESTA Ern. duc. I 3,421 mille -es proceros et validos elegit *rex. al.* OTTO FRISING. chron. 8,12 p. 408,20 non . . . gy-es in tam magna staturae quantitate . . . ad vitam . . . credendum est revocari *(sc. in resurrectione mortuorum). saepe.* *in imag. de viris illustribus:* WALAHFR. carm. 3,5 suscipe parva tui, praesul . . ., munera Strabonis; . . . carmina pigmei mittam simul atque -is *(sc. Tattonis praeceptoris). ibid. iterum.* **β** *de -bus in sacra scriptura nominatis:* THEODULF. carm. 27,95 Nembroth -s venabula quassat *(cf. Vulg. gen. 10,9).* NOTKER. BALB. gest. 2,12 p. 70,20 -es, quales . . . de filiabus Cain narrat scriptura procreatos *(sim.* CARUS Clem. 292. OTTO FRISING. chron. 1,2 capit. p. 11 quo tempore . . . gy-es generari ceperint; *cf. Vulg. gen. 6,4).* EKKEH. IV. pict. Mog. 107 turrim tollentes, ut eant super astra -es, linguis sunt fusi *eqs. (sim.* EUPOLEMIUS 1,666 voluere -es una mente poli pulsare cacumina quondam sideria turri *[v. notam ed.]). v. et l.13.* *de Goliath:* ALBERT.

[Konstanciak]

M. Iob 41,6 p. 494,20 quod est hic *(sc. hoc loco)* sub figura Leviathan, ibi *(sc. Vulg. I reg. 17,4sqq.)* sub figura -is describitur. *al.* **b** *praevalente respectu roboris atque fortitudinis ('starker Held'; per compar.: l.5):* **α** *in univ.:* HIST. Daret. p. 197,17 induit Troilus loricam ... sicut -ns *(sim.* EKKEH. IV. cas. 51 p. 114,11 ipse *[Engilbertus]* velud Domini -ns lorica indutus; *loci spectant ad Vulg. I Macc. 3,3).* GODESC. AQUENS. sequ. 20,3[b],3 hoc verbum *(i. Deus)* vocem sumens in casto theologo *(i. Iohanne)* -s currens prodiit *(spectat ad Vulg. psalm. 18,6).* ALEX. MIN. apoc. 13,18 p. 287,16 iste *(filius Cosdrae)* erat quasi solis gygas, quia pro eo pugnabat. *adde de diabolo:* WALAHFR. hom. in Matth. 5 p. 854[C] fortes simul etiam bellatores, id est perfecto opere spiritalem -em diabolum proprio occidamus gladio. *huc spectare vid.: p.702, 11.* **β** *de figura in apocalypsi (sc. de Christo):* CARM. imag. 13,5,1 maximus ecce -ns scandit super astra triumphans *(quae imago codicis Latini Monacensis 4454 [fol. 194[v]] spectat ad Vulg. apoc. 1,17).* **c** *praevalente respectu geminae naturae, divinae scilicet atque humanae:* **α** *in univ.:* BENZO ad Heinr. IV. 1,18 rex, audi verba gy-is: 'me tulit in celum labor atque vibrabile telum' *(de Heracle; v. notam ed.).* ALBERT. M. animal. 20,9 Athlantem ... gy-em esse poetyzant *poetae Pythagorici.* **β** *de Christo:* EKKEH. IV. bened. I 1,62 summe -ns summo properans egredere cęlo *(spectat ad Vulg. psalm. 18,6sq.).* ANNAL. Altah. a. 1042 p. 30,35 tandem spe conversa ad -em ecclesiae ... inierunt *nostrates* praelium invocantes ... Dei filium. RANGER. carm. 25 -s geminae naturae dicitur *(sc. Christus).* GERHOH. Antichr. 2,35 p. 267,27 dum g e m i n a e s u b s t a n t i a e -s, Deus et homo, mediator Dei et hominum est *eqs.* (AMADEUS LAUS. hom. 4,11. ALBERT. M. serm. I 1 p. 22,2. *al.*). *al. adde:* EKKEH. IV. bened. I 2,7 in natale Domini ...; laus, honor infanti: gemino duo sceptra -i. **3** *usu vario:* **a** *de animali personato:* EKKEH. IV. cas. 22 p. 58,6 quasi sic *(sc. eburneis dentibus permagnis)* dentatus elephans aliorum fuerit -s. **b** *de tumulo -is ('Hünengrab'):* CHART. Pomm. 302 p. 367,25 (a. 1234) que *(via)* ducit in Recow, in tumulum -is et sic per monticulos. **c** *in nom. propr. (cf. theod. 'Riese'):* ACTA civ. Rost. C 1,23 p. 103 pro warandia promisit monetarius Albertus, Everardus molendinarius ... et H(einricus) Gygas. CHART. civ. Erf. 275 p. 173,28 cives Erfordenses Sifridum Gy-em dimiserunt vulnerari et captivari.

gignarus *v.* gnarus. **gignasium** *v.* gymnasium.

1. *gignentia, -ae *f.* (gignere; *per analogiam ad* nascentia *formatum, ut vid.*) *ortus, stirps – Ursprung, Abkunft:* EPIST. var. II 22 ubi *(sc. in libro)* inveniri potest ... de aeterna -a Dei patris, de aeterna nativitate filii Dei *eqs.* CHRON. Ven. Alt. p. 91,23 iste *(Pippinus)* de Armenorum et Grecorum -a (gignent, gigent *var. l.*) oriundus est.

2. *gignentia *v.* gigno *p.705,44.*

***gignitio** (ging-), -onis *f.* (gignere; *de formatione cf. M. Rzepiela, ALMA 63. 2005. p. 36) generatio, ortus – Erschaffung, Entstehung:* HILDEG. caus. 94 capit. p. 5 de lapidum gin-e. *de procreatione i. q. genitura – Zeugung:* HILDEG. caus. 153 capit. p. 7 de tempore gin-is.

gigno, genui, genitum, -ere. *script. et form.:* ging-: *p.705, 10.* ginn-: *l.70.p.705,3. partic. perf. pass.* gignitus: *p.705,64. ?coniug. I.: p.705,11. struct.: c. dat.: p.704,1.16. c. praep.:* de: *l.66.p.704,37.39.66. al.* ex: *l.67.p.704,36. usu intrans.: p.704,64.72; medial.: p.704,55; refl.: p.705,17. partic. praes. usu adi.: p.705,25. generare, creare, efficere – (er)zeugen, hervorbringen:* **I** *proprie:* **A** *strictius de procreatione, generatione hominum (de Christo: p.704,4.15):* **1** *praevalente respectu patris (generantis):* **a** *in univ.:* LEX Alam. 50,2 si ... vivi sunt *filii*, non sint illi *(marito)*, qui eos -uit *eqs.* EINH. Karol. 18 p. 22,11 de qua *(Hildigarda)* tres filios ... totidemque filias ... -uit. WIDUK. gest. 1,9 p. 10,17 quem *(filium)* ex concubina -uit *rex.* CONSTANT. AFRIC. coit. 1,9 quibuscumque vene ... excise fuerint ..., -ere non prevalent (*item usu anat.:* 5,9 si ... natura testium fuerit calida ..., plures -untur [ginn-, -entur *var. l.*] masculi). CHART. Brixin. 161 si quos *(heredes)* -uerit *Laurentius eqs. al. in imag.:* RADBERT. corp. Dom. 6,58 quos *(filios)* verbi semine iuxta apostolum Deo -uerat *episcopus.* **b** *de Deo (patre):* HUGEB. Wynneb. 5 p. 110,14 qui *(Deus)* omnes homines natura equales -uit. RADBERT. corp. Dom. 9,101 quod Deus ex Deo substantialiter -tus ... Pater et Filius unum esse probantur. CONSUET. Marb. 12 qui *(Deus)* consubstantialem ... tibi ... filium -isti *(de fonte v. notam ed.).* ALBERT. M. sent. 3,8,3[tit.] an Christus possit dici bis -tus et quomodo debeat. *al. adde:* GODESC. SAXO theol. 17 p. 247,14 eius *(Christi)* ex patre -ta et semper nata divinitas. fragm. p. 22,23 Deus pater deitas est ingenita ... et Deus filius deitas est -ta, nascibilis et nata. **2** *praevalente respectu matris (parturientis) i. q. parere – gebären:* **a** *in univ.:* LEX Alam. 53,2 si filios aut filias -uit *femina* ante mundium *eqs.* LEX Saxon. 45 si vidua ... nupserit filiumque -uerit *eqs.* HRABAN. carm. 16,99 virgo Deum -uit verum hominemque Maria. WIDUK. gest. 2,39 soror ... regis Hluthowico regi -uit tres filios. OTTO FRISING. gest. 1,11 p. 27,8 illa in nocte comitissa filium -uit. CHRON. reg. cont. a. 1196 (rec. I) mulier ... IV infantes infra III menses -uisse dicta est. *in imag.:* RUD. FULD. Leob. 1 p. 122,38 de ... spiritali matre, quae eam in Christo -uerat. HINCM. divort. praef. p. 107,9 in quibus *(regionibus)* divina gratia ... omnes *(sc. inhabitatores)* in fide -uit et catholico lacte nutrivit. **b** *in nomine diei festi (sc. dominica in albis):* CHART. Luneb. VII 88 (a. 1264) in septimana, qua cantatur 'quasi modo -ti *(sc. infantes; spectat ad Vulg. I Petr. 2,2)'.* XV 65 p. 60,40 feria ... post 'quasimodo-ti'. **3** *praevalente respectu parentum (proavorum: l.30):* **a** *edere – in die Welt setzen:* TRAD. Frising. 1056 p. 7,29 (a. 926/37) cum mancipiis XII ... et quicquid deinceps -erint. OTTO FRISING. gest. 2,13 p. 116,5 quod indigenis per conubia iuncti filios ... -erint *Longobardi. in imag.:* ALDH. ad Acirc. 55,1 me *(sc. ignem)* pater et mater gelido -uere rigore fomitibus siccis *eqs.* CARM. cod. Vat. (5330) 14,23 ignescunt vento nubes pugnante subacte, concipiunt coitu zephirini seminis ignem, -unt sulphureum gladium fumante fragore. **b** *pass. i. q. natum esse, oriri – abstammen:* LEG. Wisig. 4,2,5 qui *(filii)* ex diversis patribus et una matre sunt -ti *eqs.* POETA SAXO 5,115 de claris -tus *(sc. rex)* ... patribus invictis fortior enituit. ALFAN. premn. phys. 2,87 p. 44 accipimus ... Salomonem de uxore Uriae et David -tum (*PG 40,576[B]* γεννηθέντα). *al.*

B *latius:* **1** *de terris, regionibus sim. personatis homines generantibus (de ipsa terra: l.43):* BENED. Frising. 26 p. 240 qui *(Deus)* tibi amicos, quos terra -uit, elegisti ad sedem paradisi *eqs.* WALAHFR. Wett. 26 haec *(Augia insula)* solet ... monachorum -ere turmas. HRABAN. carm. 10,6 Corduba quem *(Lucanum)* -uit. DIPL. Otton. II. 208 villam ... tradidimus cum ... agris, pratis ..., utriusque sexus mancipiis inde -tis aut ab alia nostra proprietate illuc positis. *al. in imag.:* TRANSL. Marci in Aug. carm. 14 ipsa *(Augia mater)* sacros cum -as sedulo natos. **2** *de animalibus, plantis:* **a** *de procreatione animalium:* **α** *de canibus ('werfen'):* ALFAN. premn. phys. 2,57 p. 37 ut ... mox -tus (*PG 40,561[B]* τεχθείς) catulus nec unum habet explementum *eqs.* **β** *medial. de avibus ('schlüpfen'):* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 141,27 pulli rapacium *(sc. avium)*, quamdiu sunt in etate noviter -ti (-ta *var. l.*) *eqs. al.* **b** *de plantis i. q. proferre, crescere facere – sprossen lassen, wachsen lassen:* **α** *in univ.:* WANDALB. mens. 196 certos postquam vineta racemos -unt. DIPL. Conr. II. 112 p. 156,37 (spur.) *concedimus* novos omnes runcos, qui ... accepto episcopio a domno Attone ad -endi fructum cęperunt crescere. EUPOLEMIUS 1,160 ortus erat ... consitus arboribus -entibus ... diversi generis fructus. *intrans. i. q. germinare – sprossen, hervorsprießen:* CHRON. Salern. 123 ubi ... cruor tabefactus est, ... erba -ere coepit. *v. et p.705,10.* **β** *in imag.:* RADBERT. corp. Dom. 10,17 'granum' ... Christus 'in terram cecidit', sed multa grana de se -uit, quae *eqs.* WANDALB. creat. mund. 245 tu *(sc. homo)* magnas modicasve cum proferre patrando virtutes meditaris, fructus herba vel arbos mixto semine -ens cultu frondet amoeno. **3** *intrans. de fonte (rivi) i. q. nasci, oriri – entspringen (abund.):* DIPL. Otton. II. 278 p. 324,7 inicium secundi *(sc. finis)* incipit procedens per Nigrum rivum et subsistit, unde origo ipsius -it.

[Konstanciak]

II *translate (fere de rebus):* **A** *corpor. i. q. formare, oriri facere – bilden, entstehen lassen:* MAPPAE CLAVIC. 215 florem album, rotundum . . . ginnit *terra;* post hoc stringit eum et fiet lapis. EPIST. Teg. I 10 ubi *(sc. in eremo)* tellus nescit stagnorum -ere sinus. RHYTHM. 90,5,4 de paradysi gaudiis eiecti foras tribulant, espinis -ent arida. HONOR. AUGUST. imag. 1,72 ignis, qui quartum elementum scribitur, quasi non -ens dicitur *(cf. Isid. orig. 19,6,5).* *pass. i. q. fieri – entstehen:* HRABAN. epist. 37 p. 473,26 de lapidibus, lignis et herbis, quae in terra -untur (ging- *A*) *eqs.* **B** *incorpor.:* **1** *gener.:* ARBEO Emm. 31 p. 73,8 ne fastidium legentibus -em (-am *var. l.*) *eqs.* CONST. Constant. 42 Deus edidit ex se, per quod semper erant -enda saecula, verbum. WANDALB. horol. 23 minimas . . . -ere possunt *metae* umbras. CHART. Heinr. Leon. 51 quia . . . statuta maiorum . . . elabuntur et controversię occasionem -unt *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 17,6 nulla . . . res, sicut se non -it, ita nec se componit. *al.* *pass. i. q. exoriri – herrühren:* CONSTANT. AFRIC. eleph. 3,14 qui *(morbus)* de colera rubea -itur (nascitur *var. l.*). **2** *math., mus., philos.:* ABBO FLOR. calc. 3,61 p. 111,12 binarius . . . viginti, qui *(sc. numeri)* dicti sunt quasi biginti, id est denario bis -ti. 3,64 p. 113,25. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,192 euphona pentaticum -uit Diapente melodum *(ni in imag. de filia musicae; v. notam ed.).* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 78,26 causa -ens et efficiens . . . bimembri differentia dividitur. OTTO FRISING. gest. 1,58 p. 83,29 ut eadem res diceretur et generans et -ta. **3** *gramm.:* ALDH. ad Acirc. 9 p. 79,2 quae *(et conglutinatio et explosa collisionis additamenta)* maxime ex vocalibus litteris . . . 'm' semivocali terminatis -untur. 138 p. 192,4 quae *(verba)* prima persona dactilum -unt (-ant *var. l.*).

adi. **genitus,** -a, -um. **1** *natus, destinatus – geboren, bestimmt (zu):* TRAD. Werd. 129 (ante 1138/41) quomodo quidam vir . . . ad altaris censum -us quoddam allodium . . . ad altare . . . tradidit. **2** *generatus – gezeugt, hervorgebracht:* OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 16,18 genuinum dicitur . . . generans et non -um, id est carens generatione; nativum velut natum aut -um descendens a genuino.

subst. **1. gignens,** -entis *m. et (l.44) n.* **1** *de persona trinitatis i. q. Pater – (Gott-)Vater:* CAND. FULD. Eigil. II 17,123 cecinit . . . carmen . . . dulcedine plenum -is genitique simul ac spiritus almi. **2** *neutr. plur. sensu pass. i. quae nascuntur – Hervorgegangenes (hoc loco 'Gekreuch und Gefleuch'):* COD. Karol. 95 p. 641,10 (epist. papae) creator . . . aequoris atque telluris -ia ac elementorum materiam . . . patravit.

2. genitus, -i *m.* **1** *strictius i. qui natus est – Geborener (usu plur.):* LEG. Wisig. 4,2,19 quum necdum -is misericordie porrigimus opem. AGIUS epic. Hath. 504 dirimi minime . . . convenit . . . uno patre satos, uno utero -os. MAURUS progn. 33 p. 46[a],38 in noviter -is non potest fieri apostema. **2** *latius:* **a** *progenies, suboles – Abkömmling, Nachkomme:* **α** *in univ.:* WIPO gest. 40 p. 61,23 (vs.) regum sanguine -us *(i. imperator)* omnes praecellit penitus. *usu alch.:* ANON. tab. p. 152,33 regem, quem nominavimus, exponam tibi per illum -um, quem *eqs.* p. 163,25 virtus, quam vocant embrionem et -um, non generatur, nisi *eqs. ibid. al.* **b** *filius – Sohn:* TRAD. Frising. 352 p. 301,32 (a. 815) si hoc aliquando contigisset, quod -us eius *(Kernandi)* ad patriam pergeret *eqs.* WILLETR. Sus. 249 Daniel ait ore pudico: Israel o -i *eqs. (spectat ad Vulg. Dan. 13,48). de Christo:* WALAHFR. carm. 83,13,1 doxa sit Patri -oque Iesu, pneumati sancto simul *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,67 patris ingeniti -us sine tempore natus. *al. v. et l.40.*

3. genitum, -i *n.* *quod generatum, creatum est – Erzeugtes, Geschaffenes:* URSO aphor. 99 terrarum natura varia et positio in ipsis -orum (gig- *var. l.*) qualitates et quantitates variat et naturae motus permutat. ANON. tab. p. 174,15 omne -um habet principium ab aqua. p. 179,23 hoc -um est pinguedo, quam vocant animam et ovum.

gignosophysta *v.* gymnosophista.

***gigo,** -are. *(cf. theod. vet.* gîga; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 35[b])* *viellam q. d. modulari, personare – Geige spielen, 'geigen':* YSENGRIMUS 5,113 'ars . . . tibi *(sc. praesuli [i. Isengrimo])*', adiecit *vector capitis equini (i. coquus)* 'nondum est bene nota -andi, cum cordas plectro sumpseris absque suo.' *cf.* *giga. *Konstanciak*

[gigus *v.* zygis: DYNAM. Hippocr. 2,62.]

***gilatina** *v.* gelatina. **gilborosus** *v.* gibberosus.

***gilbositas** *v.* gibbositas. **1. gilbus** *v.* gibbus.

2. gilbus *v.* gilvus.

***gilda** (ghi-, g(h)elda, gulda), -ae *f.* (*theod. inf. vet.* gilde) **1** *societas (coniurata), consociatio, collegium – (Schwur-)Gemeinschaft, Vereinigung, 'Gilde' (de re v. HRG V. p. 1792 sqq. s. v. 'Zunft' et Hoops, RGA ²XII. p. 102sqq. s. v. 'Gilde'):* **a** *de unione mercatorum:* CHART. Hans. 88 (a. 1211) nulla -a communis sine episcopi au<c>toritate statuetur . . ., quia super -as est principale iudicium. add. p. 408,3 si quis burgensis, non confrater dicte gulde, tamquam mercator ultra Mosam perrexerit. *v. et vol. II. p. 2130,5.* **b** *de unione fabrorum, artificum sim. i. q. consortium, fraternitas – Zunft:* CHART. civ. Magd. 94 p. 48,11 (a. 1231) iura fratrum gulde et illorum, qui incisores panni . . . nuncupantur, . . . in melius immutavimus *(sc. marchiones).* CHART. Westph. VII 1049 quod consules . . . cum fraternitatibus et gh-is sex . . . in eo consenserunt, quod *eqs.* IV 1599 quicunque faber extraneus . . . iamdictam geldam intrare voluerit. *ibid.* sin autem . . . predictam gheldam acquirere voluerit *faber. ibid. al. v. et p. 468,17.* **c** *foedus defensionis – Schutzbund: v. vol. II. p. 836,34.* **2** *munus, stips – Verpflichtung, Beitrag:* CHART. Westph. IV 1599 (a. 1280) si quis . . . nimia paupertate geldam ipsorum *(fratrum)* eis servire non sufficeret, hic dabit II solidos graves . . ., ut . . . alium hospitem possint acquirere, qui eis serviat suam geldam.

***gildhall(i)a** (ghilleola), -ae *f.* (*theod. inf. vet.* gilde *et* halle; *anglosax.* gildheall) *domus fraternitatis – Gildehalle:* CHART. Hans. 40 (a. 1194) quos *(solidos)* solebant *cives* dare de -la sua Londonensi. LAMB. ARD. hist. 81 p. 598,47 dum . . . mercatorum ghilleolam . . . edificasset *comes.* CHART. Hans. 540 in latere orientali -ie. *ibid. al.*

***gildonia** (ghi-, il-, gello-, -dunia, -nea *sim.*), -ae *f.* *societas coniurata, consociatio, collegium – Schwurgemeinschaft, Gilde:* **1** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 20,16 de sacramentis per -a (i-ea, ge-a, gh-unie, -uniae *var. l.*) invicem coniurantibus, ut nemo facere praesumat (*inde* LEG. Lang. p. 486[b],35 per -ea [gloss.: adunacione, rixa, conspiratione]). 24,16 de gellonia. **2** *confratria – Bruderschaft, brüderliche Gemeinschaft: v. vol. II. p. 1374,26* (*inde* CAPIT. episc. III p. 139,6).

gilganus *v.* glechon.

***gilio,** -onis *m.* (*gillo; *v. DuC. s. v.*) *pincerna – Mundschenk:* CHRON. Laet. 12 p. 500,4 pater eius *(Balduini)* tres -es pueros nobiles, quorum patres obierant, in patrocinio suo nutriebat iure consanguinitatis *(v. notam ed.).*

***gilitica** *subst.* (*orig. inc., ni subest* γλυκυσίδη; *cf.* ALPHITA G 12 glicida, pionia idem) *?paeonia – ?Päonie, Pfingstrose:* Ps. HIPPOCR. phleb. 175 accipiat potionem de pigmentis, . . . -a uncias II *eqs.*

gilium *v.* lilium.

***gillonarius** (gel-), -i *m.* (*gillo) *pincerna – Mundschenk:* LEG. Wisig. 2,4,4 ut . . . palatinis officiis . . . honorentur *servi nostri,* id est stabulariorum, -orum (ge- *var. l.*) . . . prepositi.

gillum *v.* lilium.

***gilstrio** (ki-), -onis *m.* (*theod. vet.* gilstiro; *v. Ahd. Wb. IV. p. 260*) *qui ad tributum quoddam obligatus est – Zinsmann, Abgabepflichtiger (de re v. J. Grimm, Deutsche Rechtsaltertümer ⁴I. 1899. p. 495. 528sq.):* DIPL. Ludow. Germ. 77 quam *(curtem)* a quibusdam -bus nostris . . . emerat *presbyter eqs.* 81 accepimus . . . quattuor k-es cum tributis suis.

gilvus (bilbus, gilbus), -a, -um. *helvus, flavus – (honig-, hell-)gelb:* PAUL. ALBAR. carm. 6,7 dum pingunt bilbam *(sc. puellam)* fulgentes (fulgentem *cod.*) [s]elenci. SCHOL. ENCHIR. 1,156 si sint *colores* . . . rubeus, viridis, -bus *eqs.* CONR. MUR. clip. 18 Lothoringus habet -um clipeum. *ibid. al.* *subst. neutr. i. quod flavum est, color helvus – gelbe Farbe, (das) Gelb(e) (de insignibus):* CONR. MUR. clip. 52[b] quem *(clipeum)* de -o dicam fore pictum. 70 in -o cervus niger est. *ibid. al.*

[Orth-Müller]

gimbosus *v.* gibbosus.

gimel (gemel, gymel). *littera tertia alphabeti Hebraici:* **1** *proprie vel alleg.:* CARM. Scot. I 14,1,3 gemel sermonum retinet ΠΛΗΡΟΜΑ (gloss.: plenitudo) datorum *(cf. Hier. epist. 30,5). v. et vol. III. p. 8,38.* **2** *translate i. q. lamentatio – Klage:* NICOL. BIBER. carm. 915 hic iacet Henricus . . .: Erfordia nunc cane gymel (gloss. H: idem est quod lamentum, quod invenitur in trenis Ieremie).

gimellaris *v.* gemellaris.

gimnasium, gimnazium *v.* gymnasium.

gimnicus *v.* gymnicus. **gimnosophista** *v.* gymnosophista.

gimnus *v.* gymnus. ***gimpna** *v.* *gymna.

gimpnasium, gimpnazium *v.* gymnasium.

ginciana *v.* gentiana. **gindium** *v.* cnidium. *adde ad loc. cit. vol. II. p. 736,20:* ALPHITA C 40 coconidium, gindium (-um, cindium *sim. var. l.*), semen laureole idem.

ginec(a)eum, ginentium *v.* gynaeceus.

ginestra *v.* genista.

***gingaralis,** -is *f.* (ginga; *cf. André, Plantes p. 110*) *altercum, hyoscyamus – Bilsenkraut:* DYNAMID. Hippocr. 2,10 iusquiamum, hoc est -is sive symphonica.

gingiber *v.* zingiber: ANTIDOT. London. p. 21,10. *al.*

gingid(i)um, -i *n.* (γιγγίδιον) *pastinaca – Pastinake, Möhre:* PAUL. AEGIN. cur. 211 p. 150,23 comedant *mulieres hydropicae* . . . -da (3,48,4 γιγγίδια), porra, sinipa *eqs.*

gingiva (gen-), -ae *f. vel saepe plur.* **gingivae** (gen-, -ibae *sim.*), -arum *f. script.* -guiv(a): *l.33. adde* HILDEG. (?) caus. 370. *ibid. al. form. decl. II.: l.41. ?neutr.: l.31.*

1 *proprie i. q. caro dentes in ore continens,* οὖλον *– Zahnfleisch:* TRACT. de caus. mul. 70 si . . . ge-be (-ę *var. l.*) nigre fiunt *eqs.* ANTIDOT. Sangall. p. 89,23 thus ad -a tumida. RECEPT. Bamb. 9 cornum cervinum comburis et teris et -bas infricas. HILDEG. caus. 192 se ad -uivas dentium et ad ipsos dentes extendunt *venulae eqs.* ALBERT. M. animal. 1,231 circa dentes . . . utriusque mandibulae sunt -ae. *saepe. in imag.:* BENZO ad Heinr. IV. prol. p. 98,8 (vs.) dentes *(sc. Benzonis)* sunt infirmi et -ę lacerę *(v. notam ed.).* **2** *meton. i. q. maxilla cum dentibus – Gebiss:* MIRAC. Wigb. 6 (MGScript. VIII p. 522,9; c. 1112) ad indicium consecutae medicinae fecit *mulier* ceream ge-ae ad similitudinem humanae ge-ae. *in imag.:* CHART. Worm. 91 p. 75,41 (c. 1190) -us emulorum venenum lesionis instillare frequenter nititur.

***gingnitio** *v.* *gignitio. **gingno** *v.* gigno.

ginicum *v.* cnicus. ***giniſo** *v.* *gnipho.

giniparus, giniperum, -us *v.* iuniperus.

ginitrix *v.* genetrix. **ginnasium** *v.* gymnasium.

ginnasticus *v.* gymnasticus.

***ginneus,** -i *m.* (γίννος) *hinnus – Maultier:* RHYTHM. 63,6,2 spanus et -us inierunt consilium *(v. P. Stotz, Festschr. W. Berschin. 2002. p. 144sq.).*

ginnio *v.* hinnio. **ginno** *v.* gigno.

***ginovagium** *v.* *guidagium. **gintaculum** *v.* ientaculum.

giometer *v.* geometer. **gipp-** *v.* gibb-. **gipsas** *v.* dipsas.

gipsarius *v.* gypsarius. **1. gipsum** *v.* gypsum.

2. gipsum *v.* dipsas. **gipsus** *v.* gypsum. **gipt(us)** *v.* git.

gipus *v.* gibbus. **gira** *v.* hieros.

***giracineus** *v.* *hieracineus. ***gira solis** *v.* *gyrasolis.

***giramentum** *v.* *gyramentum.

***girata,** -ae *f.* (*orig. inc., ni subest* gyrare) *campus, territorium – Landstück, Flur, Gewann:* INNOC. III. epist. (NArch. 45. 1924. p. 109,11) in quibus *(possessionibus)* haec propriis duximus exprimenda vocabulis: . . . fundum in regione Furfi et quinque -as *eqs.* registr. 6,88 p. 142,5 in quibus *(possessionibus)* haec propriis duximus exprimenda vocabulis: . . . sanctam Mariam in Casis cum -a, id est piscaria in Fucino.

giratio *v.* gyratio. ***girativus** *v.* *gyrativus.

***girator** *v.* *gyrator. ***girbus** *v.* *zirbus.

gircovagus *v.* gyrovagus.

girgillus, -i *m. colus – Spinnrocken:* ALBERT. STAD. Troil. 5,208 huic *(Penthesileae)* clypeus speculum fuerat . . ., scutum -um, lancea supplet acum.

***girguncus** (ger-, -gon-, -gozus, -ngus, -nzus), -i *m. (orig. inc., fort. arab.* zirnīḫ; *de re v. F. Käs, Die Mineralien in der arabischen Pharmakognosie. 2010. p. 654sqq.) ?arsenicum (flavum) – ?(gelbes) Arsenik (usu alch.):* PS. AVIC. anim. 6 praef. p. 164,18 in tertio capitulo . . . agit de -is. p. 174,7 per -zos et auripigmentum rubeum intelligas ignem in libris meis. 6,3 p. 212,11 ubi inveneris gergozos, scias esse ignem. 6,11 p. 265,12 accipe de -ongis pondus unum *eqs.* 6,14 p. 278,4 accipe de gergoncis, intellige de igne.

***giris** *v.* *gyris. **1. *girius** *v.* *gyris. **2. girius** *v.* kyrius.

1. giro *v.* 1. gyro. **2. giro** *v.* praegyro.

3. *giro *v.* 2. *gero. **giroacus** *v.* gyrovagus.

***giroballo** *v.* *gyroballo.

***girofalcus** (gerf-, -chus *sim.*), -i *m. vel raro* ***girofalco** (gyr-), -onis *m. (cf. theod. vet.* gîr *et* falco [*scand. vet.* gei-r(i)falko]; *cf. francog. vet., prov. vet.* girfaut *sim. [cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 43 et Stotz, Handb. 1,III § 20. 6], inde ital.* girifalco *[cf. Battaglia, Dizionario. VI. p. 847c sq.]) falco rusticulus (L.) – Jagdfalke, 'Gerfalke':* ACTA imp. Winkelm. I 712 (a. 1242/44) pro liberatione . . . falconerii . . ., asturis et gerf-hi. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 29,12 genera aquilarum et -orum. 2 p. 126,7 melior proportio in -is est hec *eqs.* ALBERT. M. animal. 23,53 genus . . . secundum nobilium falconum est gy-num genus. SALIMB. chron. p. 93,10 imperator Fridericus misit elefantem . . . cum multis gerf-is et asturibus (*inde* ALBERT. MIL. temp. 237 add.). *saepe.*

girografus, -aphus *v.* geographus.

giros *v.* hieros. **girovagus** *v.* gyrovagus.

gir(r)us *v.* gyrus. ***giryllus** *v.* *gyrillus.

***gisindius** *v.* *gasind(i)us. **gissum** *v.* gypsum.

***gistellum,** -i *n.* (*theod. vet.* gestelle) *locus piscaturae, feturae (piscium) – Fang-, Laichplatz:* DIPL. Conr. II. 136 p. 184,7 cum . . . piscationibus, stationibus, id est -is piscium *eqs.* (*inde* DIPL. Heinr. III. 11 p. 13,44. DIPL. Heinr. IV. 6 p. 10,33).

***gist(i)a,** -ae *f. (francog. vet* giste; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. V. p. 2sq.; de re v. C. Brühl, Fodrum, gistum, servitium regis. 1968) script.* gextis: *l.39.* **1** *proprie i. q. servitium hospitii – Herbergsleistung, Gastung:* CHART. Basil. A I 296 p. 453,1 (a. 1210) ab omnibus exactionibus, talliis, gextis sive hospitationibus . . . debent esse liberi *mansionarii.* **2** *meton. i. q. hospitium – Herberge, Logis, Quartier:* GISLEB. MONT. chron. 231 qui *(venatores)* multa per loca in Hanonia -as suas et porsonia de iure habebant *eqs.* CHART. Lamb. Leod. 256 p. 329,6 in -iis, quas . . . habemus *(sc. comes)* super omnes homines commorantes ibidem. *ibid. al.*

gistum *v.* 1. gero.

git (grith, gich, giht, gipt, gite, gith, gitte, gitto) *subst. indecl. n. vel* **git(h),** git(h)is *vel* gitteris *n. (m.: l. 55) vel* **gittus** (giptus), -i *m. vel semel (l.63)* **githia,** -ae *f. gen. sg.* gitdis: *l. 54.* μελάνθιον, *nigella, cuminum – (Schwarz-)Kümmel:* **1** *def.:* ALPHITA G 1sqq. git (gich, giht, gith *var. l.*), melancium, utrumque nomen equivocum est ad ciminum ethiopicum et ad nigellam, et est git (giht, gith, grith *var. l.*) nomen indeclinabile, tamen quandoque declinatur git, gitteris (git[h], git[h]is [gitdis]; hic git, huius gitteris [gitti *F*]; git, gitis; hoc gith, teris *var. l.*). **2** *exempla:* ANON. herm. p. 102,12 melantio, id est giptus. CAPIT. reg. Franc. 32,70 volumus, quod in horto omnes herbas habeant: id est lilium, rosas . . ., git *eqs.* (*inde* FORMA mon. Sangall. 43,20 hortus *sc. habet* . . . caulas, betas, gitto). RECEPT. Sangall. I 183 gitti, aneti semen I *(sc. uncia).* ANTIDOT. Glasg. p. 117,19 purgat . . . per nares: . . . gite cum mel *eqs.* ANTIDOT. Cantabr. p. 162,3 recipe piper, gitte *eqs.* DYASC. p. 102b githia est, que in segetibus crescit, habens semen nigrum et minutum. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 380H gipt et nigellae . . . semina sunt. BERNH. PROV. comm. 8,3 p. 306,31 nigella et gith sunt sibi vicaria. *al.*

***githago** (gitago), -inis. *gen. sg.* -enis: *l.70. Agrostemma Githago L. – Kornrade (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 153sqq.):* TRACT. de aegr. cur. p. 186,18 farinam fabarum et gitagenis amenti . . . admisce.

***gittum,** -i *n. (theod. inf. vet.* gicht; *cf. Dt. Rechtswb. IV. p. 868sq.) confessio (expressa) – (erzwungenes) Ge-*

ständnis: CONST. imp. II 425,12 (a. 1200) in iuramentis istis nulle occasiones sunt ammiscende, que -a dicuntur.

***gituticus,** -a, -um. (*orig. inc., ni subest* gutta) *guttae similis – tropfenähnlich:* BENVEN. GRAFF. ocul. B 7 p. 25,14 vocantur isti panniculi *(sc. oculorum)* -i (iettatrices A p. 25,30, gutatici *ed. princ.*).

***giudaticum** *v.* *guidagium.

***givelum,** -i *n. (an* -us, -i *m.?)* (*theod. inf. vet.* gevel) *fastigium – Giebel(wand):* CHART. scrin. Col. B 666 (a. 1237) quod nullus ... obstruet lumen fenestrarum domus sue *(sc. viduae)* ... respicientium in -o versus novum forum.

***giwarandia** *v.* *guarandia.

***giwerida,** -ae *f.* (*theod. vet.* giwerida) *affirmatio, attestatio – Bestätigung, Beglaubigung (de re v. Dt. Rechtswb. IV. s. v. 'Gewähr' p. 647sq.):* CHART. Fuld. A 448 (a. 824) qui *(testes)* hoc audierunt et viderunt -am.

***glaba** *v.* *glavis.

glabellus, -a, -um. *calvus, glaber – kahl, unbehaart, glatt:* EGBERT. fec. rat. 1,311 commendo calvum, non tota fronte -um. GUTOLF. Agn. 44 -e aures equales *(sc. iuvabant). v. et l. 35.*

glaber, -bra, -brum. **1** *adi. i. q. capillis vacuus, glabellus – kahl:* MIRAC. Remacli 1,8 p. 436,2 sine capillis et barba -r remansit *homo iniquus.* **2** *subst.:* **a** *masc. i. qui calvus est – Glatzkopf (de monacho tonso):* COLUMB. epist. 5 p. 170,17 quis poterit -r (-um *ci. ed.*) audire? RADBERT. Arsen. 1,8 p. 33,7 -r iste ... factus est querimoniarum filosophus. **b** *fem. i. q. frons (calva) – (kahle) Stirn:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,29 si haec ... tuam *(sc. auctoris)* cingent diademata -am *(cf. P. Vossen, Der Libellus Scolasticus des Walther von Speyer. 1962. p. 70).*

***glabries,** -ei *f.* *alopecia, scabies – Fuchsgrind, Räude:* ALPHITA G 45 -es (ga-, -bies *var. l.*), id est tinea.

glabrio, -onis *m.* *qui calvus est – Glatzkopf:* EGBERT. fec. rat. 1,1484 ridebam frontes levi quoque pelle glabellas (gloss.: calvas, sine pilis; -o est toto capite nudatus).

glabrosus (gra-), -a, -um. *alopecia affectus – vom Fuchsgrind befallen (usu subst.): v. vol. I. p. 499,57.*

glacialis, -e. *script.* glati-: *l. 43. 47. adde:* CHART. march. Misn. II 445.

I *adi.:* **A** *proprie:* **1** *strictius i. qui glaciem affert, frigidus, gelidus – eiskalt, frostig, eisig, Eis(es)-:* **a** *in univ.:* POETA SAXO 5,319 glat-is hiemps. HERIG. gest. 40 -em frequentantes *(sc. praedicatores)* occeanum. ADAM gest. 4,40 p. 277,5 longo traiectu -em *(om. B1b)* Island collegerunt *sodales.* ANNAL. Mosom. a. 1077 (MGScript. III p. 161,53) annus glat-is. ALBERT. M. veget. 4,54 nivem a temperamento generationis esse remotissimam propter frigus -e. CARM. Bur. 68,4,8 -es spiritus diffugiunt. *al.* *in imag.:* NADDA Cyriac. II 53 corrige Pyerium modo, ⌞quod rutilat⌟ *(intellege* ut rutilet, *v. notam ed.)*, -e. HEINR. WIRZ. cur. 818 nulla quibus *(connubiis)* flamma est, sed -is (gloss. W: a glacie, id est odium) amor. **b** *in nomine insulae:* HERM. CARINTH. essent. 77 p. 214,20 Scithie fines ... Scithica lingua 'Island' nominat, quod latine sonat terra -is. **2** *latius:* **a** *e glacie constans – aus Eis bestehend:* ALDH. virg. I 39 p. 267,9 quomodo turgescens pontus in cumulum creverit et ... ut murus -is ante eum *(Hilarionem)* steterit. ANNAL. Quedl. a. 1011 p. 531,5 cecidit -is grando ingens. BERTH. chron. B a. 1076 p. 252,8 ut ... viam in se -em exhiberent *fluvii consolidati.* **b** *aptus ad glaciem, nivem – geeignet für Eis, Schnee:* CHRON. Saxon. (MGScript. XXX p. 30,42; a. 1281/82) cadens de ⌞vehiculo -i⌟ *('Schlitten')* mortuus est *Otto.* **c** *a glacie ortus – vom Eis herrührend:* WOLFHARD. Waldb. 1,11 p. 168,4 quo *(Leibolfo)* respondente ... -es iniurias formidare. **B** *meton. i. q. hiemalis – Winter-:* POETA SAXO 3,629 solstitii -is tempore crescens asperitas brumę. **C** *translate i. q. glaciei similis – eisähnlich:* **1** *anat. in iunctura* umor *vel* grando -is *i. q. lens q. d. – Linse:* ALBERT. M. anim. 2,3,13 p. 118,39 lux solis ... super oculum sphaericum et politum multas facit radiorum reflexiones ad medium oculi, ubi est umor -is, in quo sigillantur formae visibilium. animal. 1,170 hic ... nervus se habet ad auditum, sicut se habet humor -is ad visum *eqs.* 1,197 'quorum *(umorum in pupilla)* est humor, qui vocatur -is' *(ex Avic. canon. 3,3,1 p. 203a^{v}). al. v. et p.777,10. 780,15.* **2** *alch. i. q. induratus, crystallinus – verfestigt, kristallin:* GEBER. invent. 4 p. 715,28 alumen -e *('Eisalaun')* vel Rochae duplicem habet praeparationis modum *(de re v. C. Priesner, K. Figala, Alchemie. 1998. p. 19).* PS. ARIST. tract. p. 790,13 sulphur -e.

II *subst. masc. i. q. d. – Linse (usu anat.):* PS. GALEN. anat. 1 p. 168^{D} creata est *albuginea* ... in facie -is; clara ... posita est propterea, quod gravetur delatio luminis super -em. ALBERT. M. animal. 1,198 cum ad occulum devenerit *umor*, elevatur ad medietatem posterioris partis -is usque ad maiorem circulum ..., qui in duo aequa secat -em. *ibid. al.*

adv. ***glacialiter.** *glaciei modo – wie Eis:* PS. BEDA mund. const. 1,301 quod ... indurate -r celo cohereant *aquae supercaelestes.*

[glaciativum *v.* *gelaticia. *form. corrupt. fort. add. ad p. 638,27:* THADD. FLORENT. cons. 164,15 sint ... preparate *carnes* cum aceto vel agresta faciendo morticum vel -um.**]**

glacies, -ei *f. vel raro (l. 26. 28. 31)* **glacia,** -ae *f.* *script. et form.:* glati-: *l. 26. 31. 55. 56.* -ens: *l. 61.* *abl. sg.* -ę: *l. 56. ?per synizesin (bisyllabum): l. 25.*

1 *proprie de liquoribus frigore concretis i. q.* κρύσταλλος – *Eis:* **a** *in univ. (usu plur.: l. 31):* RHYTHM. 146,59,5 imber, nix, pruina, -es nec fulgora nocent. ANDR. BERG. hist. 10 donec rumperetur ipsa -tia cum fuste. ADAM gest. 4,36 p. 272,6 Thyle nunc Island appellatur a -e, quae oceanum astringit. ALBERT. MIL. temp. 215 milites equitabantur super -am dicti Paudi. *saepe. v. et vol. III. p. 1425,3.* *in imag. et per compar.:* AETHICUS 37^{a},27 quasi ... scintilla ignis super dorsa -arum (glat- *var. l. ed. Prinz*) continere non valet. CHRON. Erf. mod. II a. 1238 p. 234,17 relique *(sc. carnium frusta)* ... solis ardore veluti -es liquefacte sunt. CARM. Bur. 118,2,3 pectus habet -es. *al.* **b** *in nomine avis ('Eisvogel'):* ALBERT. M. animal. 7,170 quae *(avis)* residet aput aquas ... et aput Germanos vocatur avis -ei. **c** *c. colore quodam:* **α** *pruina – Reif:* ALBERT. M. animal. 7,59 'pastores ... cognoscunt oves, quae possunt pati hyemem, quoniam super quasdam invenitur -es (*p. 596^{b},1* πάχνην), ..., et quae inter oves est debilis, non potest a se excutere -em'. **β** *gleba glacialis – Eisstück, -scholle:* VITA Wandr. 8 (MGMer. V p. 17,14) in medio -arum soleditate psalmodia decantabat. CHRON. Font. a. 849 (MG Script. II p. 302,31) gelu magno fluvius Sequana -erumque densitate superveniente tegebatur. VISIO Tnugdali p. 28,22 stridor -erum inundantium. HONOR. AUGUST. summ. a. 1125 (MG Script. X p. 131,35) inter quam *(grandinem magnam)* et -es praegrandis cecidit. **γ** *mons perpetuis obsitus nivibus – Gletscher* (*cf. francog.* glacier): DIPL. Conr. III. 155 p. 283,23 fundum in Grindelwalt a Sconeicca usque ad Alpigulum et ad -em inferiorem ... consignamus *eqs.* CHART. Bern. II 259 p. 278,7 recognoscentes *(sc. nobiles)* quasdam possessiones in Grindelwalt, videlicet ab inferiori -ie usque ad superiorem, ... possedisse. *ibid. al.* **2** *meton. i. q. frigus, gelu – Frost, (Winter-, Eises-)Kälte:* WANDALB. mens. 24 -es riget horrida campis *(cf. Verg. Aen. 4,251).* HRABAN. carm. 28,4 nec boreas -tie (glatię *var. l.*) stringere nempe valet *(sc. amicum).* CHART. Pruss. II 317 (a. 1273) tenentur *viri* ... piscari usque ad -em singulis annis. *v. et p. 13,69.* **3** *translate i. q. crystallus – Kristall (usu alch.):* **a** *fort. i. q. anthrax – viell.: Zinnober(erz):* HERACLIUS II 51 -es (glades *ed., vix recte*) ... vel -ens, cum ex metallis primum exciduntur, argenti vivi guttas exprimunt *(sed v. notam ed. p. 143sq.).* **b** sal -ei *('Kristallsalz'):* ANON. secret. p. 73,25 sal inderami, id est sal -ei *('Kristallsalz')*, sive gemma naturalis est. **c** alumen -ei *('Eisalaun'; de re v. l. 6):* PS. ARIST. magist. p. 645^{a},40 recipe ... aluminis de -e lib(ram) I. GEBER. investig. 4 p. 481 alumen -ei vel Rocae duplicem habet praeparationis modum, unum pro corporibus calcinatis abluendis, alium pro spiritibus sublimandis.

glacio (glazio), -avi, -atum, -are. *partic. praes.* -ens: *p. 711,1. usu mediopass.: p. 711,5.*

1 *trans. i. q. gelare – gefrieren, erstarren lassen:* VITA Annon. III 4,7,4 qui *(Henricus)* prius oppida demoliebatur vel ip-

sum pene metu -ente Rhenum. **2** *intrans. i. q. gelascere – gefrieren:* CARM. cod. Paris. (8812) 4,6,3 qui *(Pater)* gelidas latices fluere et fluidas -ziare iubes. ANDR. BERG. hist. 10 vinum intra vascula -vit. ABBO SANGERM. bell. 2,341 tunc *(sc. mense Martio)* -bantur (gloss.: gelascebant) torpentis secla Novembris.

adi. **glaciatus,** -a, -um. *glacialis – eisig, vereist, Eis-: v. vol. II. p. 80,19.*

***glaciosus,** -a, -um. **1** *glacialis – eiskalt, eisig:* CARM. cod. Vat. (5330) 18,1 flatibus eurorum -is (*cf. Ambr. hex. 2,4,16 p. 56,2* glacialibus) nimpha rigescens vertitur in niveum specimen. **2** *glacie opertus – eisbedeckt, vereist:* DIPL. Heinr. II. 320 p. 401,19 qui *(episcopus)* ... -as rupes ... nudis pedibus persequentibus inimicis fugiendo superavit. *Orth-Müller*

1. glades *v.* clades. **[2. glades** *v.* glacies.]

gladiarius, -a, -um. *gladios fabricans – Schwerter verfertigend, Schwertmacher- (usu ellipt.):* ALBERT. M. metaph. 11,2,21 p. 509,63 quae *(artificia)* accipiuntur sub uno, sicut est frenifactiva *(sc. intellegentia)* et -a et scutaria ... sub militari.

gladiator, -oris *m. script.* -tur: URSIN. Leod. 20 (MGMer. V p. 342,17). **I** *qui (gladio) armatus est, pugnator (gladium gerens) – (mit einem Schwert) Bewaffneter, (Schwert-)-Kämpfer:* **A** *strictius:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* PASS. Sigism. 1 (MGMer. II p. 333,13) Romanos Galliarum ... ˻-um (gladiorum *var. l.*) manus interfecit˼ (gladiatoria manu interfecerunt *var. l.*). GALB. Karol. 29,13 miles ... praecepit cuidam iuveni -i ferocissimo, ut occideret *(sc. Georgium) eqs.* HERBORD. Ott. 3,5 p. 158,16 -es et turba populi cum telis et fustibus tecta matronae irrumpunt. RAHEW. gest. 3,40 p. 214,2 Mediolanenses ... per paucos sive sagittarios sive fundibularios, interdum etiam per -es, adversum se militiam commoverunt. *al. de praedone:* EBERW. Symeon. 11 ut caput amputet, ferus -r *(sc. praedo)* adest. **b** *c. notione carnificis ('Scharfrichter', 'Henker'):* PASS. Leod. 35 (MGMer. V p. 317,4) exsurgens cervicem tetendit, -em (-es *var. l.*) commonuit, ut, quod sibi iussum fuerat, adimpleret. 36 p. 317,12 ultio divina -em perculit suum. VITA Vulfr. 8 (MGMer. V p. 667,5) quosdam *(sc. damnatos)* ... -um animadversionibus interimens *incredulorum dux*, alios patibulis appendens. RICHER. REM. hist. 2,8 qui *(latronum princeps)*, cum iussu regio -i decollandus traderetur, ... veniam ab rege obtinuit. *al.* **c** *spectat ad ludos Romanorum antiquorum ('Gladiator'):* ANNAL. chronogr. a. 399 -um ludi tulti sunt Malleo et Teodoro consulibus. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,38 madidas servat -r arenas *(cf. Ov. trist. 2,17).* **2** *iur. i. q. pugnator forensis, campio – (Zwei-)Kämpfer (bei Gericht), Kämpe (de re cf. vol. II. p. 132,28sq.):* WIDUK. gest. 2,10 factum ... est, ut causa inter arbitros iudicaretur debere examinari; rex autem ... rem inter -es discerni iussit. THIETM. chron. 7,51 multi latrones a -bus singulari certamine devicti suspendio perierunt. INVENT. Matth. 17 nudo latere palpitans -r inexercitatus. **B** *latius:* **1** *percussor, sicarius – (Meuchel-)Mörder, Attentäter:* LIBER hist. Franc. 35 p. 303a,26 -es percusserunt regem in ventrem suum duobus scramsaxis. GALB. Karol. 15,24 in ... mortis accessu ... regales ad coelum manus inter tot verbera et ictus -um ... converterat *comes*. MIRAC. Matth. 1 (MGScript. VIII p. 233a,59) venit et ille -r ... pallens et tremens et facti sui penitens. *al. v. et p.712,55. adde:* GISLEB. ELNON. inc. 4,85 hunc *(sc. Christum)* odis aliosque fodis, -r Herodis. **2** *portator gladii – Schwertträger:* GENEAL. Brab. app. 14 (MGScript. XXV p. 397,14; a. 1270/71) Iohannes effectus est ... princeps Brabantie, marchio et -r imperii (*sim.* GENEAL. Brab. [p. 400,40] Brabantinus princeps ... erat ... regni -r).

II *qui gladios fabricat vel acuit – Schwertmacher, -feger, Waffenschmied:* **A** *in univ.:* CHART. civ. Magd. 107 p. 56,38 (a. 1244) nostris conburgensibus ..., videlicet qui -es vocantur, ... fraternitatis unionem ... donavimus. ALBERT. M. summ. theol. I 13,55,3 p. 570a,33 -r facit gladium. ACTA civ. Wism. B 390 in qua *(domo)* -es morantur. REGISTR. Baiuv. B p. 363,28 pellifices persolvunt dimid. libr. ...; item -es gladium valentem XXXII den. *al. in descriptione loci:* TRAD. Ror. 49 (s. XII.med.) Ulricus Rufus tradidit aream quandam i n t e r -es sitam in manum Haitolfi (REGISTR. Ringrav. 10,3 p. 31,6. CHART. Worm. 373 p. 239,23). **B** *pro cognomine:* LIBRI confrat. II p. 352,6 Heinricus G-r *eqs.* CHART. scrin. Col. A II 1 p. 140,10 Tiececha emit aream quandam a Herimanno G-e. CHART. Turic. 648 p. 153,13 testes ... sunt hii: ... Wal. G-r *('Schwerter', cf. notam ed.)*, civis Thuricensis. CHART. Basil. C I 338 testes huius rei sunt: ... Wernherus G-r cim Swerte. CHART. ord. Teut. (Thur.) 245 nos ... Thedericus G-r, Thedericus filius eiusdem G-is ... consules a burgensibus ... constituti. *saepe*.

gladiatorius, -a, -um. **I** *spectat ad pugnam:* **A** *strictius:* **1** *qui gladio geritur – Schwert(kampf)-, mit dem Schwert ausgetragen:* **a** *gener.:* CONR. EBERB. exord. 3,22 l. 67 apparuit ei *(seni Acardo)* diabolus -o cum eo conflictu in modum palaestrae decertans. ludi -i *i. q. certamina gladiatorum – Gladiatorenkämpfe, -spiele:* LUP. FERR. epist. add. 6 p. 115, 29 ludi, qui diebus festis ... a iuvenibus agebantur ..., aut gymnici aut -i aut circenses aut scenici nominabantur *(cf. Isid. orig. 18,16,3).* **b** *iur. i. q. per duellum forense decertatum – durch Zweikampf vor Gericht erfochten:* SIGEB. GEMBL. chron. a. 942 ex regis ... omniumque principum sententia cognitio veritatis commissa est -o iudicio. **2** *(gladio) armatus – (mit dem Schwert) bewaffnet:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 312,7 cadaver ... per triduum ne sepulture traderetur, -a manu inhumanissimi *(sc. Mediolanenses)* prohibuerunt. *in imag.:* EPIST. Ratisb. 8 p. 310,7 quicumque alterius decretum universaliter probatum irritum fecerit, suo *(sic)* -am manum ... ratione inducit. **B** *latius i. q. bellicosus, violentus – kämpferisch, gewalttätig (in imag.):* EPIST. Ratisb. 21 p. 347,31 ut nullum enormitas suorum delictorum, licet -a, de ponte spei in precipitium diffidentię precipitet *(cf. Aug. in psalm. 70,1,1).*

II *spectat ad artem fabricandi i. q. conficiens gladios – Schwerter verfertigend, Schwertmacher-:* ALBERT. M. metaph. 1,2,5 p. 22,27 ad idem ... bonum respicit factrix armorum et -a et sagittaria et frenifactrix artes.

gladiatrix, -icis *f. quae gladios fabricat – eine die Schwerter verfertigt, Schwertmacher- (usu attrib. et ellipt.):* ALBERT. M. metaph. 11,2,21 p. 509,84 in materia determinantur frenifactrix et -x *(sc. potestas).*

gladiatura, -ae *f.* **1** *pugna (gladiatoria), munus militare – (Schwert-)Kampf, Waffenhandwerk:* TRAD. Ratisb. 929 p. 461,22 (a. 1179) qui *(Fridericus)* ... -a se exuerat et meliori vitę se mancipaverat. **2** *hastiludium q. d., torneamentum q. d. – (Lanzen-)Turnier:* LAMB. ARD. hist. 16 -am ... ardenter exercuit *comes*. 18 p. 571,18 cum ... ventum est ad locum -e vel torniamenti.

***gladiifactrix,** -icis *f.* (gladius *et* factrix) *quae gladios fabricat – eine die Schwerter verfertigt, Schwertmacher- (usu attrib. et ellipt.):* ALBERT. M. metaph. 1,2,5 p. 22,20 in quibusdam *(sc. scientiis est hoc videre)* ... sicut in equestri et -e (frenifactrice *β*) et militari.

gladio, -atum, -are. *absol.: l.58. gladio perimere, supplicium sumere (de) – mit dem Schwert töten, hinrichten:* BENED. ANDR. chron. p. 172,4 appreensis ... ępiscopis et alii ceteris gladiatores alii berberati, aliis *(sic)* -ti, alii in carcerem retrusi. p. 186,3 ve Roma, qui a tantis gentis oppressa ... fuistis, et -ti populi tui, et robor tua ad nichilum redacta est. ALBERT. MIL. chron. 133 in monte Graviano sic dicto quasi a -ando, quia ibi rei -bantur, id est dampnandi iudicabantur.

adi. **gladiatus,** -a, -um. *gladio armatus – mit einem Schwert bewaffnet:* ALBERT. M. princ. 7,2 p. 64,12 cum dicitur aliquis -us (galeatus *var. l.*) vel lanceatus vel aliquo alio instrumento bellico denominatus. *de ordine militum Christi ('Schwertbrüder'; cf. M. Heimbucher, Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche. I. 31933. p. 422sq.):* CHRON. rhythm. Austr. 392 Christi milites surgunt -i.

gladiolus, -i *m. vel rarius* **gladiola,** -ae *f. vel semel (p.713,3)* **gladiolum,** -i *n. script.:* glagi-: ANTIDOT. Sangall. p. 88,47. RECEPT. Sangall. I 36. *form. indecl.* -ol: *p.713,16.17.*

1 *iris – Schwertlilie, Iris (Iris germanica L. [Deutsche Schwertlilie], Iris pseudacorus L. [Wasser-Schwertlilie] sim.; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 1018sqq.):* WA-

[Wellhausen]

LAHFR. hort. 217 te (gloss.: o gladiola, suertella) neque transierim, Latiae cui . . . linguae nomine de gladii nomen facundia finxit. DYNAMID. Hippocr. 2,22 irius, hoc est -um vel erysimon, quod est lilium agri . . ., calefacit. HILDEG. phys. 1,118 p. 121,4 swertula (id est -a *add. F*) calida et sicca est, et omnis vis eius in radice est. ALPHITA X 19 xiridia, id est -us *(cf. comm. ed. p. 572)*. ALBERT. M. veget. 6,355 -us est herba ad modum gladii disposita *eqs. saepe. v. et vol. I. p. 121,23.33. II. p. 280, 54. de radice:* ANON. herm. p. 101,7 -us, id est radix hirios. *de certis speciebus:* TRACT. de aegr. cur. p. 170,11 tolle -i ortensis radicem et contritam da patienti. p. 195,40 radix -i paludensis valet *(sc. contra plagam). al. v. et vol. II. p. 280,56sq.* **2** *xiphion – Siegwurz, Gladiole (Gladiolus communis L. [Gemeine Siegwurz], Gladiolus segetum Ker-Gawler [Saat-Siegwurz]; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzenmam. II. p. 690sqq.):* BOTAN. Sangall. 27capit. nomen herba -l (*v. comm. ed. p. 330sq.; cf. Ps. Apul. herb. 46* herba xifion). 31,4 -l radices. DYASC. p. 198b xifion sive ut alii fagasmon *(i. phasganion)* sive ut Latini -us segetalis folia habet yridis similia. *al.*

gladius, -i *m. (?f.: l.42) vel raro* **gladium,** -i *n. script. et form.:* cl-: *l.29.59.p.715,19. acc. sg.* -dum: *p.716,6. confunditur c.* gaudium: *l.32.67.p.714,2.*

ensis, spatha – Schwert: **I** *strictius:* **A** *proprie:* **1** *gener.:* **a** *in univ. (plur. pro sing.: l.26):* WILLIB. Bonif. 8 p. 50,18 cum -is cunctaque militiae armatura. WALAHFR. Blaithm. 155 barbare, duc -os, capulum cape. REGINO chron. a. 860 p. 79,9 qui *(Franci)* comminus strictis -is pugnare consueverant. WALTH. SPIR. Christoph. I 27 presul . . . lictoris -um prona cervice suscepit. GERH. AUGUST. Udalr. 2,11 neque -us (c-*var. l.*) corpus meum *(sc. Liutnoti)* vulnerare *(sc. poterit)*. VITA Heinr. IV. 4 p. 18,5 vindex -us. CHRON. Pol. 2,16 p. 81, 22 necessarium est nos . . . -is (gaudiis *var. l.*) ambitiosorum . . . interire. *persaepe. pro cognomine:* CHART. Turic. 945 p. 30,10 (a. 1255) acta sunt hec . . . presentibus, quorum nomina subscribuntur: Ulricus villicus . . ., Heinricus G-us. *in visione:* CHRON. reg. a. 1172 p. 123,33 cuidam militi -us ex aere pendere visus est. VITA Herm. Ios. 33 p. 695b,71sqq. vidit *(sc. in firmamento)* figuram -i brevis quidem, sed lati . . .; luna vero . . ., cum -um contigisset *eqs.* **b** *c. sensu pugnae, violentiae:* WIDUK. gest. 3,46 p. 127,23 melius -is quam linguis colloquium incipiamus *(sc. rex cum sociis)*. THIETM. chron. 3 prol. 8 (vs.) ultrici -o perierunt plurima regno. 4,62 regio gentili -o desolanda . . . relinquitur. WIPO gest. 12 populus . . . i g n e et -o periit (HIST. peregr. app. p. 173,23. *al. sim. p. 301,8*). DIPL. Frid. I. 502 p. 432,38 quos *(Hispanos)* ad fidem catholicam verbo convertit *Karolus* et -o. CHART. Heinr. Leon. 89 p. 133,27 quam *(hereditatem)* -o et arcu nostro conquisivimus. *saepe.* **c** *c. sensu muneris militaris ('Kriegshandwerk'):* RAPULARIUS 104sq. deposui -um milicieque iocum; et modo pro -o manus utitur . . . ligone *(cf. p.714,6)*. **2** *publ., eccl., iur.:* **a** *in univ.:* **α** *spectat ad tributum, servitium sim.:* DIPL. Heinr. IV. 487 p. 664,14 (spur. s. XII.in.) venditores -orum debent dare Xmum -um. CHART. Argent. I 616,111 qui -os poliunt, debent purgare -os et galeas vicedomini. TRAD. Patav. 1322 Heinricus fabricator -orum . . . cum uxore sua . . . sunt censuales . . . ad V denarios. *al. ?in titulo:* CHART. Wernig. 10 p. 8,23 (a. 1265) senior dominus ad -um de dominio in Wernigerode. **β** *spectat ad usum legibus interdictum:* LEX Ribv. 71,5 si quis . . . alio brachium . . . mancaverit, sic eum conponat, ac si cum c-o (-o *var. l.*) ipsum debilitasset. LEX Saxon. 6 si -o vestem . . . alterius inciderit, XXXVI solidos conponat. OTTO FRISING. gest. 2,19 legem dedit *rex*, ne quis infra castrorum ambitum -um ad . . . commilitonis nocumentum portare auderet. CHART. Brixin. 74 p. 82,3 quicumque infra muros civitatis . . . venerit . . ., -os, cultellos et alia arma in hospicio relinquat. *al.* **γ** *spectat ad duellum forense:* LEX Ribv. 60,2 si quis . . . contrarius steterit . . ., ipse cum -o (gaudio *var. l.*) suo hoc studeat defensare. **b** *usu symbolico:* **α** *spectat ad praestationem cinguli militaris ('Schwertleite'):* BERTH. chron. A a. 1065 p. 198a,6 accinctus est *Henricus rex* -o anno regni sui IX., aetatis autem suae XIIII. RAHEW. gest. 3,6 p. 171,15 Fridericum ducem . . . adhuc adolescentulum . . . -o accingi et militem profiteri postulant *(sc. legati Constantinopolitani)*. DIPL. Karoli M. 802 p. 396,30 ut dictus potestas ipsi *(sc. Frisoni)* -um (gaudium *var. l.*) suum circumcingat et . . . militem faciat. *al.* **β** *spectat ad renuntiationem saeculi:* CARM. var. III 27,1,14 ex -o baculum dux fert Rotharius. CHART. Aquens. 30 l. 13 sicut mos est militibus, deposito -o seipsum ad altare reddidit *miles (cf. p.713,49)*. ANNAL. Pegav. a. 1124 p. 255,16 in praesentia . . . episcoporum cum deditione -i tam militaria quam omnia secularia perosus abdicavit *marchio.* **γ** *spectat ad deditionem, subiectionem:* NOTKER. BALB. gest. 2,18 cum reges Nordmannorum . . . pro sempiterna subiectione vel deditione -os suos ipsi *(regi)* dirigerent. WIPO gest. 13 p. 35,3 Ravennates . . . nudis pedibus atque exertis -is, ut lex eorum praecipit victis civibus, ante regem venientes. DIPL. Frid. I. 351 p. 191,31 Mediolanenses . . . nudos -os in cervicibus suis deferentes . . . res . . . in nostram potestatem cum plena deditione reddidere. ANNAL. Magd. a. 1175 castrorum acies . . . arma ponunt, -os iugulis inponunt et . . . vestigiis imperatoris se prosternunt. *saepe.* **δ** *spectat ad traditionem, abdicationem:* VITA Bonif. II 8 p. 99,15 producto -o dedit *papa* ei *(principi Pippino)* et in eo . . . dedit patrocinandi potestatem. OTTO FRISING. gest. 2,5 ut Gnuto . . . regium nomen per porrectum -um abdicaret *eqs.* GERHOH. Antichr. 1,37 p. 345,3 prefectus urbis . . . vindictarum . . . faciendarum potestatem ab imperatore per -um evaginatum accipit. CHART. Babenb. 207 p. 10,12 omnes iusticias . . . Agapito . . . per oblationem -i delegando contulimus. *al.* **ε** *spectat ad (con)iurationem:* HROTSV. prim. 349 dextra . . . levata iurat *Bernradus* per -um *eqs.* HEINR. LETT. chron. 16,3 p. 105,10 -orum calcatione coniurationem suam pagano more confirmaverunt *Lyvones et Letti.* **c** *de insigni (in veste depicto: l.46.47.51):* **α** *regis, imperatoris:* WIDUK. gest. 1,25 sumptis . . . insigniis, lancea sacra, armillis aureis cum clamide et veterum -o regum ac diademate. ORD. coron. imp. 15,12 accipe *(sc. rex)* -um imperialem. OTTO SANBLAS. chron. 8 p. 9,21 qui *(Otto palatinus)* -um maiestatis imperatori astans tenebat. CHRON. reg. a. 1174 p. 125,24 ad caput . . . eius *(sc. corporis Valentiniani imperatoris)* corona, . . . ad latus autem -us rubigine peresus . . . habens . . . lapidem victoriae est inventus. *persaepe.* **β** *iudicis:* CHART. Tirol. notar. II 479 (a. 1242) in . . . sigillo . . . iusticiarius . . . sedebat in kathedra et in una manu tenebat -um extentum. **γ** *viri nobilis, magistratus:* TRAD. Frising. 634 p. 539,15 (a. 839) Ratolt viriliter circumcinctus -o suo . . . tradidit *eqs. adde:* CASUS Gall. cont. 37 contra consuetudinem quidam ex ipsis *(cellerariis)* more nobilium -um cingebant. **δ** *ordinis militaris:* NARR. itin. nav. p. 191,29 qui *(Hierosolymitani milites)* ferunt -os in vestibus. ARNOLD. LUB. chron. 5,30 p. 212,26 professionis sue signum in forma -i, quo pro Deo certabant, in suis vestibus preferebant *(sc. templarii; cf. notam ed.)*. HEINR. LETT. chron. 6,5 quibus *(fratribus militiae Christi)* . . . papa . . . regulam Templariorum commisit et signum in veste ferendum dedit, scilicet -um et crucem. **d** *in nomine ordinis militaris:* CHRON. reg. cont. II a. 1217 p. 195,27 auxilio . . . eorum militum, qui dicuntur de -o, . . . eam *(sc. Alkhar civitatem)* ceperunt *signati*. III a. 1217 p. 241,6 advenerunt fratres miliciae sancti Iacobi, qui et de -o appellantur. GOSW. carm. 202 militibus -i terra . . . datur. GESTA crucig. Rhen. 2 p. 34,8 cum reddidissent *(sc. exercitus christianorum)* castrum fratribus de -o. *al.*

B *in imag.:* **1** *in univ.:* HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,14 qui contra . . . Satane insidias . . . lanceo lectionis, -o ieiunii, clippeo continentiae . . . dimicabat. VITA Adalb. Prag. A 27 adversus . . . profanos . . . idolatras -um predicationis acuens. BRUNO QUERF. Adalb. 32 p. 39,9 stantes inter mille -os (globos *var. l.*) . . . diaboli . . . nutrimus adhuc avaricię . . . pestem. VITA Meinw. 194 transfixus *episcopus* . . . doloris nimii -o. *saepe.* **2** *spectat ad potentiam saecularem:* DIPL. Ludow. Germ. 150 p. 212,27 eum *(sc. nostrae constitutioni contraeuntem)* . . . ut . . . hostem regni . . . iudicialis -i nostri animadversione persequendum . . . proscribimus. RANGER. carm. 874 nec iam sub -o serviat . . . baculus. DIPL. Frid. I. 289 p. 102,28 -um iusticie, -um ulcionis . . . in cervicem impiorum . . . desevire oportebat. *al.* **3** *spectat ad poenam canonicam ('Kirchenbann'):* CONC.

[Wellhausen]

Karol. B II 12 p. 131,33 ecclesia . . . -um non habet nisi s p i r i t a l e m atque divinum (ANNAL. Altah. a. 974 p. 12,18. *saepe. sim.* GERB. epist. 31 p. 57,1 spiritus sancti -o. *al.*). REGINO chron. a. 866 p. 84,19 ut . . . a n a t h e m a t i s -o feriretur ipse *(rex*; ALEX. MIN. apoc. 20,2 p. 410,17. *saepe. sim.* THIETM. chron. 6,86 excommunicationis -o. *al.)*. BERTH. chron. B a. 1075 p. 232,26 nec metuens *rex* . . . severitatis illius *(papae)* comminatorium -um. EPIST. Hann. 30 ut Romę ecclesia . . . utatur in illum *(episcopum)* -o abscisionis. *persaepe*. **4** *spectat ad potestatem duplicem, sc. imperii et ecclesiae ('Zweigewaltenlehre', 'Zwei-Schwerter-Lehre' [loci spectant ad Vulg. Luc. 22,38]; de re v. LexMA. IX. p. 720 et 725sq. et W. Levison, DtArch. 9. 1952. p. 14sqq.):* CAES. HEIST. Engelb. 1,5 p. 242,32 acceperat . . . cum episcopatu -um s p i r i t u a l e m et cum ducatu -um m a t e r i a l e m (CHART. civ. Erf. 113 p. 62,15. *saepe*). CAES. HEIST. hom. exc. 160 p. 127,31 duplicem habent -um pene omnes episcopi Alemannie. VITA Karoli M. 1,13 p. 34,13 inclitus ventilator u t r i u s q u e -i (CHART. Turg. III 538 p. 356,10 u. c-i. *al.*). *al.*

C *per compar.:* **1** *gener.:* RUP. TUIT. vict. 12,17 p. 391,3 ut quid, . . . tam fortis divinitas verbi, me carnem tuam dereliquisti intus te continens tamquam -us, qui de vagina sua nolit egredi? *de xiphia ('Komet'):* LUP. FERR. epist. 20 p. 28,13 Iosephus . . . prodit . . . fuisse stellam in morem -i . . . super . . . urbem *(sc. Ierusalem)*. **2** *natur. et anat.:* CONSTANT. AFRIC. theor. 3,7 p. 10a[r] que *(teneritudo)* est super cartilaginem, que assimilatur -o. ALBERT. M. animal. 12,152 in animali . . ., quod tobyz vocatur, membrum . . . est, quod -us vocatur propter conformitatem, quam habet ad figuram -i. Iob 39,9 quibus *(quibusdam piscibus marinis)* de nare egreditur cornu ad figuram -i. *v. et p.713,2.716,1.*

D *alleg.:* HRABAN. univ. 20,6 p. 537[AB] -us peccatoris est quilibet dolus. p. 538[A] -us . . . plures significationes habet . . .; nam -us . . . severitatem legis . . . significat *eqs.* VISIO Karoli M. p. 294,6 -us (-um *var. l.*), qui nobis a Deo transmissus est, potestas ab illo nobis collata non inconvenienter accipi potest. ALBERT. M. Iob 27,14 -us . . . dicitur vindicta ulciscens iniquitatem. *saepe*.

E *meton.:* **1** *vir (-o) armatus – (mit dem Schwert) Bewaffneter, Schwertträger:* CONST. imp. I 277,11 violator pacis a iudice citatus ad iudicium veniat cum triginta -is tantum. **2** *pugna, bellum – Kampf, Krieg:* AGNELL. lib. pont. 68 l. 70 irae, rixae, dissensiones et -a erunt. CHRON. Salern. 53 i n t e s t i n u m -um inter Beneventanos exortum est (154 p. 161, 3). ANNAL. Quedl. a. 1017 plurimis civili -o peremptis. ANNAL. Altah. a. 907 occisio Bawariorum in gentili -o. *al.* **3** *accinctio -i (regalis) – Schwertumgürtung (des Königs):* ORD. coron. imp. 14,36 oratio post -um: *eqs.* **4** -i potestas *sim. i. q. iudicium sanguinis – Hochgerichtsbarkeit, Blutbann (de re v. HRG II. p. 172sqq.):* CHART. Argent. I 616,11 (p. 1129) imperator ei *(advocato)* bannum, id est -i vindictam in . . . dampnandos . . ., tribuit. CHART. Sil. C 13 p. 290,10 hec est forma composicionis inter . . . ducem . . . et . . . episcopum . . . de controversia iurisdiccionis -i in Nyza. CONST. imp. II 216 p. 301,6 tibi *(sc. Henrico filio)* . . . adicimus *(sc. Fridericus)* officium presidatus concedentes tibi merum imperium et -i potestatem *(item* 223 p. 307,19. *sim.* ACTA imp. Winkelm. I 400 p. 348,9 merum et mistum imperium et -i potestatem. *al.*). CHART. Merseb. 382 p. 317,12 sive consistant *(sc. iura)* in -i execucione vel in quacumque alia animadversione sive *eqs. al.* **5** *in genealogia* pars -i *i. q. agnatio – männliche Linie:* CHART. Sil. D II 104,21 (a. 1235) si pueros . . . non habuerit *(sc. moriens)*, proximus ex parte -i bona ipsius possidebit.

F *translate:* **1** *gener.:* **a** *de fulmine:* CARM. cod. Vat. (5330) 14,23 gignunt *nubes* sulphureum -um fumante fragore. **b** *de lingua:* RHYTHM. 50,6,2 feci maiorem *(sc. peccatum)*, quem habui per -um (gaudium *Duemmler; cf. notam ed.*). **c** *?de radio ('Weberschiffchen'):* CONFL. ovis et lini 46 de ligno factis te *(sc. linum)* ferient *(sc. feminae)* -is. **2** *natur. de naso xiphiae: v. p.716,1. xiphias – Schwertfisch (usu meton.):* ALBERT. M. animal. 24,35 -us est piscis, quem nostrates militem vocant; . . . dicitur autem -us, quia nasus eius . . . directe habet acumen et figuram -i . . .; cum -o autem occidit pisces *(cf. Isid. orig. 12,6,15)*. **3** *techn.* -um viride *i. q. viridis color foliorum iridis – grünliche Farbe der Schwertlilienblätter (de re v. H. Roosen-Runge, Farbgebung und Technik frühmittelalterlicher Buchmalerei. 1967. I. p. 25sq. et II. p. 37sq.):* MAPPAE CLAVIC. praef. p. 189,1 si vis facere -dum viride, misces auripigmentum cum nigro. HERACLIUS II 58 p. 95,31 si vis facere -um viridum *eqs.* p. 97,12 si vis facere colorem similem -o viridi, misce *eqs.*

II *latius:* **A** *culter, mucro – Messer, Dolch:* PAUL. DIAC. Lang. 2,30 ille *(Peredeo)* . . . ambos *(sc. familiares augusti)* utraque manu -is (*antea:* duos cultellos), quos absconsos habebat, . . . vulneravit. RHYTHM. 146,19,3 dum nascor *(sc. pix)* sponte, -o (vale, valde *var. l.*) divellor a ventre, caesa vivit mater. *in imag. de scalpello:* CHART. Sangall. B 459 p. 333,7 (epist. papae s. XIII.[med.]) qui *(sc. zelus papae)* morbum . . . post fomenta lenia contumacem -o sectoris inpetiit et pie prosequitur ad salutem. **B** *securis, ascia – Beil, Axt:* WALAHFR. Gall. 2,20 cum . . . succideret *pauper* arbusta, -us, quem tenebat, tam valide manui eius adhaesit, ut *eqs.* (*cf.* EKKEH. IV. prol. Gall. p. 93,5 miror . . . hominem *[sc. Walafridum]* . . . '-us' pro 'securi' posuisse, cum id quidem nec Teutonicum sit nec Latinum). VITA Magni Fauc. I 24 p. 174,22 -um (securim *var. l.*) non habemus neque fossorium, ut possimus radices eius *(abietis)* incidere neque effodere. *Wellhausen*

glagiolus *v.* gladiolus. **glanda** *v.* glans.

***glandagium** *vel saepe* ***glandaticum** (cl-), -i *n.* (glans, *cf. francog.* glandage; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 148[a]; de formatione cf. Stotz, Handb. 2, VI § 70*) **1** *tributum pro iure porcos glandibus pascendi solvendum – Eichelmastgebühr:* CHART. Sangall. A II app. 15 p. 393,12 (a. 811/39) c-ticum tollere. ACTA imp. Winkelm. I 210 p. 188,15 (dipl. Frid. II.) concedimus . . . pro . . . animalibus eius *(monasterii)* libera pascua . . . absque herbatico et -tico. 307 p. 276,11 (dipl. Frid. II.) cum toto tenimento ipsius feudi, . . . herbagiis, pedagiis, -giis *eqs. al. v. et vol. I. p. 841,35. III. p. 1386,69.* **2** *proventus glandium, quibus porci vescuntur – Eichelmast:* WIBALD. epist. 303 p. 432,23 quem *(fructum)* de -tico suo . . . habere debuerat *Everhardus*.

***glandaricius,** -i *m. in lusu verborum c. sensu detrectante i. qui glandibus vescitur – Eichelfresser (ni subest* clandarius, *v. notam ed.):* BENZO ad Heinr. IV. 2,1 p. 194,9 Asinandrellus . . . atque Prandellus, inter -os -i, non audebant apparere. *ibid. al.*

glandestinus *v.* clandestinus.

glandifer, -era, -erum. *script.* -ffer(a): *p. 43,26.* **1** *qui glandes profert – Eicheln tragend:* WANDALB. mens. 163 -a . . . arbos. CHART. march. Misn. III 266 p. 195,25 arbores -e. *al. v. et p. 43,26.* **2** *qui (multum) fructum glandium fert – (großen) Ertrag an Eicheln bringend:* CHART. Rhen. inf. I 242 p. 156,7 (a. 1079/89) si forte -r annus fuerit.

***glandigo,** -inis *n. ususfructus glandium – Eichelnutzung:* CHART. Rhen. inf. II 492 (a. 1260) quingentas marcas . . . contulimus *(sc. comes)* singulis annis in -e nemorum nostrorum et pastura porcorum C marcas recipiendas.

***glandino,** -are. *glandibus pascere – mit Eicheln mästen:* CHART. Westph. III 1697 (a. 1213/1215) -are porcos.

***glandinosus,** -a, -um. *qui glandulas profert, ulcerosus – Geschwüre hervorbringend, schwärend:* CONSTANT. AFRIC. eleph. 2,28 siccitas -a (glandulosa *ed. princ.*) emergit.

glandinus, -a, -um. *balaninus – Behennuss-: v. vol. I. p. 1317,38.*

glando, -inis *f.* **1** *glans – Eichel (usu sing. sensu collectivo):* CHRON. Thietm. 1,3 tritico et avena ac -e refertus *(sc. pagus)*. **2** *maturitas, messis glandium – Eichelreife, -ernte:* DIPL. Loth. III. 37 porcos tempore -is, quod sigil vocant, pascendos introducant *(sc. in silvam) monachi* (*inde* DIPL. Conr. III. 64 p. 113,16).

glandola *v.* glandula. ***glandolarius** *v.* *glandularius.

***glandosus,** -a, -um. **1** *qui ex glandulis constat, glandulosus – aus Drüsen bestehend, voll von Drüsen, Drüsen-:* CONSTANT. AFRIC. theor. 2,14 p. 8a[v],7 alia *(caro)* est -a *eqs.*

[Orth-Müller]

3,12 p. 10b^{v} huius ventriculi principium est quoddam corpus -um. *ibid. al. v. et l. 52.* **2** *subst. neutr. plur. i. q. caro glandularum – Drüsengewebe, Lymphgefäße:* CONSTANT. AFRIC. theor. 2,14 p. 8a^{v},25 sunt quaedam ... -a expulsum a membris humorem recipientia. p. 8a^{v},45 inguinis -a ab epate recipiunt expulsa. *ibid. al.*

glandula (-dola), -ae *f.* **1** *gener.:* **a** *(parva) glans – (kleine) Eichel (per compar.):* ALBERT. M. animal. 1,246 sunt ... duae carnes natae in radice linguae ... habentes formam duorum amigdalorum vel duarum -arum *(ex Avic.). v. et vol. II. p. 1282,5.* **b** *globulus – kleine Kugel, Kügelchen:* EKKEH. IV. bened. I 31,64 cęsus plumbatis (gloss.: -is plumbeis) Laurens. *v. et l.61.* **2** *anat. i. q.* ἀδήν *– Drüse:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 1,476 alligatio ... sunt -ae quaedam, quae sunt inter venas miseraicas et intestinum. 1,530 caput ... -ae est figurae pinealis. *al. v. et vol. I. p. 1563,46sqq.* **b** *nodus lymphaticus q. d. – Lymphdrüse:* ARS med. 7 p. 427,4 -ae sunt, quae circa collum et alas et inguinem apparent. **c** *tonsillae (tumefactae) – (geschwollene) Mandeln, Halsdrüsen:* PS. COPHO anat. 15 magnae -ae (grandules *R*), in quibus colligitur humor, qui facit brancos. MAURUS (?) anat. II p. 15,21 in faucibus apparent -ae quaedam maiores *eqs. al. v. et vol. I. p. 1563,68.* **3** *medic. i. q.* (ἀδένος) *tumor, tuber, ulcus – (Drüsen-)Schwellung, Geschwulst, Geschwür:* **a** *in univ.:* BOTAN. Sangall. 47,2 ad -olas, qui in ingonis nascuntur, herba tora teris manipulos III *eqs.* IOH. IAMAT. chirurg. 5,7 -a et testudo ubique corporis nascuntur et flegmaticam videntur habere naturam. IORDAN. RUFF. equ. 6,64 p. 111,18 quae *(superfluitates carnium)* dicuntur vulgariter -ae, sive testudines aut scrofulae nuncupantur. ALBERT. M. animal. 3,40 verruca et -a nascuntur a carne. THEOD. CERV. chirurg. 3,24 p. 166^{F} scroffulae et -ae sunt dura apostemata. *al.* *de nodis lymphaticis q. d. ('Lymphdrüse'):* PAUL. DIAC. Lang. 2,4 pestilentia exorta est; ... coeperunt nasci in inguinibus hominum ... -ae in modum nucis seu dactuli. **b** *nodus, ficus – Knoten, Feigwarze:* AESCULAPIUS 43 p. 73,5 in ano multę fiunt caussae: ... condilomata, hoc est -ae. *al.*

***glandularius** (-dol-), -a, -um. *qui glandulas profert – Beulen, Geschwüre bewirkend, Beulen-:* CHRON. Fred. 4,18 cladis -olaria ... civitates graviter vastavit (*inde* CHRON. Ved. p. 690,35 clades -olaria ... Burgundiae populum nimium gravabat).

***glandulositas,** -atis *f.* (*fort. subest* grando) *natura vel materia granosa – körnige Beschaffenheit, Substanz:* ALBERT. M. veget. 1,89 in cuius *(masculini)* semine -s maior existit. animal. 6,32 si frangatur tunica oculi *(sc. pulli in ovo)* ..., nichil duriciae vel -is invenitur in illa *(humiditate).*

glandulosus, -a, -um. **1** *ulcerosus – voll von Beulen, Geschwüren:* CONR. MUR. summ. p. 160,10 mulier deridenda ... poterit nominari: ... -a *eqs.* **2** *qui ex glandulis constat – aus Drüsen bestehend, Drüsen-, drüsig:* PS. COPHO anat. 14 iuxta *(sc. linguam)* sunt quaedam carnes -ae (glandose *B, om. R*), quae dicuntur faringes, et earum inflatio similiter dicitur. ALBERT. M. animal. 1,439 quarum *(mamillarum)* creatio est ex nervis et venis et arteriis, inter quas continuat caro laxa -a alba. 1,460 testiculi ... creati sunt ex carne alba -a dura. *al. v. et p. 718,40.* **3** *qui ex globulis constat, granosus – aus Kügelchen bestehend, körnig:* ALBERT. M. animal. 3,152 p. 344,15 ipsum *(sperma)* est globosum et -um, quando *eqs.* 9,20 quod sperma sit -um et grandinosum ..., quod sit quasi compositum ex glandulis et partibus grandinis mollibus. *ibid. al.* *usu subst.:* ALBERT. M. animal. 10,10 quod -um et viscosum sugatur a matrice.

***glaneus,** -i *m.* (*?*-um, -i *n.*) (*orig. inc., ni subest* granum) *?globulus – ?Körnchen:* TRACT. de aegr. cur. p. 341,10 post actionem factam in modum -i considentis interius vel pre nimia lubricitate statim in actione extra funditur *sperma a viro iniectum.*

glans, glandis *f.* *script. et form.:* glaud(is): *p. 718,42.* -nn(es): *p. 718,8.* -nt(es): *p. 718,54.* *nom. sg.:* -e *(cf. J. Svennung, Compositiones. 1941. p. 120sq.): p. 718,4..* -is: *p. 718,23.* *acc. pl.* -is: *p. 718,42.* *decl. I.: p. 718,32.* *decl. II. (cf. Stotz, Handb. 4,VIII §10.5): l.6sq.* *usu sing. sensu collectivo: l.5.10.13. al.*

1 *proprie i. q.* βάλανος, *fructus quercus vel fagi – Eichel, Ecker:* **a** *in univ.:* COMPOS. Luc. H 17 galla -e est. H 33 -e et ficus. WANDALB. mens. 316 nemus -is vestitur honore. REGISTR. Prum. 10 facit *Reingerus* ... de -os modios V. 23 p. 180,16sq. colligunt -os mod(ios) V, si -i non fuerint, de avena modia V. ANTIDOT. Glasg. p. 160,2 fage arboris -nes tritas ... super caput inpone. COSMAS chron. 1,3 p. 8,9 sera prandia solvebant *Boemi* -e *(cf. Boeth. cons. 2 carm. 5,4sq.)* vel ferina carne. CHART. Rhen. inf. II 1 p. 2,7 si ... habundaverit *silva* fructu -ium, qui dicuntur ekeren. CHART. Lux. II 136 p. 153,25 si -em vel pastum alium ... crescere contigerit. CHART. Xant. 119 p. 90,14 -es quercuum vel fagorum. *persaepe.* *in imag. et per compar.:* RUODLIEB V 196 qui *(fideles)* velut -es ... flant regis ad aures *(cf. ed. Gamberini adn. 126).* YSENGRIMUS 3, 829 surdior ille *(lupus)* piro -es producere iussa. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 80,11 perunctum est quoddam membrum, quod superest caude, constitutum ex geminis quasi -bus. ALBERT. M. animal. 1,530 quod *(corpus)* habet -is figuram. *al.* **b** *expressius de nuce iuglande:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 389,12 ursus pro orsus ..., iuglandis pro ioglandis, id est Iovis -is *('Walnuss').* **c** *spectat ad maturitatem:* DIPL. Conr. III. 7 ius pascue in ... silva quorumlibet animalium exceptis porcis in tempore -ium. TRAD. Westph. IV p. 33,30 porcum in -bus *(sc. vilicus solvit). ibid. al.* **d** *spectat ad usum fructum -ium:* REGISTR. Dal. p. 418,6 contulit *Everhardus* ... -es XII porcorum. CHART. Westph. VII 1750 Everhardus ... contulit ... mansum ... cum omnibus attinenciis suis, videlicet -bus et annuali pensione, ... possidendum. *ibid. al.* **2** *meton. i. q. quercus – Eiche:* DIPL. Constantiae 38 p. 119,41 cum ... nemoribus -arum. ALBERT. M. animal. 8,148 de flore -is et salicis. veget. 6,208 folia ... -is sunt vehementis stypticitatis. **3** *translate:* **a** *techn. i. q. globulus missilis – Geschosskugel:* LIGURINUS 10,355 funda ... contorto transverberat aera plumbo et mediis liquide -es in nubibus ardent. **b** *anat. i. q. glandula – Drüse:* **α** *in univ.:* CONSTANT. AFRIC. theor. 2,14 p. 8a^{v},7 -es intestinum circumeuntes vene exeunti ab epate fuere necessarie. PS. GALEN. anat. 41 p. 213^{A} quaedam *(caro)* alba, ut caro -is (glandulosa *var. l. p. 29,31*). *ibid. al.* **β** *de tonsillis:* PS. HIPPOCR. phleb. 145 de labiis spanescit *vena edalica* in -is (glau- *ed., vix recte; ?pro* -bus, glandulis *ed.*), postea in aures. HILDEG. phys. 1,140 p. 133,7 si aliquis homo de drůsen (-es *ed. princ.*) in collo dolet. **γ** *de glandula oris q. d. ('Speicheldrüse'):* CONSTANT. AFRIC. theor. 2,14 p. 8a^{v},20 quod *(sc. humectationem)* ... faciunt ... -es, que subtus linguam sunt. **δ** *de corpore pineali q. d. ('Zirbeldrüse'):* CONSTANT. AFRIC. theor. 2,14 p. 8a^{v},40 -s illa, que pinui est assimilata, in medio ventriculi cerebri. 3,12 p. 11a^{r},54 -s ... extra duram matrem locatur. *ibid. al.* **c** *medic. i. q. tumor, tuber, ulcus – Schwellung, Geschwulst, Geschwür:* CONSTANT. AFRIC. eleph. 2,19 -es et apostemata fiunt in toto corpore. theor. 9,15 p. 43b^{v},60 -s nascitur in oculis sicut in aliis membris. HILDEG. phys. 1,2 qui ... -es (-tes *B*) in corpore suo habet. *al.* *de nodis lymphaticis q. d. ('Lymphdrüse'):* HILDEG. phys. 1, 104 si in aliquo homine venenose -es, id est orfune, crescere incipiunt. METELL. Quir. 44,6 -bus inguine turgens *Gwernerius* nimiis. *Orth-Müller*

***glanum,** -i *n.* (*an* -us, -i *m.?*) (*cf. anglosax.* gleam *[de re v. A. Walker, The Encyclopedia of Falconry. 1999. p. 50]; aliter K. F. Kitchell, Albertus Magnus on Animals. 1999. II. p. 1612 adn. 285)* *?excrementum glutinosum, muculentum – ?klebriger, schleimiger Auswurf:* ALBERT. M. animal. 23,95 si accipiter proicit -um sive crudam carnem indigestam.

1. glara *v.* 1. glarea. **2. glara** *v.* clarus.

1. glarea (-ria, -ra), -ae *f.* (-rum, -i *n.: p.719,20*) *script. et form.:* cl-: *p.719,20.* chl-: *p.719,23.* ga-: *p.719,21.* galera: MAPPAE CLAVIC. 254 *(ex Pallad. 1,10).* gera: CHART. Bund. 1066 p. 516,13. glera: *p.719,28. adde* GODEFR. VIT. Frid. 675. *al.* *abl.: sg.* -ie (-iae): *p.719,12.* *pl.* -ies: *p.719, 34.*

1 *sabulo (motu fluminis tractus), rudus – Kies, Schotter,*

Geschiebe, Geröll: **a** *proprie:* WALAHFR. hort. 5 seu sit *possessio ruris* putris, harenoso qua torpet -a tractu, seu *eqs.* (*inde* LAMB. LEOD. Matth. I 484). AMARC. serm. 3,330 quod eis *(parvis)* pepon est cuppa et quod -a sal est *(cf. notam ed.)*. OTTO FRISING. chron. 1 prol. p. 7,29 veluti levis -a hac illacque aquis circumiecta sordes ... contraxit *(sc. regnum Romanorum)*. ALBERT. M. veget. 7,41 ieiunum *(sc. genus terrae deterrimum)* -a aut arenosum pulvere *(cf. l. 17)*. SALIMB. chron. p. 496,14 -am super stratam positam asportaverunt ... *inundationes. al.* **b** *meton.:* **α** *terra glareosa, lapillosa – Kiesboden, steiniger Boden (in imag.):* ALCUIN. epist. 99 p. 143,16 agricola uniones eruit de -ie (-iae *corr. in* -ia *K1* [-a *A1*]), sed aurum in opus coronae deficit *(cf. Paneg. 12,28,2)*. EKKEH. URAUG. Hieros. 5,1 cum ... victores idem nunc armis ... insudarent, nunc lusibus ac deliciis, utpote a -a ieiuna in terram maxime fructiferam transplantati sibimet indulgerent *(cf. Verg. georg. 2,212)*. **β** *alveus glareosus, ripa, area glareosa, lapillosa – Kiesbett, -bank, Schotter-, Gerölfeld:* ANNAL. Crem. a. 1120 (MGScript. XXXI p. 4,1) prelium factum fuit in -o (*sim.* SICARD. chron. a. 1120 in Parmensi -a [c-ia, -ia *var. l.*]. IOH. CODAGN. annal. a. 1120 in -a [garea *cod.*]). CHART. Tirol. 435 p. 233,23 actum est hoc apud Sanctum Florianum in chlara *(cf. V. Malfèr, Der Schlern. 49. 1975. p. 194)*. CHART. Ital. Ficker 192,1 p. 233,42 de ... omnibus -is *(ci.*, -rcis *ed.)* ..., quae sunt ab utraque parte Padi. CHART. Tirol. 1065 p. 109,35 investivit *Ülricus* ... Fridericum ... de una pecia terre cum -ra. CHART. Bund. 871 p. 322,21 cui *(silvae)* coheret ... a sero glera *eqs. al.* **γ** *terra – Erdboden, Erde:* HRABAN. carm. 39,35,6 tota nefanda crimina iam possidebat -a. **δ** *amphitheatrum – Amphitheater, Arena:* PARIS. annal. a. 1233 (MGScript. XIX p. 8,54) frater Iohannes ... fecit ... cremari in foro et -ra de Verona LX ex melioribus ... de Verona. **2** *calculus, lapillus – Kiesel(stein), Steinchen:* **a** *gener.:* ALDH. ad Acirc. 140 p. 195,15 collectis in cumulum -is (-ies *var. l.*). virg. I 23 p. 354,13 teretes ... scopulorum -as ... in rubicundas gemmarum congeries ... convertit *Iohannes*. epist. 4 p. 484,12. *in imag. et alleg.:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,8,17 super labentium -arum glumas, non super firmam petram fundamentum posuisse *(spectat ad Vulg. Matth. 7,26)*. PETR. DAM. epist. 77 p. 385,12 aromatica virgula inter litorei sabuli -as nuper exorta in eodem subsicivio cernitur altius radicata. *al.* **b** *medic. de calculo vesicae sim.:* Ps. ARIST. lap. I p. 203,3 expositio lapidis liberantis a -a. p. 203,5 -a ... disrumpetur.

2. *glarea *vel* ***clarea,** -ae *f.* (clarus, *cf. francog. vet.* glaire; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 738*) *techn., medic., pharm. i. q. album (ovi percussum) – (Ei-)Weiß, (Ei-)-Schaum, '(Ei-)Kläre' (de re v. D. V. Thompson, The Materials and Techniques of Medieval Painting. 1956. p. 50sqq. et H. Roosen-Runge, Farbgebung u. Technik frühma. Buchmalerei. 1967. II. p. 6sq.):* ANON. clar. 1 (ed. A. Caffaro, De clarea. 2004. p. 16; s. XI.) sciendum est ... duo esse genera c-arum *(cod.,* clararum *ed.)*, unum, quod verberando, aliud quassando fit *eqs.* MAPPAE CLAVIC. praef. p. 188,24 hii *(sc. spissi et clari)* ... colores destemperantur a g-a. TRACT. de aegr. cur. p. 192,29 ad restringendum sanguinem de plaga manantem de ovi albugine g-am facias *eqs.* SALERN. comp. 21 ut ... siropus clarus fiat, g-am ovi in siropo bulliente pone *eqs.* HERACLIUS II 43 accipe g-am ovi optime fractam. *ibid. al. cf.* clara, clarum.

glareosus (ga-, -rio-), -a, -um. *glarea abundans, calculosus – kiesig:* ALBERT. M. veget. 7,157 loco lapidoso et -o (ga-, -ioso, arenoso *var. l.*) iuvantur *pruna.*

***glariger,** -era, -erum. *glareosus – kiesig:* ALDH. virg. I 29 p. 267,8 in -is ... sablonum litoribus.

glarum *v.* 1. glarea.

***glassa** (cl-, -sia), -ae *f.* (*theod. vet.* glas, *cf.* glaesum) **1** *sucinum – Bernstein:* MARC. GRAEC. ign. 10 sulfur vivum, colofoniam, aspaltum, c-am, tartarum *eqs. (cf. Lippmann, Alchem. I. p. 481)*. 36 p. 124. HERACLIUS II 44 si ... vernix non habueris, accipies -am et pones cum aloe et mirra pro vernix *(cf. op. cit. [l.67] p. 473)*. *usu medic. fort. huc spectat (ni spectat ad p.720,2sqq.):* THEOD. CERV. chirurg. 3,55 p. 179D recip<e> ... rasuram eboris, sarcocollam, c-am *eqs.* Ps. OTHO med. 48 spes tibi sit cassa, iubaris si nescia c-a vergit in obscuram caligine plena figuram. **2** *resina iuniperi, cupressi sim. – Wacholder-, Zypressenharz, Sandarak o. ä.:* THEOPH. sched. 1,21 p. 19,19 in ea *(sc. olla)* mitte ... gummi fornis, quod romane -a dicitur *(cf. D. V. Thompson, Speculum 42. 1967. p. 316)*. ALPHITA B 6 bernix, c-a (olusia *var. l.*), gumma iuniperi idem *eqs. (sim.* C 35 c-a [c-ia *var. l.*]. 228. S 116; *cf. comm. p. 370. 545)*.

glatia *v.* glacies. **glatialis** *v.* glacialis.

glattilo (glatilo, -tulo, glaucito, glutino *sim.*), -are. *vagire, gannire – winseln, kläffen:* ALDH. ad. Acirc. 131 p. 180,4 catuli -ant (glati-, glattu- *var. l.; sim.* CARM. de philom. 60 glaucitat [gluttitat, glutinat *et sim. var. l.*]. CARM. Bur. 132,3b, 6 glutinat; *ex Suet. frg. 161 p. 250,1*; *cf. W. Wackernagel, Voces variae animantium. 1869. p. 62*).

glat(t)io, -ire. *partic. praes.* -ttens: *l.17. vagire, gannire – winseln, kläffen:* PAUL. ALBAR. carm. 4,3 catulus -ttens. ADEMAR. hist. 3,52 l. 28 more catulorum loquentes glatire videbantur *captivi*.

***glaucedo,** -inis *f. color glaucus, caeruleus (subalbidus), (in)canus, albedo – (grau-, weißlich)blaue, (blau-, silbrig)-graue, weißliche Farbe:* **1** *de oculis:* ALBERT. M. animal. 19,9 'oculi ... omnium puerorum in' prima 'generatione sunt ⌞virides' ad -em declinantes⌟ (*p. 779a,26* γλαυκώτερα). 23,130 noctua ... est avis ... propter -em oculorum solem non sustinens *(cf. K. F. Kitchell, Albertus Magnus on Animals. 1999. II. p. 1639 adn. 436)*. *c. notione caliginis oculorum:* TRACT. de aegr. cur. p. 215,6 signa peripleumonie hec sunt: ... rubor genarum cum -e oculorum, urina rufa *eqs.* (*per pravam interpr., cf.* AURELIUS 11 p. 705,19 albugo in oculis [*ex Cael. Aur. acut. 2,27,143* splendor ... in partibus *(sc. oculorum)* albidis]). ALBERT. M. animal. 9,38 efficitur super oculos earum *(mulierum impraegnatarum)* quasi quedam obscuritas et -o. *al.* ALPHITA G 50 glaucosis, id est -o, sive in oculis sive alibi in corpore; inde glaucobtalmia (glaucoptalmia *var. l.*), id est alba obtalmia *(cf. comm. p. 438sq.)*. **2** *de cortice arboris:* ALBERT. M. veget. 2,80 qui *(color viridis)* ... griseitatem et -em accipit ...: et hoc praecipue in arborum corticibus, qui multis annis manent cooperientes arbores.

***glaucesco,** -ere. *glaucum, albidum fieri – (blau)grau, weißlich werden:* ALBERT. M. animal. 19,15 -it ... uvea ... ex eo, quod non est in ipsa digestio bona; ... eadem de causa infirmorum oculi et senum -unt *(ex Avic. animal. 19)*.

glaucia *v.* glaucium.

glaucicomans, -antis. *fronde glauca praeditus – graues Laub tragend:* ALDH. ad Acirc. 2 p. 68,8 uti ... pampinosae vitis palmites cum -e *(ed.*, glaucim-, glaucina-, glacim- *codd.)* oliveto spreti sceptra imperii suscipere rennuerunt *(cf. Iuvenc. 3,623)*.

***glaucicomus,** -a, -um. (glaucus *et* coma) *glaucus – grünblau, blaugrau:* SEDUL. SCOT. carm. II 6,12 -is undis irrigat ipse *(Rhenus)* genas (*sim.* 21a,9). 32,12 -um pelagi gaudet *color* habere modum. *ibid. al.*

glaucinus *vel* **gleucinus** (le-, gliu-), -a, -um. (γλεύκινος) **1** *adi. i. q. musteus – Most- (usu subst. de oleo: l.57):* PAUL. AEGIN. cur. 193 stomachum confortat embroca ex ... oleo milino et gla-o *(add. in marg. A)*. 244 irini, gle-i (*3,68,2* γλευκίνου), ciprini ana ÷ II. AESCULAPIUS 19 p. 24,15 imponere debent *empyici* coopertorium factum ex lana cum infusionibus gla-i aut sicionii aut veteris olei. ANTIDOT. Sangall. p. 87,16 recipit hec: ... oleo le-o — I, oleo umfacino — VI. ANTIDOT. Glasg. p. 141,34 recipit ... oleo nardum lib. II, oleo gla-i, edonium unc. VI. *al.* **2** *subst. masc. vel neutr. i. q. mustum – Most:* ANTIDOT. Berolin. 28 p. 73,12 trituras confice apud sapa aut gli-o, hoc *(sc. est)* musto.

***glaucitas,** -atis *f. color glaucus, caeruleus – (grau-, grün)blaue Farbe:* CONSTANT. AFRIC. theor. 6,12 p. 27av si antea *(sc. moveatur crystalloides)*, -em humorum generat; si retro, gignitur oculorum nigredo. ALBERT. M. animal. 1,163 forte erit *nigredo oculi* glauci coloris, et hoc secundum maius et minus: forte enim erit magnae -is *eqs.* 19,9sqq. causa ... -is oculorum in pueris est, quia oculi eorum sunt debiliores ...

[Niederer]

quam iuvenum; -s (*p. 779b,12* γλαυκότης) enim oculorum non est nisi quidam modus debilitatis oculorum. *al.* animal. quaest. 19,6 p. 304,64.

[**glaucito** *v.* glattilo.]

***glaucividus,** -a, -um. (glaucus *et* videre; *per analogiam ad* γλαυκῶπις *formatum, ut vid.*) *de oculis acutis i. q. fulgens, clarus – funkelnd, hell (per contam. c.* glaucoma *sim. i. q. obscurus – dunkel: l.11):* Ioh. Scot. carm. 2,8,3 ⌞OMMαTE -o (ΓΛαΥΚΙΥΙΔΟ *var. l.*)⌟ (gloss.: oculo noctivido) lustrabis *(sc. Karolus)* templa sophiae (*cf. Mart. Cap. 6,571; inde* Heiric. Germ. I invoc. 69 lumen -as [gloss.: caliginosas] agens *[sc. Deus]* in umbras).

glaucium (-tium), -i *n. vel* **glaucia,** -ae *f.* (γλαύκιον) *script.* glac-: *l.18. form.* glaucius, -i *m.: l.23.24. de variis herbis foliis subcaeruleis praeditis (cf. André, Plantes. p. 111sq.):* **1** *ceratitis – (Gelber, Roter) Hornmohn (meton. de suco: l. 20):* Paul. Aegin. cur. 84 convenienter ... facit et -um (*corr. ex* glac- *A*; *3,22,11* γλαύκιον) et crocos ... superposita. 119 recentia ... ulcerum -um curat. *al.* Dyasc. p. 99a -tium succus herbe eiusdem nominis. **2** *chelidonia (maior, minor) – Schöllkraut, Scharbockskraut:* Gloss. Salern. p. 7a, 16 -a, celidonia. Bernh. Prov. comm. 8,4 p. 308,11 celidonia, id est -a. Alphita C 56 celidonia agrestis, memite, -um (-us, -um vel -us *var. l.*) agreste idem, et est alia celidonia, que dicitur domestica; cum simpliciter invenitur -um vel celidonia, in medicinis infrigidantibus sume memithe, sed in calefacientibus sume domesticam *(sim.* G 64 -um [-o *var. l.*] agreste; *cf. comm. p. 388. 438).* **3** *?per confusionem fort. i. q. ion, leucoion – viell.: Veilchen, Nachtviole, Goldlack:* Anon. herm. p. 100,39 -a, id est viola vel bacicla *(cf. Latinitatis medii aevi lexicon Bohemorum. II. 1993. p. 855).*

glaucoma (cl-, l-), -atis *n. vel* -ae *f.* (γλαύκωμα) *metr.* -cōma: Aldh. virg. II 939. **1** *de morbo oculorum colorem in glaucum mutante i. q. suffusio, caligo (oculorum) – (Grüner, Grauer) Star, (Augen-)Trübung (def.:* Paul. Aegin. cur. 111 p. 67,27sqq. -ma ... et ypochima veteres quidem unum aliquid arbitrantur esse; posteriores vero -ta quidem ex cristalloide humore passiones putabant *eqs. [ex Oribas. syn. 8,49,1 La]; de re v. J. Hirschberg, Geschichte d. Augenheilkunde. 1899. I. p. 88sqq. et K. H. Leven, Antike Medizin. Ein Lexikon. 2005. p. 363):* **a** *proprie:* Heiric. Germ. II 3 p. 401,26 accedente tempore crassi superductu -tis pupilla deficiens *eqs.* Adrev. Bened. 28 p. 493,6 capti oculis, quolibet ... pessimo lippitudinis humore seu -te (id est caligine *add. supra lineam 3*) adoperti, clarissimum recipiebant videndi usum. Flod. hist. 1,24 p. 124,19 quod ... nullius caliginis vel -me residerat in oculo saluti reddito macula. Ars med. 7 p. 428,12 -ma (sarcoma *H*) ... et cimosus apostima est. *al.* **b** *in imag.:* Aldh. virg. I 22 p. 253,15 quas *(pupillas virginis)* nec carnalis caligo illecebrae obtundit, nec spurcae obscenitatis -ma suffundit. Lup. Ferr. epist. 30 p. 39,23 quamdiu in ... excellentiae mundanae illecebra ... spem ... ponimus, crassum -ma nostris obductum oculis patimur. *al.* **c** *translate i. q. tenebrae – Dunkel(heit):* Waldo Anscar. 101,8 tabuerat corpus, labor attenuaverat artus, senserat urgeri sese -te lethi. **2** *?*λεύκωμα, *macula tunicae corneae – ?Weißer Star, Fleck auf der Hornhaut:* Ps. Hippocr. sang. 7 humor *(i. sanguis rheumaticus)* usturas generat et -as *(ed.,* c-, l- *codd.)* prorumpit *(cf. notam ed.).*

***glaucomen,** -inis *n. oculus glaucomate affectus – vom (Grauen, Grünen) Star befallenes Auge:* Odilo Suess. Seb. 89 (43) contuebatur ... istorum *(sc. sanandorum)* -a fugatis tenebris iubare rutilantis luminis splendentia.

***glaucophthalmia** (-obta-, -pta-), -ae *f.* (γλαυκόφθαλμος) *morbus glaucomatis – das Leiden am (Grünen, Grauen) Star: v. p.720,35.*

glaucopis, -is. (γλαυκῶπις) *oculis viridibus praedita – grünäugig:* Liutpr. antap. 3,35 l. 566 (ed. Chiesa) imperatoris fidelitati ⌞-is Helenae⌟ (της Ελενης γλαυκοπης *β*; gloss.: id est virides oculos habentis), coniunctione sotiatus *(sc. Romanos).*

***glaucosis,** -is *f.* (γλαύκωσις) *mutatio coloris in glaucum, color glaucus – graublaue Verfärbung, Farbe: v. p.720, 34.*

***glaucosus** (cl-), -a, -um. **1** *subcaeruleus, albidus – bläulich, weißlich:* Benven. Graff. ocul. B 3 p. 11,8 concavitas illa *(sc. oculi)* est plena aqua glauca vel -a. **2** *glaucomaticus, caligans – starblind, getrübt:* Chron. Salern. 96 p. 96,12 unum oculum habet *filia* c-um. 176 p. 179,12 Landenulfus habuit unum c-um oculum.

1. glaucus, -a, -um. *script. et form.:* cla(u)c(us): *l.70.70. acc. sg.* -on: *p.723,4. abl. pl.* -es: *l.14.*

1 *adi.:* **a** *caesius, (sub)caeruleus (viridi mixtus), canus (caeruleo, viridi, candido mixtus), albidus – (grün-, grau)-blau, bläulich, grünlich, (blau-, grün-, silber)grau, gräulich, weißlich:* **α** *de floribus, foliis:* Aldh. ad Acirc. 85,1 -a seges lini. Wandalb. mens. 41 incipiunt salices nodis canescere -is (-es *var. l.*). Albert. M. veget. 4,139 quia vaporosa substantia illa *(sc. terrestris)* aliquid habet aeritatis perspicuae, fit color *(sc. plantarum)* -us. *al.* **β** *de aqua:* Aedilv. carm. 5,3 Eadfridus enituit, ... undae quo -is cupiunt crispare fluentis litora. Sedul. Scot. carm. II 83,3 qui *(Deus)* -as pluat ... lymphas. Theod. Trev. transl. Celsi 3 praef. p. 403A pelagus. *saepius. fort. huc spectat de vino subviridis coloris (cf. Battaglia, Dizionario. VI. p. 921 s. v.* 'glauco'): Ioh. S. Paul. diaet. 547 inter rubeum et album est *vinum* -um et roseum. Salimb. chron. a. 1247 p. 219,19 (vs.) vinum ..., quod est -um, potatorem facit raucum et frequenter mingere. **γ** *de oculis:* Agnell. lib. pont. 99 ⌞-i in eo *(sc. Mariniano XXX.)*⌟ *(ed.,* glavaneo *cod.)* fulgebant oculi. Benven. Graff. ocul. B 2 p. 9,15 colores occulorum sunt IIIIor: niger, subalbus, varius et -us. Albert. M. animal. 1,145 occuli ... -i ... dolosum et audacem designant. *al.* **δ** *de capillis:* Sedul. Scot. carm. II 1,5 Syrmate purpureo -isque venusta *femina (sc. nympha)* capillis (*sim.* 5,13 hiemps -is hirsuta capillis). **ε** *usu vario:* Confl. ovis et lini 192 qui *(pannus)* viret aut -us aut quasi caeruleus. Spec. virg. add. 74a,2 smaragdus. Albert. Stad. Troil. 4,779 adamas. Annal. Ianuens. III p. 127,15 parate fuerunt ... naves ... dipincte colore albo ... dimisso ... -o colore, quo depingi solebant *(cf. notam ed.). al.* **b** *luteolus, infuscus – gelb(lich), bräunlich:* Chart. Luneb. VII 51a p. 42,8 (a. 1239) sigillum ... de cera -a erat. **c** *fuscus, subniger – dunkel, schwärzlich:* Salern. comp. 8 albus et mollis flegma, ... niger et -us et durus melancoliam ... indicat *tumor. 9* egestio ... alba flegma, rubea sanguinem, -a vel nigra melancoliam indicat. 10 si macilentus quis, piger ad actiones, hebes ingenio, niger vel -us invenitur, melancoliam corpus disponere coniectamus. *per errorem huc spectare vid. (cf. l.49sqq.):* Salern. comp. 9 urina alba et spissa flegma, ... alba et tenuis melancoliam denotat vel -a vel nigra. **d** *(per)lucidus, clarus – durchscheinend, hell, klar (alleg.: l.47):* Sedul. Scot. carm. II 4,42 -ae vitreae sintque fenestrae, quo Phoebus radios dirigat. Maurus urin. I p. 10,21 urina alba vel -a ... sanum melancholicum significat. II p. 6,11 -us est *color urinae* sicut cornu lucidum album. Walth. Agil. med. 55 urina -a in colore vergens in speciem coloris albi valde tenuis in substantia excessum melancolie naturalis significat indigeste. *al. fort. add. i. q. fulgens – viell.: funkelnd:* Aldh. virg. II 1163 aurea cum -is quam *(virginem)* comit lunula gemmis. **2** *subst.:* **a** *masc.:* **α** *homo glaucomaticus, caecus – (Star-)Blinder (translate):* Amarc. serm. 1,227 nos -os latet hoc, occulto fallimur actu *(cf. notam ed).* 3,532 illa *(urbs phosphorea)* velut -is inimico sole coruscat *eqs. (ni spectat ad 2.* glaucus). **β** *?equus pilis fuscis (albidis mixtis) praeditus – ?'Blauschimmel' (cf. Verg. georg. 3,82; ni spectat ad colorem oculorum [de dubia interpr. v. R. Verdière, Gratti cynegeticon libri I quae supersunt. II. 1964. p. 419sqq.]):* Amarc. serm. 4,254 pigebit spadices loris operamque citis dare -is *(cf. notam ed.).* Eupolemius 1,130 tantum stimulavit *(sc. Aphilus Cacum)* in iram, quantum nota movent Eleum sibila -um *(cf. notam ed.).* **γ** *piscis quidam (sub)caeruleus, canus – ein (blau)grauer Fisch (de re v. H. Leitner, Zool. Terminologie beim älteren Plinius. 1972. p. 127sq.):* Diaeta Theod. 86 piscium natura aliqua sicciora sunt, ut est corbus, conchilia, dracon, c-us (-us *var. l.*). Ioh. Diac. cen. 2,153 -um (c-, clacum *var. l.*) fert Ionas *(ex Ps. Cypr. cena 132).* Albert. M. animal. 7,86 quidam pisces ... manent in cavernis in aestate si-

cut is, qui -us latine vocatur. **b** *neutr.:* **α** *color glaucus – (grau)blaue Farbe (de pigmento: l.6):* PAUL. AEGIN. cur. 111 p. 68,2 posteriores ... glaucomata ... ex cristalloide humore passiones putabant ab humiditate transmutato in -on (-um *var. l.*; *3,30* τὸ γλαυκόν). GLOSS. Roger. I A 3,20 p. 693,31 qui *(pulvis)* fit de ... aceto et panno tincto in blavo vel -o. **β** *pannus (sub)caeruleus – blauer, bläulicher Stoff:* NOTAE Mediol. (MGScript. XVIII p. 385,35; a. 1186) duo pluvialia, unum rubeum et aliud fodoratum de -o.

2. *glaucus, -i *m.* (γλαύξ) *noctua – Eule:* ALBERT. M. animal. 7,88 'quaedam *(aves)* ... rapacis unguis transferuntur paucis diebus, sicut milvus et -us (*p. 600a,27* γλαύξ)'.

***glavis,** -is *vel* ***glaba,** -ae *f.* *(orig. inc., ni subest francog. vet.* glaive; *cf. Lamprecht, Wirtschaftsleben. I. p. 508 adn. 1)* **1** *de mensura ligni i. q. acervus lignorum, sarmentorum – Holzstoß, Reisighaufen (de re v. F. Staab, Untersuchungen zur Gesellschaft am Mittelrhein in d. Karolingerzeit. 1975. p. 59):* REGISTR. Prum. 1 p. 166,8 ducit *mansus* ... ligna -em I in latitudine pedes VI et in longitudine pedes XII ad carrados duodecim (CAES. PRUM. gloss.: id est lignarium sive acervus lignorum). 6 p. 171,10 facit iugera III, corvadas VI, -em I ad monasterium (*sim.* 22). **2** *pars saepis – Zaunabschnitt:* REGISTR. Prum. 10 p. 175,12 claudit *mansus* -es III (CAES. PRUM. gloss.: id est sepem facit). 113 si quid furatum fuerit in curte ... et per sepem exierit, componet ille, per cuius -em exierit. 117 p. 256,4 facit ... -as III circa curtem. *ibid. al.*

glausula *v.* clausula. **glautium** *v.* glaucium.

glazio *v.* glacio.

gleba, -ae *f.* *script. et form.:* gloeb(a): *p.724,32.* gliba: IONAS BOB. Ved. 9. glima: *p.724,34.* *nom. pl.* glades *(in loco corrupt.): l.53.* *compos.* -otenus (globo-): *p.724,22.*

1 *proprie i. q. massa compacta, globus, frustum, frustulum – Scholle, Klumpen, Brocken, Klümpchen, Bröckchen:* **a** *strictius de terra:* **α** *gener.:* WALAHFR. hort. 42 Saturni dente iacentes aggredior -as (gloss. L: scorsun). ANNAL. Pegav. a. 1181 p. 264,29 concludens meatum vel alveum fluminis ... et undequaque -as et moles comportari faciens *(sc. episcopus) eqs.* ALBERT. M. Iob 28,6 quod *(aurum)* ... in talis *(sc. humidae)* terrae -is apparet. *al.* *locut.* -arum fovea *i. q. fodina figlina, argillosa – Lehm-, Mergelgrube:* CHART. Brand. A XX 17,1 p. 340,24 (a. 1272) que *(via)* transit de Cowolsdorf usque ad -arum foveam, que leimgruben vulgariter nuncupatur. **β** *publ. et iur. de signo traditionis (de re v. HRG. V. p. 296sq.):* CHART. Lamb. Leod. 39 p. 65,21 (a. 1140) recognovit ... traditionem ... Manasses ... -as et ramos de singulis allodiis super altare ... ponens. CHART. Rhen. med. III 1469 per traditionem clavium et -am terre trado dominium. **b** *latius (de glebula urinae, sanguinis: l.51.53):* MAPPAE CLAVIC. 49 accipies -am auri. FRUTOLF. chron. p. 74,50 magna -a de libano. MAURUS urin. I p. 15,45 unde *(sc. ex phlegmate grosso)* et ipsa *(urina)* grossa et globosa, ut scilicet in ea appareat quasi quedam -a humoris (*sim.* p. 31,39. II p. 16,39. p. 28,7 urina ... cum quadam -a sanguinis). HERACLIUS II 51 glades ... vel glaciens, cum ex metallis primum exiduntur, argenti vivi guttas exprimunt *(ex Vitr. 7,8,1; cf. comm. p. 143).* 54 -ae vel silices, id est lapides ignem emittentes. **2** *meton.:* **a** *metallum – Mineral, Erz:* COMPOS. Luc. F 32 calcetis -a est naturalis, que in Cipro insulam invenitur *(sim.* MAPPAE CLAVIC. 192 p. 224,35 auripigmentum metallum est terre; -a est naturalis *eqs.).* **b** *humus, solum – Erde, Erdreich, -boden:* HUGEB. Willib. 1 p. 88,26 iam quasi ... extinctum -aque coopertum *(sc. filium)* dolere timebant (*sc. parentes*; *sim.* VITA Willib. p. 16,22 quod ... iam extinctum avara tegerent -a). VITA Pirmin. I 9,66 sanctum corpus -a levaverunt *fideles.* ALBERT. STAD. chron. a. 1152 p. 341,39 in Ebron est ager, cui -a rubea est. *v. et p.728,15.* *fort. huc spectat (de re v. A. Franz, Die kirchl. Benediktionen d. Mittelalters. 1960. II. p. 461):* METELL. Quir. 43tit. qui *(puer languens)* -a pensatus apud fontem beati Quirini ... defunctus est (*cf.* 43,15 corpora morbida ... pensa solo). **c** *ager, arvum, terra – Acker(boden), Land (expressius de terra fecundiore: p.724,4; in imag.: p.724,1.5):* WANDALB. mens. 344 vomere -a iacens sulcanda est *(cf. Verg. georg. 1,65).* RADBERT. psalm. 1,198 rore scripturarum compluenda est -a mentis *(spectat ad Vulg. deut. 32,2).* PASS. Kil. II 2 foecunda *(sc. Scotia est)* ... -is, sed sanctissimis clarior viris. GESTA Bereng. 1,13 frenare ... Italię populos bello -aque (gloss.: divitiis) superbos. CARM. var. III A 6,7,15 incipe corpoream studio proscindere -am, mentis ut internum possis habere cibum. HIST. peregr. p. 140,10 urbs ... ubertate -e et pingui territorio adiacentis provincie circumquaque referta. *al.* **d** *fundus, praedium – Grund(stück):* LEG. Wisig. 5,4,19 p. 225,15 plebeis -am suam alienandi nullam umquam potestas manebit. CHART. Mog. A I 422 p. 328,4 (spur.) in monasterio ... in sue *(sc. comitis)* proprietatis -a ... edificato. *t. t. iur.* -ae asscriptus, annexus *i. q. ascripticius, (ad solum) pertinens – schollenpflichtig, grundhörig (de re v. HRG. I. p. 1695; usu subst.: l.15.19):* CHART. episc. Hild. I 413 p. 401,1 (a. 1182) ut ... asscripti -e dictarum villicationum ab ... advocatorum exactione liberarentur. CHART. Merseb. 300 p. 238,21 villam Boriz cum omni utilitate ... et servis -e annexis *(sc. vendidimus).* CHART. Turg. III app. 9 p. 976,26 Wernherus ... mansum suum ... cum H. ascripto -e mansus predicti ... vendidit. **e** *regio, plaga – Landstrich, Gegend:* VITA Boniti 14 (MGMer. VI p. 126,22) relicto proprio solo ... ad beatum virum Arvernorum -otenus (globo-, -atenus *var. l.*) pervenit *mulier.* METELL. exp. Hieros. 1,82 grandis in angusta -a se gens premit ista *(sc. Francorum).* **3** *translate de corpore (mortui) fere i. q. pulvis, cinis (mortalis) – etwa: (vergänglicher) Staub, Asche (spectat ad Vulg. gen. 3,19):* WETT. Gall. 36 sancti corporis -a in sarcofago digno ... sepulturae tradebatur. CARM. Cantabr. A 7,5a,11 in quo *(templo)* defunctam carnis sue sanctam iussit *Heribert* condere -am. REGINH. Annon. p. 14,23 preciosi -a thesauri. *al.* *expressius i. q. cadaver, reliquiae (hominis sancti) – Leichnam, Reliquie:* ERMENR. Sval. 10 p. 162,12 perspeximus ... ipsius beatae -ae (gloebe *var. l.*) pulverem. CHART. Rhen. med. I 167 p. 231,15 cuius *(Maximini)* glima oratorium ... decorat miraculis. VITA Hildulfi 12 ut -am sancti ad monasterii tumulum revehat. GALB. Karol. 16, 7 relicta comitis *(sc. occisi)* -a ... excursum fecerunt *gladiatores* in hostes. *saepius.*

1. glebarius, -i *m.* *ascripticius, servus glebae – Schollenpflichtiger, Grundhöriger (de re v. op. cit. [l. 14]):* CHART. Turic. 1101 p. 199,22 (a. 1260) qui *(servi ecclesiae)* non sunt -i vel ascripticii, qui dicuntur ussidelinge. CONR. MUR. summ. p. 117,9 minime persone *(sc. sunt)* ... omnes servilis conditionis rustici, ruricole, agricole, -i seu servi glebe.

[2. *glebarius *immo* ***chlebarius,** -i *m.* *(theod. vet.* kleiber; *cf. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. I. 1872. p. 1612) faber luti – Lehmarbeiter, Maurer:* CHART. Babenb. 161 p. 210,1 (a. 1208) Albreht ch-us. 441 in presentia ... Sivridi ch-i. CHART. Patav. 110 (Mon. Boica XXIX/2 p. 502,17) Pitolfus ... ch-us.]

***glebeus,** -a, -um. *luteus, luto constructus – aus Lehm gebaut, Lehm-:* ACTA civ. Rost. C 859 (a. 1261/72) qui *(angulus)* est inter domum -am domini Iohannis ... et ex altera parte usque ad hereditatem *eqs.*

glebo, -onis *m.* *rusticus – Bauer, Landmann:* CAND. FULD. Eigil. II prol. 5 rogitat hic ... -o (gloss.: arator) ... legentes, ... ut *eqs.* VISIO Godesc. A 40,4 testis est Deus verba ... tam mistica ex ore tam ydiote -is (gloss.: aratoris) egressa esse.

glebosus, -a, -um. *luteus, luto constructus – aus Lehm gebaut, Lehm-:* ACTA civ. Kil. 565 (a. 1278/9) quod *(spatium)* interiacet inter domum -am Marquardi ... et domum Herdgeri.

glebotenus *v.* gleba *et* tenus.

glebula (-bola), -ae *f.* *gleba (terrae) parva – kleine Erdscholle, Erdklümpchen:* ALDH. virg. I 31 p. 270,15 ruptis sulcorum -is. II 165 pulverulenta tegit quas *(gemmas)* spurci -a (-ola *var. l.*) ruris. ALBERT. M. animal. 23,134 pulli *(sc. perdicis)* ... -is in pedibus apprehensis sub ipsis ascondunturur.

glechon (gliffon, gligon, glicon), -onis *subst. vel* ***glicon(i)us,** -i *m. vel* ***glicon(i)um** (lucan-, galican-, gilgan-, gluton-, glyc-, gliffo-, gligo-, gligan-), -i *n.* (γλήχων) **1** *puleium – Poleiminze (cf. André, Noms des plantes. p. 112):* **a** *def.:* ANON. herm. p. 100,34 -nus, id est puleius ortensis. ALPHITA G 69

-ium (-num *var. l.*), pulegium regale idem *(cf. comm. p. 439 sq.)*. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 379D (add. post 1230/40) -ium secundum compositorem est pulegium; Gilbertus etiam . . . posuit -ium, quod secundum quosdam est mentastrum; alii dicunt, quod est calamentum, sed prima opinio est melior. **b** *exempla:* PAUL. AEGIN. cur. 249 p. 192,2 ex calamentis et glicone (gliconi *B*; *3,74,9* γλήχωνι). *al.* AESCULAPIUS 1 p. 2,36 origanum, lucanum (*Gariopont. pass. 1,2* -no) ex aequo tritum . . . gargarizent *(sc. qui dolore capitis laborant)*. ANTIDOT. Lond. p. 20,41 acorum, centauria, -gonus. TRACT. de caus. mul. 1 diptimo, -gano, appio semen. 8 castoreo, galica<. . .>no *(ed.,* -gano *var. l.)* ana pulvis facis. DYNAMID. Hippocr. 2,11 gly-ii, hoc est pulegii, masculi rubeus, feminae flos albus. ANTIDOT. Berolin. 36 p. 74,23 gligon. CALEND. Karol. C p. 842, 10 bibant . . . gilganum. MOSES PANORM. infirm. 18 p. 118,14 accipe radices glutoni *(cf. notam ed). al. fort. add.:* RECEPT. Lauresh. 4,90 potio: . . . agrimonia, panecucule, gliffone, cardone agresti *eqs. (sed aliter ind. p. 432).* **2** *polium, herba tiniaria – Poleigamander (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. IV. p. 672):* GLOSS. Salern. p. 7a,14 -ium, polium montanum.

***glecimier** *v.* *gleucumer.

glen(n)o, -avi, -are. *spicilegium facere – nachlesen, -ernten:* LEX Sal. Merov. 126 si quis in messe aliena . . . glenaverit (*sim.* LEX Sal. Karol. 87 capit. p. 17 si quis . . . -nnare presumserit).

glera *v.* 1. glarea.

***glerivus,** -a, -um. (glera, *cf.* 1. glarea) *glareosus – kiesig:* CHART. Bund. 937 p. 389,16 (a. 1253) de pecia una terre buschive et gandive seu -e.

glesco *v.* glisco. **gleucinus** *v.* glaucinus.

? ***gleucumer** (glecimier), -eris *subst.* (*form. corrupt., fort. subest* 3. glis) *lappa – Klette:* TRACT. de aegr. cur. p. 369,40 ad malum mortuum, qui lupus vocatur, valet folium bardane, id est -is (*item* p. 371,27 glecimier).

gliba *v.* gleba. **glicea** *v.* glycia. **gliceria** *v.* glycyrrhiza.

glicerium *v.* glycerium. **glicida** *v.* glycyside.

glicir- *sim. v.* glycyr-. **glicis(s)ide** *v.* glycyside.

glicon *v.* glechon. ***gliconicus** *v.* *glyconicus.

gliconius *v.* glyconius.

***glicon(i)um, *glicon(i)us** *v.* glechon.

glicoridia *v.* glycyrrhiza. **[glidisside** *v.* glycyside.**]**

[gliffon *v.* glechon.**]** **gliganum, -us, gligon(us)** *v.* glechon.

glima *v.* gleba. **glio** *v.* glius.

gliquiridia, -itia *v.* glycyrrhiza.

***glirio,** -onis *m.* (1. glis; *de formatione cf. Stotz, Handb. 2,VI § 35) glis – Siebenschläfer, Bilch:* IOCALIS 488 vulpi stertenti non currit -o denti *(cf. H. Walther, Proverbia nr. 34226sq.).*

1. glis, gliris *m. script.* glix: *p.726,1.* **1** μυοξός, *Glis glis L. – Siebenschläfer, Bilch:* NOTKER. BALB. gest. 2,17 p. 86,21 alii de lodicibus, quidam de -bus circum amicti procedebant. ANTIDOT. Sangall. p. 89,38 adipe -is fronte et tempora ungue, statim dormit. ALBERT. M. animal. 7,82 aput nos . . . animalia . . . habentia caveas sunt sicut mus montanus, vulpes et -s varius et taxus. 22,103 -s animal est notum et est colore varium *eqs. al. v. et p.726,1.51. per compar.:* METELL. exp. Hieros. 6,249 stantis *(sc. Wicheri)* agunt *(sc. hostes)* vires, ut eum paveant quasi -es, dum *eqs. (cf. comm. p. 170).* **2** *per confusionem i. q. cicindela – Glühwurm: l.70.*

2. glis, glitis (glidis) *subst.* (*?*glittus; *an cf.* glisomarga *et francog.* glaise *[cf. Walde-Hofmann, Lat. etym. Wb. I. p. 608]) lutum, argilla – Lehm, Tonerde:* ALBERT. M. miner. 1,2,1 p. 15a,12 qui *(figuli)* non quamcumque terram, sed tenacem, quae -s vocatur, in materiam sumunt. animal. 7,45 terram tenacem, quae -s vocatur, non comedit *lupus*, ut quaerat nutrimentum ex ipsa, sed *eqs.* (*sim.* 22,114). *v. et l.72.p.726,2.*

3. glis, glittis (gliris, glitis) *subst.* (*?*glittus; *cf. theod vet.* kletto) *lappa – Klette:* ALDH. virg. II 2725 prava seges glitibus *(ed.,* -ribus *codd.*; tribulis *suprascr. G)* densescet acerbis *eqs.* COLLECT. Teg. p. 467 (*add. B1*; vs.) 15 gliris, glis animal (gloss.: glaim); glis, glittis lappa sed herba (gloss.: chlette); terra tenax glidis (gloss.: lette); tumulus fit denique glissis (gloss.: huffe; *cf. notam ed.; item* ALPHITA G 44 glis [glix *var. l.*] animal, glis terra tenax, -s lappa vocatur; *cf. ThLL. VI/2. p. 2046, 61sqq.).*

4. glis, glissis *subst.* (gliscere, *cf. ThLL. VI/2. p. 2046,64) acervus (terrae) – (Erd-)Haufen: v. p.725,72.*

1. glisco, -ere. *script.:* gel-: *l. 27.* glesc(o): *l. 12. 17.* glet(o): *l. 12.* glissc(o): *l. 47.* gli(s)s(o): *l. 37. 38. partic. praes. usu adi.: l.12.*

I *sensu originario:* **A** *intrans.:* **1** *de rebus:* **a** *crescere, luxuriari – (üppig) wachsen, wuchern (in imag. et per compar.: l.14.17):* ALDH. epist. 5 p. 490,14 quemadmodum . . . examen *(sc. apium)* . . . glescentium (glet- *var. l.*) culmina tiliarum per florulenta . . . flava . . . gestamina asportat. CONC. Karol. A 21 p. 179,34 talia . . . pestifero de virgulto fruteta -entia . . . fratrum, qui agrum iuris caelestis patroni . . . excolere sunt deputati *eqs.* VITA Leod. prol. 17 (MGPoet. III p. 5) tantum, quantum . . . fago . . . humiles glescunt superante genestae, . . . sic *eqs. al.* **b** *augeri, convalescere, ingravescere – zunehmen, erstarken, überhandnehmen:* IONAS BOB. Columb. 1,3 p. 156,15 quae *(femina)* videns -entem in aduliscente vigorem . . . ait *eqs.* ALDH. virg. II 2698 heresis. EGBERT. fec. rat. 1,549 profitiente David -unt (gloss.: crescunt) tormenta Sauli. RUP. TUIT. trin. 10,5 l. 180 quibus rebus *(sc. labore)* voluptas non emori, sed refota -ere solet. **2** *de hominibus:* **a** *vigere, proficere – stark sein, gedeihen, 'blühen':* PAUL. DIAC. carm. 7,16,3 -at *grex* bonis. RADBERT. corp. Dom. prol. ad Warinum 36 ut -as (gel-, discas *var. l.*) felicius. METELL. exp. Hieros. 4,407 sive valens -at gens queque vel egra fatiscat. *al.* **b** *(gaudio) efferri, triumphare – (vor Freude) außer sich sein, jubeln, triumphieren:* PETR. DAM. epist. 89 p. 540,22 -unt et exultant omnes reprobi. 97 p. 73,6 vidi . . . quendam de fratribus nostris . . ., qui sic susultabat atque -bat . . ., ac si *eqs.* **c** *ardescere, ardere, desiderio fervere – (ent)brennen (für), sich (glühend) sehnen (nach):* HROTSV. Sap. 4,1 licet corpuscula pavescant ad tormenta, mens tamen -it ad praemia. PETR. DAM. epist. 44 p. 11,7 quae *(sc. verba sermocinationis)* non modo nullum fructum aedificationis, ad quod -bamus (-ssebamus, -sebamus *var. l.*), afferrent, sed *eqs.* THEOD. TREV. phys. 16 expergefactus egre, -ens seu studiose, patraram hunc libellum. 238 phisiologia discit, cum theulogia -it. **B** *trans. i. q. (ardenter) cupere, optare, desiderare – (brennend, heftig) begehren, ersehnen:* HYMN. Hraban. 22,1,3 -it animus promere cantibus victorum genus optimum. TIT. metr. III 12,30 augeat, alme, Deus temet, quod -o poeta *eqs.* VITA Deic. 9 theoricam vitam -ens *Columbanus*. EPIST. Teg. I 126 p. 143,28 scitote *(sc. imperator)* in regno neminem vestro commorari, qui plus nobis -sscat . . . Christum deprecari. HIST. peregr. p. 164,30 pugnam desiderio ferventi -bant *(sc. nostri). al.*

II *per errorem i. q. (e)vigilare, expergisci – (auf)wachen:* EUGEN. VULG. syll. 35,1sqq. -o, -is, id est vigilo; dicitur autem a bestiola quadam, quę est glis; . . . dicunt enim, quod glis dormiat quodam tempore et postea vigilet duplum, unde -o vigilo sonat *(spectat ad Serv. Aen. 12,9; cf. notam ed.).*

[2. glisco *v.* elicio. *adde ad vol. III. p. 1184,5sqq. (partic. praes. usu subst.):* MIRAC. Sebast. (MGScript. XV p. 773,11; s. XI.med.) Sebastianus eum *(sc. ducem)* asta . . . percussit *(sc. in somnio)*; quo ictu expergefactus sanguinem per nares et os -entem *(cod.*, gliscentem *ed., vix recte; an leg.* efluentem*?)* a corpore suo sensit *eqs.***]**

? ***glissis** *subst. m. (orig. inc.) ?culinarius, focarius – ?Küchendiener:* VITA Wilh. (DtArch. 58. 2002. p. 514; s. XII.med.) nec . . . ei rubor obstabat esse clibani furcifer atque -s (gloss.: ouenkere).

[glitten *v.* gluten.**]** **[glittinicis** *v.* glycyrrhiza.**]**

[gliucinus *v.* glaucinus.**]**

glius (glio) *subst. m.* (γλοιός) *oleum sordidum (in balneo, palaestra collectum) – schmutziges Öl (aus dem Badehaus, vom Ringplatz):* PAUL. AEGIN. cur. 262 superpone calcem cum oleo aut -o (*3,79,4* γλοιοῦ). DYASC. p. 168a sordities, que in balneo colliguntur, que nominantur -o, virtutem calidam gerunt.

***gliza** (-zza), -ae *f.* (*?theod. vet.* glîzan; *cf. Stotz, Handb.*

1,III § 12.2) *de tela pretiosa fort. i. q. linteum, vestimentum subtile (candidum) – viell.: feine (weiße) Leinwand, feines (weißes) Gewand (de re v. Heyne, Hausalt. III. p. 277):* CATAL. thes. Germ. 117,16 (c. 888) censum . . . provideatur, id est -zze due, camisilia duo *eqs.* 118,20 quibusdam *(fratribus)* . . . palliola viridia cum camisilibus seu -is donavit *episcopus*.

***glizinus** (cl-, -zanus), -a, -um. (*gliza) *?ex linteo subtili (candido) factus – ?aus feinem (weißem) Leinen gemacht:* NOTKER. BALB. gest. 1,34 p. 46,23 camisia c-ana (c-a, cilicina *var. l.*). CATAL. thes. Germ. 118,29 mensas . . . omnes operimentis mandavit *episcopus* -is vestiri.

globae *v.* globus.

globatim *adv.* *per globos, gregatim – haufenweise, in Scharen:* MIRAC. Bert. 2 illis . . . cuneatim -mque exire . . . certantibus restiterunt . . . quidam (*sim.* 9 p. 514,36). FOLCUIN. Lob. 38 dum celebrantur missae et ad eas Transsambrini -m maturarent accelerare *eqs.* ALBERT. M. Iob 30,14 'ad meas miserias', supple augendas et multiplicandas, 'devoluti sunt' *filii stultorum* -m, scilicet venientes.

globellus (glove-), -i *m.* **1** *globulus, sphaerula – Klümpchen, Kügelchen (de phaenomeno):* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 2,25 l. 17 aliquando . . . distillantibus astrorum decussis ignicuiis explosi flammantes conspiciuntur -velli (-i *var. l.*). **2** *glomus – Knäuel (in imag.):* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 3,13 l. 14 legisse me recolo viros egregios in explicando non incommodae rationis -vello (-o *var. l.*) operosius desudasse.

***globito,** -are. *in globum redigi, formam globi exhibere – sich zu einer Kugel formen, Kugelgestalt haben (partic. praes. usu adi.):* AETHICUS 18 dum a densitate caeli rogum -antem . . . fecerit sol super faciem terrae *eqs.*

globo, -are. *contrahere, comprimere – zusammenziehen, -drücken, -stauchen:* MIRAC. Heinr. II. 12 adolescens quidam . . . membrorum contractu -tus a parentibus portabatur.

? ***globocans,** -antis. *glebae similis, informis – klumpenförmig, unförmig:* PAUL. AEGIN. cur. 245 quidam . . . mylin carnem dicunt -em (*3,69* ἀδιάπλαστον) in ipsis tunicis matricis consistentem.

globositas, -atis *f.* **1** *forma sphaerica, curva, globus, convexitas – runde, gekrümmte Form, Kugel(form), Wölbung:* **a** *proprie (usu geom.: l.45.48):* DUNGAL. epist. 1 p. 575,2 propter nubila et propter -em et convexitatem terrae neque ubique neque eisdem horis ab omnibus cerni possunt *(sc. eclipses)*. ABBO FLOR. calc. 3,19 cuius . . . lunae speralis -s crescit paulatim lumine ac minuitur. ADALBOLD. sphaer. 4 cubus -em sphaerae ex toto concludit. 6 facile est videre, cum quadratus nec tertia sui circulum devincat, quare cubus fere sui medietate -em supervadat. *al.* CONSTANT. AFRIC. theor. 3,27 p. 13b[r] eorum *(intestinorum)* . . . -s et rotunditas ideo fuere necessaria, ut *eqs. al.* **b** *meton. i. q. tumor (globosus, convexus) – (kugelige, gewölbte) Geschwulst:* WILH. SALIC. chirurg. 1,26 p. 312[E] signa scroffularum sunt . . . -es quamplurimae multiplicatae in loco uno in modum fabarum. **2** *conglobatio, turba densa – Zusammenballung, dichte Schar:* HUCBALD. Cass. 5,15 horum *(Petri et Pauli)* sequaces extiterunt plurimi . . . tante -is coacervatione numerosi, ut *eqs.*

globosus, -a, -um. **1** *sphaericus, formam globi exhibens, rotundus – kugelförmig, rund:* GERHOH. Antichr. 2,61 p. 312,25 infimum . . . in sphaericis vel -is rebus, qualis est mundus, deputatur id, quod est medium *eqs.* ALBERT. M. veget. 6, 90 haec *(sc. cydoniae)* . . . habent . . . pomum non ita pyramidale sicut pirum, sed potius -um sphaericum. animal. 1,135 caput . . . -um breve sine sensu et sapientia . . . est. 13,56 quando plana superficies tangit spericum -um. *al.* *per compar.:* GERHOH. psalm. 64 p. 232,28 congregationem . . . illam *(sc. in Hermagedon; spectat ad Vulg. apoc. 16,16)* . . . significat, ubi et sancti reges, qui venerunt ab ortu solis, . . . ad iudicandum sedebunt, et mali reges tamquam ˹mons -us˺ *(i. Hermagedon; cf. Hier. nom. hebr. p. 114,13)* tollentur cum diabolo *eqs.* **2** *glebulis plenus, spissus – voll von Klümpchen, dick:* PAUL. AEGIN. cur. 175 p. 99,26 si . . . niger sit sanguis et -us (*3,31,1 p. 231,13* θρομβῶδες). CONSTANT. AFRIC. theor. 7,14 p. 34a[v] si . . . urina cum grossitudine sua -a est. TRACT. de aegr. cur. p. 212,15 fit *asthma* ex reumate cum emissione sputi -i. *al.* MAURUS urin. I p. 15,39sqq. urina alba vel lactea, crassa, -a *eqs.* ALBERT. M. animal. 3,152 ipsum *(sperma)* est -um et glandulosum (*sim.* 18,26 semen). *v. et p.723,51.*

***globulosus,** -a, -um. *glebulis, bacillis praeditus – Klümpchen, Stäbchen tragend:* ALBERT. M. veget. 6,246 vix invenitur flos cum lineis *(i. staminibus)* -is sine exterioribus foliis nisi in vite *(spectat ad antheram q. d., cf. l.30)*.

globulus, -i *m.* (-um, -i *n.: l.37*) **1** *globus (parvus), gleba (parva), glebula – Kugel, Kügelchen, Klumpen, Klümpchen:* **a** *gener.:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 216,21 adaptent *(sc. qui perspicere velint)* sibi -um (globum *var. l.*) spericum loco globi terreni *eqs.* VITA Mariae rhythm. 2930 Iesus puer -os de gleba trociscavit. ALBERT. M. somn. 2,1,7 p. 167[b],21 si -us ex cera . . . formetur *eqs.* veget. 6,428 semen eius *(rutae)* ex quibusdam -is habentibus quatuor partitiones *(sc. est)*. animal. 4,12 caro sui *(sc. animalis thyz)* corporis rotunda dividitur divisione, ac si ex -is esset composita. *de gutta:* ALBERT. M. miner. 3,1,2 p. 62[a],16 quod *(sc. humidum subtile unctuosum terrestri mixtum)* non sinit ipsum *(metallum liquefactum)* adhaerere tangenti neque in toto defluere, sed quasi per -os constare. **b** *anat. de testiculis, ovariis q. d.:* ALBERT. M. veget. 3,22 in animalibus haec *(sc. quae format)* divina virtus in -is est testiculorum sita. animal. 1,449 in mulieribus . . . canales illi *(sc. testiculorum, i. ovariorum q. d.)* declinant a suis -is versus duo ylia. **c** *pharm. i. q. pilula, pastillus – Pille, Pastille:* ANTIDOT. Augiens. p. 49,38 cum aqua facis -os. ALBERT. M. veget. 6,430 adhibetur *sandyx* ad tincturam per -os confecta et arefacta. **d** *bot. de parte staminis i. q. bacillum – Stäbchen:* ALBERT. M. veget. 6,246 emissiones linearum *(i. staminum floris vitis)* -os (*antea:* nodulos) habentium in aliis floribus continentur intra folia floris *eqs.* (*cf.* 2,132sq. [*spectat ad antheram q. d. ['Staubbeutel'], cf. p. 155 adn.* α]). **2** *glomus (parvum) – (kleiner) Knäuel:* WALAHFR. Gall. 2,39 cum . . . manui torpenti -um lini superponens ad altare sancti confessoris accederet *puella (sim.* ISO Otm. 1,12 quoddam lini -um . . . eius arcae superposuit *[sc. homo mutus])*. **3** *bombylis, netus (nymphae) – Puppe, Kokon:* ALDH. ad Acirc. 23,4 mox . . . genestarum . . . cacumina scando *(sc. bombyx)*, ut -os fabricans . . . quiescam.

globus, -i *m. (f.: p.730,13). script. et form.:* cl-: *p.729,64. 65.* glov(us): *p.729,6. adde* BEDA hist. eccl. 3,16 p. 159,33 *(var. l.)*. -bb(us): *l.50. p.729,44. nom.: sg.* -os: *p.729,31. pl.* -ae: *p.729,15. acc. pl.* -us: *p.729,64. metr.* glō-: *p.730,4.*

I *proprie:* **A** *sphaera, globulus, pila – Kugel, Kügelchen, Ball:* **1** *gener.:* **a** *in univ. (fere in imag., alleg., per compar.):* HILDEG. fragm. 661 massa tocius mundi velut obscurus -us apparuit. ROGER. SALERN. chirurg. 3,645 si aliquid velud -bbum durum et grave inveneris. ABSAL. serm. 30 p. 181[C] obstacula . . ., quibus impediuntur sphaerulae *(sc. candelabri)*, id est -i, teutonice kloitzer, ne currant, scandala sunt falsorum fratrum *(spectat ad Vulg. exod. 25,31)*. CONR. MUR. clip. 65 Lichtenberg niveum prefert clipeum, sed eidem dic tres esse -os rubeos. *al.* **b** *de lapillis lusoriis:* CHRON. Mont. Ser. a. 1223 p. 210,15 mansio *(i. curia praepositi)* . . . quasi gymnasium fuit alea, scazis, tesseribus -isque ludencium. CHART. Eichsf. 401 p. 239,35 ludos alearum, -orum, thesserarum et aliorum genera ludorum . . . inhybemus. ACTA civ. Rost. C 1,889 p. 179 quod in anno integro non debeat *Wolder* ludere cum -is et tesseribus. *meton. de ludo ipso:* EBERH. ALEM. labor. 876 non placet his *(sc. iuvenibus corruptae indolis)* . . . stylus, immo talorum iactus, non trocus, immo -us *(cf. notam ed.)*. **c** *de telo:* FUND. Consecr. Petri p. 175,7 iaculis opponebant *principes* se . . . civitati . . . urgentes eos ictibus vehementibus -orum machinarum. **d** *de insigni regni:* EKKEH. URAUG. chron. a. 1106 p. 231,7 ipse *(Heinricus)* . . . regalia . . . insignia, crucem scilicet et lanceam, . . . -um atque coronam, filii potestati tradidit (*inde* ANNAL. Aeg. a. 1106 [MGScript. XXX p. 11,4]). **e** *de terra, mundo:* ANNAL. Sangall. IV a. 1021 hic quatitur totus terrae -us undique motus. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 122,12 in spera mundi terre -um esse ita constabit: *eqs.* CARM. Cantabr.

[Niederer]

A 12,1a,3 Deus . . . mundi -um sub potenti claudens volubilem palmo *(spectat ad Vulg. Is. 40,12)*. HILDEG. vit. mer. 1,34 l. 543 -us mundi igne et vento ac aere agitatur *eqs. al. v. et p.728, 14.* *expressius i. q. mundus – Welt:* CARM. ad Agob. 1,2 (CC Cont. Med. LII. 1981. p. 371; s. IX.1) qui *(sc. Deus)* tuum -vum demensus es palmo *(spectat ad l.2)*. **f** *de luna, sole, sideribus:* BEDA temp. rat. 61,24 constat eam, quae prima transito aequinoctio plenum suum -um ostenderit, primi mensis existere lunam. RUP. TUIT. volunt. 15 (PL 170,447A) a sapientibus . . . permensus -us eius *(solis)* multipliciter maior esse quam orbis terrae deprehenditur. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 134,9 tunc tantum plena terris apparere potest *luna*, cum e medio -i solaris linea recta per confinium orbis terreni transiens in medium lune corpus pervenit *eqs. al.* **g** *de stella volanti sim.:* CHRON. Fred. 4,19 -ae igneae per caelum currentes ad occidentem apparuerunt. CHRON. reg. cont. a. 1187 p. 138,16 -i scintillarum magno agmine et longo tractu se sequentes . . . visi sunt. ALEX. MIN. apoc. 16 p. 355,26 (add. C) -i micuerunt ignei rursumque se in caeli parte alia condiderunt. **2** *anat. de testiculis, ovariis q. d., scroto:* ALBERT. M. animal. 1,447 duo -i, qui sunt testiculi, sunt in muliere sicut in viro; sed *eqs.* 1,448 qui *(canales spermatis)* positi sunt inter -um et inter viam virgae. 1,460sqq. 2,113. **3** *?pharm. fort. i. q. pilula – viell.: Pille (in imag.):* WALAHFR. carm. 38,90 quantum sibi conscius ille perfidiae confusa -is per pectora tabet, tantum *eqs. (cf. A. Önnerfors, Mediaevalia. 1977. p. 393 adn. 16)*. **B** *gleba, glebula, massa – Klumpen, Klümpchen, Brocken, Masse:* **1** *in univ.:* PAUL. BERNR. epist. p. 477,21 cui *(Ambrosio)* . . . cereum -um mittimus. REGISTR. Patav. I p. 69,15 dantur XCVI -i picis. **2** *de thrombo:* GLOSS. med. p. 88,10 thrombos sanguis, id est -us (-os *var. l.*). **3** *de prima rerum materia:* CARM. Bur. 67,1a,1 a -o veteri cum rerum faciem traxissent superi *(cf. Bernh. Silv. cosm. 1,1,2)*. **4** *de homine (contracto: l. 36.37; nondum formato: l.39):* SIGEH. Maxim. 10 (8) p. 231a, 31 infra semet ipsum totus contrahitur et . . . in spaeram quandam vel -um pene informem convolvitur. MIRAC. Mod. 6 p. 312b,21 quae *(puella)* . . . in -um est contracta. RUP. TUIT. volunt. 6 (PL 170,441C) lutum fuimus *(sc. homines)*, limus carnis, id est -us liquidus. **C** *glomus – Knäuel:* RUD. FULD. Leob. 8 cum . . . filum . . . ex ore dependeret, -um ex eo rotundo scemate volvendo formavit. THEOPH. sched. 3,75 p. 138,12 tenens . . . filum stagneum quasi -um involutum. ROGER. SALERN. chirurg. 3,286 filis superpositis sit *lignum* quasi -us filorum et illud rotundum sub ascellis ponatur *(sim.* 3,289 antequam -bbus auferatur. *al.* TRACT. de chirurg. 849. NOTULAE Wilh. Cong. 1139. *al.)*. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 16,21 ille . . ., qui tenet falconem, debet retinere -um credentie et sinere explicari debet *(cf. ed. A. L. Trombetti Budriesi. 2002. ind. p. 1202sq.)*. *meton. de opere nendi:* MIRAC. Quint. 32 (MGScript. XV p. 270, 7; c. 827) Ermengardis femina . . . in lanificiis servile quoddam, -orum videlicet, exercuit opus (*sim.* p. 270,10). **D** *gibber, tuber – Höcker, Buckel:* MIRAC. Mod. 6 p. 312b,23 -o inter scapulas crescente. **E** *involucrum – Hülle, Umhüllung:* VITA Odil. 7 (MGMer. VI p. 41,20; s. X.) scripsit epistolam eamque -o coccineo involutam . . . germano . . . transmisit. VITA Gebeh. Const. 1,1 ut . . . ventrem sibi *(sc. matri mortuae)* incidant, infantulum tollant, calido arvinae -o involvant *homines* (*sim.* 1,26).

II *translate:* **A** *conglobatio – Zusammenballung:* **1** *de rebus i. q. cumulus, volumen, nubes – Haufen, Walze, Wolke:* **a** *de igne sim. (in imag.: l.64):* BONIF. epist. 10 p. 9,6 videbam . . . flammam . . . sub uno -o totius mundi machinam conplectentem. VITA Eptad. 17 (MGMer. III p. 192,3) ut tantus igneum *(sc. febrium)* -us (c- *var. l.*) virtutum suarum fonte restingueret. HRABAN. martyr. Sept. l. 46 ignium -us (c- *var. l.*). VITA Liutg. II 2,27 cernit . . . quasi igneum altaris altitudine -um. CHRON. Clus. 6 (MGScript. XXX p. 962,19) viderat . . . a . . . monte -um igneum . . . usque ad coelum . . . porrigi (*sim.* 7 p. 962,31). *saepius.* *fort. add.:* CARM. de conv. Saxon. 67 (NachrGött. 1985/I. p. 64; a. 777) cum . . . pulvereo . . . -o *(sc. inferni)* versutum coxerit *iudex* anguem. **b** *de nimbo:* VITA Liutg. I 19 p. 64,14 viderat in somnis quasi nubeculas nigras . . . ascendere, post modicum vero -os crebriores sequi. **2** *de anim. i. q. manus, caterva, turba (densa) – (dichte) Schar, Truppe, Rotte, Menge:* CARM. de Nyn. 273 inter sanctorum -os cuneosque perennes transit. DEFENS. med. I p. 52,22 ut testa saniem fluentem et vermium scatentem -um raderet *Iob.* CHART. Rhen. med. I 190 p. 251,36 ut ea, quae firma . . . decernuntur, testium -o . . . affirmentur. OTTO FRISING. chron. 8, 32 p. 449,2 cum reprobae . . . partis -us a Deo exorbitans . . . superbiendo corruit. *al.* *de exercitu, armatorum agmine:* LAMB. HERSF. Lull. 11 p. 320,22 populus Traiectensis oppidi . . . -o facto irruperat in Fresiam. EUPOLEMIUS 2,175 sternunt *(sc. Politeon aliique)* Iudaicas . . . phalanges disiunguntque -os legionum. METELL. exp. Hieros. 6,839 urbi sanctę victrice -o propiante. **B** *circulus, orbita – (Kreis-)Bahn, (Kreis-)Lauf, 'Sphäre':* AGIUS comput. 1,14 per numerum solis varios lunęque meatus, per hunc stellarum colligimus<que> -um. CARM. libr. III 7,6 stelligeros . . . -os circuit illa *(orbita solis)* micans. CONSTANT. AFRIC. theor. 1,4 p. 2ar cum . . . omnia corpora s u b l u n a r i -o posita videantur . . . esse . . . dissimilia (OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 137,7. CHART. episc. Spir. 170 p. 180,34. 209; *cf. Boeth. in Porph. comm. pr. 1,3 p. 8,22*). ALBERT. M. sent. 2,17,4capit. utrum paradisus pertingat ad lunarem -um.

glocca, gloccum *v.* clocca. **gloces** *v.* 3. glos.

glocka, glogga *v.* clocca.

glomeratio (-cio), -onis *f. script.:* gno-: *l.37.* -mir-: *l.37.* **1** *conglobatio, globus, cumulus – Zusammenballung, (An-, Auf-)Häufung, Haufen:* **a** *de rebus:* BEDA temp. rat. 28,51 quae *(lunae novitas)* . . . nubium -es et perturbaciones exsuscitat. GESTA Ern. duc. II p. 328,10 dux prospexit subito ingentes flammarum -ciones. **b** *de anim. i. q. manus, turba – Schar, Menge:* ECBASIS capt. 1043 accessit lete turbe -o tante *eqs.* EGBERT. fec. rat. 1,355 inculte quam plura fovent aviaria (gloss.: -o avium) silve *(cf. notam ed.)*. **2** *glebula, nubecula – Klümpchen, Trübung:* PS. GALEN. puls. 356 quae *(urina)* si cum nebula fuerit quasi ˹cum -e˺ (cum -es, cum -cione, cum -irationis, cognomeratione *var. l.*).

glomero, -avi, -atum, -are. *script.* glum-: *l.67.* *partic. perf. usu adi.: p.731,27.* **1** *(in globum) colligere – zusammenballen:* **a** *in glomus convolvere, nere – zu einem Knäuel aufwickeln, spinnen (in imag.):* HUGEB. Willib. 1 p. 88,12 gracilem opusculi huius coniecturam -ando ordire decrevero ordinandoque texere (*sim.* Wynneb. 1 qui nuper aliqua per ordinem -ando de gestis . . . Willibaldi . . . conposuimus; *cf.* WILLIB. Bonif. 1 p. 4,17sqq.). **b** *in formam globi redigere – zu einer Kugel formen:* ANSELM. MOG. Adalb. 478 arma ministrabat nix, dextera quam -bat. *v. p.731,59.* **c** *coacervare, cumulare – an-, aufhäufen, auftürmen (mediopass.: l. 50. 53. al.):* HUGEB. Willib. 4 p. 101,34 faville de tetro tartaro usque ad marginem *(sc. inferni, i. vulcani)* ascendentes -ti illic iacebant. VITA Liutg. I 18 viderunt *(sc. qui in navigio erant)* . . . nubem et caliginem ad fumi instar de insula exurgere et desuper -ari *eqs.* WALTHARIUS 188 veluti boreae sub tempore nix -ta spargitur *eqs. v. et p.731,27.* *c. notione aedificandi:* PURCH. Witig. 504 aequans pulvereae -tum pondus *(sc. templi veteris)* harenae fecit honorificum . . . templum. **d** *de equo pedes altius elevante fere i. q. (arcuatim) movere, ferre – etwa: (bogenförmig) bewegen, 'setzen' (cf. Verg. georg. 3,117 et Plin. nat. 8,166):* WALTHARIUS 461 superba cupit *sonipes* -are volumina crurum *(cf. Verg. georg. 3,192)*. PETR. DAM. epist. 97 p. 77,17 qui *(equi)* dum pernices gressus . . . -ant. 133 p. 453,9 stimulat *eques* equum tardius incedentem, refrenat . . . vestigia -antem. **e** *conglobare, congregare, convocare – zusammendrängen, versammeln, zusammenrufen (medial. [intrans.: l. 68. ibid. al.] i. q. congregari, convenire – sich [ver]sammeln, zusammenlaufen, -kommen):* **α** *in univ.:* ALDH. virg. II 923 concilium -ant (-at, glu- *var. l.; sc. pagani*). epist. 9 p. 501,15 cohortes *(sc. apum)* . . . ad aethera -ant. CAND. FULD. Eigil. II 24,4 quem circum -ti omnes . . . adstant. PURCH. Witig. 368 sub quo *(spatio)* -etur *ordo popularis* in unum. RUODLIEB II 14,18 quia vos Deus huc -vit *eqs.* WILLETR. Sus. 157 in . . . domo Ioachim -atur (gloss.: id est congregatur) turba viritim.

[Niederer]

al. translate (de partibus corporis: l.2; lapillis lusoriis: l.4): HRABAN. carm. euang. 31 sic (*?leg.* si) caput et menbra -antur in uno sacro formarum genere. CARM. Scot. II 1 sol. 3,13 albi ter quini -antur terque nigelli. **β** *de exercitu sim. (navibus: l. 5):* THIETM. chron. 6,10 p. 286,9 naves Boruz et Nisani -antur. 6,97 miles armatus ... -atur. 7,16 exercitu -to. 7,21 hostes -antur. CHRON. Pol. 2,25 p. 92,19 militaris acies totis viribus -ta (conglomerata *var. l.*). **f** *aggregare, adunare, adducere – einreihen (in), vereinigen (mit), zusammenführen (mit) (intrans. [l.13] i. q. aggregari, adunari – sich einreihen [in], sich vereinigen [mit]):* ALDH. epist. 4 p. 486,4 in catholicorum coetu -tus ... connumerabor. FORM. Flav. 117[e] quandoque terrena linquitis, celestibus mereatis agminibus -are (*sim.* 117[h]). CYPR. CORD. carm. 1,20 (MGPoet. III p. 144) ut ... animam ... celicolis -et *Christus* felici in sede beata. *al.* **2** *(dense) circumdare, circumcludere – (dicht) umgeben, umschließen, umzingeln:* **a** *in univ.:* ALDH. virg. I 11 p. 239,10 Lucifer ... apostatarum satellitibus -tus. ANNAL. Pegav. a. 1101 p. 247,4 municipium ... vallis ac vallibus inexpugnabili terrarum exaggeratione -tum ita complanavit *Wicbertus*, ut *eqs. fort. add.:* ALDH. virg. II 1116 quamvis congerie -etur (-ret *var. l.*) *salamandra* ... rogorum. **b** *circumplicare – umschlingen:* ALDH. virg. II 2438 qui *(chelydrus)* ... in spira marsum -vit inertem.

adv. **1. glomerate.** *in acervum, cumulate – zu einem Haufen, reichlich:* VITA Lupi Senon. 4 (MGMer. IV p. 180,1) cum ... amor in bonorum praecordiis -e (glomeratus, glomerata *var. l.*) succresceret.

2. glomeratim. *catervatim – haufen-, scharenweise:* HIST. Torn. 3,8 ceperunt vermes ... de corpore eius *(Fulcheri)* -m ebullire. CONR. EBERB. exord. 4,4 l. 18 turba daemonum -m per ostium irruens et quasi se invicem a multitudine introeuntium comprimens totam domum implevit.

glomerosus, -a, -um. *glebosus, spissus – voll von Klümpchen, dick:* Ps. HIPPOCR. sang. 8 ut inter sapientes vocetur *sanguis* suraticus vel -us.

***glomex** (cl-), -icis *m.* *glomus – Knäuel:* WOLFHARD. Waldb. 1,17 p. 176,21 dum duabus vicibus ex -e (-ae, c- *var. l. ed. Holder-Egger*) sive tramea, quam manu tenebat *mulier*, in tela fila transponeret, hesit misere insertus manui -x (*sim.* p. 178,1. p. 178,8).

glomulus, -i *m.* *glomus, globus – Knäuel, Kugel:* ODILO SUESS. Seb. 55 qui *(miser)* erat ... in modum -i (*antea:* sphaerae) contractus et quasi contusus.

glomus, -eris *n. vel m. vel* **glomus,** -i *m.* *script. et form.: gen. sg.:* -eri: *l.65.* -er(a)e *(?fem.)*: *l.49.* *abl. sg.* -rę: *l.63.*

1 *proprie:* **a** *glomulus, globus (filorum) – Knäuel:* LAUDES Veron. 3,3 (MGPoet. I p. 119) in quo *(labyrintho)* nescius ingressus non valet egredere nisi igne cum lucerne vel a filo -e. TRANSL. Heliani (MemIstorBenev. I. 1763. p. 205,33) tela vix sperabatur extendi ad latitudinis propositum exiguitate nimirum quantitati paucorum -rum. HARIULF. chron. 3,21 p. 148, 17 -us fulgidum ... coadunatum est totum in manum illius *(Ludowici)*. CHART. Mog. A II 148 p. 272,23 censuales mansi ... solvunt ... CXIIII -os lini (*item* p. 272,31). *al.* *in imag.:* SIGEB. GEMBL. decenn. 2,10 memor illius Thesei ... nebam et ego et convolvebam -um *(cod.,* -us *ed.)* multe cogitationis in animo meo *eqs. cf. p.730,41.* **b** *globus, sphaera – Kugel:* **α** *in univ.:* SABA MALASP. chron. 6,13 p. 266,2 glomerant *scarabones* ... stercora ... et -os cum labore compositos ducunt et reducunt ... per terram. **β** *de terra, mundo:* THEOD. TREV. phys. 1694 est amplior caelestis summis forma vel imis terrę marisque cunctas lustrans -rę formas. 1838 alta poli sub arce vel sub -e terrę. **γ** *de homine contracto:* VITA Desid. Cad. 40 p. 594,16 ut sicut iricius conplicata in modum -ri volutaretur *mulier.* **2** *translate i. q. conglomeratio, conglobatio, cumulus – Zusammenballung, (dichter) Haufen:* CONR. EBERB. exord. 4,4 l. 54 quando ... discursu gyrovago huc illucque vagantur *daemones*, tunc nihil ex eis nisi tantum larvales umbrae et turbinum -es deprehenduntur. *Niederer*

glora *v.* chlora. **gloreo** *v.* chlorion.

gloria, -ae *f.* *script.:* gro-: *p.732,65.* glur-: *p.733,27.*

I κλέος, *(bona) opinio, fama, auctoritas, honor, claritas – Ruhm, (guter) Ruf, Ansehen, Ehre, Anerkennung, Herrlichkeit, Pracht:* **A** *proprie:* **1** *usu saeculari:* **a** *in univ.:* **α** *de hominibus:* WALAHFR. imag. Tetr. 169 quamquam cura minor, tamen est tibi *(sc. Hludovico regi)* -a consors. WIDUK. gest. 1,9 p. 17,1 istis *(Thuringis)* ... pro ipsa vita pugnantibus, Saxonibus vero pro -a et pro terra adquirenda certantibus. CARM. de Frid. I. imp. 1953 laus et honor tibi sint, maneat tua -a semper. HELM. chron. 38 p. 75,5 licet numero pauci simus *(sc. Saxones)*, honoris tamen atque virtutis cupidi -am pro questu maximo duximus. *persaepe.* *in interpr. nominis:* BRUNO QUERF. fratr. 6 invento seniore, cui nomen Bolizlao erat, quod interpretatum 'maior -ę' sonat. PAUL. FULD. Erh. 1, 4 Erhardus, qui a '-a fortis' interpretari potest. **β** *de regnis sim.:* EINH. Karol. 16 p. 19,1 auxit ... -am regni sui. OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 137,14 vis *(sc. legatio Romana)* cognoscere antiquam ... Romae -am? CARM. de Frid. I. imp. 2649 per quos *(patres)* ... -a Mediolani crevit. *al.* *de genere:* CONST. imp. II 54 p. 66,6 dignum duximus ... illos promovere, quos firma fides et -a alti sanguinis insignire videtur. **b** *notitia, celebritas – Bekanntheit, Berühmtheit:* BRUNO QUERF. fratr. 3 p. 39,8 talem -am habens *Iohannes* de uno oculo ceco, quem olim amiserat cecantibus variolis, quasi qui tres haberet pro uno. OTTO FRISING. chron. praef. p. 1,18 -am hanc, ne videlicet innocens tamquam reus puniretur nocensque ut innoxius pęnam effugeret, adeptus est *Assuerus.* **c** *locut.* -a est *(c. inf.) i. q. gloriosum, laudabile est – es ist ruhmvoll, rühmlich:* ADAM gest. 4,6 p. 234,6 tunc, cum dampnatus fuerit *(sc. Danus)*, laetum esse -a est. **2** *usu christiano:* **a** *in univ.:* **α** *de hominibus eorumque gestis:* WANDALB. martyr. alloc. 26 illos ... celsa venustat doctrinae et meriti -a magni, qui verbo ecclesiam ... instituere. HRABAN. carm. 81,1 inclyta sanctorum ... -a crescit ubique et meritum splendor fulget *eqs.* AGIUS vita Hath. 2 qui non maiori -a Christi servitio mancipati sunt, ... honestissimas nuptias sortiti sunt. ADAM gest. praef. p. 2,18 qui *(archiepiscopus Hammaburgensis)* decurso mundanae prudentiae stadio ad studium divinae philosophiae maiore -a nunc ascendisti. DIPL. Frid. I. 502 p. 432,30 ad dilatandam -am christiani nominis. *saepe. v. et p.734,37.* **β** *de rebus incorpor. (c. gen. explicativo):* WALAHFR. hort. 413 si -a pessum integritatis eat. EPIST. Col. 8 Hludowicus ... rex gloriosissimae filiae et inperatrici Engilbergae ... optat prosperitatis -am in Christo. CHART. Aschaff. 92 p. 249,31 quod in augmentum divini cultus ... disponitur, tanto decet maiori sollicitudine stabiliri, quanto ad -am perpetue stabilitatis perducit *eqs.* **b** *accedente notione laudis honorationisque:* **α** *de Deo:* WALAHFR. Mamm. hymn. 1,2 laudem beati martyris ad trinitatis -am sanctae canamus supplices. ALBERT. M. bon. 60 p. 35,41 ut nihil faciamus contra -am Dei. *persaepe.* *in formula liturg.:* WALTH. SPIR. Christoph. I 7 plurima ... in Domini laude componens hęc tandem verba subiecit: '-a tibi, Domine, qui *eqs.*' **β** *de regibus (exemplum Christi sequentibus):* POETA SAXO 4,19 augusto Carolo magno ... -a, prosperitas, regnum, pax, vita triumphus! **γ** *de sanctis:* ARBEO Emm. 30 ubi ... mutorum ... linguae vincula in -am et laudem Dei martyris disrupte solutionem declarant. 31. DIPL. Arnulfi 64 p. 95,29 dedimus ipsam abbatiam ... ad ... sacratissima loca pro -a cunctorum ... sanctorum. *al.* **c** *accedente notione (caelestis) remunerationis, beatitudinis aeternae sim.:* **α** *in univ.:* HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,42 laetus ille ... longa per aeva sine fine gaudet in -a. HRABAN. epist. 11 p. 398,35 Deus omnipotens ... te *(sc. Frechulfum episcopum)* ... in fine sanctorum coetui insertum aeternae -ae faciat esse consortem. HINCM. coll. 1 p. 81,29 resurrectionis apparente -a. FORM. Salisb. I 10 summo pontifici ... inmeritus presul incontaminatam perennis gr-am *(cod.,* -am *ed.)* ac salutem (*sim.* 9 aeternae coram Deo -ae ... salutem). MANEG. c. Wolfh. 10 p. 64,5 amatores humilitatis ... -am regni ęterni annuntiantes. *persaepe.* **β** *spectat ad statum claritatis:* HRABAN. carm. 39,84,4 fideles ... introibunt ad -am, ubi fulget vera pacis lux, Christus. RADBERT. corp. Dom. 21,167 bonum quippe, ut ad vitam aeternam proficiamus, pulchrum vero, dum inmortalitatis -a vestimur, ut *eqs.* **γ** *spectat*

[Leithe-Jasper]

ad martyrium: WALTH. SPIR. Christoph. I 15 o specialem beati Christofori -am. **δ** *spectat ad clarificationem corporis:* CAES. HEIST. mirac. I 12,56 p. 359,8 in novissimo die . . . soli electi immutabuntur per glorificationem utriusque hominis; -a corporis consistit in quatuor dotibus, id est *eqs*.

B *meton.:* **1** *de hominibus (de Christo: l.16):* **a** *in univ.:* PAUL. DIAC. carm. 4,1,17 quem *(principem Arichis)* sic sapientia compsit, redderet ut variis satis artibus esse potentem, quo merito Latiae dicatur -a gentis. 32,2,5 Carole princeps, . . . Dardanidae . . . -a gentis. HRABAN. carm. 13,9 tu *(sc. episcopus)* decus ecclesiae, plebis laus, -a cleri. *al.* **b** *accedente notione fautoris, salvatoris sim.:* **α** *in univ.:* CONC. Karol. A app. 10 p. 855,14 pacis et veritatis amator, recti executor, -a eclesiarum, . . . laus bonorum, pernicies malorum *(de rege Ludovico)*. CAND. FULD. Eigil. II 25,44 hic decus, hic nostrae fautor et -a vitae exstitit. **β** *de Christo:* WALTH. SPIR. Christoph. II 2, 211 o patris ingeniti proles, o -a mundi, aspice *eqs*. ORD. coron. imp. 14,46 p. 46,7 honor noster :: Christus vincit, -a nostra :: Christus vincit (*sim.* 11,9 p. 28,38). *al.* **c** *accedente notione nobilitatis:* EINH. Karol. 13 p. 16,7 tota in . . . bello Hunorum nobilitas periit, tota -a decidit. PASS. Petri et Pauli 155 convenere viri Romani et -a regni. ARNOLD. LUB. chron. 3,9 p. 151,39 venit . . . omnis dignitas potestatis et principatus, sublimitas archiepiscoporum, episcoporum, -a regum *eqs*. **d** *in allocutione, titulo fere i. q. celsitudo, magnitudo – etwa: Hoheit (abund.: l.34):* CHRON. Fred. 4,78 p. 160,13 Wascones . . . pacem . . . petentes promittent se gluriae et conspectum Dagoberti regi presentaturus. LEG. Wisig. 2,1,6 p. 49,14 sincera mansuetudinis deliberatione tam nobis quam cunctis nostre *(sc. regis)* -e successoribus adfuturis . . . legem ponimus *eqs*. FORM. Marculfi 1,9 vestram -am erga nus fraternitatis individuam arbitramur. CHRON. Salern. 55 p. 56,7 imploro vestra arcius -a, quatenus munus nostro exiguo faciatis recipere. DESID. CAD. epist. 1,3 praesumimus conmonere celsitudinem -ae vestrae, ut *eqs. saepe*. **2** *de maiestate Dei:* RADBERT. corp. Dom. 22, 167 satiabimur, inquit propheta, dum manifestabitur -a tua *(sc. Domini)*. HRABAN. epist. 18 p. 423,13 lex . . . Dei spiritalis est et revelatione opus est, ut intellegatur ac revelata facie -am Dei contemplemur. THIETM. chron. 4,26 cum idem *(antistes Hilliwardus)* iam in agone exitus sui iaceret, vidit -am Dei. OTTO FRISING. chron. 8,15 p. 413,19 cum quanta . . . superinestimabili -a . . . gloriosus et admirabilis appareat *Dominus (sc. in iudicio extremo). saepe*. **3** *de eventu, successu militari:* WIDUK. gest. 3,42 eo anno Sclavi . . . a Gerone cum magna -a devicti. THIETM. chron. 7,2 p. 400,9 cum maxima prosperitate et -a Alpinas superat *imperator* difficultates. WIPO gest. 1 p. 12, 12 quod . . . subiecta est *Burgundia*, trium regum -ae asscribitur. *saepius*. **4** *apparatus, splendor – Prunk, Gepränge, Feierlichkeit, Glanz:* **a** *in univ.:* VITA Paulin. Trev. 16 adest . . . obviam salutifero corpori . . . innumerabilis populus cum -a illud excipiens. THIETM. chron. 4,44 nullus imperator maiori umquam -a a Roma egreditur neque revertitur. THANGM. Bernw. 43 p. 777,13 rex venerandus Heinricus . . . Palithi natale Domini c u m maxima -a c e l e b r a v i t (ADAM gest. 2,68 p. 215,7 c. magna -a c.). OTTO SANBLAS. chron. 11 p. 12,22 cuncto exercitu . . . tocius . . . militaris -e apparatu . . . instructo. *al. spectat ad angelos:* WIDUK. gest. 3,74 p. 151,19 animam reginae et episcopi infinita multitudine angelorum cum -a ineffabili ⌞caelos deferre⌟ (ANNALISTA SAXO p. 211,22 in caelos deferri). **b** *de sumptu:* UFFING. Ida 1,5 omnem . . . suam pompaticam -am, qua delicatissime fuerat educata, ad nanciscenda laborum suorum emolumenta . . . inmutavit. **c** *de vita (temporali), mundo (plerumque in sensu negat.):* ARBEO Emm. 1 a puerili aetate coepit mundum despicere et quasi quisquilias huius mundi -am calcare. WALAHFR. carm. 88,14 est fumo similis florescens -a terrae. WALTH. SPIR. Christoph. I 4 mundi -am omnimodo respuit. CHART. Aquens. 40 l. 3 dies hominis breves sunt super terram et sicut flos agri -a vitę presentis pertransit *eqs. (spectat ad Vulg. psalm. 102,15sq.). saepe*. **5** *decus, ornamentum, pulchritudo – Zierde, Schmuck, Schönheit:* **a** *in univ.:* **α** *de rebus:* ALDH. virg. I 15 p. 244,22 rubicunda gemmarum -a. MILO carm. 3,4,2,805 fulgens humeralis amictus, tenia lumbaris, stolaris -a colli . . . designant, . . . ut *eqs*. ARNOLD. LUB. chron. 1,12 p. 124,42 addidit *rex* . . . multam lapidum preciosorum -am. *al.* **β** *de animalibus:* ALDH. virg. I 9 p. 237,12 versicolor pavonis -a. RHYTHM. 76,7,6 girans in circo, gestans in plumis, gavisus canit *pavo*, -a pompis. **b** *forma splendida – Stattlichkeit:* WALAHFR. carm. 2,18 nos *(sc. Tattonem)* parvos humiles murem sibi forma subegit, vosque *(sc. chorepiscopum)* gigantem esse -a molis habet. **c** *suavitas – Süße, süßer Duft:* STEPH. COL. Maurin. 9 cum locus ipse tum proxima . . . tantae suavitatis completa sunt fragrantia, ut evidens esset caelos eam distillasse -am. **6** *dignitas, locus (honoratus), potestas – Würde, (Ehren-)Stellung, Rang, Macht(position):* **a** *in univ.:* FORM. Sangall. II 27 ut nec nostri de nostra *(sc. regum)* dissensione et minoratione -as et dignitates aucupentur nec adversarii . . . de regni nostri defectu glorientur. NOTKER. BALB. gest. 2,6 p. 57,18 cum exosum quondam . . . Heittonem in tali -a vidissent *missi Graecorum*. THIETM. chron. 1,15 rex . . . urbanos maiori -a, quam hactenus haberent . . ., honorat. THANGM. Bernw. 51 p. 780,6 (chart.) Dei electio senatuumque declamatio me pontificalis -ae solio inthronizandum praeeligunt. *saepius*. **b** *spectat ad potestatem regalem:* CONST. Constant. 159 una cum . . . populo Romano -ae imperii nostri subiacenti. DIPL. Ludow. II. 18 p. 101,31 oportet imperiali -a sublimatos studio et devocione subditorum obaudire preces. DIPL. Loth. II. 23 p. 420,36 quo *(tempore)* . . . Hludovvicus huius regni -am *(cod., -a ed.)* potiebatur. ORD. coron. imp. 16^{A},12 accipe coronam -e, honorem iucunditatis. *al.*

II *laudis decorisque spes, amor, cupiditas – Ruhmstreben, -begierde, -sucht:* **A** *de hominibus in locut.* vana -a *sim. i. q. elatio, superbia, vanitas – falsche Ehrsucht, Aufgeblasenheit, Überheblichkeit, Eitelkeit:* CONC. Karol. A 50^{D},10 pompa diaboli haec est quae et pompa mundi, id est ambitio, arrogantia, v a n a -a *eqs*. (EKKEH. IV. bened. I 16,15 -a v. [gloss.: superbia], fames, sitis auri stant furię tres. *saepe*). CHRON. Pol. 1,23 o pompa -e temporalis. ALBERT. M. summ. theol. II 18, 116,2,1 p. 351^{a},25 inanis -a peccatum est: -a autem vera et -am veram appetere non est peccatum. *saepe*. **B** *de animalibus fere i. q. ambitio, spiritus – etwa: Ehrgeiz, Kampfgeist:* ALBERT. M. animal. 23,18 quando bene nobiles sunt *(sc. accipitres)*, praedam non propter escam, sed ex -a accipiunt et in tirannide delectantur.

III *observantia, dignatio, reverentia – Ehrerbietung, Hochachtung, Respekt:* VITA Emm. 24 eum in amoeno gramine condigno honore simul et -a statuerunt *(sc. comitantes)*. RUOTG. Brun. 42 pentecosten simul Colonie celebrantes, qua maior mortalibus -a concessa non est, sese invicem . . . affecerunt *(sc. tota familia regalis)*. DIPL. Conr. III. 69 p. 122,26 quod, quae matri debetur, filiam velle cernimus, scilicet ut auctoritas materna precinat consilio, auxilio respondeat autem -a et honore filiastina dilectio. *abund.:* ARBEO Emm. 23 p. 59,3 membra . . . sub -ae (-a *var. l.*) honoris condisse (condidisse *var. l.*).

IV *laudatio, benedictio – Lob(preis), das Lobpreisen:* **A** *spectat ad glorificationem laudemque Dei:* **1** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 6 p. 35,17 usque hodie -a et benedictio et gratiarum actio Domino Deo devote confertur. WALAFHR. carm. 64,10,1 -am dignam triformi pangimus potentiae. HRABAN. carm. 17, 18 fiat opus vestrum *(sc. episcopi)* -a magna Deo. METELL. Quir. 17^{a},2 peracta dedicatio refulserat leticia celebri perplurima cum -a. *saepe*. *abund.:* CHRON. Thietm. prol. 21 (vs.) ut tibi *(sc. Christo)*, non nobis, solvatur -a laudis. **2** *de liturgiae parte:* AMALAR. ord. antiph. 1,13 priscis temporibus non cantabatur 'G-a' post versum, sed repetebatur responsorius. PONTIF. Rom.-Germ. 94,10 episcopus solus 'G-a in excelsis Deo' inchoat, quia solus angelus pastoribus annuntiavit Domini nativitatem. VITA Paulin. Trev. 6 Paulinus cum 'G-a' et psalmorum melodia . . . sancti patris corpus in . . . basilica sepelivit. CONSUET. Trev. 2 reliquis post 'G-am' responsorii sex psalmis cum . . . oratione satis nota finitis. ALBERT. M. miss. 1,1,16 p. 14^{b},9 versus . . . psalmi aliquis consonans cum 'G-a Patri' interponitur. *persaepe*. **B** *laetitia, laetatio, exsultatio – Freude, das Frohlocken, Jubel:* ARBEO Corb. 19 castra metati sunt cum

[Leithe-Jasper]

tanta habundantiae *(sc. cenae)* -a, ut nequaquam cunctus comitatus consumere valuisset; residua *eqs.* GERB. epist. 13 vestram *(sc. archiepiscopi)* felicitatem -am existimamus nostram (*sim.* 33).

V *opinio – Meinung, Einschätzung (cf. p.737,33):* ALFAN. premn. phys. 18,11 p. 99 secundum Platonem ... delectationum aliae quidem sunt fallaces, aliae autem veraces; fallaces sunt, quae ⌞cum sensibilitate fiunt et -a non vera⌟ (*PG 40,681*[A] μετ' αἰσθήσεως γίνονται καὶ δόξης οὐκ ἀληθοῦς) et afflictione complexae.

gloriabilis, -e. *qui exsultare potest – fähig zu jubeln, frohlocken:* ALBERT. M. animal. 22,12 esse *(sc. hominem)* animal risibile et -e propter perfectas gaudendi rationes, quae soli contingunt homini.

gloriabundus, -a, -um. **1** *iactans, elatus – sich rühmend, prahlend:* RUP. TUIT. dial. 3,477 in carne Abrahae -us ante omnes homines veritatem quaerentes, quibus odiosum te fecisti, quotidie corruis *(spectat ad Vulg. deut. 28,25).* VITA Godefr. Cap. I 23 unus ex ministris ... animalia ..., que diripuerat, ... tanquam -us adduxit. **2** *exsultans – überschwänglich frohlockend, jubelnd:* RUP. TUIT. trin. 3,24 l. 1118 qui *(Vergilius)* ... alio loco -us et cuiusdam infantuli adulatoriis vacans blanditiis pro magna felicitate spontaneas divitias sic inter cetera promittit: '*eqs. (Verg. ecl. 4,28sqq.).*'

***glorianter** *v.* 1. glorior.

gloriatio, -onis *f.* **1** *actio gloriandi – das Sich-Rühmen:* **a** *in bonam partem:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 397,6 istud gloriari, id est ista -o sive gloria cunctos penitus 'oportet' nos et universis 'expedit' nobis *eqs.* **b** *in malam partem i. q. iactantia – Prahlerei:* BURCH. URSB. chron. p. 108,7 nonnumquam nimie humilitatis nomen -em importet. **2** *laudatio, exsultatio – Lobpreis, Jubel:* GODESC. SAXO conf. p. 75,32 sit ... nobis ... in te *(sc. Domino)* solo gaudium verum atque sincerum tripudiumque summum ... et -o communis, quod *eqs.* **3** *veneratio, reverentia – Verehrung:* EPIST. var. I 33,19 ut crucis -o (glorificatio *in marg. ed. princ. [?]*) in singulis diebus dominicis fiat ante missam. **4** *gloria, claritas – Ruhm, Herrlichkeit:* **a** *proprie:* VITA Burch. Worm. 22 p. 845,13 hesterno ... unus fui ex ditissimis, sed iam expecto, quod mox futurus sim quasi stercus et cinis; talis enim est -o nostra, talis et dominatio mundana. *spectat ad eventum, successum militarem:* VITA Sym. Ach. 44 (Die Abtei Reichenau. 1974. p. 119; s. X.[med.]) pugna ... prospere peracta iuxta desiderium augusti tantae -is vir ... muneribus a primate honorificatus. **b** *meton. in titulo:* AGOB. 5 praef. 11 pie ... rector et domne, ... catholicorum omnium insignis -o.

***glorifer,** -era, -erum. *qui gloriam fert, gloriosus – ruhmbringend, glorreich (abund.):* SEDUL. SCOT. carm. app. 2,25 -ae famae Guntari fertur honestas Europae turmis laudibus almisonis.

***glorificabilis,** -e. *qui glorificari potest – fähig, verklärt zu werden, verklärbar:* ALBERT. M. sacram. 87 p. 62,48 locus formarum -is (glorificatus *V*) est et sic in potentia est amplioris capacitatis, quam sit in actu *eqs.*

***glorificanter** *v.* glorifico.

glorificatio (-cio), -onis *f.* **1** *actio glorificandi, gloriam amplificandi – Verherrlichung, Mehrung des Ruhmes:* DIPL. Conr. III. 17 p. 30,28 pro sancte ecclesie gubernacione et -cione. **2** *clarificatio – Verklärung (usu theol.):* CAES. HEIST. hom. exc. 300 p. 182,27 magister quidam Parisiensis infirmatus, cum de -cione corporum cogitaret *eqs.* ALBERT. M. incarn. 17 p. 188,39 recreatio et -o habent se sicut causa et causatum. summ. theol. I 1 praef. p. 1,30 in actibus ... beatificationis sive -is per consummationem gloriae *(sc. innotescit Deus). al.* **3** *laudatio – Lobpreis:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* WETT. Gall. 40 p. 279,34 accepta benedictione reversi sunt cum Dei -e. **β** *acclamatio – Beifall, Applaus:* ADALBOLD. Heinr. 12 rex Aquasgrani perveniens ... eligitur ..., glorificatur; sed sub ea -e quidam palmas, quidam lachrymas fundebant. **b** *liturg.:* AMALAR. off. 1,14,1 ex multis -bus, quibus glorificata est *crux*, pauca pingam in praesenti opere. 4,9,2 sequuntur duodecim psalmi sine antiphona cum tribus -bus sanctae trinitatis *eqs.* BERNOLD. CONST. microl. 30 p. 1003[B] in nativitate ... apostolorum sive dedicatione ecclesiae praedictas -es *(sc. alleluia)* non omittimus. *al.* **4** *cursus gloriosus – ruhmvolle Laufbahn:* NOTKER. BALB. gest. 1,3 p. 4,18 mandatum meum *(sc. Karoli)* et -em vestram *(sc. discipulorum)* postponentes litterarum studiis neglectis ... ludo et inercię ... indulsistis.

***glorificativum,** -i *n.* *quod clarificat – das Verklärende:* ALBERT. M. sent. 4,49,4 p. 669[b],32 anima de se obscura est dupliciter ..., ergo duplici indiget -o, si debeat fieri beata.

glorificator, -oris *m.* **1** *qui glorificat – Verherrlicher:* TRANSL. Libor. I 1 qui *(Spiritus paraclitus)* ... ipsius sanctitatis per miracula index et -r existit. **2** *qui clarificat – Verklärer:* EBERH. BAMB. epist. 16 p. 563[B] qua *(reverentia)* Deum tanquam creatorem et -em suum recognoscit et diligit *Christus.* ALBERT. M. mul. fort. (ed. Borgnet XVIII. 1893. p. 171[b],46) Christus -r animae. CONR. SAXO spec. 6 p. 257,2 si omnium sanctorum corpora ... Deus glorificabit, quanto magis corpus illud, quod ipsum -em omnium corporum genuit. *al.* **3** *de confessore Dei i. qui laudat – einer der lobpreist:* CARM. de gener. Christi 910 factus *Iudas (i. Christus)* confessor (gloss.: vel laudator) Patris, hoc est -r (gloss. *in marg.*: hęc est confessio laudis).

***glorifice** *v.* glorificus.

glorifico, -avi, -atum, -are. *usu refl.: l.50.p.737,27. partic. perf. usu adi.: p.737,36; subst.: p.737,26.*

1 *sensu originario:* **a** *honorificare, extollere, magnificare – ehren, auszeichnen, hochhalten:* **α** *in univ.:* BEDA hist. eccl. 1,32 p. 67,21 temporalibus ... honoribus regem -are. RUODLIEB IV 111 sibimet servit *comes* gladium ..., ut nullus noceat, quem rex sic -bat. DONIZO Mathild. 2,1273 -at cesar donis et eam vice versa. *al.* **β** *colere, adorare – verehren:* HROTSV. Agn. 291 -are Deum stultus quia spreverat *iuvenis* illum, gloria tristifico cuius praefulget in antro. DIPL. Constantiae 52 p. 167,3 hoc ... putavi iustum et acceptabile, quatinus Deus colatur et -etur sicuti prius. **γ** *fovere, exaltare – fördern, erhöhen:* DIPL. Otton. I. 195 aeclesiam Dei ... cupimus ... rebus ... proprietatis nostrae augmentare, ditare et -are. WIDUK. gest. 1,17 maximum ei *(Heinrico)* ... studium erat in -ando gentem suam. METELL. exp. Hieros. 5,726 pontificem legere sacroque loco statuere, cui sustentando seu templo -ando rerum cunctarum decimas tribuere suarum. *al.* **δ** *exornare – schmücken, verschönern:* FORM. Salisb. II 2,17 per vestros *(sc. alterius coenobii)* magistros -ta est et decorata domus nostra. SEDUL. SCOT. carm. app. 2,46 carmina musidica ... ludifero sensu aedificata colit *Gunther*, concinit et miras modolatis cantibus odas dulcisona voce -ta (glorifera *var. l.; sc. carmina?*) Deo. **ε** *refl. i. q. sibi gloriam, famam acquirere – sich Ruhm erwerben:* NADDA Cyriac. I 14,8 qui *(principes Romanorum)* se palma victorie et sapientie illustratione super orbem terrarum -bant. **b** *laudare, laudibus efferre, praedicare – loben, preisen, rühmen:* **α** *de Deo, sanctis sim.:* ALDH. virg. I p. 228,27 Christi virginibus ... non solum corporalis pudicitiae praeconio celebrandis, ... verum etiam spiritalis castimoniae gratia -andis. WILLIB. Bonif. 8 p. 55,5 alii ... pristina dediti salute laudantes -ant Deum. HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,5 quasi uno ore psallentes -bant *comitantes* Deum. RUD. FULD. mirac. 2 p. 331,15 gratias agens Deo et merita sancti Alexandri -ans *puella*. CONSUET. Marb. 282 ubi fratres in unum -ant Deum, ibi dabit Dominus benedictionem *(spectat ad Vulg. psalm. 5,12sq.). saepe.* **β** *de actibus caritatis:* LIUTG. Greg. 13 p. 77,37 opus elemosinarum ab ipso Domino ... ordinatum est ... et omnes scripturae sanctae ... hoc opus salutiferum laudant et -ant. **γ** *de hominibus:* CHRON. Cosmae cont. II a. 1158 p. 161,14 gloriosus rex et vere -andus Wladizlaus. **δ** *de rebus saecularibus (in malam partem):* WALAHFR. Wett. 332 magna sacerdotum ... pars ... pomposis fercula mensis -are parant, animarum lucra relinquunt. **ε** *celebrare – feiern:* WALAHFR. carm. 62,2 iustum erat adventum dominorum munere cunctos -are novo laudibus et variis. *applaudere – bejubeln:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 288,21 quem *(regem)* totis regie honorificentie insignibus et laudamentis gloriossissime satis salutatum et -tum (gratificatum *var. l.*) ... magnificabant et ve-

nerati sunt *(sc. Saxones). v. et p.735,70.* **c** *gloriosum facere, in gloria (aeterna) ponere – verherrlichen, zur (ewigen) Herrlichkeit führen:* **α** *de hominibus:* WILLIB. Bonif. 8 p. 55,9 qui *(Deus)* suum dignatus est servum ... quadragesimo peregrinationis eius anno revoluto -are. DIPL. Heinr. II. 504 p. 645, 27 ex acceptis *(sc. a Deo)* ... aut condempnabimur aut -bimur. WIPO gest. 3 p. 22,12 Deus Abraam servum suum temptavit et temptatum -vit. *saepius.* **β** *de Deo, Maria:* ARBEO Corb. prol. p. 189,8 quod in suis -tus Deus sit sanctis. HRABAN. epist. 21 p. 427,38 ut ... -etur ... Deus per omnia in omnibus. WALAHFR. carm. 20,12 mater ... virgo perennis permanet a nato -ta suo. *al.* **γ** *de rebus, locis sim.:* ALDH. virg. I 30 p. 269,15 quatenus supernorum convivia ... muneribus de terreno nundinarum mercatu allatis gratulabunda -rentur. LIUTG. Greg. 5 p. 72,16 -are ... locum *(sc. sepulturae sancti Dei).* HROTSV. Dion. 264 ut ... in tumulo laetentur mortua membra signorum titulis crebro -ta (-te *var. l.*) coruscis. *al. v. et p.738,6. alch. de substantiis (in imag.):* Ps. AVIC. lap. p. 634[b],44 mortui ... cum resurgunt, ... amplius non moriuntur, sed ad vitam -antur immortalem sine termino duraturam. **d** *clarificare – verklären:* GODESC. SAXO theol. 23 p. 326,13 cum illa Christi caro resurgens de sepulchro ita -ta sit, ut *eqs.* p. 335,22 aliud ... corpus Domini, quod -tum sedet ad dexteram Dei, ... et tamen naturaliter unum est *eqs. al. v. et p.735,53.736,17. partic. perf. usu subst. pro titulo homiliae:* LIBER tram. 72 p. 107,19 ex homeliis beati Augustini '-tum (-tus *var. l.*) a patre' prima et secunda nocturna <legatur>. **e** *refl. i. q. gloriari, se iactare – sich rühmen, prahlen:* PETR. CRASS. def. 4 p. 438,33 ne, qui se Paterinos appellant, de legum sacrario aliqua de improviso expediant capitula, quibus se -ando meam obtundant temeritatem. ANON. miseric. 28 -ant *homines mendaces* se solvere ventrem illius, qui non potest ire ad latrinas ..., cum glandibus *eqs.* **2** *censere, probare – beschließen, billigen (cf. p.735,5):* ALBERT. M. pol. 5,6,11 p. 499[b],10 quod omnium filii ... assuescant ad ordinem politiae vivere, quia sine hoc nullus profectus est utilissimarum legum ab omni -tarum (*p. 1310[a],15* συνδεδοξασμένων).

adi. **1. glorificandus,** -a, -um. *almificus, beatificus – segensreich, beglückend:* HRABAN. carm. 81,22 sacerdotis Domini laetissima crescit paucis ex granis -a seges. SOLIMARIUS 147 devoto pectore miles -a sui coluit natalia regis.

2. glorificatus, -a, -um. *in gloria (aeterna) constitutus, clarificatus – verherrlicht, verklärt:* CATAL. biblioth. Lauresh. p. 103,18 de vultu Moysi -o et de velamine, quod ponebat in facię. TRIUMPH. Remacli p. 457,48 coram -o patroni nostri corpore. ALBERT. M. resurr. 51 p. 267,22sqq. vis oculi nonglorificati ... non proportionatur ... lumini, quod resplendet a corpore -o (glorioso, gloria *var. l.*). HUGO RIPELIN compend. 2,29 p. 61[a],41 in corpore -o ipsius *(animae)* beatitudo ampliatur. *saepius.*

subst. **1. glorificans,** -antis *n. quod ad clarificationem pertinet – die Verklärung Betreffendes:* ALBERT. M. sent. 1,3,21 p. 122[a],2 ipse *(Bernardus)* enumerat -ia potius quam creantia.

2. glorificatus, -i *m. qui clarificatus, in gloria (aeterna) constitutus est – einer der verherrlicht ist, die (ewige) Herrlichkeit erlangt hat:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 492,19 sempiternaliter praescitos et praedestinatos, iustificatos et -os custodit et servat piissimus pater. CHART. Port. 191 (a. 1266) super omnium -orum suffragiis meritum gloriose virginis preminenter eminet.

adv. ***glorificanter.** *cum gloria – glorreich:* WIDR. (?) Gerh. I 18 p. 500,53 temptatus est ... corporis egritudine, per quam Deus omnipotens -r declaratus est in suae virtutis maiestate. *cf.* conglorifico.

glorificus, -a, -um. *qui gloriam affert, gloria plenus, gloriosus – ruhmvoll, -reich, herrlich, glorreich:* **1** *in univ.:* SEDUL. SCOT. carm. II 26,14 gratia celsithroni nobis concessit ab astris ... -um ... ducem. POETA SAXO 3,487 rex iussit, ut ad se -o presul deductus honore veniret. RANGER. carm. 672 fiant portae pro portis spirituales, ut rex -us ingrediatur eas (*spectat ad Vulg. psalm. 23,7* rex gloriae). METELL. Quir. 37,2 querebat urbem -am crucis *(i. Hierosolymam)* preclara gentis copia Noricę. **2** *in titulo sim.:* EPIST. Wisig. 10 p. 677,6 -e princeps. STEPH. Wilfr. 50 p. 244,15 -ae sedis responsa expectantes *(sc. episcopus cum presbyteris).* **3** *glorificatus – verherrlicht:* HRABAN. hom. I 70 p. 132[A] ubi *(sc. Hierosolymis)* fuerat *crux* membris Dominicis aptata supplicio, ibidem -a veneraretur a populo (*cf.* HUGO FLAV. chron. 1 p. 298,35 glorificata veneraretur a populis). EPITAPH. var. II 60,2 sponsa redemptoris iacet hic tumulata Ruothildis, sursum -a tripudians anima. **4** *venerabilis, honorabilis – verehrungs-, ehrwürdig:* CHRON. reg. cont. IV a. 1236 p. 268,24 ad memoriam sancte vidue Elisabeth, cuius -um *(var. l.* honorificium *[sic])* corpus ad capsam auream est translatum. **5** *beatificus, beatificans – segensreich, seligmachend:* BENZO ad Heinr. IV. 7,7 p. 648,9 o Eusebi, huic *(Theodosio)* precare patriam -am. METELL. Quir. 46,39 hausit *peregrinus* -ę munera gratię almi laude Quirini.

adv. ***glorifice.** **1** *gloriose – ruhmvoll, -reich:* CHART. Traiect. 506 p. 452,13 (a. 1181) ut singulorum ... memoria ... -e in evum permaneat. **2** *sollemniter, magno apparatu – feierlich, prunkvoll:* POETA SAXO 4,153 -e ... celebrato tempore sancto. DIPL. Heinr. II. 93 p. 117,12 Henricus ... rex a Deo coronatus et ab omni plebe in regnum -e exaltatus.

1. *glorio, -onis *m.* (gloriari) *gloriator – Prahler:* ARNULF. delic. 169 nosse quod ignorat, stolidus se -o iactat.

2. glorio *v.* 1. glorior.

gloriola, -ae *f. confunditur c.* gloriosa: *l. 46. 49. 52.* **1** *gloria, fama, honor, claritas – Ruhm, Ansehen, Ehre, Herrlichkeit:* **a** *proprie:* **α** *de hominibus eorumque gestis saecularibus (in malam partem):* ARNULF. delic. 431 -am (gloria iam *cod. Turic.*) cultus philopompo prestat honorus: intumet ornatu fetus precordia fastu. **β** *de hominibus eorumque gestis christiana fide instructis:* AGIUS epic. Hath. 718 vestram ... matrem omnibus ... excolite *(sc. sorores)* obsequiis: hoc Domini iussum, ... hoc nostis vestram affore -am. HROTSV. Gong. 272 sortitus tantam es ... -am. *ibid. al.* **γ** *de plantis:* HROTSV. Mar. 797 tibi *(sc. palmae)* -am ... confero tantam, ut ... summi dicaris palma triumphi. **δ** *de maiestate Dei:* HROTSV. Gong. 294 nostris voluisti *(sc. Deus)* credere terris indicium magnae nobile -ae. **b** *meton.:* **α** *actio laude, gloria digna – ruhmvolle, glorreiche Handlung:* HROTSV. asc. 13 pro nobis animam deponens *Christus* in cruce ... necnon -a surgentis rite peracta *eqs.* **β** *dignitas, locus (honoratus) – Würde, Ehrenstellung, -amt:* THIOFR. flor. 2,7 l. 16 in Dominico bello ... non quęruntur dignitates et -ę, sed *eqs.* **γ** *apparatus, splendor – Prunk, Glanz:* RADBOD. Bonif. 3 que nimirum ornamenta quandam -am (gloriosam *1 a. corr.*) hominibus foris ostenderent, nisi *eqs.* **δ** *decus, ornamentum – Zierde, Schmuck(stück):* HERBORD. Ott. 1,36 p. 40,2 alias ... species, -as (gloriosas *var. l.*) et res pulchras emens. *in malam partem fere i. q. nugae, inania – etwa: Tand, Blendwerk, Nichtigkeit:* RADBOD. Mart. praef. p. 1240,37 si Tullium Platonemve ratiocinantes audires, ex istis verborum -as (gloriosas *var. l.*) quasi quosdam ex prato flores carperes. *abund. in iunctura* vana -a: GESTA Trud. cont. I 8,19 quoscumque ... fratrum laicorum videbat amicitias et confabulationes et has illasque vanas -as proclivius appetere. **2** *laudis spes, amor, cupiditas – Ruhmstreben:* **a** *in univ.:* ARNOLD. RATISB. Emm. praef. p. 546,34 absterritus subduxi me, quibus eatenus ob -am seculi adhesi, libris paganis, et saniore consilio inplicabar divinis (*sim.* 2,21). **b** *superbia, vanitas – Aufgeblasenheit, Überheblichkeit, Eitelkeit:* CAES. HEIST. mirac. I 1,36 quosdam ... ad conversionem venire videmus cum quadam -a et ostensione saeculari. hom. exc. 37 mox ex ipsa gracia *(sc. lacrimis devotionis)* menti eius *(monachi)* suborta est quedam -a-, ita ut diceret: '*eqs.*'

1. glorior, -atus sum, -ari *vel rarius* **glorio,** -avi, -atum, -are. *indic. imperf.* -ieba(r): *p.739,7. adde* CASUS Geng. p. 102,11.

1 *depon. vel intrans. i. q. gloriam sibi vindicare, de se praedicare – sich rühmen, sich preisen:* **a** *in univ.:* PIRMIN. (?) scar. 27 p. 106,7 absit mihi -are (-ari *var. l.; Vulg. Gal. 6, 14*). HROTSV. Gall. II 5,2 imperatores Constantinus, Constans et Constantius ... -bantur se servos esse Christi. CARM. Bur.

[Leithe-Jasper]

174, 3,4 semper in te *(sc. amica)* -or. *saepius.* **b** *in malam partem i. q. se iactare, se effere – sich brüsten, prahlen, angeben:* ARBEO Emm. 28 p. 68,5 ubi tam eminentia eius *(domini Lantperthi)* edificia caeteris praeminebant, in quibus suae confusionis -bat (-batur *var. l.*). FORM. Senon. II add. 4,3 sic respondere iussi stulto, ut confundatur <et> stultum grado numquam presumat -are. EKKEH. IV. cas. 10 p. 34,4 -ebatur *Salomon* inter cętera de muneribus regis Arnoldi . . ., nam . . . laudis avidissimus . . . erat. ADAM gest. 1,19 hunc *(Leudericum)* . . . tradunt superbum fuisse . . ., quia se aliquando custodem, aliquando pastorem Bremensis ecclesiae -batur. *saepe. de animalibus:* ALBERT. M. animal. 22,46 dicitur *chymera* in vestitu -ari, quando pretiosis induitur. 23,115 qui *(sc. gallorum)* superat, . . . erigit caput et caudam -ndo de victoria. **c** *gaudere, gratulari – sich freuen, jubeln (über):* PASS. Kil. I 13 omnes pariter -antes et gaudentes. CHART. march. Misn. II 547 ne . . . fratres . . . graventur, sed . . . ab omni infestatione et perturbatione . . . securos se esse -entur. *spectat ad malevolentiam:* FORM. Sangall. II 27 ut . . . de nostra dissensione . . . nec adversarii vel extranei de regni nostri defectu vel casu -entur. RUOTG. Brun. 20 p. 20,6 quantum perversi de bonorum pernicie -entur. **d** *florere, delectari – blühen (in), sich erfreuen (an):* DIPL. Otton. III. 385 p. 814,35 quatenus . . . temporalis imperii -etur honore atque . . . bravium ęternę mereatur adipisci coronę. EPIST. Meginh. 31 te *(sc. fratrem)* . . . integra valitudine, quę Spire rara avis est, -ari. DIPL. Constantiae 34 p. 108, 33 ut imperialis <poten>tie communite presidio tam in se quam in rebus et tenimentis earum et quiete . . . et securitate . . . -entur *ecclesiae etc.* **2** *(medio)pass. i. q. magnificari, honorificari – gerühmt, geehrt werden:* **a** *in univ.:* ANNAL. Xant. a. 865 temerarias . . . episcopi conscriptiones Nicolao papae . . . remiserunt . . . promittentes se . . . velle aequaliter -ari in locis suis ceu ipse in Roma *eqs.* **b** *glorificari – verherrlicht werden:* HROTSV. Cal. 8,2 nomen meum *(sc. Dei)* in his *(sc. sanctis)* debet -ari. Gall. I 13,7 qui regnat et -atur in unitate trinitatis. ORD. coron. imp. 11,7 cum rege regum -eris *(sc. coronatus)* per evum. 14,42 ut cum iocunditate et leticia eterno -etur *(sc. coronatus)* in regno. *al. c. notione triumphandi:* CARM. Bur. 43,4,3 princeps tenebrarum se sentit -ari orbis fluxa *eqs.*

adv. ***glorianter.** **1** *gloriose – ruhmvoll, glorreich:* **a** *in univ.:* BEBO ad Heinr. II. 1 p. 488,3 tot anxietatibus . . . divino adiutorio -r ereptus, cave *(sc. caesar)* tamen sapienter in posterum. BERTH. chron. B a. 1079 p. 346,16 ipse *(rex Rudolfus)* in Saxoniam suam cum suis -r remeavit. a. 1080 p. 378,16 patriam suam unusquisque non -r multum repetiverunt. CHRON. Camer. 3,1 qui *(dominus Gerardus)* acceptis . . . episcopalibus insigniis -r rediit. *saepius.* **b** *honorabiliter, honorate – ehrenvoll, in Ehren:* PASS. Adalb. Prag. 1 (MGScript. XV p. 706,11; s. XI.in.) intra semet ipsum tam -r sese in populo haberi detestando ac de hac gloria exui ambiens *eqs.* **c** *sollemniter – feierlich:* CHRON. Pol. 1,6 p. 19,13 non est dignum tantum ac virum talem . . . comitem nominari, sed in regale solium -r redimitum diademate sublimari. **2** *iactanter – prahlerisch, großsprecherisch:* ANNAL. Hamb. a. 1177 Iordanus dapifer -r dixit duci: 'domine, corona imperii ad pedes vestros venit, adhuc in capud vestrum ascendet' (*cf.* BURCH. URSB. chron. p. 54,4 superbe dixisse).

2. glorior *v.* chloreus. **gloriose** *v.* gloriosus.

***gloriositas,** -atis *f. claritas – Herrlichkeit:* ALBERT. M. miss. prol. 7 p. 5,3 de admiratione et -e dicit psalmista: 'mirabilis Deus in sanctis suis *(Vulg. psalm. 67,36)*.'

gloriosus, -a, -um. *script. et form.:* cl-o(us): *p. 740,4. sing. masc.: gen.* -e: *p.740,1. dat.* -e: *p.740,2.*

gloria plenus, glorificus, venerabilis, praeclarus – ruhmvoll, glorreich, verehrenswürdig, herrlich: **I** *in univ.:* **A** *usu saeculari:* **1** *de personis:* **a** *in univ.:* RIMB. Anscar. 3 p. 21,19 quem *(imperatorem)* ipse antea in magna potentia -um viderat. WIDUK. gest. 1 praef. p. 1,13 ex optima et -issima melior -iorque efficiaris *(sc. Mathilda imperatoris filia). al.* **b** *in allocutione vel titulo honorifico:* **α** *de regibus, imperatoribus sim.:* LEG. Burgund. const. I praef. p. 29,8 vir -issimus Gundobadus rex Burgundionum. TRAD. Patav. 6 temporibus -issime (-issimi *var. l.*) ducis Tassiloni. FORM. Senon. I 44 precellentissimo domno illo -e rege ego ancilla vestra ultissima. DIPL. Heinr. I. 9 a -o . . . Karolo imperatore (25 -issimo). ACTA reg. Burgund. 68 per consenciente dumni et cl-oissimi Chunradi regis. DIPL. Conr. III. 6 p. 12,27 regina. CHART. Babenb. 448 cum . . . marchione de Baden -o. *persaepe. v. et p. 732,41. per enallagen:* FORM. Sal. Merk. 61 p. 262,2 quasi omnes nos ad -issimas pedes vestros prostrati iacerimus. **β** *de episcopis, papa sim. (de abbatissa: l.11):* GODESC. SAXO theol. 1 p. 85,23 -us Gregorius papa sanctissimus. AGIUS vita Hath. 27 mater -issima. TRAD. Frising. 1062 episcopus. RUOTG. Brun. 17 presul. *saepe.* **γ** *usu vario:* AMALAR. cod. expos. I 3,2 iam . . ., -e sacerdos, angelicis vocibus interfuisti *eqs. (spectat ad Vulg. Luc. 2,13sq.).* DIPL. Otton. I. 340 p. 465,23 domnus Ursus -us iudex civitatis Ferariensis. *de loco personato:* WALAHFR. carm. 75,14,3 vale, -a mater *(i. Augia)*, in aevum. **2** *de rebus:* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,1,1 confirmationem -a serenitatis nostre renotatione inpressimus. WIDUK. gest. 2 praef. p. 61,12 -a tuae *(sc. Mathildae)* clementiae lenitate. OTTO FRISING. gest. 2,29 p. 135,18 munificentia. **b** *de factis (de temporibus: l.23):* RUOTG. Brun. 35 p. 36,28 expedire . . . -issimum imperatoris triumphum. ORD. coron. imp. 8,12 post -a huius imperii tempora. BRUNO MAGD. bell. 94 maluit *rex* . . . -am . . . habere contumeliam quam periculosam . . . adquirere gloriam. OTTO FRISING. gest. 1,3 -a . . . opera. 2,32 p. 140,32 rex . . . imperii coronam accepit . . . cunctis . . . Deum . . . super tam -o facto glorificantibus. *saepe.* **c** *de memoria mortuorum:* LEG. Burgund. const. I 89,1 unde . . . -ae memoriae patris nostri edictum processerat. VITA Lupi Trec. 1 (MGMer. VII p. 295,21) cui *(patruo)* -ae memoriae Pimeniolam . . . matrimonium fuit. RIMB. Anscar. 12 p. 33,22. **B** *usu christiano:* **1** *de personis:* **a** *de Deo:* HRABAN. carm. 39,8,4 unum Deum praedico, salva fide in personis tribus -issimum *eqs.* ALBERT. M. metaph. 5,4,2 p. 274,16 omnis res est tres et per numerum ternarium Deus magnificatur -us. *v. et l.52.* **b** *de angelis:* HRABAN. carm. 39,14,6 bonos creavit angelos . . ., potestates et cherubin, -a et seraphin. RUP. TUIT. vict. 1,26 p. 39,32 archangelus. 1,28 p. 42,8 unde sint facti *angeli*, qui tam -i sunt et splendidi. **c** *de Maria:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 151 -issima virgo Dei genitrix Maria. CHART. Raitenh. 152 p. 133,7 pro reverencia Iesu Christi et -e matris sue sancte Marie. *saepe.* **d** *de sanctis:* ARBEO Emm. 19 -us martyr. HROTSV. Gall. II 9,1 -i testes Christi, Iohannes et Paule. CONSUET. Marb. 251 de festivitate . . . -issimi Augustini. *saepius.* **2** *de rebus:* **a** *usu vario:* WILLIB. Bonif. 4 p. 17,8 -a martyrii testificatio. TRAD. Frising. 496 de eterna -a mercede. HRABAN. carm. 39,81,1 altithronus -o rex sedebit in solio. CONST. Constant. 154 mirum est hoc valde et -um, in terra ligare et solvere et in caelo ligatum et solutum esse. RUOTG. Brun. 31 quorum *(martyrum)* gesta sunt permagnifica, merita -a. *saepe. usu subst.:* RATHER. (?) Donat. 1,2 qui *(Deus)* . . . eo -ior predicatur, quo in fragilioribus -iora sepissime operatur. STEPH. COL. Maurin. 9 (5) magnis maiora, -is succedunt -iora. **b** *in salutatione epistulae:* LULL. epist. 37 reverentissimo fratri . . . -am divinae sospitatis salutem. **c** *in nomine campanae (de re v. Die Musik in Gesch. u. Gegenw. 5. 1989. p. 290; cf. l.39):* CHART. episc. Wirz. III 17 p. 29,28 (a. 1250) in omnibus festis, quando campana maior, que -a *(sc. Maria)* dicitur, est pulsanda.

II *c. colore quodam:* **A** *magnificus – großartig:* **1** *clarus, famosus – berühmt, angesehen:* **a** *de hominibus:* ALFAN. premn. phys. 3,38 p. 58 ut quibusdam -is (*PG 40,608A* τῶν ἐνδόξων) videtur viris. RUP. TUIT. vict. 4,24 p. 147,29 ille *(Salomon)* temporali gloria delectatus et apud homines volens haberi -us leve seu mediocre bonum petivit. *al.* **b** *de fluvio:* GESTA Font. p. 7,9 maximus fluviorum Geon . . . commertiis navium -us, habundantia piscium praestantissimus. **2** *gravis – bedeutend, würdevoll:* NOTKER. BALB. gest. 1,32 ut per hoc -ior appareret, sponte . . . in conspectu . . . regis et procerum eius evangelium . . . legere praesumpsit *diaconus.* **3** *grandis – stattlich:* VITA Goar. 1 hic erat vir -us aspectuque decorus. WIPO gest. 40 p. 61,25 (vs.) -us *(sc. imperator Conradus)* in

[Leithe-Jasper]

persona, pulcher sua sub corona. **4** *pretiosus, splendidus – prächtig, prunkvoll:* HUGEB. Wynneb. 2 p. 108,9 -am intraverunt basilicam sancti Petri. Willib. 4 p. 98,31 domus. TRANSL. Marci in Aug. 14 vidi ... sanctum Marcum ... in nuda petra, veste tamen -a. CONSUET. Vird. 19 post vesperas stagnabitur ad missam, namque custodes tot annisu coenobium reddent -um. *al.* **5** *sollemnis, sublimis – feierlich, erhaben:* AMALAR. ord. antiph. 16,1 vidi cantores ... vespertinalem synaxim ante diem alicuius solempnitatis celebriore cantu et -iore celebrare quam *eqs.* 30,15 cum -a frequentatione alleluia. 52capit. de -o officio. **B** *glorians, laudans – rühmend, preisend:* HUGEB. Wynneb. 1 ad aliis ... -is (-ę *var. l.*) vitae conloquiis properando. **C** *exsultans, iubilans – frohlockend, jubilierend:* CARM. Cantabr. A 10,7,2 volitando scandit *philomela* alta arborum cacumina, -a valde facta veris pro letitia ac festiva natis gliscit sibilare carmina. **D** *ambitiosus, superbus – stolz, hochmütig:* **1** *in univ.:* WIDUK. gest. 2,6 Saxones imperio regis facti -i. *usu subst.:* WIPO gest. 2 p. 20,17 merito praecessit *Chuono* huius mundi -os, cui regina virtutum *(i. humilitas)* adhaerebat *(spectat ad Vulg. prov. 15,33).* **2** *vanus, inanis – nichtig, eitel:* EPIST. Col. 7 p. 250,6 observemus, quos ... rabies insani furoris exagitat, desiderium -um opinionis inflammat. **E** *almificus – segensreich:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 296,18 Dominus Deus noster secundum suam humanitatem pro nobis hodie -issimas manus suas dignanter extendendo ... dignetur *eqs.* DIPL. Loth. II. 35 quatinus ... nobis ... beati ... Willibrordi -is interventionibus divina propiciatio gloriosius cumuletur. EPIST. Col. 4 p. 246,3 sancti Petri ... interventione -a. **F** *glorificatus – verherrlicht:* **1** *in univ.:* ERMENR. Sval. 8 est Dominus ... -us in electis suis. **2** *clarificatus – verklärt:* RADBERT. corp. Dom. 9,208 ad participationem -i corporis et sanguinis Domini. ALBERT. M. sent. 4,44,17 p. 568a,9 corpora -a erunt incorruptibilia. *ibid. al.* **3** *sacer – heilig:* CONSUET. Trev. 9 accipit *infirmus* -am corporis et sanguinis communionem.

adv. **gloriose.** **1** *cum gloria, honorifice, cum claritate – mit Ruhm, glorreich, ruhm-, ehrenvoll, herrlich:* **a** *usu saeculari (in imag.: l.39):* ERMENR. ad Grim. 8 p. 542,1 in quibus *(sc. quadrigis virtutum)* te -e equitantem miramur. WIDUK. gest. 3,46 p. 127,19 melius bello ..., milites mei, -e moriamur quam *eqs.* BURCH. URSB. chron. p. 91,3 a Hainrico ... marscalco ob vindictam domini sui -e fuit interfectus *Otto palatinus. al.* **b** *usu christiano (spectat ad remunerationem, beatitudinem caelestem):* RIMB. Anscar. 34 p. 66,17 in die resurrectionis omnium -e et feliciter regna penetrabit caelorum. HINCM. Remig. 23 p. 319,17 ad ... martyrum consortium confessor Domini pretiosus post mortem corporis -e pervenit. RATHER. prael. 6 l. 843 perenni remunerationis bravio -e diteris. *saepius.* **2** *praeclare, magnifice – vortrefflich, großartig:* CONST. Constant. 168 amplius quam nostrum imperium et terrenum thronum sedem sacratissimam beati Petri -e exaltari. DIPL. Frid. I. 356 p. 199,20 cum ... honorem et gloriam imperii atque statum rei publicę ipsi *(Pisani)* pre ceteris -e semper adauxerint. *al. v. et l.28.* **3** *splendide, pompose, sumptuose – prunkvoll, prächtig, aufwendig:* DIPL. Heinr. IV. 489 p. 666, 32 ecclesiam Spirensem a nostris parentibus ... et a nobis -e constructam veneramur. CHART. Merseb. 262 cum ... hospitale pauperum infirmorum ... de novo -e construatur. **4** *sollemniter, festive – feierlich, festlich:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,27 l. 15 publicam missam iniit et ... -e peregit. BERTH. chron. B a. 1078 p. 313,14 Ruodolfus rex ... nativitatem Domini ... -issime celebravit. p. 324,16 -e pascha egit. CHART. Carinth. V 292 cum transierit de hac vita, a fratribus tolli debet ... et in cimiterio fratrum -ius sepeliri. *saepe.*

1. glorius, -a, -um. *gloriosus, iactans – stolz, prahlend:* AGNELL. lib. pont. prol. p. 142,101 eloquitur laxis qui -us oris habenis.

2. *glorius, -i *m.* (gloria) *qui gloriam affert – Bringer von Ruhm und Herrlichkeit:* EKKEH. IV. bened. I 12,19 gentibus est *Christus* lumen, Israheli -us *(spectat ad Vulg. Luc. 2,32).* *Leithe-Jasper*

1. glos, gloris *f.* *acc. sg.* -ssem: *p.742,10.* *soror mariti vel uxor fratris, affinis – Schwester des Mannes oder Frau des Bruders, Schwägerin:* EGBERT. fec. rat. 1,319 non potes uxorem, quam dicunt, ducere, -em (schol.: glos, gloris est soror uxoris *[falso, cf. notam ed.]*). CHART. Burgenl. I 116 p. 81,27 cum illustri domina regina Constantia -e nostra *(sc. Andreae regis).* CHART. Rhen. med. III 938 vineam ... accedente consensu Gude relicte ... fratris mei monasterio ... contuli, ita ..., quod ego et predicta -s mea ... vinee percipiemus fructus. ALBERT. STAD. Troil. 3,545 infelix, quanta -em *(ci. Sedgwick,* -ssem *cod.)* virtute parasti *(sc. Hector). al.*

2. glos, gloris *f.* (glorius) *gloria, beatitudo – Erhabenheit, Seligkeit:* CARM. de Bened. 121 omnipotens genitor ... vobis benedicat ... et faciet *(sc. vos)* dites caelorum -e cubantes *(cf. notam ed.).*

3. *glos, glossis *subst.* (*orig. inc.; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II/1. p. 793 s. v.* clodiu) *acc. pl.* gloces (glotes): *l.20. fascis stipularum – Strohbündel:* GERH. AUGUST. Udalr. 1, 13 l. 32 tugurium -bus tectum altaria ab imbribus et intemperiebus defendebat. AMARC. serm. 4,5 dives, multas cui reddit tribula -ces (-tes *var. l.; ni subest* γλῶχες *cf. notam ed.*).

glosa(-) *v.* glossa(-). ***glosatus** *v.* *glosso.

***glosenarius** *v.* clusenarius. *adde ad vol. II. p. 734,27:* TRAD. Patav. 935 (a. 1200/20) testes ... Fridericus Glo-us (*cf.* 1033 concessimus domino Ottoni Chlosn-o ... ortum).

***gloso** *v.* *glosso. ***glosochomum** *v.* glossocomum.

glossa (glosa), -ae *f.* (γλῶσσα) *script.:* cl-: *l.68.70. adde* CATAL. biblioth. B III p. 82,19. gloza: *l.53.p.743,10. al.*

1 *lingua – Zunge:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* GLOSS. med. cod. Petropol. p. 272,1 dic, ... quid -a (gloss.: lingua nervosa atque carnosa), geosis *(sc. significet).* DYASC. p. 36b arnoglossos ... nomen sumpsit ad similitudinem agnine lingue, nam Greci arion agnum appellant, glosam linguam. **β** *compos. in nominibus herbarum: cf.* agnaglossa, arnoglossa, buglossa, cynoglossa. **b** *meton.:* **α** *sermo – Sprache:* AMALAR. ad Hild. p. 344,24 humiliore glosa Latina aperte ieiunium demonstratur in absentia alleluia. **β** *dictum, verbum, sententia – (Merk-)-Spruch, Wort:* EGBERT. fec. rat. 1,341 schol.: iste versiculus glosa est. ALBERT. STAD. chron. a. 1246 p. 370,42 (epist. sultani) dicit glosa: 'laus Deo soli *eqs.*' ANON. mus. Sowa 1,1 p. 116, 18 cernere quas *(differentias)* poteris, si glose dogmata queris. 2 p. 188,40 sex sunt species adinvente, sicut glosarum sententia superius declaravit. *ibid. al.* **γ** *contradictio – Widerspruch:* CONFL. rosae et violae (ArchStudNeuSprach. 90. 1893. p. 155, 63) quidquid de te *(sc. rosa)* dicitur, tene sine glosa. **2** *interpretatio verbi, conversio verbi – Worterklärung, -übersetzung, 'Glosse':* **a** *in univ.:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 378, 3 'vador' ..., id est 'fidedico', quia subobscura glosa est, planius aperiendum censeo. CARM. Cent. 171,2,1 incipiunt parvae glosae de diversis libris excerptae. PONTIF. Rom.-Germ. 111tit. ⌞de verbis Grecis baptisterii, quomodo vertantur in Latinum⌟ (glosae baptisterii *D*). FORTOLF. rhythmimach. 871 qui grece parallelepipedus vocatur, sed Latina -a non uniformiter exprimi potest, nisi quod *eqs.* CATAL. biblioth. A I 75 p. 411,35 glozas dictionum veteris et novi testamenti. *al. huc spectare possunt etiam exempla infra (e. g. l.66.68.72. p.743,2) allata.* **b** *in titulo libri ('Glossar'):* **α** *locut.* liber -arum: CATAL. biblioth. A I 16 p. 75,31 (s. IX. med.) liber glosarum in volumine I. 94 I liber -arum. *ibid. al.* **β** *sing. sensu collectivo:* CATAL. biblioth. A I 16 p. 75,22 (s. IX.med.) glosa Graecorum verborum in volumine I. 91 glosa I. CARM. libr. III A 5,1 (MGPoet. V p. 669) Adallioz glosam tibi, Heripato, dat istam. **3** *interpretatio (textus), adnotatio, explanatio – (Text-)Erklärung, Anmerkung, Kommentar (spectare possunt interdum [e. g. l.66.68. 72. p.743,2] exempla ad l.44sqq.):* **a** *in univ.:* CARM. var. I 9,1,14 glosam veteris et novi testamenti posuit *archidiaconus.* CARM. cent. 66,1 incipiunt parvae super euangelia glosae. CATAL. biblioth. A III 3 p. 19,28 abbatissa de Nivwenburc habet psalterium cum closis. PETR. CAS. (?) chron. 3,35 p. 412,21 pantegnum, ... in quo exposuit *Constantinus Africanus*, quid medicum scire opporteat ..., closas herbarum et specierum. CHRON. Sigeb. cont. a. 1117 (MGScript. VI p. 448,17) in psalterio glosas m a r g i n a l e s atque interliniales ... ordinavit

[Weber]

Anselmus magister (CHRON. Lippold. p. 556,12 Lucas et Marcus marginalibus et interlinearibus glosis expositi. *al.*). GLOSS. Roger. I A 2,8 p. 607,1 si . . . abscindatur *mamilla,* forte patiens a vita privatur: ita dicunt glose. *persaepe. v. et vol. II. p. 1739, 49sqq.* **b** *in titulo libri:* CATAL. biblioth. A I 16 p. 80,1 (s. IX.med.) Vualafridi glosa in leviticum . . . in volumine I, . . . eiusdem glosa in septem epistolas canonicas I. CHART. episc. Hild. I 324 p. 312,10 glosas duplices in ysagogas Iohannicii et glosas in aphorismos *eqs*. CATAL. biblioth. A I 75 p. 412,4 continuas glozas super apocalipsim Iohannis. *saepe*.

glossarium (glosa-), -i *n. vel* ***glossarius** (glosa-), -i *m.* **1** *usu novato i. q. corpus glossarum – Glossensammlung, 'Glossar' (cf. ThLL. VI/2. p. 2108,64sqq.):* CATAL. biblioth. A III 82 p. 340,17 (c. 1000) duos -os. A I 4 p. 19,25 -us alphabetarius. EPIST. Reinh. 3 glosarium vestrum *(sc. prioris)* fratres Salveldenses transcribendum exceperunt. *al.* *usu attrib.:* CATAL. biblioth. A I 6 p. 20,26sq. -um librum de omni, quod vivit, sentit atque discernit, atque alium -um. **2** *commentarius – Kommentar:* CATAL. biblioth. B IV p. 18,34sq. (s. XIII.2) glosarius I, ... glosarium super Sedulium egloga. B III p. 92,28 glosarius super novum et vetus testamentum.

***glossator** (glosa-), -oris *m.* *adnotator, explanator, interpretator – Ausleger, Erklärer, Kommentator:* ARNO REICHERSB. apol. p. 27,10 catholicus ille *(Hilarius)* -r. GERHOH. glor. 7,2 p. 1097A quod sub nomine Augustini Petrus *(sc. Lombardus)*, modernus -r, intexuit suis glossis. CONR. MUR. summ. p. 167,24 glosa-es iuris canonici et civilis. *al.*

***glossatura** (glosa-), -ae *f.* *explanatio, commentarius – Erklärungswerk, Kommentar:* CATAL. biblioth. A IV 63,88 (s. XII.2) subscriptos . . . libros comparavit scriptos idem pater, hoc est continuam glosa-am psalterii dimidii talento. CATAL. biblioth. Beinw. (ed. P. Lehmann, Erforsch. d. MAs. II. p. 158,33) glosa-a in novum et vetus testamentum. (p. 159,9) tria paria glosa-ę in cantica. CHRON. Albr. a. 1115 p. 820,41 qui *(Anselmus magister)* -am interlinearem seu marginalem interruptam primus exhibuit. a. 1156 p. 843,41 qui *(Petrus Lombardus)* . . . fecit . . . -am continuam super beati Pauli epistolas . . .; et hec est in scolis illa, que dicitur maior -a. a. 1197 p. 874,30 quedam glosa-a super psalterium.

***glossatus** *v.* glosso.

glossema, -ae *f.* *adnotatio – Zusatz, 'Glosse':* FROUM. epist. 3 p. 5,21 -a novissime adiuncta profitebatur *eqs*.

***glossicus,** -a, -um. *adnotans, explanans – erläuternd, erklärend:* FROUM. epist. 17 cuius *(Boethii)* libros . . . duos conscripsi pleniterque . . . -a conscriptione depinxi.

glossis *subst.* *inflammatio linguae – Entzündung der Zunge, 'Glossitis':* AURELIUS praef. p. 482,26 encausis, -is, lutargus *(cf. ThLL. VI/2. p. 2109,28sqq.)*.

***glosso** (gloso), -avi, -atum, -are. *script.* cl-: *l.67.* *interpretari, explanare, commentari – auslegen, erklären, kommentieren:* CARM. var. III C 5,3,3 (MGPoet. V p. 648; s. X.) ICPA<EA> hunc scripsi -ans . . . libellum. IDUNG. PRUF. dial. 1, 379 Iacobus hoc, quod dixerat . . ., diligenter . . . glosat dicens: '*eqs*.' CAES. HEIST. mirac. I 4,25 p. 309,6 quem locum *(sc. Vulg. Ioh. 12,31)* ita -vit *(sc. haeresiarcha): eqs*. ALBERT. M. sent. 2,3,13 p. 85b,9 lucem in verbis Augustini -bimus pro splendore naturalium. cael. hier. 7 p. 107,7 amans movetur in amatum per amorem, qui est in ipso, ut principium talis motus, unde -andum est 'per se motu', id est ex se. *persaepe*.

adi. **glossatus,** -a, -um. *glossis instructus, explanatus – mit Glossen versehen, kommentiert (de libris):* CATAL. biblioth. A I 20 p. 88,38 psalterium optimum -um, quod . . . Grimaldus Notingo . . . episcopo . . . dedit. A IV 5 l. 58 opus Boecii de consolatione philosophie bene glosatum. A I 4 p. 19,15 duo apostoli -i. CHART. episc. Hild. I 324 p. 312,26 omnia hęc *(volumina)* glosata sunt, . . . unum psalterium non glosatum. B III p. 82,19 psalterium c-um. *persaepe. v. et vol. I. p. 766,68. III. p. 1418,3*.

***glossocomum** (glosocho-), -i *n.* (γλωσσόκομον) *arca, sarcophagus – Sarg, Sarkophag:* AGNELL. lib. pont. 26 l. 89 sciscitare eum *(presbyterum)* coepi, forsitan . . . aliquid de beati huius *(Petri)* pontificis glosochomo scisset. 163 l. 68 qui *(rami salicum)* operiebant glosochomum.

glossula (glosula), -ae *f.* *script.* gro-: *l. 18. adde* CHART. Bund. 593 p. 109,17. 1016. CHART. Ticin. 129b. **1** *interpretatio verbi – Worterklärung, Glosse:* CARM. Cent. 171,2 finiunt glosulae Miconis. **2** *interpretatio (textus), explanatio – (Text-)Erklärung, Auslegung:* CATAL. biblioth. A I 16 p. 77,7 (s. IX.med.) glosulae Gregorii in apocalipsim spiritalis intelligentiae. NOTKER. BALB. notat. 113 si -as volueris in totam divinam scripturam, sufficit tibi Hrabanus Magontiacensis archiepiscopus. MIRAC. Berch. 11 (MGScript. IV p. 488,19) Ambrosianos hymnos elucidans *Ado* -is. ALBERT. STAD. chron. a. 1248 p. 372,12 quia non haberet *(sc. papa)* vitam apostolicam et hoc probare vellet *praedicator perfidus* per quandam glosulam. **3** *additamentum, adiectio – Ergänzung, Zusatz:* CHART. Bund. 305 p. 226,38 (a. 1140) ego Guido notarius . . . hoc exemplum ex quodam scripto cum omnibus glosulis . . . exemplavi. 1127 p. 559,10 ego Guifredus notarius . . . hanc cartam tradidi et scripsi cum iamscripta grosula 'ascullis et pascullis'. *ibid. al.* **4** *sententia, proverbium – (Merk-)Spruch:* ANON. mus. Sowa praef. p. 76,17 ut textus conveniat glosule supradicte. 1 p. 136,39 quarum *(figurarum)* regula in glosulis fit expressa: *eqs*. *ibid. al.*

***glossulo** (glosulo), -atum, -are. (glossula) *adnotare – mit Zusätzen versehen (partic. perf. usu adi.):* CHART. Bund. 439 p. 337,3 (a. 1186) quod . . . visus est *Ubertus Crassus* probare . . . per quandam cartam ex diversis litteris scriptam et -tam (*sim.* p. 337,39 glosulatam).

***glotinositas** *v.* glutinositas.

glottis (glutis) *subst.* (γλωττίς) *iynx – Wendehals:* ALBERT. M. animal. 23,115 glutis avis est tarda a longitudine linguae sic dicta *(cf. Plin. nat. 10,67)*.

glottoro (clocturo, glotoro), -are. *crepitare – klappern:* ALDH. ad Acirc. 131 p. 180,3 ciconiae gratulant vel -ant (glotovar. *l.*) vel critilant. CARM. de philom. 29 -at immenso merens ciconia rostro. CARM. Bur. 132,2a,12 ciconia clocturat.

glova *v.* clova. **glovellus** *v.* globellus.

gloza *v.* glossa. ***glucies** *v.* *glutties.

glucio *v.* gluttio. **glucten** *v.* gluten.

gluctin- *v.* glutin-. **gludeno, gludino** *v.* glutino.

gluma, -ae *f.* *granum – Korn:* ALDH. virg. II 9 qui *(omnipotens Genitor)* . . . segetum -as nimbosis imbribus auges (*sim.* 225). PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,8 l. 17 super labentium glarearum -as *(sed cf. D. Norberg, L'œuvre poétique de Paulin d'Aquilée. 1979. p. 23)*. 3,10 l. 14 dissipa . . ., Iesu Christe, . . . Babyloniae parietem civitatis super refluentium positum -as harenarum.

***glumula,** -ae *f.* (gluma) **1** *(parvus) folliculus (grani) – (kleine Getreide-)Hülse, Schale:* ALDH. virg. I 19 p. 249,9 centesimi fructus . . . granigera spicarum -a germinantes. *v. et vol. II. p. 1949,8.* **2** *(parvum) granum, granulum – (kleines) Korn, Körnchen:* ALDH. ad Acirc. 2 p. 71,9 septenas spicarum -as (-a *var. l.*) fertilis culmi summitate maturescentes *eqs*.

glunis *v.* clunis. **gluppus** *v.* gluttus.

1. gluria *v.* gloria. **2. gluria** *v.* 1. clura.

glus (clus), glutis *n. (m.: l.67sqq.) form. sing.: acc.* -em: *l. 67sqq.* *abl.* -ae: *l. 59.* *abl. pro acc.: l. 62. 63.* *materia glutinosa, viscosa – klebrige Substanz, zäh(flüssig)e Masse, Leim, Bindemittel:* **1** *natur.:* ALDH. virg. I 22 p. 252,22 velut apes . . . favorum machinas tenaci -e (-ae *var. l.*) sarcientes morarum vincula nectimus. **2** *techn. et pharm.:* **a** *in univ.:* ALDH. virg. II 1387 nec -s lentescens murorum moenia pangit. RECEPT. Sangall. II 75 dracanto . . ., mirra, gumen, -e taurino . . . teris; . . . draganto, amoniaco, -e taurino . . . teris. MAPPAE CLAVIC. praef. p. 189,22sq. accipe pulverem auri et distempera cum -e ipsius pargameni, in quo debes scribere, et . . . de ipso auro cum -e scribe. **b** *ferrumen – Lot:* COMPOS. Luc. X 3 aeramenti -em (gluten *var. l.*). X 13 -em (gluten *var. l.*) aurum . . . et argentum. Y 35 de c-e auri; c-em auri ad fistulas (*cf.* MAPPAE CLAVIC. 218 gluten). β 17 hutile est *(sc. aphronitrum)* ad -em (gluten *var. l.*) auri.

gluten (gluct-, -tt-), -inis *vel* **glutinum** (gluct-, -tt-), -i *n. vel raro (p.745,32.38)* ***gluta** (-tt-), -ae *f.* *script.:* cl-:

l.32.38. adde COMPOS. Luc. U 34 *(var. l.). ibid. al.* lu-: *l.35.* glitten: HILDEG. phys. 4 praef. p. 228,22 *(var. l.).* *?*-then: *l. 15. form. sing: nom.* -ae: *l.20. acc.* -ttens: COMPOS. Luc. X 9 *(var. l.).*

materia glutinosa, viscosa – klebrige Substanz, zäh(flüssig)e Masse, Leim, Kitt, Bindemittel: **1** *proprie:* **a** *gener. et natur.:* IONAS BOB. Columb. 23 p. 235,17 suscipiens frustra *(sic)* pollicis suis salivis inlitum manui iunxit coniunctusque pollex carnis -o . . . adhaesit. ODO MAGD. herb. 744 mane solent . . . palpebrae -e quodam flegmatis astringi, valeant ut vix aperiri. URSO qual. 60 quae *(umiditas)* est -um et quasi rerum materia. *al.* ALBERT. M. animal. quaest. 3,2 p. 124,33 quarta *(sc. humiditas)* dicitur -um. *fort. add.* (*ni subest germ.* gluot, gluotphanna): HILDEG. caus. (?) 383 accipe linsamun . . . et in sartagine ut -hen coque (*cf.* phys. 1,194 in sartagine gemeyner glut). **b** *pharm., alch., medic., techn.:* **α** *in univ.:* WALAHFR. hort. 150 quae *(amphora)* piceo linitur dum -e (-ttine *var. l.*), servat . . . dona Lyaei. CHRON. Mich. 17 p. 19,24 nulla racione marmoream tabulam . . . indissolubili -o caementi compactam . . . disiungere. COMPOS. Matr. 33,4 cum effluxerit -ttae (*sim.* MAPPAE CLAVIC. 204 -n). 46,4 adicis gumme et -tte (*leg.* -n) siccum. INNOC. III. registr. 2,37 p. 63,9 per -um nove cere . . . viciose fuit *sigillum* ipsi carte coniunctum. THIETM. peregr. 3,12 que *(turres)* omnes sine cemento vel alio -e . . . sunt . . . coadunate. THADD. FLORENT. cons. 37,95 recipe . . . -ctinum. 40,67 prima substantia est pulvis, secunda -cten. NOTULAE Wilh. Cong. 923 sarcocolla -um carnis interpretatur a sarcos, quod est caro, et collis, quod est -n. *persaepe. v. et vol. II. p. 526,27. p. 1891,63.* -n casei: THEOPH. sched. 1,17 p. 16,15 componantur *(sc. tabulae altarium sive ostiorum)* -e (-o *var. l.*) casei. *ibid. al.* -n piscis: COMPOS. Luc. α 2 tolle partem de cl-a piscis. PAUL. AEGIN. cur. 140 solvens omnia piscis -is incisi infusione. THADD. FLORENT. cons. 40,93 liquefiat . . . -cten piscium. *al. v. et p.747,5.* -n taurinum: MAPPAE CLAVIC. 18 adice l-is taurini quartam partem. 63 cum -e taurino. ANTIDOT. Glasg. p. 140,21 -tten taurinum ex aqua resoluta. *al.* **β** *ferrumen – Lot:* COMPOS. Luc. U 32 de argenti c-n; argenti -n. Y 32 ad -ttam (cluttan *var. l.*) auream. Z 3 ut tepidisgat g-a de griso clabi. *al.* MAPPAE CLAVIC. 259 -n argenti et auri. 261 -n stanni. IOH. sacerd. 49 -n auri . . . optimum. ANON. tab. p. 162,27 quae *(anima corporis)* est sulphur ipsius et tinctura eius, quam vocant gemmam et -n auri. *v. et p.744,67.70.* **2** *per compar.:* WOLFHARD. Waldb. 3,6[c] curva, cui linum alienum quasi -um haeserat, manus . . . reparata est (*antea:* quasi . . . bitumen). Ps. ALCUIN. mus. p. 26[a],17 per quos *(octo tonos)* omnis modulatio quasi quodam -o sibi adhaerere videtur. EPIST. Hildeg. 230 hec *(caritas)* velut unificum -n mentes fidelium connectit. *al.* **3** *in imag.:* RADOLF. epist. 5 p. 528,27 illud mihi firmissimum visum est constare, quod studio litterarum et philosofiae -o solidatur. WALTHARIUS 815 ebori digitos circumfer *(sc. sinistra manus)* -e fixos. *al.* **4** *translate i. q. coniunctio, vinculum – Verbindung, Band:* LIUTG. Greg. 11 p. 75,21 ut pater . . . singulis *(filiis)* . . . tanto c a r i t a t i s -o (-ttino *var. l.*) iungeretur, ut *eqs.* (HINCM. divort. 11 p. 175,17. *saepius*). DUNGAL. carm. 24,5 (MGPoet. I p. 412) nec solvo stabilis -tten amoris. IOH. NEAP. Ian. 28 erant . . . quatuor sepulcra inania super invicem posita et duo hinc inde subiecta, sed sibimet uno mechanicae artis -o copulata. *al.* *de spiritu sancto:* EKKEB. SCHON. opusc. 4 p. 303,24 spiritus ex te *(sc. Iesu)*, spiritus ex patre . . . uniens ambos, utpote amborum individua connexio, unificum -n.

*?***gluticus,** -a, -um. (*cf.* glus, gluten) *?glutinosus, viscosus – ?klebrig, zäh:* DYASC. p. 168[a] mixta resine terbentine et -a malaginatibus dyaforeticis . . . miscetur *storax.*

glutinatio, -onis *f.* *script.* gluct-: *l.68.* *?indecl.: l.72.* **1** *proprie i. q. actio (con)glutinandi – das (Zusammen-)Leimen, Zusammenkleben:* **a** *gener.:* THADD. FLORENT. cons. 127, 100 fiat massa cum cera et pice sufficientibus ad gluc-em. **b** *medic. i. q. consolidatio, sanatio – (Ver-)Heilung:* ALBERT. M. veget. 6,100 est . . . ficus nutribilior ceteris fructibus et operatur -em et incisionem et subtiliationem. **2** *meton.:* **a** *gluten – Leim, Klebemittel:* COMPOS. Luc. X 14 de -o; -o lingni in aqua *(sc. composita).* α 6 dum siccaberit -o (*inde* MAPPAE CLAVIC. 123). **b** *ferrumen – Lot:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,14 p. 112[H] ex medicinis, cum quibus curantur ulcera . . ., sunt sicut limatura ferri . . . et -o auri.

glutinativus, -a, -um. *(con)glutinans, coniungens – (zusammen)klebend, zusammenfügend:* ALBERT. M. veget. 6, 112 omnes species guttarum *(sc. arboris)* . . . operationes habent stypticas et -as et exsiccativas. *ibid. al.*

glutinatorius, -a, -um. *qui (consolidando) coniungit, sanat – durch Zusammenfügung heilend:* DYASC. p. 25[b] -a est *radix agrostis* recentium vulnerum. p. 174[b] in magnis vulneribus et cruentis -a est *(sc. stibeos).* DIAETA Theod. 221 sambucus et . . . ebulus . . . desiccative virtutis sunt et -e (-a *var. l.*).

1. glutino, -avi, -atum, -are. *script.:* gludi-: *l. 42. 43.* gluden(o): *l.41.42.* -tt-: *l.68.* *partic. perf. usu adi.: l.25.40.*

I *trans. (refl.: l. 21) i. q. conglutinare, coniungere – (ver)-kleben, (klebend) verbinden, zusammenfügen:* **A** *proprie:* **1** *natur. et techn.:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* AMALAR. off. 4,3,7 ut . . . calx et terra valeat ad aedificium muri, aquae commixtione -antur. CARM. cod. Paris. (8812) 2,16 humidus aer et calido se -at igni. MAPPAE CLAVIC. 123 calefacis . . . ossa et sic -as (COMPOS. Luc. X 19 inclutinas). ANTIDOT. Glasg. p. 142, 28 -at *(sc. medicamentum)* humores. FUND. Consecr. Petri p. 130,4 in navibus de corio factis bytumine tenacissimo -tis. *absol.:* ALBERT. M. veget. 5,78 operationes . . . illae *(sc. plantis calidis attributae)* sunt . . . oppilare, -are, consolidare. *ibid. al.* **β** *per compar.:* ALDH. virg. I 35 p. 277,1 ut, quicquid . . . rimaretur *Chrysanthus*, velut visco -tum . . . in praecordiis puerilibus lentesceret. HUGEB. Willib. 4 p. 98,3 homines . . . retentis brachiis quasi -ti inherebant in feretro et non poterant movere, antequam *eqs.* HERRAND. ad Walram. (MG Lib. Lit. II p. 290,20) sicut qui fractam testam -at, lusimus operam *(cf. Vet. Lat. Sirach 22,7).* **b** *agglutinare, in unum conflare – zusammen-, verschmelzen:* MAPPAE CLAVIC. 288 p. 242,14 duae partes cineris quercini cum tertia calcis querci cum -entur bene, agitate cum aqua frigida. HERACLIUS II 2 cum . . . -tum fuerit *(sc. sulphur calidum cum vitro albo)*, extrahe ab igne. **c** *ferruminare – (ver)löten:* ALBERT. M. miner. 3,2,1 p. 76[a],14 volant ab ipso *(metallo)* partes humidae et remanent siccae non bene -tae. **2** *medic. i. q. (consolidando) sanare – heilen:* BOTAN. Sangall. 1,1 herba vitonica . . . plaga -denat (*sim.* 20,1 -inat. 27,2 -dinat). 18,7 herba centauria . . . in plaga . . . -denat. 19,1 herba genistilla . . . fistula purgat, de carnes -dinat. ODO MAGD. herb. 1870 -at herba *(sc. verbena)* recens vulnus superaddita trita. **B** *in imag.:* RHYTHM. 137,16 errore veteri diu Aquilegia caeca . . . rectam dum rennueret fidem, . . . indefessus -asti *(sc. minister Christi)* prudentia scissos. **C** *translate:* **1** *unire – verbinden, vereinen:* HUGEB. Wynneb. 4 p. 109,9 ut adminiculum . . . illo *(Bonifatio)* foret, qui carnale propinquitatis . . . copulatione illo fuerat sociatus atque -tus. FORM. Flav. 117[d] p. 487,21 si unus in oriente et alius in occidente consistat, ambo pariter orando Domino in c a r i t a t e -antur (VITA Filib. 28 [MGMer. V p. 599,12] ita -ti sunt *Audoinus et Filibertus* in vinculo caritatis, ut *eqs.*). LIUTPR. antap. 1,14 p. 16, 26 hi *(Wido et Berengarius)* . . . tanto sunt amicitiarum foedere -ti (conglutinati *var. l.*), ut *eqs.* **2** *stabilire – befestigen, errichten:* WIBALD. epist. 211 in ea caritatis gratia, quam Deus inter nos . . . -vit, permanere disponimus *(sc. Wibaldus et Anselmus episcopus).* **3** *restringere, corroborare – erstarken lassen, kräftigen, festigen:* HYMN. Sangall. 11,3 p. 126 paralytica membra -at *s. Martinus.* VITA Virg. Salisb. II 15 p. 93[a],52 qui in grabattis paralytici iacetis, ipso confortante -amini. **4** *componere, disponere – zusammenstellen, anordnen:* EUGEN. VULG. syll. 37,2,34 totius huius formae *(sc. carminis figurati)* corporis moles trecentis quindecim constat litteris, que in centum triginta quinque -antur sillabis. **5** *attingere – heranreichen (an):* AETHICUS 32,21 aedificantes *Turci* . . . cloacas subtus marmore constructas phyrram fontem -antem (-ttinantem *ed. Prinz; leg.* -antes).

II *intrans.:* **A** *coalescere – zusammenwachsen:* THEOD. CERV. chirurg. 2,42 p. 155[D] franguntur capita frustorum ossis, quod -at os cum osse iuncturae. **B** *consanescere – verheilen:*

[Weber]

ANTIDOT. Sangall. p. 84,37 emplastrum epaganu ad cicatrices -antes (*ni leg.* -andas).

subst. **glutinans,** -antis *n.* *materia viscosa, gluten – klebrige Substanz, Klebemittel:* THEOD. CERV. chirurg. 2,29 p. 153[E] line unam extremitatem eius *(panni)* cum glutino piscium et glutino corii vaccini aut gumma aut alio -e.

[2. glutino *v.* glattilo.]

***glutinositas** (glot-), -atis *f.* (glutinosus) **1** *substantia glutinosa – leimartige Konsistenz:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 369[A] quare confortat constrictivam ex viscositate et -e, diu servatur *mastix.* p. 380[D] glo-e sua fluxum rheumaticum cohibendum constringit *styrax.* URSO gloss. 62 p. 106,19 frigiditas et humiditas contrario faciunt, dum humiditas sua -e partes cohaerentius coniungit. **2** *materia glutinosa, viscosa – klebrige Substanz, zäh(flüssig)e Masse:* TRACT. de aegr. cur. p. 171,43 dragagantum temperetur cum aqua rosata, quousque fiat glutinosa; huius -e loca ulcerata liniantur vel cum hac -e misceatur pulvis amidi. IOH. IAMAT. chirurg. 9,2 cum spatula agitata tandem modicum farine apponens -is parum infunde . . ., nunc farinam, nunc -em. ALBERT. M. animal. 8,148 adducunt *apes* . . . de plantis inductis ea, in quibus est aliqua -s, et illiniunt . . . interiorem superficiem alvearis.

glutinosus (gluct-, -tt-), -a, -um. **1** *adi. i. q. viscosus, tenax – klebrig, zäh(flüssig), leimartig:* AURELIUS 13 p. 711,4 per totum corpus se diffundit *(sc. sudor cardiacorum)*, multus est hinc et pinguius, -us, lentus. ANTIDOT. Augiens. p. 53,5 electuarium . . . glutt-a flegma dissolvit. CONSTANT. AFRIC. eleph. 2,10 si de flematis est vicio, corpus -um efficitur. ALBERT. M. veget. 7,31 fortis . . . et -us *ager* et adulterinis herbis repletus non excolitur ad emundationem . . . nisi quatuor arationibus. THADD. FLORENT. cons. 40,75 secunda substantia, scilicet gluc-a, hoc modo componitur *eqs. persaepe. v. et l.17. vol. I. p. 1508,7.* **2** *subst neutr. i. q. materia viscosa – klebrige, zäh(flüssig)e Substanz:* PAUL. AEGIN. cur. 126 tingens illam *(lanam)* terebentina aut gummi aut aliquo -orum (*3,23,9* τῶν ἐχεκόλλων). ROGER. SALERN. chirurg. 1,976 quidam . . . lignum . . . in terbentina vel alio -o intingunt. ALBERT. M. meteor. 3,3,21 p. 172,59 locus . . ., unde extrahitur materia *(sc. coruscationis)*, est humidus grosso humore aquae et habens terrestre -um non de facile separabile.

adv. ***glutinose.** *tenaciter – zäh:* ALDH. ad Acirc. 5 concatenatae dilectionis viscus sacro et septiformi misteriorum numero -ius lentescit.

glutinum *v.* gluten.

***glutinus** (-tt-), -a, -um. *consanescens – ver-, abheilend:* ANTIDOT. Bamb. 53 p. 38,30 sine inflatione -ttinas plagas . . . sanat, . . . facit et adipi foras et sinus -ttinas. ANTIDOT. Glasg. p. 127,16 medicamen ad vulnera recentia et -ttina sine cicatrice.

1. glutio *v.* gluttio. **2. glutio** *v.* glutto.

glutis *v.* glottis. **glutitio** *v.* gluttitio.

1. gluto, -onis *f.* *Agrostemma Githago L. – Kornrade:* FRAGM. med. falc. 11 accipe -em. 40 tolle -em, quae inter grana nascitur. 43 testum de . . . capite calimare fac cum lima et -em pistare facias.

2. gluto *v.* glutto. **glutonum** *v.* glechon.

***glutrix** (cl-), -icis *f.* (glut[t]o) *femina gulosa – Schlemmerin (usu attrib.):* IOH. DIAC. cen. 144 Eva -x (c- *var. l.*) fert murenam.

glutt(en) *v.* gluten.

***glutties** (glucies) *subst.* (gluttire, *cf. ThLL. VI/2. p. 2119, 41sqq. s. v.* 2. gluttio) *singultus – das Schlucken, Schluckauf:* PS. HIPPOCR. phleb. 171 vena cefalica . . . fastidiat cor, levat in -cie quasi cervisia, iactat flegma, et si gluttit, paladescit corpus.

***gluttifer,** -era, -erum. *qui ganeonis est – des Schlemmers, Schlemmer-:* RHYTHM. 36,3,3 portam polorum dulcedo -a clauserat.

gluttinosus *v.* glutinosus.

gluttio (glutio, glucio), -ivi *vel* -ii, -itum, -ire. *degluttire, haurire, devorare – (hinunter)schlucken, verschlingen:* **1** *proprie:* **a** *strictius:* **α** *gener.:* ALDH. virg. II 357 dum -it piceam crudelis bestia massam. WOLFHARD. Waldb. 1,19 p. 184,14 ut vini liquorem anhelantia eius guttura glutierunt, comes ei panis affuit fames. ALBERT. M. animal. 2,92 cum . . . festinant *pisces magni* ad apprehendendam praedam et -ciendam. Matth. 12,40 p. 388,21 circa id, quod -tum est, tria . . . facit *venter* opera. *al.* *absol.:* LAMB. ARD. hist. 124 hauriendo, -ciendo et bibendo . . . dolium evacuavit *scurra. al.* **β** *medic.:* AESCULAPIUS 8 p. 12,13 glutire aut libanum aut liquiriciae succum. BOTAN. Sangall. 1,21 -cias eos *(pastillos)* cum aqua calida. RECEPT. Sangall. II 44 betonicas drag. II cum mel ieiunus glutiat. *al.* *absol.:* ANTIDOT. Cantabr. p. 167,31 sinanticus est, cui gula inflata glutire non potest. *v. et p.747,63.* **b** *latius:* **α** *(in se) recipere – (in sich) aufnehmen:* BENZO ad Heinr. IV. 6 (2) p. 526,15 Dathan -ciit cum fratre terra se aperiens *(spectat ad Vulg. psalm. 105,17).* ALBERT. M. animal. 9,132 sugit *matrix* ipsum *sperma* simul et manet aperta, donec totum -tum sit. *ibid. al. v. et l.35.* **β** *velare, amicire – um-, einhüllen:* ALBERT. M. animal. 1,326 alius *(musculus)* . . ., qui desub furcula venit et a collo et -it nodum adiutorii. **2** *in imag.:* BEBO ad Heinr. II. 1 p. 490,16 dum alios reconditi verbi dulcissima ruminatione fructificant, nolentes proferenda -ire, velut mos est miserande stulticiae; unde scribitur: thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis, stultus autem -it illud (*cf. Vulg. prov. 21,20* dissipabit). ALBERT. M. sent. 4,12,2 p. 294[b],46 quidam . . . sumunt cum difficultate poenitentiae quasi panem doloris et panem lacrymarum pro peccatis praeteritis, et illi quasi masticant diu et -unt tandem. *de morte:* HRABAN. cruc. B 21,9 quod . . . atrox *(sc. mors)* madido -verat alvo.

gluttitio (gluti-), -onis *f.* *actio hauriendi, devorandi – das (Hinunter-)Schlucken:* **1** *strictius:* ALBERT. M. animal. 1,241 per quod *(foramen)* fit glutitio cibi et potus. 1,550 ut perficiatur glutitio et vomitus. summ. theol. I 18,75 p. 789[b],13 ad veram comestionem exigitur masticatio et linguae revolutio et in corpus cibi -o. *ibid. al.* **2** *latius i. q. actio (in se) recipiendi – das (In-Sich-)Aufnehmen:* ALBERT. M. animal. 9,132 glutitio matricis, quando glutit sperma viri (*sim.* 18,64 spermatis glutitio a matrice).

***gluttius,** -i *m.* (gluttire) *haustus – Schluck (de mensura):* DYNAMID. Hippocr. 94 post acceptam potionem oportet mulsae sorbere -os (*ni leg.* gluttus) III et gargarizare.

glutto (gluto), -onis *m.* *script.* glutio: *l.53. adde* ALBERT. M. euch. 3,2,1,6 p. 285[a],31. *struct. c. gen. obi.: l.53.*

ganeo, devorator – Schlemmer, Vielfraß, Verschlinger: **1** *proprie:* **a** *in univ.:* ERCHANB. gramm. p. 71,8 comedo, qui multum potest comedere, i. e. -o vel vorax. EGBERT. fec. rat. 1,394 (schol.) raro latent vultures cadavera regionum et -es prandia seniorum. BERTH. RATISB. serm. exc. p. 19,9 vivere ut glutones. *al.* **b** *pro (cog)nomine:* **α** *hominis:* SALIMB. chron. p. 260,12 qui *(frater quidam)* dicebatur frater G-o. **β** *avis fabulosae:* EGBERT. fec. rat. 1,586 -o parem sotium non optat in arbore secum *(cf. notam ed.).* 1,1281 surrexit avis de nomine -o absorbere volens, quę secula cuncta tulissent. **2** *in imag. (de diabolo):* VITA Reginsw. 7 anguis ille virulentus humani generis glutio (*in marg.:* id est helluo) inrefertibilis.

gluttus, -us *m.* *script.* glu(p)p(us): *l.58.* *decl. II.: l.58.* *haustus – Schluck:* **1** *in univ.:* ARBEO Emm. 44 propinationis -um (gustum *var. l.*) dum sorberet invita *puella.* **2** *de mensura:* PRAECEPT. diaet. II[a] 57 mense Ianuario ieiunus bibat tres -ppos (glupos, -us, -os, globos, ciatos, cyatos *var. l.*) vini cottidie. II[c] 2 ieiunus accipias vinum -us (ciatos, cyatos *var. l.*) III. *cf.* gluttius, gulpus.

glutum, -i *n.* *asphaltus – Erdpech:* BURCH. SION. descr. 7,46 bitumen . . ., quod . . . appulsum littoribus tollitur . . ., est medicinale et forte . . . et appellatur -um Iudaicum.

***gluvies,** -ei *f.* (ingluvies) *ingluvies – Völlerei:* CARM. var. III C 6,28 (MGPoet. V p. 651; s. XI.[in.]) de -e in gula et hebrietate.

***glycerium** (glic-), -i *n.* (Glycerium, Γλυκέριον) *amica cara – liebe Freundin:* HERM. AUGIENS. vit. 32 noster misit amiculus communis Herimannulus me *(sc. Musam)* . . . vobis *(sc. sanctimonialibus)* gli-iis suis selectisque sororculis quedam carmina pangere.

glycia (glic-, -cea), -ae *f.* (γλυκαῖα) *medicamen dulce –*

süßes Mittel: ANTIDOT. Augiens. p. 52,36 qui *(sc. antidotum)* . . . ad hictericos . . . prodest et vocatur glicea. *v. et l.51.*

***Glyconicus** (Glic-), -a, -um. (Glyconius) *de versu octosyllabo tribus pedibus trochaicis constante i. q. a Glycone adhibitus – glykoneisch:* HERM. AUGIENS. vit. 25[a] metrum Gli-um constans ex spondeo choriambo et pirrichio.

glyconium *v.* glechon.

1. Glyconius (Glic-), -a, -um. *de versu octosyllabo tribus pedibus trochaicis constante i. q. a Glycone adhibitus – glykoneisch:* WANDALB. ad Otric. p. 571,5 conclusio ad complendum martyrologium pertinens, quae mixto coriambico, hoc est Gli-o, Asclepiadeo Alchaioque contexitur. METELL. Quir. 7[tit.] tres versus Asclepiadei sunt, quartus Gli-us. 31[tit.] metrum Gli-um constans spondeo, choriambo, pirrichio. *ibid. al. v. et vol. I. p. 1024,37. usu subst.:* METELL. Quir. 50[tit.] metrum Saphicum adiuncto Gli-o.

2. glyconius *v.* glechon.

glycyrrhiza (glic-, gliquiriza, -cer-, -cir-, -cor-, -riza, -icia, -itia) *vel* ***liquiritia** (clicir-, gli-, si-, licir-, -uar-, -uer-, -ricia, -ri(ci)dia, -riz(i)a *sim.*), -ae *f. vel* ***liquiritium** (laq-, leq-, -uar-, -uer-, -idium, -cium), -i *n.* (γλυκύρριζα, γλυκύρριζον) *form. et script.* ?glittin(ex): *l.41. radix dulcis – Süßholz (Glycyrrhiza glabra L.; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 724sqq.):* **1** *de frutice:* DYASC. p. 99[a] gliq-tia aut squitia nascitur in Capadocia. OLIV. hist. Dam. 60 p. 263,7 folium modicum et preacutum ad similitudinem folii l-cie. ALBERT. M. veget. 6,126 l-cia (-ericia, liquicia *var. l.*) est frutex et radix eius est dulcis. *v. et l.48. al.* **2** *de radice:* AURELIUS 12 p. 709,19 tritam liqua-am. RECEPT. Lauresh. 4,73 gliciriza ~If. 5,1,10 glicerize dḡ III. MAPPAE CLAVIC. 73 aluminis scissi et liquaridie tantumdem. ANTIDOT. Glasg. p. 101,2 gliciridie modicum. p. 101,25 l-ricidie dr. XII. p. 105,3 s-die sucus. p. 109,40 gliciridia I. p. 110,23 liciridia dr. IIII. p. 122,8 glicoridia VI. p. 142,44 clicirice sucum I. ANTIDOT. Bamb. 47 liqueriza IIII. PAUL. AEGIN. cur. 179 p. 105,17 cum suco gliciricie. 211 p. 149,5 gliquiritie. CONSTANT. AFRIC. grad. p. 347,27 l-a temperati coloris est. IDUNG. PRUF. dial. 1,551 quas *(voces)* . . . suco l-ericii . . . acuere soletis. HILDEG. (?) caus. 374 le-cium tollat *(sc. patiens).* phys. 1,13 p. 512,5 ad pondus la-cii. *persaepe. v. et p.748,7. fort. huc spectat:* ANTIDOT. Glasg. p. 146,10 mitte radice de lini, radicem sinapis et glittinicis radices.

glycyside (glici(s)s-), -is *vel* **glicida** (glac-, glinc-, glitida), -ae *f.* (γλυκυσίδη) *script.* glidis-: *l.45.* **1** *paeonia – Pfingstrose:* ANON. herm. p. 101,3 glicissidis, id est pinia. TRACT. de caus. mul. 26 glicissidis fructus . . . teris. 27 radicis glidissidis . . . terendo cummiscis. PAUL. AEGIN. cur. 55 de radice glicisidis (*3,13,3* γλυκυσίδης). ALPHITA G 12 glicida (glitida, glacida *var. l.*), pionia idem. L 11 liquiricia, gliceria, glicoricia idem, sed glicida est pionia. **2** *per confusionem c.* glycia *in nomine confectionis:* ALPHITA G 12 glicida proprium nomen est cuiusdam confeccionis et . . . interpretatur glicida (glincida, glicia *var. l.*) dulce per antifrasim.

gnanus *v.* nanus.

gnarus, -a, -um. *script. et form.:* gig-: *l.58.60. adde* VITA Gertr. A 2 p. 457,7. *gen. pl.* -um: *l.69.71. struct. c. inf.: l. 62. al.*

1 *adi. i. q. prudens, peritus, sollers – klug, erfahren, kundig:* AETHICUS p. 109,2 (ed. Prinz) in astrologiam gig-us *(corr. ex* ignarus *V[1]*; gnarus *var. l.). al.* HIST. Daret. p. 196,23 Hector . . . ad pugnandum gig-us (*corr. ex* ignarus). HUGEB. Willib. 6 p. 105,19 iam -us et grandevus sacri episcopatus gradum accepit. HROTSV. Sap. 5,34 -a sum *(sc. Karitas)* te *(sc. Adrianum)* argumentose confundere. CHART. Wirt. 284 p. 362,30 tam ingenui homines quam -i milites. OTTO FRISING. gest. 1, 34 p. 53,17 prefectis . . . ducibus . . . in navali prelio -is. HELM. chron. 25 p. 50,17 premiserunt virum -um Slavicae linguae, qui exploraret, quid Slavi agerent. *persaepe.* **2** *subst. masc.:* **a** *homo prudens, peritus, sollers – Kluger, Erfahrener, Kundiger:* TRAD. Frising. 434[c] (a. 820) conperiat c a t e r v a -um, quemadmodum *eqs.* (499[a] p. 427,3). 518 coram magna multitudine -um. **b** *per confusionem c.* gnomon *i. q. index (solarii), umbilicus – Zeiger, Schattenwerfer (der Sonnenuhr):* CARM. de temp. rat. 469 -us idem servat.

adv. **gnare.** *scienter – kundig:* CARM. de temp. rat. 133 gens praefata *(sc. Hebraeorum)* -e edocta. ODO MAGDEB. Ern. 1,47 sciens *(sc. rhetor)* -e causam . . . tueri . . . iniustam, iustam corrumpere docte.

gnata *v.* nascor.

Gnatho (-to), -onis *m. adulator, parasitus – Speichellecker, Schmarotzer:* ADAM gest. 3,39 p. 181,25 accesserunt cottidie alii -es (-tones *var. l.*), parasiti, somniatores et rumigeruli.

Gnathonicus (-to-, -itus), -a, -um. *(modo Gnathonis) adulatorius, parasiticus – (nach Art des Gnatho) schmeichlerisch, schmarotzend, schmarotzerhaft:* RATHER. phren. 11, 315 cuius *(amici)* predicata . . . sapientia -tonico cernitur quodam assentatu quam veritatis relatu vero. HUMB. Sim. 3,20 p. 224,45 nonnulli inveniuntur, qui ecclesiasticos honores non tantum clericali officio quantum medicinali aut scurrili seu -tonico aucupantur. GESTA Ern. duc. II p. 247,2 civitatis Spirie capitanei et amici mensarum -tonici (-toniti *var. l.*) eorum adcurrunt.

gnatus *v.* nascor. **gnaviter, gnavus** *v.* navus.

[gneralis *v.* generalis.**]**

***gnesius** (gnos-), -a, -um. (γνήσιος) *carus, sincerus – wahr, echt (usu subst. i. q. amicus verus – echter Freund):* EUGEN. VULG. syll. 25,8 salve *(sc. Iohannes levita)* quocirca felix, mi gnosie, perpes.

***gnibba** *v.* *gnippa. **gnibosus** *v.* gibbosus.

gnicus, gnicon *v.* cnicus. **gnidium** *v.* cnidium.

***gnipho** (ginifo), -onis *m.* (γνίφων) *homo avarus, tenax – knickeriger Mensch, Geizhals:* ALBERT. M. eth. II 4,1,8 p. 285[a],41sq. tales sunt et ginifones et symphi graece vocati; 'ginifones' . . . parva expendunt, 'symphi' . . . parva donant.

***gnippa** (gnibba), -ae *f.* *(theod. vet.* gnippe; *cf. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. I. 1872. p. 1042) pugio, culter – Dolch, Stechmesser:* CONST. imp. II 439,1 (a. 1256) gladios et -as inhibuimus ferri infra civitatem; . . . qui autem tulerint -bbas an cultellos nocivos, sententie latronis subiacebunt (*cf.* 438,69 genippen; *inde* CHART. Landeshut. 65 p. 38,12sqq.).

gnomen *v.* gnomon.

gnomicus, -a, -um. *rationalis – vernünftig:* **1** *de hominibus:* ALBERT. M. eth. I 569 p. 490,61 potest . . . aliquis esse prudens et synetus et non erit -us, sicut aliquis est iustus, qui non est epieikes. II 6,3,6 p. 453[b],6 iuvenis expertus non est et consequenter nec boni intellectus practici nec prudens nec synetus nec -us esse creditur. **2** *de rebus:* ALBERT. M. eth. I 566 p. 489,53 -um i u d i c i u m in personalibus actionibus relatis ad communicationem pertinet ad omnes, sicut non reddere gladium debitori furenti, quem impignoravit (567 p. 489,88).

1. *gnomo *subst. (orig. et signif. inc.) neuma quaedam – eine Neume* (*cf. LexMusLat. vol. II. s. v.* gnomo): TABULA neum. p. 52 strophicus, -o, porrectus, oriscus.

2. gnomo *v.* gnomon.

gnomon (-m(i)o), -onis *m.vel raro* ***gnomen,** -inis *n.* (γνώμων) *form.:* -mus: *p.751,12.13. nom. pl. f.* -ines (-ides): *l. 67.* **1** *umbilicus – Schattenwerfer:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* ANON. geom. I 4,60 p. 362,15 una die omnes umbram meridiani temporis observare fecit *Eratosthenes* notareque unumquemque sui -onis umbram, quantae fuisset longitudinis. *al.* MEINZO epist. p. 202,7 Eratosthenes . . . terrae circuitum per immutationem -onis umbrarum . . . deprehensum CCLII stadia . . . continere diffinivit. *v. et p.751,21.* **β** *de parte solarii ('Zeiger'):* FRANCO LEOD. circ. 5,152 ad . . . medietatem ab eo puncto, ubi -o affixus est, ducatur linea. GERB. (?) astrolab. 2,1 quam *(lineam)* radius solis vel umbra -onis solstitialis in tropico aestivo designat. HONOR. AUGUST. imag. 2,15 aequinoctii die medio -en, id est radius horologii, VII pedum umbram . . . reddit. 2,17 -ines (gnomides *var. l.*) cunctę umbram XXXVIII unciarum faciunt. *saepe.* **b** *meton.:* **α** *solarium – Sonnenuhr:* ABBO SANGERM. bell. 2,400 ferclis inerant *(sc. episcopus et abbas)* Titane secante lucifluam cernente poli -one (gloss.: horologio; *cf. notam ed.*) figuram. **β** *de arte gnomona adhibendi:* WIBALD. epist. 167 p. 282,30 abacho et -one et astrola-

bio precellere . . . parum vel nichil valere scias *(sc. Manegoldus canonicus).* γ *de linea in analemmate adhibita:* SYLL. Sangall. app. 5,61sq. pisces fines erunt, principium aries habet, -ina diversi figit *Geometria* pro climate mundi; non poterit simile -en ubique fore. **2** *t. t. geom. i. q. supplementum parallelogrammi speciem normae habens – Winkelhaken, 'Gnomon':* Ps. BOETH. geom. 83 omnis . . . parallelogrammi spatium unumquodque -o (gnomio *var. l.*) eorum, quae circa eandem diametrum sunt, parallelogrammorum nuncupatur. ALBERT. M. praedicam. 7,14 p. 301^{b},8 est . . . '-on' . . . supplementum quadranguli . . . ad inveniendum quantitatem quadranguli. eth. II 1,4,5 p. 55^{a},1sqq. -us ut aequiparet quadrangulum, apponitur supplementum, quod conveniens est; . . . '-us' . . . vocatur quadrangulum circa diametrum consistens cum duobus supplementis. *ibid. al.* **3** *?stilus – ?Griffel:* HUCBALD. Leb. praef. p. 876^{C} praeclara vestri *(sc. Hucbaldi)* -onis digestio cordati . . . viri depinxit aethereos mores.

gnomonicus, -a, -um. *script.* gnonomi-: *l. 25.* **1** *ad gnomona pertinens – den Schattenwerfer betreffend:* ANON. geom. I 4,60 p. 362,12 dispositis . . . horoscopicis vasis simili dimensione et gnomonum aequa longitudine formatis totidem doctos -ae supputationis homines, quot vasa fuerant, singulis quibusque locis imposuit *Eratosthenes.* **2** *per confusionem i. q. geometricus – geometrisch:* EPIST. Worm. I 30 p. 56,15 gnonomica racione sibi ferreum inpingam *(sc. Ebo magister)* batellum (*cf.* p. 56,20 geometrica racione).

1. *gnosius *v.* *gnesius. **2. *gnosius** *v.* *gnostus.

gnosticus, -a, -um. (γνωστικός) **1** *ad cognitionem pertinens, cognoscens, apprehendens – die Erkenntnis betreffend, erkennend, erfassend:* **a** *de rebus:* HEIRIC. Germ. I alloc. 33 v i r t u s -a nec sinit volentem importunis parcere verbis (ALBERT. M. eth. II 6,3,4 p. 451^{b},16. *al.*). ALBERT. M. cael. hier. 15 p. 237,35 'virtutes aurium', scilicet auditivas, significare 'illud susceptivum', id est virtutem angelorum suscipientem, hoc . . . 'particeps et -um (*PG 3,332^{A}* γνωστικῶς)', id est cognoscitivum, 'divinae inspirationis', id est *eqs. ibid. al. v. et vol. I. p. 1418,27.* **b** *de hominibus i. q. intellegens – verständig:* ALBERT. M. eth. II 6,3,5 p. 452^{a},4 quos . . . dicimus habere γνώμην sive -os, eos etiam dicimus habere intellectum practicum et esse prudentes et synetos (*sim.* 6,3,4 p. 451^{a},25sq.). **2** *notus, cognitus – be-, erkannt:* ALBERT. M. cael. hier. 14 p. 218,19 multa sunt '-a (*PG 3,321^{A}* γνωστικῶς)', id est nota, 'diffinite', id est determinate, 'a sola intelligentia' (*sim.* summ. theol. II 2,7 p. 131^{a},16).

***gnostus,** -a, -um. (γνωστός) *script.* -sius: *l.47. notus – bekannt:* GLOSS. med. p. 86,5 quae sunt generales febres et quae speciales, quae graece gnosie (*i.* gnoste) et ignote, id est vere (*falso per confusionem c.* gnesius) et non vere, dicuntur.

goaculum *v.* coagulum. **goanorea** *v.* gonorrhoea.

goberno *v.* guberno.

gobio (gab-, gub-), -onis *m.* κωβιός, *Gobio fluviatilis L. – Grundel, Gründling:* AESCULAPIUS 5 p. 10,8 pisces maritimos . . ., parcas, gab-es *(sc. accipiant melancholici).* 37 p. 60,15 pisces teneros, . . . parcas, -es *(sc. accipiant hydropici).* ECBASIS capt. 288 sunt vituli carnes pociores quam -es. CHART. Lub. I 350 p. 327,20 quando gub-es . . . semina sua spargunt. ALBERT. M. animal. 24,34 -o parvus est pisciculus. *al.*

godeo *v.* gaudeo. **godia, godium** *v.* gaudium.

***gograviatus,** -us *m.* (*gogravius) *officium gogravii q. d. – Amt des sog. Gografen:* CHART. Hall. 353 p. 326,14 (a. 1276) de -u et de iudicio in Glouk idem decrevimus esse dandum.

***gogravius,** -i *vel semel* ***gograva** (gŏg-), -ae *m.* (*theod. vet.* gogreve) *iudex regionalis, districtus rustici – Richter im Gogerichtsbezirk, 'Gograf' (de re v. HRG I. p. 1722sqq. s. v. 'Go'):* TRAD. Patav. 121 p. 98,16 (a. 1121/38) Dietmar cognomine gŏ-a. CHART. select. Keutgen 139,25 nisi prius fuerit proclamatum *(sc. causa)* ad iudicium rurensis -i. CHART. episc. Halb. 1221 l. 16 homines in comitia duos eligent -os . . .; et hii duo -i iudicabunt equaliter *eqs.* CHART. Gosl. II 186 p. 231,5 coram -is . . . et omni populo. *saepe.*

***goicenarius** *v.* *golcenarius.

1. *gola, -ae *f.* (*fort. subest polon.* golo) *?ager incultus – ?unbebautes Land:* CHART. Sil. D III 433 (a. 1263) damus . . . libertatem de silva et de -a decem annis, de cultis vero agris per biennium.

2. gola *v.* gula. ***golabius** *v.* *gorab(i)us.

***golacitas** *v.* *gulacitas.

***golcenarius** (goic-), -i *m.* *(theod. vet.* kolze, golze; *cf. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. I. 1872. p. 1667) caligarius, fabricator cruralium – Stiefelmacher, Hersteller von Beinbekleidung (de re cf. T. Erb. Philologus. 130. 1986. p. 277):* TRAD. Ratisb. 725 (c. 1105/6) huius rei testes sunt . . . Hereger goi-us *eqs.*

golena (gal-), **golona** *v.* cunila. *adde ad vol. II. p. 212, 60sqq.:* CIRCA INSTANS p. 29b^{v} origanum . . . alio nomine golona dicitur. BERNH. PROV. comm. 5,4 p. 289,1 maiorana, satureia, golena. 6,4 p. 292,33 golena vel eius flos. ALPHITA O 15 origanum, golena (ga- *var. l.*) est herba saurengaria vulgariter.

gomor *subst. indecl. mensura quaedam capacitatis – ein Hohlmaß:* **1** *proprie:* DICUIL epist. cens. 159 (cod. Paris. N. A. 1645 f. 10^{v}) -r modios totos ter quinque tenebit. *al.* MILO carm. 3,4,1,904 manna datum nimbis mirabile quisque cupiscat, colligat inde -r, cui vivere constitit ardor *(spectat ad Vulg. exod. 16,16).* ABBO flor. calc. 3,95 quincuplicatus *(sc. sextarius)* -r appellatur. ALBERT. M. euch. 1,1,1 p. 193^{a},1 significatur *(sc. sacramentum eucharistiae)* per -r, quod est mensura mannae, quae unicuique sufficiebat. **2** *meton. de vase:* ALBERT. M. miss. 3,4,8 p. 86^{a},44 -r . . . vas mensurale est, quod signat sacramentum corporis Dominici, in quo manna ponitur.

***gomphius** (gunfius, gonfius), -i *m.* (γομφίος) *dens molaris – Backenzahn:* PAUL. AEGIN. cur. 150 epulis . . . est a flegmone caro supercrescens secundum interiorem gonfium (gunfium, gentifium *var. l.; 3,26,6* γομφίον).

***gomphosis** (gonfo-), *acc.* -im *f.* (γόμφωσις) *insertio (ossium) - Einfügung (der Knochen):* ARS med. 5 p. 422,9 periacent aliqua *(sc. ossa)* per articulos, aliqua per commissuram, aliqua per sarturam, aliqua per gonfosim (confodde, confossum *var. l.*).

gomphus (gum-, gumfus, gunfus, gunsus), -i *m.* (γόμφος) **1** *clavus, paxillus – Nagel, Pflock, Zapfen:* **a** *proprie:* ALBERT. M. metaph. 8,1,4 p. 393,61 'alia' . . . accipiunt eam *(differentiam)* 'gu-o' sive encastratura unius in alterum. 10,1,1 p. 432,57 violentia componuntur, 'quaecumque visco aut gu-o (*p. 1052^{a},24* γόμφῳ)' sive clavo conclavantur 'aut coniunctione' alia violenta. *ibid. al.* **b** *in imag.:* VINC. PRAG. annal. a. 1142 p. 660,18 princeps Chonradus invisibiles gunsos (gûsos *cod.*), videlicet ducatum Boemie, mente concipit et tantos aspirat obtinere honores. **2** *sinus maris, angulus – Meerbusen, Golf:* ALBERT. M. caus. element. 1,2,4 p. 68,2 in aquilone gu-us (gumfus *var. l.*) oceani, qui est inter Angliam et Flandriam et Germaniam. Is. 11,15 p. 183,83 lingua . . . maris est gunfus a mari diffusus. *ibid. al.*

***gondula** (gun-, -dola), -ae *f.* (*ital. vet.* gondula) *vectura publica – öffentlicher Fuhrdienst, Fronfuhre:* CHRON. Ven. Alt. p. 166,8 parati sive recepta sive gun-is et a n g a r i d i i s, sicut domno duci faciunt toti Capurlenses . . ., ita *eqs.* (p. 170, 15 gundolis. *ibid. al. v. et vol. I. p. 636,59).*

***gonella** (gun-), -ae *f.* (*ital.* gonnella) *vestis (superior), tunica – (Ober-)Kleid, Gewand:* **1** *gener.:* CHART. Tirol. notar. I 434^{a} (a. 1236) ut exibeat *Ropretus* . . . unam -am (tunica *a. corr.*) de scarlata violata. **2** *eccl. de cuculla monachorum sim.:* WILH. HIRS. const. 1,16 p. 947^{A} pro signo gu-ae *eqs.* 1, 44 p. 976^{A} nullus mutat *(sc. femoralia)* in sola cuculla, nisi et pellicium et froccum aut gu-am habeat indutam. ORD. canc. pap. 3,8,6 debet *vicecancellarius* recipere . . . XII libras . . ., VI libras pro duabus -is pro dimidio anno *eqs.* *cf.* gunna.

***gonfius** *v.* *gomphius. ***gonfosis** *v.* *gomphosis.

gonger, gongrus, gongum *v.* conger.

gongylis (conchilus, congilis, congal(l)is, iungilis, gungula) *subst. fem.* (γογγυλίς) *rapum rotundum, napocaulis – runde Rübe, Kohlrabi:* ANON. herm. p. 100,40 gungulas, id est rapas vel napus. PAUL. AEGIN. cur. 260 <i>ungilis (*3,79,2* γογγύλης) radicem sculpens *eqs.* ALPHITA C 84 congilis (con-

[Weber]

chilus, congal[l]is *var. l.*), rapa strongilis idem. *Weber*

[**gonion** *v.* codia. *adde ad vol. II. p. 768,16:* ANTIDOT. Glasg. p. 142,34 papavera, <id est> gonion.]

***gonitva** (gonyt-, -t(h)wa), -ae *f.* (*polon.* gonitwa) *tantummodo in locut.* in -am *i. q. communi modo – gemeinschaftlich (de ratione decimationem ecclesiae solvendi; cf. Lexicon mediae et infimae Latinitatis Polonorum. II. 1959/67. p. 1533sq.* ['in communem cursum'] *et IV. 1975/77. p. 570 s. v.; de re v. E. O. Kossmann, ZRGKan. 55. 1969. p. 235 et W. Uruszczak, Power and Persuasion. 2010. p. 321 [sed cf. H. Wurms, Zeitschrift für slavische Philologie. 47. 1987. p. 159sqq.]):* CHART. Sil. D II 34 p. 21,33 (a. 1233) quod omnes ... d e c i m a m ... persolvant in -ythwam (III 416 p. 276,23 terre d. in -ythwam [-am, -twam *var. l.*] solventes). 60 districtus harum villarum solubilis fuit et pertinens in -am. *ibid. al.*

gonnatus *v.* cognatus.

gonorroea (-r(r)ea, -r(h)ia *sim.*), -ae *f.* (γονόρροια) *script.:* gamo-: ALPHITA G 40 *(var. l.).* gen-: ALPHITA G 40 *(var. l.).* goan-: THADD. FLORENT. cons. 123capit. gomo-: *l. 30. adde* ALPHITA G 40 *(var. l.).* -orgia: AURELIUS praef. p. 483,17. -orsia: GLOSS. med. p. 37,21 *(var. l.).*

lapsus seminis – Samenfluss: AESCULAPIUS 22 p. 37,2 -hiam (*Gariopont. pass. 5,29* -heam) patiuntur *paralytici* ac semen frequenter proiiciunt et nesciunt. 42 p. 71,3 -orhia (*Gariopont. pass. 3,67* -orhea) est passio vesicae, cum *eqs.* (*item* GLOSS. med. p. 37,18 -ia). PAUL. AEGIN. cur. 220 -ia (-rrea *B; 3,55* γονόρροια) seminis est non-voluntarius fluxus, qui continue fit. TRACT. de aegr. cur. p. 325,38 -rrea est involuntaria spermatis emissio (*inde* GLOSS. Salern. p. 16,9). NOTULAE Wilh. Cong. 1355 lactuce ... usus valet ... laborantibus -orea (gom- *L*). *al. v. et p.669,26.*

gonorroicus (-oro-), -i *m.* (γονορροϊκός) *form. acc. sg.* -on. *qui lapsum seminis patitur – ein an Samenfluss Leidender:* PAUL. AEGIN. cur. 221 piganum ... adiuvat et -oroicon (-oroicum *B; 3,56* τῷ γονορροϊκῷ) et satiriacum.

gonos (co-) *n.* (γόνος) **1** *usu originario i. q. progenies, genus – Sprössling, Brut:* BENZO ad Heinr. IV. 5,1 p. 448,12 (vs.) ante te vadens cavebit *sapientia* -os fraudulentię (*item* 6,6 p. 568,21). *bot.* -os Horu *i. q. marrubium – Andorn:* GLOSS. med. p. 64,11 prasios: herba a Graecis dicitur ..., alii ˹conos Uru˺ *(ci.,* coriosuru *ed.)*, Itali marrubium *(cf. Ps. Apul. herb. 45,29 [v. ThLL. VI/2. p. 2127,30]).* **2** *confunditur c.* gens: *v. p.669,26.*

***gonus**, -i *m.* (γωνία; *per analogiam ad* trigonus *sim. formatum*) *angulus, lapis angularis – Winkel, Eckstein:* HEINR. ABRINC. proph. Hildeg. 146 (MittellatJb. 23. 1988. p. 237; a. 1222) robustos vos *(sc. pastores)* ecclesie ... deceret esse -os, sicut sunt illi robore, quorum sed tentata manet totius machina terre (*cf.* HILDEG. epist. 15R,100sq. anguli fortitudinis ecclesie).

***gonythwa** *v.* *gonitva.

***gorab(i)us** (gula-, gola-), -i *m.* *(arab.* ǧurāb, *cf. ital.* gorabo; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1846 et J. H. Pryor, Logistics of Warfare in the Age of the Crusades. 2006. p. 294) de specie navigii bellici (velis vel remis incitati) i. q. navis (lata, ampla) – (breites Kriegs-)Schiff:* ANNAL. Ianuens. I p. 16,22 Ianuenses ... ad portum Pisanum tenderunt ... cum galeis ..., cum gatis XXXV et cum gulabis XXVIII et cum navibus magnis IVor. p. 33,13 consules miserunt ... golabios VI. p. 118,15 cum -iis VIII. p. 118,20 cum VIII galeis et -bis. p. 123,3 cum militibus in -iis.

***gorceus** *v.* *gorza.

***gordarecia, *gordaricia** *v.* *cordaritia.

***gordianus** *v.* *guardianus.

***gordus**, -i *m.* *(cf. francog.* gord; *v. Stotz, Handb. 1,III § 19.2; sed cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 331 et adn. 4) de loco in fluvio piscium capiendorum gratia coartato i. q. gurges (piscandi gratia arte factus), piscina – (künstliches) Bassin (zum Fischfang in einem Fluss), Fischwasser* (*de re v. Nouveau Glossaire Nautique. G. 1989. p. 784 s. v.* gord *et* *gordum): DIPL. Merov. 154 p. 386,5 (spur. post 1032/47) dono ... tres -os ... cum duabus sedibus molendinorum.

***goretus**, -a, -um. *(cf. ital.* goro; *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 989) rubens, subrutilus – rötlich, hellrot (in iunctura* vinum -um *['heller, leichter (Rot-)Wein']; fort. de vino acerbo, cf. L. D. Rosenman, A Medieval Surgical Pharmacopoeia and Formulary. 1999. p. 65):* WILH. SALIC. chirurg. 2,3 p. 329D uti ... vino nigro debili aut -o. 2,9 p. 333D vinum parvum -um, rubeum aut album.

***gorga** (gurga *[cf. ThLL. VI/2. p. 2359,64.69]*), -ae *f. vel* ***gorgia**, -ae *f.* (*cf. francog.* gorge, *ital.* gorga, gorgia; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 337sq. et Battaglia, Dizionario. VI. s. v.* gorga *et* gorgia) *ingluvies, gula – Vormagen, Gurgel, 'Kropf':* FRAGM. med. falc. 1 m i t t e *(sc. medicamentum)* illi *(falconi)* in gurgam (72 -gam. 98). 65 da illi *(falconi)* ad manducandum ..., ut plenam -gam inde habeat. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 60,8 portant *aves* ... escam ... in gutture seu in gula, que -ia dicitur. p. 92,25 ysophagus ... in quibusdam avibus habet ... quoddam amplum ad modum sacci, quod -ia dicitur. 2 p. 126,27 locus -ie *(sc. girofalcorum)* est ... profundus, -ia post multum cibum parum turget *eqs. ibid. al.* *cf.* gurges.

gorgon, -onis *f.* *indecl.: l.23.* **1** *vis lapidescere faciens – Versteinerungskraft:* ALBERT. M. miner. 1,2,8 p. 21b,32 quae *(Gorgo)* ad se respicientes dicitur convertisse in lapides; '-on' virtutem fortem mineralium vocaverunt *eqs.* **2** *serpens – Schlange (de diabolo):* ABBO SANGERM. bell. 3,49 eminus ut -on (gloss.: serpentis [serpens *P1*] proprium) fugiat, pota *(sc. clericus)* diamoron *(v. notam ed.).*

***gornellus** (ger-), -i *m.* (*cf.* *gornus) *Trigla gurnardus L. – Knurr-, Seehahn:* ALBERT. M. animal. 24,39 est ... alius lepus *(sc. marinus)* ..., et hunc ge-um consuevimus appellare (*cf.* 14,79 quos *[pisces]* nos lepores maris, Gallici ... 'gornays' vocant).

***gornus**, -i *m.* *(cf. francog. vet.* gournau *sim.; v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 291sq. et Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. IV. p. 454 s. v. 'gornal') Trigla gurnardus L. – Knurr-, Seehahn:* REGIMEN san. Salern. 87 -us, plagitia cum carpa.

***gorveia** *v.* *corrogata.

***gorza**, -ae *m. vel* ***gorceus**, -i *m.* (*cf. slav.* korec, *theod. vet.* gorc, gorza *sim.; v. e. g.* TRAD. Frising. 1772 p. 548,5sqq. CHART. Stir. I 429. CHART. Salisb. I 365 p. 513,20. CHART. Austr. sup. II 102 p. 107,23) *mensura quaedam capax – ein Hohlmaß, Malter, ein 'Görz' (cf. J. u. W. Grimm, Dt. Wörterb. IV/1.5. 1958. p. 970 et Dt. Rechtswb. IV. p. 1005 s. v.):* TRAD. Frising. 1772 p. 547,38sqq. (c. 1160) due ... hobe *(sc. reddunt)* ... I modium tritici, III -as siliginis et III -as hophen ..., uterque dimidium -am fabe, utraque I -am salis. REGISTR. Seccov. p. 55,22 curia solvit ... I modium pisae et fabae, II -os papaveris. *ibid. saepius (v. et comm. ed. p. 44sq.).*

***gossonus**, -i *m.* *(cf. ital.* gozzo; *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 1000a s. v.* gozzo 3. *'pustola tumorale') pusula, abscessus – Pustel, Blatter:* WILH. SALIC. chirurg. 1,18 p. 309B vocantur istae *(sc. quae fiunt ex melancholia)* species pustularum -i.

***gossum**, -i *n.* *(cf. ital.* gozzo; *v. et Meyer-Lübke, REW3 nr. 3924) guttur tumidum – Kropf:* WILH. SALIC. chirurg. 1 capit. 24 p. 303G de hernia gutturis vel -o (grosso *ed. a. 1490;* bocio 1,24capit. p. 311E *[om. ed. a. 1490]*).

***gosturdus**, -i *m.* *(orig. inc.; cohaeret c.* turdus, *ut vid.) ?alauda, galerita avis – ?(Hauben-)Lerche (cf. K. Kitchell, Albertus Magnus on Animals. vol. II. 1999. p. 1625 et K. Springer, R. Kinzelbach, Das Vogelbuch von Conrad Gessner. 2009. p. 307sq.):* ALBERT. M. animal. 23,112 -i aves sunt, turdis ... similes, gregatim volantes *(v. notam ed.).* *cf.* *cozardus. *Pörnbacher*

governo *v.* guberno.

***gowemaldrus** (gare-, gove-, -dus), -i *m. vel* ***gowemaldrum** (gouue maldrum), -i *n.* (*theod. vet.* göu(we) *et* malter) *tributum quoddam – eine Abgabe, 'Gaumalter' (cf. Dt. Rechtswb. III. p. 1212):* CHART. Mog. A I 551 p. 459,31sq. (a. 1128) in Steinbrucche sclavorum decimatio ... tres gar-os (gov-dos CHART. Mog. B 13 p. 15,42) persolvit; ... in Abbe-

theswinethen de singulis mansis singulos gouue maldra (gov-os CHART. Mog. B). *Staub*

goxa *v.* coxa. ***gozambrum** *v.* *cozumbrum.

grabatarius (grava-, -tt-), -i *m. clinicus moribundus – ein todkrank Bettlägeriger:* CONC. Merov. p. 181,9 non licet ... ullo tempore baptizare nisi illos, quibus mors vicina est, quos -vattarios (-os, -vat(t)arius *var. l.*) dicunt. CONC. Karol. 50D,8 quos vulgaris sermo grav-os vocat.

grabatulus (-tt-), -i *m. lectus (humilis, portatorius), feretrum – (einfaches, tragbares) Bett, Lager, Bahre:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,3 l. 82 qui *(debiles)* in -ttulis (-is *P*) et in lecticis ... victum ... acceperunt. PETR. DAM. epist. 87 p. 508,8 ut de militaribus ... viris plures gladius videatur absumere quam in -ttulis quiescentes ... aegritudo finire. HARIULF. chron. 4,26 p. 246,24 -o sese excutiens *abbas*. 4,31 p. 261,6 dum de contra iacentis *(sc. mulieris)* venisset *corpus sancti Richarii* -um. CONR. EBERB. exord. 5,2 l. 12 in -o suo *(sc. monachi)*.

grabatus (cr-, grava-, -bb-, -ttus), -i *m.* (-um, -i *n.: l. 48*) (κράβ[β]ατος) *metr.* grā-: *l.27.*

lectus (humilis, vilis), cubile, stratum – (niedriges, einfaches Ruhe-)Bett, Liege, Lager(statt): **1** *in univ.:* VITA Audoini 6 (MGMer. V p. 557,16) requies -tti (abbati, sabbati *var. l.*) non de plumarum mollitiae, sed de lignorum congeriem construebat. 8 (p. 558,24) circa eius -ttum. VITA Hugberti 9 sanctus Dei -bbato (-tto *var. l.*) iacens. WIPO gest. 13 p. 35,10 super -um sauciati militis. DONIZO Mathild. epil. 1,65 languida -o redit officio celebrato. MIRAC. Annon. 1,66 p. 58,9 depositus de -tto straminibus in terram iactis superponitur. NICOL. BIBER. carm. 1665 pro peccato iacet eger ... -o. *al. meton. de cubiculo:* DUNGAL. (?) carm. 6,3,1 ne David *(i. e. Caroli Magni)* -um temptator callidus intret. **2** *lectus portatorius, gestatorium, lectica, feretrum – Tragbett, -stuhl, Bahre:* **a** *spectat ad aegros:* BEDA hist. eccl. 5,19 p. 328,23 ea *(infirmitate)* crescente adeo pressus *antistes*, ut ... portaretur in -o (grav- *var. l.*). ANSCAR. mirac. Willeh. 25 (26) in medio posita *(sc. paralytica)* c-tto (-o, -tto *var. l.*). LAMB. TUIT. Herib. 1,12 p. 195,2 iubet, ut domui Sancti Petri cum -tto ante crucifixum inferatur. 2,13 relictis -ttis (*antea:* gestatoriis) ... redierunt *feminae*. TAGENO descr. (MGScript. XVII p. 516,1) in -is equorum deferri. CHART. Carinth. 512 p. 396,15 in -o adducta *mulier contracta*. CARM. Bur. 131,2,12 ploro *(sc. Caritas)* cum sauciato, quem duplex Levi transiens non astitit -o (-tto *var. l.*). *al. v. p.693,14.* **b** *spectat ad (sanctos) mortuos:* VITA Arnulfi 23 sancta membra ... -o inponent *(A1,* inponunt *rell.; sc. clerici. inde* VITA Hugberti 2 [MGMer. VI p. 484,12] -bbato. *al.).* EIGIL Sturm. 15 p. 148,14 corpus sancti episcopi Bonifatii in ... ecclesia cum -o ... statuerunt. 16 p. 149,9. VITA Ansb. 32 (MGMer. V p. 639,1) eius ... -ttum in ... ecclesia ... mansit. *al.*

grabido *v.* gravedo. **grabiosus** *v.* glabrosus.

graccito (e(g)r-, cr-, grat(t)ito, -ido *sim.*), -are. *gingrire, strepere – schnattern:* CARM. de philom. 19 -at (e(g)raticat, graci-, grati-, gratt-, gratucat, gritat, -dat, cracitat, crocitat, circitat *var. l.*) improbus anser. CARM. Bur. 132,2a,8 anser c-at.

gracculus *v.* graculus. **gracia** *v.* gratia.

gracilentus (-cc-), -a, -um. *gracilis – zart:* ALDH. ad Acirc. 135 p. 187,29 exempla peonis tertii depromantur: ... macilentus, truculentus, -us (-cc- *F3*) *eqs.*

gracilesco, -ere. *gracilem, tenuem fieri – dünn werden, abnehmen:* Ps. GALEN. anat. 19 p. 197A si -at (gracilietur *var. l. p. 22,20*) dextra mammilla. 23 p. 204C in formatione ... vocis quanto magis elevatur peltalis et cimbalaris, tanto magis -it (agraciliatur *var. l. p. 27,22*) vox.

***gracilio** (-lo), -are. **1** *act. i. q. attenuare, minuere – schlank, dünn machen, verkleinern:* CIRCA INSTANS p. 30av ad mamillas -landas. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 206,12 signa, per que cognoscitur, quod falco timeat: ... extendit collum suum et -at. **2** *medial. i. q. attenuari, minui, gracilescere – schlank, dünn, wenig werden:* AESCULAPIUS 33 p. 51,2 -antur *hepatici* corpore. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 89,25sqq. ubi ... finiunt ossa ani, -antur spondilia caude et paulo post incrossantur ..., circa finem ... iterum -antur. GLOSS. Roger. I A 2,2 p. 586,43 totum membrum -atur. ALBERT. M. animal. 3,10 'venae primae' ... 'in primis ortibus suis sunt amplae, deinde -antur (*p. 512b,6* λεπτότεραι γίγνονται)' per divisionem. 12, 78 per illas *(venas)* procedit ... illa *(sc. aquosa)* humiditas -ando ..., donec *eqs. (ex Avic.). al. v. et p. 755,60. cf.* *aggracilio.

gracilis, -e. *script.:* cr-: *l.13.* grati-: *l.53.56. form. abl.: sing.* -e: ALDH. virg. II 2791 *(var. l.). ?plur.* -is: *l. 16. superl.* -issimus: *l.17. acc. sg. neutr. pro adv.: l.28.*

subtilis, angustus, procerus, tenuis – dünn, schlank, gestreckt, schmal, fein, 'grazil': **I** *proprie:* **A** *strictius:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* COMPOS. Luc. L 14 batte lamina<m> longa<m> et -e<m> (*sim.* L 17). M 1 ad aurum textum c-e. WALAHFR. hort. 57 siti metuens -es (gloss. L: de chleinun) torpescere fibras. THEGAN. Ludow. 19 p. 200,12 erat ... statura mediocri, ... tibiis longis et ad mensuram -is (-es, -bus *var. l.*). HILDEG. phys. 4,7 p. 239,16 -issimum (-illimum *var. l.*) 'werc' exterius super pannolum ... ponat *homo* (*sim.* 4,10 p. 243,25). ALBERT. M. animal. 19,28 p. 1260,13 'quaecumque animalia grossae cutis sunt ˻-is pili˼ (*p. 783a,2* λεπτότριχα), accidit eis ..., quia in talibus ex gracilitate (*cf. p. 783a,3* λεπτότεροι) pororum erit gracilitas pilorum'. *persaepe. v. et p. 295,41. 699, 68.* **b** *per compar.:* VISIO Godesc. B 7,2 ut instar crinium -es viderentur *peccatores*. RICHARD. ANGL. anat. I 403 quae *(venulae subtilissimae)* dicuntur capillares quasi -es ad modum pilorum. **c** *in alleg.:* CAES. HEIST. comm. 89 que *(Maria)* ... prefigurata est per virgam, que -is ... et sublimis esse solet. **d** *acc. sg. neutr. pro adv.:* THEOPH. sched. 3,53 p. 106,5 accipiens ... pennam anseris incisam -e sicut ad scribendum. **2** *anat.:* **a** *de venis sim.:* Ps. HIPPOCR. sang. 6 venas -es facit *sanguis caliginosus*. ANON. coit. 1,1,9 quibus ... vene -es et sanguinis est pauperies. ALBERT. M. animal. 3,70 natura venarum et nervorum omnium tam grossorum quam -ium. *al.* **b** intestinum -e *vel* intestina -ia *(de parte intestini tenuis ['Dünndarm']):* Ps. COPHO anat. 42 quaedam intestina latentia, quae vocantur -ia. MAURUS anat. I 92 -ia intestina sive ylia (*sim.* WILH. SALIC. chirurg. 4,4 p. 37,6 yleon seu -e intestinum). ALBERT. M. animal. 1,564 'quae *(intestina superiora)* -ia *(ex Avic. canon. 3,16,1,1 p. 312vb)*' sive subtilia vocantur. 13,93 continuatur intestinum longum, involutum, -e, propter quod ... -ia intestina vocantur. *al.* **B** *latius:* **1** *parvus – klein:* CHART. Brem. 87 p. 100,24 (c. 1200) cuilibet fratrum datur panis siligineus -is. CAES. HEIST. hom. exc. epist. p. 3,10 cuius *(exemplaris mei)* littera -is et stricta erat. **2** *fragilis – zerbrechlich (per pravam interpr., ut vid.):* ALBERT. M. animal. 3,79 'ova eorum *(piscium)* sunt -ia (*cf. p. 517b,6* ψαθυρόν)', debilis corticis. *al.* **3** *levis – leicht:* COMPOS. Matr. 46,3 cum permixta fuerint utraque *(sc. stagnum et aurum)*, peribunt, et fit -is materia; hanc teris in mortario. ALBERT. M. animal. 3,103 est *sanguis* spumosus -is spumae. *ibid. al. per compar. (spectat ad Vet. Lat. sap. 5,15):* EPIST. Hann. 108 p. 183,14 verborum ... procellas velut ... spumam ... -em (graticem *ex* -tilem *corr. H*, gurgitis *M1.2*) contempnebam.

II *translate:* **A** *gener.:* **1** *tener, debilis – zart, schwach:* ALDH. virg. I 53 p. 312,2 ab ipsa -illima cunabulorum aetatula. EPIST. Bonif. 29 p. 53,17 -is *(ex* grat- *corr. m. al. 2)* ingenioli rudimenta (*cf.* ALDH. ad Acirc. 4 p. 74,12 -is ingenii frutices). UFFING. Ida 2,6 p. 486,16 scientiae nostrae -illima scintillula. **2** *gratiosus – hübsch: v. vol. III. p. 738,20.* **3** *gratus – wohltuend:* CARM. Bur. 77,11,4 ut te sanem ... -i medela. **B** *spec.:* **1** *rhet. i. q. simplex, modicus – einfach, schmucklos:* HUGEB. Willib. 1 p. 88,11 -em opusculi huius coniecturam glomerando ordire. MILO Amand. II 1,99 -i sermone referre. **2** *mus. i. q. altus, acutus, canorus – hell(klingend), hoch:* REMIG. ALTISS. mus. 514,20 'cum a virili cantilena', id est robusta ..., 'transitus in femineos', id est -es, 'modos fit'. REGINO harm. inst. 14,30 hae tres ultimae ... cordae acutissimum et -iorem (grati- *var. l.;* gloss. Mc: i. suptiliorem) ceteris cordis reddunt sonum, unde et excellentes appellantur. WARN. paracl. 562 ad dextram partem *(sc. monochordi)* revehit cum musicus artem, corda manet stabilis fitque s o n u s -is (agilis *var. l.;* ARIBO mus. p. 7 altissime fidis s. -illimus). CASUS Petrish. 3,50 -em

[Pörnbacher]

vocem viros cantare . . . prohibebat *abbas. al.* **3** *techn.* opus -e *i. q. opus ferreum maioris subtilitatis – Kunstschlosserei, 'Kleinschmiedearbeit':* CHART. Westph. IV 1599 (a. 1280) aliquis de -i opere, ut quod dicitur theutonice 'kleynsmede'.

adv. **graciliter.** *modo subtili, tenuiter – dünn, fein:* ALDH. carm. 1,45 neque guttae -r manabant, sed minaciter *eqs.* THEOPH. sched. 2,31 p. 59,23 cui *(ferro)* lignum ita inseratur, ut in iunctura aequale sit ligno et ab ipso loco -ius sit deductum usque in finem, ubi omnino sit acutum *(ni spectat ad p. 756, 29).*

gracilitas (-ll-), -atis *f.* *parvitas, tenuitas – Kleinheit, Feinheit, Dünne:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* THANGM. Bernw. 9 cum ex tribus particulis sancti ligni quartam . . . excidere temptaret . . . nec -s vel parvitas . . . sectionem admitteret. ALBERT. M. animal. 3,8 'quae *(venae)* sunt . . . subtiles' quasi in -e capillorum. 4,41 'differentias . . . habent testae in spissitudine et -e (*p. 528a, 27* λεπτότητι)' sive tenuitate. *al. v. et p. 756, 21sq.* **b** *macies, tenuatio, debilitatio – Magerkeit, Abmagerung, Verkümmerung (fere usu medic.):* AESCULAPIUS 42 p. 71,13 corporis sequitur lassitudo, . . . malfactio, -s. DECRET. Frision. A 8 p. 55,16 pro . . . menbri -e (*cf.* LEX Frision. add. 3 p. 86,25 'smelido') . . . XXXVI solidi. TRACT. de aegr. cur. p. 298,35 colli et extremitatum. GLOSS. Roger. I A 2,8 p. 607,16 -llitas mamillarum in pregnante. *al.* **2** *translate:* **a** *subtilitas, simplicitas – Einfachheit, Schlichtheit:* AGOB. 4,13 l. 23 iuxta -em sermonis nostri. **b** *exilitas (vocis), vox acuta – Zartheit (des Tons), hohe Stimme, heller Klang:* WALAHFR. exord. 12 p. 486,27 quidam in oratione . . . voces muliebri -e summittunt. NOTKER. BALB. gest. 1,33 p. 45,16 cum . . . de -e vocis . . . causetur *Moses.* IOH. AFFLIG. mus. 5,18 ab ·a·a· usque ad ·d·d· *(i. ab notis duplicatis)* excellentes nominantur *monochordi litterae,* eo quod . . . superacutas *(sc. voces)* soni -e excellant.

***gracilo** *v.* *gracilio. **gracios-** *sim. v.* gratios-.

***gracocenderon, -drum** *v.* *coracoides. **gract-** *v.* gratt-.

graculus (cr-, gragu-, gratu-, -cc(h)u-, -celus, -cmus), -i *m. vel raro (l. 45)* **gracula** (graola, -cella), -ae *f.* *metr.* grā-: *l. 43.*

de avi e genere corvorum i. q. monedula, cornicula – Dohle, Krähe (cf. H. Leitner, Zool. Terminologie beim älteren Plinius. 1971. p. 131): **1** *in univ.:* ALDH. virg. II 224 -us (grag- *var. l.*) ater, qui segetum glumas . . . depopulare studet. EPIST. Bonif. 87 p. 196,24 (epist. papae) de volatilibus, id est -is (-cc- *4*) et corniculis atque ciconiis, quae . . . cavendae sunt ab esu. CARM. de philom. 28 crocitat corvus, fringulit et -us (c-, grace-, -cch- *var. l.*). CARM. Cantabr. A 23,5,2 clangit coturnix, -a *(ed.,* graola *V,* -ella *C)* resultat. *al. v. et vol. II. p. 762, 36.* **2** *proverb.:* YSENGRIMUS 4,528 -cculus et cuculo, quem fovet, hoste perit. CARM. var. (NArch. 2. 1877. p. 399) infantum custos c-us alterius. **3** *per compar.:* EPIST. Worm. I 36 p. 68,13 me -i more pennis gloriantis alienis literarum virgulta alibi compilasse. p. 68,22 (vs.; *v. notam ed.*).

***grada** *v.* *grata.

gradalis, -e *vel* ***gradualis,** -e. *script.:* cr-: *p. 758, 28.* granda-: AUREL. REOM. mus. 18,24 *(var. l.).* grata-: *p. 758, 53.* -del(is): *p. 758, 56.* -dalea: NOTAE Aschaff. add. (MG Script. XXX p. 758a,50 *[a. corr.]*). *form. subst. abl. sg.* -e: *l. 69.*

I *adi.:* **A** *gener.:* **1** *gradibus instructus, scalaris – mit Stufen versehen, Treppen-:* LAMB. ARD. hist. 77 -dalia superedificans meicula cameram camere superposuit *comes.* **2** *gradatim procedens – stufenweise voranschreitend (in imag.):* VISIO Godesc. A 30,4 -ualis . . . de claritate in claritatem promotio. **B** *liturg.:* **1** *qui in gradibus cantatur – an den (Chor-, Altar-)Stufen gesungen, 'Gradual-' (cf. p. 758, 46sqq.):* **a** responsorium -dale *sim. (de re v. H. Riemann, Musiklexikon, Sachteil. 12 1967. p. 345sqq.):* AUREL. REOM. mus. 10,11 ut alleluia et responsoria -dalia (-dalis, -ualis *var. l.*) oficii . . . insererentur. PONTIF. Rom.-Germ. 99,400 pro versu et responsorio cantatur responsorius -dalis 'haec est'. 99,411 primus scolae . . . incipit responsorium -dalem (cum -dale *var. l.*) 'haec dies'. 99,417 de versibus -dalibus infra albas. 101,17. *saepe.* **b** liber -dalis *('Gradualbuch', 'Graduale'):* PONTIF. Rom.-Germ. 99,420 in libro -dali vel antiphonario. LIBER ordin. Patav. 2,12 p. 963,34 (epist. papae) in -uali libro sive antiphonario. *saepe.* **2** *qui spectat ad* VII *horas canonicas officii diurni – das Tagzeitengebet betreffend:* **a** officium -dale *(de officio diurno; cf. DuC. IV. p. 91b, E. Kohlhaas, Musik und Sprache im gregorianischen Gesang. 2001. p. 17 adn. 25 et J. Viret, Le chant grégorien et la tradition grégorienne. 2001. p. 216 adn. 29; v. et l. 35):* CAPIT. reg. Franc. 22,80 omni clero: ut cantum Romanum . . . discant, et ordinabiliter per nocturnale vel -dale officium peragatur. **b** cantus -dalis *(de cantu officii diurni; v. et l. 66):* EPIST. var. II 6 p. 308,1 quamquam in -dali cantu, qui . . . auctoritate sanctarum scripturarum nitet, minime discordare possent *antiphonarii,* in nocturnali . . . , qui . . . ex sanctorum patrum dictis compositus extat, paucissimi in unum concordare reperti sunt.

II *subst. masc. vel neutr.:* **A** *gener. i. q. gradus, scalae – Stufe, Treppe:* LAMB. ARD. hist. 127 p. 624,30 -dalia et meicula de area in aream, de domo in coquinam *eqs.* **B** *liturg.:* **1** *de libro:* **a** *liber responsoria propria missae continens – Messgesangbuch, liturgisches Buch mit Gesängen für das Proprium missae, Gradualbuch, 'Graduale' (cf. J. A. Jungmann, Missarum Sollemnia. I. 1952. p. 84 et LThK. 3IV. p. 973):* **α** *def.:* AMALAR. antiph. prol. 18 notandum est volumen, quod nos vocamus antiphonarium, tria habere nomina apud Romanos; quod dicimus -dale, illi vocant cantatorium. **β** *exempla:* TRAD. Frising. 646 (a. 842) tradidi *(sc. presbyter)* . . . -dalem I, antephanarium I. EPIST. var. III 2 p. 132,7 dedi *(sc. monachus)* . . . -dale Alexandrinum optimum I. CATAL. biblioth. A I 92 IIII cradalia, II antiphonarii, I cum cradale. CATAL. thes. Germ. 78 missalia II, in quibus evangelia, epistolae et -dale (grad *cod.*) continentur. TRAD. Frising. 1322 in quo *(libro)* . . . martyrologium, -uale, missale liberque comitis continentur. GESTA Trud. cont. I 8,5 p. 274,6 -uale (-dale *var. l.*) unum . . . scripsit . . . musiceque notavit *abbas.* ANON. IV mus. 2 p. 46,7 qui *(magister)* fecit . . . librum organi de -dali et antifonario pro servitio divino multiplicando. *persaepe.* **b** *liber responsoria officii continens – Antiphonar (cf. R.-J. Hesbert, Corpus antiphonalium officii. I/ IV. 1963/70; v. et l. 3):* TRAD. Ratisb. 48 p. 92,28 (c. 863/85) -dalia II, nocturnalia II (*sim.* CATAL. biblioth. A IV 5 p. 25,43 -dale et nocturnale bene notati). **2** *de antiphona, responsorio sim.:* **a** *de cantu proprii missae inter epistolam et evangelium insertus i. q. responsum, responsorium – 'Graduale' (im Proprium missae; cf. Jungmann, op. cit. [l. 20], p. 546. 553 et R.-J. Hesbert, Antiphonale missarum sextuplex. 1935):* **α** *def.:* HRABAN. inst. cler. 1,33 l. 28 responsorium . . . istum quidam -dale (generale *var. l.*) vocant, eo quod iuxta gradus pulpiti cantatur. AUREL. REOM. mus. 20,13 quod *(responsorium)* -dale dicitur a gradibus ei nomine imposito. RUP. TUIT. off. 1,34 dicitur . . . -duale a gradibus humilitatis. HONOR. AUGUST. gemm. 1,96 -uale a gradibus dicitur, quia in gradibus canitur, hoc etiam responsum vocatur. *al.* **β** *exempla:* LEX Alam. 15,2 qui *(clericus)* in gradu (grado, gradum *var. l.*) in ecclesia publica lectionem recitat vel -talem (-dalem, -dale *var. l.*) . . . cantaverit. ORD. Cas. II 10 (cod. A) ad ipsam *(missam maiorem)* legunt lectionem de Apostolo, -dalem et tractum. ORD. Rom. 9,14 qui *(cantores)* -dalem (-delem *var. l.*) vel alleluia cantaverint, si in gradu quolibet fuerint ordinati. CONSUET. Marb. 162 in festivis . . . diebus duo -uale . . . in pulpito cantabunt. ALBERT. M. miss. 2,4capit. de -uali, quod epistolae adiungitur. *persaepe. v. et p. 757, 69.* *alleg.:* RUP. TUIT. off. 1,34 -uale (-dale *var. l.*) ad paenitentiae respicit lamentum. HONOR. AUGUST. gemm. 1,14 per -uale conversio ecclesiae de Iudaeis intelligitur. 1,18 -uale significat vocationem apostolorum. *al.* BERTH. RATISB. serm. (ZKirchGesch. 39. 1921. p. 79,34) sequitur -uale, quod significat ascensum, quia *eqs.* *iron.:* YSENGRIMUS 7,109 aliter -uale sonabit, donec *eqs.* 7,197. 7,213. **b** *de cantu officii i. q. responsum breve q. d. – Kehrvers, Versikel:* **α** *in laudibus matutinis:* CONSUET. Trev. 48 in matutinis laudibus unicuique *(sc. psalmo)* sua antiphona imponenda est et ultimam sequitur -uali (*leg.* -uale) 'haec dies' *(v. notas ed.).* **β** *in vesperis:* CONSUET. Trev. 49 p. 306,20 tribus psalmis sub alleluia canendis sequitur -uale cum alleluia, ipsius diei sequentia, 'magnifi-

[Pörnbacher]

cat'. **3** *de cursu i. q. officium diurnum – Tagzeitengebet:* CAPIT. episc. II p. 93,15 ut dominicas et festivitates precipuas excolere per -dale suum et nocturnalem canticum non ignoret *(sc. clericus).* **4** *plur. i. q. psalmi graduum – Gradualpsalmen:* CONSUET. Eins. 75 p. 250,13 de officiis ... post nocturnos: ... resident cuncti ... cantantes psalmos *eqs.*, quindecim -uales.

***gradalarius** (gratha-), -i *m.* (gradalis; *per analogiam ad* *antiphonarius *sim. formatum, ut vid.*) *liber gradalis – 'Graduale' (usu liturg.):* CATAL. thes. Germ. 26,24 (s. XII.in.) sunt ... in hac ecclesia ... I antiphonarius ..., III grath-i.

gradando *v.* 1. gradior. **1. gradans** *v.* 1. gradior.

2. gradans *v.* grator.

gradarium, -i *n.* *c. gen. inhaerentiae: l.20. series graduum, scalae, ascensus – Treppe, Stufenleiter, Aufstieg (in imag.):* ACTA imp. Winkelm. I 492 (s. XIII.med.) constat ... litteralem scientiam esse singulare -um ad virtutes. 496 p. 414,17 que *(scientia)* ... -a construit ad fastigia dignitatum. ACTA imp. Böhmer 923 p. 634,16 (spur.) auctoritas ... eligendi ... reges ... ad adversum imperii solium per huius scale -um ascensuros.

gradarius, -i *m.* *equus (militaris, ambulans) – Reit-, Passpferd, Zelter:* HUGO TRIMB. sols. 1,20 quam *(missam)* miles ... apud ipsum *(iuvenem)* pro suo -o comparavit, qui ... iuvenis accepto equo et missa vendita *eqs.*

gradata *v.* 1. gradatus.

gradatim *adv.* **1** *per gradus – schritt-, stufenweise, Schritt für Schritt, von Stufe zu Stufe:* **a** *proprie:* HUGEB. Willib. 3 p. 91,14 -m ... peragrantes. DIPL. Otton. II. 183 per quam *(porticum)* -m ascensus et descensus est in palatium. *v. et p. 762,26.* **b** *in imag.:* Ps. ODO CLUN. abac. p. 301b,7 per continuos arcus -m descendas. CONSTANT. AFRIC. theor. 7,3 p. 31br aut ... continuatim ... aut -m minoratur *pulsus*. HONOR. AUGUST. gemm. 1,96 graduale ideo cantamus, quia 'de virtute in virtutem' -m 'ire' debemus *(spectat ad Vulg. psalm. 83,8).* CHART. Mar. Magd. 135 p. 122,42 ut, quemadmodum eadem decima de manu in manum descenderat inpheodata, ita -m ascendendo nobis extitit libere resignata. **c** *translate (per compar.: l.64):* **α** *spectat ad ordinem: continenter – der Reihe nach, nacheinander:* RADBERT. corp. Dom. 4,59 sicut ... infantia nostra prius pertingit -m ad lectionem, deinde ad spiritales scripturarum sensus ..., sic *eqs.* ALBERT. STAD. chron. a. 1125 super quatuor eorum *(imperatorum)* tumbas -m invenies scriptum: *'eqs.'* CHART. Westph. III 897 quam *(decimam)* ... ab ipso *(Conrado)* deinceps Albertus ... et ab Alberto deinde Themo ... in feodo -m tenuerant. HUGO TRIMB. registr. 518 ponantur *gesta sanctorum* ... breviter in ordine -m. *al. pedetemptim, successive – allmählich, nach und nach:* GODESC. SAXO theol. 1 p. 85,13 ut ... aliqua sensim, paulatim et -m ... dicamus (*sim.* VITA Godefr. Cap. I 5 p. 111,23 sensim atque -m). VITA Liutb. 4 cottidie -m suae perfectionis cumulum augens. THIETM. chron. 1,3 ut bonae indolis -m enituit *Heinricus* tiro. ALFAN. premn. phys. 1,11 p. 7 Creator ... -m (*PG 40,508A* ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον) et per modicum coniunxit adinvicem diversas naturas (*sim.* 1,13 p. 8). CONSUET. Vird. 19 dum sacerdos dixerit 'gloria in excelsis Deo', statim -m pulsabuntur omnes campanae *(spectat ad officium sabbati sancti q. d.). al. v. et p.762,54.56.* **β** *spectat ad seriem sonorum ('Ton um Ton', usu mus.; cf. LexMusLat. vol. II. s. v.):* Ps. HUCBALD. ton. 329 (p. 177) a primo ad extremum melodia -m debet et moderate in altum excrescere. ODO inton. p. 120a omnis antiphona incipiens in gravi, ascendens ad a acutum -m, debet habere tale 'seculorum' *eqs. saepe. v. et p. 624,35. per compar.:* FRUTOLF. ton. p. 173 quasi -m superius feruntur *differentiae.* **γ** *spectat ad cognationem, generationem:* ALDH. ad Acirc. 2 p. 68,21 post nepotum et pronepotum progeniem -m produxit avorum et proavorum genimina dinumerans *Lucas.* **δ** *spectat ad dignitatem, officium:* CAPIT. episc. II p. 128,5 ut clerici ... ad ordinationem -m veniant et non confuse. HROTSV. Theoph. 15 provectus honore -m perveniebat ad officium. HERM. IUD. conv. 20 p. 122,13 -m ad ordines canonicos ascendi. SUMMA dict. Saxon. 7,9 p. 237,5 omnis appellacio -m fieri debet, videlicet a plebano ... ad archidiaconum *eqs. al.* **2** *forma, instar graduum – in Absätzen, stufenförmig:* OLIV. hist. Dam. 38 p. 237,1 civitas ... -m murata primum murum habet humilem ..., secundum altiorem *eqs.* *usu anat.:* ALBERT. M. animal. 1,522 velamen ..., quod est in ipso *(cerebro),* -m positum est *eqs. (cf. Avic. canon. 3,1,1 p. 165rb,49).*

gradatio (-cio), -onis *f.* **1** *rhet. i. q. ascensus, climax – Ausdrucksteigerung, 'Klimax':* ONULF. rhet. 16 ut ... per -em loquar oratoriam. RUP. TUIT. medit. 1,19 p. 377A si rite considerasti -em hanc, primum reatum, quo reus quis est iudicio, deinde *eqs.*, tertio *eqs. (cf. Vulg. Matth. 5,22).* CONR. MUR. summ. p. 89,137 (vs.) in vocem graditur de voce -o. *al. v. et vol. II. p. 725,9.* **2** *natur. vel medic. i. q. progressio gradata – schrittweises Vorrücken:* Ps. GALEN. anat. 14 p. 192B ut fiat -o faecis contentae in cibo *(ci.,* orbo *ed.)* ad ipsum *(colon)*, ne simul tota faex ad unum descendat *(cf. Avic. canon. [cit. l.28]).*

1. gradatus, -a, -um. *ellipt. vel subst. fem.: l.33. in similitudine graduum factus vel dispositus – stufenähnlich, abgestuft:* **1** *proprie de solario (cf. p.763,36):* WILLIR. carm. 8,17 hoc horologium sub Achaz fuerat fabrefactum atque per horarum discrimina nota -um. **2** *in imag. vel translate:* **a** *natur. i. qui per gradus fit – schrittweise voranschreitend:* ALBERT. M. animal. 1,568 fecis aggregatio et -a ordinatio ad expellendum, postquam subtiliter perscrutatae fuerint miseraicae, si sit in eo aliquid de cibo (*cf. Avic. canon. 3,16,1,1, p. 313rb* aggregatio fecis et expressio eius et gradatio eius ad expellendum post subtilem perseverationem *[leg.* perscrutationem, *cf. l.26]* fecis ex cibo, si fuerit in eo). **b** *mus.:* BERNO ton. p. 79b,3 per quilismata, quae nos -as neumas dicimus, ... modulantur *antiphonae. ellipt. vel subst. fem. de neuma quadam:* ARIBO mus. p. 66,17 tremula est neuma, quam -am vel quilisma dicimus, quae longitudinem ... duplo longiorem cum subiecta plana virgula denotat (*item* COMM. microl. 62 p. 153). **c** *geom. i. q. latera inaequalia habens – ungleichseitig:* ALBERT. M. anal. post. 1,2,13 p. 53b,9 scalenon (*p. 74a,27* τὸ σκαληνές) sive -us *(sc. triangulus)* habet tres *(sc. angulos)* duobus rectis aequales. *per compar.:* GERB. geom. 5,3 scalenos est *trigonus*, qui omnia latera sibi inaequalia invicem continet, dictusque scalenos quasi -us, eo quod velut gradibus de uno in aliud transfertur latus *(spectat ad Boeth. arithm. 2,25 p. 114,7sq.).*

2. *gradatus (ag-) *subst.* *neuma quaedam – eine Neume: v. l.63.*

gradenter *v.* grator.

gradibilis, -e. **1** *adi. i. q. pervius, commeabilis – begehbar:* CHRON. Albr. a. 1218 p. 907,43 Sequana et Ligeris congelati ... -es viantibus se prebuerunt *(ex Wilh. Brett.).* **2** *subst. neutr. i. q. animal ambulabile – zum Laufen befähigtes Lebewesen:* ALBERT. M. praedicab. 9,2 p. 145,23 'sensibile, quod est differentia' generis -ium, miscetur cum rationali.

***gradiculum** (crati-), -i *n.* (-a, -ae *f.: l.55*) *(parvus) gradus – (kleine) Stufe:* VITA Pard. 10 (MGMer. VII p. 31,18) ad crat-as (grados *1*), ubi fratres ad psallendum ⌞se supponere soliti sunt⌟ (stare consueverunt *1*). *accedente notione mensurae:* COMMEM. de casis Dei (ed. T. Tobler, Itin. Hieros. I. 1879. p. 304,24; s. IX.in.) -a ad subeundum vel descendendum VII millia DCC. (op. cit. p. 304,27) quando descendis de Ierusalem in vallem Iosaphat, ... habes -a CXCV *eqs.*

***gradicus** *subst.* *neuma quaedam trium vocum – dreitönige Neume (cf. LexMusLat. II. p. 138):* TABULA neum. p. 52 bisticus et -us ..., gradatus (agradatus *G*), atticus, astus et pressus minor et maior, non pluribus utor.

gradiens *v.* 1. gradior.

***gradina,** -ae *f.* (*orig. inc., ni subest* cratis) *mensura quaedam (auri) – ein (Gold-)Maß:* INSTIT. regal. 10 (MG Script. XXX p. 1455,1; s. XI.in.) debent *auri levatores* ... aurum comparare, -am solidos duos, idest octava pars unzie *eqs. (v. notam ed.).*

1. gradior, -i *vel rarius* **gradio,** -ere. *script.:* gre- *(retrograde; cf. ThLL. VI/2. p. 2137,36sqq.): p.761,42.* grand-:

[Pörnbacher]

l.23. form.: perf. -ierunt: *l.22. adde* CHRON. Salern. 12 p. 18,28. *al. inf.:* -ire: *l.16.41.* ?-iare: *l.35. partic. fut.* -turus: ALDH. virg. I 7 p. 235,19. 22 p. 253,21. *praevalet intrans.; trans.: l.12.13.41. al. pendent praep.:* cum: *l.22.* inter: CHRON. Salern. 158 p. 164,29. per: *l.46.51.* post: *l.30.* sub: *l.38. partic. praes. usu subst.: l.15.40. inf. praes. usu subst.: l.35.*

vadere, incedere, ire, ambulare – (zu Fuß) gehen, (herum)-gehen, (be)schreiten, laufen: **1** *proprie:* **a** *strictius:* ARBEO Emm. 21 aliquotiens eum *(dementem)* per altitudine turrium -ere (currere *var. l.*) contigit. HUGEB. Wynneb. 2 p. 107,28 arida terrarum -bant *(sc. fratres cum patre)* gramina. p. 107,32 iterum -bant (inchoabant *3*) viam. WALAHFR. Wett. 926 surgit -iturque valenter. WALTHARIUS 1201 si vel mussantes sentiret vel -entes. VITA Gebeh. Const. 1,21 Domini dilectus claudum ... propriis -ere (-ire *2*) fecit plantis. *persaepe. v. et p.762,46. 48. de animali:* ALDH. ad Acirc. 49,6 pedibus -or *(sc. tippula)* super aequora siccis. **b** *latius:* **α** *progredi, iter facere, (com)migrare – (einher)ziehen, marschieren, vorrücken:* ARBEO Corb. 8 sicut manna Ebreorum populo per desertum -enti ... diversum reddebat saporem. CHRON. Salern. 58 princeps ... cum suis ... c u n e a t i m Capuam -ierunt (147 p. 153,24). *al. de sideribus:* ALDH. ad Acirc. 19,3 arce poli -imur (gran- *a. corr. A; sc. Pleiades*). 92,3 per caelum. POETA SAXO 3,571 Phebus ... Arietis ... -ens in signa. *al.* **β** *aggredi, adire – sich nähern, hinzutreten:* RHYTHM. 90,10,5 Moyses vocatus ..., ut nuda planta -ret terraque sancta tangeret *(spectat ad Vulg. exod. 3,5)*. VITA Boniti 40 (MGMer. VI p. 138,19) cum ... reliquiae urbi eminus -rentur. **γ** *sequi – nachgehen, folgen:* BENZO ad Heinr. IV. 2,4 p. 204,14 -emur *(sc. senatores)* post sua *(sc. regis)* vestigia. **δ** *?saltare – ?tanzen (ni spectat ad p.762,50):* FROUM. carm. 19,23 nunc varios sum fac<turus> cum carmine ludos, ... hic habitu vario sit primus in ordine Gitto; ... in pedibus proprios ... suos superaddite *(sc. nani)* soccos, hic pariter -are suis Sigihardus *(sc. monachus)* amicis porrigat *eqs.* **ε** *de navi i. q. vehi – fahren:* TRANSL. Conr. Const. 8 p. 444*b,61 sub undis ... navis hominibus onusta ... -itur ... nec mergi potuit. **2** *in imag.:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* VITAE patr. Iur. 50 hortatus est *Romanus* ... in religione -entes. PASS. Leod. 8 (MGMer. V p. 291,3) per iustitiae callem inflexibile iter -ire (-ere, -i, ingredi *sim. var. l.*). EPIST. Bonif. 13 p. 20,12 illa *(soror)* arduam ... greditur (gra- *corr. m. al. 2*) c a l l e m (HROTSV. prim. 88 c. -iens pietatis). ALCUIN. epist. 120 duos digessi libellos, unum prosaico sermone -entem ..., alterum Pierio pede currentem. PETR. DAM. Rom. 3 p. 19,4 nonnullos per lata -entes remissius vivere. CHART. archiep. Magd. 394 p. 517,3 predecessorum ... regia via -entium iter sequi. *saepe. v. et p.760,13.* **β** *c. notione persequendi i. q. studere – verfolgen, streben (nach; usu impers.):* ALFAN. premn. phys. 18,8 p. 98 secundum Deum ... viventi per solas -endum (*PG 40,680B* μεταδιωκτέον) est necessarias ... delectationes. **b** *mus.:* Ps. ODO CLUN. dial. 13 p. 260a in descensione vel ascensione potius saliendo quam -endo vadit *modus.* ODO ARET. ton. B p. 81,15 (vs.) hi resonant celsa tantum spiramina quinto *(sc. modo)*, hic -itur sexto, nec horum lege tenetur. *per compar.:* IOH. AFFLIG. mus. 9,4 sicut ... omne tempus per septem dies currit, ... sic musica per septem ... vocum varietates -itur. **3** *translate:* **a** *protendi – sich erstrecken:* DIPL. Heinr. II. 430 p. 551,33 simul -itur *forestis* in Othilanham ..., mox pergit ad Rikillahusum ... sicque protenditur in viam, que *eqs.* **b** *transire – übergehen (in):* ALBERT. M. animal. 7,4 secundum quod participant *animalia* unum praedicatum, oportet, quod ... participent naturam illius praedicati, eo quod illa 'natura' secundum participationem ... paulatim '-itur' (*p.588b,4* μεταβαίνει) in eis in comparatione ad aliquod unum animal, quod perfectissime participat naturam et praedicatum illud *eqs.* **c** *valere – gängig, im Umlauf sein:* CHRON. Salern. 57 dux ... affirmavit, ... suos numismatibus in ipsa civitate pre mercimonia -rentur. **d** *versari – weilen:* CHRON. Salern. 60 p. 60,4 que (*leg.* qui) dudum in mercimonio per Calabrie fines -bant, postmodum *eqs.*

subst. **1. gradiens,** -entis *n.* *animal ambulabile, quadrupes – zum Laufen befähigtes Lebewesen, Vierfüßler:* HONOR. AUGUST. hex. 3 (PL 172,258B) de terra ... tria *(sc. genera)* formantur, ... -ia, reptantia, serpentia.

2. gradiens. *neuma quaedam – eine Neume (cf. LexMusLat. vol. II. s. v.):* TABULA neum. p. 54 nomina neumarum ...: percutiens, torquens, saliens, ... descendens, punctus, -ens. *cf.* *grador.

2. *gradior, -iri *vel* ***gradio,** -ire. (gratus, *cf. ital.* gradire) *laetari, gratulari, grato animo percipere – fröhlich sein, mit Freuden aufnehmen:* CHRON. Salern. 41 in prediis -bant *Beneventani* ... et exultabant. 79 p. 76,16 valde gavisus est *populus* atque, ut id fieret, omnimodis -batur.

gradipes (ga-, -irupes, -pe), -edis *f.* (*cf.* βραδύπους) *avis tarda – Trappe:* CARM. didasc. 577 cum merula -s (ga-, -irupes *var. l.*), cum turture rauca palumbes, tendit cum pico pica loquax vario. CARM. de nat. animal. 1679 est volucris tarda -s (-pe *B*) et tarda vocata. *per confusionem de vulture:* ALBERT. M. animal. 23,144 vultur ... propter eamdem *(sc. cibi)* gravitatem libentius in terra sedet ..., propter quod ab antiquis -s vocabatur.

***graditer** *adv.* *per ordinem, successive – der Reihe nach, in Folge:* ODO ARET. ton. B p. 89,10 (vs.) consuit in senis -r inclita tribus adeptis.

***graditivus,** -a, -um. *scansilis – Steig-, Stufen-:* GALB. Karol. 62,7 artifices arietis ascensoria -a erexerant in altum ..., quatenus usque ad murum ... gradatim possint ... progredi.

gradivus, -a, -um. *per largam interpr. Martis epitheti, ut vid. (cf. e. g. Serv. Aen. 3,35 et Isid. orig. 8,11,52):* **1** *proprie pro nomine vel epitheto cuiusdam deitatis Samiae:* AETHICUS 98,26 convenite, date oscula; sacra G-a, agea (*i.* hagia) *eqs. (v. notas ed. et comm. p. XXXI).* **2** *translate:* **a** *passu militari gradiens – in Marschordnung vorrückend, Marsch- (cf. H. Hoffmann, DtArch. 54. 1998. p. 487):* RICHER. REM. hist. 1,8 qui *(barbari)* cum -o incessu propinquarent, armorum luce ... cogniti sunt. **b** *de cursu siderum i. q. ascendens – aufsteigend:* CARM. de elev. Frodob. (AnalBoll. 5. 1886. p. 63, 25; paulo post 872) dum sol squamigerorum, quos Februi medio conscendit calle -o, intrasset partem quartam *(cf.* ADSO Frodob. 30 [MGMer. V p. 84,14sq.] primam diem quadragesimalis abstinentiae delegerunt. *v. et ibid. adn. 2).*

adv. ***gradive.** *passu, ordine militari – im Marschschritt, in Marschordnung:* RICHER. REM. hist. 1,45 procedit exercitus et magnanimus -e *(in marg.)* in hostem accelerat.

***grador,** -ari. *?inf.* -iare: *p.761,35.* **1** *ire, ambulare – gehen, wandeln, schreiten:* VITA Boniti 14 (MGMer. VI p. 126,23) cum ... propter urbem ... peregrina -retur *(1,* graderetur *rell.) mulier.* 40 (p. 138,23) cumque ... episcopus ex urbe pignora humeris deferens -retur *(1,* graderetur *rell.)*. DHUODA lib. man. 10,2,56 (vs.) senioribus teneris membris -ans cursu peragrans *iuvenis. ?saltare – ?tanzen: fort. huc spectat p. 761,35.* **2** *abl. gerund. pro adv. (cf. Leumann-Hofmann, Gramm. II. p. 380²) i. q. gradatim, paulatim – nach und nach, allmählich:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 143,24 quod -ando (gradatim *R*) subtrahatur cotidie de quantitate malarum *(sc. carnium)*, et postquam habebuntur carnes meliores, addatur paulatim et gradatim aliquid quantitatis. *cf.* 1. gradior.

***graduale, *gradualis** *v.* gradalis. **gradulor** *v.* gratulor.

1. gradus, -us *m.* (-um, -i *n.: p.766,68. fort. add. l.63*) *script.:* cr-: ALCUIN. epist. 42 p. 86,32 *(var. l.).* gred(us): IULIAN. TOLET. Wamb. 20 *(1d).* grand(us): LEX Ribv. 91,1 *(var. l.).* grat(us): *p.766,66. adde* FORM. Bitur. app. 9 p. 180, 20. *al.* gradu(us): WILLIB. Bonif. 7 p. 38,9 *(1). form.: sing.: nom.* -um: RADBERT. corp. Dom. 12,92 *(var. l.). gen.* -u: WILLIB. Bonif. 5 p. 25,2 *(1). dat.* -u: ALCUIN. epist. 258 p. 416,16 *(var. l.). acc.* -u: *p.764,54. abl. pl.* -ubus: *p.765,70. decl. II.: p.758,52.763,45.764,35.766,37. adde* FORM. Senon. II add. 4,3 (ed. Walstra). *saepe. metr.* grādū: HROTSV. Pelag. 216.

I *passus, gressus, incessus – Schritt, Gang, Marsch:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* TRANSL. Chrys. et Dar. 30 custos ... ad secretarium -um retorsit. AGIUS vita Hath. 21 -um ... revocavit *mater.* TRANSL. Libor. I 38 (30) -um movere

[Pörnbacher]

(*sim.* HARTW. Emm. 85). METELL. exp. Hieros. 6,294 -u . . . properante. CAES. HEIST. Engelb. 1,8 p. 247,3 qui statim in -bus -um figens *eqs*. ALBERT. M. animal. 1,51 composito -u incedit *pavo*, ne maculetur. *persaepe.* **b** *milit.:* POETA SAXO 1,210 -u celeri Wisuram pervenit ad amnem. LIGURINUS 2,365 rapido . . . -u petit oppida princeps. HIST. peregr. p. 164,35 imperator . . . prime aciei -um sistere precepit. p. 165,27. *al.* **c** *techn. de mensura:* GERB. geom. 3,9 -us recipit cubitos II *eqs*. 3,10 passus continet -um unum et bissem. 3,23. *al.* Ps. BOETH. geom. 533 duodecim mensurarum genera . . ., quorum haec sunt nomina: miliarium, stadium, . . . passus, -us, cubitus. *al.* **2** *in ludo scaccorum ('Zug'):* CARM. var. III C 8 sunt quibus *(equitibus)* obliqui multiplicesque -us. **B** *in imag. vel alleg.:* GODESC. SAXO theol. 7,2 p. 180,17 quisnam . . . sit -us ille, de quo . . . David dixit Ionathae: *'eqs.' (Vulg. I reg. 20,3)*. WILLIB. Bonif. 5 p. 25,5 eum . . . ad huius *(sc. ordinationis episcopalis)* propositi -um instigavit *Willibrordus*. EPIST. Hann. 52 p. 99,8 te de -u, quem certo pede nunc tenes, non retrahere. METELL. exp. Hieros. 6,626 siste *(sc. rex Babylonicus)* -um lingue. *saepe*.

II βαθμός, *pars scalarum – Stufe, Staffel:* **A** *proprie (in descriptione terminorum: p.764,28. al.; usu plur. interdum i. q. scalae – Stiegen, Treppe, Leiter, e. g. l.29.70; usu sing.: l. 31):* **1** *in univ.:* CONC. Karol. 19D p. 131,7 surgens . . . princeps de sella regia stetit supra -um suum. WALAHFR. Mamm. 22,19 per omnes . . . -us *(sc. amphitheatri)*. NOTKER. BALB. gest. 1,6 p. 9,12 cum . . . ministri . . . caballum eius *(episcopi)* ad ⌞-us ascensionum⌟ (ascensionis -us, ascensionem -us *var. l.*) adducerent. VITA Rigob. 11 (MGMer. VII p. 68,15) -bus adiectis. 22 (p. 75,6) subpositis. HROTSV. Mar. 289 ascensum -uum . . . ter quinque supinum . . . currit. Dulc. 6,1 de -u praecipitemus *(sc. ostiarii Dulcitium)*. THANGM. Bernw. 25 quos *(duos)* . . . pedibus per -us tractos semivivos . . . ante imperatorem proiciunt. *persaepe. v. et l.3.* **2** *de solario (cf. ThLL. VI/2. p. 2162,12sqq., spec. 15):* EKKEH. IV. bened. I 26,118 artis Achaz (gloss.: horologium eius) ternas quartus -us indicat horas (gloss.: quarta linea tertiam horam signat; *cf. Vulg. IV. reg. 20,9/11*). **3** *de loco publico:* CHART. Rhen. med. I 252 p. 309,21 (a. 979) data Treviris . . . in -bus iuxta aulam publicam. THIETM. chron. 6,98 sedens *episcopus* . . . in solio summi -us. HERBORD. Ott. 3,17 p. 179,6 erant . . . ibi *(sc. in foro)* -us lignei, de quibus precones et magistratus ad populum concionari soliti erant. **4** *de -bus chori, altaris ecclesiae sim. ('Chor-, Altarstufen'; pulpiti: p.758,46):* ORD. Rom. 15,20 (c. 775/80) accipiens lector codicem ascendit ad legendum in -o (-u *var. l.*). 5,18 pontifex . . . in superiorem ducendus est -um, non omnino ad altare. NOTKER. BALB. gest. 1,18 p. 22,24 post evangelii lectionem ascendit *episcopus* ad -us quasi ad alloquendum populum. GERH. AUGUST. Udalr. 1,13 l. 34 sepulchrum Sinperti episcopi in choro iuxta -us situm. CONSUET. Bamb. p. 306,1 novicius . . . ad -us summi altaris veniat tenens cedulam. *persaepe. v. et p.758,47.52.760,55.* **5** canticum -uum *i. q. psalmi gradales – Gradualpsalmen (usu liturg.; cf. ThLL. VI/2. p. 2157,17sqq. et p.764,56sqq.):* CONSUET. Vird. 8 p. 387,6 fratres ex septem specialibus psalmis unum cum totidem ex cantico -uum cantabunt. PETR. CAS. (?) chron. 4,4 p. 470,17 psalmi de canticis -uum *(ex* canticum gradum *corr. cod.)*. CONSUET. Marb. 19 facta trina oratione *(sc. ad nocturnos)* . . . canticum -uum cantetur hoc modo: primi quinque psalmi pro defunctis *eqs. saepe. in titulo libri (spectat ad Aug. in psalm. 119/133):* CATAL. biblioth. A 54 p. 263,33 (s. IX.2) Augustinus . . . super cantica -uum. *al.* **6** *de -bus basilicae Vaticanae:* POETA SAXO 3,616 ad limina magnę basilice Petri . . . venit et in -bus templi . . . constitit ipse. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 896 p. 128,18 ante paradisum loco, qui dicitur -bus S a n c t i P e t r i (PETR. CAS. [?] chron. 4,37 p. 503,21 usque ad S. P. -us. OTTO FRISING. gest. p. 3,34 [epist. Frid. I. imp.] domnus papa . . . ad basilicam S. P. nos precessit et ad -us . . . nos suscepit). *saepe.* **7** *in nominibus:* **a** *ecclesiarum vel coenobiorum* S. Maria ad G-us, in G-bus *('St. Maria zu den Stufen', 'zu den Staffeln', 'Maria Stiegen' sim.):* **α** *Coloniae ('St. Mariengraden' sim.; cf. Atlas zur Kirchengeschichte. 2004. p. 41A B4):* LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 244,9 in loco, qui dicitur ad G-us titulo Sanctae Mariae. CHART. Stab. 172 p. 357,2sqq. decanus de Sancta Maria ad G-us *eqs*. CHART. Sigeb. 81 p. 174,10 acta sunt hec . . . Colonię apud Sanctam Mariam ad G-us. *al. adde:* VITA Annon. I 2,8 p. 486b,55 in G-bus, qui Coloniae insignis habentur. **β** *Moguntii ('Mariagreden'):* CHART. Otterb. 23 (a. 1217) quod . . . impetrassem . . . decanum Sancte Marie ad G-us Moguntii. CHART. ord. Teut. (Thur.) 20 p. 24,1 (dipl. Frid. II.) a fratribus ecclesie Sancte Marie ad G-us Maguntine. *adde:* CHART. Eberb. 398 p. 162,15 (a. 1266) ex opposito G-uum iuxta portam Piscium. **γ** *Aretii ('S. Maria in Gradi'):* ACTA imp. Stumpf 471 p. 663,12 (dipl. Heinr. V.) confirmavimus . . . plebem Sancte Marie in G-bus. **b** *domus:* TRAD. Ratisb. 1057 p. 539,33 (c. 1267/77) que *(domus)* vocatur in G-bus. **c** *hominum:* TRAD. Patav. 1009 (a. 1222/23) Heinricus in G-u, Heinricus Pledingaer. ACTA civ. Wism. A 677 que *(discordia)* fuit inter . . . Margaretam de Gnewesmolen et Bernardum de G-u (*cf.* 1123 cum . . . Bernardo Grade). **8** *axiculus (scalarum) – (Leiter-)Sprosse:* GALB. Karol. 81,40 avulsit *miles praecipitatus* -um ascensorii. LIGURINUS 4,555 iungentes *iuvenes* nexibus hastas scalarum simulare -us. BRUNUS LONG. chirurg. 1,20,3 p.118G ut ponas adiutorium super -um scalae, qui iam involutus est pannis *eqs.* WILH. SALIC. chirurg. 3,21 p. 349B patientis suspensio ad -um scalae manualis. *al.* **9** *basis, crepido, limen – Grundmauer, Schwelle:* LIBER ordin. Rhenaug. p. 138,14 super -um sanctuarii consistentes *(sc. clerici)*. CHART. ord. Teut. 44 terra sic terminatur, videlicet a -u . . . turris magistri . . . burgi . . . usque ad territorium episcopi. CHART. civ. August. 21 p. 19,22sqq. nichil amplius quam unum -um, per quem fiat introitus ipsorum domui, debent *cives* in eadem area . . . edificare, sub quo -u et in fossa . . . confratres . . . debent . . . edificare. *al.* **B** *per compar.:* Ps. BOETH. geom. 366 ut animus lectoris ad . . . intelligentiae accessum quasi quibusdam -bus perducatur. THEOPH. sched. 3,61 p. 113,21 ad similitudinem -us (-i *H*). *al. v. et p.760,41.* **C** *in imag.:* WILLIB. Bonif. 6 p. 27,28 summum oboedientiae -um implere. 7 p. 36,12 aetatis. WALAHFR. Gall. 1,25 p. 303,15 qui . . . -um (*cf.* WETT. Gall. 25 p. 270,14 eminentiorem locum) ascendit, . . . ut *eqs*. ALFAN. premn. phys. 3,39 p. 58 -us (*PG 40,608A* τοὺς . . . βαθμούς) . . . animarum et ascensiones et descensiones. EPIST. Hann. 37 p. 79,23 ubi assiduus amplexus et ille imus dulcis in amore -us. *saepe.* **D** *in alleg.:* ALLEG. dom. 21 considera eius *(domus Christi)* -us, invenis septem, hoc est interrogare humiliter *eqs*. HONOR. AUGUST. gemm. 3, 112 septem -us sunt in baptismo, tres in descensu ob tres renuntiationes *eqs. saepe. v. et p.758,49.* de XV *-bus virtutum:* DHUODA lib. man. 6,4,3 septem . . . dona sancti spiritus et octo evangelistarum beatitudines ter quinos -us computantur ad summum. 6,4,44 per quindecies -uum militando. *saepe*. **E** *proverb. (cf. H. Walther, Proverbia nr. 23589):* THIETM. chron. 3,14 quanto alcior -us, tanto gravior fit casus. OTLOH. prov. Q 63 quanto altior -us, tanto profundior casus. *al.* **F** *meton.:* **1** *pulpitum – Kanzel, Lesepult:* LEO MARS. chron. 3,18 p. 384,30 -um (-u *S*) . . . ligneum . . . extra chorum in ambonis modum . . . constituit *Desiderius*. **2** *in iunctura* XV -us *i. q. psalmus gradalis – Stufenpsalm:* ORD. Rom. 10,48 cantaturi sunt *subdiaconi* XV -us. HONOR. AUGUST. sacram. 55 quindecim -us in vespertinali officio includuntur. ANNAL. Rod. a. 1141 p. 715,29 dicebantur aput nos ante nocturnos quindecim -us tripertiti cum collectis tribus *(de re v. A. Schmidt, Zusätze als Problem des monastischen Stundengebets im Mittelalter. 1986. p. 9sq. et passim)*. STATUT. ord. Teut. p. 120,10 ante matutinas, quando incipiuntur quindecim -us. *saepe. in titulo libri (cf. p.763,60):* CATAL. biblioth. A 6 p. 21,3 (a. 1085/1101) super XV -us psalmorum. A 46 Augustinus super quindecim -us (*item* B III p. 82,5). *saepe.* **G** *translate:* **1** *gener.:* **a** *gradatio – Abstufung, Grad:* LAMB. LEOD. Matth. I 2363 his tribus exscindi -bus natura probatur, namque perit gressu, mox corpore, postea sensu *eqs.* EPIST. anon. (MG Lib. Lit. III p. 19,18) religionem relinquentium vocabulum est 'apostata', quia, licet V inter se -uum differentiis distent, tamen *eqs*. ALBERT. M. animal. 1,198 quod 'inter ipsum *(umorem)* et sanguinem

[Pörnbacher]

purum ⌞essent -us⌟ (*cf. Avic. canon. 3,3,1,1* est gradatio)', per quos mutatur sanguis ad simile humoris. *v. et l.55.* **b** *aetas – Alter(sstufe):* EPIST. Hann. 78ª p. 126,24 quod tres -us vegetus . . . duraverit *Nestor.* *de anno:* HERM. SANGALL. Wibor. 2,4 p. 214,12 soror erat huic beatę martyri . . . tricesimum possidens -um. p. 214,20 mater . . . in -u sexagesimo a morte inventa est. **c** *in enumeratione i. q. locus – Stelle:* AMALAR. off. 1,3,1 de septuagesima . . .; de sexagesima . . .; quinquagesima in tertio -u consistit. MATHEM. var. Bubnov p. 248,33 tertio . . . loco *eqs.*; . . . quintam . . . sedem obtinentes *eqs.*; . . . sexto ordine consequentes *eqs.*; septimum . . . -um tenere monstrantur mille millies *eqs.* ANON. mus. Wagner p. 356 componuntur *neumae* . . . aliquando ex quinque vel sex *(sc. notis)* usque ad septimum vel octavum -um. **d** *habitus, positio – Stellung (corpor.):* WOLFHARD. Waldb. 4,2 (1) reflexo in -u directo curvissimo pede gratiam . . . ambulandi promeruit *claudus.* **e** *condicio – Zustand:* **α** *de statu animae:* FORM. Wisig. 4 abstersa . . . originali macula . . ., perfectu -u fervendo *(leg.* fruendo *sim.; v. notam ed.).* ALBERT. M. nat. bon. 130 p. 51,58 in -u gratitudinis. *al.* **β** *in formulis chartarum:* COD. Lauresh. 53 l. 6 (a. 897) ut . . . congregationem in prisco -u . . . redintegrarem *(sc. episcopus; spectat ad Vulg. gen. 40,13; sim.* DIPL. Otton. II. 273 p. 317,13 in pristinum -um erigere *[sc. loca]. al.).* DIPL. Heinr. IV. 102 p. 135,12 haec omnia confirmamus s t a b i l i q u e -u corroboramus (*inde* ACTA imp. Winkelm. I 186 p. 163,1 [DIPL. Frid. II.]). **f** *locut.:* **α** nullius -us *i. q. nullius modi, generis – keinerlei:* PAUL. FULD. Erh. 1,10 (6) nullius -us detrimentum passus est se ipsum negligens, aliis previdens. **β** centesimus -us *i. q. centuplum – das Hundertfache:* STATUT. ord. Teut. p. 131,2 quo possint *fratres* pro laboribus tantis centesimo -u percipere munus . . . sanctitatis *(spectat ad Vulg. Matth. 19,29).* **2** *anat. de partibus auris internae scala vestibuli, scala media, scala tympani q. d.:* ALBERT. M. animal. 1,169 'foramen . . . auris pervenit ad concavitatem' interiorem per -us anfractuosos, 'in qua est stans et immotus . . . aer'. **3** *natur. et alch. de simplicibus, elementis sim. i. q. virtus, mensura – Stärke, Intensität, 'Stufe', 'Grad' (cf. ThLL. VI/2. p. 2155,17sqq.):* ODO MAGD. herb. 31 tertius abrotano legitur -us esse caloris. CONSTANT. AFRIC. grad. p. 342,31 antiqui complexionem medicinae in quatuor divisere partes, quae vocantur -us *eqs.* ALBERT. M. animal. 18,94 p. 1242,5 quattuor -bus omnis virtus mensuratur, sicut per operationem medicinarum simplicium probatur. GEBER. summ. 40 p. 362 necesse est artificem triplicem ignis -um sublimationi applicare. *al.* *in titulo libri:* CONSTANT. AFRIC. grad. tit. p. 342 de -bus, quos vocant simplicium, liber. PETR. CAS. (?) chron. 3,35 p. 412,14 transtulit *Constantinus Africanus* . . . libros quamplurimos, . . . Pantegnum, . . . librum -uum. **4** *gramm. de -bus comparationis ('Steigerungsgrad'):* ALDH. ad Acirc. 134 p. 186,19 solet . . . peon secundus a superlativis -bus dirivari. ERMENR. ad Grim. 12 p. 547,17 ornatus . . . causa . . . ponimus genus pro genere, speciem pro specie, -um pro -u. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 353,8 comparativus -us. CARM. Bur. 35,1,3sq. parvus, minor, minimus: -us istos repperi, per quos -us comperi augeri et conteri -us status hominis. *al. v. et vol. II. p. 1031,36sq.* **5** *mus.:* **a** *de -bus sonorum ('Tonleiter'; sed cf. LexMusLat. II. p. 141,32):* HUCBALD. mus. 14 disponantur . . . eaedem *(septem)* voces -bus suis. **b** *tonus, vox – Ton(stufe):* IOH. GARL. introd. mus. 98 'ut', 'fa' descendendo de natura in b quadrum de primo saltu (-u *S*) in b-mi et de ultimo in g. **c** *modus – Weise, Melodie:* HIER. MOR. mus. 24 p. 176,15 omnes syllabae . . . additiones notarum recipiunt . . ., secundum quod exigit harmonica pulchritudo; ad haec . . . tonorum -us . . . valent. *ibid. al.* **6** *geom., comput., astron. de certa distantia epipedi (plani) aut orbis lineis inclusa, de spatio lineis designato, de parte lineae eclipticae (cf. ThLL. VI/2. p. 2162,1) i. q. distantia, mensura ex* LX *aequis partibus (minutis q. d.) consistens – Teilabstand, 'Grad':* **a** *spectat ad sphaeras caeli:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 33,28 cum . . . sol non elongetur . . . nisi ex viginti tribus -bus (-ubus *B*) et minutis. BERTH. RATISB. serm. 2 p. 18,16 coelum per CCCLX -us distinguitur *eqs.* ALBERT. M. probl. det. 1 p. 47,46 qui *(motus stellarum fixarum)* in centum annis est -us unius. *al.* **b** *spectat ad latitudinem situs:* GERB. (?) astrolab. 18,3 climatis primi latitudo XV -us et XX minuta. ALBERT. M. animal. 7,30 cuius *(regionis)* latitudo est plus quam quinquaginta -uum ab aequinoctiali. *al.* **c** *spectat ad zodiacum:* GERB. (?) astrolab. 3,1 totius circuli zodiaci signa cum -bus partium. REINHER. PADERB. comput. 2,7 si omnia simul creata sunt . . ., necesse erit solem et lunam in uno signo, immo in uno -u creatos fuisse. ALBERT. M. summ. theol. I 17,68,4 p. 707ᵇ, 47sq. dicitur 'signum' latitudo duodecim -uum in zodiaco et longitudo triginta -uum *eqs. al.* *in lusu verborum:* ALBERT. STAD. quadr. 89 in Cancri -bus sine cancri gressibus ivit *Sol (i. Christus; v. et comm. ed. p. 129sq.).* *de decano: v. vol. III. p. 70,56.* **d** *spectat ad astrolabium:* ANON. geom. I 3,1 ut . . . sit mediclinium alterius partis astrolabii in numero -uum dierum XLV. GERB. (?) astrolab. 1,2 inveniet *(sc. studiosus astronomiae)* . . . per eam *(sphaeram)* . . . certos ortus et occasus omnium siderum . . . et -us solis. 2,4 in quorum *(progressionariorum solis)* intervallis -us, ascensus et descensus solis diurni et menstrui . . . permetiuntur. **e** *spectat ad partes laterum quadrati (in postica astrolabii):* ANON. geom. I 3,2 considera numerum -uum in mensura quadrati *(v. notam ed.).* 3,3 quo *(cacumine)* inspecto -us quadrati numerentur. *ibid. saepe.* **7** *math.:* **a** *spectat ad fractiones sexagesimales q. d. ('Sexagesimalbrüche') i. q. integer numerus – ganze Zahl, 'Grad':* DIXIT ALGORIZMI 890 Indi posuerunt exitum partium suarum de LX; prima . . . differentia est differentia -uum, in qua est integer numerus, et in secunda fiunt minuta *(v. comm. ed. p. 132sq.).* 900 erit *numerus* de genere eiusdem fractionis, ut duo -us in duobus minutis multiplicati: quatuor minuta, et tres -us in sex terciis: XVIII tercia. **b** *spectat ad locum definitum in abaco:* HERIG. reg. 1 p. 209,21 articulos . . . uno semper -u ante digitos mittant *multiplicatores* (*sim.* MATHEM. var. Bubnov p. 253,5). **8** *publ., iur., canon. de statu cognationis i. q. generatio, proximitas – (Verwandtschafts-)Grad:* FORM. Wisig. 23 post transitum . . . meum successorio -u ipsi *(filii)* nobis sint haeredes. EDICT. Roth. 153 de -bus (-os 3) c u g n a t i o - n u m (TRANSL. Pus. 3 cognationis -u. *al. sim.* GISLEB. MONT. chron. 122 consanguinitatis. *saepe*). LEX Baiuv. 15,10 usque ad septimum -um de propinquis. ALBERT. M. sent. 4,40, 5 p. 446ᵇ,22 -us est habitudo distantium personarum. 4,40,6 p. 449ᵇ,1 omne, quod per generationem distat ab aliquo uno, magis habet similitudinem ramunculi et -us quam trunci. *persaepe.* **9** *publ., iur., canon. de ordine i. q. honor, dignitas – Rangstufe, Ehre, Würde, 'Stellung' (abund.: l.65.68):* **a** *usu communi:* **α** *in univ.:* WALAHFR. carm. 5,74. 20,40 quos *(apostolos)* . . . divina electio . . . praetulit . . . -u. HRABAN. hom. II 137 p. 410ᶜ primi -us aemuli. NOTKER. BALB. gest. 2,10 p. 66, 7 equato -u stetit *Hludowicus* iuxta patrem suum *(v. et notam ed. ad l. 14).* FROUM. epist. 8 L(iutoldo) . . . F(roumundus) supernae sponsionis perdignos iudicantium -us. CHRON. rhythm. Col. 5,29 antea quam *(urbem)* ville -us inferior retinebat, nunc *eqs.* CONST. imp. III 235,1 quem *(populum)* redemit *(sc. Deus)* limitatis -bus dignitatum. *persaepe.* **β** *status – Stand:* HARTW. Emm. 82 tunc pie -um protege (*sc. Wolflaicus; cf.* ARBEO Emm. 11 ne eorum *[sc. clericorum]* quis . . . ex suo labetur statu). CHART. march. Misn. II 82 fideles utriusque -us: laici et officio altaris mancipati. *al.* **b** *de trinitatis personis (cf. ThLL. VI/2. p. 2157,84sqq.):* NICET. ad Chlodos. p. 120, 39 si pernominavero, -i (-us *p. corr.*) esse videntur; cum Patrem audis, nomine . . . maior esse videtur *eqs.* ERMENR. ad Grim. 32 p. 572,33 (vs.) in Deitate -us, mensura et tempora non sunt. **c** *de officiis saec.:* LEX Ribv. 54,2 quod si regius puer vel ex tabulario ad eum *(sc. iudicis fiscalis)* -um ascenderit. CHRON. Fred. 4,26 dum senserat *Bertoaldus* se de sui -us honorem . . . degradandum. 4,27 ut nullus repperiretur, qui -tum, quem adriperat *maior domus*, potuisset adsumere. 4,42 p. 142,8 hoc *(sc. maioris domus)* -um honoris. LIBER diurn. 61 p. 56,7 de exercitali -u. METELL. exp. Hieros. 1,26 quos *(plures)* diversorum -us extulit officiorum. HIST. peregr. p. 150,12 de sanguine regio . . . -uque (gratiaque *var. l.*) ducatus. *persaepe.* *de ipsis personis ad -um aliquem pertinentibus (usu meton.):* WIL-

[Pörnbacher]

LIB. Bonif. 8 p. 43,29 cumque quoddam canonicae rectitudinis speculum omnibus ad exemplum -bus bene vivendi opponeret. CHART. Gosl. I 598 p. 556,29 (a. 1243) nos . . . bona ab utroque -u et ordine vasallorum . . . expedita . . . sororibus contulimus (*sim.* CHART. episc. Hild. II 752 p. 380,32). *saepe. v. et l. 21.* **d** *de officiis eccl. ('Weihestufe', '-grad'; de officio abbatissae sim.: l. 10):* **α** *in univ.:* ARBEO Corb. 8 ad summum per singulos deducens -us pontificalem deduxit *(sc. papa virum Dei).* HUGEB. Willib. 5 p. 104,41 in presbiteratum dignitatis -um. WALAHFR. Wett. 766 accipit illa *(sc. vidua)* -um, raro est lex ista virorum, ut nupto . . . dentur loca sancta regenda. Gall. 1,1 ut . . . per singulos sacrae promotionis -us ascendens . . . sacerdotii susciperet dignitatem *(sim.* STEPH. V. epist. A 26. PAUL. FULD. Erh. 1,8 [4]. *al.).* VITA Liutw. I 15 sacrorum ordinem -uum . . . celebrare. DIPL. Conr. II. 261 p. 362,3 secundum ęcclesiasticum -um . . . vivere. COSMAS chron. 2,30 p. 126, 3 nisi pastori suo *(sc. ecclesiae)* restituatur pristinus honor et -us *eqs. (spectat ad Vulg. gen. 40,13). persaepe. v. et p. 536, 48. p. 758,57. de ipsis personis ad -um aliquem pertinentibus (usu meton.):* BONIF. epist. 78 p. 162,16 in defendendo canonicos -us vel plebeos. WALAHFR. Wett. 521 vidit . . . phalanges de monachis -busque aliis (gloss. O: episcoporum et presbiterorum). LIBELL. de conv. Baiuv. 1 p. 98,1 consecratis . . . ecclesiis ordinatisque inferioribus et superioribus -bus. IOH. VIII. epist. A 207 p. 173[a],10 qui *(sc. papa)* supra omnes -us (p. 173[b], 11 ἐπάνω πάντων τῶν βαθμῶν) constituitur. DIPL. Otton. III. 27 p. 427,22 pro omni -u et statu sanctae ecclesiae . . . exorare. *persaepe.* **β** *expressius de ipsa benedictione i. q. ordo, ordinatio – Weihe:* FORM. Marculfi 1,1 l. 30 ut . . ., qui in vestro manastirio sancta debeat baiolarae officia . . ., a nobis *(sc. episcopo)* sagros percipiat -os (-us *var. l.*). TRAD. Frising. 51 p. 80,7 si queam *(sc. clericus)* ad -um pervenire. ANNAL. Xant. a. 868 p. 26,11 distributione -uum et inpositione crismali. DIPL. Otton. II. 86 p. 102,1 ad . . . clericos ad -us promovendos. GERB. epist. 57 p. 87,17 quod . . . -us ecclesiasticos ei *(nepoti)* . . . contulerim. *saepe. spectat ad res (c. gen. inhaerentiae):* FORM. Dion. 9 p. 502,14 -um (*ni leg.* graciam, *cf. antea* honores) benedictionis subsequentium: altaris, chrismatis et olei sancti, et hoc ipsum, absque ullo premio . . . accipiant *fratres.*

2. *gradus, -us *m.* (*?retrograde a francog. vet., prov. vet.* grau *[cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 205[b] adn. 8 et XXI. p. 18[a]], ni subest* *grava [*cf. op. cit. IV. p. 254[b] et DEAF G p. 1265 s. v.* grave *et p. 1341 s. v.* greve; *v. et Nouveau Glossaire Nautique. G. 1989. p. 803 s. v.* *gradus *et p. 810sq. s. v.* grau) *canalis, meatus, traiectus fluminis – Kanal, 'Graben' (de re v. A. Schaube, Handelsgesch. der romanischen Völker. 1906. p. 556sqq.; cf. et DuC. IV. p. 93):* ANNAL. Ianuens. I p. 179,23 cum fuerit *praefectus galearum* ad -us, audivit *eqs.*; intravit flumen *eqs.* p. 180,3 illas *(galeas)* in -u . . . non esse neque in flumine. p. 180,7sq. redierunt ad -um Montispessulani et . . . intraverunt -um Capre. p. 185,6 exiverunt de -u fluminis. *ibid. al.*

3. *gradus *subst. neuma quaedam – eine Neume (cf. LexMusLat. II. p. 142; v. et p.760,33.63.762,6):* TABULA neum. p. 55 -us vel gurgulus (-us, gurgulium *var. l.*). *Pörnbacher*

***graecingarium** *v.* *grucingarium.

***graeciscus** (gre-), -a, -um. (Graecus) **1** *Graeci operis, more Graecorum fabricatus – (nach) griechisch(er Art hergestellt), 'gräzisierend':* CATAL. thes. Germ. 80,18 (s. IX.) pallea linea gre-a, . . . pallas lineas gre-as II cum auro porto paratas. **2** *Graecorum proprius – den Griechen eigen, griechisch:* HINCM. annal. a. 876 p. 205,3 venit imperator gre-o more paratus et coronatus. DIPL. Otton. III. 241 nolumus vos *(sc. Gerbertum)* Saxonicam rusticitatem abhorrere, sed gre-am nostram subtilitatem ad id studii magis vos provocare.

***graecismus** (gre-), -i *m.* *lingua Graeca – griechische Sprache:* **1** *proprie:* EKKEH. IV. cas. 94 p. 194,1 propter gre-um . . ., ut ab ore vestro *(sc. Hadwigae)* aliquid raperet, alias sciolum vobis illum *(puerum)* attuli *(sc. abbas). v. et p. 768,5.* **2** *translate:* **a** *imitatio linguae Graecae – Nachahmung der griechischen Sprache, 'Gräzismus':* ALBERT. M. top. 8,2,8 p. 517[a],49 -us, hoc est genitivum pro ablativo ponens. **b** *in titulo libri i. q. ars grammatica – Sprachlehre:* CONR. MUR. summ. p. 32,19 versus in Novo Gre-o (*item* p. 33,1).

***graecissim** (gre-) *adv.* *in lingua Graeca – im griechischen:* NOTKER. BALB. gest. 2,7 p. 58,21 *(add. Z, W)* precepit imperator capellano cuidam suo gre-m (grecismo *W*) perito, ut ipsam materiam in eadem modulatione Latinis redderet.

graecisso (gre-) *vel* **graecizo** (gre-), -are. *script.* grezi-: *l. 12. partic. praes. usu subst.: l. 28.* **1** *graecari – die Griechen nachahmen:* ERCHANB. gramm. p. 94,2 grecisso, Grecos imitor. **2** *graece loqui – griechisch sprechen:* **a** *strictius:* EPIST. var. III 33 p. 202,7 plurimi fuerunt, qui etiam in Graiis rimatibus -zando (grez- *var. l.*) discordes esse videntur. RATHER. coni. 2,47 chronographiam gre-sando vanus, cum nec sit saltem Latinus, huiusmodi sui temporis vocat scripturam. HERIG. Ursm. 1,132 eo donatur honore, quem valeat quis grecizans a 'sorte' vocare (gloss.: κληρος, clericus; *item* 1,634). EKKEH. IV. cas. 94 p. 194,18 illum *(puerum)* . . . gre-sare docuit *Hadwiga. accedente notione celandi:* STEPH. Wilfr. 53 p. 247,24 inter se -zantes et subridentes, nos autem celantes, multa loqui ceperunt *(sc. synodus).* **b** *latius:* **α** *graece canere – 'auf Griechisch' singen:* SEDUL. SCOT. carm. II 7,16 aedibus in nostris melliflua carmina prompsit Graecula *(sc. Calliope)* -zans ore sonora modos. ECBASIS capt. 978 hoc post odecolon grecissant *volucres* 'kirrie eleison'. EKKEH. IV. bened. I prol. 2,107 gre-sando (gloss.: grece canendo) novę triplicant (gloss.: fideles) agyosque camenę. **β** *Graeco nomine appellare – griechisch benennen:* RICHARD. ANGL. anat. I 142 in cuius *(sc. cellulae memorialis)* appellacione defecerunt gre-santes (gressicissante, gressissuntes, gress'ires *var. l.*).

***graecitas** (gre-), -atis *f.* *lingua Graeca – griechische Sprache:* WALAHFR. exord. 7 p. 481,31 si . . . quaeritur, qua occasione ad nos vestigia haec gre-is advenerint, dicendum *eqs.* RATHER. quadrag. II 29 quam *(haeresim)* mutuato a gre-e vocabulo anthropomorphitarum etiam latinitas appellare consuevit.

graex *v.* grex. **grafagia** *v.* grapharium.

***grafferius,** -i *m.* *(cf. ital.* graffiere; *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 1022) scriba – Schreiber:* ACTA imp. Winkelm. I 991 p. 743,5 (a. 1268) hoc iddem servetur in faciendis litteris per logothetam ad eum spectantibus et per -os de pertinentibus ad eorum officium.

1. *grafia, -ae *f.* (grafio) *territorium ducis dicioni subiectum – Grafschaft, (Gerichts-)Bezirk eines Grafen (de re v. D. Claude, ZRGGerm. 81. 1964. p. 17. 37):* FORM. Senon. I 31 p. 199,7 in pago illo, in -a illa, super fluvium illum. II 7 in pago illo, in -a illa.

2. grafia *v.* graphium.

grafio (gar-, graphio, gravio, -ffio), -onis *m.* *(cf. theod. vet.* grâvo; *v. Ahd. Wb. IV. p. 399sq.) acc. sg.* -num: *l. 54. officialis (iudiciarius), comes – (Gerichts-)Beamter, Graf (de re v. HRG I. p. 1775sqq.):* **1** *spectat ad magistratus inferiores, iudices, exsecutores (de re v. D. Claude, op. cit. p. 32sqq.):* LEX Sal. Merov. 45,2 p. 175,5 ipse, qui eum testavit, . . . roget -em (gar-, graph-, grav- -um, -ffione *var. l.*, gloss. K79: id est comitem) <loci illius>, ut *eqs.* (*inde* LEX Sal. Karol. 45,2 p. 175, 39 -em [gar-, graph-, grav-, comitem *var. l.*]). CAPIT. reg. Franc. 4,8 p. 9,25 si -phio super pretium . . . aliquid tollere presumpserit. LEX Ribv. 54[tit.] de eo, qui -em interficerit. 54,1 si quis iudicem (-ffionem *var. l.*) fiscalem, quem comitem vocant, interfecerit. FORM. Sal. Bign. 9 apud ipso gra-e. *persaepe.* **2** *spectat ad magistratus superiores regis:* CHRON. Fred. 4,42 p. 141,26 Ingobode -ffione (-phione, -i *var. l.*). DIPL. Merov. I 136 p. 345,22 una cum . . . inlustris viris . . . optimatis . . ., grav-ebus (*inde* 141 p. 356,11 -bus. 179 p. 445,1 grav-bus). VITA Elig. 2,55 vir inlustris Garefredus -ffio. PAUL. DIAC. Lang. 5, 36 cum comite Baioariorum, quem illi -vionem dicunt. BERTH. chron. B a. 1077 p. 284,9 sicut lex a legendo . . ., grav-es a morum gravitate. LEO MARS. chron. 1,12 p. 46,24 eam *(donationis promissionem)* . . . episcopos, duces etiam et -phiones ac plures . . . honoratos . . . subscribere faciens super altare posuit *Karlomannus. al.*

grafium *v.* graphium. ***grainto** *v.* *creanto.

[Weber]

1. *grama *v.* 2. *crama. **2. grama** *v.* 1. gramma.

***gramaculum, *gramalium** (-us) *v.* *cramacula.

gramat- *v.* grammat-.

gramen, -inis *n.* *form.:* *dat. sg.* -inae: REGISTR. abb. Werd. p. 273,17. *gen. pl.* -inorum: *l. 38.* *confunditur c.* germen: *l.9.49.*

πόα – *Gras:* **I** *proprie:* **A** *strictius:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* ALDH. virg. II 1584 cum glescit -e (germine *var. l.*) tellus. POETA SAXO 2,13 exoriens aestas, ubi primum -e pulcro vestierat terras. HERBORD. Ott. 2,28 p. 115, 17 episcopus . . . in -is caespite sub divo consedit. HIST. de exp. Frid. I. imp. p. 77,17 sex *(sc. Bohemi)* servili super loricas assumpto schemate exierunt quasi -n secaturi. ALBERT. M. veget. 7,111 videtur -n esse eis *(animalibus)* commune edulium, sicut est panis hominis. *saepius.* **β** *in proverbio:* CAES. HEIST. Engelb. 2,15 non tantum -is est super terram, quot ibi congregati fuimus. **γ** *locut.* tempus -is *i. q. ver – Frühling:* GESTA Camer. cont. I D 9 nisi imperator tempore -is superveniret *eqs.* **b** *de calamo:* HILDEG. (?) caus. 362 sumat *(sc. aegrotus)* . . . rorem, quem super recto -e invenerit. *per compar.:* METELL. exp. Hieros. 3,417 duos comites de portu . . . redeuntes . . . invadit *gens inimica*, pedites quasi -a radit. **c** *spectat ad pabulum:* CHART. archiep. Magd. 310 (a. 1164) qui *(habitatores)* terram adiacentem paludosam et gramineam preter -n et fenum nullis usibus aptam exsiccarent. REGISTR. abb. Werd. p. 244,16 habebit *marescalcus* unum pratum -is. *al. v. et p. 47,43.* **d** *fenum – Heu:* REGISTR. abb. Werd. p. 135,22 III[a] plaustra de -e *(sc. presbyter dabit abbati).* WOLFGER. itin. comput. 6,49 p. 103 pro -e super caminatam . . . VIIII den. sen. *persaepe.* GEBER. summ. 46 p. 414sq. super fundum . . . olle stratum de -bus (straminibus *var. l.*) . . . construitur; . . . et eisdem -bus (straminibus *var. l.*) . . . cooperiatur in circuitu cucurbita. *saepe. v. et p.783,71.* **2** *iur. (in actu symbolico):* THIETM. chron. 6,25 pacem abraso crine supremo et cum -e datisque affirmant *Liuzici* dextris. **B** *latius i. q. herba, planta – Kraut, Pflanze, Gewächs (fere usu plur.):* **1** *in univ.:* **a** *proprie:* ALDH. virg. I 23 p. 255,4 dirorum virulentus -um sucus. ARBEO Emm. 4 omnium -um viriscunt genera. VITA Willib. p. 18,42 apis -orum diversorum flosculos legens *eqs.* FROUM. carm. 9,3 tempora nunc poscunt, ut agrestia -a inunguant. ALBERT. M. veget. 2,27 ordeum saepe degenerat in quandam speciem -is, quod hirsutas et hispidas habet aristas. 4,55 sub nive . . . nascuntur -a parvula acuta. *saepius.* **b** *per compar.:* ALBERT. M. veget. 1,105 in quibus *(arboribus)* primae plantulae sunt ad modum parvorum -um. **c** *in imag.:* ALDH. virg. I 16 p. 245,16 ut prius nequitiae -a et elationis frutecta funditus evellantur. EKKEH. IV. bened. I prol. 2,1 -a ne speres violis distincta, Iohannes, aut oculis grata me pingere florida prata. CONST. imp. II 329 p. 440,7 heresum -a (germina *var. l.*), que materialis imperii serra non resecat, . . . succrescunt. **2** *de herbis singulis fort. i. q. asifolium – viell.: Hundszahn (ni i. q. agrostis – gemeine Quecke):* BOTAN. Sangall. 32,1 herba -n dragmas III dequoquis. GLOSS. Salern. p. 7[a],17 -n, id est tantea. TRACT. de aegr. cur. p. 310,16 accipe . . . radicem -is, id est sternute. ALBERT. M. veget. 6,358 -n est herba minuta et longa habens folia. ALPHITA G 54 p. 293,36 -n nomen est cuiuslibet herbe, tamen specialiter accipitur in medicina pro qualibet herba, cuius radix *eqs. al. v. et. vol. I. p. 413,66. 1029,45.*

II *meton.:* **A** *terra graminea, pratum – mit Gras bewachsenes Gelände, Wiese (interdum i. q. pascua – Weide, e. g. l. 62):* **1** *gener.:* ARBEO Emm. 24 in amoeno -e submiserunt. WALTHARIUS 780 equum iuvenis . . . in -n abegit. EPIST. Teg. I 32 proxima . . . estate, quando -a sufficere possunt iterantibus. CARM. Cantabr. A 10,3 flagrat odor quam suavis florida per -a. METELL. exp. Hieros. 4,916 suos *(sc. equos)* laxant in -a missos. HILDEG. (?) caus. 361 vadat *(sc. oculis infirmus)* ad viride -n et illud tam diu inspiciat, dum *eqs. saepe.* **2** *iur.:* **a** *usu communi:* CHART. episc. Halb. 370 p. 332,15 (a. 1196) quoddam novale ac angulus -um iuxta preurbium situatus. CHART. Livon. B 7 p. 34 reservamus ad communes usus . . . civium . . . omnia -a littorum . . . fluminis . . .; item omnia -a, que sunt vel possunt esse in stagno . . . et omnia -a culta et inculta vallis ipsius rivuli. CHART. Walkenr. 331 p. 332,38 exceptis -bus secationi deputatis, quae vulgo 'hege' dicuntur. *saepe.* **b** *spectat ad mensuram agri (cf. theod. inf. vet.* graes, *v. Mittelniederdt. Handwb. II/1. p. 149.; de re v. Dt. Rechtswb. IV. p. 1069 sq.):* REGISTR. abb. Werd. p. 240,2sqq. (s. XIII.[med.]) reditus curtis in Gruninch: in Abdinclande sexaginta -a solvencia XXX talenta; in Abdinchstrange IIII -a solvencia II talenta; Liuderwalde XXI -a, quod dicitur 'hurlant', et quodlibet -n solvens XVI uncias *eqs.* **B** *regio, territorium, ager – Gefilde, Gebiet, Landstrich:* HUGEB. Wynneb. 2 p. 107,28 arida terrarum gradiebant *(sc. fratres)* -a. HIST. de exp. Frid. I. imp. p. 26,3 exercitum per omnem terram suam in fertilissimo -e collocavit *(sc. rex Hungariae).*

***graminarius,** -i *m.* *qui pascua civitatis conducit – Pächter städtischen Weidelandes, 'Gräser'* (*cf. R. Wossidlo — H. Teuchert, Mecklenburgisches Wörterbuch. III. 1961. p. 265 sq. s. v.* gresere): CHART. Mekl. add. 7199 p. 490,33 (a. 1278/84) -i dederunt VII marcas et IIII sol<idos> (*sim.* p. 491,1. 19).

***graminator,** -oris *m.* *qui pascua civitatis conducit – Pächter städtischen Weidelandes, 'Gräser':* CHART. Lub. II 31 p. 25,1sq. (a. 1259) Philippus -r dabit VI sol<idos> ad civil<itatem>, Rodolfus et Heinricus -es fid<eiusserunt>.

gramineus, -a, -um. **1** *qui in graminibus, herbis consistit – aus Gras (Gräsern), Kräutern bestehend:* VITA Adalb. Prag. A 30 surgit de -o c e s p i t e (RUD. TRUD. epist. p. 330,42 cespis . . . -us. *al.*). EKKEH. IV. bened. I 1,167 sit mel (*i. locusta; cf.* 1,105sq. *c. nota ed; cf. et* 1,169 mellita locusta) -um. CHART. Mog. A I 327 p. 218,6 dabunt *(sc. homines)* advocato . . . ad tercium *(sc. placitum)* -um p a b u l u m (CARM. Cantabr. A 42,6 septem dies -o vix ibi durat *Iohannes abbas* pabulo). CHART. Walkenr. 283 p. 295,11 pratum -um . . . conferimus *(sc. comes eiusque filius)* conventui. **2** *gramine vestitus – mit Gras bewachsen, grasig:* FLOR. LUGD. carm. 6,3 -i colles et pascua laeta. ORTL. chron. 1,6 p. 32,30 omnia . . ., quae . . . donavit *comes* cum . . . omni . . . -a seu saltuosa superficie. BERTH. ZWIF. chron. 37 p. 258,3 obtulit *Manegoldus* . . ., quicquid . . . habuit in . . . -a et silvestri terra. *al. v. et p.769,24. per compar.:* HONOR. AUGUST. spec. p. 1027[a] qui . . . omnis voluptatis impleverit desiderium, quasi per -am viam ducitur ad eculeum. **3** *pratensis – auf den Wiesen wachsend, Wiesen-:* TRANSL. Mod. 35 p. 305,53 qui *(colliculus)* . . . erat floribus -is refertus, transito. CARM. Bur. 135,3,2 -e redolent species. **4** *graminis proprius – dem Gras eigen, Gras-:* SEDUL SCOT. carm. II 32,8 aureus in primo color enitet ordine flagrans, -us sequitur veris honore virens. VITA Rimb. 7 p. 86,11 sicut bissus de terra eruta . . . -um solet perdere et candidum in se recipere colorem. AMARC. serm. 4,87 iaspis -o pollet viridique colore.

***gramino,** (cr-) -are. (gramen) *luxuriare – üppig sein:* RHYTHM. 39,3,2 omni genere pomorum consitus qui *(paradisus)* -at (c-at, granat *var. l.*).

graminosus, -a, -um. *gramineus – mit Gras bewachsen, grasig, Gras-:* ALBERT. M. animal. 7,81 venantur ipsum *(piscem)* piscatores circa loca hortilia -a. CHART. Burgenl. I 386 declinat *meta* in vallem unam, ubi sunt due mete, in una pirus, alia -a. 480 p. 321,44 vadit *meta* ad viam -am, que est in medio nemoris. GESTA Hort. Mar. 37 p. 592,34 allodium quoddam . . . in locis -is situm pascendis pecoribus aptatum. CHART. Traiect. 1984 cum . . . super quadam decima cuiusdam terre -e noviter in culturam redacte . . . questio verteretur.

***gramister** *v.* *grammister.

1. gramma, -atis *n. vel raro (p.771,17.26.28.30.35)* **gramma,** -ae *f. (m.: l.66)* (γράμμα) *script.* grama: *p.771,35.36.38. al. form. gen.:* *sing.* -tos: *p.771,5.* *plur.* -ton: *l.68.*

I *littera, nota, character – Buchstabe, (Schrift-)Zeichen:* **A** *strictius:* CARM. libr. I 7,1 aurea purpureis pinguntur -ta scedis. RHYTHM. 81,46 zeta est -a novissimus omnibus. HRABAN. carm. 21,11 -ta . . . Dei digitus sulcabat in apta rupe, suo legem cum dederat populo. ABBO SANGERM. bell. 3,12 -on (gloss.: litterarum) sinteca frequens sistat tibi *(sc. clerico).* WALTH. TER. Ioh. 2,28 postquam ad -is (grammaticis *var. l.*) illius *(sc. Y)* Pytagorici bivium pervenit. *saepe. v. et p.772,30.* **B** *latius:* **1** *scriptura, modus scribendi – Schrift(art):* ALDH. virg. II

1296 bibli seriem in thalamo cernunt aurato - scriptam. *al.* BONIF. carm. 8,12,7 nec non horrifera soleo *(sc. atramentum)* tunc tartarea t<aetra> (*ci. Traube)* -e terribili narrare vitanda relatu. EPIST. var. III 20 p. 169,21 operam dedisti *(sc. monachus)*, ut in nullo expers -os etiam vel hoc proficeres, ut nullatenus esses imperitus graphidos. HRABAN. carm. 34,27 haec tibi, sancte pater, optando -e pinxi. **2** *scriptum, textus, – Geschriebenes, Text:* **a** *in univ.:* HRABAN. carm. 38,4 plus quia -a valet quam vana in imagine forma. 38,24 petram Dominus legis cum -e sculpsit *eqs*. CARM. imag. 11,4,1 -ta qui sophię querit cognoscere verę. CARM. Ratisb. 41,34 -e . . . sacro te nobilitavit Apollo. *al.* *nuntius – Botschaft, Aussage:* HRABAN. carm. 2,2,5 qui habet . . . aures, . . . audiat . . ., apertas, quid dicat sanctus spiritus aecclesiis; cui psalmista pari concordat -e. **b** *verbum – Wort:* WALDR. carm. 3,68 quod minus aut maius scriptor depinxit anhelus, rado vel adiungo, placeant ut -ta domno. CARM. imag. 21,3[h] rithmus -arum servit organa symphoniarum. PAUL. DIAC. carm. 22,46 sic fantur -ta vestra 'cave'. WILLIR. cant. p. 125,28 crimina per veteris damnantur -ta legis. **c** *nomen – Name:* VITA Landel. Laub. 422 a loculo iam -e pretitulato miles discessit. *fort. add.:* EPITAPH. var. II 101 illius in byblo celesti nominis Hesso . . . -a Deus . . . legit. **d** *titulus, epitaphium – (Grab-)Inschrift:* EPITAPH. var. II 124, 14 (ed. Westerbergh p. 30) hiis pete, qui nostrum, advena, -a vides. **e** *plur. i. q. epistula – Brief:* EPIST. Worm. I 15 p. 32,22 (vs,.) miserat has -as vocitatus 'nobile clamans'. **3** *ars grammatica – Grammatik:* BONIF. carm. 2,36 -e doctor. SMAR. carm. I 1,1,49 ignotos calles dinoscere -ae (*sim.* 1,1,58). EKKEH. IV. carm. var. II 5,11 eloquii partes quieant et -is (gloss.: grammaticę) artes. CARM. Cantabr. A 37,4 hinc fluit -a prima, hinc poetica ydra. *al.* *plur. sensu sing.:* CARM. Scot. I 9,2,7 -ta discipulis dictabam *(sc. Donatus)* scripta libellis. CARM. de Cass. 551 -bus . . . cati vitam scripsere magistri.

II *de pondere i. q. scripulum – Skrupel:* ANTIDOT. Glasg. p. 129,35 salis capodicos gramam I. PAUL. AEGIN. cur. 65 p. 41,7 addentes et piperis gramatos (*3,18,3 p. 163,1* γράμματος) medium. 176 p. 101,23 quantitas . . . lapidis quantum -a. 255 p. 203,30 datio moderata gramata II, perfecta gramata III. *ibid. al.*

2. gramma, -ae *f.* (γραμμή) *gen. sg.* -atis: *l.43.* *linea – Linie:* RADBERT. Matth. 3 praef. 21 usque ad vitalis -am circuli. GERB. geom. 2,2 superficiei . . . extremitas sive terminus linea seu graece -a (gramina *var. l.*) est. CARM. imag. 21,9,2,4 secundus honor apicis, ut telon paret -tis.

***grammata**, -ae *f.* (γράμμα; *cf. DuC. s. v.* gramata) *limbus pretiosus, acupictura – Zierbesatz, Stickerei:* SABA MALASP. chron. 4,13 p. 198,10 suspensis ad cordas stropheis, flectis, destrocheriis, perichelidibus, arbitris, -is (gemmatis *var. l.*), armillis, frisiis.

grammatica, grammatice *v.* grammaticus.

grammaticalis (grama-), -e. *ad grammaticam pertinens – grammat(ikal)isch, Grammatik-:* ALBERT. M. summ. theol. II 4,15,1 p. 204[b],14 si -is distinctio sufficeret ad constitutionem personae, ligna essent personae. SALIMB. chron. p. 186,9 divina scriptura regulis grama-bus nec supponitur nec constringitur. p. 264,27 eo modo, quo pueri, qui instruuntur in scolis a magistris grama-bus, solent facere, cum *eqs*. *usu subst.:* ALBERT. M. eth. I 117 p. 104,40 qui operatur grammatica, id est -ia . . ., est grammaticus.

***grammaticellus** (-tellus), -i *m.* (grammaticus) *(parvus) homo grammaticus – (kleiner) Grammatiker:* GUNZO epist. 17 p. 53,16 maluit *indoctus monachus* fraude -us (-tellus *var. l.*) videri quam scientiam artium saltem extrinsecus adipisci.

***grammatico** (grama-), -avi, -are. (grammaticus) *regulas grammaticas adhibere – die Regeln der Grammatik anwenden:* CHRON. Basil. a. 1160 p. 293,36 (vs.) nunquid peccavi, nunquid male grama-vi, si *eqs*. ALBERT. M. sacram. 18 p. 13,75 ad -andum non oportet inesse duos habitus grammaticae. sent. 4,23,19 p. 26[b],35 falsa est illa: 'cui convenit actus, illi convenit habitus' et Aristoteles dat instantiam, quod non grammaticus -at et non medicus medicat.

grammaticus (grama-), -a, -um. (γραμματικός) *script.* cr-: *p.772,8.* *gen. sg.:* *masc.* -is: *p.770,70.* *f.* -es: *p.772,56.* *adde* EKKEH. IV. bened. I 42,12. *compar.: l.25.* *in tmesi: l. 33.*

I *adi.:* **A** *de rebus i. q. ad scientiam litterarum pertinens – die Sprachlehre betreffend, grammatisch, philologisch:* **1** *in univ.:* **a** *proprie:* DIPL. Karoli M. 112 qualiter cedimus . . . viro . . . Paulino, a r t i s -e magistro (ALCUIN. epist. 145 p. 233,2 novas -ae artis regulas excogitare. *persaepe. v. et l. 40. vol. I. p. 982,54*). ALCUIN. epist. 121 p. 176,34 alios -ae (c-*var. l.*) subtilitatis enutrire pomis incipiam. AGOB. 18,7 omnia secundum disciplinam -am proferre. EINH. epist. 57 p. 138,11 grama-a et rethorica ceteraque liberalium artium studia vana sunt. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,19 -is opibus me tercius applicat annus. WOLFHER. Godeh. I praef. p. 168,24 me . . . -ae litterationis informatione . . . imbutum. *al.* **b** *in imag.:* ALDH. epist. 5 p. 493,6 Theodorus . . . ceu aper truculentus . . . perniciter -o dente . . . rebelles falanges discutit. UFFING. Ida prooem. si quid in hoc opusculo incompositius indoctiusve -o incedit tramite. **2** *Latinus – lateinisch:* YSENGRIMUS 5,550 'cum' teutonice accentu succlamat acuto nolens -a dicere voce 'veni'. 5,556 iactans in vincula, donec -am *(sc. vocem)* scissent *(sc. bidentes)*, pertulit ire reas. **B** *de hominibus i. q. scientiae litterarum peritus, litteratus – in der Sprachlehre bewandert:* CARM. var. III C 4,14 (MGPoet. V p. 647; s. X.) Tullius et multi rhetoresis nectare culti et cum -is studio Donatus amicis. ALBERT. M. praedicam. 5,12 p. 267[a],1 unus alio dicitur -ior, qui magis habet -am.

II *subst.:* **A** *masc. i. q. litterator, litterarum doctus, philologus – Grammatiker, (Sprach-)Gelehrter (def.: l. 30):* **1** *gener.:* **a** *proprie:* **a** *usu communi:* ERCHANB. gramm. p. 3,2 gramma . . . grece, quod latine littera sonat, inde -us litterator vel litteralis sive litteratus dici potest. OTFR. ad Liutb. 70 quae *(k et z litterae)* -i inter litteras dicunt esse superfluas. CARM. libr. III 32[a],1 gramma- legendo -ticum Christi- lector sapis -anum. RUP. TUIT. vict. 11,2 p. 342,24 qui modus locutionis apud -os dicitur tapynosis. OTTO FRISING. chron. 4,8 hisdem diebus Victorinus rethor et Donatus -us Romae clari habentur. ALBERT. M. Iob p. 11,34 inter -os, qui recte, et rhetores, qui ornate, . . . et philosophos, qui sapienter . . . loquuntur. *persaepe. v. et p.771,58.69.773,14.* **β** *pro cognomine:* BENED. ANDR. chron. p. 181,2 erat . . . vir prudentissimus grama-e artis inbutus, unde ad Romanum populo Benedictus Grama-us est appellatus. GREG. CAT. chron. I p. 314,20 a tertio latere terra Demetrii G-i. CHART. Ital. Ficker 122 p. 165,18 quam *(litem)* . . . faciebat Mantuanus, filius Iohannis Grama-i. **γ** *de Prisciano:* ALBERT. M. metaph. 4,1,4 p. 165,68 omne 'nomen substantiam cum qualitate dicit significare' -us *(i. Priscianus)*; . . . modos potius quam res attendit -us. **b** *in imag. de Christo:* ALBERT. STAD. quadr. prol. p. 124 iste . . . liber constat octo partibus, quas iterum ad plenum intellectum noster grama-us ad suos discipulos est executus; qui grama-am nostri grama-i legerit, . . . videbit, quod *eqs*. (*sim.* 2sq.). **2** *iur. de cancellario:* ACTA reg. Burgund. 119 (a. *1026?/28*) ego . . . Gualterius -us recognovi. **B** *fem. i. q. ars -a, litteratura – Grammatik, Sprachlehre:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* SISEB. Desid. 2 plenissime -a edocatus. AGOB. 18,8 contra -am loqui. EKKEH. IV. bened. I 42,5 -es normas probat ille *(Petrus piscator)* minus fore firmas. EPIST. Meginh. 12 quod regulas grama-e ita studio flagitatis *(sc. frater)*. ADALB. SAMAR. praec. dict. p. 31,14 -a . . ., cum sit recte loquendi scientia *eqs*. SALIMB. chron. p. 236,32 qui *(frater Ghirardinus)* in Sicilia creverat et in grama-a rexerat. ACTA imp. Winkelm. I 990 p. 741, 26 magistri racionales . . . habeant coercionem super notariis . . . in inponendis . . . penis levibus ex falsa -a, falsa scriptura *eqs*. *persaepe. v. et p.771,67. vol. III. p. 565,33. 593,45.* **b** *spectat ad scientiam, peritiam:* ALBERT. M. praedicam. 5,12 p. 266[b],38 et -am et alias qualitates . . . secundum magis et minus inesse. *v. et l.26.* **2** *alleg. et per prosop.:* GUNZO epist. 10 p. 39,18 putat fortasse tumidus monachus -am ceu vile quiddam cucullo suo contineri. FROUM. carm. p. XII,37 primus G-ae titulus reseratur idalmae. PETR. DAM. epist. 21 p. 203,11 mea . . . -a Christus est. HONOR. AUGUST. anim. 2 prima . . . civitas est -a, per quam petenda est patria. *al.* **3** *in imag.:* HONOR.

[Weber]

AUGUST. sigill. 5 (PL 172 p. 509B) in hac significantia est mea intransitiva -a. *v. et p.772,50.* **4** *meton. i. q. liber de arte -a scriptus – Lehrbuch der Grammatik:* EINH. Karol. 29 p. 33, 14 inchoavit et -am patrii sermonis. ERCHANB. gramm. p. 8,7 dicimus arithmetica Nicomachi, -a Aristarchi. CATAL. biblioth. Becker 22,412 -a Albini. 22,413 -a Adalodi. 22,417 -a sine auctore. *al.* **C** *neutr. i. quod ad scientiam litterarum pertinet – Grammatisches, Sprachliches:* IONAS BOB. Columb. 1,3 p. 155,12 liberalium artium doctrinis et -orum studiis ingenio capaci dare coepit laborem. VITA Boniti 2 (MGMer. VI p. 120,13) cum ... esset ... -orum inbutus iniciis *eqs.* ADALB. Samar. praec. dict. p. 58,28 ex paucorum -orum seminibus grandia complere horrea. ALBERT. M. eth. I 117 p. 104,47 'contingit' ... aliquem non-grammaticum, ut 'faciat' ... aliquid '-um', sicut recte scribere litteras. metaph. 6,2,2 p. 307,72 'utrum idem' sit vel 'diversum musicum et -um (*p. 1026b,17* γραμματικόν) et musicus' et 'Coriscus'. *v. et p.771,57.*

adv. **grammatice.** **1** *secundum artem -am – gemäß der Grammatik, grammatisch korrekt:* FOLCUIN. vita Folcuin. 12 monachus sanatus, quoniam -e (*ni leg.* -a) erat instructus, haec elegiaco metro comprehendit *eqs.* EKKEH. IV. bened. I 42, 46 missas -e (gloss.: doceat *[sc. Priscianus]* legi). ABSAL. serm. 30 p. 179A quae *(sapientia divina)* docet hominem non docte perorare, non -e loqui ..., sed potius detestari vitia. ALBERT. M. summ. theol. I 6,26,1 p. 188,55sq. quamvis ... -e dicatur 'albus, albior, albissimus', tamen -e non dicitur 'qualis, qualior, qualissimus'. **2** *latine – auf Latein, lateinisch:* YSENGRIMUS 3,382 trisono ... explicat *Reinardus* ore ungarice, turce -eque loquens.

***grammister** (grami-), -i *m.* *(orig. inc.)* *?scalpellum – ?Skalpell (cf. Galen. ed. Kühn II. p. 673* γραμμάς*) vel stilus (ad circumlinendum) – (Markier-)Stift (cf. L. J. Bliquez, Two lists of Greek surgical instruments. Symposion on Byzantine Medicine. 1985. p. 195):* ARS med. 6,13 p. 31 (ed. Fischer) -r (codd. G, K p. 32 grami-, cod. B p. 31 γραμμιστήρ; *v. notam ed. p. 35*). *Weber*

gramnum *v.* granum. **1. grana** *v.* granum.

2. *grana *v.* 2. *crama.

granarium (cr-), -i *n. script.:* grava- : *l.54. horreum – Kornspeicher, '(Getreide-)Kasten' (in imag.: l.45):* **1** *in univ.:* LEX Baiuv. 10,2 de illo -o, quod parc appellant *eqs.* TRAD. Frising. 1656 ut per singulos annos de suburbano fratrum -o ... sibi *(Paldrad)* solvatur statutum sigalis modii III. CONR. EBERB. exord. 1,22 l. 75 de semine Domini benedicto ... multiplices sanctarum animarum manipulos ... caelestibus -is inferant *(sc. viri Dei).* CHART. Lux. VIII 14 p. 14,7 quinque maldros siliginis de c-o ... conventus singulis annis ... persolvendos ... deputantes *(sc. archiepiscopus). persaepe. v. et p. 781,24.* **2** *spectat ad administrationem, dispensationem:* REGISTR. abb. Werd. 8,15 p. 285,20 (s. XII.med.) quorum *(sc. minorum modiolorum)* tres duos semper maiores mo<diolos> -i faciunt. CHART. Gosl. II 118 p. 182,1 maldram salis mensure -i nostri ... persolvet *Helenbertus.* 119 p. 183,16 maldram salis mensure -varii Goslariensis *eqs.* REGISTR. Patav. I p. 350,2 curia ... solvens ... avene II mod. -i ; item ordei XX metr. -i, scilicet kastmetzen. *al.*

granarius, -ii *m.* *administrator, magister horrei – Speicherverwalter, -vorsteher:* WILH. HIRS. const. 1,22 p. 953C pro signo -i, qui annonam recipit et servat *eqs.* CHART. Mog. A II 605 p. 999,6 ut officialis prebenda ad officium -i spectet. CHART. Turic. 498 super quo *(curtili)* domus -i est edificata. CHART. Stir. III 230 testes sunt Chunradus prior noster, ... Hainricus -us. *al.*

granata *v.* 1. granatus.

***granataria** (-net-, -teria, -netteria), -ae f. *(fort. per contam. ex* granatus *et* granarium) *horreum – Kornspeicher, Scheune:* DIPL. Constantiae 59 p. 187,12 habet *monasterium* ... decimas debitas ... tinctorie, ... demanii, -etterie Grece et saline Rossani *(v. notam ed.).* CONST. Melf. 1,86 p. 261,3 mortitia et excadentias, grane-as (-erias, grameneas *var. l.*), piscarias ... ad procurationis suae sollicitudinem revocabit *procurator. pro nomine loci:* INNOC. III. registr. 7,227 p. 400,18 dilectorum ... filiorum de G-eria *('La Grenetière')* et de Bellofonte *eqs.*

***granatarius** (-ne(c)t-, -ter-), -i *m.* *(fort. per contam. ex* granatus *et* granarium) *?script.* -tor-: *l.9. administrator, magister horrei – Speicherverwalter, -vorsteher:* WILH. HIRS. const. 2,44 p. 1104A secundus *(sc. suffraganeus cellerarii)* est, qui annonam recipit, quem et -um vocamus. LIBER tram. 185,2 nullatenus ... lavabuntur *(sc. vestimenta)*, ... nisi prius suggerat *(sc. monachus)* -o (-orio *corr. ex* geneatorio *V*). INNOC. III. registr. 6,3 p. 9,14 libertatem ... duorum matriculariorum, -etarii et cellerarii, quos habetis *(sc. ecclesia sancti Lupi)* in civitate Trecensi. ACTA imp. Winkelm. I 938 p. 714,9 quinque -ecteriis et sexaginta servis curie nostre ... deputatis *eqs. al.*

***granateria** *v.* *granataria.

granatim *adv.* *(unumquidque granum) singulatim – Korn für Korn:* WILH. HIRS. const. 2,32 p. 1086C frumentum, de quo futurae sunt hostiae, quantumlibet bonum sit naturaliter et purum, tamen -m eligitur (*inde* CONSUET. Marb. 212). FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 16,17 ipsum *(cibum)* inventum -m deglutiunt *aves.*

***granatio,** -onis *f.* (granum, *cf. Stotz, Handb. 2,VI §55.2) medulla (nucis) – (Nuss-)Kern:* EKKEH. IV. bened. I 1,51 unus *(sc. est Christus)* in hac *(sc. amygdala)* trinus: nucleus (gloss.: scala), -o (gloss.: cherno), crinus (gloss.: hulsa).

granatios *v.* 1. granatus.

***granator,** -oris *m.* *(?retrograde a* *granatorium, *granatarius *formatum) administrator, magister horrei – Speicherverwalter, -vorsteher (pro nom. propr.: l.33):* TRAD. Frising. 1796a (c. 1227/30) testes sunt: ... Chunradus mactator, Hermannus -r. REGISTR. Baiuv. A p. 182,27 huba -is ... avene XI modios *(sc. solvit).* p. 184,27 Geier II metretas, Tantzer IV, G-r IV *(sc. solvit).* REGISTR. Geisenf. 28 illis *(ductoribus curruum)* ... non datur *(sc. panis),* nisi reliquias ... dimiserint -i (chastnaer *versio theod. eiusdem temporis*). *al.*

***granatorium,** -i *n.* *(fort. per contam. ex* granatus *et* granarium) *horreum – Kornspeicher, '(Getreide-)Kasten':* CHART. Wirt. II app. 1 p. 398,33 (a. 1138/52) frumentum ... illud, de quo XXX panes pauperibus parantur, de fratrum -o dabitur.

1. granatus, -a, -um. *script.:* gravet(us): *p. 775, 8.* -net(us): *p.775,9. ?form. gen. sg.* -ios: *l.68.*

I *adi.:* **A** *multis granis, seminibus repletus – voll von Körnern, Samen:* **1** *in univ.:* DYASC. p. 70a semen eius *(cynosbati)* interius -um est. EGBERT. fec. rat. 1,1244 hac iam defunctos reparare putaberis arte, si filicem incolumis -am hoc videris anno. **2** malum -um *i. q. malum Punicum – Granatapfel:* **a** *proprie de fructu:* ANTIDOT. Lond. p. 19,26 caduco, mali -i quod est flore *eqs.* DIAETA Theod. 496 mala -a (malogranata *var. l.*) ventrem stringunt. CIRCA INSTANS p. 26av malorum -orum alia sunt dulcia ..., alia acetosa. *saepe. v. et p. 775,12.20.* **b** *translate de ornamentis ad similitudinem mali -i formatis:* CATAL. thes. Germ. 82,17 (a. 870) mala -a argentea II *(sc. repperimus in thesauro).* **B** *rubeus – rot (de lapidibus, cf. p.775,14):* MARB. RED. lap. 215sqq. sunt *(sc. hyacinthi lapides)* -i (rubei CONSTANT. AFRIC. grad. p. 352,7), sunt citrini venetique; ... -os (-a CONSTANT. AFRIC. grad. p. 352,7) praefert gemmarum quisque peritus. ARNOLD. SAXO flor. 3,44 (ed. Rose) sunt tres species *(sc. hyacinthi aquatici)*, scilicet -i et citrini et veneti *(v. notam ed.).* CATAL. thes. Germ. 31,25 unus *(sc. anulus)* cum iacincto -o magno. Ps. ARIST. lap. I p. 203,8 est ... quidam lapis -us circumquaque, qui proficit glaree. **C** *ad similitudinem granorum, pastillorum formatus – zu Pastillen geformt: v. p.782,49.*

II *subst.:* **A** *neutr. (fem.: l.69. p.775,8):* **1** *malum Punicum – Granatapfel:* AESCULAPIUS 11 p. 15,38 vinum -i coctum et spissum *eqs.* ANTIDOT. Bamb. app. p. 38,23 rose flos, galla, cortice -ios tre exilobalsamo, squinuantus. ARS med. 1 p. 418,19 habet *(sc. Hygiaea in simulacris)* ... phialam ⌞et -am⌟ (cum -i *var. l.*). BERNH. PROV. comm. 5,1 p. 286,21 turiones, -i acetosi, fraxinus ... in fomentis rubet in crispellis vel alio modo detur *(in loco dub.).* BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p.

[Mandrin]

107C ut sumatur -um dulce et coquatur in vino Pontico. *al. v. et l.6. in nomine ficticio (usu alch.):* TURBA phil. 24 regite ipsum *(sc. plumbum, i. argentum vivum)* auri colla et -orum syrupo, donec confringatur (*cf.* 22 p. 133,6 residua imbuite *[sc. confectionem]* aqua, donec decoctione ... conteratur et fiat similis syrupo -orum). **2** *color rubeus – rote Farbe, Rot:* MAPPAE CLAVIC. praef. p. 188,22 colores ... clari hii sunt: ... viride Grecum, -vetum Indicum, brunum. p. 189,8 -vetam (-etum HERACLIUS II 58 p. 97,4) incides de viride, matizabis de albo plumbo. *cf. l.20.* **3** *granum – Korn:* BERENG. TREV. serm. 2 (PL 160,1021D) malum ... Punicum ... idcirco malum -um dicitur, quia multa -orum numerositate redundat. **B** *masc. (l.17.22) vel neutr. i. q. lapis pretiosus rubeus – roter Edelstein, 'Granat' (de re v. H. Lüschen, Die Namen der Steine. 1968. p. 231sq. et p. 247sqq. s. v. 'Karfunkel'):* VISIO Tnugdali p. 52,2 lapides ... erant cristallus ..., ametistus, turcatus atque -us. CATAL. thes. Germ. 111,41 capsa cum -is de auricalco. ALBERT. M. miner. 1,2,2 p. 16b,7 si ... fumus supernatans fuerit obscurior aliquantulum, erit color eius *(sc. lapidis),* quem vocant -um, eo quod ad modum grani mali-i coloratur;et hos omnes tres vocat Aristoteles carbunculos, et nobiliorem ... inter hos dicit esse -um. Ps. ARIST. lap. II 4tit. de -o: hic lapis est rubeus, sed non est sicut rubinus, quia *eqs. al. v. et p.774,57. cf.* malogranatum.

2. *granatus *v.* 2. *crama.

[3. granatus *v.* melicratum: ANTIDOT. Sangall. p. 80,15. p. 88,45.]

***grancia** *v.* *granica.

grandaevitas (-dev-), -atis *f. c. gen. inhaerentiae: l. 31. (summa) senectus – (hohes) Alter:* THEOD. TREV. mirac. Celsi 15 p. 410A pro annositatis mea -e sciolum me esse autumans ... mihi persuasit *(sc. abbas),* quatenus *eqs.* CHRON. mont. Ser. p. 138,41 quorum *(seniorum)* dictis -evitas fidem faciebat. *meton. in allocutione honorifica:* EPIST. Teg. I 115 vestram vereor -evitatem inquietare, si *eqs.*

grandaevus (-devus, -divus), -a, -um (-is, -e: *l. 59. 60*). **1** *adi.:* **a** *longaevus, diuturnus, pergrandis natu – langwährend, -dauernd, hochbetagt:* **α** *proprie:* HRABAN. epist. 50 p. 505,2 qui licet numquam aliquid fuerim, longe tamen propter -devam aetatem modo aliud sum quam eram. HROTSV. Pel. 171 (ed. Berschin) patriam prestat me *(sc. patrem)* linquere caram ... quam te *(sc. filium)* -devę vinclis spem tradere vitę. DUDO hist. 3 p. 181,8 (ed. Lair) -i situs diuturnitate consumptus non valet *Rollo* regno ... auxiliari. BERTH. chron. B a. 1060 p. 189,8 quidam Belo fratrem suum Andream regem iam -devum regno expulit. MAURUS progn. 32 p. 45b,47 'plures ex hiis, qui -ivi sunt', id est grandis evi ut senes '*eqs.*' *al. per enallagen:* IOH. NEAP. Sever. 16 cui *(sc. regi)* ... in ipso strato *(i. lecto)* sine mora furenti quidam -a imagine senex apparuit. 17. **β** *translate i. q. persapiens, prudens, temperans – erfahren, reif:* HUGEB. Willib. 6 p. 105,19 XL et unius annorum aetate, iam gnarus et -devus, sacri episcopatus gradum accepit. Wynneb. 2 p. 107,13 inluster ille ... christicolus nondecim annorum aetate iam -devus *eqs.* WALAHFR. Otm. 5 vir venerabilis castitate, integer vitae ac morum maturitate -devus *eqs. al.* **b** *praevalente parte verbi 'grand-' i. q. magnus, nimius – (sehr, zu) groß (de usu, forma v. Stotz, Handb. 4,VIII § 5. 7):* RHYTHM. 39,18,2 ubi *(sc. in Germania)* sunt gentes ... -devi (-deve, -devo *var. l.*) corpore. MIRAC. Eparch. 14 (MG Mer. III p. 563,13) cum -devi metu, quod fraudare ceperat, presentavit *(sc. fur).* SIGEW. Mein. 41 post -am contritionem funditus exedit *(sc. morbus mamillam).* **2** *subst. masc. i. q. homo aetate provectus, adultus – älterer Mensch, Erwachsener:* DUNGAL. (?) carm. 9,2,3 aut puer aut iuvenis nullus inultus erit: -devi torquendi dulci carendo lyeo, at pigri infantes seva flagella ferent. DUNGAL. carm. 17,26 ceu pia mater alit natos cum mente benigna, aescam -devis, lac rudibus tribuens. RIMB. Anscar. 35 p. 66,26 ipse adolescens ... senibus et -devis mirandus videbatur. CARM. de Frid. I. imp. 2657 ad -devos fallax se vertit erinis: '*eqs.*'

grandesco, -ere. *crescere, maiorem fieri, augmentari – wachsen, größer werden, zunehmen (fere corpor.; incorpor: p.776,3.7):* FLOD. hist. 4,52 p. 455,13 inter manus eorum *(sacerdotum)* mollis coepit crescere cera et in magnam -ere quantitatem. EPIST. Ratisb. 6 p. 285,27 minarum -unt acerbitates. ALBERT. M. nat. bon. 248 p. 95,31 scyphus ... in nucis modum nihil aliud fuit in candelabro, nisi quia calamus in tribus locis -bat (habuit grandes celaturas *A*) in modum nucis *(spectat ad Vulg. exod. 37,20).* 251 obsequium ... -it in tribus, scilicet gratuito, voluntario et frequentia. animal. 13,84 vaccae in palustribus continue pascentes enormiter -unt. *al.*

adi. **grandescens,** -entis. *magnus – groß:* SEDUL. SCOT. carm. II 36,13 terribilis bello, -s corpore toto *(sc. Rotbertus).*

grandevus *v.* grandaevus.

grandiloquus, -a, -um. **1** *adi. i. q. sublimis, excellens – erhaben, groß(artig), feierlich:* **a** *gener. (accedente notione iactandi):* ALDH. epist. 4 p. 482,24 quos *(praecessores)* divina illustratos gratia fuisse -is assertionibus contestantur *sacerdotes.* MILO Amand. II 3,332 iam -os superat ratione sophistas. PETR. DAM. epist. 40 p. 507,2 illi ... -is et trutinatis verbis inserviant, qui favorabiles plausus hominum aucupari ... desudant. *al. de voce virili:* RUODLIEB I 76 exul *(i. Ruodlieb)* erat fortis membris facieque virilis voceque -us, in responso seriosus. **b** *rhet. de stilo -o in poesi (de re v. F. Quadlbauer, Die antike Theorie der genera dicendi im lat. Mittelalter. 1962. p. 59sqq.):* CONR. HIRS. dial. 1202 Lucanus poeta ... curialem et -um modum in stilo tenuit. MIRAC. Otton. Bamb. I 17 summi ... regis opus non -am, sed veridicam exigit narrationem. *meton.:* HUGO TRIMB. registr. 163 hunc *(Persium)* sequitur in ordine belligraphus Romanus describens bella Punica, -us (grandiloquens *G*) Lucanus. **2** *subst. masc. i. q. sophistes – Wortspieler, 'Sophist':* IOH. SCOT. carm. 8,2,2 quisquis rhetorico verborum syrmate gaudet, quaerat -os Tullia castra petens. EPIST. Ratisb. 6 p. 293,4 cessent -i, qui nolunt cum Hieronimo leguminibus et oleribus pasci. GERHOH. psalm. 64,142 p. 222,23 ubi nunc illi sunt -i, qui se extulerunt adversus veram magnitudinem scientię Dei?

***grandinatio,** -onis *f.* (grandinare) *grando – Hagel:* EPIST. Ratisb. 24 p. 354,15 imitemur beatum Nabaioth, quem nec lapidum -o nec regalis pecunia coegit, ut paternę vineę hereditatem commutaret *(spectat ad Ambr. off. 2,5,17).*

grandineus, -a, -um. **1** *ad grandinem pertinens, grandini similis – zum Hagel gehörig, dem Hagel ähnlich, Hagel-:* **a** *proprie:* CARM. cod. Vat. (5330) 19,8 frigore perfidię mens obdurata maligne nomine -o figuratur rectius. ARNULF. MEDIOL. gest. 2,13 p. 159,9 crebris fulminum ictibus et -a tempestate correptus a cepto desistens recessit *Chuonradus* merens. THADD. FLORENT. cons. 13,18 cognoscitur ... sperma aptum ad generationem, si sit album, spissum, -um, non aquosum. **b** *translate de parte oculi iunctura* humor -us *i. q. lens – Linse:* ALBERT. M. animal. quaest. 1,29/31 p. 98,52 oculus componitur ex tribus humoribus et septem tunicis ...; humor glacialis vel crystallinus vel -us ... situatur inter vitreum a parte interiori et albugineum a parte exteriori. **2** *in lusu verborum i. q. grandis – groß:* METELL. exp. Hieros. 6,288 equus ... cerata faleras deluserat aure sonoras, per quas -us crepitabat ubique Typheus. *cf.* grandinosus.

grandino, -avi, -atum, -are. *usu refl.: l.69. grandinem emittere – hageln (lassen; trans. i. q. grandinibus laedere – durch Hagel schädigen, 'verhageln': l.63.64):* **1** *proprie:* **a** *strictius:* BENZO ad Heinr. IV. 1,24 p. 166,19 Deus aliquando tonat et non -at; si vero, qui tonitrua audierint, in iniquitate sua permanserint, iusto iuditio super eos tonat, -at et fulgurat. CAES. HEIST. hom. exc. 217 cum ... segetes ... eius *(militis)* -rentur *eqs.* ALBERT. M. veget. 7,19 hoc *(sc. aquam ex grandinibus nocivam esse plantis)* ... videmus in terris -tis *eqs.* **b** *latius i. q. telis ad grandinem instar emissis obruere – mit einem Geschosshagel zudecken:* ROLAND. PATAV. chron. 10,7 fideles nostri ... cum prederiis et balistis die ac nocte -ant proditores. **2** *translate i. q. evertere – vernichten:* EKKEH. IV. bened. I 42,57 tempore quo ecclesia se -at inter oborta (gloss.: vera cum semivera rixando), pernocuit fidei hereses trina arte potiri. EPIST. Meginh. 27 p. 224,31 dux Saxonie marchionem de Stada graviter multavit ipsumque Stada tetra vastatione -vit.

[Mandrin]

grandinosus (-dosus), -a, -um. *ad grandinem pertinens, grandini similis – zum Hagel gehörig, dem Hagel(korn) ähnlich, Hagel-:* **1** *proprie:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 220,13 tempus pluviosum, -um, nivosum ... malum est. *al.* ALBERT. M. animal. 9,20 quod sperma sit glandulosum et -um ..., quod sit quasi compositum ex glandulis et partibus grandinis mollibus. **2** *translate:* **a** *de parte oculi iunctura* humor -us *i. q. lens – Linse:* ALBERT. M. summ. creat. II 2,20 p. 171ᵃ,39 est ... in oculo duplex humor, quorum unus est in acie, dicitur crystallinus propter puritatem, et glacialis sive -us propter frigidum complexionale dominans in ipso. **b** *de osse pedis ('Würfelbein'):* IOH. IAMAT. chirurg. 6,1 p. 36,29 quorum *(sc. ossium pedis)* unum -dosum dicitur. ALBERT. M. animal. 1, 298 ex parte ... silvestri pedis continuatur os quoddam, quod vocatur -um, et est exagonum in exteriori pedis. *cf.* grandineus.

adv. ***grandinose.** *modo grandinis – wie Hagel:* ALBERT. M. miner. 5,1,2 p. 99ᵃ,24 ubi stat calor solis in fundo, convertitur *(sc. aqua maris)* in salem, qui est magnorum granorum sicut nix quaedam -e convoluta.

***grandio** *v.* *guarento.

grandis, -e. *script.:* cr-: RHYTHM. de Pipp. 15,1 (MG Poet. I p. 117). grad(is): *l.68. form. sing. fem.: nom.* -e: *l. 49. abl.* -a: *l.57. adde* REGISTR. Trident. IV p. 282,34.

magnus, multus – groß, viel: **I** *adi.:* **A** *de quantitate, multitudine:* **1** *de anim.:* **a** *de magnitudine corporis vel partium eius:* AGNELL. lib. pont. 62 p. 232 l. 3 rubicundam habens *(sc. Ursicinus episcopus)* faciem oculosque -es. Ps. HIPPOCR. phleb. 62 qui *(sc. homo)* ... -es habet venas ..., securus auferis sanguinem *(sc. eius)*. GERHOH. novit. 4,41 que *(natura humana)* tanta est in minimo infante quanta in -issimo gygante. *al. pro cognomine:* TRAD. Ratisb. 850 (c. 1149/60) testes: ... Chûnradus filius Adalberti -is. **b** *de multitudine hominum:* EIGIL Sturm. 15 p. 148,16 omnes loci illius habitatores c o n c i l i u m -e inierunt, quatenus *eqs.* (HELM. chron. 30 p. 57, 19). 23 p. 158,15 (cod. W) congregato ... -i e x e r c i t u ... Saxoniam profectus est *Karolus* (THIETM. chron. 6,26. *al.*). POETA SAXO 1,441 terga dedit *(sc. gens Saxonum)* numero Francorum territa -i. BRUNO QUERF. Adalb. A p. 30,4 baptizat populum *(sc. Polonorum)* -em nimis. THIETM. chron. 4,73 p. 216,8 Rambaldus ... collecta multitudine -i ... circumdedit villam. *al.* **2** *de rebus:* **a** *corpor. (in imag.: l. 46):* **α** *gener.:* EIGIL Sturm. 21 domos omnes monasterii recentibus columnis et -bus trabibus ... corroboravit. WALAHFR. Wett. 844 ne lingua torpente palam depromere visa non possim, quae tam -i (-is *var. l.*) sub mole minarum sunt iniuncta mihi ... canenda. ANNAL. Xant. a. 864 p. 21,4 villam regiam -em incenderunt *(sc. praedones). saepe. in nomine loci:* DIPL. Otton. III. 304 p. 731,35 quae *(corticella)* appellatur Vallis -e. CHART. Lux. II 10 ego Heinricus comes G-isprati *('Grand-Pré') eqs. al.* **β** *medic. de pulsu (de re v. LexMA. VII. p. 325sq. s. v. 'Puls'; sed cf. l.68):* Ps. GALEN. puls. 259sqq. lithargicis pulsus est -is et rarus cum levi ictu ...; -is (ingens *var. l.*) pulsus est, qui per longitudinem et altitudinem motus arteriarum tetenderit (*item* cod. Vr 240sqq.). **b** *incorpor.:* **α** *in univ.:* VITA Arnulfi 26 sacrum corpus illius *(Arnulfi)* ... cum reverencia et -a *(A1,* -e *B2a,* -i *rell.)* exultacione sepulturae recondunt. VITA Adalb. Prag. A 25 gens ... sceleratissima ... in odium sui nominis -e nefas peregerunt. LAMB. LEOD. Matth. I 1911 feria paschalis tricesima septima Gallis est celebris -ique satis replicatur honore. *persaepe. v. et p.778,55.* **β** *longus – lang:* WALAHFR. Wett. 287 -is (magna *R*) ... perlecta est lectio fratri. THIETM. chron. 6,94 ob lucrum animae laborem subiit *Brun* diversae ac -is viae castigans corpus inedia. THEOD. loc. sanct. 424 due -es porriguntur linee literis Grecis per totum descripte. *de aetate: p.775,47.* **γ** *fortis – stark:* Ps. GALEN. puls. 85 quibus ... inguinum dolor moverit febrem, pulsus eorum maximus et -is (gradi, gracilis *var. l.*) ictu et velox atque spissus *(per pravam interpr.; cf. Galen. XI. p. 13sq. ed. Kühn).* TRACT. de caus. mul. 49 ad mulierem, cui ... febris -es accedent, purgare oportit *eqs.* 76 si ... cauma -is cancrum esse ostendit *eqs.* THIETM. chron. 7,28 canes ... ut -i turbine retroacti reversi sunt. *de voce, strepitu ('laut'):* ANNAL. Fuld. II a. 873 p. 77,28 nunc exili, nunc -i voce clamitans *(sc. filius a diabolo possessus)*. CHRON. Salern. 93 cum -i strepitu eorum *(sc. Beneventanis)* obviam exierunt *Agareni*. CARM. Cantabr. A 20,4,2 protulit *asina* -em (magnam *cod.*) plangendo vocem. *al.* **δ** *vehemens, acer – heftig, hitzig:* CHART. Turic. add. 372ᵃ p. 37,5 (a. 1212) de gestis hominum -is et dura in posterum emergeret calumpnia, nisi *eqs.* (*sim.* CHART. Carinth. II 561 p. 26, 25. CHART. Pomm. 426). *al.* CHART. Lac. 4-is questio ... emergeret, nisi *eqs.* (*sim.* CHART. march. Misn. III 316 p. 226, 14. *al.*). **ε** *acerbus, molestus, durus – bitter, beschwerlich, hart:* ANNAL. Lauresh. a. 764 h i b e r n u s -is et durus (CHRON. Alam. a. 4713 [MGScript. XIII p. 260,33]. hiems -is ANNAL. Sangall. I a. 764. ANNAL. Quedl. a. 764). EINH. (?) Marc. et Petr. II 68,3 tu *(sc. iudex)* ... -es poenas comminaris christiano populo. THIETM. chron. 7,37 iste *(Sven)* cum -i labore sui et contemporalium ... diu conversatus ... morte tarda depremitur. *al. ellipt. de verberibus:* EKKEH. IV. cas. 88 p. 182,5 titionem semiardentem ab igne ... citius rapiens *(sc. minister)* -es sine numero nudo *(i. fraudatori)* infregit. **B** *de qualitate:* **1** *de hominibus i. q. nobilis, potens – edel, hochstehend, mächtig:* DIPL. Otton. III. 155 p. 567,6 ut nullus dux ... aut alia aliqua iudiciaria persona modica sive -is ... de hoc se intromittere presumat. TIT. metr. IV 15 gens subiecta parem te *(sc. principem)* sentiat, effera -em. DIPL. Heinr. IV. 71 ut hanc ... donationem n u l l a p e r s o n a -is a u t p a r v a ... audeat infringere (75. *al.*). DONIZO Mathild. 2,553 fugerat *praesul* ad -em comitissam catholicamque. **2** *de rebus i. q. gravis, insignis – wichtig, bemerkenswert, bedeutend:* **a** *in univ.:* WALAHFR. carm. 38,12 in manibus posuisti *(sc. Ruadbernus)* animam nec -e putabas exitium ..., si *eqs.* ANNAL. Sangall. IV a. 913 in purificatione sanctae Mariae ... -e miraculum contigit, ut *eqs.* BERTH. chron. B a. 1076 p. 249,1 quid agendum super tam -i negotio foret. METELL. exp. Hieros. 3, 800 nec caderet *Walo* gratis et non sine -bus actis. *al.* **b** *pretiosus – wertvoll:* EIGIL Sturm. 22 p. 157,9 (cod. W) cum ... rex iuvenis cunctos, qui patris sui prius honoribus praediti erant, -bus (magnis *var. l.*) muneribus in gratiam suam provocaret. LEX Frision. 3,6 si res *(sc. furtiva)* -is erat, in reliquiis iuret *(sc. dominus servi furis)*.

II *subst.:* **A** *neutr. i. quod magnum, magni momenti est – Großes, (Ge-)Wichtiges, Bedeutendes (fere usu plur.; sing.: l. 48):* WALAHFR. Wett. 155 -ia, nate, petis *(sc. Heliseus)*, fiat tamen ipsa voluntas. HERM. IUD. conv. 8 p. 96,5 Deus -ia (gaudia *var. l.*) ... hominibus dare disponens prius eorum in prece perseverantiam probare ... solet. STATUT. ord. Teut. p. 78,6 cavendum ... est, cum vitamus -ia, ne obruamur arena. CHART. Port. 261 si quis ... pro -i vel pro parvo ... conventum impetat. *al.* **B** *masc. i. qui magnus, potens, fortis est – der Große, Mächtige, Starke:* ALDH. ad Acirc. 71,7 dum trucido *(sc. monocerus)* -es *(i. elephantes)* et virgine vincor inermi. 93,4 gracilis -es soleo *(sc. scintilla)* prosternere leto.

adv. **granditer.** **1** *multum, valde – sehr, in hohem Maße:* IULIAN. TOLET. Wamb. 11 p. 512,5 quae res *(i. nuntius cladis)* -r (magnopere, grandi timore *var. l.*) tyrannum pavidum reddidit. EPIST. Lup. Ferr. 84 p. 84,25sq. quia -r deliquisti *(sc. Nomenoius)*, -r bona exerce. GODESC. SAXO theol. 21 p. 286,6 tam -r tamque nimirum graviter ab illis primis parentibus nostris ... offensa est vera lux, ut *eqs. al.* **2** *grandiloquo, grandi genere dicendi (utendo) – in feierlichem Stil (de re v. F. Quadlbauer, Die antike Theorie der genera dicendi im lat. Mittelalter. 1962. p. 19sqq.):* HINCM. epist. 184ᵃ p. 176,21 a nobis non est parvipendenda -r Leonis papae ad Leonem augustum de se scripta sententia. EPIST. Hann. 105 p. 175,19 -ius ... et longe ambitiosius nonnulla dici possunt. **3** *vehementer, magna voce – mit Nachdruck, laut:* HRABAN. inst. cler. 3,33 non semper eas *(sc. res magnas)* debet *orator christianus* -r dicere, sed submisse, cum aliquid docetur, temperate, cum aliquid vituperatur *(cf. Aug. doctr. christ. 4,96)*. HUMB. Sim. 2,19 p. 162,20 utinam hi milvi *(i. simoniaci)* ... hanc nefandam vocem *(sc. se sanctum spiritum vendere)* sibi invicem lente et tenuiter insusurrarent et non proterve et -r inclamarent.

[Mandrin]

CHART. Argent. 11 (MIÖG 29 p. 591,5) ceperunt *litigantes* inter se -r altercari. *al.* **4** *superbe – übermütig:* METELL. peripar. 9,18 pro studio causas dant ambo *(sc. partes adversae)* -ius ausas; quid poterint, tractant, non quid dent acta, retractant.

grandisonus (-isso-), -a, -um. *script.* grad-: *l.20.* **1** *sublimis – erhaben (spectat ad genus dicendi; in malam partem: l.7.12):* CARM. var. I 34,27 non hic -i reboant figmenta coturni, sed pia veridici fulgent documenta magistri *(cf. Sedul. carm. pasch. 1,2).* RATHER. Metr. 5 l. 175 -is sanctum tuum quare non extuleras *(sc. Verona urbs)* modis? RUP. TUIT. trin. 37,4 l. 458 dicuntur ... in illo psalmo 'scripturae populorum', quia non ut Platonis litterae verbis -ae, sensibus pauperculae ..., sed cunctis populis propositae sunt. **2** *sonorus – klangvoll, laut (strepens – tosend: l.17):* WALAHFR. (?) carm. 50,1,11 te *(sc. magistrum)* per -as laudet moderator hydraulas. VITA Meginr. 11 vocibus ... -is (-ssonis *var. l.*) replebant *corvi* silvas. HROTSV. Pel. 325 piscatores ... viderunt corpus ... inter -as agitari martiris undas. OLBERT. Veron. 8 p. 844D nec sonum, licet -um, hauriebat *surdus* per conceptacula aurium. *al. per enallagen de ore:* YSENGRIMUS 4,500 currere -o (grad- *D*) ter iubet *ianitor* ore senem. **3** *de homine i. q. disertus – beredt (spectat ad Verg. ecl. 2,6sqq.):* MART. VALER. buc. 3,7 nunc etiam non -o summissus Iolle sciris *(sc. Moeris)* ab infami meruisse peculia dono?

granditas, -atis *f.* *magnitudo – Größe, Ausmaß:* WALAHFR. exord. 27 p. 511,23 hoc *(sc. baptisma per solam aspersionem)* ... solet evenire, cum provectiorum -s corporum in minoribus vasis hominem tingui non patitur. RATHER. prael. 5,1 tam enormis in isto *(sc. aestu)*, quem ... transnatavimus, -is subierimus chimbam, impares vel de ceteris finibus concedentes carinas. *al.* epist. 19 p. 109,14 ex quo *(pallio)* paraturam cuiusmodi -is ... valetis *(sc. episcopus)* excidere. GESTA Ern. duc. II p. 335,8 ad considerandum -em corporum giganteorum cunctus exercitus ... advolavit.

***granditia,** -ae *f.* *(ital.* grandezza; *cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1859a)* *res magnifica, pretiosa – Kostbarkeit:* LANZIL. lament. (MGScript. XXII p. 374,26; s. XIII.med.) amisit Viterbium multas -as et divitias.

grandiusculus (grad-), -a, -um. *(satis) magnus – (ziemlich) groß (de aetate: l.41.44):* CONC. Karol. A 39B,22 p. 453,11 postquam -a (grad- *var. l.;* grandicula [grandiuscua, -a *var. l.*] *Hier. epist. 107,7*) fuerit *(sc. monialis)* et in exemplum sponsi sui sapientia, aetate et gratia ... crescere coeperit *eqs.* HARTW. Emm. 8 iam natu -us sic libros <h>ausit avidus, ut *eqs.* CHART. Steph. Wirz. 199 p. 204,26 (spur.?) ex ... duobus *(sc. iugeribus)*, que -ę sterilitatis sunt, terciam partem fructuum ... exsolvat *Rudegerus.* ALBERT. M. animal. 23,71 p. 1469,32 secundo anno parvae aves in magis -as commutentur et tertio iterum in maiores. *al.*

grandivus *v.* grandaevus.

grando, -inis *f.* *gen. pl.* -dium: HILDEG. phys. 6,17 *(var. l.).* χάλαζα *– Hagel(schlag):* **1** *proprie:* **a** *strictius (de imbribus ['Hagelschauer']: l.59):* WALAHFR. Mamm. 22,28 veluti summis cum montibus ingens -o cadit. HONOR. AUGUST. imag. 1,65 stillę pluvię ventis et frigore conglatiatę in aere coagulantur et in ⌊lapillos -is⌋ (lapides -es C) mutantur. CHART. Carinth. V 332 p. 202,6 quicquid ... per pestilenciam vel -em seu per gwerram ... singulis annis defecerit *eqs.* ANNAL. Basil. a. 1275 p. 198,34 -es IV ... ceciderunt; ex quibus una lapides habuit ut ova gallinarum. *persaepe. v. et p.777,6. 780,10.* *in nomine avis:* ALBERT. M. animal. 7,41 qui *(anseres albi)* anseres -is sive nivis vocantur. *de granis glaciatis singulis (Hagelkorn):* SERMO de Const. 1,11 (MGScript. XXX p. 1018,25; a. 991) venerunt pluviae et -es v e l u t l a p i d e s (2,9 p. 1022,3). **b** *latius de casu lapidum, telorum sim.:* WALAHFR. Mamm. 24,6 fit -o sine imbre, saxa volant sanctumque ruunt. EKKEH. IV. bened. I 3,6 assit *(sc. s. Stephanus)* in his festis *(i. die natali)* lapidum sub -e testis. METELL. exp. Hieros. 3,996 -o sagittarum super irruit omnigenarum. 4,122 -e ferrata *(i. spiculorum)* resonabant omnia tecta. *al.* **2** *in imag. et alleg.:* STEPH. COL. Maurin. 2 videres ossa *(sc. martyris)* passionis -e quassa. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,229 ut, quę-cumque meum sepeliverit arida *(i. terra)* corpus, -is atque tuę *(sc. Dei)* fluctus non senciat irę. GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 93 ne subito iactantiae -e in eis necaretur *(sc. seges virtutum).* ALEX. MIN. apoc. 8 p. 128,27 per -em intelligitur ira eius *(Dei; spectat ad Vulg. apoc. 8,7). al.* *?adde de ira hominis:* EKKEH. IV. bened. I 7,11 regem pande (gloss.: o diacon) datum, sub Herodis -e natum. **3** *translate:* **a** *de passione quadam oculi (Lidspaltenfleck, 'Pinguecula'):* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,15 p. 43bv -o est humiditas congelata in interiori palpebra sicut -o alba. GLOSS. Roger. I B 3,4 capit. p. 666 de -e nata in supercilio. BRUNUS LONG. chirurg. 2,1,11 multoties ex grossa superfluitate in palpebra quędam oritur infirmitas, quę vocatur -o. **b** *iunctura* -o glacialis *i. q. lens – Linse:* PS. GALEN. anat. 6 p. 183D est ... crystallinus humor *(sc. in oculo)*, qui -o glacialis ab Aristotele appellatur, quia in forma et colore est similis glaciei. **c** *de substantia a tussientibus exsputa:* PAUL. AEGIN. cur. 162 p. 91,9 Galienus ... in diuturnis tussibus narrat -um (*3,28,1 p. 205,28* χαλαζίων) quarundam reiectionem a thorace fieri.

grandosus *v.* grandinosus. ***grane(c)a** *v.* *granica.

***granecterius** *v.* *granatarius.

***granellosus,** -a, -um. (granum) *grano similis – kornähnlich:* IORDAN. RUFF. equ. p. 19,15 quando nascitur *equus* cum quadam superfluitate carnis -ae in cruribus. *ibid. iterum. cf.* granulosus.

***granesco,** -ere. (granum) *granos, semina gignere – Körner, Samen hervorbringen:* SALIMB. chron. p. 511,20 ut dicitur in libro Iob ... : 'frumentum desiderat nubes' ... maxime quando florescit et -it (*inde* ALBERT. MIL. temp. 300 p. 560,21).

granetar- *v.* granatar-. **granetum** *v.* 1. granatus.

graneum *v.* craneum.

1. graneus, -a, -um. *granis cocci infectus, rubeus – mit Kermes gefärbt, (scharlach)rot:* SABA MALASP. chron. 9,2 p. 307,16 conscendit *rex* puppem -o aut coccineo colore rubentem, quam velabat superba tela scarletica rubicunda.

[2. graneus *v.* aqua. *adde ad vol. I. p. 836,71sqq. (in nomine loci):* ANNAL. Altah. a. 1049 cum quo *(imperatore)* etiam papa ad Aquas Graneas *('Aachen')* ad palatium pergit.**]**

*?****granfum** (-nsum) *subst.* *(theod. vet.* krampf, kramph) *rigiditas, spasmus – Unbeweglichkeit, 'Krampf':* LIBER accip. 26,1 acceptor si -sum habuerit, hoc facies: *eqs. (v. notam ed. p. 114sq.).*

grangar- *v.* grangiar-. ***grangegium** *v.* *grangiaticum.

***grangeta,** -ae *f.* (*granica, *grangia) *granarium parvum – kleine Scheune (in cognomine):* CHART. Altaerip. 253 (a. 1196) testes: ... Wido de la G- *('Grangette', v. notam ed.).*

***grangia** *v.* *granica.

***grangiaria** (-niaria, -garia), -ae *f.* (*granica, *grangia) **1** *magisterium horrei – Speicherverwaltung:* CAES. HEIST. mirac. I 11,2 p. 268,14 cum ... ad diversa electus fuisset *Meynerus* officia, prioratus scilicet, cellerariae, -ae *eqs.* **2** *horreum – Scheune, Speicher:* TRAD. Weiss. 258 p. 499,21 (a. 787) ego Ingobertus condonavi res meas ..., hoc est casa stabilita et -niaria et de terra araturia iurnales viginti. **3** *fundus, villa – (Bauern-)Hof, 'Grangie' (fere de villis Cisterciensium ['Mönchshof'] ; de re v. p.781,30): p.781,35.*

***grangiarius** (-ga-, -gya-), -i *m.* (*granica, *grangia) *magister grangiae q. d., fundi – Hofverwalter, -vorsteher:* CHART. Rhen. med. II 205 p. 242,20 (a. 1202) testes ...: abbas Iustacius ..., Sifridus -us. CHART. episc. Spir. 156 p. 172,15 testes: ... Heinricus -garius, Rudolffus monachus. CAES. HEIST. mirac. I 9,31 p. 188,15 erat *Ulricus* ... -us. CHART. Francof. 90 testes: ... Cunradus cellarius, Ortwinus -yarius. *al.*

***grangiaticum** (grannigna-, -gegium, -ieium, -igium), -i *n.* *(cf. francog. med.* grangeage; *cf. D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 499sq.)*

tributum (pro horreo collocando sim.) – Abgabe (für die Bereitstellung der Scheune o. ä.): DIPL. Frid. I. 316a p. 494,7 quatenus allodium ... in nullo regni nostri loco fotrum ... persolvat neque ullam angariam ... aut grannign-um ... debeat. CHART. Laus. 89 p. 122,30 villicus ... debet ... accipere pro

-eio octo cuppas frumenti. p. 123,3 potest *vilicus* ponere bladium capituli in domo sua . . . et debet habere dictum -egium. p. 123,10 si grangiam non fecerit villicus . . ., capitulum potest ponere bladium suum, ubi voluerit, nec ibi villicus accipiet dictum -igium.

***grangina** *v.* *granica.

***grangiola,** -ae *f.* (*granica, *grangia) *fundus parvus – kleiner Hof:* NARR. Ebr. (NArch. 6. 1881. p. 527,34; c. 1200) diffamatus est eis *(castellanis)* quidam servulus in quadam -a Eberacensium, quasi multas haberet pecunias. CHART. Helv. arb. 55 p. 89,7 inter -am, quae Vilarsel dicitur *eqs.*

***graniaria** *v.* *grangiaria.

***granica** (cr-, -neca) *vel* ***granea** (-nia) *vel* ***grangia** (-ncia, -ntia), -ae *f.* (*cf. ital.* grangia, *francog. vet.* granche) *script.:* gragi(a): BURCH. URSB. chron. p. 94,2 *(codd.).* -nigi(a): CAES. HEIST. Engelb. 3,16 p. 293,27 *(var. l.).* -nde(a): CHART. Walkenr. 136 *(var. l.).* -ndi(a): CHRON. Erf. mod. II a. 1275 p. 273,6 *(var. l.).* -nz(a): IOH. CODAGN. annal. a. 1215 p. 49,29. -gri(a): CHRON. Erf. mod. II a. 1275 p. 273,6 *(var. l.).* -ici(a): *l. 24.* -gya: CHART. episc. Hild. I 540 p. 518,9. -gina: CHRON. Albr. a. 1113 p. 820,6.

1 *horreum – Scheune, Speicher:* LEX Alam. 76,2 si . . . domus infra curte incenderit *(sc. aliquis)* aut scuria aut -ca (c- *var. l.*). 81,5 (rec. B) scuriam vel -eam (-iciam, granarium *var. l.*) servi si incenderit *(sc. aliquis) eqs.* CAPIT. reg. Franc. 128,30 repperimus in illo fisco . . . spicaria quinque, -ecas III. CHART. Aquens. 30 l. 26 decimam . . . recipere et in -giam canonicorum . . . reponere *(sc. debet vilicus). al. v. et l. 3.* **2** *fundus, villa – (Bauern-)Hof, 'Grangie' (fere de villis Cisterciensium ['Mönchshof']; de re v. LexMA. IV. p. 1653sq.):* CHART. Naumb. I 148 p. 129,12 (a. 1140) possessiones . . . monasterii Portensis hę̨ sunt: -gia Lochwiz *eqs.* CHART. Raitenh. 27 p. 29,23 (epist. papae) infra clausuras locorum seu -niarum (CHART. Sil. D I 60 p. 38,6 [epist. papae] -giarum. *al.* CHART. episc. Lub. 19 p. 24,24 [epist. papae] grangariarum). ACTA imp. Winkelm. II 3 p. 3,9 monasterium . . . cum -gia Gacii et -cia de Septimo Rovedarii . . . in . . . tutelam recipimus *(sc. Otto imperator).* SALIMB. chron. p. 622,9 Bonifacius -tias monasterii . . . occupavit. *persaepe. in nomine loci:* GREG. CAT. chron. II p. 66,23 pro solidis XV concessit *abbas* in G-ca . . . vini mundi partem tertiam. CHART. Mog. A II 416 p. 675,26 quę *(curia)* vocatur Nova G-gia (*'Neuhof'; item* CHART. Eberb. 31 p. 66, 17). **3** *alveus, domus apium – Bienenstock:* ALBERT. M. animal. 8,173 aldeam . . . dico -giam vel curiam, in qua apes custodiuntur in multis alvearibus.

***granicia** (gren-, -iz(i)a), -ae *f.* *(polonice* granica; *v. Stotz, Handb. 1,I § 41.6 et 2,VI § 48.3) form. decl. V.: l. 56. adde* CHART. Pruss. II 380 p. 258,5. *finis, limes, terminus – Grenze, Grenzlinie, -stein, -mark:* CHART. Pruss. I 129 p. 97,29 (a. 1238) si inter ipsos *(fratres)* et nos *(sc. ducem)* deceptatio fuerit super metis terrarum eorum ac nostre, que vulgariter -za dicuntur *eqs.* CHART. Sil. D III 204 habet *terra* terminos cum -is sive signis *eqs.* CHART. Pruss. II 348 p. 233,8 mansos . . . certis -ziis consignatos . . . conferimus *(sc. Cunradus).* CHART. Sil. D IV 392 p. 261,15 ad omnes ipsorum *(bonorum)* circumstancias, gades seu gre-es, prout antiquitus sunt locata *eqs. al.*

graniger (-ier), -a, -um. (granum *et* gerere) *grana ferens, uber – Körner tragend, fruchtbar (in imag.: l. 62):* ALDH. virg. I 19 p. 249,9 licet quidam . . . -a (-iera *var. l.*) spicarum glumula germinantes martiribus . . . deputare soleant *(cf. notam ed.).* 28 a quo *(Antonio)* . . . fecunda conversationis ˹occa -is˺ (occogeris, occograni geris *var. l.*) germinavit spicis.

***graniolum** (-ialum), -i *n.* (granum) *granulum – Körnchen, Kern:* IORDAN. RUFF. equ. p. 29,23 ad idem valet gissum cum calce tritum et -is uvarum bene tritis. *pro nomine loci:* CONC. Karol. B II 19 p. 171,26 quam *(sc. mansum)* . . . pro Festiniaco, Lestralio et G-o (-alo *var. l.*) . . . commutaverunt *monachi.*

***graniz(i)a** *v.* *granicia.

***grannignaticum** *v.* *grangiaticum. **grannio** *v.* gannio.

***grano** (greno), -onis *subst. (fem.: p. 782,3) vel (p. 782,8)*

***granus,** -i *m.* (*theod. vet.* grana, gran, grano) *barba labri superioris – Oberlippen-, Schnurrbart (fere plur. sensu sing.; sing.: l. 3.10):* **1** *in univ.:* LEX Frision. 22,17 si -em ictu percussam praeciderit, duobus solidis componat *(sc. percussor).* WILH. HIRS. const. 1,8 p. 942A pro signo piscis, qui barbo vocatur, . . . hoc adde, ut cum duobus digitis simules componentem gre-es. THEOPH. sched. 1,7 imple *(sc. colore)* medium spatium . . . inter os et mentum et granos (-es *var. l.*) seu barbulas adolescentum. GODEFR. VIT. panth. 23 p. 235,32 barbam trahit *(sc. miles Ottonis)* atque -em. STATUT. ord. Teut. p. 40,5 in barba ac -bus eadem regula *(sc. tonsurae)* observetur. *al.* **2** *de pilis musionis ad perceptionem aptis ('Schnurrhaare'; de re v. Grzimeks Tierleben. XII. 1979. p. 289):* ALBERT. M. animal. 22,121 -es habet *musio* circa os, quibus abscisis perdit audaciam.

granomastix, -icis *f.* *script.:* gram-: *l. 21.* grano masti(x): *l. 21.22. al. form. sing.: ?gen.:* -e: *l. 19.* -i: *l. 20. acc.* -um: *l. 25.*

mastix granosa – körniger Mastix: FORM. Marculfi 1,11 -e (-i *var. l.*) tantum *(sc. ministretur).* RECEPT. Lauresh. 2,193 piretrum et ˹grano mastice˺ (gram- *corr. vel add. cod.*), . . . pulverabis. MAPPAE CLAVIC. 98 si . . . sit *colla Graeca* de grano masticae, liquescit tardius. FRAGM. martyr. 2 (MG Stud. XVIII. 1997. p. 104,9) mense Decembri bonum est . . . spicum et -um bibere. *al.*

***granositas,** -atis *f.* (granosus) *qualitas granosa – kornähnliche Beschaffenheit:* **1** *proprie:* BENVEN. GRAFF. ocul. B 26 quando homo vult apprehendere ipsum *(sc. tumorem)* cum uncino et rasorio, non tenetur . . . propter suam -em ˹et granulosus est˺ *(gloss., ut vid.).* **2** *meton. i. q. materia granosa – kornähnliche Substanz:* BENVEN. GRAFF. ocul. A p. 31a,27 illam pinguedinem . . . ellevetis, quae manet subtus palpebram et apparet granosa, et ellevata -e *eqs. ibid. al.*

granosus, -a, -um. *granis, pulti (milii) similis – (Hirse-)-Körnern ähnlich, körnig, brei(art)ig:* **1** *in univ.:* GLOSS. med. p. 18,12 cencrias: id est -us *(v. notam ed.).* BENVEN. GRAFF. ocul. A p. 31a,4 illa pinguedo apparet . . . -a sicut grana (*sim.* B 16 p. 37,3). IOH. IAMAT. chirurg. 7,12 quae *(fistula)* si . . . saniem albam conglobatam et -am dederit *eqs.* WALTH. AGIL. med. 95 p. 190,28 dolor . . . pectoris generatus a reumate calido significatur per grana, que sunt in linea circulari *(sc. urinae)*, aut per nubeculam -am, que est sub linea circulari. *al. v. et l. 33.* **2** *iunctura* herpes -us *de morbo exanthemata granis milii similia efficiente (cf. B. Castelli, Lexicon medicum Graeco-Latinum. 1713. p. 389 s. v. 'herpes'):* CIRCA INSTANS p. 7br hoc . . . modo *(sc. unguento)* curatur herpes -us. **3** *ad similitudinem granorum formatum – zu Pastillen geformt (de re v. RE XVIII,4. 1949. p. 2101,37sqq.):* ALPHITA M 58 mel pastillatum, mel -um (granatum *var. l.*).

***gransolus,** -i *m.* (*?theod. vet.* kranz) *species panis (fort. similis coronae) – Brotart (vielleicht in Kranzform):* CHART. Tirol. 1145 p. 186,40 (a. 1242) faciunt *pistores* panes coqui, et eorum ius est semulas et -os et pachzeltas de ipso grano *(sc. edere).*

[gransum *v.* *granfum.] ***grantia** *v.* *granica.

***granto** *v.* *creanto.

***granulatim** *adv.* (granulum) *(unumquodque granum) singulatim – Korn für Korn:* BERNH. PROV. comm. 8,2 p. 299,12 quod *(sc. medicina)* sumptum per os -m constringit reuma capitis.

***granulatura,** -ae *f.* (granulum, *cf.* *granulari) *substantia in granula redacta – feinkörnige Materie, Substanz:* GEBER. forn. 18 p. 751 hanc -am *(i. metalli)* dissolve in aqua dissolutiva.

***granulor,** -ari. (granulum) *granosum fieri – körnig werden:* ALBERT. M. veget. 2,122 antiquatum . . . mel -atur ad modum cerae . . ., cum ex ipso evaporaverit subtile humidum aqueum dulce.

***granulositas,** -atis *f.* (*granulosus) *substantia granulis similis – feinkörnige Materie, Substanz (de congerie staminum, antheris q. d. ['Staubbeutel']: l. 72):* ALBERT. M. veget. 2,133 nihil separatur in florem distinctum *(sc. in vite)*, sed -s

quasi incensi cholerici humoris invenitur, quae fere omni flori est communis. animal. 17,84 haec, quae videntur ova, potius sunt -es quaedam carnis eorum *(ostreorum)*.

***granulosus,** -a, -um. (granulum) *granis similis, granosus – Körnern ähnlich, körnig:* **1** *in univ.:* MAURUS urin. II p. 41,23 -us *(sc. circulus urinae)* significat reuma capitis. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 144,18 in egestione, quam facient *pulli*, illud nigrum durum . . . erit modicum -um. ALBERT. M. veget. 2,133 habet *vitis* . . . -am illam congeriem, quae fere in omni flore invenitur. WALTH. AGIL. med. 95 p. 190,12 urina . . . habens nebulam -am in superficie . . . dolorem pectoris significat. *al. v. et p.782,30.* **2** *iunctura* herpes -us *de morbo exanthemata granis milii similia efficiente (cf. p.782,44):* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 368F si illinis hoc *(sc. aqua tragacanthina)* herpeten -um, valet multum. BERNH. PROV. comm. 9,4 p. 315,18 istius *(sc. melonis farinati)* succus multum valet ad expellendum cancrenas, id est -um morbum vel herpetem: quedam enim granula sunt, que nascuntur in corpore.

granulum, -i *n. (?*-a, -ae *f.: l.41)* *semen, granum parvum – Samen, Körnchen:* **1** *strictius de plantis:* **a** *de seminibus fructuum vel nucibus (de baca visci: l.28):* MAPPAE CLAVIC. 288 p. 241,21 ultimus est calcus, ciceris duo -a pensans *(sc. mensura ponderis)*. RECEPT. Bamb. 67 p. 76,10 uteris caricas cum -is suis. PETR. DAM. serm. 46,362 dulcis in eius *(mali Punici)* -is suavitas occultatur. BENVEN. GRAFF. ocul. B 21 -orum repertorum in pomis cytoniis unciam I *(sc. recipit electarium)*. ALBERT. M. veget. 4,84 fiunt in eis *(sc. foliis visci)* in hieme -a alba. *al. v. et l.45.* *in imag.:* ALCUIN. epist. 181 p. 300,4 qui *(sc. passer)* . . . mense Septembrio nidum revisere volat . . ., ut pullos . . . pietatis pascat -is. **b** *de parte staminum, antheris q. d. ('Staubbeutel'):* ALBERT. M. veget. 2,132 invenit *(sc. qui inspicit vitem florentem)* adhaerere -is pulverem illum per cotyledones parvulos et granum botri, quod uva vocatur, ex medio ipsius formari *(v. notam ed.)*. 2,133 omnis fere flos . . . in medio sui huiusmodi habet -orum congeriem per parvulos cotyledones fundo floris infixam. **2** *latius:* **a** *frustum – Teilchen, Stückchen:* ALBERT. M. meteor. 3,4,12 p. 188,9sq. cuius *(sc. speculi)* superficies quasi ex -is rotundis est composita; in -is enim illis nihil distinctum et clarum apparet. GEBER. forn. 18 p. 751 vel limari oportet *(sc. metallum)* vel in -as dividi. **b** *pusula – Pustel:* ROGER. SALERN. chirurg. 1, 817 (add. cod. M) signa noli me tangere hec sunt: puncciones circa labia vulneris . . ., et -a verrucosa. IOH. IAMAT. chirurg. 5,12 formam habet *(sc. morbus celsus q. d.)* fructuum celsi simillimam, eius tamen -a modico minora solent esse -is illius fructus. GLOSS. Roger. I A 3,20 p. 694,3 ficus est quedam caro crescens iuxta fundamentum intra nates habens quedam -a sicut ficus, de quibus exit sanies. *v. et l.18.* **c** *pillula – Pille:* PAUL. AEGIN. cur. 166 storacis, mirre, opii . . . resolvens . . . fac orobina -a (*3,28,5* κοκκία) et da ante somnum III. **d** *bullula – Bläschen:* BERNH. PROV. comm. 8,4 p. 307,27 dicitur *argentum vivum* . . . extinctum, quando -a illa non apparent.

granum, -i *n.* *script.:* cr-: *p.784,53. adde* COMPOS. Luc. P 25. CHART. Sangall. A 42. gremi(um): *p.784,38.* *?*gram-n(um): *p. 784, 23.* *form.:* *fem.:* *sing.:* *gen.* -ae: RHYTHM. 2,5,1. *?abl.: p.784,57.58.* *acc. pl.* -as: *p.784,68. adde* RECEPT. Lauresh. 2,99. *ibid. al.* *?masc. acc. pl.* -os: *p. 785,8. adde* RECEPT. Lauresh. 4,77 *(var. l.).* *confunditur c.:* genus: *p.785,31sqq.* gramen: *l.70.* gravis: ALBERT. M. metaph. 5,1,9 p. 229,51 *(var. l.)*.

I *semen, nux, fructus – Samen, Korn, Kern, Nuss, Frucht:* **A** *strictius:* **1** *de frumento:* **a** *in univ.:* **α** *proprie:* ARBEO Emm. 16 p. 49,20 in . . . scuriam, ubi -a condere videbatur (videbantur *rec. B*), deductus est *Emmerammus*. CATAL. mensur. 17 siliqua pensat hordei -a V. HILDEG. scivias 2,6 l. 1021 -um frumenti . . . optimus fructus aliorum fructuum est. *persaepe.* *in cognomine:* CHART. Turic. 1381 testes . . .: Heinricus de Schennis, Petrus de -is. *sing. sensu collectivo i. q. fruges, annona – Ernte, Getreidevorrat (usu plur.: p.784,4; de pabulo boum: p.784,3):* LEX Baiuv. 2,4 ubi fenum ⌞vel -um⌟ (aut -um, vel gramen *var. l.*) inveniunt *aliqui*. 2,5. CHART. Sangall. A 58 p. 58,30 census . . .: II carradas de -o bono. TRAD. Frising. 177 p. 170,36 dimidium solidum in argento aut in -o *(sc. solvere)*. REGISTR. Trident. I p. 35,33 solvere . . . unum starium scandele . . . p r o -o b o u m (p. 38,20. *al.; v. praef. ed. p. 13*). CONST. imp. II 427,34 ecclesie dicate a -is et scrineis evacuentur. *persaepe. v. et p.782,53.* **β** *in imag.:* BONIF. epist. 76 ut nos . . . -a evangelica plantantes vestris *(sc. abbatis)* . . . orationibus adiuvemur. RADBERT. corp. Dom. 10,17 multa -a de se genuit *Christus (spectat ad Vulg. Matth. 3,12)*. THEOD. TREV. transl. Celsi 13 in quo *(sarcophago)* resurrectionis nudum -um maturandi gratia . . . latuit. *al.* *adde:* OTTO FRISING. chron. 1,9 p. 48,13 pro malis eorum *(peccatorum)* operibus, tanquam -um inter paleas, tribulabatur *Loth*. **b** *species frumenti – Getreidesorte:* DIPL. Heinr. II. 461 p. 584,33 ubi *(in terra arabili)* potest seminari de omni -o modia sexaginta. ALPHITA F 53 far per genus molicionis fit de quolibet ⌞-o panifico⌟ (pane granifico *H*). WILH. SALIC. chirurg. p. 399 l. 6 ponas supra os vulneris . . . mundificativum de melle rosaceo facto et farina ordei vel avene vel alteri -i eiusdem generis. **2** *de variis herbis, arboribus (?sing. sensu collectivo: l.23):* **a** *in univ.:* WALAHFR. hort. 134 intus *(sc. cucurbitae)* aluntur multa cavernoso seiunctim carcere -a. VITA Rimb. 7 p. 86,1 in quibus *(malis Punicis)* multa interius -a uno foris cortice teguntur. ANTIDOT. Glasg. p. 129,34 saticia, -mni ammi, salis, capodicos gramam I *(sc. recipit medicamentum; in loco dubio)*. WILH. HIRS. const. 1,64 p. 994C nec unum -um piperis gustat *monachus*. TRACT. de aegr. cur. p. 340,37 armillos, id est -a uve, pulveriza. *al. v. et l.39.46.* *in cognomine:* EKKEH. IV. cas. 74 p. 154,14 quem *(Notkerum)* pro severitate disciplinarum Piperis G-um cognominabant *monachi*. **b** *baca, acinus – (Wein-)Beere:* BOTAN. Sangall. 18,9 herba centauria . . . miscis . . . -a de edera. ANNAL. Basil. a. 1276 p. 198,38 vinee in Ianuario putate proferunt -a solum nucleum habentia. *al. v. et p.783,33.* **c** *iuncturae notabiliores:* **α** -um solis, -a solis *i. q. Lithospermum officinale L. – Echter Steinsame (fere meton. de herba ipsa):* CIRCA INSTANS p. 21br -um solis . . . herba est, cuius semen proprie dicitur -a solis. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 374A -a solis frigida sunt . . .; semen est cuiusdam herbae. TRACT. de aegr. cur. p. 325,22 sume logultie, gremium solis et -a apii et petroselini. GLOSS. Salern. p. 7a,4 -um solis, m i l i u m s o l i s, cauda pecorina (ALPHITA G 4). ALPHITA L 106 lithosmon, id est -a solis *(v. comm. ed. p. 441)*. WILH. CONG. chirurg. 1428 cinamomi, saxifrage, -orum solis, seminis urtice *(sc. recipit medicamentum)*. **β** -um sponsi *i. q. -um Nupharis luteae – Samen der Gelben Teichrose (cf. J. Stannard, Pristina Medicamenta. 1999. p. 304 s. v. 'nenufar croceus'):* ALBERT. M. veget. 6,395 -um eius *(sc. nenufaris)* vocatur -um sponsi. **d** *de nucleo alii ('[Knoblauch-]Zehe'):* RECEPT. Lauresh. 2,52 alii -a duo cum axungio vetere imponito. **e** *de -is cocci (pro bacis quercus reputatis; 'Kermes[schildlaus]'; de re v. H. Roosen-Runge, Farbgebung und Technik frühmittelalterlicher Buchmalerei. vol. II. 1967. p. 40sqq.):* COMPOS. Luc. S 2 decoques *(sc. praeparatum)*, donec ad dimidiam veniat partem . . . hurina, et atteres ipsa c-a cum cinabarin. MAPPAE CLAVIC. 175 mitte vermiculum libram I, coccarin libram I . . .; postea pisa -a cum cinnaberin trita. WILH. CONG. chirurg. 604 siccentur dentes cum panno, qui unctus sit in -a sicut scarleta. NOTULAE Wilh. Cong. 634 qui non potest habere pannum de scarleta vel pannum intinctum in -a *eqs*. **B** *latius:* **1** *de animalibus i. q. ovum – Ei:* HILDEG. scivias 2,6 l. 668 volatilis vermiculus de exiguo -o oritur. phys. 5,1,13 p. 264,24 femina *(sc. piscis)* . . . -a emittit, id est leichet. *?adde:* EGBERT. fec. rat. 1,1240 sunt . . . quedam mustele -a penes te, de quibus illa solet . . . revocare parentes exanimes *(v. notam ed.)*. **2** *de rebus:* **a** *frustum, globulus – Stückchen, Kügelchen, Klümpchen:* **α** *in univ.:* ORD. iud. Dei XVI B 1w p. 684,27 ponat . . . sacerdos super ferrum *(sc. calidum)* -um veri incensi et dicat ter: '*eqs.*' RECEPT. Sangall. II 18 femus caprino -as IX, bacas lauri IX. WALTH. AGIL. med. 39 p. 141,39 urina . . . cum spuma seiuncta -is . . . reumatismum significat. *al. v. et p.782,37.41.* **β** *de -o salis ('Salzkorn'):* COMPOS. Luc. M 27 mittis aut salis -um aut ceraten *(ed.,* certe *codd.)* nitrum, et sic solbitur (*sc. aurum; inde* MAPPAE CLAVIC. 33. COMPOS.

[Mandrin]

Matr. 20,3). *v. et p.777,19.* **γ** *de -o arenae ('Kornart', sed cf. l.31sqq.):* MAPPAE CLAVIC. 254 arenae . . . fossicae sunt tria -a (genera *Pallad. 1,10*): nigra, rufa, cana. **δ** *de granomastice:* ALBERT. M. veget. 6,130 hoc gummi *(sc. masticis)* vocatur -a (granomastix *Isid. orig. 17,8,7*) a quibusdam. **ε** *de sphaerulis aureis, argenteis ad ornandos calices sim. aptis ('Perle'):* TRACT. de cruc. effig. 9 habet *crux* in tribus ramis diadematis hinc et inde -os et in medio -orum virgulam. *al.* THEOPH. sched. 3,7 forcipes parvuli . . ., quibus -a et alia quaeque minuta componantur. 3,9 feriatur superior pars ferri . . . cum malleo corneo, et altera manu rotetur aurum vel argentum, et fiant -a rotunda sicut fabae. 3,52 p. 101,3 lima ea *(fila)* . . ., ita ut in eis -a formentur. *ibid. al.* **b** *pondus pro mensura (auri, argenti) adhibitum – Maß-, Gewichtseinheit (für Gold, Silber), 'Gran' (de re v. F. v. Schrötter, Wörterbuch der Münzkunde. 1930. p. 234[a]):* REGISTR. Frising. 8 p. 16,1 (a. 1160) apud Alaren una villicatio dimidium -um et unum porcum et decem friskingos *(sc. solvit).* ACTA imp. Winkelm. I 797 p. 621,36 de singulis bobus, vaccis et bubalis -a decem *(sc. solvuntur). al.* CONST. Melf. 1,93,1 apparitori . . . -um unum auri ab actore praebeatur. 2,10 add. p. 312,6 cuilibet custodi per diem tredecim -a . . . tribuantur. CHART. select. Jesse 196 quilibet ipsorum Carolensium *(sc. nummorum)* vel due medalee ponderent tres tarenos et -a XV. *?adde de pondere medicamentariorum:* ANTIDOT. Lond. p. 17,18 dentes . . . dolentibus et cavis ut -o antidoti positus prodest. **c** *?locus, punctum – ?Stelle, Punkt:* PS. GALEN. incis. 34 principium processionis earum *(arteriarum)* est a nigro -o, quod est intus in corde, in quo spiritus habitat.

II *confunditur c.* genus *(sed cf. l.3):* HILDEG. phys. 8 praef. p. 365,10 unde . . . genera (-a *var. l.*) crudelium et venenosorum vermium ad ultionem hanc insurrexerunt . . ., ut *eqs.* ALBERT. M. metaph. 13,1,2 p. 582,29 'generum (*ed.,* -um *P*, gravium *cett.; p. 1088[a],13* γενῶν) erit numerus aut alicuius alterius appellationis talis', quae ab unica fit natura.

1. *granus, -i *m.* (*orig. inc., ni corrupt. pro* uran(oscop)us) *Uranoscopus (scaber L.) – (Gemeiner) Himmelsgucker (de re v. Grzimeks Tierleben. V. 1980. p. 158):* ALBERT. M. animal. 24,35 p. 1534,16 -um (granem *p. corr. m2*) piscem quidam dicunt marinum, qui . . . oculum unum habet in supremo capitis. *cf.* uranoscopus.

2. granus *v.* granum. **3. *granus** *v.* *grano.

***grapaldus** *v.* *crapaldus.

grapharium (grafagium *sim.*), -i *n.* *scriptum – schriftliche Anweisung, 'Rezept':* ALPHITA G 52 -fagia (grafaria, -gia, grafigia, grifagia, graphia, grafia *var. l.;* -a *Alex. Trall. 1,49* [-gia *codd.*]), scriptura idem *(cf. Isid. orig. 6,9,2).*

graphia (grafia *[v. l.46]*, gripphia), -ae *f.* **1** *scriptum, inscriptio – Schrift(stück), schriftliche Aufzeichnung, Inschrift:* AGNELL. lib. pont. 66 p. 236 l. 32 subtus figuratos pedes Salvatoris -a contexta est purpurata: '*eqs.*' CARM. Cent. 3,6 hunc . . . codiculum . . . peraravi *(sc. poeta)*, denegat ut quod mens, scire -a iuvet. *de sacra scriptura:* ABBO SANGERM. bell. 3,11 gripphia (gloss.: scriptura) te *(sc. clericum)* tangat carchesia togaque crebro. CARM. Cent. 19,9 talia de sancta -a fatur Iesus: '*eqs.' (cf. Vulg. Matth. 4,1sqq.). ibid. al. v. et l.46.* **2** *libellus (accusatorius) – Anklageschrift:* CAPIT. Bened. add. III 109 de -ae prolatore, ut eam adfirmet: statutum est, ut scripturam prolator adfirmet.

graphio *v.* grafio.

graphis, -idos *f. (m.: l.62)* *ars scribendi – Schreibkunst:* CARM. biblioth. 6,2,59 scriba . . . -idas Ausonios aequans superansve tenore. EPIST. var. III 20 p. 169,21 ut nullatenus esses *(sc. Almannus)* imperitus -idos.

graphium (grafium, gravium, -phum), -i *n.* *script.* cr-: *p. 786,6. form.: masc.* -us: THEODULF. carm. 17,28. *?fem.* -a: *p.786,6.8.* **1** *stilus – Schreibstift, Griffel:* **a** *proprie:* LULL. epist. 70 munuscula . . . transmisi *(sc. Lullus abbatissae)*, id est unum -um (-fium *var. l.*) argenteum *eqs.* GODESC. SAXO theol. 21 p. 290,4 ut . . . multipedem . . . stilo, id est -o, per medium dividerent *(sc. Augustinus et Alypius).* FUND. Werd. app. p. 168,3 spoliaverunt eum *(sc. carnifices Brunricum)* vestimentis suis, id est tunica, cingulo, . . . -vio, tabulis. EKKEH. IV. cas. 58 p. 126,30 cum ei *(Uodalrico)* -fium coevulorum quidam furatus sit *eqs.* VITA Auct. 4 dum -o terram tetigit *Auctor*, fons aquae salientis . . . emanavit. *al.* *?bacillum, spatula – Stäbchen, Spatel:* BOTAN. Sangall. 4,8 herba quinquefolium . . . teris cum oleo, vis et crafia, lactum mulieris . . ., in aurem mittis *(in loco corrupt.; v. comm. p. 211).* 62,2 cum -fia in oculos mittis *(sc. pulverem; v. comm. p. 446sq.).* **b** *meton.:* **α** *genus scribendi – Schreibstil:* LAMB. TUIT. Herib. 2,28 p. 255,10 est mihi . . . arduum . . . totiens ex una materia variare -um. AMARC. serm. 4,28 que *(sc. gaudia caelestia)* nullus gustu, -fio, ratione, quanta et qualia sunt, exponere sufficit. **β** *(opus) scriptum – Schrift(stück, -werk):* CARM. var. I 9,1,16 glosam veteris et novi testamenti posuit *Pacificus* . . .; plura alia -fiaque prudens inveniet. **2** *harpago – Enterhaken, -stange:* ANNAL. Plac. a. 1239 p. 481,46 ante quam ad pontem accederet illud castellum *(i. constructio lignea ad pontem comburendum incensa)*, cum -is ferreis ceperunt *Placentini* ipsum in bucam Lambri conducentes. *Mandrin*

***grappa,** -ae *f.* (*cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1766[b] s. v.* garpa; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 366 s. v.* *krappa) *genus quoddam tumoris – eine Art Geschwür:* IORDAN. RUFF. equ. 40[tit.] de -is. p. 80,10 accidit ex superfluitate malorum humorum descendentium ad crura de more . . ., et hae -ae nuncupantur. p. 80,20. p. 80,26 cum aqua calida sufficienter -ae . . . abluantur, ut *eqs.* (*sim.* p. 81,2). p. 81,16 consolidatis -arum ulceribus. *ibid. al.* MOSES PANORM. infirm. 30[tit.] capitulum curationis ad crepatias (gloss.: id est -as).

[grariamen *v.* gravamen.**]** ***grascia** *v.* *crass(i)a.

grasitudo *v.* crassitudo.

***graspatus,** -a, -um. *(cf. ital.* graspa, graspo, raspo; *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 1065[c]. XV. p. 517[a])* *de vino i. q. ex uvis confectus, merus – aus Trauben bereitet, rein, unverfälscht:* REGISTR. Trident. III 15 p. 239,25 (a. 1259) Auancius . . . rendit . . . I modium vini -i *eqs.*

***grassa** *v.* *crass(i)a.

***grassamen,** -inis *n.* (grassari) *?furor – ?das Wüten:* ARNULF. delic. 689 suffugii turris mihi sis *(sc. Deus)* -n ab (ad *var. l.*) hostis *(spectat ad Vulg. psalm. 60,4. 16,9).*

***grassanter** *v.* grassor.

grassatio, -onis *f.* **1** *actio grassandi – das Herumschwärmen:* **a** *iter – Reise:* CHRON. reg. cont. IV a. 1225 p. 256,5 archiepiscopum . . . comitatur *comes* infelici -e habens secum XXV scutarios. **b** *actio expandendi – Ausbreitung:* BERNOLD. WAT. chron. 16 p. 169,49 tam imminenti -e (grassione *1*) sunt aggressi *serpentes*, ut *eqs.* **2** *furor – das Wüten (interdum de persecutione, e. g. l.50):* **a** *in univ.:* VITA Sev. Col. 1 quorum *(patrum sanctorum)* sollicitudine custodiantur electi et ab aperta -e coerceantur perversi. VITA Aldeg. II 26 (ASBoll.[3] Ian. III. p. 655) si ipsam invenisset Neroniana -o furibunda ac Diocletiana persecutio . . ., omnibus infestationibus resisteret . . . Aldegundis. WOLFHER. Godeh. I 21 p. 183,6 ecclesiam . . . barbarica -e vastatam adire. CHART. Mog. A II 676 p. 1107,23 cuius *(direptoris, i. diaboli)* -em et insidias . . . cavendas primus ecclesie pastor *(sc. s. Petrus)* admonet. **b** *impetus – Angriff:* DIPL. Loth. III. 79 p. 123,22 crebra tyrannorum -e quassata *(sc. ecclesia).*

grassator, -oris *m.* *script.* grasa-: *l.71.* **1** *de hominibus:* **a** *latro, praedator – Räuber, Wegelagerer:* ALDH. virg. I 31 p. 270,10 a Saracenis praedonibus et Ismaelitis -bus . . . captus *Malchus.* BEDA hist. eccl. 1,14 p. 29,24 revertuntur . . . inpudentes -es Hiberni domus post non longum tempus reversuri. FLOD. annal. a. 947 p. 106,7 -es (grassares *a. corr. C*) in fugam agunt *comes et frater praesulis.* CONST. imp. I 424,12 predatores et -es ab hac divina et ab omni prorsus pace excipiuntur (*item* 425,12). **b** *persecutor – Verfolger:* ALDH. virg. I 50 p. 305,10 urguente nefandi -is *(i. Diocletiani)* imperio. GESTA Alber. 284 exulat hic *(sc. in castris salvis)* tutus, qui -r populorum. **2** *de diabolo i. q. perditor – Verderber:* ALDH. virg. I 32 p. 271,10 antiquus humani generis -r. II 921 non tulit . . . faustam -r (grasa- *P*) crescere famam, qui genus humanum strofis elidere certat. VITA Landel. Ettenh. 3,11 in hoc . . . mira-

culo libet intueri . . ., quam potenter -is violentia confutatur.

***grassatrix,** -icis *f.* *quae persequitur – eine die verfolgt (usu attrib.):* ALDH. virg. I 26 p. 261,5 cadaver, quem dira . . . fortunae ferocitas et Parcarum -x nulli parcentum atrocitas . . . oppresserat.

***grassia** *v.* *crass(i)a. **grassitudo** *v.* crassitudo.

***grassola** *v.* *crassula.

grassor (cr-), -atus sum, -ari *vel* **grasso,** -avi, -atum, -are. *script.* crasa-: *l.44.* *form. act.* -bat: *l.48.* *partic.: praes. acc. sg. n.* -antem: *l.58.* *fut.* -turus: *l.28.* *sensu pass.: l.62. 66.67.70.* *partic. perf. sensu act.: l.51.* *partic. praes. usu subst.: l.46.* *confunditur c.* crassare: *passim, e. g. l.21.44.57.*

I *intrans.:* **A** *gradi, circuire – 'wandeln', umgehen:* **1** *strictius:* **a** *vagari – sich herumtreiben, umherschweifen:* VITA Heinr. IV. 11 p. 35,25 cum in villa Ruvach . . . satellites . . . superbe -rentur (*sim.* 13 p. 42,21). **b** *progredi – vorwärts-, weiterkommen:* LAMB. HERSF. annal. a. 1071 p. 133,2 hi *(pseudomonachi)* . . . ad honores ecclesiasticos non via virtutum, . . . sed per . . . male partarum pecuniarum profusionem -bantur. **c** *diffundi – sich verbreiten, um sich greifen:* ALDH. virg. II 2080 saevo -ante (c- *p. corr. P¹*) tumultu (*sim.* 2643 -antia [c- *var. l.*] bella). THANGM. Bernw. 19 p. 767,18 Bernwardus . . . sollicite ferens . . . scisma in aecclesia -ari (*sim.* 33 p. 773,3). DIPL. Heinr. II. 255 p. 295,1 odium inter . . . precipuos episcopos -ari. ROD. GLAB. Wilh. 25 p. 482,25 universa recentia et nuper -ta (c- *var. l.*) non ex religiositate christianitatis processere. BERNOLD. CONST. chron. a. 1093 p. 500,4 ignes multa incendia . . . per . . . terram late c-tura significare non dubitabantur. *al.* *fort. huc spectat:* EKKEH. IV. pict. Mog. 286 tincta notis terga sinuansque volumine virga rictu non salubri ˹surrexit in ora˺ (-atur in ore *a. corr.*) colubri. **2** *latius:* **a** *praevalescere – die Oberhand gewinnen:* THANGM. Bernw. 48 quod . . . subdole promisit *(sc. episcopus consecrandus)*, -ante stulticia post fefellit. **b** *augeri – an Einfluss gewinnen:* VITA Heinr. IV. 7 p. 26,12 qui *(Conradus)* se -anti Mahthildae et pene totam Italiam sibi vendicanti opponeret. **c** *germinare, pullulare – keimen, sprießen:* CARM. de Nyn. 193 nobis *(fratribus)* de terris -antia gramina defer. **B** *furere, saevire – toben, wüten:* **1** *de anim. (per prosop.: l.44):* CONC. Merov. p. 143,17 si in eorum *(episcoporum)* facultatibus . . . fuerit crudelitate c-tum (-tum *var. l.*), pervasores rerum memoratarum . . . feriat vindicta (*sim.* CHART. Patav. 16 [Mon. Boica XXIX/2 p. 340,8; epist. papae]). IULIAN. TOLET. insult. 6 quomodo tantae crudelitatis nube c-aris *([sc. Gallia];* crasaris *var. l.)*, ut *eqs.* GODESC. SAXO conf. p. 78,15 qui *(Deus)* nos . . . contra rabiem -antium muniat. BERTH. chron. B a. 1076 p. 236,17 ipse *(Quincius)* . . . regi per omnia morigerus . . . per biennium -batur (-bat *A*) Dei contemptor. CONST. imp. I 279 p. 385,25 quoniam in ecclesias Dei . . . -ari non destiterit *Henricus dux. al.* *de peccato originali:* HRABAN. carm. 39,34,1 -tis . . . duobus protoplastis parentibus post tota ruit propago. **2** *de rebus (in imag.: l.58.59):* VITA Arnulfi 20 impium, quod c-atur, incendium. ANNAL. regni Franc. a. 810 p. 132,12 mortalitas . . . -ta est *(sim.* BERNOLD. CONST. chron. a. 1094 p. 512, 17. *al.)*. WALAHFR. Wett. 788 damnat . . . reos sententia -ans (c- *var. l.*). EPIST. var. suppl. 10 p. 635,12 famis . . . penuria per omnem . . . c-atur regionem. VITA Liutb. 29 p. 34,11 frustra . . . nisi c-antem . . . improperii tui *(sc. diaboli)* perditionis augmentum exhibere conaris. CARM. var. III A 6,4,29 c-antes pugnę vincuntur ab arbore vitę. *persaepe.*

II *trans.:* **A** *perdere – verderben, vernichten:* ALDH. ad Acirc. 78,5 qua *(farina)* sine mortales -ntur funere leti. **B** *vexare – heimsuchen, quälen:* ALDH. virg. I 36 p. 282,8 cum . . . persecutorum rabies sacrosanctos ecclesiae tirones . . . -retur. 38 p. 290,11 cum calamitosa famis atrocitate . . . Aegipti vulgus crudeliter -retur (vastaretur *var. l.; cf. notam ed.*). CARM. Aldh. 1,52 turbo terram teretibus -batur grandinibus. RHYTHM. 148, 76,1 -ari (-aris, punire *var. l.*) si . . . plagis me diiudicas *(sc. Christus)*, feri me. **C** *despoliare – ausrauben, plündern:* ABBO SANGERM. bell. 2,140 faucibus haud sceleratorum -bitur (gloss.: predabitur) . . . urbs. **D** *?captare, venari – ?jagen, erlegen:* ALDH. virg. I 58 p. 318,8 quos *(falcones)* . . . ingenita edendi necessitas instigat . . . sorices crudeliter insectando -ari.

adv. ***grassanter.** *furenter – wütend, rasend:* FUND. Schild. 16 capescende hereditatis estuans avaritia . . . -r de pleno pectore sorori ructabat *dominus Hogerus* minas.

***grassula** *v.* *crassula. **grassus** *v.* crassus.

[grastpon *v.* cassiterum.]

1. *grata (grada), -ae *f.* (cratis; *cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1863ª s. v.* grata) *cratis, transenna – Gitter(werk):* **1** *in univ.:* CHRON. Ven. Alt. p. 143,19 in -is ferreis pavimentum fecit *(sc. Cavarnariti).* **2** *de munitionibus:* OTTO MOR. hist. p. 87,32 (add. M) multi principes . . . multos gattos ˹ex -dis˺ (et cratis *var. l.*) fecerunt, ex quibus fossatum . . . implebant. p. 88,42 cum . . . Marchisius . . . pontem . . . -dis cohoperuisset. ANNAL. Ianuens. III p. 126,3 paratis -is et aliis multis hedificis ad prelium. IOH. CODAGN. annal. a. 1199 p. 26,7 pontes de -dis . . . fieri fecerunt *(sc. Mediolanenses sociique).* ROLAND. PATAV. chron. 8,9 p. 117,24 ponderata sunt plaustra armis, victualibus, -is (garis, cratibus *var. l.*) et aliis paramentis ad pugnam.

2. grata *v.* 1. grates.

***gratabundus,** -a, -um. (gratari; *cf.* gratulabundus) *laetus, plenus gaudii – froh, voll Freude:* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 34 p. 164,2 illa *(cultrix Dei)* . . . -a nimis effecta . . . creberrima in oleo . . . adminicula sese . . . oblaturam devovit (*cf.* 35 gratulabunda discessit).

gratalis *v.* gradalis. **gratanter** *v.* grator.

***gratarius,** -i *m.* (*theod. vet.* grêde; *cf. A. Heintze, P. Cascorbi, Die dt. Familiennamen. 71933. p. 224 s. v.* Grether) *de villico decimae cuiusdam, quae in hordeo conditur i. q. 'grede' q. d. – 'Gräter' (pro cognomine):* CHART. Salem. 354 p. 392,4 (a. 1260) acta sunt hec . . . presentibus subnotatis, videlicet . . . Siurido et Cůnrado cellerariis, Vlrico -o.

***gratatio** *v.* *grattatio.

***gratensis,** -is *m.* (gratis; *cf.* panensis, sportensis) *discipulus pauper qui gratis panem accipit (sc. a clericis), 'panensis' – '(Brot-)Schüler' (de re v. E. Jacobs, Zeitschr. d. Harz-Vereins f. Gesch. u. Altertumskunde. 1886. p. 300sqq.):* CHART. eccl. Halb. I app. X (a. 1259/77) de dimidio choro, quem tollet rector altaris s. Mariae, dabit . . . scolaribus portionem habentibus I sol., aliis -bus VI den.

gratenter *v.* grator. **grater** *v.* crater.

1. grates *f. plur.* *form. acc. pl.* -as: *p.677,33.* *struct.: c. gen.: obi.: l.49.* *explicativo: l.51.* *c. praep.:* de: *l.66.* pro: *l.46.52.57.59. al.* super: *l.54.* *c. enunt.: l.56.*

gratiae – Dank: **1** *in univ.:* **a** *spectat ad homines:* WALAHFR. Wett. 929 pro . . . labore tuo -es digneris *(sc. puer)* habere *(sim.* VITA Heinr. IV. 11 p. 38,6. *al.)*. GODESC. SAXO epist. p. 50,3 vobis *(sc. Lupo episcopo)* . . . -es retuli multiplices *(sim.* THIETM. chron. 4,7 -es auxilii . . . ac bonae voluntatis condignas. BERTH. chron. B a. 1077 p. 263,22 non modicas munerum -es . . . pro . . . domni apostolici captione. *al.)*. HROTSV. Sap. 9,2 -es vestrę *(sc. matronarum)* humanitati pro solamine. CHRON. Thietm. 5,17 (vs.) vox . . . levatur . . . plebis, regi iubilantis laudes et -es super . . . tantas pietates. *persaepe.* **b** *spectat ad Deum:* ALDH. epist. 5 p. 489,11 ineffabiles Altithrono -es . . . obtulimus, . . . quod *eqs.* WILLIB. Bonif. 5 p. 21,3 immensas . . . Christo pro sospitate . . . -es persolvunt *contribunales (sim.* THIETM. chron. 6 prol. 10 [vs.]. *saepe)*. WALAHFR. carm. 71,3 -es pro vestra *(sc. regis)* summas pietate rependam (*sim.* POETA SAXO 3,619). HROTSV. Theoph. 428 Altithrono -es coepit resonare tonantes (*sim.* Agn. 230). RUODLIEB XIII (XI) 56 <cum madidi>s oculis -es Christo dat in altis. *persaepe. fort. huc spectat: v. p. 677,33.* **c** *spectat ad diabolum:* HROTSV. Theoph. 146 sevo multiplices satane persolvere -es. **2** *merces, praemium – Lohn, Vergeltung:* THIETM. chron. 6,61 p. 350,7 -es tibi *(sc. regi)* condignas . . . referat . . . Deus de cunctis miseracionibus tuis. **3** *locut.* malis gratibus *(c. gen.) i. q. mala gratia, invito animo – ungern, widerwillig, gegen den Willen (von):* ANNAL. Mell. Praed. a. 1280 super Hainricum Bawariae expeditionem indicens *Rudolfus rex*, quoniam . . . terram ultra Anasum violenter tenuit, et dum rex Romanorum . . . ipsum vellet invadere . . ., quam malis -bus dereli-

quit et regis gratie reconciliatur. CHRON. Magni cont. a. 1244 castrum Obernperge deseritur a Waldacensibus malis -bus eorum, quia *eqs. al.*

2. grates *v.* gratis.

***gratesco,** -ere. (gratus) *gratum, iucundum fieri – angenehm werden:* HONOR. AUGUST. spec. p. 977[A] lilium exterius albescit, interius aureo colore fulgescit, suavi odore -it (*cf. postea:* omni virtute spirans odorem suavitatis).

***grathalarius** *v.* *gradalarius.

gratia (gracia), -ae *f. form.: acc. sg.* -a: *p.792,17.* VITA Adalb. Prag. A 25. *al. abl. sg.* -ae: *p.793,53. acc. pl.* -ae: FORM. Senon. I 43. *struct.: pendet: enunt.: l.55.p.793, 25. al. praep.* super: *l.22.p.791,63.*

I *favor, benevolentia, inclinatio (animi) – Gnade, Huld, Wohlwollen, Zuneigung:* **A** *spectat ad homines:* **1** *strictius:* **a** *usu communi:* **α** *gener.:* ARBEO Emm. 37 p. 86,2 invenit *senex* -am in conspectu patris familiae. WALAHFR. carm. 63,5,4 quod minus digne valemus servitute debita, hoc tui *(sc. regis Lotharii)* donet favoris laeta nobis -a. WIDUK. gest. 1,9 p. 15,17 neque . . . -am maiorem amicis exhibere possumus *(sc. Saxones)* quam *eqs.* SALOM. II. epist. 30 p. 416,12 de -a vestra *(sc. archiepiscopi)* super me subiectionem meam certiorare dignamini. ANNAL. Magd. a. 1134 p. 185,10 nudis pedibus . . . humiliter flagitans *dux* -am ipsius *(imperatricis). persaepe. v. et p.796,25. per prosop.:* WIPO tetral. 222 G-a te *(regem)* laudat, tibi grates G-a cantat. *ibid. persaepe. ?clementia – ?Milde:* ERMENR. ad Grim. 8 p. 542,15 naturali *(sc. iustitiae)* accidunt religio, pietas, -a . . ., consuetudinariae *eqs.* **β** *publ. et iur. (de re v. HRG II. p. 255sqq. s. v. 'Hulde', 'Huldeverlust'):* LEX Baiuv. 2,18 si . . . nec per -am nec per cupiditatem, sed per errorem iniuste iudicavit *iudex.* CHART. Fuld. B 166[b] p. 254,5 si -am nostram *(sc. Karoli regis)* habere vis *(sc. abbas).* THIETM. chron. 5,36 sciens *Guncilinus* . . . a -a regis . . . se . . . exclusum fuisse *(sim.* CHART. Aquens. 92 l. 64 [dipl. Frid. II.] a -a imperiali. *al.).* DIPL. Loth. III. 37 ne quis eis *(monachis)* aliqua obesse presumat infestatione, sub obtentu -ę nostrę interdicimus *(sim.* 38. CHART. Tirol. notar. I 315 p. 147, 36. *persaepe).* CHART. Turg. III 330 p. 66,26 quod iurent *cives* sibi *(episcopo)* fidem et -am, que vulgariter dicitur 'hulde'. *persaepe.* **γ** *canon.:* CONC. Karol. B II 31[A],9 p. 357,28 qui praemio vel -a . . . 'ad sacros ordines' accedit . . ., hereticus a Domino deputatur. INNOC. III. registr. 1,171 p. 245,21 ut . . . reginam . . . retineas *(sc. Philippus rex)* in -a (*corr. ex* -am) coniugali. CHART. Ror. 34 p. 186,27 ordinaciones clericorum . . . a dyocesano suscipietis episcopo, siquidem . . . -ciam . . . sacrosancte Romane sedis habuerit. *al.* **b** *in formula salutis:* DIPL. Ludow. Inf. 79 p. 217,26 (spur. a. 900) Ludowicus . . . rex . . . Christi fidelibus -am et salutem *(sim.* DIPL. Heinr. II. 533 p. 690,11. *al.).* CHART. Scheftl. 32 p. 36,36 -cia, pax et caritas . . . Dei sit cum omnibus Christi fidelibus. OTTO FRISING. gest. p. 1,6 (epist. Frid. I. imp.) Fridericus . . . imperator . . . Ottoni . . . episcopo -am suam et omne bonum *(sim.* CHART. Tirol. notar. I 622. *persaepe). al.* **2** *latius:* **a** *condicio - Bedingung:* TRAD. Frising. 1389[b] (a. 1022/3) iugera XLII . . . redonavit *episcopus* . . . ea -a, ut *eqs.* TRAD. Ratisb. 370 quidam homo . . . et uxor . . . tradiderunt mancipia . . . ea . . . -a, ut *eqs.* DIPL. Heinr. III. 317 p. 435,14. **b** *liberum arbitrium, iudicium – (freies) Ermessen, Gutdünken, Urteil:* **α** *in univ.:* CHART. Welt. 6[a] p. 113,36 (a. 1220) decanus . . . pensionis dimidii . . . talenti per tempus vite sue de -cia ecclesie Weltenburg habebit sexaginta denarios (*sim.* REGISTR. abb. Werd. app. 10[a] p. 371, 22). CHART. Tirol. notar. I 733 p. 369,10 Swi<kerius> interrogavit . . . Hainricum . . . per -ciam et fidelitatem, ut *eqs.* (*sim.* 905 p. 466,19). CHART. Carniol. II 96 p. 70,26 quicunque contra -ciam domini sui fecerit, non maioris pene emendacionem teneatur quam *eqs.* ACTA civ. Wism. A 1108 habebit *dominus Albertus* plenam licenciam *(sc. piscium capiendorum)* a civitate . . .; hoc stabit in -cia civitatis. *al.* **β** *locut.* annus -ae *i. q. reditus in unum annum libero arbitrio possessoris permissus – für ein Jahr der freien Verfügung des Inhabers überlassenes Jahreseinkommen, 'Gnadenjahr' (cf. vol. I. p. 681,52 sqq.):* CHART. Rhen. med. III 578 p. 444,28 (a. 1236) annum . . . -e prebende mee domino Richardo . . . colligendum committo. CHART. episc. Hild. II 745 quod in morte . . . canonici . . . fructus alterius anni, qui . . . vocatur annus -e, cedant defuncto *eqs.* CHART. eccl. Halb. I 65 fructus prebende vacantis primo anno ecclesia percipiat, nisi intrans religionem annum -e obtinuerit *eqs.* (*sim.* 66 p. 49,28. 67). *al.* **c** *assensio – Zustimmung:* LEX Raet. Cur. 22,1,4 Latinus . . . libertus cum -cia domini sui potest ad hoc pervenire, ut cives Romanus libertus fiat. ANNAL. Xant. a. 865 se *(episcopos)* absque illius *(papae)* -a velle . . . gloriari (*sim.* a. 871 p. 29,8). THIETM. chron. 5,41 consotiorum in eleccione Taginonis -am acquisivit *praesul.* WIPO gest. 36 cives Mediolanenses . . . archiepiscopum . . . retinuerunt, sed cum -a Heinrici regis. *al.* **d** *emolumentum, usus (fructus) – Vorteil, Nutzen, Gunst:* ADAM gest. 2,53 frater Adelradi Emund . . . in -am victoris veneno sublatus est (*sim.* 2,61 p. 121,13. HELM. chron. 51 p. 101,30). CONSUET. Marb. 91 non quoquam mittat *(sc. scutellam)* longius ad quemquam alium fratrem pro ulla privata -a. CHART. eccl. Werd. 25 p. 39,21 accusatus . . . vadium faciet sculteto de viginti denariis, quos solvet ad -ciam sculteti (p. 39,25 super -ciam). **e** *ius, privilegium – Recht, Privileg:* **α** *publ. et iur.:* CHART. Scheftl. 6 (a. 1183) cenobio sancti Dyonisii . . . hanc fecimus *(sc. Otto dux)* -am specialem volentes, ut *eqs. (sim.* CHART. Aquens. 15 l. 7 [epist. papae]. *al.).* CHART. Brunsv. I 4 -am vendendi, que vulgariter dicitur inninge, . . . burgensibus . . . habere porrexi (*sc. Hermannus advocatus; sim.* CHART. select. Keutgen 262[b]). ACTA imp. Winkelm. I 534 p. 435,26 ut nullus sit, qui . . . contra has -cias nostras *(sc. regis)*, donationes . . . seu concessiones . . . venire audeat. CHART. Austr. sup. II 493 concessis . . . -ciis personalibus seu predialibus pociatur *ecclesia. persaepe. fort. huc spectat (ni subest notio stipendii):* CHART. episc. Hild. I 524 p. 503,25 (a. 1196) in spiritualibus ad archidiaconum habebit *sacerdos* respectum eam percepturus -am, que ex infirmorum visitacione . . . provenerit. CHART. Slag. 26 si . . . predictum censum . . . persolvere neglexerint *Wernhardus eiusque filii*, . . . sub forma -e revolvatur *feodum.* **β** *canon.:* CHART. Brixin. 215 (a. 1277) fideli nostro Heinrico . . . hanc -ciam fecimus spiritualem, ut *eqs. spectat ad indulgentiam q. d. ('Ablass'):* CHART. Tirol. 834 p. 251,8 (a. 1224) quam *(sc. remissionis venialium)* -am superaddidit . . . episcopus Fridericus, . . . confirmamus *(sc. Girardus episcopus).* CHART. Bund. 1019 ex auctoritate nobis *(sc. episcopo)* a Deo prestata hanc -ciam facimus specialem, quod . . . unum annum venialium peccatorum . . . indulgemus. *ibid. al.* **f** *remissio – Nachlass:* CHART. scrin. Col. B 487 (s. XIII.[1]) si . . . censum vel penam solvere distulerint *(sc. Lambertus aliique)*, tota hereditas . . . ad dictam ecclesiam . . . revolvetur, nisi eis -am decreverint conferre. TRAD. Scheftl. 444 p. 433,2 ut singulis annis . . . dimidium talenti . . . fratribus . . . persolvamus exceptis legitimis causis tempestatis . . ., in quibus nobis -cia debet inpendi. **g** *venia – Nachsicht:* METELL. Quir. 22,30 fletu petendo -am reatibus placant *Aran et Megilo* Deum. CHART. Nuremb. 385 conventum est . . . inter partes, quod, si . . . incurrant dampnum, . . . in hoc -am prepositi . . . reportabunt in nullo alio casu defectum . . . computantes. TRAD. Brixin. 614[b] p. 222,18 accessit *dominus Albertus* ad canonicos -ciam petendo et absolucionem. *al.* **h** *sensu adverso de suffusione oculi ('grauer Star') fere i. q. malum, calamitas – Übel, Unheil* (*cf. ital.* disgrazia)*:* BENVEN. GRAFF. ocul. B 4 p. 16,15 dicemus differenciam, que est inter unam *(cataractam)* et aliam de restauracione luminis . . .; videlicet -cia (*cf.* A 4 p. 20[b],9 virga), quae est alba sicut calx.

B *spectat ad Deum (deos paganos: p.791,25sqq.):* **1** *def. et iuncturae selectae:* HONOR. AUGUST. lib. arb. 6 (PL 172, 1225[D]) voluntas beatitudinis *(sc. in homine)* dicitur natura, et voluntas iustitiae dicitur -a. ALBERT. M. incarn. 14 p. 185,9sq. -ae sacramentali attribuitur debilitare tantum *(sc. peccatum)*, -ae vero sanctificationis in utero exstinguere (*sim.* sent. 4,1,4 p. 12,23). sent. 2,26[A] p. 441,5sq. operans . . . -a praeparat hominis voluntatem, ut velit bonum; -a cooperans adiuvat, ne frustra velit. summ. theol. II 16,98,1 p. 225[a],46 -a est habitus infusus nobis, qui nos gratos facit Deo. 16,98,3 p. 230[a],5 effectus . . . -ae

[Fiedler]

proprius est vitam totam universaliter ordinare ad Deum. *ibid. persaepe.* **2** *exempla:* **a** *proprie i. q.* χάρις – *göttliche Gnade:* **α** *gener.:* HRABAN. epist. 11 p. 398,27 sanguinem . . . suum . . . effundere dignatus est *(sc. Christus)*, ut . . . per ipsius -am salvaremur. THIETM. chron. 2,3 urbem . . . ob eternae remunerationis -am . . . construxit *rex*. ALFAN. premn. phys. 1, 40 p. 12 quam *(immortalitatem)* . . . accipit *homo* -a (*PG 40, 516*[B] χάριτι) creantis eum. HERM. IUD. conv. epist. p. 69,7 qualiter de Iudaismo ad Christi -am conversus sim. METELL. Quir. 4,7 triplex vena -arum *(sc. s. trinitatis)*. ALBERT. M. Is. 35,2 p. 372,30 a Deo . . . exeunt -arum flumina, revertuntur autem per -arum actionem, ut *eqs. persaepe. v. et p.795,27.45.66. 796,30.* *spectat ad vitam aeternam:* RIMB. Anscar. 41 p. 75,37 optare coepit, quatinus . . . sibi ad Domini -am transire liceret. *spectat ad aetatem:* WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 65,8 me . . . septennis -ae puerum ludus imbuit literarum. *in titulo libri ficticio:* ALBERT. STAD. quadr. 1 librum scripturus erat, cui 'G-a' nomen, noster gramaticus *(i. Christus)*. *per enallagen:* LIBER diurn. 74 p. 76,9 quartas . . . clericis vel fabricis portionem me . . . spondeo prestaturum nec pro ˻-arum, cuiuslibet meriti sit, persona˼ (-a . . . persona *H*, -a ullam . . . personam *GB*, -a . . . personarum *R*) ecclesiasticis officiis agregare. *apud Iudaeos:* RADBERT. corp. Dom. 22,35 si . . . in primo mense quasi in prima -a sine mortis reatu agnum edere non potuerit *(spectat ad Vulg. num. 9,10sq.)*. *apud paganos:* HROTSV. Sap. 5,4 fer sacrae deae *(i. Dianae)* libamina, quo possis uti eius -a. WALTH. SPIR. Christoph. I 8 si . . . sibi Iovis -am . . . devotione cervicis imploret *mulier*. TURBA phil. praef. p. 109 Arisleus . . . discipulus ex discipulis Hermetis -a triplicis . . . omnibus posteris . . . salutem. **β** *theol.:* RADBERT. corp. Dom. 12,156 sacramentum praestatur ex officio et -a (-am *var. l.*). ALBERT. M. sacram. 18 p. 13,49 quaeritur, quae -a sit in sacramentis, utrum gratis data vel gratum faciens. 44 p. 32,57sqq. -a est effectus baptismi, et per illam delet et poenam et culpam. ALEX. MIN. apoc. 8 p. 133,22 sine cooperante -a. 10 p. 212,15 dat . . . -a praeveniens boni operis initium, subsequens perfectionem *(sim.* 10 p. 212,12. *al.)*. *persaepe.* **γ** *publ., iur., canon. (in formula devotionis):* DIPL. Karoli M. 55 p. 81,26 Carolus -a Dei rex Francorum. CHART. Fuld. B 172 p. 258,26 <Uu>illibald concedente -a divinę maiestatis episcopus *(sim.* LIBER diurn. 83 p. 93,14 diaconus. AGIUS vita Hath. 1 sacerdos. CHART. Carniol. II 41 patriarcha. *al.)*. CHART. Raitenh. 25 Sophia Dei -a comitissa (*sim.* 29). CHART. Otterb. 40 Wernherus . . . Dei -a aule imperialis dapifer. CHART. Carniol. II 378 dux Karinthie *(sim.* TRAD. Scheftl. 249. *al.)*. *persaepe.* **b** *locut.* -a Dei: **α** *pro cognomine hominum:* HUGO FLAV. chron. 2 p. 391,30 quem tanta Deus donaverat omnium -a, ut . . . hoc vocaretur agnomine, videlicet Richardus G-a Dei (*sim.* p. 393,1. 34). *in interpr. nominis Hebraei:* ABSAL. serm. 33 p. 196[C] Ioannes 'Dei -a' interpretatur (*ex Hier. nom. Hebr. p. 69,16; sim.* p. 197[A]). **β** *pro nomine plantae (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 737sqq. s. v. Gratiola officinalis L.; '[Gottes-]Gnadenkraut', 'Grazede'):* MAURUS urin. II p. 49,4 fiat . . . sciropus, in quo apponantur radices lauri, eupatorie et -e Dei. **γ** *in nomine loci:* FUND. Grat. Dei 1 p. 685,40 vir illustrissimus Otto de Reveninge . . . ecclesiam in Gracia Dei attitulavit. *ibid. al.* **c** *in imag. vel per prosop. spectat ad ipsum Deum agentem:* HRABAN. cruc. A 7,38 iura, quantum superna -a concedit, servare contendo. WALAHFR. carm. 61,33 -a summa Dei temet *(sc. Prudentium magistrum)* comitetur in aevum *(sim.* RIMB. Anscar. 27 p. 57,34. *al.)*. RIMB. Anscar. 37 p. 72,8 exterius -a Dei in eo largius coruscante (*sim.* BOVO SITH. Bert. 14 p. 533,33 Dei nostri super nos gratius coruscante -a). VITA Heinr. IV. 9 p. 32,4 quam mirabiliter -a Dei operatur. *persaepe. huc spectare vid.:* WALAHFR. imag. Tetr. 185 -a, quae teneram vestit miranda iuventam, maturos iam format honesto in pectore sensus. **d** *meton. i. q. donum Dei – Gnadengabe, Begnadung (abund.: p. 792,2):* **α** *in univ.:* WALTH. SPIR. Christoph. I 26 si in Christi nomine fronti imposueris *(sc. rex lutum de sanguine)*, recipies -am luminis. FROUM. carm. 16,6 -a grata Dei super omnes ecce Iohannes. RUP. TUIT. vict. 13,4 p. 408,27 apostoli . . . et quotquot erant apostolicę participes -ę. METELL. exp. Hieros. 5,144 occidit . . . doctor honestatis, . . . unica forma boni, celestis -a doni: . . . presul Podiensis in Domino requievit. ALBERT. M. summ. creat. I 4,60,2 p. 638[a],3 licet . . . puer ille *(sc. raptus in caelum)* scientiam linguarum acceperit in coelo, . . . accepit donum spiritus sancti, quod dicitur '-a linguarum'. *al.* *de incarnatione Christi:* CHART. Helv. arb. 31 p. 54,36 (a. 1228) actum anno gr<ati>e MCCXXVIIII *(sim.* CHART. Welt. 10. CHART. Friburg. 65. CHART. Sangall. A III app. 21. 22. CHART. Carniol. II 149 p. 117,15. TRAD. Scheftl. 344[a]. *persaepe)*. CHART. Raitenh. 138 actum . . . anno temporis -e MCCXLII. CONR. MUR. lib. ord. 2 in quocumque octonario . . . aliquis . . . decesserit, superstites eiusdem octonarii eundem annum -cie capituli inter se equaliter officiabunt. *saepe.* **β** *de sacramentis sim. (in significatu duplici: l.24):* WILLIB. Bonif. 6 p. 30,20 Hessorum . . . multi . . . septiformis spiritus -a confirmati. LEG. Wisig. 12,2,13 p. 419,20 mancipia . . . Iudeorum, que ad baptismi -a fecerint confugium *(sim.* METELL. exp. Hieros. 4,723 lavacri quos -a tinxit, induimus Christum. ALBERT. M. sacram. 19 p. 15,6 -a . . . baptismalis configurat nos Christo morienti. *persaepe)*. RADBERT. corp. Dom. 20,23 ut . . . post acceptam -am nullus indignum se reddat *(item de eucharistia:* ALBERT. M. euch. 1,1,1 p. 192[a], 20sqq. quod . . . non est nisi -a, probatur per nomen ipsius: quia eucharistia et est et nominatur, quod sonat 'bona -a'. *ibid. al.)*. *persaepe. de excommunicatione absolvenda:* VITA Heinr. IV. 10 p. 35,12 oportere ab ipso apostolico absolutionis -am eum expectare *(sim.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 259,14 apostolice reconciliationis -am . . . prestolabatur *rex)*. **γ** *de ordine clericorum:* WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 78 ego, quem sacrę vix sublęvitica mensę non meritis concessa meis pro munere Christi -a contigerat. RANGER. carm. 173 acolitum non preteream, quae -a quarta fertur. ALEX. MIN. apoc. 2 p. 24,26 dicit glosa: -am episcopalem timore quasi sopitam a Deo . . . collatam *(spectat ad Vulg. II Tim. 1,6)*. **δ** *de tonsura conversarum:* STATUT. ord. Teut. p. 131,24 respice *(sc. Deus)* super hanc famulam tuam, quam ad novam tondendi -ciam vocare dignatus es. **ε** *de coronatione regis:* THANGM. Bernw. 38 rite omnibus peractis *(i. insignibus traditis)* . . . sollempniter illum *(ducem)* Dei -a unxerunt *(sc. episcopi)*. **e** *in allocutione vel titulo honorifico i. q. sanctitas, almitas q. d. – Heiligkeit, 'Gnaden':* **α** *gener.:* WALTHARIUS 306 in hoc . . . clarescat -a vestra *(sc. domini)*, ut vos inprimis, reliquos tunc laetificetis. WALTH. SPIR. Christoph. I epist. ad Haz. p. 64,20 quod *(sc. opus)* tui magistri -a extremi pollicis ungue limabat. **β** *eccl.:* DESID. CAD. epist. 1,1,7 qui *(Deus)* nobis . . . locum tribuat vestrae *(sc. praesulis)* -ae serviendi. EPIST. Desid. Cad. 2,13,3 litteras -ciae vestrae . . . accepi. 2,16 nos *(sc. episcopus)* hoc *(sc. synodum procrastinatam esse)* -ciae vestrae . . . inotueramus per servo vestro Becoleno. FROUM. epist. 78 p. 84,12 quicquid vestra *(sc. Peringeri senioris)* dignatur -a, non abnuo. *al.* **γ** *publ.:* DESID. CAD. epist. 1,6 nos . . . in sinu -ae vestrae *(sc. maioris domus)* . . . paterno confovite affectu. CHRON. Salern. 43 p. 44,2 melius est mihi, domine, . . . et uxori apud vestram -am maneret cum exiguo pane . . . quam *eqs.*

C *spectat ad sanctos:* **1** *in univ.:* METELL. Quir. 1,56 ut . . . canat plebs tibi cantica . . . concilians sibi . . . nota tue munera -e (*sim.* 46,39). 41,5 sacram petit *plebs* tumbam ianuamque -arum. 58,15 cessarunt . . . signa -arum martyris. 70,38 luce -ę suę cor miserum radians pius pater refecit egrum suaviter. buc. 8,107 referam . . ., vi se quam mira sua *(sc. Quirini)* -a pandit. *ibid. persaepe. iron.:* CARM. Bur. 41,11,6 ubi *(sc. in cancellaria)* . . . neque datur absque datis Gratiani -a *(v. comm. ed. p. 74)*. **2** *de beata Maria Virgine:* WALAHFR. carm. 52,1 sit Dominus tecum *(sc. Maria)*, semper tua -a mecum pacis et indicium. VITA Adalb. Prag. A 24 matrem -arum . . . prona cervice . . . adorat. ALBERT. M. incarn. 8 p. 179,29 quae *(s. Maria)* perfecta fuit in -a. *ibid. iterum. in titulo ecclesiae sive monasterii:* CHART. Neocell. Brixin. 1 p. 29,25 (epist. papae) ecclesię, quę dicitur ad sanctę Marię -as (*sim.* 2 p. 31,18 [dipl. Frid. I.] Novam Cellam, quę -a sanctę Marię . . . nuncupatur). **3** *de angelo:* HROTSV. Mar. 193 si tua *(sc. angeli)* certa tuo maneat mihi *(sc. Ioachim)* -a servo. **4** *de apostolis:* METELL.

[Fiedler]

Quir. 17,29 quorum *(principum apostolorum)* beata -is ... prenitet *aula*.

II *grates, gratulatio, remuneratio – Dank(sagung), Erkenntlichkeit:* **A** *in univ.:* DESID. CAD. epist. 1,1,5 multiplices ... vestrae *(sc. praesulis)* beatitudini pro inquisitionis studia ... -arum iura persolvimus (*sim.* LIBER diurn. 85 p. 110, 20). ARBEO Emm. 16 p. 50,4 tibi *(sc. Christo)* maximas refero -as *(sim.* DIPL. Conr. I. 23 p. 22,17. *persaepe)*. HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,9 -as agebant Deo sanctoque Wynnebaldo *(sim.* LEX Sal. Pipp. 81,2. VITA Adalb. Prag. A 28 p. 156,4 -am. *persaepe)*. GODESC. SAXO theol. 22 p. 323,24 scio tibi Deo -as certissime, quia *eqs.* NOTKER. BALB. gest. 1,3 p. 4,9 multas -as habete, filii, quia *eqs.* THIETM. chron. 2,10 gloriam et -am spallens *(sic) christianitas* ... Deo. *persaepe. vix huc spectat: p.677,33.* **B** *locut.* Deo -as *sim.:* **1** *usu communi (persaepe in parenthesi):* LULL. epist. 92 p. 211,25 propter ... tribulationem, quam iugiter, Deo -as, sustinemus. TRAD. Frising. 465 p. 397,37 ita ... actum, -as Deo, in omnibus apparet. ERMENR. Sval. praef. 1 p. 154,15 ut ... amen ... ac 'Deo -as' ubique dicatur. THIETM. chron. 7,61 milites Bolizlavi urbem Belegori ... aggressi et bello eam inpugnantes diutino, Deo -a, nil proficiebant. EPIST. Hann. 105 p. 175,12 vix ... per multas et lacrimosas 'Deo -as' ... animę anhelantis singultum ... sedare potui *(sc. Meinhardus)*. HERM. IUD. conv. 19 p. 119,25 Deo -as, quia *eqs. persaepe.* **2** *in fine librorum sim.:* LEX Ribv. 91,2 (cod. A1) explicit lex Ribuaria; Deo -as; amen. TRAD. Frising. 103 pax nobiscum; Deo -as; amen. RADBERT. corp. Dom. 22,179. **c** *pro nomine plantae:* GLOSS. Roger. I B 1,10 p. 529,39 recipe ... trescolanam, ... id est herbam 'Deo -as'. **C** *locut.* -arum actio: **1** *usu communi:* WETT. Gall. 11 p. 263,10 cibus ... cum -arum actione percipitur (*sim.* CAND. FULD. Eigil. I 12). THEGAN. Ludow. 9 dona eorum *(legatorum)* cum -arum actione suscepit. HIST. peregr. p. 135,27 premissis -arum actionibus de ... commoditate percepta. *persaepe. v. et p.791, 12.* **2** *spectat ad officium divinum vel orationes:* WILLIB. Bonif. 6 p. 35,17 duo ... monasteriola duobus iniunxit ęccleṣiis ... ita, ut usque hodie gloria et benedictio et -arum actio Domino Deo devote confertur *(spectat ad Vulg. apoc. 7,12)*. RADBERT. corp. Dom. app. l. 457 sanguis in ... -arum actione, qua Deo Patri -as egit *(sc. Christus in cena novissima)*, creatur, ut *eqs.* STATUT. ord. Teut. p. 42,7 finita mensa fratres clerici dicant consuetas -ciarum acciones. *saepe.*

III *respectus, finis – Rücksicht, Zweck:* **A** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 44,19 de heribanno volumus, ut missi nostri ... exactare debeant absque ullius personae -a. THANGM. Bernw. 34 gemina -a Italiam ardebat adire, praecepto videlicet apostolici satisfacere et *eqs.* THIETM. chron. 6,74 nos confratres ... nepotem meum ... eligimus ..., non hoc ob iuventutem eius impleri sperantes, sed pro conservandae electionis -a ... facientes. *persaepe.* **B** *abl. pro praep.:* **1** *causa, studio – zugunsten, aus Rücksicht (auf), wegen, um ... willen, um ... zu:* TRAD. Frising. 220 (a. 805/08) ad me *(sc. presbyterum)* venientibus visitationis -ae ... consolatores. WETT. Gall. 8 cuius *(vaccae furto ablatae)* requirendi -a pergentes duo fratres. CAND. FULD. Eigil. I 24 p. 233,8 rogabat se orationis -a ducere in cimiterium *(sim.* VITA Adalb. Prag. A 14. *saepe)*. DIPL. Ludow. Germ. 80 p. 117,18 emunitatis nostrae praeceptum erga ... monasterium -a tuitionis et defensionis ... conscribi decrevimus. MEGINH. FULD. Alex. praef. p. 436,17 quomodo Saxones ex gente Anglorum exierint -a quaerendarum sedium. VITA Heinr. IV. 11 p. 38,1 qui me humanitatis -a recepit (*sim.* OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 127,26). *persaepe. fort. huc spectat:* UDALSC. Conr. 9 super ... sedile ... dum ... Gebehardus ... non serii -a consedisset. **2** *locut.* exempli, verbi -a *i. q. velut – zum Beispiel:* ALDH. ad Acirc. 4 p. 74,10 quam *(epistolam)* tantopere exempli -a protelaveram. 10 p. 84,2 quos *(versus)* supra exempli -a posueras (*sim.* p. 85,24). GODESC. SAXO fragm. 4 p. 30,13. theol. 1 p. 82,19. gramm. 1 p. 386,11. HERM. IUD. conv. 6 p. 89,22. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 17,22. *persaepe. fere i. q. sis, quaeso – etwa: doch, bitte schön:* BURCH. WORM. ieiun. p. 119,32 igitur, filiole, verbi -a mea dicta intellige. **3** *pro, vice – (an)statt, 'als':* TRAD. Welt. 27 (s. XI.2) ipse *(Wicpoto)* ab abbate ... beneficii -a tali pactione recepit *(sc. praedium)*, ut *eqs.*

IV *res, natura grata – Angenehmes, angenehme Eigenschaft:* **A** *venustas, pulchritudo, virtus – Liebreiz, Anmut, Schönheit, Vorzug:* **1** *in univ.:* PAUL. DIAC. carm. 26,7 huic *(Hildegardae)* tam clara fuit florentis -a formae, qua *eqs.* LIUTG. Greg. 7 p. 72,33 ei nomen ... ob facundiam linguae et -am labiorum ... inditum est ... Bonifatius. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,86 ut ... genas siccavit -a cantus. THANGM. (?) transl. Epiph. 5 p. 249,55 ut geminam praestaret *columna* -am, decorem scilicet et munimen. *persaepe. huc spectare vid.:* THEOD. TREV. phys. 1416 hoc pondus est diei, hęc est -a nummi, non hoc movetur usquam, tam firmum medium quam *(in imag. de orbe terrarum?)*. **2** *plur. per prosop. i. q.* χάριτες - *Grazien:* COSMAS chron. 1,3 p. 8,14 more pecudum ... probant *(sc. homines aetatis felicis)* himineos et surgente aurora trium -arum copulam et ferrea amoris rumpunt vincula. **B** *ingenium – Begabung:* RUOTG. Brun. 7 Greci, quibus ęque magistris usus est, ad tantam -am stupebant. EPIST. Reinh. 1 p. 1,23sq. secundum divisiones -ciarum aliquis habet -ciam legendi, qui -ciam cantandi non percepit. HERM. IUD. conv. 16 p. 113,5 magna ... cum fiducia et oris -a propheticam ... disputationem ingressus. *al.* **C** *ars – Kunst:* WIDUK. gest. 2,36 p. 97,1 in venationibus creber tabularum ludos amat *rex*, equitatus -am regia gravitate interdum exercens. **D** *honor, dignitas – Ansehen, Würde:* THANGM. Bernw. 34 hic *(Thangmarus)* ... plurimorum benivolentia per viam -a domini sui usus imperatorem in Spolitanis partibus repperit. THIETM. chron. 8,32 p. 530,12 cuius *(Zentepulci senioris)* -a et nostrorum timore omnis hec *(sc. civitatis Kitavae)* regio conversa est.

adv. **gratis.** *script.* -es: *l. 58. metr.* -ĭs: *l. 41. 58. adde* AGNELL. lib. pont. prol. p. 276,16 (vs.). HROTSV. Bas. 203. CARM. imag. 1,4,7. WALTH. SPIR. Christoph. II prol. 6. RUODLIEB V 216. ASINARIUS 8. *al.*

1 *strictius:* **a** *sine mercede, pretio – umsonst, unentgeltlich:* LIBER diurn. 74 p. 75,2sqq. quod -s accepi *(sc. episcopus)*, -s debeam ... conferre *(sim.* CHART. Raitenh. 75 p. 77,3 hec *[sacramenta]* ... -s vobis *[sc. fratribus]* episcopus ... impendat. *al.)*. EGBERT. fec. rat. 1,128 -s equo oblato non debes pandere buccas. MANEG. ad Gebeh. 15 p. 338,15 cunctas orthodoxe sollicitudinis inpensas -es omnibus offerendas sacrilego mercimonio distrahere. CHART. Raitenh. 15 quod bona sua *(sc. monachorum)* navibus imposita ... -s sine ... theloneo ... quiete transeant. INNOC. III. registr. 1,376 p. 570,11 vigorem iudiciarium -s ... impertiri. *persaepe. v. et p.791,33. spectat ad simoniam q. d. interdictam:* GREG. regist. 1,35 p. 57,4 episcopatus dono -s ... concesso. 2,61 p. 215,31sqq. cum tantum honorem -s susceperis *(sc. episcopus)*, ... honores ęcclesiasticos -s non erogaveris. 6,5b p. 403,23sq. BERNOLD. CONST. chron. a. 1058 constituit *papa*, ut, qui ... a symoniacis essent -s promoti, ministerio suo permitterentur uti. **b** *gratuito – uneigennützig, selbstlos:* BERNO epist. 9 p. 36,8 -s amare ... in Christi caritate *(sim.* 17 p. 51,9 eo karitatis affectu, quo me ... -s fovisti *[sc. archipraesul])*. **c** *impune – ungestraft, straflos, ungeschoren:* WALAHFR. Wett. 583 si, quos prava docens ... fefellit, ... hos iterum revocat, solventur debita -s (sine pena *RO*). YSENGRIMUS 6,512 capitur, qui peierat istic, nec sinit ... sanctus -s abire reos. *?sane – ?heil, unversehrt:* ECBASIS capt. 121 si redeam *(sc. vitulus)* -s, grates exolvero divis. **d** *ultro, libenter – von sich aus, freiwillig, aus freien Stücken, gern:* DIPL. Ludow. Germ. 13 p. 16,2 nisi forte abbates ... -s obtulerint *(sc. dona regibus)*. HROTSV. asc. 11. 53 crucis in ligno mortem -s paciendo. DECRET. Burch. 19,5 p. 968D si ... talis est servus, ut -s verbera pati non velit, ... ita poeniteat ut *eqs.* DIPL. Heinr. III. 228 p. 304,25 si quis -s aut aliqua compulsus necessitudine liber homo se ... monasterio aldiasset. ANNAL. Eins. a. 1090 (MGScript. rer. Germ. LXXVIII. 2007. p. 285,11) <Seli>gerus languore pressus <abba>tis nomen -s deposu<it>. *persaepe.* **e** *bona gratia – gütlich, in, aus Güte:* OTTO FRISING. chron. 4,21 p. 211,20 terram habitationis superbe deposcunt *Gothi* addentes, quod, si -s accipere non possent, ultro eam arriperent. CHART. Mog. A II 185 p. 344,33

[Fiedler]

partem . . . duabus fratris mariti sui filiabus plus -s quam iure concessit *femina. ibid. iterum.* **2** *latius:* **a** *temere – grundlos, 'einfach so':* LIUTPR. antap. 3,1 p. 74,3 tanta . . . mendatiorum iacula . . . in me . . . -s exercuere *Berengarius atque uxor*, quanta *eqs.* HROTSV. Pafn. 4,4 tu iniquo odio nos *(sc. amatores)* -s insectaris *(sc. Thais)*. BERTH. chron. B a. 1080 p. 376,16 hostes se -s impetentes prestolatus est *Ruodolfus rex*. ANNAL. Magd. a. 1171 -s inter imperatorem et fratres . . . comitis dissensio orta. DAVID (?) inquis. 43 p. 232,16 quod simplices homines -s infestet *inquisitor. al.* **b** *consulto, de industria – mit Absicht:* RUODLIEB V 216 -s an oblitus reticeret is *(rex)* officiales *eqs.* TRAD. Salisb. II 87 p. 627,10 transforato monte et aquę ductu per terram perfecto homines abbatis, quod . . . feceramus *(sc. canonici)*, una nocte -s destruxerunt. **c** *frustra – vergeblich:* LIUTPR. antap. 2,6 p. 40,5 si . . . non aliam vitam praeter instantem putares *(sc. Adelbertus)*, tamen iniuste faceres, . . . praesertim cum . . ., quod agis, facias -s. ASINARIUS 8 hiis *(regi sodalique)* . . . adversa partum Lucina negarat; ⌞-s enim⌟ (et -s, -s etiam *var. l.*) Veneris excoluere iocos. *al.* **3** *confunditur c.* gratus *i. q. dulcis, suavis – angenehm, willkommen, recht:* VITA Magni Fauc. I 8 p. 122,16 si fieri potest, ut . . . venire potueris *(sc. Magnoaldus)*, -s (gratum, gratissimum *var. l.*) mihi *(sc. Columbano)* est.

***gratialis,** -e. *ad gratiam pertinens, gratia donatus – gnadenhaft, aus Gnade gewährt:* GERHOH. tract. p. 281,2 quae *(data optima)* licet habeat quaeque natura, non tamen habet ea nisi ex gratia, et ideo haec dici possunt naturalia simul et . . . -a. p. 281,16 corrumpens *homo* ipsa naturalia simulque -a dona. *ibid. al.*

***gratiarius,** -i *m.* *gratiosus – Günstling (an: ?elemosinarius – ?Almosenverteiler):* ANNAL. Prag. III a. 1279 p. 198,30 iniungens *Otto marchio* eis *(militibus)* . . ., quatenus requirant . . ., ubi deposita sit pecunia Prosinconis, vulerii et -i regis Otakari.

graticula *v.* craticula. [**graticus** *v.* catharticus.]

gratificatio, -onis *f.* **1** *beneficium favore, gratia datum, benevolentia, favor – Gefälligkeit, Gnade(nerweis):* **a** *gener.:* PRIMORD. Windb. 2 huic . . . loco tantis sanctorum pigneribus gratificato non minimum -is addidit emeritus . . . Christi miles Willihelmus. URBAN. IV. registr. 561 p. 550,41 nec debuimus . . . alterutri partium . . . precipitanter exhibere -is affectum. **b** *theol. i. q. actio gratificandi – Begnadung:* ALBERT. M. sacram. 125 p. 86,13 quaeritur, quare potius dicitur iustificatio quam -o, cum emundatio peccatorum magis competat gratiae quam iustitiae. sent. 2,26,1 p. 444^{b},34 opus . . . -is est ad hoc, ut nos operari possimus meritorie. p. 445^{a},6 -o est ad hoc, ut id, quod de nostro est, gratum fiat. summ. theol. II 16,98,1 p. 225^{b},7 opus . . . recreationis sive -is fundatur super hoc, quod . . . perfectum est in natura. **c** *publ. et iur. i. q. assignatio, attributio – Zuweisung, Zusprechung:* CHART. Rhen. med. III 1222 p. 899,10 (a. 1253) ut . . . adiudicaremus ecclesiam illi, quem inveniremus in iure suo potiorem, et, si equalia forent iura partium, -i locus esset. **2** *gratiarum actio – Dank:* **a** *in univ.:* PRUD. TREC. annal. a. 839 p. 30,24 legatio super confirmatione pacti et pacis . . . agebat, necnon de victoriis, quas . . . fuerat assecutus *imperator*, -o et in Domino exultatio ferebatur. **b** *remuneratio – Entschädigung:* CHART. Sangall. A 997 (a. 1244/72) receptis ab . . . abbate in -em . . . donationis mee sexaginta marcis argenti.

gratifico, -avi, -atum, -are *vel* **gratificor,** -ari. *partic. praes. usu adi.: p.796,3; subst.: p.796,27. partic. perf. usu subst.: l. 1.*

1 *trans.:* **a** *gratum habere, magni aestimare – gern annehmen, hochschätzen:* IONAS BOB. Columb. 1,24 p. 207,14 inventum . . . optatum munus *(i. Columbani adventum)* -bat *Chlotharius*. RIMB. Anscar. 1 p. 19,35 pietatis eius *(Dei)* gratiam toto cordis ac mentis affectu collaudamus et -amur (glorificamus *var. l.*). **b** *gratiosum reddere – begnaden, gnadenfähig machen:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 320,15 ut tantam mihi suae pietatis opem tribuat *Deus*, quae me . . . sic visitet, ut vivificet, resuscitet, -et *eqs.* (*sim.* p. 322,22). ROD. CAMER. Lietb. 59 p. 863,35 qui venerant armati furore bellico, recedebant -ti timore divino. ALBERT. M. bon. 77 p. 49,53 quaedam dona confert Deus mediantibus nostris operibus, . . . quaedam . . . sine nostro opere ut gratuita vel -antia. *al.* *fort. huc spectat:* METELL. Quir. 3,40 mundi dominam *(i. Romam)* -ans sibi sponsalis fidei dedit *Deus* . . . pignora splendida. **c** *gratia afficere, (grate) honorare – mit Dank versehen, dankbar ehren:* THANGM. (?) transl. Epiph. 10 p. 251^{a},35 nec signum doloris sentiens ullum . . . Deum praesentemque -at *Vulfarius* patronum. RUODLIEB IV 75 quem *(provisorem)* bene donatum vel verbis -tum poscunt *eqs.* VII 23 iacens tractat *miles*, hominem qui -r<et>. *?blandiri – ?umschmeicheln:* RUODLIEB X 97 surgens canis exhilarescit, nunc hunc, nunc dominos, nunc -at residentes. **d** *donare – beschenken:* EPIST. Hann. 65 p. 113,12 popularis . . . et regia via, qua beneficia non dari et reddi, sed credi et solvi assolent, si . . . hoc -ari et non . . . negotiari dixeris *eqs. v. et p.795,39.* **e** *gratum reddere – willkommen, angenehm, erwünscht machen:* **α** *in univ.:* LAMB. HERSF. annal. a. 1072 p. 135,28 Egenen . . . catenis oneratum . . . ad spectaculum . . . deduci iussit *rex*, ad -andam . . . popularium animis regiam severitatem. WIBERT. GEMBL. Hildeg. 320 instar salis, quod . . . quoslibet ex mordacitate sua condiendo -at cibos *eqs.* ALBERT. M. sent. 1,37,5 p. 235^{a},45 sapientia et potentia et bonitas facient essentiam creare creaturas et -are rationales. **β** *favere – begünstigen:* ALBERT. M. sent. 2,26,1 p. 443^{b},27sqq. cum dicimus 'iste habet gratiam' regis, sensus est, quod rex vult sibi bonum; . . . sed per nullum illorum aliquid ponitur in -to, sed in -ante tantum. *ibid. iterum.* **2** *intrans.:* **a** *gratum facere – einen Gefallen erweisen, gefällig sein:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 88 stantibus *(sc. clericis)* in rectitudine dulcissime consolationis gratia -vit. ANNAL. Quedl. a. 1023 p. 570,12 (add. DAMa) Heinricus imperator . . . terna unius eiusdem templi dedicatione -atur. **b** *gratum esse, gratias agere – dankbar sein, Dank sagen:* TRANSL. Athan. Neap. prol. 2 ut de tanto patre -emur. BOVO CORB. Boeth. 24 in qua *(explanatione)* si quisquam aliquid utilitatis invenerit, merito -bitur iussioni tuae *(sc. Bovonis antistitis)*. RUODLIEB IV 2 nunc est consilio nobis opus inveniendo, qualiter illius *(regis)* pietati -emus. CHART. archiep. Magd. 358 p. 471,41 nos . . . -antes . . . Conrado, quod . . . diutine liti finem imposuisset, . . . mansos in tuicionem nostram suscepimus. *al.* *respondere – entsprechen:* NOTKER. BALB. gest. 2,9 p. 64,16 liberalitati eius -ari (-are *var. l.*) temptabo *(sc. rex Persarum)*: dabo . . . illam *(provinciam)* in eius potestatem *eqs.* **c** *?laudare – ?preisen:* EKKEH. IV. bened. I 2,45 -ent proli patriarchę laude fideli.

gratificus, -a, -um. **1** *gratus, iucundus – (wohl)gefällig, angenehm, willkommen:* SISEB. Desid. 3 edocuit in elemosinis esse largiores -is *(ci. Krusch,* -os *cod.)*. ERMOLD. Ludow. 4,386 munera . . . matronae regia Iudith congrua . . . dedit -umque decus, scilicet ex auro tunicam gemmisque rigentem. DIPL. Zwent. 2 p. 19,28 rex Arnolfus . . . presbytero Siginando monasterium . . . eiusdem . . . presbyteri . . . -is servitiis ad hoc eum incitantibus . . . donavit (*sim.* CHART. Rhen. med. I 159 p. 222,26). VITA Serv. 22 -um miseris incolis . . . spectaculum. ACTA imp. Winkelm. I 399 de processibus tuis *(sc. notarii)* relatio crebra . . . nova semper -a predicat. *al.* **2** *qui gratiam conciliat, confert – die Gnade sichernd, bringend:* CARM. Paul. Diac. 33,14 gaudia dicque . . . nostrae *(sc. Karoli)* sibi magna salutis -am Christi per miserantis opem. THEODULF. carm. 15,20 ecce . . . patet acceptabile tempus -aeque dies, ecce, salutis adest *(cf. Vulg. II Cor. 6,2)*. ANNAL. Disib. a. 1075 p. 6,43 dum spiritualia ecclesiae officia, -a . . . sancti spiritus munera, . . . more Simonis efficeret *Otto dux* venalia *(ni in lusu verborum vergit in notionem gratuiti)*. **3** *qui gratiam habet – dankbar:* CARM. Paul. Diac. 34,12 -as laudes dic *(sc. epistola)* . . . pro carmine laeto (*sim.* ARNOLD. RATISB. Emm. 1,12 p. 553^{a},35). CARM. Teg. 27,20 (DtArch. 18. 1962. p. 498) digne promeritis, pater alme . . ., ingenio modicus non te celebro, sed amicus; -a mente feror affectu famulante *eqs.* **4** *secundus, propitius – geneigt, gnädig:* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,153 -as inclinet Iuppiter aures.

adv. **gratifice.** **1** *modo gratifico, honorifice – huldreich, ehrenvoll:* PASS. Praeiecti II 16 -e a rege susceptus . . ., quid-

[Fiedler]

quid a principe petiit, ... impetravit *(sim.* VITA Audom. 9 [MGMer. V p. 759,4] -e [grati ficere *1*] recepit. *al.). ?libenter – ?gern:* NOTAE Emm. (MGScript. XVII p. 574,4; s. XI.[2]) ibi *(sc. in Alemannia)* ... -e ab omnibus principibus electus *Fridericus rex.* EPIST. Teg. II 184 p. 216,29 nuntium ... vestreque *(sc. dominorum et amicorum)* pietatis litteras -e suscepi. **2** *grate – dankbar:* CASUS Petrish. 4,36 quam *(pecuniam)* ille *(presbyter)* -e suscipiens ... super cyrografum conscribi fecit.

***gratifluus,** -a, -um. (gratia *et* fluere, -fluus) *qui gratiam edit – Liebreiz verströmend:* CARM. libr. I 9,14 balsama -a flagrantis pistica nardi.

***gratihabitio,** -onis *f.* (gratus *et* habitio) *actio gratum habendi, confirmatio – Anerkennung, 'Verbriefung':* CHART. Monast. 29 (a. 1264) quod ... ius ... gratum habemus; in cuius nostre -is evidens testimonium *eqs.*

[gratilis *v.* gentilis.]

***gratio,** -are *vel* ***gratior** (gracior), -ari. (gratia) **1** *gratias agere – danken:* CHART. Lub. I 359 (a. 1272/74) ipsis *(nuntiis)* pro labore ... non potestis *(sc. viri consules)* plenarie -ciari. **2** *gratum habere – willkommen heißen:* GESTA Camer. cont. II A 302,3 episcopum magnificant, benedicunt et -ant et diligunt hi etiam, qui odiunt. **3** *magni aestimare, praeferre – hochschätzen, vorziehen:* ALBERT. M. Matth. 11,8 p. 349, 84 reges ... gentium tales ... -antur ..., qui in peccato eisdem adulentur. 14,1 p. 422,23 malitiosi reges ... non asciscentes sibi ... nisi eos, qui -antur honores huius mundi.

gratiola, -ae *f.* **1** *gratia – Gnade, Huld:* **a** *Dei:* HROTSV. Mar. 38 potis est *(sc. Christus)* ... cor rore suae tangere -ae. 342 nectare -ae fuerat condita s u p e r n a e (gest. 239). asc. 71 sacri -am ... flaminis almam emittam cicius. gest. 132 cui *(Oddoni)* rex -ae caeli munuscula tantae contulit. 337 Henricus ... Christi -a tactus sub corde secreto. *al.* RUP. TUIT. dial. prol. 16 numquid dignum erat ... -am desuper datam intus consopitam silentio detinere? **b** *hominum:* HROTSV. Pel. 108 quae Gallicios retinet fiducia captos, nescio *(sc. rex)*, -ae respuant ut foedera nostrae *eqs.* gest. 208 Evurhardus ... ab exilio patriam remeabat ... hoc sibi -a regis prestante benigna *eqs.* 370 suam pie -am concessit habendam illi *(fratri).* 446 Liudgardam ... -a parili coluit, provexit, amavit. 465 quo ... dilectus sentiret filius ... dulcia -ae ... munuscula magnę. **2** *plur. i. q. grates – Dank:* ARNULF. delic. 710 quasnam -as ob tantum pigneris optas *(sc. poeta)*? *Fiedler*

gratiose *v.* gratiosus.

gratiositas (graci-), -atis *f.* **1** *amoenum ingenium, comitas – gefälliges, einnehmendes Wesen:* FORM. Sangall. II 44 p. 428,11 qui *(puerulus)* forma ... et vigore mentis atque omni -e veterem ... nobis refert episcopum. **2** *benignitas, venia, dignatio – Gefälligkeit, Güte, Gunst:* BERTH. RATISB. serm. 3 p. 23,38 dulcedo et -s sibi attrahit gratiam. ANNAL. Plac. a. 1269 p. 531,42 (epist. Richardi regis) de nostre benivolentie grac-e confidite *(sc. dilecti devoti regis). de plenitudine gratiarum ('Gnadenfülle'):* EKKEB. SCHON. opusc. 2 p. 251, 45 non solum bonos, sed malos quoque afflat -s tua *(sc. Mariae).*

gratiosus (graci-), -a, -um. *usu praed.: l. 69.* **1** *gratus, bonus, favorabilis – willkommen, angenehm:* **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* VITA Norb. I 6 p. 676,3 gratus in verbis, -us in visu, benignus in simplices *eqs.* OTTO FRISING. chron. 6,5 p. 267,25 est ... levissima et instabilis *(sc. gens Nortmannorum)* ..., -a tamen quocumque venerit. **β** *blandus, venustus, suavis – reizend, anziehend:* ALBERT. M. div. nom. 4,72 p. 183,36 dicitur homo -us, qui rapit ad se amorem hominum. CONR. MUR. summ. p. 158,11 quilibet de ... amicis poterit appellari: ... gratus, -us, gaudiosus *eqs. almus, carus – gütig, lieb, geschätzt:* CONR. MUR. summ. p. 159,1 quilibet parens et magister ... appelletur: ... fructuosus, gratus, -us, gnavus *eqs.* **γ** *Deo placens, pius – gottgefällig:* VITA Pus. 11 p. 223,8 missa <est> illi *(morienti)* obvia beatissima virgo Maria ..., ut ad illum *(sc. Christum)* perveniret, -a cui servierat in vita. **b** *de rebus:* **α** *incorpor.:* PASS. Ursulae 7 quia perdidicit *tyrannus* tam decorae puellae -issima liberum suum potiturum luculentia. RAHEW. gest. 3,19 p. 190,11 inerat ... his preclaris viris personarum spectabilitas -a, generis nobilitas *eqs.* ALBERT. M. euch. 3,1,2,5 saporem ... -um valde habet *(sc. spiratio in nos penetrans)* ex deitate. **β** *corpor. i. q. bellus, congruus – hübsch, gefällig:* THEOPH. sched. 3,80 p. 144,3 donec omnino oculis -a appareat *fistula*, quasi tornata sit. *facile dolandus – leicht zu bearbeiten(d):* PS. AVIC. anim. 6,4 p. 223,20 magis induramus *(sc. rem)*, ut possit malleari, et ut magis sit -a natura eius. **2** *benignus, propitius, indulgentiae plenus – gnädig, geneigt, huldvoll:* **a** *in univ.:* EINH. epist. 47 inlustri viro Popponi -o comiti E<inhardus> ... salutem. EPIST. Teg. I 72 cum -a licentia vestra. CHART. Westph. V 472 (epist. papae) ut apostolicam sedem ... tibi *(sc. episcopo)* sentias -am *eqs.* CHART. Turic. 1169 p. 262,2 abbatissa et conventus beneficium ... gratum et -ciosum habentes *eqs.* CHART. Sil. D IV 394 p. 263,34 ut ... peracti fori celebracio -ciosa robur habeat perpetue firmitatis *eqs. gratias largiens – gnadenspendend:* METELL. Quir. 23,31 intrat edem femina -am ..., ponit are sanguinolenta dona *eqs.* **b** *sensu pass. i. q. donis gratiae indutus – mit Gnadengaben gesegnet:* CAES. HEIST. hom. exc. 275 p. 175,1 quidam ... ita -ciosi sunt, ut ad exteriora administranda non cogantur, cum tamen ad illa valde sint ydonei. *v. et vol. II. p. 521,48.*

adv. **gratiose.** **1** *iucunde, favorabiliter – willkommen, angenehm:* EPIST. Meginh. 1 p. 193,25 quę *(humanitas)* in eo *(viro)* ... ex ipsa oculorum hilaritate -issime renidet (*leg.* renitet). *comiter, benevole – freundlich, gütig:* WIBERT. GEMBL. epist. ad Hildeg. 18,123 domnus Sigerus ... -e et leniter subridens *eqs.* CHART. eccl. Werd. 20 p. 32,1 vos ... fratres universam decimam ... contulistis liberaliter et -e. **2** *grate – dankbar:* ANSCAR. pigm. pag. 63 ut, quicquid hic oravi ... indigne, te *(sc. Deo)* largiente merear -ciose adipisci. COD. Udalr. 267 vestra ..., domine, beneficia, ... in animo meo -ciose semper commemorans malui *eqs.* **3** *benigne, indulgenter – gnädig, huldvoll:* **a** *gener.:* CHRON. Merseb. praef. p. 164,29 adventantes rex -e suscipit. CONST. imp. II 229 quatinus ipsum *(fratrem)* -e super generali principum ... petitione audiatis *(sc. papa).* CHART. Stir. IV 514 strenuitatis tue *(sc. Ioachimi)* litteras nuper more solito -ciose recepimus *(sc. rex). al. spectat ad gratiam Dei:* TRANSL. Bernw. 27 (ASBoll. Oct. XI p. 1032[C]) pauper quidam ... sanguinis fluxu ... tactus ... meritis ... Bernwardi ... -e sanatus est. **b** *publ. et canon.:* DIPL. Constantiae 49 p. 158,11 (spur.) pro ... libertate dicte ecclesie ... -e concedimus *eqs.* CHART. Ypolit. 31 ut ... infeodatio a nobis *(sc. maritis)* ... spontanee et -e facta robur ... obtineat (*sim.* CHART. Zoll. II 165 cum ... episcopus nos ... infeodare -ius dignaretur). CHART. Turic. 1255 p. 335,3 nos *(sc. praepositus totumque capitulum)* super talibus beneficiis exhibitis liberaliter et -e ingrati nolentes haberi *eqs.* CONST. imp. III 262 devota ... obsequia -ciosius intuentes *eqs. saepius.* **4** *beate, copiose – gesegnet, begabt:* FUND. Grat. Dei 4 p. 687, 14 qui *(nobilis quidam)* ... honestate et industria quoad secundum seculum -ciose vigebat.

1. gratis *v.* cratis. **2. gratis** *v.* gratia.

***gratisonus** (-sso-), -a, -um. *canorus, harmonicus, euphonos – wohltönend, angenehm (klingend):* **1** *proprie:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,3,29 sumat ... Maria prophetissa tympanum ...; erumpat in voce laudis ..., concinantibus aliis mulieribus incipiat ore -ssono: '*eqs.*' AUDRAD. carm. 1,45 o quam -is celebrabat *(sc. vox per auras allata)* talia *(sc. dicta)* verbis. **2** *translate:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,38,47 sumpto ... Marci evangelistae finialis sententiae -ssono testimonio *eqs.*

gratitudo, -inis *f.* **1** *gratus animus, pietas – Dankbarkeit:* DIPL. Frid. II. 299 p. 260,14 cum ... nichil glorie regnantis plus tribuat incrementi, quam ut devotorum obsequia digna -e recognoscat *eqs.* ACTA imp. Winkelm. I 404 p. 350,7 benemeritis cesarem providere fidelibus etsi gratie plenitudo suadet, servitiorum ... -o compellit, ut *eqs.* **2** *favor, gratia, benignitas, benevolentia – Gunst, Gnade, Gewogenheit, Wohlwollen:* **a** *gener.:* HERM. IUD. conv. 10 p. 100,29 sponsioni mee tanta illorum *(monachorum)* exultatio, tanta erga me cunctorum successit -o (exultatio *var. l.*), ut *eqs.* **b** *publ. et iur.:* CHART. Mog. A II 544 (a. 1183/90) cum omni -e recognoscen-

tes *(sc. archiepiscopus)* vestrę *(sc. episcopi)* fidelitatis ac devotionis ... indicia *eqs.* CHART. Berg. Magd. 85 (dipl. Heinr. VII.) ne huic nostre -is facto possit quisquam ... obviare *eqs.* CONST. imp. II 193,2 ut ipse *(filius regis)* ... nostram ad vos *(sc. archiepiscopum)* -em filiali devotione suppleret. CHART. episc. Lub. 166 p. 177,22 suffulti -e et favore, quo circa Conradum ... decanum movemur, promisimus *(sc. comes) eqs. al.* **c** *theol. de gratia Dei:* ALBERT. M. nat. bon. 130 p. 51,59 paenitentes suffragiis meritorum restituit *beata Virgo* in gradu -is, quem amiserunt. sacram. 180 p. 117,27 acceptatio ... Dei sive -o causa est vitae et meriti.

***grativena,** -ae *m.* (gratus *et* venire; *secundum* advena *formatum, ut vid.*) *qui grate advenit – willkommener Ankömmling:* THEOD. TREV. mirac. Celsi 15 p. 403F me ... nec quasi hospitem iam, sed sicut familiarissimum affatus est *pater monasterii* -am. THEOD. AMORB. Firman. prol. p. 25,15 non quasi hospes et advena, sed uti familiarissimus susceptus est *Theodoricus* -a *(v. notam ed.).*

1. *grato, -are. (gratis) *dispensare, (gratis) donare – verteilen, verschenken:* HERIG. Ursm. 1,667 os per floridulum manans dulcedo favorum verborum dulces fructus -bat in omnes.

2.*grato *v.* *crato. **3. *grato** *v.* *gratto.

?***gratonus,** -a, -um. *(orig. et signif. inc.)* RECEPT. Sangall. I 41 lupino montano tere cum aceto -o, da ei bibere.

grator, -atus sum, -ari. *script. et form.:* gn-: *p. 800,9. partic. praes.* grada(ns): *l.71. al. abl.* -e: *l.43.45.46. confunditur c.:* gratus: *p.800,27.* gratulari: *l.31.* gradi: *l.46.*

1 *(laetanter) gratulari, gratum esse – (freudig) danken, dankbar sein:* LULL. epist. 140 vs. 10 de pectore multas effundens *(sc. chorus martyrum)* laudes -ans (gratulans *var. l.*) hominique Deoque. GESTA Bereng. 2,55 Wido ... -atur amicis (gloss.: gratulatur vel gratias agit) exultatque animis. THANGM. Bernw. 23 p. 769,40 ad haec *(sc. verba)* imperator laetus dilecto -atur magistro. p. 769,52 imperator ... papam et ... episcopum magnifice -ando extollit. YSENGRIMUS 2,386 tibi *(sc. vulpi)* -or ego *(sc. lupus). al.* **2** *gaudere, laetari – sich freuen:* EPITAPH. var. II 42,26 sibi *(sc. abbatissae in tumulo iacenti)* iam gratum -atur compote voto. YSENGRIMUS 2,505 -atur *senex* fratresque vocat. *al. iron.:* YSENGRIMUS 1,39 nunc -or *(sc. lupus)* patiens pulsus et verba tulisse.

adi. **gratans,** -antis. **1** *gaudens, laetus – freudig, froh:* FORM. Marculfi 1,16 p. 78,20 quod nus ... pontifice -e (-es, -i *var. l.*) animo ... confirmasse cognuscite (FORM. Senon. I 28 -dante a. BONIF. epist. 91 p. 207,5 libellos ... -i a. gaudentes suscepimus. DIPL. Karoli M. 61 p. 90,6 -dante [gradiante *B*] a. *al.*). SERMO de transl. Eug. Tolet. 72 (RevBén. 74. 1964. p. 100) -i corde. THANGM. Bernw. 1 p. 758,26 -i ... affectu. *al.* **2** *gratus, iucundus – willkommen, angenehm:* SPEC. virg. 1,275 mentes cęlestium contemplatione sublimes, ... fructibus sanctę fidei quasi odore -i prestantes.

adv. **gratanter** (graden-, -ten-). **1** *grate, dicate – dankbar, ergeben:* **a** *in univ.:* EIGIL Sturm. 22 p. 157,25 (rec. W) quam traditionem fratres -r suscipientes ... preces usque hodie fundunt. ANSCAR. mirac. Willeh. 9 p. 849A cuius *(vicinae)* illa *(femina caeca)* promissum *(sc. ducendi illam caecam)* ... -issime (-r *var. l.*) accepit. RATHER. epist. 23 caballum ... meam sciatis paupertatulam -issime recepturum. EUPOLEMIUS 1,59 'felices', inquid *(sc. Iudas)*, 'quos capcio non tenet et qui -r dominis possunt servire soluti!' EPIST. Hildesh. 65 (epist. Frid. I. imp.) Coloniensis ... archiepiscopus inperii benificia ... non -r recognoscens nominis ... nostri ... detrimentum machinatur. *al. iron.:* METELL. exp. Hieros. 4,144 pastus erant frondes, tenuis radicula, glandes; talia ... igne resolvebant ... et -r edebant *(sc. milites)*. 4,800. **b** *erga Deum:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 296,20 Dominus Deus *(i. Iesus)* ... manus suas dignanter extendendo atque speciosissimas palmas suas patri suo -r ostendendo dignetur *eqs.* **2** *libenter, laete, volenter – gern, freudig, bereitwillig:* **a** *spectat ad actiones hominum:* **α** *in univ.:* LEX Sal. Pipp. decr. Child. p. 190,4 hus titulus Chlotharius a germano suo ... -denter (-danter *var. l.; inde* LEX Sal. Merov. 93 p. 253,7 -denter) excipit *(de titulis legis Salicae).* HRABAN. epist. 1 p. 381,11 ut, qui *(sc. Hatto)* studiorum meorum solacium eras, ... gaudii quoque sis particeps -r officium accipiendo, quod sola caritas administrat. GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 p. 90,2 talem formositatem corporis accepit, ut ipsi sui parentes -r eum intuerentur. *cum gaudio – mit Freuden:* RADBERT. corp. Dom. 10,140 David ... -r in persona nostra canit: '*eqs.*' ERMENR. Har. 7 dialogum ... cum ... Mahtolfo -r edidi *eqs. al.* **β** *in chartis:* DIPL. Loth. II. 21 convenit regali excellentiae tanto -ius (gn- *D*) procerum ... precibus annuere, quanto *eqs.* DIPL. Ludow. Inf. 9 p. 110,16 consultui cunctorum procerum nostrorum -r satisfacientes *eqs.* DIPL. Otton. I. 111 p. 195,4 nos -issime assensum prębentes *eqs.* CHART. Carinth. III 205 p. 87,5 quod *(coenobium)* ... in mundiburdium ... archiepiscopi ... -r tradidit *Wichpurch. al.* **b** *spectat ad actiones angelorum:* ALBERT. M. summ. theol. II 9,36,3 p. 392b,39 Bernardus ... infra: 'non ambigo, quin -r in palatio colligant *(sc. angeli)*, quem dignanter in sterquilinio visitant'. **c** *spectat ad actiones animalium:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 167,28 -r et hilariter balneat se *falco sanus.* **3** *benigne, benevole, indulgenter – gnädig, wohlwollend, huldvoll:* **a** *in univ.:* BONIF. epist. 41 p. 66,11 -r nos cum gaudio apostolicus pontifex suscepit. HRABAN. carm. 30,1 ad ... presbiterum: has tabulas, senior, -r percipe, quaeso *eqs.* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 888 p. 116,28 veniens *(sc. Odo)* ... humiliter ad regem et -r ibi recipitur. DIPL. Ludow. Inf. 63 p. 193,11 cuius *(archiepiscopi)* supplicationem -r accepimus *eqs.* CHRON. reg. cont. I a. 1176 p. 128,24 (rec. II) episcopum ... gratissime (-issime *C1*) suscepit *imperator. al.* **b** *amice, amicabiliter – freundlich:* LIUTG. Greg. 9 p. 74,30 spiritaliter eos *(latrones et homicidas)* et -r suscepit *Marchelmus*. TRAD. Frising. 434b -r eum *(presbyterum)* ammonuit *episcopus* praecavere de sua traditione, quam *eqs*. EKKEH. IV. cas. 133 p. 260,2 quem *(missum)*, quo -issime possent *monachi,* edixit *(sc. imperator)*, ut receptum tractarent. *al.* **c** *large, liberaliter – großzügig:* WIPO gest. 2 p. 19,17 imperatrix Chunegunda regalia insignia, quae sibi imperator Heinricus reliquerat, -r obtulit *(sc. Chuononi).* ANSELM. LEOD. gest. 31 p. 206,47 monasterio, ne quit Deo ibidem servientibus minus suppeteret, ... episcopus duas ex sese -issime addidit aecclesias. **d** *accedente notione patiendi i. q. mansuete, quiete – gelassen:* ANSELM. LEOD. gest. 4 hac ille *(Lambertus)* -issime contumelia *(i. deiectione a sede pontificali)* accepta *eqs.* *Konstanciak*

***grattatio** (gracta-, grata-), -onis *f.* (*grattare) *scabies – Räude, 'Krätze' (usu plur.: l.45):* MOSES PANORM. marisc. 21capit. capitulum curandi ... grata-es veteres. 21 p. 190,4 alia medicina ad curandam scabiem vel grac-em equorum. p. 191,1 quando grac-o est in cauda equi. 22 p. 192,10 ista medicina levat grac-em et facit crescere pilos.

***gratto** (gracto, grato), -atum, -are. (*cf. ital.* grattare) **1** *trans. i. q. (ab)radere – (ab)kratzen, abschaben:* IORDAN. RUFF. equ. 6,26 p. 62,11 loco pruriti vel scabiei scalpto et gratato in tantum ..., quod quasi sanguinet. **2** *intrans. inf. pro subst. i. q. scabies – Räude, 'Krätze':* MOSES PANORM. marisc. 21 p. 191,6 medicina ad -ctare: equum lava bene *eqs.* 22capit. capitulum ad curandi -ctare equorum. *cf.* *crato.

***gratuitas,** -atis *f.* (*cf. francog. vet.* gratuité) **1** *benevolentia, dilectio – Wohlwollen, Huld:* CHART. Stir. IV 598 (a. 1276) anima mea *(sc. episcopi)* turbata est valde, quod in me visa est vestra *(sc. regis)* -s (gravitas *B*) perturbata et exasperata lenitas. **2** *gratus animus, gratitudo – Dankbarkeit:* ALBERT. M. Matth. 20,32 p. 506,83 -s sanati. CHART. Rhen. inf. II 685 gratiam ... devota -e ... acceptantes *moniales*.

1. *gratuito, -are. (gratuitus) *in lusu verborum i. q. (radendo) emollire, gratum acceptabilemque facere – (durch Schaben) weich, angenehm machen:* CARM. de nat. animal. 424 accedit culter ..., subtilem reddit -atque cutem; libris aptatur (*cf.* 460 est culter ratio ...; hanc pellem cordis tu per ieiunia crebra subtilem reddas gratuitamque Deo).

2. gratuito *v.* gratuitus.

gratuitus, -a, -um. *script.:* grauita: ALDH. virg. I 21 p. 251,5 *(a. corr. C1)*. 58 p. 319,4 (*G* [gra utta *A*]). *form. abl. sg.* -u: *passim, e. g. p.801,14.41.53.* *usu subst.: p.801,50.*

[Pörnbacher]

I *adi.:* **A** *de rebus:* **1** *qui sine mercede, pretio, iure praestatur, indebite, gratis datus – kostenlos, unentgeltlich, ohne Gegenleistung, ohne Anspruch, umsonst, aus Gnade verliehen:* **a** *gener.:* EINH. Karol. 27 p. 31,18 circa . . . -am liberalitatem . . . devotissimus (*inde* POETA SAXO 5,492 exercere . . . -e largitionis opus. VITA Karoli M. 1,18 munificentiam). FOLCUIN. vita Folcuin. prol. p. 424,30 hanc in vobis *(sc. fratribus)* non dico vicissitudinem, sed -am fraternitatem ut explorarem. THIETM. chron. 1,7 -o regis . . . ex munere (6,83. RANGER. carm. 905. *saepe*). 8,14 -a aucmentacione. LIGURINUS 3,504 ut dans plus gaudeat accipiente, hoc est, -um quod possim dicere solum, quo plus ille dato, quam gaudeat iste recepto. *saepe. v. et p. 701,48.* **b** *theol. de gratia Dei:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,18 -u (-o *P*) munere (THIETM. chron. 5,1. *saepe. sim.* HROTSV. Pafn. 12,5 Dei donum. *al.*). WALTH. SPIR. Christoph. I 14 ipse *(Deus)* misericordiam . . . -a . . . benedictione prestabit. HERM. AUGIENS. hymn. 1,2[b],3 pietate . . . gratuita (*sim.* RUODLIEB XVII 106). FROWIN. auct. 615 (CC Cont. Med. CXXXIV. 1998. p. 480) -a tua bonitas, o Deus pater, impleat *eqs. persaepe. v. et p. 796,3. adde in imag.:* HERBORD. Ott. 2,36 p. 132,8 agro dominico suis cultoribus grata et -a fecunditate victum prebente. **c** *publ., iur., canon.:* **α** *spectat ad officia sim.:* CONSUET. Marb. 197 (rec. L) omnium consensu . . . -a electione promoveatur *praepositus*. CONST. Melf. 1,44 ipsorum *(iustitiariorum)* officium debet esse -um. 1,73,3 p. 244,9 qui *(iudices)* . . . -as sententias proferant. *al.* **β** *spectat ad vindicias:* CHART. Rhen. med. III 1 p. 2,12 (a. 1212) hoc posterius statutum nostrum -um est et personale. **2** *iucundus, pulcher – erfreulich, schön:* PETR. DAM. epist. 40 p. 389,1 (vs.) pervia -o pastor petit ostia gressu *(spectat ad Vulg. Ioh. 10,2; cf. et Is. 52,7)*. VITA Poppon. 13 p. 301,24 quae *(casubula)* quasi -ae viriditatis elegantiam cernebatur imitari. VITA Meinw. 219 p. 132,11 qui *(spiritus sanctus)* . . . in eius mente -am mansionem habuerat. *saepe. v. et p. 800,68.* **3** *gratificus, pro actione gratiarum (Deo vel sancto) oblatus – zum Dank dargebracht, Dankes-:* VITA Desid. Cad. 51 filium . . . prope exanimem proferunt proiectumque ante sepulcrum vota -a spondunt *parentes afflicti.* **B** *de hominibus (Deo: l.47) eorumve animis sim.:* **1** *benevolus, benignus, liberalis – wohlwollend, geneigt, gnädig:* FORM. Bitur. app. 12 p. 181,18 fidelem . . . benigniter et -u a n i m u m . . . recipere (VITA Goar. 9 -u [-o *var. l.*] animo. *saepe. sim.* DIPL. Ludow. Inf. 4 p. 101,3 -a mente. TRAD. Ratisb. 649. *saepe*). DIPL. Ludow. Inf. 28 p. 139,10 -a benignitate. DIPL. Conr. II 4 p. 5,25 -o velle. DIPL. Frid. I. 634 p. 131,30 donationis -a collatio. *saepe. de Deo:* GODESC. SAXO fragm. p. 35,27 preces ad Deum . . . sicut -um donatorem cuncta scientem. *al.* **2** *gratus, acceptus – angenehm, willkommen:* FORM. Salisb. II 3,3 domino Tassiloni praesidi . . . Christi ancilla (servus *var. l.*) et vestra per omnia -a (-us *var. l.*). MIRAC. Remacli 2,11 (MGScript. XV p. 442,15; s. IX./XI.) manebat nobiscum quidam clericus . . . -us atque . . . monasterio accomodus. **3** *beneficii memor, gratiosus – dankbar:* FORM. Dion. 23 p. 508,19 devoto -uque animo commendando . . . domno . . . fratres *(sed cf. l.41)*.

II *subst. neutr. i. q. donum gratiae – Gnadengabe (usu theol.):* CHART. Turic. 450 (a. 1229) per inoboedientiam primi parentis . . . memoria cum ceteris -is est sauciata. ALBERT. M. bon. 567 p. 301,67 operatio -orum est propter Deum. sacram. 184 p. 119,71 bonum . . . in -is est duplex, scilicet gratiae et gloriae. *saepe.*

adv. **gratuite** (-tae: *p.802,14*) *vel* **gratuito** *vel bis (l.71.p.802, 6)* ***gratuiter.** **1** *nullo commodo accepto, nulla mercede soluta, gratis – uneigennützig, ohne Gewinn, umsonst:* DIPL. Heinr. III. 143 p. 181,17 ut -o nostra invigilent *fratres* oratione. CHRON. Merseb. 2 p. 171,20 hortans *rex* eos *(episcopos)*, quicquid in destructione Merseburgensis episcopatus ecclesiae eorum participassent, -e pro Dei amore restituerent. CHART. Eichsf. 309 quam *(filiam)* prioressa et conventus . . . -e et pure propter Deum in suum receperunt consortium. ACTA imp. Winkelm. I 384 (dipl. Frid. II.) que *(servitia)* nobis et imperio -r exhibuit *comes*. *in iunctura* -o dare: VITA Meinw. 74 -o sibi *(viro)* ab episcopo datis uno caballo *eqs*. LIGURINUS 3,509 nil nisi -o manus hec dare novit et ultro. **2** *(Dei) gratia, sine merito – aus Gnade, unverdient:* GODESC. SAXO theol. 6 p. 138,22 ipsa nos . . . trina integritas . . . liberet sponte, -o. *al.* OTTO FRISING. chron. 3 prol. p. 132,14 eam *(gratiam)* -e (gratuitam *var. l.*), quibus vult, impertit *Deus.* Ps. CALID. (?) alleg. p. 192[b] qui *(Creator)* fidelibus suis -r inspiravit accidentia . . . in substantiis transmutare. *saepe.* **3** *benigne, gratiose, pie, liberaliter, clementer – gütig, freundlich, wohlwollend:* ANNAL. Fuld. Altah. a. 897 duces rex imperator -o suscipiens. DIPL. Heinr. II. 318 ut -o iam petita concederemus. CHART. Westph. I 153 cuius *(abbatis)* iustis precibus -o annuentes *(sc. episcopus)*. CHART. episc. Hild. II 712 -e . . . obviare. CHART. Lux. IV 395 p. 495,32 liberaliter et -e. *saepe.* **4** *laete, grate – froh, dankbar:* IONAS BOB. Columb. 2,5 p. 238,2 -ae (-e, gravitate *var. l.*) a genetrice post tantorum intervallo annorum susceptus. **5** *commode, comiter – gefällig* (*in iunctura* -e facere): VITA Greg. Porc. I 13 decrevit *Graecus*, ut eum . . . suis imperatoribus -e faciendo representaret.

gratulabundus, -a, -um. *per enallagen: l.38.* **1** *act. i. q. laetus, plenus gaudii – fröhlich, jubelnd, voll Freude:* **a** *de hominibus eorumve animis sim. (de daemone: l.27; de animali [per compar.]: l.32):* **α** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 6 p. 35,8 nuntiis . . . viri apostolici referentibus responsa iam -us . . . aecclesias Domino fabricavit. HUGEB. Wynneb. 2 p. 108,9 illi *(viatores)* . . . -i . . . intraverunt basilicam Sancti Petri. LULL. (?) epist. 37 -us laetusque dicas *(sc. Sigebaldus)* . . .: *'eqs.'* HEITO Wett. 2 venit malignus spiritus . . . -us adstans capiti eius. VITA Liutb. 14 p. 19,32 corde -o *(sim.* 31 -a mente. TRANSL. Hermet. p. 410,35 animo. *al.)*. ROD. CAMER. Lietb. 59 tirannus ille . . . de pastoris absentia -us rursus infrendit. *al. v. et p. 788,25.* **β** *congaudens – sich mitfreuend:* THIETM. chron. 3, 5 p. 102,15 simili procreacione . . . iumentum . . . quasi -um (*corr. ex* gratula mundum *A;* congratulando CHRON. Thietm.) dominae respondit. 7,50 p. 460,23 nuntii de Italia huc venientes -i ad sua redeunt. **γ** *remissius i. q. benevolus, gratiosus – wohlwollend, gütig (per enallagen; in imag.):* DIPL. Loth. III. 126 p. 215,10 (spur. s. XIII.[1]) monastice professionis sectatores -is misericordie ulnis teneri debent. **b** *de voce humana:* RUD. FULD. mirac. 10 multitudo . . . virorum et mulierum . . . divinas laudes -a voce canentium. **c** *de gaudiis spiritualibus:* GODESC. SAXO theol. 24 p. 345,19 -a in spe. THIETM. chron. 4,53 Dominicae resurrectionis festa, angelorum ac hominum gaudia . . . -a (gratulanda CHRON. Thietm.). **2** *pass. i. q. large ditatus, perdives – reich (bedacht [mit]):* ALDH. virg. I 30 quatenus supernorum convivia . . . muneribus de terreno nundinarum mercatu allatis -a glorificarentur.

adv. ***gratulabunde.** **1** *laete, ovanter, gaudenter – freudig, frohlockend, voll Freude:* ERMOLD. Ludow. 3,290 tempus adest, Fridugise magister, . . . Caesaris adventum -e vides. VITA Ludow. Pii 12 filius . . . -e ab eo *(patre)* nimis *(om. V1)* susceptus. EGILM. epist. p. 361,1 episcopus . . . suscepit -e eundem episcopatum decimis . . . vacuatum. BERNH. CONST. can. 47 sunt . . . imitandi pastores ut infirmam . . . oviculam . . . in humeris -e reportantes *(spectat ad Vulg. Matth. 18,13)*. LAMB. WAT. annal. a. 1167 p. 544,4 ecclesiae personae in unum adgregatae sunt quasi . . . ius et praeceptum imperiale -e suscepturae. CONST. imp. III 14,3 populi comitiva letante ac in . . . canticum -ius assurgente. *saepe. in imag.:* VITA Emm. 4 cuius *(imbris)* . . . infusione segetum radices -e reviviscunt. **2** *libenter – bereitwillig, gern:* DONAT. Ermenl. 2 (MGMer. V p. 687,20) eorum *(sc. populi)* -e annuens precibus. FORM. epist. III 6 quia divino iudicio humana consilia contraire minime queunt, -e adquiescimus *(sc. sanctimonialis). al.*

***gratulamen,** -inis *n. metr.* grā-. *gratulatio – (dankbare) Freude:* CARM. imag. 10,1,12 cordis -e gaudens *Heinricus dux* (*cf.* RADBERT. psalm. 3,228 cum omni 'gratulatione' [*Cassiod. in psalm. 44,11 l. 333*] cordis).

gratulanter *v.* gratulor.

gratulatio (-cio), -onis *f. struct.: c. gen.: explicativo: p. 803,42.62.67. inhaerentiae: p.803,10. c. dat.: p.803,25. c. praep.:* ad: *p.803,17.* ex: *p.803,43.* pro: HONOR. AUGUST. gemm. 2,14 p. 620[A]. *usu plur.: p.803,11.16.35. adde*

[Pörnbacher]

Ioh. Mett. Ioh. 129 p. 156. *al.*

gaudium, actio collaetandi – Freude(nbekundung), Jubel: **1** *proprie:* **a** *in univ.:* Epist. Bonif. 28 p. 49,19 (epist. papae) magna nos habuit -o lectis ... fraternitatis tuae litteris. Agnell. lib. pont. 124 p. 299 l. 342 cum multa alacritate sacerdotum et omnium -e humo submersus est *iste ferocissimus*. Folcuin. Lob. 35 p. 72,36 qui *(sc. sanatus)* prae nimia -e ... visus est fuisse ingratus. Arno Reichersb. apol. p. 186,20 hoc ipsum glorificandi Filii apud semet ipsum Dei patris sacramentum pulcherrima illa spei suae -e testatus est tunc, cum *eqs.* Meginh. Bleid. Ferr. 2 in varios -um gestus. Epist. Meginh. 9 p. 201,29 id *(sc. dignatio archipraesulis)* ... debita me *(sc. episcopum)* afficit -e. *saepe.* **b** *c. notione laudis, plausus, iubili:* Walahfr. Gall. 1,29 p. 307,17 ut summa omnium -e auditus ... sit. Vita Magni Fauc. I 23 p. 172,26 summa cum -cione. Leo Mars. chron. 1,27 p. 80,5 ut ... plausus et -es ... efficerent *Saraceni*. Conr. Saxo spec. 6 p. 246,1 verbum -is ad Deum Maria in labiis habuit, quando ... dixit: 'magnificat *eqs.*' *(cf. l.70). al.* **c** *c. notione salutationis ('Willkommen'):* Walahfr. Gall. 1,20 p. 299,19 cum summa -e suscepit nos princeps. Rud. Fuld. Leob. 20 cum ea, qua solita est, a regina -e suscepta. Thietm. chron. 5,14 Willehelmus ... obviam pergens dominumque venientem cum magna -e (-cione Chron. Thietm.) suscipiens *eqs. saepe.* **d** *c. notione congratulationis:* Dungal. epist. 7 p. 582,14 -em ... vestrae *(sc. Theodradae)* optimae electioni, quia ... sacrum Christi velamen induere voluistis. Ruotg. Brun. 41 p. 43,17 unxerunt ... Ottonem ... Bruno archiepiscopus ... ceterique sacerdotes Domini regem ... et exultavit maxima -e populus dicens: 'vivat rex'. Epist. Hann. 106 p. 178,5 (cod. H) quam rem si favor divinus acceleraverit, tum ... dignitas tua *(sc. praepositi)* secura et -o nostra *(sc. Meginhardi)* erit libera. *in exordio epistulae:* Desid. Cad. epist. 1,8 l. 10 -e maxima praesentem paginam ad dominacionem vestram distinavi (*sim.* 1,11). Froum. epist. 79 R(eginbaldo) ... F(roumundus) suus tot -es, quot *eqs.* **e** *gratia – Dank:* **α** *erga Deum, sanctos:* Vita Desid. Cad. 40 p. 594,25 cum ... hylaritate maximaque suorum -e (congratulatione *2. 3*) rediit *(sc. mulier sanata)*. Liber tram. 191,2 p. 266,6 procurator ... 'benedicite' semper dicat aliis respondentibus 'Dominus' cum omni -e adque dilectione. Theod. Amorb. Bened. II 1 p. 260,27 omni -e divino percelebrato mysterio. Gonzo Geng. 2 eius *(Dei)* ... nomen ... exaltemus cum -e laudum. Albert. M. Matth. 15,29 p. 447,9 ex perfecta sanitate turbae -o (*cf.* 15, 31 congratulatio). *al. v. et p.802,66.* *in locut.* (cum) voto -is: Vita Elig. 2,43 p. 726,15 vir exultans ... de suorum sospitate subiectorum decimam ... ecclesiae Sancti Eligii cum voto, ut spoponderat, -is contulit. Altfr. Liutg. 2,12 cum voto -is designaverunt *parentes* eum *(sc. puerum antea caecum)* nulla vestigia laesionis habentem in oculis. Berno epist. 9 p. 35,27. *al.* **β** *erga homines:* Greg. VII. registr. 2,12 p. 144,12 tuę *(sc. episcopi)* ... unanimitatem fraternitatis debita cum -e suscipientes. Helm. chron. 38 p. 74,20 magna vobis, o viri, debetur -cio, qui *eqs.* Narr. de Gron. 30 l. 2 episcopus dictos sex gloriosos exercitus in multa -cione dissolvit. *al.* **2** *meton.:* **a** *carmen laudes gratesque exprimens – Lob-, Dankgesang:* Transl. Libor. I 13 miraculo quolibet populum in tantae -is clamorem excitatum intellegentes et ipsi *(qui cum episcopo erant)* ... flere coeperunt (*antea:* ut omnes ... in laudem Dei ... prorumperent). Rup. Tuit. vict. 7,26 p. 238,30 illa -o confitentis Deo. *al.* **b** *sollemnitas, festum – freudiger Anlass, Fest:* Dudo hist. 4,66 p. 219,17 (ed. Lair) clero ... populoque ... praenati pusionis baptismatis -e ... adveniente. **c** *benevolentia – Gunst:* Epist. Hann. 71 p. 118,27 perpetuam hanc *(sc. imperatricis)* -em favor divinus indulgeat. **d** *usura – Nutzung, Genuss:* Vita Sev. Col. 5 quando ... inundatio gentis incredulae ... Galliam ... devastabat, ... sancti viri ... miracula ... -i nostrae cognitionis ablata sunt.

***gratulativus,** -a, -um. *plenus gaudii, laudis – freudenvoll, Lobes-:* Conr. Saxo spec. 6 p. 245,18sqq. habuit ... Maria ad Deum verbum -um ...; -um, pro sui respectione *(cf. l. 17)*. Conr. Mur. summ. p. 162,29 sunt verba ... gratiosa, gratulatoria, -a.

adv. **gratulative.** *grato animo – dankbar:* Sacram. Col. (cod. Paris. 817 f. 58^{v}; s. X.$^{ex.}$) crucis sanctitas ... tui cordis imum ... compellat -e trahere gemitum *(cf. Verg. Aen. 1,371)*.

gratulatorius, -a, -um. **1** *ad congaudendum pertinens – Gratulations-:* Vita Hildeg. Bing. I 1,4 l. 34 (CC Cont. Med. CXXVI. 1993. p. 10; a. 1182/87) locum, quo illa fovebatur, honoravit *(sc. papa)* datis ad abbatem et fratres coenobii -is ex suo nomine litterarum apicibus. *v. et p.803,72.* **2** *ad gratiarum actionem pertinens – Dankes-:* Rahew. gest. 4,72 p. 318,7 Deo ... pro adepto triumpho vota solvit et '-a sacra celebravit' *(Ps. Rufin. Ios. bell. Iud. 7,72 p. 833) imperator.*

adv. **gratulatorie.** *gratulanter, cum gaudio – freudig, jubelnd:* Bernh. Const. damn. 38 p. 44,11 Romani sive timore correpti sive respectu iuris allecti dominum suum *(i. imperatorem)* -e recipiunt. Vita Godefr. Cap. I 20 'gratia diffusa' erat 'in labiis' eius, ut pater Norbertus de ipso -e dixisse perhibeatur: '*eqs.*'

1. *gratulo (-tt-), -are. (*vox onomatopoetica; cf.* gratilo) **1** *rostro crepitare, crotolare – klappern:* Aldh. ad Acirc. 131 p. 180,3 ciconiae -ant (-tt- *F3*). **2** *cacillare – gackern (in lusu verborum):* Berth. Ratisb. serm. 7 p. 41,28 fit vobis ut gallinae, quae pro uno ovo tantum -at, quod omnes taedio afficiuntur ...; sic quidam de parva gratia sua gratulant *eqs.*

2. gratulo *v.* gratulor.

gratulor, -atus sum, -ari *vel rarius* **gratulo,** -avi, -are. *script.:* gradu-: *l.46. adv.* -lenter: *p.805,49.51. pendet* ut: *l.41.46. al. usu refl.: l.36. metr.* grā-: *passim, e. g. l.53.54.p. 805,21.33. partic. praes. pro adi. vel subst.: l.44.p.805,21. al.*

(col)laetari, (con)gaudere, congratulari, gratari, exsultare – sich (mit)freuen, (freudige, dankbare) Anteilnahme bekunden, jubeln (saepe de gaudio spirit., e. g. l.34.36): **1** *strictius:* **a** *in univ.:* Hugeb. Willib. 5 p. 105,4 conventione -bantur ambos *(sc. fratres)*. Lull. epist. 126 ut tecum *(sc. cum abbate)* in D o m i n o -rer (Vita Desid. Cad. 24 p. 582,5 -at [-atur, -tus *var. l.*]). Vita Desid. Cad. 43 p. 596,13 ut ... se ... de Domini gratiam ... -ret (-retur *2. 3;* -ari *ex* -are *corr. 1*) *episcopus*. Wett. Gall. 32 inmenso t r i p u d i o -ante plebe (Dipl. Heinr. III. 212 p. 283,2. *al.*). Walahfr. (?) carm. 60,14 corpore ... vestro -bor s o s p i t e v i s o (Froum. carm. 7,11; *fort. spectat ad Iuvenc. 2,337* sospite vita). Chron. Salern. 55 p. 56,14 ut talia ipse *(Radechis)* perficere, -bat *princeps* (*in struct. contam.; sim.* 59 p. 59,3). *saepe. partic. praes. usu subst.:* Vita Heinr. IV. 13 p. 43,12 tanta laeticia oborta est, ut voces -antium vix sedari possent. p. 44,4. *in imag. (subi. res):* Frutolf. (?) brev. 14 p. 103 g, ut in gravitate garruletur ..., -dulatur (-atur Notker. Balb. ad Lantb. p. 35,32; *v. p. 597, 8. 624,35*). **b** *gerund. vel partic. praes. sensu adv. i. q. libenter, prompte – freudig, gern:* Bonif. epist. 78 p. 163,17 quod *(sc. subiectionem Romanae ecclesiae)* -ando clerus Romanus ... suscepit. Wett. Gall. 35 p. 277,11 quam *(pecuniam)* -ando inter se partiti sunt *(sc. hostes)*. Hymn. Hraban. 21,12,1 -antes celsa scandunt *martyres* sidera. Aedilv. carm. 15,34 clerus ... domum -ans (quatitans *O, ed. Campbell*) clamoso carmine complet. Hrotsv. Agn. 448 gaudete mecum -ando per aevum. Berth. chron. B a. 1079 p. 348,9 domum ab invicem -antes discedunt *Saxones et optimates regis Heinrici. al.* **c** *oblectari – sich vergnügen:* Froum. carm. 19,25 porrigat et stultus sua ... carmina servus ..., dum gens omne magis -etur. Chron. Pol. 2,9 quamvis sit puerorum nobilium ... in volucribus delectari, plus ... solebat Bolezlavus adhuc puerulus in milicia -ari. **d** *gloriari – sich brüsten, stolz sein (auf):* Aurelius 8 p. 696,16 quod *(electuarium)* ... in usu habemus et de eius effectu -amus (-amur *cod. Augiens. CXX*). Dipl. Otton. I. 86 p. 169,15 -etur *ecclesia Trevirensis* se specialiter accepisse privilegium. *v. et l.23.* **e** *assentiri – zustimmen:* Ruotg. Brun. 20 p. 21,20 gaudeam *(sc. imperator)* tibi, -er providentię ... tuę. **f** *gratulationem facere – gratulieren:* Epist. Bitur. 2 p. 168,21 merear ... de prosperitate vestra *(sc. abbatis)* perhenniter -are. Hraban. carm. 28,15 te *(sc. presbyterum)* -or retinere iura magistri. Epist. Hildesh. 135 p. 230,16 (epist. papae) tuę *(sc. imperatoris)* nobilitatis personam ... solium conscendisse ... -amur. *al.* **g** *optare – wünschen:* Froum.

[Pörnbacher]

carm. 32,73 'abbas sis sospes ...', et cuncti secum -emur ..., quod prestet Dominus. **h** *gratum esse, gratias agere – dankbar sein, danken:* WETT. Gall. 36 -ando ob talis patroni meritum. HROTSV. Pafn. 1,20 -amur *(sc. discipuli)* tuae benignitati. DIPL. Heinr. II. 210 p. 247,6 <recto>ri regum -antes. SIDO ad Gozw. p. 241,19 pacem ... redditam omnes -ti sunt. CONST. imp. III 61 quod grato domino -beris te ... gratuitum et acceptum obsequium sic gratanter ... impendisse. *al.* **i** *exordiri – freudig anstimmen:* HYMN. Hraban. 1,52 laudes et in ordine cantem sanctorum -ans cantica grata tibi *(sc. Christo).* **k** *laudare, praedicare – loben, rühmen:* ANNAL. Quedl. a. 1021 p. 567,20 quos *(Saxones)* ... regni columnam profitendo ... paciferumque heroum germen inclitum ... -ando *imperatores.* **2** *latius i. q. frui, uti, delectari – genießen, verfügen (über), sich erfreuen (an), haben:* **a** *gener. (subi. res: l. 16. 20):* ALDH. ad Acirc. 10 p. 91,38 unius tantum scematis sorte -atur *versus.* LIBER diurn. 19 basilicam ... consecrandi tibi *(sc. fratri)* ... facultatem noveris adtributam, quatenus ... celebritatis perfectione -eris. AUREL. REOM. mus. 19,15 quintadecima *syllaba* ... terna -bitur vocis percussione. *c. sensu praecellendi:* HYMN. Hraban. 3,25 doctrina -ans rutilans et sanguine rubro, victorum alme chorus, nos rege tu monitis. **b** *publ. et iur. i. q. usu frui – nutznießen:* DIPL. Merov. I 128 p. 326, 23 ut de obtento beneficio valeant *sacerdotes* -ari. FORM. Marculfi 1,30 unaquis pars, quod in concamio ... placuit accipisse, exinde per tempora dibeat ... -are (-ari *B2*). 2,12 de res meas *(sc. patris)* ... equaliter -etis *(sc. soror cum fratribus).* DIPL. Loth. I. 4 p. 62,5 (spur.) ut hoc ... monasterium ... -retur dignę reconpensationis munerę. DIPL. Frid. I. 380 quod ipsi fideles ... de munere ... in perpetuum -entur. CHART. Mekl. 482 p. 478,13 ut in omnibus suis iuribus ... capitulum -etur. *al.*

adi. **gratulans,** -antis. **1** *laetus, hilaris – freudig, froh:* HRABAN. carm. 89,24 ex obitu maestus, ex requie et -s. DIPL. Merov. I 20 p. 58,10 (spur.) -i animo (CHART. Grimm. 257 p. 181,30 [a. 1255]). *al.* **2** *benignus – wohlwollend, geneigt:* CONR. MUR. summ. p. 156,11 rex appelletur ... -issimus, gratissimus, gratiosissimus.

adv. **gratulanter.** *laete, gaudenter, cum gaudio – froh, freudig, mit Freudenbekundungen, jubelnd:* **1** *in univ.:* LIBER hist. Franc. 31 p. 293,4 quomodo potest *rex* filiam suam non baptizatam -r (gratulantur *var. l.*) recipere? *(sim.* WETT. Gall. 21 -r [gratanter WALAHFR. Gall. 1,21] suscepta *puella).* BERTH. chron. B a. 1077 p. 280,10 episcopus ... ipsi *(Heinrico)* -r occurrens ... adulatus est. ELIS. SCHON. epist. 13 p. 146,18 tu, filia Ierusalem, -r ambula in via contemplationis Domini. CONR. MUR. summ. p. 47,27 scribitur ... gaudenter, gratanter, -r. *al.* *libenter – gern (spectat ad animalia: l. 51):* DIPL. Loth. I. 10 p. 73,28 quattinus in se hoc *(sc. devotionem)* fecisse -enter (gratulerunt *dipl. Ludow. Pii*) et alios ad hoc exequendum ... exortari valeamus. LIBER accip. 2,1 eger saucio -enter incedens. HUGO HONAUG. epist. 1,4 (MediaevStud. 24. 1962. p. 17) legationis onus -r subii. IOH. CODAGN. gest. 2 p. 467,28 ut ... ad Christianorum inimicos debellandos ... -r proficisci festinarent *milites. al.* **2** *feliciter – glücklich:* BERTH. chron. B a. 1079 p. 349,9 ad quam *(synodum)* ... episcopi ... -r pervenere (*sim.* p. 352,4). EPIST. pont. Rom. 165 p. 316,2 -r (gratulantur *E*, *om. B*) peragentes sanctam synodum. *al.* *spectat ad mortem christianam peragendam, vitam aeternam adipiscendam i. q. beate – (glück)selig:* BERTH. chron. B a. 1069 p. 209,3 -r exspiravit *dux.* a. 1079 p. 372,2 ex 'hac lacrimarum valle' *(Salve regina [Vulg. psalm. 83,7])* – o utinam -r – emigravit *episcopus. al.* **3** *benevole – mit Wohlwollen:* CHART. episc. Hild. I 293 p. 278,13 (a. 1155) quecunque eidem ęcclesię ... contulerunt *antecessores*, ... nos ... -r amplectendo corroboramus. 294 p. 279,16. **4** *quiete, tuto – ruhig, unangefochten (usu iur.):* ACTA civ. Rost. A I 1,300 p. 53 (s. XIII.med.) Theodericus ... recognovit ... matrem suam habere quinque tremod<ia> annone ..., quod (*?leg.* quoad) vixerit, -r.

***gratulosus,** -a, -um. *benignus, favorabilis – wohlwollend, gütig:* GREG. CAT. chron. II p. 223,11 affectuosus, hilaris, -us, vivax *abbas.*

1. gratus, -a, -um. *script. adv. compar.* gracius: *p. 807,60. struct. c. gen. obi.: l. 8. 10. 21. p. 807,45. adde* IONAS BOB. Columb. 1,6 p. 162,21. *al.* *usu subst.: l. 18.*

I *adi.:* **A** *sensu pass. i. q. carus, dilectus, iucundus, optatus – lieb, wert, wohlgefällig, willkommen:* **1** *de hominibus eorumve coetibus (per prosop.: l. 12; de animalibus: l. 17. al.):* **a** *-us hominibus:* IONAS BOB. Columb. 1,3 p. 155,18 cum eum formae elegantia ... omnium (omnibus *var. l.*) -um redderet. 1,26 p. 210,1 Chlotharii regis (Chlothario regi *var. l.*) ... ac deinceps Dagoberti (Dagoberto *var. l.*) -issimi habiti *infantuli.* EIGIL Sturm. 14 p. 146,17 -us ... suis ad videndum fratribus. HRABAN. carm. 5,7 virtutum ... -issimus ordo *(per enallagen).* DIPL. Otton. I. 53 ubicumque regulari vite illorum *(monachorum)* dignissimus et -us eis inventus fuerit. HROTSV. Mar. 340 -issima cunctis. WIPO gest. 2 p. 18,22 quanto me sperabo tibi -iorem illis. ALBERT. AQUENS. hist. 8,4 qui *(leo domitus)* erat -us in palatio. 8,47. *persaepe.* *usu subst.:* RUODLIEB III 51 <g>ratorum periit quia nemo tuorum *(sc. regis).* **b** *-us Deo:* WETT. Gall. 29 p. 273,25 Deo nostro -a societas. HRABAN. carm. 18,59 vive *(sc. praesul)*, Deo -e. *saepe.* *in alleg. vel in imag.:* HRABAN. carm. 16,25 h o s t i a -a Patris fuerat senis unicus heres *(spectat ad Vulg. gen. 22,2sqq.* WALAHFR. Blaithm. 136 h. -a Deo *[spectat ad Vulg. Phil. 4,18]. sim.* WALTH. SPIR. Christoph. II 5,230 -a fuit Pastoris *[i. Christi]* victima templum *[i. corpus; v. notam ed.]. al.).* *locut.* gratia *sim.* -um faciens: ALBERT. M. incarn. 3 p. 174,12 in collatione donorum spiritualium -um facientium. sent. 1,15,16 p. 431a,20 per gratiam -um facientem. *ibid. al. v. et p. 791,33.* **2** *de rebus:* **a** *in univ.:* **α** *-us hominibus:* HRABAN. carm. 18,4 dilecto ut patri carmina -a canam. WALAHFR. carm. 18 prol. 8 extera ... -is exiliis adire rura. POETA SAXO 2,431 sibimet -issima festa natalis Domini. GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 1 -um et necessarium iter populis. 1,21 l. 12 -issimorum emolumentorum et indulgentiarum donis acceptis. FROUM. carm. 18,2 semper te *(sc. ducem)* canerem, ... nec tam -a meis mella forent labiis. BERTH. chron. B a. 1075 p. 231,3 monita ... quasi -issima. *persaepe.* *in titulo libri:* PETR. DAM. epist. 146 p. 533,26 cui *(libello)* G-issimus nomen indidimus *(v. notam ed. et P. Lehmann, Erforsch. d. Mittelalt. V. 1962. p. 51).* **β** *-us Deo (in imag.: l. 45):* HUGEB. Willib. 8 p. 91,28 inmensas ... Deo ac -as referebant *fratres* gratias, quod *eqs.* RIMB. Anscar. 30 p. 62,37 hoc *(sc. elemosinas)* Christo -um didicere. THANGM. Bernw. 1 p. 758,47 huiusmodi Deo -ae et hominibus acceptae indolis gratia. 15 oboedientiam, qua nulla victima Deo -ior est, ... in ara cordis immolari. CHART. Eberac. 6 p. 20,15 (epist. papae) Deo -us (-ior *var. l.*) ... famulatus. *saepe. v. et 795,47. p. 805,10.* **b** *iustus – geziemend, recht:* RIMB. Anscar. 7 p. 27,22 si ipse *(monachus)* hoc sua sponte eligeret, sibi *(sc. abbati)* -um esse. WIDUK. gest. 1,5 quicquid dabis *(sc. Saxo)*, -um teneo *(sc. adolescens).* DIPL. Karoli III. 154 p. 249,35 -a nobis extitit *petitio. al.* **c** *saluber, utilis – zuträglich, nützlich:* AGIUS epic. Hath. 399 sicut ... carnalis amor -us moderatus, sic fiet nocuus, si fuerit nimius. POETA SAXO 3,6 -um Carolo tempus, quo viribus uti posset. EKKEH. IV. bened. II 64 pisces sint -i -o studio piperati. CONSUET. Marb. 190 ut, quicquid ei ... correptionis fuerit irrogatum, totum habeat *frater excommunicatus* -um. *saepe.* **d** *largus – reichlich:* DIPL. Heinr. II. 401 eas *(ecclesias)* ... devotionis nostrae donis -issimis exaltare. DIPL. Constantiae 10 beneficiis. CHART. Aquens. 102 -a caritatis subsidia (*item* 227. 260 [epist. papae]). *v. et p. 801,21.* **e** *pretiosus – kostbar (de spiritu sancto: l. 63; de reliquiis: l. 64):* HRABAN. carm. 39,11,5 praedico ... sanctum ... paraclitum, ... pignus, donum -issimum. RUOTG. Brun. 27 deposita sunt -a onera. **f** *probatus, bonus – bewährt, gut:* DIPL. Ludow. Iun. 20 pro merito -ę servitutis (DIPL. Arnulfi 5 pro -ae s. ... merito [*cf.* 14 p. 23,17 bonę ... s.]. 21). DIPL. Constantiae 32 p. 101,1 servitia. ACTA imp. Winkelm. I 404 p. 350,8 (dipl. Frid. II.) obsequia. *al.* **g** *pulcher, amoenus – schön, lieblich, freundlich:* HRABAN. carm. 37,11 ipsa suos citius -os rosa ponit amictus. RADBERT. carm. ad Karol. 5 (CC Cont. Med. XVI. 1969. p. 2) faties. RUOTG. Brun. 31 preciosas reliquias ... utputa gemmas -issimas et dulcissima pignora ...

[Pörnbacher]

adtraxit. CARM. de Frid. I. imp. 1879 ego *(sc. Mediolanum)* sum ... regum -issima sedes. ALBERT. M. metaph. 1,1,5 p. 8,24 quorum ... intellectus erit reflexus ad sensum, hi -as habent speculationes naturales. *saepe.* **h** *desideratus – ersehnt:* RUOTG. Brun. 3 quomodo ... rex ... ad illam tam -ę pacis serenitatem pervenerit. WALTH. SPIR. Christoph. I 27 cum iam -ę sibi *(praesuli)* mortis tempus instaret. II 5,81 martirii -am portabo coronam (*sim.* 6,217). *al.* **i** *commodus – bequem (acc. sg. neutr. pro adv.):* ABBO SANGERM. bell. 2,397 concipiunt *Normanni* ... -um pontes transcendere. **k** *publ. et iur. de approbatione in locut.* -um (et ratum *sim.*) habere *i. q. acceptus, validus – rechtskräftig, gültig (absol.: l. 16):* DIPL. Otton. I. 381 p. 523,10 ut ... hec ... auctoritas firmior -iorque ... habeatur. LEX fam. Worm. 31 ut ... ita collaudent testes, quasi -um habeant. RAHEW. gest. 3,47 p. 221,20 princeps ... -um habebat. VITA Meinw. 139 facta -a habens *episcopus*. CHART. Sangall. A III 843 r a t u m et -um, quod inde fecerit *miles*, habituri (*sc. episcopus;* CHART. Ror. 30 p. 181,34 [epist. papae] [*item* 31 p. 182,35]. *al.* CHART. Monast. 31 p. 131,39. *saepe. sim.* CHART. Helv. arb. 29 p. 51,11 compositionem ... ratam et -am habentes. CHART. episc. Hild. III 235 p. 117,19 collationem ... -am et r. habentes. CHART. Turic. 1169 -um et graciosum. CHART. Solod. II 247 -um et acceptum). *al. v. et p. 797,14.*

B *sensu act.:* **1** *clemens, propitius – gnädig, wohlwollend (fere de hominibus eorumve affectibus; de Deo: l. 28. 36. 38):* DIPL. Merov. I 85 p. 219,7 -issemo anemo ... vise fuemus pre<st>etisse. HUGEB. Willib. 1 p. 88,42 -as (gratiam et preterea *var. l.*) ... a Domino petitionum consequebantur *parentes* effectum *(in struct. contam.)*. ERMENR. ad Grim. 2,12,15 (vs.) -is ... auribus. RUOTG. Brun. 37 p. 38,24 precluis et -issimę excellentię archimandritam ... veneratione colebat. THANGM. Bernw. 3 p. 759,35 -issimo affectu. DIPL. Heinr. III. 147 -a perm<i>ssione. DIPL. Frid. I. 767 p. 319,33 -um ... assensum prebere (*sim.* CHART. Raitenh. 68 [epist. papae] -o ... assensu). ALBERT. M. euch. 1,2,1 p. 194[a],33 a -issimo Domino. *saepe. v. et p. 805,7. 36. in interpr. nominis hebr. (cf. p. 791,50):* FROUM. carm. 16,6 'gratia' -a 'Dei' (*Hier. nom. Hebr. p. 69, 16sq.* Iohannes: ... Domini gratia) super omnes, ecce Iohannes. **2** *(gratiae) memor – dankbar:* FORM. Senon. II add. 1,9 semper habeas -um, qui tam larga manu voluisti donatum. WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 65,25 et me *(sc. Balderichum)* -um et eum, in cuius hęc honore conscripseris, tibi reddes ... propicium. OTTO FRISING. gest. 1,23 p. 37,2 qui *(Albertus iunior)* ... non bene -us beneficiorum extitit. LIGURINUS 7, 334 nec bene -us erat, qui -us desiit esse. ALBERT. M. eth. I 257 p. 224,78 si non-petenti *(sc. dat liberalis)*, hic ... non est -us dationi, ergo daret non-grato. *al. v. et p. 790,72.*

II *subst. neutr.:* **A** *quod placet – Wohlgefälliges:* HROTSV. Mar. 40 -a sibi *(sc. Deo)* pangam. **B** *beneficium – Wohltat:* HROTSV. Gong. 330 qui *(Christus)* sancti meritis -a dedit miseris *(de sanitate). al.* **C** *donum (gratiae) – (Gnaden-)Gabe:* HRABAN. carm. 37,28 hic *(sc. Deus)* tibi -a dabit. **D** *voluntas, comprobatio – Wille, Zustimmung* (*in iunctura* cum, sine -o): FORM. extrav. I add. 27 ut ... ipso campo et vinea cum -o ipsius monasterii habeas. RUODLIEB II 22 dominamur piscibus, e fundo veniant ad nos sine -o *(cf. p. 808,9).*

adv. **grate.** **1** *iucunde, pulchre – angenehm, schön:* VITA Godefr. Cap. II 255 afficior -e super ordinis integritate. DIPL. Constantiae 2 p. 6,43 illud credimus ei *(sc. Deo)* -cius residere, quod *eqs. v. et vol. II. p. 995,54.* **2** *gratanter – mit Freuden, freudig:* PAUL. DIAC. Lang. 4,39 ab eo *(paedagogo)* -issime s u s c e p t i *Radoald et Grimoald* (CHRON. reg. cont. I a. 1176 [rec. II] imperator ... episcopum ... -issime [gratantissime *C1*] suscepit. *sim.* HRABAN. epist. 14 p. 403,22 haec parva ... -e suscepta). *al.* **3** *clementer – gnädig, huldvoll:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 19,4 libenter et -e accipiatur *holocaustum*, ut acceptabile fiat. DIPL. Conr. II. 103 coniugis ... interventionem -issime amplectentes ... tradidimus ... comitatum. **4** *per gratiam – aus Gnade:* HRABAN. hom. I 23 p. 45[D] haec ... oblatio ... consummationem totius perfectionis spiritus paracliti -e tribuit. METELL. Quir. 4,15 profana ... iure deserenda et sanctae fidei -e documenta consequenda. ALBERT. M. euch. 1, 1,1 p. 193[b],43 nihil adeo -e a Deo accipitur *eqs. v. et p. 791,63.*

2. *gratus, -us *m.* (gratum, *cf. ital.* grato, *francog.* gré; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 249sq. et DEAF G. s. v.* gré) **1** *favor, dicio – Gunst, Botmäßigkeit:* RATHER. coni. 9,282 cum ... ille *(Sikerus)* remandasset ei *(Ratherio)*, quod sic vellet eum tenere pro suo -u sicut pro uno fellone. **2** *voluntas, comprobatio – Wille, Zustimmung:* RATHER. coni. 13,473 quam *(terram)* parrochiani mei ... sine -u meo tenent *(cf. p. 807,55).* *Pörnbacher*

3. gratus *v.* 1. gradus.

gravabilis (graba-), -is. *spectat ad virtutem fumi (murrae combustae) i. q. gravitudinem efficiens – Beschwerde(n) bereitend (cf. Isid. orig. 17,8,4):* GLOSS. med. p. 47,14 est *(sc. murra)* ... -is *(ed.,* grab- *codd.; spectat ad Diosc. 1,64,3)* virtutis et siccativae.

***gravalis,** -is. (gravis) *mus. i. q. gravis – tief (cf. LexMusLat. II. p. 144 s. v.):* CARM. de mus. 175 octo modis quique sua pulchra fingunt cantica; dum -es et acutas sequestrant particulas, que noscuntur gravitate necnon et acumine.

gravamen, -inis *n. script.* -vim(en): *p. 810,49.* **1** *vexatio, molestia, aggravatio, sarcina – Bedrückung, Bedrängnis, Bürde:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* CONC. Karol. A 50[D],52 p. 645,21 dum ... -bus pauperes adteruntur *eqs.* MIRAC. Godeh. 8 o mi Deus meus, quot sunt in terra convitia et -a tui plasmatis! OTTO FRISING. gest. p. 3,20 (epist. Frid. I. imp.) -a, quae a Romano populo passus erat *papa*, nobis conquestus est. CHART. Tirol. 563 p. 43,37 (epist. papae) multa dampna et -a. *al. suppressio – Unterdrückung:* CHRON. Mont. Ser. a. 1211 p. 181,6 nonnulli ... scientes eum *(Tidericum)* prepositum factum ... ab eorum *(fratrum)* -e nullatenus abstinere (*sim.* a. 1212 p. 182,35). **β** *de poena i. q. gravitas – Schwere:* EPIST. Wibald. 473 (epist. Frid. I. imp.) -n nostre severitatis senties *(sc. Adolfus de Dasle).* **γ** *de graviditate i. q. pondus – Beschwerung: v. p. 811,7.* **b** *publ., iur., canon.:* **α** *in univ.:* RAHEW. gest. 4,18 p. 257,18 Adrianus ... castellanorum suorum -n incusans *eqs.* ANNAL. Worm. a. 1241 p. 148,9 offensi sunt quidam cives ... et ... exiverunt ..., ut ... sua -a vindicarent. *al.* **β** *de servitiis, tributis sim. i. q. onus, munus – Belastung, Last:* DIPL. Karoli III. 77 p. 126,28 ut nullum -n sentiat populus ..., nisi ... telonaria et ripatica solvat. IOH. VEN. chron. p. 153,15 quo *(edicto)* ... inlesi et sine aliquo inposito -e degere debuissent *Venetici.* CHART. Heinr. Leon. 81 p. 119,31 inmunes sint *tres episcopatus* ab omni exactione et g<r>a-e et censu ducis. CHART. Mog. B 142 p. 143,17 noverint ... universi quedam bona ... ecclesiam sine -is inpulsione libere possedisse. CHART. Osn. II 219 liber est *villicus* ab omni -e, quod dicitur ansprake. CHART. Luneb. XV 24 ut, si qua dicte ecclesie intulimus *(sc. dux)* -a (-riamina *ed.*), facilius emendemus *eqs. persaepe. adde:* ANNAL. Mell. Mariaecell. a. 1136 (MGScript. IX p. 647,22) sine omni rerum exactione et personarum -e. **c** *medic. et natur.:* **α** *gravitudo, impeditio – (körperliche) Beschwerde, Behinderung:* ADREV. Bened. 28 p. 493,6 debiles ... -e gressuum, qui nunquam pedibus incesserant, facilitatem gradiendi ... recuperabant. URSO gloss. 22 p. 46,36 sic cerebri levis fumi infectione levigantis levigationem ... considerans naturale -n cerebri non sentit *patiens.* **β** *labor – Strapaze:* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 137,20 falco inter multos airones nunc istum, nunc illum percutiet ..., et talis sua transmutatio est alleviamen aironibus, falconi vero fatigatio et -n. **2** *damnum, detrimentum – Schaden, Nachteil:* **a** *in univ.:* SERMO de sacril. 12 qui dies aspicet ... et credet sibi per hos dies ... aut iovamen aut -n fieri posse *eqs.* TRAD. Ratisb. 994 p. 506,16 abbas ... providens inde *(sc. occisione servi)* maioris gewerre -n oriri posse *eqs.* DIPL. Frid. II. 316 p. 291,34 consuetudinem, quam iudices ... solebant accipere a venditoribus ... in -n tocius civitatis, ... amovemus. CHRON. reg. cont. IV a. 1228 p. 261,1 cuius *(sc. legati apostolici)* intentio erat imperatoris -n procurare. ALBERT. M. summ. creat. II 1,70,2 p. 576[a],21 non ligatur arbiter, quin possit arbitrari secundum utramque partem aequaliter, pro altera in -n reliquae. *v. et p. 809,10. adde:* CHART. Solod. I 378 (a. 1235/37) ipsum *(fratrem)* in ecclesia

[Konstanciak]

Zovingensi sepeliri permisimus *(sc. comes)* et in hoc -n et iniuriam ... intulisse recognovimus. **b** *calamitas – Unglück:* ARNOLD. LUB. chron. 7,12 p. 244,35 (vs.) morte viri pressa *(sc. regina)* nimioque -e torta prolis, sicque duo vita privantur in uno. **c** *laesio – Beeinträchtigung (usu alch.):* PS. ARIST. tract. p. 788,21 qui *(serpens)* tollens alas suas expandit albas et petit, ut perfecte sine -e abscindantur.

gravamentum, -i *n.* *laesio, gravamen – Beeinträchtigung, Schädigung:* ACTA imp. Winkelm. I 649 (a. 1237?) quod in detrimentum et gravamen ... civitatis ... quedam nitimini *(sc. receptores huius scripti)* facere -a, miramur *(sc. Bononia civitas) eqs.*

***gravana** *v.* *caravanna. **[gravarium** *v.* granarium.]

gravatarius *v.* grabatarius. **gravate** *v.* gravo.

gravatio, -onis *f.* **1** *gener. i. q. vexatio, gravamen, onus – Bedrückung, Bedrängnis, Last:* EPIST. Hildesh. 47 archiepiscopus ... defensionis debitum in iniuriam commutans -is iniustis de causis nobis *(sc. civibus)* molestus existit. 85 magna -is mei *(sc. litterarum scriptoris)* molestia detestabilis ad lacrimabilem me cogit querimoniam. **2** *medic. i. q. aggravatio, gravitudo, laesio – Beschwerde, Schwere, Beschwerung, Beeinträchtigung:* **a** *in univ.:* TRACT. de caus. mul. 73 si matrix forte frigida est, ... -o incadit, vultus stupit, ignem desiderat *(sc. infirma).* MAURUS urin. I p. 28,21 fumositas facit dolorem in capite ... et maxime post cibum, quia tunc ... grossae ventositatis maior fit -o et indigestio. THEOD. CERV. chirurg. 4,1 p. 180A quando ... est *dolor capitis* humoris vitio, et tunc adest -o. *al.* **b** *de angustia ('Beengung'):* AESCULAPIUS 20 p. 25,36 quam passionem *(sc. anhelitum)* sic deprehendis: ex difficili respiratione ... atque thoracis -e. **3** *mus.:* **a** *descensio (tonorum) – (melodischer) Abstieg (per compar.; cf. LexMusLat. II. p. 144,19sqq.):* AUREL. REOM. mus. 1,15 habet *homo* ... quandam cytharam in pectore ..., elevationes atque -es in venarum pulsuumque refluas mutationes. **b** *gravitas (tonorum) – Tiefe (der Tonlage):* SCHOL. enchir. 1,69 in sursum cantilena et in iusum vadit ..., donec ... -e conticescat. GUIDO AUGENS. mus. 81 voces eedem sunt, licet quibusdam spaciis inter se distantes -e et acutione a se invicem inveniantur diversitate.

***gravativus,** -a, -um. (gravare) *struct. c. gen.: l. 44.45. molestans, gravedinem provocans – zu Beschwerung führend, Schwere bewirkend (usu medic.):* TRACT. de aegr. cur. p. 130,32 si ... ex sola frigiditate fuerit dolor capitis, hec sunt signa: d o l o r capitis -us, facies pallida *eqs.* (p. 215,4). ALBERT. M. veget. 6,32 est *amomum* ... -um capitis et somniferum et inebriativum. THEOD. CERV. chirurg. 4,6 p. 182C ex contrarietate morbi ad naturam sequitur morbus -us, et fit tremor.

***gravator,** -oris *m.* *vexator – Bedrücker, Schädiger:* HARIULF. Arnulf. 2,31 p. 896,17 (vs.) monachus et miles tractavi res iuveniles ...; multum peccator mihimet peccando -r *eqs.* CHART. Gosl. II 209 p. 247,16 si que sentencie contra nos fuerint ... promulgate, petemus ... relaxari, quia in conservatore nostro magis debemus confidere quam ipsi debeant, qui nos inpetunt, in suo -e.

1. gravatus *v.* gravo. **2. gravatus** *v.* grabatus. *adde ad p. 755,20sqq.:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 62,8 et -vato oportet benedicere et psallere Deo *(v. notam ed.).*

gravattarius *v.* grabatarius. **grave** *v.* gravis.

gravedo (-vido), -inis *f.* *script. et form.:* grabid(o)*: p.810, 17.* *?nom. sg.:* grabede: *p.810,40.* -de: *p.810,40.*

1 *gener. i. q. pondus, onus, moles – Schwere, Gewicht, Last, Bürde:* **a** *corpor.:* **α** *in univ.:* OTTO FRISING. chron. 8,18 p. 417,26 cum possint *sancti* ... ad terram ... sine molestia -is *(sc. corporum)* redire. VITA Landel. Ettenh. 3,4 p. 110,6 tantam -em perpessi sunt, qui beatas reliquias portaverunt, ut *eqs.* CHART. Ioh. Ratisb. 15 p. 29,28 novi tegminis ... sustinere ... -em. *al.* *in imag.:* HEITO Wett. 9 ne his *(sc. monachis)* ... opus peculiare ... vertatur in plumbi -idinem. **β** *spectat ad gravi(di)tatem ('Leibesbürde'):* PAUL. BERNR. Herl. 14 postquam filii sui ... -em in utero deprehendit, ad torum coniugis ulterius ... non repedavit *Duoda.* **b** *incorpor.:* **α** *in univ.:* HEITO Wett. 4 ut totius corporalis molestiae -em oblitus ... aestu timoris vexaretur *frater.* RATPERT. cas. 33 p. 234,16 aetatis suae sepius causando -em tandem ... petitionis ab imperatore suscepit *abbas* promissionem. FROUM. epist. 77 perstrinctus -e mei peccati. **β** *auctoritas, severitas – Würde, Ernst:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,124 procedunt ... senę ... sorores *(i. disciplinae)* ingenui vultus, non absque -e gestus. **γ** *momentum, magnitudo – Wichtigkeit, Bedeutung:* HROTSV. gest. 1502 (1508) tantarum prohibente -e rerum ultra non tendo, finem sed provide pono. **2** *medic.:* **a** *aggravatio, gravitudo, torpor, hebetatio, languor – Beschwerung, Druck, Beschwerde, Trägheit, Mattigkeit:* **α** *spectat ad -em totius corporis (hinc inde de membris ['Gliederschwere']):* AESCULAPIUS 21 p. 32,24 fit *vomitus* ..., ut nihil intra stomachum teneant *(sc. infirmi),* cum -e corporis vel macie. 34 p. 52,38 ad currendum cum anhelitu gravantur *splenetici* et ... cum -e corporis. ANTIDOT. Glasg. p. 109,24 qui -bidinem tocius corporis paciuntur *eqs.* RUOTG. Brun. 43 p. 46,4 interrogatus ..., cuius m o r b i -e urgeretur, non morbum ... esse respondit (WALTH. SPIR. Christoph. II 6,231). *al.* **β** *spectat ad -em pectoris:* GLOSS. med. p. 66,13 pthiriasin patiuntur hii, qui capillos producunt per urinam et sentiunt -em, id est pondus pectinis *(sic).* ANTIDOT. Sangall. p. 87,21 unguentum ad pectoris -idinem et flecma solvenda. *al.* *in re veterinaria:* IORDAN. RUFF. equ. 6,31 p. 68,18 accidit ..., quod pectus equi aggravatur ..., quod dicitur vulgariter -o pectoris. **γ** *spectat ad -em capitis:* AESCULAPIUS 2 p. 3,11 cum torsione oculorum -em capitis patiuntur *scotomatici.* PAUL. AEGIN. cur. 33 cum -e (*3,5,1* βάρους) dolores. 51. ODO MAGD. herb. 1350 discutitur ... capitis ... -o olfactu *(sc. violae).* ANON. coit. 1,1,19 ne ... aut -o capitis aut fastidia ... metuentur futura. *al.* **b** *?coryza – ?Schnupfen:* RECEPT. Lauresh. 1,30 p. 116 antidotum egia ... -idinem relevat, faucium dolorem mitigat. ANTIDOT. Bamb. 25 antidotum ... facit ... ad fauces, ad -vidinem ..., ad suspirium *eqs. al.* **c** *fragilitas, defectio – Hinfälligkeit, Schwäche:* CONSTANT. METT. Adalb. 11 qui *(sc. lector)* nosti, quantae teneritudinis et -is fuerit *Adalbero,* qui scis eum ... debilem ac invalidum fuisse *eqs.* **3** *publ. et iur. i. q. vexatio, pressura, molestia – Bedrückung, Belastung:* LEG. Wisig. 2,1,29 nonnumquam -o (gravando, -de, -bede, grave *var. l.*) potestatis depravare solet iustitiam actionis. FORM. Dion. 2 p. 497,22 ut ... nullas -vidines a quolibet episcoporum ... abbas vel monachi ... sustineant (*item* 9 p. 502,19). CAPIT. episc. II p. 44,1 -es et indebitę exactiones ... accidere solent. CHART. Rhen. med. I 490 p. 546,35 quiete eant et redeant *(sc. fratres)* et a nemine quicquam -is sentiant. HELM. chron. 18 p. 37,11 illi *(principes)* pretendere ceperunt varias exactionum -es. *al.* *adde:* CAPIT. reg. Franc. 164,2 ut presbyteri ... honorem exhibeant episcopis suis absque -e (gravimine, gravamine *var. l.*). **4** *mus. i. q. gravitas – Tiefe:* ALFAN. premn. phys. 10,1 p. 86 discernit *auditus* ... eorum *(vocum et sonorum)* acumen et -em (*PG 40,657A* βαρύτητα), lenitatem et asperitatem *eqs.*

gravedus *v.* gravidus.

graveolentia (-vio-), -ae *f.* *odor acer, foetor – strenger Geruch, Gestank:* AESCULAPIUS 24 p. 40,11 aliquoties egerunt *cholici* modicum cum -iolentia (*cf. Gariopont. pass. 3,25 p. 62r [ed. Basil. 1531]* grave olens).

***graveria,** -ae *f.* *(francog. vet.* graviere; *v. DEAF G. p. 1343sq.)* *area, ripa glareosa, sabulosa – Kies-, Sandstreifen (am Ufer):* ACTA imp. Winkelm. I 14 p. 11,11 (a. 1208) ex quibus *(bonis)* hec propriis duximus exprimenda vocabulis: ... ortum ecclesie contiguum cum -a super littus Mose *eqs.*

gravesco (-vasco), -ere. **1** *gener.:* **a** *graviorem fieri, augescere – sich verschlimmern, verstärken:* RIMB. Anscar. 8 capit. p. 14 qualiter ... frater Autbertus infirmitate -ente ... defunctus sit. **b** *deficere, collabi – ermatten, zusammenbrechen:* ECBASIS capt. 589 mixtum *(sc. cibum)* capiat *unicornis,* languens ne forte -at *(v. notam ed.).* **2** *mus. i. q. (tono) cadere, sonorum gradibus descendere – (in der Tonhöhe) sinken, tiefer werden:* SCHOL. enchir. 1,22 quod *(sc. vitium)* fit, ubi, quod canitur, aut segni remissione -it (-ascit *var. l.*) aut non rite in sursum cogitur.

[Konstanciak]

[**graveta, gravetum** *v.* granatus.] **gravetudo** *v.* gravitudo.

***gravidatio,** -onis. *f.* (gravidare) *gravi(di)tas, praegnatio – Schwangerschaft:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,43 aliquando patiuntur mamille, ut una vel ambe contrahantur in -e . . .; aliquando patiuntur vulnera in -e: duriciem, dolorem *eqs.* ALBERT. M. summ. creat. II 1,77 p. 634b,24 quod . . . ante peccatum . . . sine concupiscentia fuisset conceptus et -o sine gravamine et puerperium sine dolore. miss. 2,9,3 p. 62b,1 'de Maria virgine', quod . . . fuit . . . in -e sine pondere et in partu sine dolore.

1. gravido, -avi, -atum, -are. *grav(ior)em reddere, aggravare – schwer(er) machen, beschweren:* **1** *in univ.:* VITA Bard. 4 p. 324,40 illum *(spiritum sanctum)* amavit . . .; et quia carne -tus, quo spiritu eum secutus est, corpusculo non potuit ascendere *eqs.* 10 p. 327,15 hic carne in terra -tus. BERNH. PROV. comm. 8,2 p. 300,2 humores, qui ab amore illicito . . . levigantur, aqua ferruginea bibita -antur inferius, et sic amor inervatur (*leg.* enervatur). URSO gloss. 78 p. 115,4 effectum levigandi quam terra -andi prosequitur *aer* debilius. **2** *onerare – beladen:* ABBO SANGERM. bell. 1,376 corripiunt *hostes* . . . kimbas satis altas frondivagis . . . silvis -are flagrantes. **3** *gravidam reddere, (im)praegnare – schwanger machen, schwängern:* **a** *gener.:* WALAHFR. carm. 25a,3,1 virgo concoeptu -atur almo *(item de Maria:* EUGEN. VULG. calend. 74 Gabriel regis pronunciat ortum, divino gestu sacram -ari [-are *M*] Mariam. EKKEH. IV. bened. I 1,120 numine de cęlis -bere, virgo fidelis. *al.).* MIRAC. Conr. Const. 13 mulier . . . per quendam clericum -ta . . . dolore . . . est praeoccupata. BURCH. Iud. 50 spiritus aut verus divini numinis, inquit *Cyborea*, aut alvus false me -ta docet. *al.* **b** *medic.:* MAURUS (?) anat. II p. 34,3 quanto . . . magis -antur *feminae*, tanto pro extensione earum pudenda maiorantur.

2. gravido *v.* gravedo.

gravidus (-vedus, -itus), -a, -um. *struct. c. praep.* de: *l.67.* **1** *spectat ad gravitatem:* **a** *oneratus, gravatus – belastet, beschwert:* **α** *gener.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,12 vir quidam . . . non pera -us baculo regit exule gressus. FUND. Consecr. Petri p. 168,20 valde perterriti et mente -a (gravi *var. l.*) obstupuerunt *principes.* *in imag.:* YSENGRIMUS 4,285 huic *(capiti pingui)* -i paribus capitones Sithiu nutant. **β** *medic. i. q. aggravatus – mit Beschwerden behaftet (usu subst.):* AMARC. serm. 2,656 cunctos datur *(i. dicitur)* hinc *(sc. ab ampulla sanguinis Christi)* sensisse supernam virtutem: -us membris, paraliticus, eger *eqs.* **b** *gravis – schwer, belastend:* **α** *in univ.:* WALAHFR. Wett. 907 diem frater consumpserat illam . . . exponendo metum -a de carne recessus. HROTSV. gest. 467 rex . . . -o Hlotharius infectus morbo mundo discessit ab isto. *in imag.:* LEG. Wisig. 9,2,9 p. 376,6 egritudinis . . . -a (grave *var. l.*) . . . moles. WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 79 dum -um tanti . . . adirem ponderis obsequium *eqs.* **β** *de somno ('tief'):* HROTSV. Gong. 232 dux . . . velut e somno evigilans -o *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,202 Phytagorę . . . -um retegebat Agrimnia somnum *(v. notam ed.).* **c** *impensus, grandis – schwerwiegend, bedeutend:* RADBERT. Arsen. 2,14 p. 81,14 qui *(missi apostolici)* detulerunt epistolas ex omni auctoritate divina valde -as. **d** *serius, decorus – ernst, würdevoll:* RADBERT. carm. ad Karol. 9 (CC Cont. Med. XVI. 1969. p. 2) ad solium pro maiestate verendum incessu properes *(sc. Sophia virgo)* -o vultuque modesto. HROTSV. Gong. 390 quam *(coniugem)* . . . affatur . . . talia dictando ore satis -o: '*eqs.*' **2** *spectat ad fecunditatem:* **a** *strictius i. q. praegnans – schwanger (usu subst.: l.68):* LEX Alam. 70 si qua mulier -a (-ta, gravata, grinita, prignata *var. l.*) fuerit et . . . infans natus mortuus fuerit *eqs.* HIST. Daret. p. 200,14 quae *(virgo)* . . . apparuit . . . -a. MEMOR. Mediol. a. 1195 (MGScript. XVIII p. 400,34) Constantia . . . hospitata fuit in monasterio de Meda et tunc erat -eda de Fedricho. CARM. Bur. 126,2,3 res mea tandem patuit, nam venter intumuit, partus instat -e. *al.* *per compar.:* WOLFHARD. Waldb. 2,6a p. 222,16 Liubilam . . . -o quasi parturienti pectore accersivit *peregrinus.* ALBERT. M. animal. 1, 507 quando . . . pars cruris, quae . . . vocatur sura, est plena et quasi -a, sordidum significat hominem. **b** *latius:* **α** *uber, abundans – fruchtbar, üppig:* HROTSV. Gong. 44 hinc *(sc. ab uberibus matris)* pulsus -o ferbuit ingenio. WALTH. SPIR. Christoph. II prol. 18 quę *(farrago libelli)* vix ter duplicem retulit -issima frugem. **β** *(in se) condens, ferens – (in sich) bergend, tragend:* BENZO ad Heinr. IV. 1,9 p. 124,20 portatur ante eum *(imperatorem)* sancta crux -a ligni Dominici. **3** *spectat ad copiam i. q. plenus – voll (von), reich (an):* **a** *corpor.:* SEDUL. SCOT. carm. II 33,5 September vobis -os parat . . . corimbos. YSENGRIMUS 1,1008 -um cetis . . . rete novem. *ibid. al.* **b** *incorpor.:* OTTO FRISING. chron. 8 prol. p. 392,20 dum mistico sensu et deifica sapientia sint -i *(sc. libri Machabaeorum) eqs. al.*

gravio *v.* grafio. **graviolentia** *v.* graveolentia.

gravis, -e. *script.:* ga-: *l.51.* gla-: *p.816,30.* grev(is): *p. 816,49.* grab(is): *l.71sq.* LEG. Wisig. 6,5,1 p. 195,16 *(var. l.). form.: acc. fem.* -va: *l.35.* *abl.* -e: *p.815,25.* *pendet inf.: p.813,46.* *metr.* grā-: *l.22.p.813,66.* *in figura etym.: l.28.*

I *adi.:* **A** *ponderosus – schwer:* **1** *proprie (fere de mole ponderabili; de sanguine: l.67):* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* WANDALB. creat. mund. 266 corporis . . . terreni -is atque vergens p o n d e r e moles (CARUS Clem. 210 quisnam tellurem sustentat p. -em?). FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 193,6 quoniam mutant *falcones* pennas et sentiunt se ex hoc -es, non possunt multum recedere a falconario *(cf. p.813,48). al.* *in imag.:* WIDUK. gest. 2,37 ut plures . . . deposito habitu . . . -e onus sacerdotum devitarent. THIETM. chron. 6,18 p. 294,27 statuit *rex* . . . -em peccatorum . . . sarcinam relevari. CARM. de Frid. I. imp. 1392 -iore iugo miserorum colla gravavit. **β** *spectat ad soliditatem materiei:* WALTHARIUS 539 -em rursus parmam collegit *Waltharius* et hastam. GESTA Bereng. 1,68 rura colunt alii *(sc. iuvenes)*, sulcant -ia (gloss.: diu inarata) arva iuvenci. **γ** *spectat ad gravitatem i. q. gravidus, fetus – schwanger:* LEX Sal. Merov. 41,19 si quis feminam -em occiderit, solidos DC culpabilis iudicetur. LEX Sal. Pipp. 31,2 (rec. D) si quis ⌊femina -e⌋ (femina grava *D9;* 30,2 [rec. E] feminam gravidam; *cf.* LEX Sal. Merov. 24,5 femina gravida) debatterit et ipsa exinde mortua fuerit *eqs.* **δ** *spectat ad aequilibrium amissum fort. i. q. propensus, cernuus – viell.: das Übergewicht habend:* BRUNO MAGD. bell. 81 parumper se inclinans ab equo -is cecidit *Liuppoldus.* **b** *publ. de pondere monetarum (de re v. Hoops, RGA 2XX. p. 343sqq. s. v. 'Münzfuß'):* **α** *in univ.:* TRAD. Werd. 108 p. 10,28 (a. 1066/81) tria talenta denariorum . . . concessi *(sc. abbas)*, unum . . . -ioris monetae . . . persolvendum, duo . . . l e v i o r i s . . . monetae (CHRON. Lippold. p. 557,45 [chart.] decem talenta redituum, media . . . pars l. monete alteraque -ioris). DIPL. Conr. III. 44 p. 74,24 quę *(aestimatio)* est XII nummorum -is monetę. CHART. Eichsf. 296 quinquaginta marcas -ium denariorum. CONST. imp. II 339 donamus *(sc. Conradus in regem electus)* . . . libertatem . . . -em monetam cudendi. REGISTR. abb. Werd. 9,7 p. 302,1 summa denariorum duo talenta duobus solidis minus et I mr. g<r>avem (gavem *cod.*). *saepe.* *alleg.:* HERM. IUD. conv. 21 p. 123,12 in septem -is monete denariis recte septiformis spiritus dona intelliguntur. **β** *ellipt. (usu subst.):* REGISTR. Mog. p. 46,1 exposita in Gandera: officium totum pro CC et LX marcis argenti; . . . in Houegesmar omnia pro DCCC marcis -ium domino Padeburnensi; item XXV marcarum redditus domino E. . . . pro centum et LXX marcis -ium. **c** *natur.:* **α** *in univ.:* ALFAN. premn. phys. 2,67 p. 39 dicere . . . a se ipsis moveri elementa, haec quidem levia natura, haec vero -ia (*PG 40,565C* βαρέα), falsum est. ALBERT. M. animal. 7,40 quae . . . inter istas aves -ior est, est illa, quae moratur iuxta flumina et lacus: -em . . . carnem habet omnis avis aquatica. *al.* veget. 4,22 'materia lapidis terrea . . . descendit sub aqua', quia terra simpliciter est -is. *al. v. et p.816,1.* **β** *densus, spissus – dicht, zäh(flüssig):* ALBERT. M. animal. 1,579 dexter ventriculus respicit epar, unde mittitur ei sanguis grossus et -is. **d** *philos. de contaminatione c. materia:* ALFAN. premn. phys. 2,89 p. 45 dicunt *Manichaei* puras animas tendere ad lucem, . . . ⌊-es . . . a materia⌋ (*PG 40,577B* μεμολυσμένας ὑπὸ τῆς ὕλης) tendere in elementa. **e** *techn.:* COMPOS. Luc. B 33sq. metallus -bior masculinum . . ., plus quam *(sc. femininus metallus)* -bior invenitur *(v. notam*

[Konstanciak]

ed. p. 94). MAPPAE CLAVIC. 21capit. aurum -ius facere. COMPOS. Matr. 11capit. auri pondus -is (*leg.* -ius) facere. **2** *translate:* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* WALAHFR. hort. 87 attactu ... -es leni dispergit *ruta* odores. 257 pistillo lilia praestat commacerare -i sucosque haurire Falerno. RUD. FULD. mirac. 5 p. 334, 2 erat ... caelum -e nubibus obscurissimis. THANGM. Bernw. prol. p. 758,7 cum ... ingererem -e peccatum esse bona opera çelare *eqs.* VITA Heinr. IV. 3 p. 15,7 iniuria -issima rex commotus exercitum contra gentem illam duxit. FUND. Consecr. Petri p. 232,17 maxillarum regiones irrigabant *(sc. qui aderant)* rivulis lacrimarum capita -ia manibus tenentes. *al. (nonnulla exempla infra allata etiam huc spectare possunt, e. g. l. 8. p. 814,26. 815,23sqq. et al.).* **β** *publ. et canon.:* LEX Baiuv. 1,7 nulla sit culpa tam -is, ut vita non concedatur *eqs.* CONC. Karol. A 37,47 quibus *(fidelibus)* pro -bus criminibus inhibitum est *(sc. eucharistiam percipere). al.* THIETM. chron. 4,72 lector, audisti de contemptu sanctorum -em p o e n a m (VITA Heinr. IV. 8 p. 28,8. *al.*). *al.* **b** *onerosus, molestus, importunus, durus – schwer zu ertragen(d), (be)drückend, lästig, belästigend, beschwerlich:* **α** *spectat ad homines:* POETA SAXO 3,408 cum foret *Constantinus* inmensa morum -is improbitate a Grecis regni deiectus culmine. CHART. Wirt. I 279 p. 355,5 (dipl. Heinr. V.) qui *(advocatus),* si postmodum -is et inutilis fratribus fuerit *eqs.* HELM. chron. 17 p. 36,15 quo *(tempore)* dux Bernardus ... Saxoniae ecclesiis esset -is et infestus *eqs.* CHART. Turic. 1321 frater ... Otto ... in suis sermonibus ... adeo -is est et iniuriosus ..., quod *eqs. inimicus, infensus – feindselig, bedrohlich:* CONST. imp. II 204 p. 275,8 (a. 1236) adversus ... Iudeos ... oborta generaliter -is opinio vicini populi minabatur. **β** *spectat ad res:* WALAHFR. carm. 21,26,4 finire ... -em senectam. THEGAN. Ludow. 49 indulgentiam praestitit ...; et hoc non sit ei et honerosum vel -e *eqs.* ERINH. Heimer. 507 est michi *(sc. famulo)* vestitus -is atque penuria victus. CARM. de Frid. I. imp. 1011 fortunam ... -em populus toleravit uterque. OLIV. hist. Dam. 10 p. 177,3 archiepiscopus Remensis et episcopus Lemovicensis propter -es annos remanserunt in Accon. RUOTG. Brun. 20 p. 21,13 -e hoc *(sc. quosdam infidos fuisse)* perpessu fuit. DIPL. Otton. I. 438 p. 592,2 (spur.) quia fratribus ... -e nimis esset ... presentiam regis semper adire. *al. v. et p.817,66. repudiosus, falsus – anstößig, falsch:* EPIST. pont. Rom. sel. I 7 p. 66,12 in Graeco non dicunt sicut nos, sed dicunt: 'qui ex Patre procedit' et vident istum sermonem -em, quem nos dicimus in Latino. **c** *brutus, segnis – schwerfällig, träge, müde (usu subst.: l. 47):* WALAHFR. carm. 76,79 maeror, luctus, angustia, terror me fecere -em versu depromere Musam. EKKEH. IV. bened. I 31,30 detinet in stadio celerem piger (-is *a. corr.*) impediendo. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 112,26 que *(aves)* sunt -is et mali volatus. *maestus – schwermütig:* ALBERT. M. animal. 1,129 melancolicos ... tristes et -es dicimus et terribiles ymagines patientes *eqs.* **d** *de aetate i. q. senex, grandaevus – alt, bejahrt, (hoch)betagt (usu subst. in lusu verborum: l. 57):* WALAHFR. carm. 25a,6,1 Anna *(sc. prophetissa)* iam natu -ior *(spectat ad Vulg. Luc. 2,36sqq.; v. notam ed.).* POETA SAXO 5,552 talibus a studiis non regni maxima cura, non aetas -ior tum revocavit eum. WIDUK. gest. 1,16 ipse *(Oddo)* ... quasi iam -ior (gratu *C2*) recusabat imperii onus. OTLOH. prov. G 28 -is aetate -ia etiam debet proferre. *al.* senio -is *i. q. decrepitus – altersschwach:* OTTO FRISING. gest. 2,9 cardinales ... Burchardum *(sc. episcopum)* ... senio -em ... submoverunt. **e** *difficilis – schwierig (de genere enarmonio: l. 63):* ANON. mus. Bernhard II 79 enarmonium *(sc. genus)* magis coaptatum *(sc. est)* reliquorumque -issimum. EUPOLEMIUS 2,206 cui *(Gothoniel)* prolatu -e nomen barbara lingua dedit. **f** *lamentabilis, lugubris – beklagenswert, traurig:* CARM. de Nyn. 25 hominum cuneos -i de morte vocatos duxit ad astriferi rutilantia sidera celi. AGIUS epic. Hath. 282 Danielem, cui tanta arcana Deus patefecit ..., nunc -is urna tegit.

B *magnus, fortis, vehemens, acer – groß, stark, heftig, streng:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 4 p. 16,12 -i ingruente paganorum impetu *eqs.* (*sim.* VITA Sev. Col. 5 p. 57F -issima inundatio gentis incredulae). WALAHFR. Wett. 665 -bus plangoribus. carm. 76,4 post hiemes iam saepe -es. RIMB. Anscar. 7 p. 29,18 cum -i ... difficultate hanc suscipientes peregrinationem pervenerunt *servi Dei* Coloniam. 18 p. 39,29 quod ... -issimam Domini nostri ... senserint ultionem *(sc. qui pontificem spoliare praesumpserant).* WIDUK. gest. 2,37 -is ... persecutio monachis oritur. THIETM. chron. 4,71 in tormentis -bus. *al. de pretio ('hoch'):* DIPL. Ludow. Inf. 8 p. 106,37 nonnulli ex ... censariis ... censum ... -iorem ad partes episcopii persolvere compellebantur (*item* 28 p. 141,11). THIETM. chron. 4,73 p. 216,10 quem *(virum)* precium -e ... redimerat. **b** *de bello i. q. atrox – grausam, schrecklich:* POETA SAXO 2,95 qui *(viri)* tam -e b e l l u m ... contra Francos gessere (WIDUK. gest. 1,9 p. 16,15. OTTO FRISING. gest. 1,6 capit. p. 5 bello -i. 1,30 p. 47,29 -issimum b. *al.*). *al.* **c** *de vi, virtute i. q. efficax, validus – wirksam:* WALAHFR. hort. 77 praefulget *salvia* ... dulcis odore, -is virtute atque utilis haustu. carm. 6,21 -is cape pocula myrrae, quae sit saeva licet, pluribus auxilio est. **2** *milit. de copiis, viribus sim.:* WIDUK. gest. 1,9 p. 12,23 cum -i e x e r c i t u appropians ... invenit *Thiadricus* cum valida quoque manu generum suum se expectantem (HELM. chron. 50 p. 99,27. *al.*). 1,38 p. 56,3 cum -i hostilique m a n u (ANNAL. Sangall. IV a. 1022 imperator in -i m. Apuliam ingressus *eqs. al.*). VITA Wern. Merseb. 2 p. 247,17 Saxones -i m u l t i t u d i n e collecta ... hostilem manum perturbant (CHRON. reg. cont. I a. 1187 p. 137,8. *al.*). *al.* **3** *medic. de dolore, infirmitate, morbo sim.:* AESCULAPIUS 1 p. 2,10 cum ... vertigine capitis et dolore -i. WALAHFR. carm. 30,21 tussim ... -em ... perpetiens *(sc. Heribaldus) eqs.* HRABAN. epist. 28 p. 444,4 -i egritudine pressus ... in lectulo accumbo. RIMB. Anscar. 40 p. 74,24 -i coepit *(sc. episcopus)* corporis m o r b o laborare (WIDUK. gest. 1,25 p. 37,18. *al.*). p. 75,7 i n f i r m i t a s novissima, -is nimium *eqs.* (DIPL. Karoli III. 89 p. 146,15 -i infirmitate). RUOTG. Brun. 37 p. 38,21 in -i pestilentia. 43 p. 45,25 -i corporis m o l e s t i a detentus (THANGM. Bernw. 19. *al.*). *saepe. in imag.:* WIDUK. gest. 1,11 p. 19,10 de promissa pace ac nostro -i vulnere nichil suspicantur adversi.

C *serius, severus, constans – ernst, würdevoll, gesetzt:* **1** *de hominibus (interdum fere i. q. magni momenti, auctoritate pollens – etwa: bedeutend, gewichtig, e. g. l. 44. 45. 48; usu subst.: l. 50. 54):* CAPIT. reg. Franc. 22,40 ut virgines Deo sacratae a -bus personis diligenti custodia serventur (*sim.* 28, 40). AGNELL. lib. pont. 138 p. 315 l. 105 omnes ... senatores -iores (-iorum *cod.*) interempti ... sunt. RUOTG. Brun. 41 p. 44,16 hic eidem *(imperatori)* -issimus auctor ad constituendam ... rem publicam ... fuit. CHART. archiep. Magd. 247 p. 311,8 favore et consilio -ium et religiosorum virorum. CONST. imp. III 139,15 si ... occisione persone solennis et -is ... pacis ordinacio fuerit violata *eqs. al. usu subst.:* AGNELL. lib. pont. 137 p. 313 l. 33 fit ingens clamor -iorum (-vorum *cod.*) deleta iuventa, et multi ad limina plectebant capita sua. HONOR. III. registr. 297 p. 222,32 quod si reperirent *(sc. archiepiscopus et coniudices eius)* abbatissam infamatam esse a p u d b o n o s et -es de dilapidatione *eqs.* (CHART. Aquens. 146 l. 18 [epist. papae]). **2** *de rebus (de motu: l. 60; de oppido personato: l. 61):* **a** *in bonam partem:* **α** *in univ.:* WALAHFR. hort. 319 canimus, quae certa -i ratione tenemus. CAND. FULD. Eigil. II prol. 5 litterulis mandare ... mores ... -es animumque virilem ...non piguit. WIDUK. gest. 2,36 p. 97,8 venter *(sc. regis)* commodus; incessus quondam citus, modo -ior. WALTH. SPIR. Christoph II prol. 30 tu ..., -is censu tali, Sekkinga ..., dic *eqs. al. usu mus. (cf. LexMusLat. II. p. 153sq.):* SCHOL. enchir. 1,422 utrum sit levibus -busve neumis composita *(sc. melos).* HERM. AUGIENS. mus. p. 65,28 si ... hypodorium *(sc. modum)* suavem, ... dorium -em vel nobilem ... nominavero *eqs. fort. huc spectat:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,185 edidit ... -es durasque Diatona voces; quę sequitur, suavem generavit Enarmia cantum. **β** *impensus, multus – schwerwiegend, wichtig:* DIPL. Loth. I. 81 p. 203,2 querimoniae ..., quae absque -i iniquoque dispendio nequeant diffiniri *eqs.* LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 262,25 rex ... -i nuncio accepto, comperto etiam, quod ... principes ... defectionem

[Konstanciak]

meditarentur *eqs.* DIPL. Conr. III. 229 p. 405,38 non absque -is consilii ratione. OTTO FRISING. gest. 1,32 p. 51,10 qui ... de militum ordine sunt, nulla occasione nisi -issima domi remanere audebunt. *al.* **b** *in malam partem:* **α** *asper, destrictus – harsch, streng:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 285,24 omnem populum dictu -issimo corripuit Octavianus *(ex Isid. orig. 9,3,17).* CHART. archiep. Magd. 247 p. 311,25 a decessore meo *(sc. archiepiscopi)* decreta ... confirmavi sub -i anathematis sententia. **β** *malus, pravus, improbus – schlimm, arg:* GODESC. SAXO theol. 21 p. 289,19 facinus -e. RUOTG. Brun. 38 p. 41,1 conspiratio ... -issima facta est. FROUM. carm. 36,2 nos -bus vitiis per Christi solvite *(sc. sancti)* nomen. *al.*

D βαρύς, *profundus – tief:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* THIETM. chron. 7,31 p. 436,21 singultu -i. OTTO FRISING. gest. 2,2 p. 104,3 -is et diutina inter maximos imperii viros ... simultas. *al.* *adde de iustitia ('tiefempfunden'):* CHART. Rhen. med. III 83 p. 83,30 (epist. papae a. 1218) ut conscientie ... sue consulens *(sc. archiepiscopus)* ... castrum restituat ..., ita quod ex iusticia -i sibi facere videatur. *in imag. (proverb.: l.20):* THIETM. chron. 3,14 quanto alcior gradus, tanto -ior fit c a s u s (CONSUET. Bamb. p. 295,8). OTTO FRISING. chron. 8 prol. p. 392,1 molestissimus penarum turbo aeternaque nox -ior apparebit, quatenus *eqs.* **b** *de somno sim. (per compar.: l. 25):* ARBEO Corb. 4 p. 192,17 coepit ... vir Dei ... monitione a sua nequitia eum *(furem)* quasi a somno -e (-i *p. corr. m. al. 1.2)* suscitare. WALAHFR. Wett. 796 ut nemo -i torpore subactus neglegat ... Domino persolvere laudes. WIDUK. gest. 1,11 p. 19,17 prima vigilia noctis ..., qua solet sopor -ior occupare mortales *eqs.* **c** *de affectibus, sensibus, animo sim.:* WILLIB. Bonif. 5 p. 18,16 -i ... mentis arreptus est m e r o r e et ... oppressus animi mestitia (THIETM. chron. 7,44. CARM. Bur. 105,5,2. *al.*). THIETM. chron. 5,35 audita senioris sui fuga Bucco comes -i dolore concutitur. *al.* *in imag.:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 321,23 per quod *(sc. iustum iudicium Dei)* talem iure stimulum patior et insuper ... -iorem pati mereor. **2** *mus. (de altitudine toni vel soni eorumque notis; de variis usibus cf. LexMusLat. II. p. 144sqq.):* **a** *in univ.:* REMIG. ALTISS. mus. 494,15 'qui ... tonus ex duobus sonis' ... 'continetur', id est, ut -ior unus, acutior alter sit. AUREL. REOM. mus. 6,4 ne ... acutus *(sc. sonus)* plus, quam decet, elevatus minus -i conveniat. SCHOL. enchir. 1,337 primum *(sc. tetrachordum)*, quod est humilius, -e tetracordum nuncupantes *eqs.* ALFAN. premn. phys. 2,36 p. 32 si ... acutus sonus et -is (*PG 40,553A* βαρύς) deinceps permutentur *eqs.* ANON. IV mus. 4,2 p. 71,10 organum ... potest terminari ... per diapason ... dicendo cc acuta *(sc. signa)* contra CC -ia vel potest terminari in G -i per diapente dicendo cG. *al.* **b** *per enallagen de chorda, fistula sim.:* REMIG. ALTISS. mus. 495,8 'proslambanomenos': haec chorda -issima est omnium extra alias posita. THEOPH. sched. 3,80 p. 142,16 qualiter metiri debeant fistulae -es et acutae et superacutae. 3,86 p. 158,16. *al.* **c** *de modo:* GUIDO ARET. microl. 12 ut quisque modus partiretur in duos, id est acutum et -em ..., et ... -is ... plaga vocaretur. **d** *usu communi de rumore, voce sim.:* ALBERT. M. animal. 1,254 qui *(sc. homines)* ... a -i voce incipientes in acutam desinunt, mollis sunt affectus. 19,43 quaedam *(animalia)* sunt ⌞-is vocis⌟ (*p. 786b,7* βαρύφωνα), quaedam autem acutae et quaedam mediae. *ibid. al.* *fuscus, raucus – dumpf:* POETA SAXO 4,41 tellus exterrita motu contremuit sonitusque -es nimis ... ediderat.

II *subst.:* **A** *masc. de accentu i. q.* βαρεῖα – *'Gravis':* **1** *spectat ad syllabas:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 475,10sqq. cum dicitur 'Deus dominus optimus', id est inclitus, primas syllabas tenet acutus, ceteras -is; ... cum dicitur 'carus, clarus, peritus', penultimas tenet circumflexus, ceteras -is. **2** *spectat ad partes sententiae:* EPIST. var. II 15 p. 321,23sqq. tres aptantur accentus: ... usque ad medium totius sententię sensum -is; in medio ... sensu acutus ...; ita ut nec ante acutum sit circumflexus, nec post acutum sit ullo modo -is. **B** *neutr.:* **1** *ponderosum, onerosum – Schweres, das Schwere:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* ALFAN. premn. phys. 8,11 p. 83 sensibile ... proprium est tactus: calidum et frigidum, molle et durum, viscosum et liquidum, -e (*PG 40,652B* βαρύ) et leve. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 198,1 cum -is sit *(sc. falco)* et -ia naturaliter tendant deorsum. ALBERT. M. cael. 4tit. in quo *(libro)* agitur de -i et levi. 4,2capit. de distinctione simpliciter levis et -is a levi et -i secundum *eqs.* animal. 20,47 p. 1297,8 quod in o m n i m i x t o grossiora et -iora inferius sunt (animal. quaest. 16,7 p. 278, 47 in o. m. dominantur -ia. *al.*). *al. v. et p. 817,43.* **β** *de (navis) vectura ('Schwergut'; de re v. W. Vogel, Gesch. d. dt. Seeschiffahrt. I. 1915. p. 197):* CHART. Livon. A 413,5 (a. 1269) navis honerata -bus, utpote carnibus, farina, siligine vel brasio, theloneabit dimidiam marcam kunen. **b** *translate:* LULL. epist. 125 p. 263,12 -ia *(sc. transmissionem librorum)* forte postulo, sed nihil -e verae caritati iniungo. **2** *quod serium, magni momenti est – Ernsthaftes, Wichtiges:* WIDUK. gest. 3,35 diutius ibi *(sc. in loco pugnae)* non morari visum ad -iora tendentibus. *v. p. 813,57.* **3** *gravitas – tiefer Klang:* ALBERT. M. summ. creat. II 1,25,3capit. utrum acutum et -e sint differentiae vocis.

adv. **graviter** *vel* ***grave.** **1** βαρέως, *fortiter, vehementer, valde – schwer, stark, heftig, sehr:* **a** *in univ.:* LEX Alam. 40 cognoscat *(sc. parricida)* se ... in Deum -r deliquisse. HRABAN. carm. 9,6 qui -r peccans ... in orbe dego. CAND. FULD. Eigil. II 10,32 erupit in vocem -r pars ardua fratrum. THIETM. chron. 7,33 p. 438,20 memet ... -r accuso. ALFAN. premn. phys. 1,70 p. 18 principis officium est ..., quibus principatur uti et non ad fatigationem vel laesionem ea ... cogere nec -r (*PG 40,525C* φορτικῶς) et intolerabiliter onerare (*sim.* DIPL. Conr. II. 286 [spur.] -ius iusto serviciorum exactionibus gravari). RAHEW. Theoph. 335 offendisse -e scio me matrem. *al.* *in re milit.:* ERCHEMB. CAS. hist. 60 Capuam ex utraque parte -r (gl-r *cod.*) affligebant (*sc. milites; sim.* REGINO chron. a. 517 p. 25,18 Francorum acies -r attritae sunt). VITA Heinr. IV. 3 p. 15,16 viribus ... in priori bello -issime contusis *eqs. al.* **b** *de infirmitate sim.:* HUGEB. Willib. 1 p. 88,18 illum triennium *(i. triennem)* -e corporis opprimebat egritudo. VITA Rimb. 23 p. 98,31 cum ... per omnes horas infirmitas -r cresceret *eqs.* THIETM. chron. 3,25 inperator ... -r infirmatus, ut extrema persensit adesse *eqs.* EPIST. Hildesh. 132 superveniens V. de P. armata manu quibusdam suorum occisis, quibusdam -r vulneratis *eqs. al. v. et vol. III. p. 205,40.* **c** *de poena:* ALDH. virg. II 1873 nolentes ... sectari scita tyranni ... dura necis -r tormenta luebant *sancti.* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,96 rex ... ymnologum Domini ... -r cesum per verbera ferri ... inuri precipit. THIETM. chron. 8,2 quicumque ... carnem manducasse invenitur, ... -r punitur. **d** *de motu:* WALTHARIUS 771 mox ferratam cornum *(sic; cf. app. crit.)* -r iacit. *aspere – hart:* EINH. Karol. 32 p. 36,23 eum ... tam -r ad terram e l i s i t equus, ut *eqs.* (POETA SAXO 5,624). *hebeti modo – schwerfällig:* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 28,18 quia fatigati sunt *falcones* ..., -r insident super loyrum. **e** *iunctura* greve aut leve *i. q. accurate aut summatim – genau oder oberflächlich (de forma v. Stotz, Handb. 3,VII § 4.6):* SERMO de sacril. 6 qui sortiligia <observat> et qui manum hominis greve aut leve ... aspicet, iste sacrilicus est. **2** *profunde, funditus, penitus – tief, tiefgreifend, -reichend (in imag.: l.62):* **a** *gener.:* RUD. FULD. Leob. 11 p. 126,39 cum eam -r soporari conspicerent *puellae eqs.* THIETM. chron. 4,41 -r commota *(sc. abbatissa)* ... lacrimis queritur obortis *eqs.* 4,73 p. 216,14 -r ingemui. 8,6 cesar -r suspirat. OTTO FRISING. chron. 1,2 p. 38,23 quidam minus -r intelligentes ... malignos spiritus ... mulieribus mixtos putant. gest. 1 p. 13,1 cum ... imperium -issime scissum fuisset. *in imag.:* ANNAL. Xant. a. 866 cuius rei *(sc. matrimonii inliciti)* consensu ... duo archiepiscopi -r cecederunt. **b** *mus. ('tieftönend'):* AUREL. REOM. mus. 19,14 nona *(sc. syllaba)* acuetur ...; decima et undecima ... -r pronunciabuntur. **3** *moleste, aegre, pigre – verdrossen, verärgert, mühsam:* **a** *in univ.:* CHRON. Thietm. 5,28 quamvis -r, tamen sapienter audita sustulit *rex* incommoda. OTTO FRISING. gest. 1,60 p. 85,23 quod ... factum tam -r ... cardinalium senatus accepit, ut *eqs.* EPIST. Hildesh. 140 quod frater sollicitudini vestrę *(sc. episcopi)* falsa suggessit ..., -r et in merito animadverto *(sc. abbas). al.* **b** *inique, indigne – ungnädig, unwillig:* THEGAN. Ludow. 54 p. 246,21 legationem eorum *(misso-*

rum) -e ac dure suscepit *Hlutharius* et minas eis promisit. **c** *locut.* -r *vel* -e ferre *sim. i. q. aegre ferre – schwer tragen (an), kaum ertragen:* EIGIL Sturm. 17 p. 152,8 omnes pariter -r hoc *(sc. Sturmi ablatum esse a Lullo)* ferebant. THIETM. chron. 6,55 Bolizlavus . . . delusum se *(sc. esse)* -r portat. 6,90. *al.* DIPL. Otton. III. 352 p. 782,1 predicta . . . matrona -r gerens huius rei pactum iniquo iure compositum *eqs.* DIPL. Constantiae 40 p. 126,23 quod, si verum est, admodum nobis displicet, et -e ferimus. *al. adde:* HROTSV. gest. 440 dilectae matris mortem -r patientem *(sc. filium) eqs.* **4** *seriose, severe, austere – ernst(haft), gesetzt, streng:* **a** *in neutram partem:* HUGEB. Wynneb. 5 qui . . . veritatem loqui pavescit, -e multatur culpae sententiae. RIMB. Anscar. 2 p. 21,10 post hanc . . . visionem statim se coepit -ius agere et puerilia consortia vitare. **b** *in malam partem:* **α** *acerbe – auf kränkende Weise:* ALDH. virg. II 720 ne -r, iuvenis, devotas sperne puellas. **β** *amare – bitter(lich):* EPIST. Hildesh. 139 frater . . . tui *(sc. abbatis)* monasterii . . . cum lacrimis ad nos *(sc. episcopum)* veniens -r de tua conquestus est disciplina. **5** *fataliter, ineluctabiliter – unausweichlich, unvermeidlich:* HROTSV. gest. 262 cum solus praepauco milite saeptus esset *Otto* . . . ratus . . . se mox -r moriturum.

gravitas, -atis *f.* *script.* grabi-: *l.60.* *c. gen. inhaerentiae: l.30.* *confunditur c.* gratuitas: *p.818,67.*

I *gravitudo, pensio, pondus, onus – Schwere, Gewicht, Last:* **A** *proprie:* **1** *gener.:* ARBEO Emm. 35 p. 80,7 lapidem removerunt *(sc. presbyteri),* acsi minime in se -is pondus habuisset. EINH. Karol. 9 p. 12,21 Francos et armorum -s et loci iniquitas . . . reddidit impares. 33 p. 40,24 (testam.) quae *(sc. mensa argentea)* . . . ponderis -e multum excellit. MAPPAE CLAVIC. 194 considerare debes tam in -e auri quam in levitate argenti denarios XI signi<fi>care libram. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 58,24 esset *canis* periculum falconi . . ., si poneret pedem super ipsum, propter -em. **2** *publ. de pondere nummi:* DIPL. Frid. I. 503 p. 435,3 monetam . . . cudi fecimus in eadem puritate, -e, forma . . . duraturam. **3** *medic.:* **a** *in univ.:* CONSTANT. AFRIC. theor. 7,7 p. 32b^{v} mutatur pulsus -e et constrictione virtutis gravate ex humoribus nimiis. **b** *pressura – Druck:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,17 p. 115^{E} causa, quare . . . apostema accidit: . . . aut constrictio ligationis et liciniorum -s aut *eqs.* **4** *natur.:* **a** *in univ.:* ALFAN. premn. phys. 2,67 p. 39 si . . . levitas et -s (*PG 40,565*^{C} βαρύτης) motus essent, nunquam starent levia et gravia. ALBERT. M. cael. 1,3,6 p. 69, 29 quae *(qualitas elementorum corporeorum)* est rectitudo et circularitas et -s et levitas. veget. 3,30 nutrimentum decurrens per cotyledonem aequaliter manat . . ., cum sit unius -is et unius levitatis *eqs.* eth. II 2,1,2 p. 152^{a},23 lapis nunquam potest operari nisi secundum -em nec ignis nisi secundum levitatem. *adde:* THEOD. TREV. phys. 1424 quod terra constat esse sub sola -e, aer movetur erga, tellus cum manet intra *(v. adn. 165).* **b** *spissitudo – Zähflüssigkeit:* ALBERT. M. animal. 1,129 propter sanguinis melancolici -em et frigiditatem. **B** *translate:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* HUGEB. Willib. 3 p. 91,18 invalescente in eo *(patre Willibaldi)* egritudinis -e . . . ultimum vitae suae exalabat spiritum. CARM. de Frid. I. imp. 1397 Ligures tanta pressi -e malorum . . . ad invictum non cessant mittere regem. CHART. Brixin. 169 p. 180,37 -s laborum et expensarum. CHART. Raitenh. 337 p. 271,40 peccati -s expiatur. *al. adde de vexatione:* LEG. Wisig. 2,5,19 p. 119,13 quod nec principalis honor qualibet possit -e (grab- [ed. García López p. 359]) devolvi *eqs.* **β** *de odore:* URSO element. 6 p. 191,5 res odore aromatica cum -e sentitur. **γ** *de mensura:* CHART. Babenb. 232 p. 46,14 (a. 1221/30) -s emendarum non est instituta a legis latoribus (*infra:* penarum -s). **δ** *de amaritudine cordis:* ARCHIPOETA 10,4,1 mihi cordis -s res videtur gravis. **b** *-s senilis i. q. grandaevitas – Altersschwäche, Betagtheit:* EKKEH. IV. pict. Mog. 417 de cathedra prolapsus Heli -e senili solvit, patrinam quia sprevit discipulinam *(spectat ad Vulg. I reg. 4,18).* **2** *medic. i. q. gravatio, infirmitas, aegritudo, dolor – Beschwerde, Erkrankung, Krankheit, Leiden:* **a** *spectat ad homines:* WALAHFR. Wett. 192 ipse nova ingentes patitur -e (infirmitate *var. l.*) dolores. RECEPT. Sangall. I 2 ad -em oculorum. PAUL. AEGIN. cur. 81 emfysima . . . ⌊-s est tumida⌋ (*3,22,8* ὄγκος) palpebre. CARM. Bur. 34,2,3 singulos . . . -s artus apprehendit. ALBERT. M. animal. 15,96 accidit corpori repleto -s ex multo . . . nutrimento. *al. de auditu ('Schwerhörigkeit', 'Taubheit'):* ANTIDOT. Glasg. p. 140,33 acetum agru gargarizato -em aurium deponit. CONSTANT. AFRIC. theor. 6,13 p. 27b^{v} auditus accidentia sunt tria: vel . . . totus aufertur, et surditas vocatur, vel minoratur, et -s auditus nominatur *eqs.* **b** *spectat ad animalia:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 142,29 ex cibo non digesto sequetur . . . debilitas virium et -s membrorum. ALBERT. M. animal. 4,86 piscatores venantur ipsum *(delphinum)* per strepitum, et quia accidit ei -s capitis ex vocibus *eqs. ibid. al.*

II *severitas, auctoritas, austeritas – Ernst, Würde, Strenge:* **A** *praevalente respectu amplitudinis, dignitatis, honoris:* **1** *in univ.:* WIDUK. gest. 2,36 p. 97,1 equitatus gratiam regia -e interdum exercens *(sc. rex) eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. I 8 illa *(mulier),* quia tantam oculorum eius -em quasi incredula sustinere non poterat *eqs.* EKKEH. IV. bened. prol. 2,58 Frontonis -s (gloss.: in facundia sua), Varronis acuta venustas *eqs.* WIPO gest. 2 p. 16,21 rebus prosperis condignum gaudium nec -is modum excedit nec *eqs.* EPIST. Hildesh. 134,23 erat . . . ille *(sc. persona quaedam)* castitate niveolus, caritate flammeolus, . . . -e senex *eqs.* *spectat ad episcopos:* NOTKER. BALB. gest. 1,6 cum . . . ministri eius *(sc. novi episcopi)* iuxta -em episcopalem caballum eius . . . adducerent *eqs.* GERB. epist. 191 quod si hoc . . . agitur, episcoporum potestas, -s et dignitas adnullatur. **2** *sublimitas, sollemnitas, serietas – Feierlichkeit, Erhabenheit, Ernsthaftigkeit:* **a** *in univ.:* VITA Heinr. IV. 7 p. 27,5 imperator . . . in -e . . . sua *eqs.* CONSUET. Marb. 47 festinanter, tamen cum -e de sedibus suis surgant *fratres (sim.* 123. *al.).* CONR. MUR. summ. p. 96,291 (vs.) est descriptio, quando res quasi continuate perspicue recitantur et in quadam -e. **b** *accedente notione venustatis:* IDUNG. PRUF. argum. 516 quae *(indicia virginitatis)* sunt . . . in loquendo verecundia . . ., in cibo parcitas, in potu sobrietas, in incessu -s *eqs.* *de more delicato ('Eleganz'):* RUOTG. Brun. 8 p. 8,27 hoc egit . . . cum domestico lepore tum urbana -e *(v. notam ed.).* **3** *probitas, fides – Redlichkeit, Zuverlässigkeit:* CHART. Babenb. 212 p. 16,39 (a. 1218) quorum *(testium)* -s et honestas omnem calumpniam excludat. **B** *praevalente respectu acrimoniae, acerbitatis:* ALDH. virg. I 31 p. 270,5 cum paternae severitatis violentia simulque materna -e . . . ad carnale consortium cogeretur *Malchus.* RIMB. Anscar. 2 p. 21,6 omnem debes *(sc. filius)* vanitatem fugere et . . . temet ipsum in -e vitae custodire. AGIUS vita Hath. 2 puerilem lasciviam christiana -e mutavit. WIDUK. gest. 2,36 p. 97,11 Heinricus . . . m o r u m -e pollebat (EBO BAMB. Ott. 1,1 p. 9,11. *al.).* *de exasperatione mentis i. q. indignatio – Verärgerung:* THIETM. chron. 6,35 p. 318,7 postquam de hiis *(gestis)* rei certitudinem rex inquisivit, -e mentis id ferens . . . ultus est.

III *profunditas – Tiefe:* **A** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 2 p. 7,27 magna . . . mentis et ineffabili -e . . . ditatus est. **B** *de tono vel eius nota i. q.* βαρύτης, *sonus gravis – tiefer Klang, tiefe Tonlage:* **1** *gener.:* ALBERT. M. animal. 4,97 'vox *(sc. hominum)* . . . et sermo' ydyomatum 'diversantur secundum regiones et loca in -e (*p. 536*^{b}*,10* βαρύτητι) et acumine'. 19,44 p. 1269,25sqq. **2** *mus.:* MUS. ENCHIR. 1,13sq. ut non solum acumine differant *phthongi* et -e, sed in ipso acumine et -e propriam naturalitatis suae habeant qualitatem. GUNZO epist. 16 p. 53,5 utrum acumen et -s, ex quibus voces consistunt, in qualitate melius constare . . . dicantur. BERNO ton. prol. 11,17 sit nostrae musicae cantilena rata sonorum quantitate distincta, neumarum -e ponderata *eqs.* ARIBO mus. 61 qui *(simpliciores)* . . . ad organalem ignorant reverti -em. *al. v. et vol. I. p. 140,69.*

IV *per confusionem c.* gratuitas: CHART. Stir. IV 598 (a. 1276) in me *(sc. episcopo)* visa est vestra *(sc. regis)* gratuitas-(-as *B*).

graviter *v.* gravis.

gravitudo, -inis *f.* *acc. sg.* -e: *p.819,26.* *c. gen. inhaerentiae: p.819,9.* *gravitas, pondus, onus – Schwere, Gewicht,*

[Konstanciak]

Last: **1** *proprie:* **a** *in univ.:* DONAT. Ermenl. 18 (MGMer. V p. 704,8) cum ... manibus ... adtractare sarcofagum coepissent *portitores,* omni -e deposita ... in basilicam ... deferunt *eqs. (sim.* VITA Gebeh. Const. 1,23 p. 589,41 omnis illa pristina -o ita ex toto immutata est, ut *eqs.).* LIUTPR. leg. 11 p. 182,5 scutorum magnitudo, loricarum -o, ensium longitudo ... neutra parte eos *(milites)* pugnare sinit. *al.* *in imag.:* HRABAN. epist. 25 p. 435,5 hoc ... onus *(sc. iugum suave)* non opprimit se portantem per ponderis -em, sed magis sublevat *eqs.* **b** *accedente notione gravitatis terrestris:* AMALAR. off. 3,9,6 propter -em carnalis habitationis, quae vix permittit animam ad purum veritatis lumen advolare. **2** *translate:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* IOH. NEAP. Ian. 28 abolita est omnis -o laboris. **β** *fervor – Heftigkeit:* IOH. CODAGN. annal. a. 1198 ire non potuerunt *milites* propter -em temporis et aque. *ibid. al.* **γ** *magnitudo, maiestas – Bedeutung, Pracht:* HRABAN. cruc. B 13,5 par cui *(horto)* nullus in orbe est floribus et foliis ..., omnes excedens altas -e silvas. **δ** *gravamen, dolor – Bedrückung, Beschwernis:* EPIST. Teg. I 2 p. 4,8 multimodarum -um iugiter onerose incumbentium nullius fratris solatio habemus elevamentum. **b** *medic. i. q. gravatio, labor, molestia, lassitudo – Beschwerde, Leiden, Unwohlsein, Abgeschlagenheit:* ANTIDOT. Berolin. 14 antidotum ... facit ad ... eos, qui -em c o r p o r i s patiuntur et qui sudore gravantur (ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 897 propter -em c. *al.*). app. p. 77,4 duritiam solvit ... et -e relevat. ANTIDOT. Augiens. p. 51,46 pulmonis -em sanat *(sc. antidotum).* CONSTR. Farf. 4 p. 5,17 peractis ... missarum sollemniis eum *(Thomam)* -o arripuit. CHIRURG. Sudhoff I p. 169,12 de naribus duas *(sc. venas incidimus)* ob capitis -em. *al.* *de pressura ('Druck'):* PS. GALEN. puls. 335 (cod. Vr) si ... -em erga renes patitur *infirmus,* id est pondus, significat lapidem in renibus. **c** *mus. i. q. sonus gravis – tiefer Klang, tiefe Tonlage:* NOTKER. BALB. ad Lantb. p. 69,32 quid singulae litterae in superscriptione significent cantilenae ...; i iusum vel inferius insinuat, -emque pro g interdum indicat. **d** *alch. (in loco corrupt.):* ANON. secret. p. 54,12 in<di>visibilia *(sc. corpora)* ... sunt aluminum -o, duo plumba et his similia, sicut sunt quaedam corpora, quae habent sulfuream pinguedinem *(v. ed. p. 27 adn. 2).*

***gravitum** (grev-), -i *n. (an* -us, -us *m.?)* *gravatio – Beschwerde:* BOTAN. Sangall. 39 praef. p. 126 herba poledium si quis tecum portaverit, gre-um (*cf. Ps. Apul. herb. 93 l. 4* gravedinem) in iterum non senciat *(de forma et interpr. v. Stotz, Handb. 3,VII § 4.6 adn. 25).*

gravium *v.* graphium.

graviusculus, -a, -um. *paulo gravior – etwas schwerer:* SIGEB. GEMBL. Lamb. 12 (MGMer. VI p. 397,1) si quando -is (gravius *var. l.*) delinquerent excessibus, ad hanc *(crucem)* addicti regulariter paeniterent. (p. 397,28) culpis -is (gravissimis *var. l.*).

adv. ***graviuscule.** *paulo gravius – ziemlich heftig:* TRANSL. Mod. 3 praesul ... nocturna visione -e commonitus ab intentione sua *(sc. aedificatione coenobii in loco sui iuris)* destitit quantocius.

gravo, -avi, -atum, -are. *script.:* -ver-: *p.820,53.* -aberit: CHART. Rhen. med. III 261 p. 215,25. *struct.:* *c. acc. graec.: p.820,21.58.821,12.* *pendet inf.: p.820,40.* *partic. perf. usu adi.: p.820,1.* *in figura etym.: p.812,28.*

I *spectat ad gravitatem i. q. aggravare, onerare, gravem efficere – beschweren, belasten, beladen, schwer machen:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* ALDH. ad Acirc. 52,5 p. 115 capitis si pressus mole -bor *(sc. pulvillus),* ... minorari parte videbor. WALTHARIUS 345 femina duxit equum ..., nam ... -tus erat vir ... undique telis. CARM. de bello Saxon. 3,107 fustes ad praelia quernos milia multa parant, plumbo ferroque -bant. ALBERT. M. animal. 1,567 pondere faecis frequentius -tum descendit *intestinum. al.* *mediopass. i. q. gravem fieri – schwer werden:* DONAT. Ermenl. 18 (MG Mer. V p. 703,31) ferculum, acsi inmensis oneraretur saxorum molibus ..., inter manus portitorum coepit -ari, ut *eqs.* **2** *latius i. q. gravidare – schwängern (partic. perf. usu adi. i. q. gravida – schwanger: p.820,1):* REGINO syn. caus. 1,338 nec illis diebus copulari *(sc. debent coniugales),* quamdiu -ta (gravida *var. l.*) fuerit uxor. HILDEG. phys. 3,11 qui *(hircus)* iam maturus est ad generandum (-andum *var. l.*). **B** *in imag.:* ALDH. virg. I 59 p. 320,4 pastoralis curae s a r c i n a -tus *(sc. Aldhelmus;* TRAD. Lunaelac. 42 -or *[sc. Meginhart]* s. peccatorum. TRAD. Patav. 18 p. 24. *al.).* EINH. Karol. 21 ipse ... huiuscemodi p o n d e r e *(i. multitudine peregrinorum)* minime -batur (BERTH. chron. B a. 1077 p. 284,10 laborum p. *al.).* MANEG. c. Wolfh. 19 p. 86,10 quos prius sub pedagogo positos servile iugum legis -verat *eqs. al.* **C** *translate i. q. ingravare, molestare, offendere, premere – belästigen, behelligen, (be-, nieder)drücken:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 5 p. 24,13 cum ... plurimis -batur (-retur *var. l.*) *pontifex* annis (*item de aetate:* PAUL. DIAC. carm. 13,12 -ante senio). WALAHFR. Wett. 259 ab hac fragili ... carne -amur. Mamm. orat. 5 audi me miserum malis -tum. CAPIT. reg. Franc. 211,3 navigia in consuetis locis preparata consistant, et ne transeuntes -ent, commonendi sunt *(sc. navigatores).* HROTSV. gest. 577 in quo *(loco)* non parvo iacuit *regina* terrore -ta. DIPL. Heinr. II. 486 p. 621,2 qui *(sc. imperator)* curis et negociis secularibus -amur *eqs. (sim.* WIDUK. gest. 3,50 cum alia plura -retur *imperator [cf. app. crit.]).* MANEG. c. Wolfh. 19 p. 85,10 si ... multitudine criminum -atur *christianus. al.* *refutare – abweisen, verschmähen:* CHRON. Andag. 25 p. 72,4 respondit ille *(abbas)* non debere -ari dignationem magne petitionis *(sc. marchissae).* **b** *impedire, astringere – (be)hindern, einschränken:* OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 148,22 curvatur alius *(sc. miles),* ut socium dorso levet ...; -batur admodum hac naturali ... scala armatus eques. CHART. Turg. 628,6 executores nullatenus -bimus *(sc. episcopus),* quin recipere valeant ... neglectos census *eqs. impers.:* ALBERT. M. animal. 7,112 'equis etiam accidit confractio nervorum' ..., 'et tunc -at *(cf. p. 604b,5 [per pravam interpr., ut vid.])* eos ambulare' et expedit eis quies. **c** *fastidio afficere – stören:* REGINO chron. a. 459 p. 20,32 leges ... Romanas, quarum prolixitas -bat, minoravit *Iustinianus.* a. 877 p. 113,27 foetor intollerabilis ex putredine cadaveris baiulantes -bat. *mediopass. i. q. offendi – Anstoß nehmen, sich belästigt fühlen:* EIGIL Sturm. 6 p. 137,6 episcopus multum te videre desiderans rogavit, ⌞ut ad eum, si non -eris, venias⌟ (ut ad eum non -eris venire *EPB*). **d** *damnificare – schädigen (pass. i. q. damno affici – Schaden nehmen):* GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 43 ne aliqua pars ovium sibi commissarum detrimento privationis caelestis doni -retur. IDUNG. PRUF. dial. 3,1000 quod aliqua monasteria nostra de hospitalitate vestra -antur. STATUT. ord. Teut. p. 127,19 querimus, ... si in ... racionibus faciendis teneamini, de quibus domus posset -ari. *de homine i. q. sauciare, vulnerare – verletzen, verwunden:* LEX Sal. Karol. 104,4 (add. III p. 260) si quis mulierem ... pregnantem in ventre aut in renis percusserit ... et ei pecus non excutiat et illa propter hoc -ta fuerit quasi usque ad mortem *eqs.* **e** *mediopass. i. q. exasperari, gravescere – schlimmer werden, sich verstärken:* WIDUK. gest. 1,36 p. 53,15 cum ... bellum -retur (-eretur *var. l.*) et multi ... caderent *eqs.* **2** *publ., iur., canon. i. q. vexare, inquietare, incommodare – plagen, heimsuchen, zusetzen:* **a** *in univ.:* CONC. Karol. A 37,21 ne ... eorum *(ministrorum)* avaricia aut rapacitate populus -etur. CAPIT. reg. Franc. 178,7 diversitatem mensurarum in multis pauperes valde -antur. HELM. chron. 97 p. 190,23 quos *(sacerdotes)* -are voluisset *(sc. episcopus),* aut suspendit ab officio aut *eqs.* CHART. Wirt. 1560 p. 320,24 iuravi *(sc. Wernherus),* quod ipsos *(sc. abbatissam et conventum)* exnunc ... in predictis pratis non -em. CHART. Basil. C II 117 p. 61,30 qui *(Nicolaus)* -tus ere alieno *eqs. al.* **b** *spectat ad servitia, vectigalia, telonea exigenda:* DIPL. Loth. III. 4 p. 6,8 interdicimus, ne quis ... presumat ... servitio ... monasterium -are. 92 p. 144,3 in quibus *(locis)* ultra modum -bantur *mercatores.* CHART. Heinr. Leon. 67 p. 100,9 (spur.) ut ... canonici ... nullis umquam debeant exactionibus -ari. CHART. Aquens. 173 ut, qui onere collecte et servitii -antur *eqs.* TRAD. Patav. 1003 nolumus ..., quod aliquis advocatus aliquam habeat in eas personas -andi potestatem. *al. v. et p.816,27.* **3** *milit. i. q. opprimere, fatigare – bedrängen, erschöpfen:* THIETM. chron. 6,8

[Konstanciak]

hii *(sc. hostes)* nostros iaculis -antes inmissis incendio perierunt illato. 6,22 hic *(exercitus)* ... per solitudines paludesque circumductus admodum -atur *eqs.* **4** *medic. et natur.:* **a** *in univ. (mediopass. i. q. laborare, dolere – Beschwerden haben, leiden):* Ps. Galen. fragm. 6,16 si quid acciperent *(sc. infirmi)*, non digererent et esca recepta stomacho -antur. Aesculapius 3 p. 4,41 fit *(sc. epilepsia)* ... ex nimio sanguine vel cholerum fervore concluso in stomacho, unde non habentes exitus naturales caput -ant. Aurelius 23 p. 727,23 cum omne, quod bibitur, in vesica confluat, -bit<ur> (-bit *cod. Augiens. CXX*) id membrum. Epist. Hann. 66 p. 114,8 iniquam ... et enormem illam corporis propensitatem tantopere -amini *(sc. episcopus) eqs.* Frid. II. Imp. art. ven. 5 p. 179,12sq. quamvis laynerius et sacer *(sc. falcones)* -entur a malo tempore, tamen laynerius longe plus -atur quam sacer. *al. v. et p.817,38.819,24.* **b** *afficere – befallen:* Hugeb. Wynneb. 2 p. 108,19 magna febri fatigatio ... advenas ... visitare seu -are solet. Wipo gest. 37 p. 58,1 Herimannus dux ... eadem peste -tus ... obiit. Chron. Thietm. 5,28 colica passione ... -atur *rex. al.* *in imag.:* Hraban. epist. 13 p. 400,35 qui *(salvator)* ... nos ... de infirmitate, qua peccatis nostris exigentibus -bamur, salvavit.

II *spectat ad altitudinem tonorum, sonorum, vocum sim.:* **A** *deprimere, grav(ior)em facere – nach unten führen, absenken (medial. i. q. [tono] cadere, grav[ior]em fieri – [in der Tonlage] sinken, tief[er] werden; cf. LexMusLat. II. p. 157sq.):* Abbo Flor. calc. 3,42 vox ... aut -atur aut acuitur, ut delectabiliter audiatur. Guido Augens. mus. 195 quin humana vox plus quam octo vocibus possit intendi vel -ari. Albert. M. miss. 1,1,12 p. 13[b],17 qui *(sonus)* exaltando neumata, deprimendo et acuendo et -ando ... quasi dat saltus vitulorum. *al.* *adde:* Notker. Balb. ad Lantb. p. 35 B *(sc. littera)* ..., ut bene, id est multum, extollatur *(sc. vox in cantilena)* vel -etur sive teneatur, belgicat *(i. significat).* **B** *de tonore i. q. accentu gravi pronuntiare, sonare – unbetont vortragen, leise ertönen lassen:* Aldh. ad Acirc. 127 p. 176,7 diiambus ... in antepaenultima *(sc. syllaba)* acutum habebit accentum, cetera -buntur. 131 p. 181,3 paenultima acuitur et antepaenultima -atur (-bitur *var. l.*), ut populantes, maculantes *eqs.* Epist. var. II 15 p. 321,27 a lectore observandum est, ut ... ante elevationem *(sc. vocis)* per singula subdistinctionis puncta -etur *vox.* p. 322,8 vox propter intervallum distinctionis deponendo vel -atur vel erigitur vel circumflectitur. Godesc. Saxo gramm. 2 p. 456,18 adtendendum est, quod praepositiones, quando nominibus apponuntur, -antur; ergo 'tenus', ut -retur praeposita, regulariter nihilominus -atur et supposita. Chron. Salern. 175 p. 178,32 quando ... preposicio est *(sc. vox 'secundum'),* omnibus sillabis -atur.

adi. **gravatus,** -a, -um. **1** *proprie i. q. (per)gravis – (außerordentlich) schwer:* Arbeo Emm. 35 p. 79,15 lapis tante ponderis inmensitate -us ... tamdiu sustentatus est ab uno ..., quousque *eqs.* **2** *translate:* **a** *lassus – müde:* Hrotsv. prim. 205 non claudens *pater* oculos somno suadente -os. **b** *vexatus – geplagt:* Rather. epist. 30 p. 170,12 ut, dum colloquimur, -issimus, dum apiculos ... mihi mittitis ..., confectissimus adeo reddar *eqs.* **c** *de diabolo fort. i. q. demens, obsessus – viell.: betört, besessen:* Amarc. serm. 2,65sq. elusit eos *(sc. primos homines)* serpens nequissimus, hoc est demon verba vomens serpentis ab ore -i; quippe -us erat serpens nec, quid loqueretur, possessus norat veluti fanaticus omnis *(cf. Vulg. gen. 3,1).*

adv. **gravate.** *indigne, moleste, aegre – unwillig, verdrossen, ungern:* Lup. Ferr. epist. 8,2 obsecutus voluntati tuae *(sc. Adalgaudi)*, quamquam -e, litteras has ipse formavi. Epist. Meginh. 32 p. 230,16 quod -e nos difficulterque hoc muneris laborisque suscepturos veritus estis *(sc. archiepiscopus).* *c. negat. i. q. facile, libenter – gern:* Lamb. Hersf. annal. a. 1075 p. 215,20 vacationem impetraverat *episcopus* haut -e hoc concedente rege. p. 240,1 nunquam ... rex ... calumniatoribus ... obstitit, quin immo haut -e ... accusationem recipere videbatur. *ibid. al.*

gravosus, -a, -um. *incommodus, molestus – beschwerlich, lästig:* Leg. Wisig. 9,1,9 p. 357,16 (rec. Erv.) si eidem, qui fugitivum suscepit, -um fortasse exstiterit ... fugitivum suo domino presentare, saltim *eqs.* *Konstanciak*

***grawus,** -a, -um. *(theod. vet.* grao; *cf. Ahd. Wb. IV. p. 404sq.) cinereus, pellibus (dorsalibus) sciuri cinerei confectus – grau, aus Fehfellen, Grauwerk gefertigt:* Chart. Hersf. 109 (a. 1059/72) ut ... unam crusinam, quam vulgariter dicunt -am, dare debeam *(sc. abbas fratri suo).*

***grecis-** *v.* *graecis-. ***grecitas** *v.* *graecitas.

***grecivus, *greçivus** *v.* *grezivus.

***grecizo** *v.* *graecisso. ***greçuvus** *v.* *grezivus.

gredior *v.* gradior. **gredo** *v.* 1. credo.

***greento** *v.* *creanto.

gregalis, -e. **1** *gregatim vivens, socialis – in Herden lebend, gesellig:* Albert. M. animal. 1,37 quoddam ... genus *avium* est, quod est c i v i l e et -e semper cum multis sociorum sicut sturnus (1,38 licet sit *homo* naturaliter animal -e et c.). 1,39 quaedam ... -ium *(sc. animalium)* non habent regem. pol. 1,1[u] p. 14[a],6 'quod ... civile animal homo' ... sit et plus '... omni animali -i' (*p. 1253[a],8* ἀγελαίου). euch. 3,1,1,6 p. 234[b],18 agnus ... -e animal est. *al.* Saba Malasp. chron. 3,10 p. 171, 24 facti sunt *Sarraceni* ... sicut aves -es. **2** *gregi (eiusque custodiae) pertinens, destinatus – der Herde gehörig, für die Herde (Hut) bestimmt (in imag.: l.25):* Milo carm. 3,4,2,898 pastorum pastor ... cum praemia reddet his, qui sollicite baculum tenuere -em. Chart. Stir. I 605 p. 573,22 relicti ... sunt ... duo agelli ... in testimonium communionis -ium pascuarum. **3** *congrex – zusammengeschart (in imag.):* Ursio Marc. 1,4 fides ... martyrum -em chorum ad coelica regna transmittit.

***gregamen** (grae-), -inis *n.* *grex – Herde, Schar (in imag.):* Epist. Teg. I 4 Liutoldo ... Wigo congregandi grę-is (grag- *a. corr.*) inermis opilio gaudium ... felicitatis.

gregarius, -a, -um. **1** *adi.:* **a** *gregi pertinens, destinatus – der Herde gehörig, für die Herde bestimmt (in imag.):* Benzo ad Heinr. IV. 5,12 p. 488,8 esto *(sc. Adelegida)* gregis Christi custos -a. **b** *ignobilis, popularis, humilis – gewöhnlich, gemein, gering:* **α** *in univ.:* Rup. Tuit. Ioh. 4,426 non ... hic homo *(sc. Christus)* -us aut plebeius est. **β** *spectat ad milites sim. (saepius de ministerialibus, ut vid., e. g. l.52; interdum de militibus conducticiis, ut vid., e. g. l.46; cf. Waitz, Verf.-Gesch. [2]V. 1893. p. 502. [2]VI. 1896. p. 489. VIII. 1878. p. 165):* Alcuin. epist. 233 illi *(milites)* -os, id est ignobiles milites, pluriores habent quam deceat sub se. Wipo gest. 4 p. 24,10 quod ... milites primi, milites -i, quin ingenui omnes ... regibus fidem faciant. Deusd. c. invas. 2,11 (MG Lib. Lit. II p. 329,20) assumpto partim suo, partim conducticio sive -o exercitu. Chron. Andag. 72 p. 174,17 quidam Bullonienses -is satellitibus collectis ... vias obsederunt. Chron. Pol. 1,20 quidam non de nobilium genere, sed de -is militibus nobiliter opem tulit morituro. Ortl. chron. 1,7 p. 38,13 se ... numquam ... hoc irritum facturum fore ... per manum ... sui clientis, -i scilicet militis, confirmavit *comes. al.* *in imag.:* Idung. Pruf. argum. 254 qui *(clericus)* miles Christi non -us, sed hereditarius esse debet. *al.* **2** *subst. fem. pro nomine loci:* Gesta Font. p. 119,1 de Illa G-a *(sc. censuit abbas porrigendum esse) eqs.* p. 119,12 de praedicta G-a caseopensas XXX *eqs.*

gregatim *adv.* *script.* -amtim: Aldh. virg. I 3 p. 231,15 *(var. l.).* **1** *de bestiis i. q. per greges, examine – herdenweise, im Schwarm:* Aldh. ad Acirc. 2 p. 63,14 de mundis *(animalibus)* septena septena ... leguntur arcam -m ingressa. Ecbasis capt. 75 subulci cum grege fetoso satagunt exire -m. Albert. M. animal. 4,83 parvus piscis est -m vadens. 8,60 licet in hyeme -m volet *avis. al.* **2** *de hominibus i. q. catervatim, frequenter, coniunctim – scharenweise, in großer Zahl, gemeinsam:* **a** *gener.:* Epist. var. I 33,17 quod ... ipsi *(sc. improbi)* ... in vicina monasterii loca -m non collocentur. Agius vita Hath. 25 -m turbae ... confluebant (*sim.* Metell. exp. Hieros. 5,376 in quibus *[foveis]* est congesta -m turba perempta). Wolfher. Godeh. I 5 parentes ... -m silvas montesque petierunt *eqs.* Annal. Altah. a. 1044 p. 37,13 populus ... nunc -m, nunc singillatim venit. Metell. exp. Hieros. 1,57 decoriant *maligni* alios, captos mactando -m. *al.* **b** *milit. i. q.*

turmatim, per manus – in Heerhaufen, zug-, truppweise: THIETM. chron. 6,7 nostri -m ad regem properant hostesque ... insanientes paululum expellunt. 6,58 cum urbem ... -m et loricati transirent *seniores.* OTTO FRISING. gest. 1,33 p. 52,22 dux ... in hostem ruit suis -m adventantibus et dirupto legionum ordine confuse venientibus. METELL. exp. Hieros. 2,371 tota -m turma dat horrisonum fremitum de more leonum. *in imag. et per compar.:* ALDH. virg. I 13 p. 242,4 -m ingruere moliuntur *vitiorum agmina.* 22 p. 253,21 immunes fore creduntur, qui ... cum caterva castae vexillationis ... per portas caelestis Hierusolimae -m graditurí ... labara laeti gestabunt. epist. 9 p. 501,17 rex earum *(apium)* spissis sodalium agminibus vallatus cum hiberna castra -m egreditur.

***gregatio,** -onis *f.* *congregatio (coenobialis) – (Kloster-)-Gemeinschaft, Konvent:* VITA Sigir. 19 (MGMer. IV p. 617, 15) ut ..., quod eorum *(fratrum)* numerus in -e consisteret monachorum, tot ... sua captura perciperet piscium. FORM. Salisb. II 3,6 ego et -o antestite nostro ... non cessamus pro vobis preces fundere.

grego, -avi, -atum, -are. *partic. perf. usu subst.: l. 26. medial. i. q. congregari, (frequenter) convenire – sich versammeln, (zahlreich) zusammenkommen:* POETA SAXO 2, 108 -tis pluribus in ripa fluvii ..., qui ... confligere rursus audebant. EKKEH. IV. pict. Mog. 742 occurrunt turbę, pueri⌞que -antur⌟ (glomerantur *a. corr.*) ab urbe. bened. I 35,9 salva ..., crux, hodie ... -tos. UDALSC. Egin. app. 2 p. 448,34 (vs.) sexus uterque -atur. METELL. Quir. 66,3 pluribus de partibus -ta plebs advenerat. *spectat ad contiones:* POETA SAXO 1,343 duces ... cum plebe -ti ... pacem ... petentes. RUODLIEB V 236 quandocumque -amur ad placitum. CHRON. rhythm. Austr. 139 concilium Turonis -atur.

Gregorianus, -a, -um. cantus G-us *i. q. cantus liturgicus univocus (iuxta traditionem a Gregorio Magno institutus) – (traditionell auf Gregor den Großen zurückgeführter) einstimmiger liturgischer Gesang:* WILH. HIRS. mus. 16,8 -i cantus exemplis probamus *eqs.* 21,2 interdum ... diapason in -o cantu reperimus. FRUTOLF. brev. 8 p. 61 in -is quibusdam cantibus ... inveniuntur exempla. THEOG. mus. p. 187[a] in nostro cantu, quem -um nos vocamus, vitari nullo modo potest *(sc. tetrachordum quod in gravibus est). al.*

***greinto** *v.* *creanto. **gremialis** *v.* cremialis.

***gremiolum,** -i *n.* *(parvum) gremium – (kleiner) Schoß (in imag.):* EPIST. Teg. I 60 quem *(Eginonem)* -o vilitatis nostrę ... nutriebamus.

1. gremium, -i *n.* *script et form.:* gram-: *l. 66. acc. sg.* -am: ALDH. ad Acirc. 71,8 *(var. l.). abl. pl.* -es: LEG. Burgund. const. I 63 capit. p. 38 *(var. l.).* 63 *(var. l.).*

κόλπος, *sinus – Schoß, Busen:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* HRABAN. carm. 37,19 nutricis -o subito puer altius exit. WALTHARIUS 504 dixit virginis in -um fusus: *'eqs.'* HROTSV. Mar. 771 puer in -o ... genitricis ... accumbens. BRUNO QUERF. Adalb. A 25 p. 31,8 codex psalmorum ante se in -o iacuit. CONSUET. Marb. 38 unusquisque ... anteriora vestimenti sui semper in -um attrahat. ALBERT. M. Is. 40,11 p. 412,68 sinus occultum et calidum est in -o et significat caritatis fomentum. *saepius. expressius de sinuosa parte vestis:* ARBEO Emm. 41 p. 91,28 quem *(panem)* repertum -o commendavit. 43 p. 94,5. TRACT. de aegr. cur. p. 382,13 verte dextrum -um camisie et infunde coclear I aque. **b** *uterus – Mutterschoß, (Mutter-, Unter-)Leib, Bauch:* ALDH. virg. I 38 p. 287,8 Mariae virginis -um humanae corruptionis spurcitia et virili complexu carens. TROTULA A prol. p. 46,25 ut ... mulier ... semen effusum in ⌞-um natura⌟ (B 1 -o nature) susciperet. **2** *in imag. et per compar.:* **a** *spectat ad inflexionem corporis:* **α** *praevalente notione vel sensu (loci) praesidii, consolationis, veniae sim.:* CONC. Merov. p. 168,11 quicumque ... suae -um (-a, gramia *var. l.*) matris e c c l e s i a e petierit (DIPL. Conr. III. 225 p. 398,42. *al.*). WALAHFR. carm. 76,50 Spira ... -o profugum collegit aperto. CONC. Karol. B I 20 p. 205,8 eum *(Lantbertum)* rebellare conantem velut in -um recepisti *(sc. Nomenoius).* VITA Liutb. 4 indigentibus miserationis -um pandens omnes diligebat (*sim.* WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 65,4 consolationis. DIPL. Heinr. IV. 345 p. 457,6 tuitionis. CHART. Turic. 1217 misericordie). EPIST. Teg. I 83 nos ... minime requiescimus in vestro *(sc. regis)* -o. *saepius.* **β** *praevalente notione vel sensu (ap)pertinendi sim. (fere de possessione; de loco: l. 8. 11):* TRAD. Frising. 1268 p. 163,37 (a. 977/81) supra sanctę Marię ... -um Frigisingę denuo redintegretur *ecclesia.* DIPL. Otton. III. 232 res ... super -um Frisingensis aecclesiae ... concessimus. CHART. Carniol. II 59 p. 42,18 populum ... -o ecclesie nostre utpote in conterminiis nostre diocesis constitutum ... reduximus. p. 42,23 adiungentes *(sc. patriacha)* ... ecclesias in -o eiusdem *(sc. ecclesiae matris)* sitas. CHART. Hall. 224,18 bona ... pueri ... spectabunt ad -um matris. CHART. episc. Halb. 876 Egbertus et Burchardus ... ad advocatie -um ... mansos trahendos ... nullatenus adsumpserunt. *al. adde:* WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 114 quicquid ... notavi, in -um transfundo tuum, mitissime lector. **γ** *praevalente notione vel sensu (loci) originis, institutionis sim.:* WALAHFR. carm. 87,5 Saxo ... genere et -o nutritus in Auuae aulica ... gesta ... adiit *Bernaldus.* WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 61 ad patrię -um pugnę transmittitur auctor. EPIST. Teg. I 32 -o Augustensis ęcclesię nutriti sumus a puero. *al.* **b** *spectat ad uterum:* WALAHFR. hort. 29 cum ... herbae ... porrigerent radicis acumina caeco tecta diu -o (gloss. L: terrae). POETA SAXO 4,47 cum ... penetrasset turbo ... venarum loca tecta sub alto terrarum -o. CARM. cod. Vat. (5330) 13,3 nubigenum zephyris -um. BRUNO QUERF. Adalb. A 25 p. 31,22 non sic margarita splendet in sterquilinio ... nec facies rosę in terrę -o. ALBERT. M. phys. 4,2,2 p. 235,18 dicit *Plato*, quod materia est formarum -um. *al. de sepulcro (cf. ThLL. VI. p. 2323,3sqq. et P. Kruschwitz, Carmina Saturnia epigraphica. 2002. p. 84sq.):* HROTSV. Gong. 526 quae *(Tul terra)* molli -o confovet ossa sacra. Theoph. 31 quo ... defuncto -o t e r r a e que locato consensus plebis clamabat *eqs.* (Agn. 432. *ibid. al.*). VITA Adalb. Prag. A 25 p. 153,2 nec preteriit Floriacum, qui ... corpus ... Benedicti suo -o collocare meruit. HONOR. AUGUST. gemm. 1,147 coemeterium ... est ecclesiae -um *eqs. al.* **3** *translate:* **a** *cavitas, lacuna – Vertiefung, Mulde:* VITA Liutb. 26 p. 29,19 in -o liminaris fenestrae. LIGURINUS 2,78 cernuntur ... montes ... amplecti -o populos ac menia lato. **b** *medium, pars intima, profundum – Mitte, Innerstes, Tiefe:* **α** *corpor.:* MODOIN. carm. 62 (MGPoet. I p. 571) erat Paulus c a r c e r i s in -o (WALAHFR. Mamm. 14,16). WALAHFR. carm. 5,33 qui ... alto f o r n a c i s -o rorem ... sparsit (*i. Deus;* HROTSV. Pel. 386). 24,6 per -um regni nutantis ineptos perfidia exeruit ... ausus. HRABAN. carm. 72,8 picta consistit imago in capsae -o. martyr. Ian. l. 156 martyres ... cuparum -is includuntur. PONTIF. Rom.-Germ. 99,224 egreditur penitens ..., ut -o presentetur e c c l e s i a e (99,229. DIPL. Otton. I. 336 p. 451,20 basilice). *al.* **β** *spirit.:* ALDH. virg. II 2757 si mentis -um ventosa superbia farcit. CHART. Berg. Magd. 98 (a. 1238) necesse est, ut subtili memorie -o ... recludantur *actiones. expressius i. q. mens – Sinn:* EPIST. Hann. 105 p. 175,4 excussa ... e -o omni alia lectione totum me ad istam contuli. **c** *societas, collegium – Gemeinschaft, 'Gremium':* ERMENR. Sval. 10 p. 161,27 abba ... me ... cum sanctissimo fratrum -o educare coeperat. RANGER. Anselm. 6608 pudor est ... sese -o reddere catholico. CHART. Aschaff. 54 p. 184,31 adiecimus proprietates ... alicui persone, que extra -um ecclesie fuerit, cum altari beate Katerine ... conferendas.

2. gremium *v.* 1. cremium. **[3. gremium** *v.* granum.]

gremo *v.* 1. cremo. ***grenicia** *v.* *granicia.

***greno** *v.* *grano.

***grentatio,** -onis *f.* *(francog. vet.* greantaison; *cf. D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 502) comprobatio, assensus – Billigung, Einverständnis:* TRAD. Altaerip. 289 (a. 1221) grentavit ... omnia ... uxor eius *(Amedei)* promittens filios suos hoc idem grentaturos ...; de -e uxoris ... testes sunt Balistarius de Mogtanie, Otto de Pratellis *eqs.* *cf.* *creanto.

***grento** *v.* *creanto. **gresco** *v.* cresco.

***greseus** *v.* *griseus. ***gresion** *v.* *crision.

***gresivus** *v.* *grezivus.

***gressa,** -ae *f.* (*cf. francog.* graisse) *substantia crassa, un-*

guentum – Creme, Paste: GLOSS. Roger. III 545 accipe radicem vitiscelle . . . et succum extrahe et permitte desiccare . . . et cum volueris, fac inde -am, qua potest colorare faciem. *cf.* *crass(i)a.

gressibilis, -e. *script.* gresi-: FRID. II. IMP. art. ven. 1,2 (ed. A. L. Trombetti Budriesi. 2002). *pendet abl.: l.14.* **1** *adi.:* **a** *qui pedibus ire potest, facultate ambulandi instructus, currens – geh-, lauffähig:* GUMP. Wenc. 30 vir . . . viciata natura non -is, sed reptilis per terram se contrahendo incedens. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 63,26 membra . . . animalium -ium et natatilium. THADD. FLORENT. cons. 49,28sqq. animalium quedam sunt volatilia et quedam -ia et quedam serponea . . .; -ium . . . animalium silvestrium convenientia sunt lepores. ALBERT. M. mort. 2,5 p. 358b,48 in eis *(animalibus)*, quae pede -ia sunt, inveniuntur quaedam longioris vitae. animal. 1,99 sunt . . . genera communiora animalium volatile, natatile, -e et reptile. 7,13 'est *animal* quadrupes et -e' *(p. 589b,28* πεζεύειν πεφυκός) sive ambulans. *saepius.* **b** *ad itionem pertinens – Geh-, Lauf-:* ALBERT. M. sent. 2,34,3 p. 550a,27sqq. quod consideretur virtus -is perfecta et integra, sita in membro, in quo volvitur crus . . .; actus . . . ambulandi reducitur ad virtutem -em sicut moventem *eqs.* animal. 16,67 vis -is non potest esse nisi in pedibus et cruribus. **2** *subst. neutr.:* **a** *animal quod pedibus ire potest, animal terrestre – zum Laufen befähigtes Lebewesen, Landtier:* EKKEB. SCHON. cath. 6,7 peccatum est coitus -ium. BERTH. ENGELB. assert. 13 (Angelomontana. 1914. p. 160; a. 1180/96) aer esse non desinit solum volatilium . . ., quemadmodum terra -ium solum. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 14,12 alie *(sc. aves aquaticae)* vivunt . . . de piscibus et quibuscumque reptilibus et aliis -bus (gressilibus *var. l.*). ALBERT. M. nat. loc. 1,5 p. 8,40 -ia . . . gravia sunt et terrestria, propter quod in terra morantur. *saepius.* **b** *actio, facultas ambulandi – das Gehen, Gehfähigkeit:* ALBERT. M. sens. 3,1 p. 78a,37 -e, quod per diffinitionem homini convenit, aliquando virtute inest bipedi et non actione.

***gressibilitas,** -atis *f.* *actio, facultas ambulandi – das Gehen, Gehfähigkeit:* VITA Virg. Salisb. II 12 p. 92a,59 usu -is restituto . . . ambulavit *(sc. puer contractus).*

gressio, -onis *f.* *aditus, via – Zugang, Weg (locus pendet ex Prisc. gramm. II 196,8 [i. Pacuv. praetext. 5]):* NOTKER. BALB. Gall. 1f p. 97,1 ut ipse *(Walafridus)* . . . Gallum . . . per Alpium scopulos et praecipitia in heremum Senniensem, qua solum caprigeno generi gradibilis est -o, sese proripientem . . . laxis prosequatur habenis.

***gression** *v.* *crision.

***gressivus,** -a, -um. *ad itionem pertinens – Geh-, Lauf-:* ALBERT. M. div. nom. 4,29 p. 136,14 ambulatio non est sine corpore, et ideo v i r t u s -a non est sine corpore (eth. II 1,2,7 p. 28b,1. summ. theol. II 22,134,1 p. 452b,2. *sim.* caus. univ. 2,1, 9 p. 72,17 vis -a).

***gressor,** -oris *m.* *equus tolutarius, gradarius, asturco – Zelter, Gangpferd:* EKKEH. IV. bened. I 18,11 sternatur pullus asina cum matre tenellus; nusquam -es (gloss.: ambulatores) memorantur commodiores. 38,126sqq. indociles Galli duo gestant ossa caballi, cellam -es (gloss.: ambulatores) per se petiere . . .; numquam -es memorantur commodiores.

1. gressus, -us *m.* *script.* gres(us): VITA Galli I 1. *v. et l.60. form.: sing.: dat.* -u: *p.826,36. abl.* -o: *l.64. plur.: nom.* -i: *p.826,9. gen.* -sum: *l.68. abl.* -is: *p.826,55. metr.* grĕsus: SEDUL. SCOT. carm. app. 2,48 *(cf. corr. p. 751).*

gradus, passus – Schritt, Gang: **I** *proprie (in imag.: p.826, 1sqq. 15):* **A** *strictius:* **1** *spectat ad homines (in visione: l. 66):* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* VITA Arnulfi 24 prioris evidentes nullo retardantes -o (-u *var. l.*) . . . gradiuntur libere. EIGIL Sturm. 2 erat . . . -u composito, honestis moribus. RIMB. Anscar. 3 p. 22,26 viri . . . -u (-um *var. l.*) immobili sine via corporea ambulantes. TRANSL. sang. Dom. in Aug. 33 ut . . . totis -um usibus funditus careret *filius*. VITA Gamalb. 12 -bus praefiniti termini modum posuit. CONSUET. Trev. 16 p. 279,14 iuxta caput . . . solent *monachi* preterire, nullatenus . . . super eum *(sc. monachum culpabilem)* -us ponere. SOLIMARIUS 37 nec, qui precedit, ad illum, qui sequitur, pressos poterat convertere -us. *saepius.* *in imag.:* FORM. Marculfi 1,25 ut . . ., ubi prelucit iusticia, illuc -us (-um *var. l.*) deliberacionis inponat. LIBRI Karol. 3,12 p. 382,22 nisi . . . legislator . . . nostri moderaminis retinaculis -us suae mentis conexos habuisset. DIPL. Heinr. III. 335 in semita iusticię . . . -us nostros confirmantes *eqs.* ALFAN. premn. phys. prol. 10 p. 2 a minutae ventilationis particularium infinitorumque ramusculorum -us profundis detinebo limitibus. *saepius.* **β** *per enallagen de pede:* VITA Lamb. Traiect. 28 (MGMer. VI p. 383,9) claudorum -i (-us *var. l.*) solidati ad propria sui revertuntur. **b** *milit.:* CHRON. Pol. 2,15 -u concito quoddam . . . forte castrum obsessurus invasit *Bolezlavus.* LIGURINUS 7,518 acies . . . Ligurina . . . menia securo petit imperterrita -u. *in imag.:* VITA Adalb. Prag. A 19 p. 146,21 flagrans ardore martyrii . . . sponte venit in hostem ac medium agmen intrepido -u (cursu C p. 79,47) incedens *eqs.* **2** *spectat ad animalia:* Ps. GALEN. puls. 295 quarum *(formicarum)* -us continuus ac sine pondere sentitur. ALFAN. premn. phys. 28,30 p. 140 multis *(sc. animalium dati sunt ungues)* . . . ad defensionem simul et sustentaculum -us (*PG 40,717A* βάσεως). LIGURINUS 4,63 ipse ferox incerta vago vestigia -u multiplicat . . . et tanto sonipes vectore superbit. ALBERT. STAD. quadr. 89 nostri per zodiaci dum signa cucurrit, in cancri gradibus sine cancri -bus ivit *(sc. sol, i. Christus).* **B** *latius:* **1** *iter, incessus – Marsch, Lauf:* TRANSL. Marci in Aug. 9,8 a cepti itineris -u retraxit pedem. BALTH. Fridol. 18 ut arriperet -um inde *(sc. a Pictavensium urbe)* pergendi. CHART. Lux. II 413 p. 451,24 in numero nostro sunt priores ˹in -u˺ *(an leg.* ingressu?*)* et alias scientia et moribus prevalentes. *spectat ad motum figurarum in tabula lusoria:* RHYTHMIMACH. 10,15 accipit . . . omnis numerus par parem ˹in -u˺ (ingressu *cod.*) suo. 10,19 accipit . . . omnis numerus compar comparem ˹in -u˺ (ingressu *cod.*) suo. **2** *(de)cursus – Verlauf:* CHART. Friburg. 129 p. 110,10 (a. 1252) per . . . planitiem protelatur directo -u meta usque ad parvulam vallem. **3** *facultas ambulandi – Gehfähigkeit, Gehvermögen:* VITA Pard. 10 (MGMer. VII p. 31,7) proprio restitutus est *claudus* -u (-ui *p. corr. 1*). HROTSV. Gong. 516 -us plantis redditur invalidis. CHART. episc. Wirz. I 162 p. 159,16 virgo . . . contracta recepit -um. *al.* *de avibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 11,14 rapaces . . . bonum volatum . . . habent et malum -um *eqs. ibid. al.* **4** *?egressus – ?das Ausströmen:* Ps. HIPPOCR. sang. 16 urina . . . in -u *(ed.,* ingressum *codd.)* rubea.

II *meton.:* **A** *de mensura:* AETHICUS 90 habens *Cyprus* in longitudinem milia passuum CLXXV -us XV, in latitudinem milia passuum CXXV et -us X *(v. notam ed. p. 294). 91. ibid. al.* -us pedis *i. q. terra gradum lata – Fußbreit Landes:* FRAGM. de Arnulfo (MGScript. XVII p. 570,13; c. 937) Saxo Heimricus . . . hostiliter regnum Baioarie intravit, ubi nullus parentum suorum nec tantum -um pedis habere visus est. **B** *pes – Fuß:* VITA Sollemn. 12 (MGMer. VII p. 321,3) catenae disruptae ˹e -us˺ *(i.* e -bus; egressus, egressi *codd.)* . . . exilierunt *(v. notam ed.). ?crocia – ?Krücke:* UDALSC. Conr. 14 cum . . . ligneis innitens -bus solitae orationi instaret *(sc. claudus).* **C** *aditus, via – Zugang, Weg:* DIPL. Karoli M. 90 caedimus . . ., id est tam terris, mansis . . ., -is et ingressis, communiis, perviis *eqs.* CHART. Mathild. 118 p. 312,21 dimiserunt *comitissa et marchiones* . . . Casale Orii et octo mansos . . . c u m . . . rupis, rupinis, -bus e t i n g r e s s i b u s (DIPL. Karoli. III. 177 p. 290,16 [spur.] c. ˹gres<si>bus et i.˺ [ingressibus et egressibus *B*]. *al. sim.* ACTA imp. Stumpf 326 p. 462,7 [spur.] c. -bus et egressibus). CHART. episc. Wirz. I 362 p. 418,27 nulla patebit eis *(scholaribus)* via nisi -us ad chorum eundi et redeundi.

2. gressus *v.* 2. grossus. **[3. gressus** *v.* gypsum.**]**

gresta *v.* crista. **gresto** *v.* cestros. **grev-** *v.* grav-.

grex, gregis *m. vel rarius f.* *script. et form.:* grae-: *p.827, 14.* graeiem: LEX Alam. 67 capit. p. 49 (cod. 8). grecis: SALOM. II. epist. 24 p. 410,25 *(var. l.). sing.: ?nom.* -es: *p. 827,17. dat.* -e: HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,31. *abl.* -i: DIPL. Karoli III. 100 p. 163,23. *plur.: gen.:* -ium: WILLIB. Bonif. 7 p. 39,4. -uum: HYMN. abeced. X 2. *acc.* -is: *p. 827,10. adde* TIT. Rom. 13,12,6 (MGPoet. IV p. 1025 *[var. l.]*). *abl.* -is: *p.827,13.14. al.*

[Staub]

multitudo congregata – versammelte Menge: **I** *de animalibus (usu christiano de populo fidelium: l.47sqq.) i. q.* ἀγέλη, ποίμνιον, *armentum, examen – Herde, Rudel, Schwarm (per compar.: l.34sqq.39sqq.43sqq.):* **A** *in univ.:* **1** *de animalibus domesticis:* IULIAN. TOLET. Wamb. 19 subcisae patebant animalium -es. HROTSV. Mar. 203 anniculum -bus subtraxerat agnum *Ioachim.* ARNOLD. SAXO flor. 2,6,3 p. 55,20 Aristoteles: . . . est quoddam flumen, a quo si potaverit -x ovium, post potum facit colores agnorum nigros et aliud albos. *saepe. publ. et iur.:* EDICT. Roth. 249 si quis -es (-is, -em *var. l.*) aequarum seu porcorum . . . pigneris nomine abstulerit. DIPL. Merov. I 153 p. 383,46 monastheriolo . . . una cum . . . farinariis, -is c u m p a s t o r e b u s *eqs.* (DIPL. Karoli M. app. 319 p. 484,22 graegis c. pastoribus. *al*). PACTUS Alam. 40,2 si quis de -e aliena iumentum tollit. LEX Alam. 67,1 si aliquid de ipsa (ipso *var. l.*) -e . . . perdiderit *(sc. pignerator).* 67,2 ipsa -x iumentorum. CAPIT. reg. Franc. 233,28 -es (-e *var. l.*) pascere debeat cum securitate. BERTH. ZWIF. chron. 37 p. 258,5 quidquid ibi habuit *Manegoldus* in . . . mulctrura minoris -is *(i. pecoris)* et armenti. *saepius.* **2** *de feris:* **a** *de quadrupedibus:* WETT. Gall. 10 heremus . . . habens . . . ursos plurimos et luporum -es atque porcorum. WANDALB. creat. mund. 145 cunctis, quae -e quaeve sola incedere gaudent, . . . venere figurae. ALBERT. M. animal. 22,22 periculosum est incidere in -em eorum *(aprorum).* 22,46 -x *(sc. cuniculorum)* totus de loco transit. 22,126 singuli masculi *(sc. onagrorum)* praesunt singulis -bus feminarum. 24,36 haec bestia *(sc. hippopotamus)* cum multo vadit -e. *ibid. al.* **b** *de piscibus (de delphinis: l.33; de carabis: l.35):* WETT. Gall. 6 Gallus s q u a m i g e r o -i insidias conponens fratres . . . laetificabat (11. 12 p. 263,40). ECBASIS capt. 170 nec aberat . . . piscosi -x Rabadonis. ALBERT. M. animal. 4,79 piscis . . ., qui . . . 'vint' vocatur, . . . cum -e venit ad sonitum nolarum. 24,27 delfinorum -x congregatus. *ibid. al. per compar.:* ALBERT. M. animal. 7,20 in . . . pugna visi sunt multi karabo sicut -x in aciebus ordinatis ad pugnam. 8,32 quaedam feminae piscium . . . congregantur sicut -es. *ibid. al.* **c** *de volucribus:* ALBERT. M. animal. 5,41 insident *(sc. columbae cavernarum)* arboribus et volant cum -e. 7,41 in -e volant *anseres.* 8,61 -x perdicum. *ibid. al. per compar.:* ALBERT. M. animal. 6,79 halliz . . . trahit pullos suos post se sicut -em; cylon . . . discurrit cum generatione sua more -is. *ibid. al.* **d** *de apibus sim.:* ALBERT. M. animal. 8,143 si congregatum fuerit *(sc. genus apis)* in -e, interficit equum. *per compar.:* ALBERT. M. animal. 8,141 animal . . ., quod in commune habitat sicut -x et ceram et mel operatur, sicut faciunt apes et sibi similia animalia . . .; sex autem genera, quae ad modum -is simul morantur, sunt ista: *eqs.* **B** *usu christiano de populo fidelium (cf. Vet. Lat. Ioh. 10,16. Vulg. Ioh. 21,15sqq. I Petr. 5,2sq. sim.):* EPIST. Lang. 19 p. 712,22 Dei filius . . . cuncta . . . catholica . . . membra per totum orbem diffusa . . . una -x unoque pastore perseverare disposuit. ALCUIN. epist. 114 p. 167,18 non cesset lingua tua in praedicando, non pes tuus in circuiendo -em tibi *(sc. archiepiscopo)* commissum (commissam *var. l.*). CONC. Karol. B I 44 p. 433,29 pro rectoribus totius ecclesiae et universo -e. RIMB. epist. p. 92,42 Rimbertus, -is Dei vilis servulus. ADAM gest. praef. p. 1,4 cum in numerum -is vestri, pastor evangelice, . . . colligerer. *persaepe. de conventualibus:* VITA Gertr. A 6 p. 460,30 creditam (creditum *var. l.*) sibi suscepit regere -em. ALCUIN. epist. 74 p. 116,10sqq. pernecessarium esse constat *mandatum*, et maxime his, qui -em Christi regendum (regendam *var. l.*) accipiunt; . . . -em, quem (quam *var. l.*) accepisti regendum, . . . erudire studeto *(sc. abbas).* CHART. Rhen. med. I 97 Prumiensis cenobii abba una cum -e . . . sibi commisso. CHART. civ. Misn. 149 p. 105,25 ut -i religiose viventi . . . provideamus *(sc. episcopus). al.*

II *de hominibus i. q. coetus, caterva, turba, societas – Schar, Gruppe, Gemeinschaft:* **A** *in bonam vel neutram partem:* **1** *gener. (interdum de subiectis, e. g. p.828,1.2):* ERMENR. Sval. 8 in his misellis -bus, qui . . . ad . . . cellam confluxerant. POETA SAXO 5,686 Indorum Thomas ducet ad astra -es. HROTSV. Pafn. 1,25 -es amatorum ad illam *(Thaim)* confluunt. THIETM. chron. 3,26 sedit hic *(Otto)* . . . regni tutor . . . commissisque -bus inexpugnabilis murus. RUODLIEB IV 90 cum rex audisset, summatum -x et adesset, que demandasti. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 151,23 ut abdicato -e concubinarum . . . reginam . . . diligeret *rex.* LIGURINUS 8,658 cum plebeio . . . -e nobilis ordo. *al.* **2** *milit. i. q. agmen, turma – Heer, Trupp:* MIRAC. Pirmin. 8 turba . . . hostes . . . f a c t o -e eiecit extra civitatem (LAMB. HERSF. annal. a. 1063 p. 82,19. *al. adde [c. sensu consociationis]:* CARM. de Frid. I. imp. 1477). *cf. et p.827,35.* **B** *in malam partem (interdum i. q. globus, conglobatio – Horde, Rotte, Bande):* ADAM gest. 4,25 p. 256,15 monstruosi hominum -es . . . prohibent accessum. RANGER. Anselm. prol. 40 arma capessunt *(sc. populus)* et faciunt hereses scismaticosve -es. DIPL. Conr. III. 252 p. 440,8 latronum -x. METELL. peripar. 1,47 vernula, -x ciniflonum, plebs, hominum fex. *al.*

***grezius** (creçius), -a, -um. *(?ital.* grezzo, greggio *[v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 30. 38], ni cohaeret c. ital.* greto *[v. Battaglia, op. cit. p. 36]) ?rudis, incultus – ?unberührt, unbebaut:* CHART. Tirol. 421 p. 217,34 (a. 1185) pars . . . terre . . . erat creçia, et abatissa . . . non poterat eam roncare. *cf.* *grezivus.

***grezivus** (greci-, greçi-), -a, -um. (*grezius; *de formatione cf. Stotz, Handb. 2,VI § 86.2) script.:* gresi-: *l.29.* greçuvus: *l.28. ?rudis, incultus – ?unberührt, unbebaut:* CHART. Tirol. 837 p. 254,3 (a. 1224) Lodoygus . . . reffutavit . . . yd, quod . . . tenebat . . ., scilicet cum . . . t e r r a aratoria et prativa seu buschiva aut -a (CHART. Tirol. notar. I 501 t. -çiva et boschiva. 777 p. 397,15 peciam terre cum vineis et -çuve. *al.* CHART. Tirol. 1146 p. 187,31 pecia terre -sive. *al.* CHART. select. Wopfner 166 p. 208,25 pecia terre -e). CHART. Tirol. 1104 una quarum *(peciarum terrae)* est vineata . . ., altere due sunt -cive. *usu subst. neutr.:* CHART. Tirol. 1154 p. 198,29 (a. 1242) Odelricus . . . confirmavit . . . cartas . . . tam de terris aratoriis quam de vineis, pratis et nemoribus et -civis. *cf.* *grezius.

gribello *v.* cribello. *adde ad vol. II. p. 2012,26:* COMPOS. Luc. M 15 que pisande sunt, pisa et g-a *(cf.* MAPPAE CLAVIC. 247 omnia pisanda sunt et crib<r>anda [-anda *S*]).

***gribellura,** -ae *f. (orig. inc., cf. DEAF add. G-H. p. 788sq.) tentorium parvum – kleines Zelt:* STATUT. ord. Teut. p. 103,18 qui *(marescalcus)* dare debet ipsis *(fratribus)* omnem milicie apparatum, equos, mulos . . ., parvas tentas, que vocantur -e *eqs.*

***grido** *v.* *crido.

***grietmannus** (-anus), -i *m. (fris. vet.* grētmann; *v. G. Köbler, Altfriesisches Wb. ²2003. p. 189) iudex, causidicus – Richter, Schultheiß:* CHART. Traiect. 1778 p. 50,13 (a. 1270) nos -anus, iurati ac universitas ad cetum in Wyldinghen pertinentes notum facimus *eqs.*

grifes *v.* gryps. **griff(i)us** *v.* gryps.

1. *grifo (gripho, griffo), -onis *m. (francog. vet.* grifon *[v. DEAF G. p. 1384sqq.] vel theod. vet.* grifo *[v. Ahd. Wb. IV. p. 424]) animal quoddam fabulosum, gryps – ein Fabeltier, Greif:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* HILDEG. phys. 6,31 psitacus . . . aliquid de volatu -is . . . habet. 7,38 wisela . . . in velocitate sua aliquid de virtute -is habet, cum pennas suas erigit. CATAL. thes. Germ. 87,20 urceolus in modum -phonis. 45,67 erant . . . urcei diversarum formarum, quos manilia vocant, . . ., quedam habentes formam . . . -um. ALBERT. M. miner. 2,2,17 p. 46ᵃ,3 illi *(smaragdi)* de nidis -phonum auferuntur. animal. 23,112 quidam longi, quidam autem breves -is ungues dicunt inveniri. CARM. de nat. animal. 1229 -es sunt quadrupedes et habent aquilinas alas et facies, ut leo corpus habent. 1241 grifones (-ffones *var. l.*) vexant homines et equos. *al.* **b** *spectat ad effigiem:* CATAL. thes. Germ. 6,45 II -es ex ebore. **c** *pro nomine personae:* AETHICUS 49 rostratas naves . . . magno opere fabricatas a Griphone quodam gentilem artificem, magum veteranis temporibus. **2** *in imag. (in praesagiis):* SALIMB. chron. p. 362,20 *(vs.)* erunt sedata inmensa turbina mundi; morietur -pho. p. 546,14 leopardus . . . sternet . . . -em *(i. comitem)* et eum fugabit. *ibid. al. cf.* gryps.

2. *grifo, -are. *(cf. francog. vet.* grifer, *v. DEAF G. p.*

1390sqq.) *radere – kratzen, scharren:* BERTH. RATISB. serm. 17 p. 91,20 ut canis reclusus semper stat ad ostium gemendo, unguibus -ando, laborans, ut exeat. *cf.* *agrifo.

grilla *v.* grillus. **grillio** *v.* grillo.

grillius *v.* grillus.

grillo, -are. *form. coniug. IV.:* -ire: *l.9.* -it: CARM. de philom. 62 *(var. l.).* *stridere, fritinnire – zirpen:* OTTO FRISING. chron. 7,35 p. 372,28 quae *(cicadae)* famelicae plus -ire (-are *A*) solent. CARM. Bur. 132,3[b],9 grillus -at.

grillus (gryl-), -i *m.* (-a, -ae *f.: l.21)* *form.* -ius: *l.19.20. adde* ALBERT. M. animal. 26,14. *Acheta domesticus L., Gryllus campestris L. sim., cicada – Heimchen, (Feld-)Grille, Zikade:* WARN. paracl. 741 muribus aut -is . . . mors leviter struitur. CARM. Bur. 74,4,7 miti cum susurrio suo domicilio gryllus (-us *B*) delectatur. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 41,22 que *(aves)* vivunt de scarabeis, -is, cicadis *eqs.* ALBERT. M. animal. 4,71 '-us' (*p. 532[b],10* τέττιξ) . . ., qui cantat de nocte, . . . non videtur habere os. 4,91 animal parvum, quod locustae assimilatur . . . et sibilat nocte et vocatur -ius. 4,95 mas coturnicis habet vocem exilem fere sicut -ius. SALIMB. chron. p. 75,12 qui *(frater)* divinavit de turre cadenda et de filio -e. *al. v. et l.9. vol. II. p. 568,26sqq.*

***grimo** *v.* *grino.

grincio (grun-, -ngio, -ntio), -ire. *de graculis i. q. garrire – rufen, schwätzen:* ALDH. ad Acirc. 114 p. 156,17 in quarta . . . coniugatione secunda tantum persona *(sc. concordat)* ut . . . grunnio grunnis, trinnio trinnis, ˌ-o -isˌ (-gio -gis, gru-o <grun>cis *var. l.*). 131 p. 180,7 graculi -unt (-tiunt, gru- *var. l.*). *cf.* *crincio *et* fringulio.

***griniosus,** -a, -um. *(cf. ital. merid. dial.* grignusu; *v. G. Rohlfs, Dizionario dialettale delle Tre Calabrie. I. 1932. p. 353)* *rixosus – zänkisch:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 135,11 cum manus custodis eis porrigitur, pastum defendunt *falcones nidasii*; qui dicuntur apud nos vulgari vocabulo -i.

grinnitus *v.* grunnitus.

***grino** (grimo), -onis *m.* *(francog. vet.* grenon, *cf. DEAF G. p. 1321sqq.)* *barba labri superioris – Oberlippen-, Schnurrbart:* CHIRURG. Sudhoff II p. 487 inungantur cum eo *(sc. oleo)* nares et -mones *(cod. Berol.;* -es *cod. Vindob.)*; ipsum enim facit dormire . . .; inungantur cum eo nares et frons et dissolvatur ex eo in -monibus *(cod. Berol.;* -bus *cod. Vindob.)*; faciet dormire. *cf.* *grano.

[**grios** *v.* agrios. *adde ad vol. I. p. 413,12:* ANTIDOT. Glasg. p. 153,44 ad renium dolorem: . . . seminis appii . . ., seminis peganos grios *eqs.* (*v. ind. p. 215 s. v.* piganon; *cf. Gloss. III 542,19* peganu agrion, idest ruta silbatica).]

***griparius,** -i *m.* (*gripus) *piscator – Fischer:* DIPL. Constantiae 44 p. 142,18 auctoritatem liberam indulgemus constituendi nuntios cum -is, qui . . . decimas . . . recipiant *(ex dipl. Heinr. VI.; cf. notam ed.).*

grip(h)es, grippes *v.* gryps. ***gripphia** *v.* *graphia.

grips *v.* gryps. **gripta** *v.* crypta.

***gripus** (-ppus), -i *n.* (*ital.* grippo *[v. Battaglia, Dizionario. VII. 1972. p. 54]; cf.* γοῖπος *[v. Lex. z. byzant. Gräzität s. v.]; de orig. cf. DEAF G. p. 1414 s. v.* griparie) *navigium piscatorium – Fischerboot:* CHART. ord. Teut. 9 (a. 1178) dono *(sc. Beamundus)* . . . unum -um liberum in laccu. DIPL. Constantiae 59 p. 187,17 (interp.?) concedebatur in mari -ppum unum et aliud de novo facere *(v. notam ed.).* ACTA imp. Stumpf 419 p. 587,25 (spur.) ecclesiam . . . cum omnibus pertinenciis suis et -o uno ad piscandum in maritima.

grirovagus *v.* gyrovagus. **gris** *v.* grus.

***griseitas** *vel* ***grisitas,** -atis *f.* (**gris(e)us*) *color canus, cinereus – das Grau:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 127,24 quidam eorum *(girofalcorum)* tendunt plus ad albedinem . . . et quidam tendunt plus ad -sitatem. ALBERT. M. veget. 2,80 qui *(color viridis)* . . . -eitatem et glaucedinem accipit.

***grisengus,** -a, -um. *(anglo-normannice* grisain, grisenc; *cf. Anglo-Norman Dictionary. III. 1983. p. 343)* *canus, cinereus, non candens – grau, ungebleicht:* CHART. Hans. add. 599 p. 381,5 (s. XI.[2]?) dare <debebant> *homines imperatoris* . . . duos -os pannos et unum brunum.

***grisensis,** -is. *(per contam. ex* *griseus *et* Cisterciensis, *ut vid.)* *de ordine Cisterciensium i. q. canus, cinereus – grau:* ANNAL. Blas. a. 1099 (MGScript. XXIV p. 824,21; s. XIII.[2]) surrexit ordo grisensis *(cf. l.41).*

***griseus** *vel* ***grisus,** -a, -um. (*franc. vet. inf.* *grîs *[v. DEAF G. p. 1415sqq.]; cf. francog. vet.* gris, *ital.* grigio) *script.:* cr-: *l. 12. 22. 60. al.* gres-: *l. 41.* grix(us): *l. 49.* -sae(us): CHART. Lac. 54. -sius: *l. 19. 21. 22. 42. p. 831,10. al.* -ei(us): *l.24.*

canus, cinereus – grau: **I** *proprie:* **A** *strictius:* **1** *spectat ad anim. eorumque partes corporis:* RUODLIEB V 141 ducibus . . . munerat *rex* . . . crisis . . . poledris. HILDEG. (?) caus. 362 -ei oculi de aere sunt. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 95,15 avium . . . quedam sunt albe . . ., quedam -ee seu cinericie. ALBERT. M. animal. 22,41 habet *cattus* . . . colorem -eum glaciei fortiter congelatae similem. 22,149 varius . . . in ventre alba est bestiola et in dorso -ei sive cinerei et delectabilis coloris. *saepius.* **2** *spectat ad res naturales:* THEOPH. sched. 3,65 cuius *(terrae)* genera sunt duo, unum album, aliud -ium. CHART. Laus. 288 terminus est a grossa petra de Venes . . ., deinde per -iam petram in prato Iocel *eqs.* CHART. Bern. I 112 p. 500,11 cum adiacente terra . . . usque ad lapidem c-ium. *al.* **3** *spectat ad pannos (non candentes, laneos), vestimenta:* **a** *in univ.:* BALDER. Alber. 4 cappa de -eio p a n n o se super induit (CONST. imp. II 439,2 -eum pannum. *al.*). THEOD. PALID. annal. a. 1097 Heinrico -ea tunica et desuper nigra cappa induto . . . psalterium dicere . . . iniungit *papa.* CHART. Basil. A I 345 p. 517,1 -eum pallium . . . addiderunt *fratres. al.* *expressius de panno laneo:* CHART. Tirol. notar. I 699 (a. 1237) solvere . . . XXXIV libras pro panno -eo et panno lino. **b** *de habitu monachali (fere Cisterciensium):* OTTO FRISING. chron. 7,35 p. 372,17 alii *(sc. monachi)* . . . vestem nigram tantum gerunt, alii vero . . . albam vel -eam . . . ferre consueverunt. ANNAL. Mell. Cremif. a. 1195 dux Austriae . . . monachus -ei habitus efficitur. CAES. HEIST. Elis. I 3 p. 351,7 induens -eam tunicam de manu magistri Conradi. *al.* *expressius de ipso ordine Cisterciensium eiusque monachis:* CHART. Carinth. 754[a] p. 298, 41 (a. 1143) ordo monasticus illius . . . institutionis, quę vulgariter -eorum m o n a c h o r u m appellatur (ANNAL. Mell. Claustr. a. 1114 p. 610,5. *al.*). ANNAL. Rod. a. 1144 p. 717,5 Eugenius . . . fuit . . . gresei o r d i n i s prophessus (CHRON. reg. cont. III a. 1205 p. 223,7 abbates de -io ordine. *al.*). REIN. LEOD. annal. a. 1209 p. 662,28 in duos -ios abbates compromisimus. CHRON. Worm. p. 175,29 duxit . . . episcopus -eas moniales. *al.* **B** *latius:* **1** *qui de pellibus sciuri cinerei fit – aus Fehfellen, Grauwerk bestehend:* EPIST. Worm. I 49 pellicium -sum . . . et aliud vulpinum -sis manicis paratum. LAND. MEDIOL. hist. cont. 6 civitas ista suo more utitur pellibus variis -xis, marturinis *eqs.* ANNAL. Erf. Loth. a. 1135 p. 42,24 pelles -sas (-eas *var. l.*) atque mardelinas . . . afferebant *duces. saepius.* **2** *pellibus sciuri cinerei deditus – sich Fehfellen, Grauwerk widmend:* CHART. scrin. Col. B 546 (s. XIII.[1]) in fine transitus versus p e l l i f i c e s -eos (905 filius Gisilberti -ei pellificis). CHART. Hans. 333 tenemur *(sc. rex)* reddere . . . ad scaccarium quater XX et X libras, X solidos et XIII denarios p r o -io o p e r e *eqs.* (395). CHART. scrin. Col. B 909 Philippus, filius Gisilberti -ei o p e r i s (1003. 1386).

II *symbolice, alleg., in imag.:* HONOR. AUGUST. inev. A (SBWien. 150/III. 1905. p. 28,15) prophete pro viridi colore . . ., continentes pro c-eo . . . in pictura Dei accipiuntur. sacram. 29 niger color humilitas, albus castitas, -eus discretio. HILDEG. scivias 3,11,6 l. 185 cum . . . nec nigros nec albos, sed velut -eos in versutiis suis se ostendentes capita regnorum . . . deiciunt *homines.*

subst. **1. griseus,** -i *m.* **1** *monachus ordinis Cisterciensis – Zisterzienser, 'Grauer Bruder':* ANNAL. August. II a. 1146 quidam in specie bona, -eorum scilicet habitu, Augustam intrans *eqs.* FUND. Heinrichow. 1 p. 5,12 ordo Cysterciensis, qui et vulgo -eorum dicitur. *al.* ANNAL. Mell. Vind. I a. 1275 p. 706,36 cenobia -eorum ordinis sancti Bernhardi. **2** *sciurus cinereus – graues Eichhörnchen:* THEOPH. sched. 2,17 p. 48,12 fac tibi pincellos . . . ex pilo, videlicet de cauda mardi sive -ii vel

spirioli.

2. griseum, -i *n.* **1** *color canus, cinereus – graue Färbung, das Grau:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 127,10 alii *(girofalci)* sunt medii inter album et -eum. ALBERT. M. animal. 22,134 in Polonia ruborem miscet *spiriolus* cum -eo. **2** *pellis (dorsalis) sciuri cinerei – (Rücken-)Fell des grauen Eichhörnchens, Grauwerk:* EPIST. Adm. 51 p. 102,14 principes . . . omnem . . . ornatum -eorum et v a r i o r u m . . . postposuerunt (IOH. CODAGN. annal. a. 1184 p. 13,14 equos honeratos . . . paliorum et -iorum et v. *al.*).

***grisitas** *v.* *griseitas. ***grisobolion** *v.* *chrysobolion.

***grisoclabus** *v.* *chrysoclavus. **grisocola** *v.* chrysocolla.

***grisolinum,** -i *n.* (*cf.* *grissellum) *fructus fruticis cuiusdam (Ribetis rubri L., Ribetis uva-crispa L. vel Rhamni [catharticae] L.) – eine Strauchfrucht (Rote Johannisbeere, Stachelbeere oder [Purgier-]Kreuzdorn):* THADD. FLORENT. cons. 62,98 assumatur aque pirorum . . . et aque -orum immaturatorum acetosorum et suci agreste et suci ribes. *cf.* *grissellum, *grosellarius.

***grisopetalum** *v.* *chrysopetalum.

***grissellum,** -i *n.* (*acricella; *de orig. et signif. v. DEAF G. p. 1452) fructus fruticis cuiusdam (Ribetis rubri L., Ribetis uva-crispa L. vel Rhamni [catharticae] L.) – eine Strauchfrucht (Rote Johannisbeere, Stachelbeere oder [Purgier-]Kreuzdorn):* RECEPT. Sangall. I 5 spinis qui -a carcant *(leg.* careant*?)* teneris, ipsa cum mel miscis. *cf.* *grisolinum, *grosellarius.

***grivolatus,** -a, -um. *(ital.* crivellare, crivellato; *cf. Battaglia, Dizionario. III. p. 989) perforatus – durchlöchert, löchrig:* TRACT. de aegr. cur. p. 268,21 ad vermem, qui cor comedit et est longus et habet caput -um *eqs.*

***grixus** *v.* *griseus. **grocito** *v.* crocito.

grocomagma *v.* crocomagma. **grocus** *v.* crocus.

***grogirus** *v.* *crocerus. **grogus** *v.* crocus.

gronna (gromna), -ae *f.* *script.* grun(n)a, grona: CARM. de philom. 23 *(var. l.). terra uliginosa, palus – Moor(land), Sumpf:* MIRAC. Bert. 9 p. 514,34 veluti . . . pro firmitate loci gromnarumque oportunitate longo tempore inibi velint *equites* consistere.

***groppus,** -i *m. (an* -um, -i *n.?) (?cf. ital.* groppa, groppo *[v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 59sqq.]) ?collis, culmen – ?Hügel, Kuppe:* DIPL. Karoli III. 34 p. 58,13 ascendente *(sc. fine)* per canale Pesii usque ad -um de Accola.

grosa, -ae *f.* *instrumentum ferreum ad elaborandam, levandam marginem vitri destinatum – Füge-, Kröseleisen: l. 64.*

***grosarius** (gross-), -a, -um. (grosa) *ad elaborandam, levandam marginem vitri destinatus – zum Bearbeiten, Glätten der Glaskante bestimmt, Füge-, Krösel-:* THEOPH. sched. 2,18 accipe -ssarium ferrum, . . . cum quo aequabis et coniunges omnes partes *(sc. vitri).*

***grosel(l)arius,** -i *m.* (-um, -i *n.*) *(cf. francog. vet.* groiselier *[v. DEAF G. p. 1456sq.]) Ribes rubrum L., Ribes uva-crispa L. vel Rhamnus (cathartica) L. – Rote Johannisbeere, Stachelbeere oder (Purgier-)Kreuzdorn:* ANTIDOT. Cantabr. p. 161,38 prunellas de -o virid<es> ovo pleno, cimione de rumica ovo . . . conmisce. GLOSS. III 605,18 St.-S. cortex radicis sacre spinę, quę vulgo -elarium vocatur. *cf.* *grisolinum, *grissellum.

***?groso** (-sso), -are. (grosa; *cf. theod. vet. inf.* krōsen, krossen; *v. Mittelniederdt. Handwb. II/1. p. 684) grosa levare – mit dem Füge-, Kröseleisen (be)arbeiten, glätten, '(ab)kröseln':* THEOPH. sched. 2,29 finde vitrum, ⌊-ssa et⌋ (et grosa *var. l.*) coniunge.

1. *grossarius (grosa-), -a, -um. (2. grossus) *ad grossum pertinens – das Große, Grobe betreffend:* **1** *adi.* faber -us *i. q. faber ferrarius – Grobschmied:* ADALH. brev. Corb. 3 de laicis: . . . ad secundam camaram decem et septem: . . . fabri -i (grosa- *a. corr. A*) sex, aurifices duo, sutores duo *eqs.* **2** *subst. masc. i. qui chartas de-, conscribit, conficit – Urkundenschreiber, -ausfertiger, '(In-)Grossator' (cf. Bresslau, Urkundenlehre. I. p. 5):* HEINR. WIRZ. cur. 219 scriptorum numeri (gloss. O: scriptores, qui et -i; R: de -is). CONR. MUR. summ. p. 37,4 quedam . . . officia . . . habentur in foro et curia . . ., ut sunt hii: . . . abbreviator, -us, scriptor, tabellio.

2. *grossarius *v.* *grosarius.

grossesco (cr-, grosce-, -sso), -ere. **1** *strictius i. q. crassiorem fieri, turgescere – dicker werden, anschwellen:* HILDEG. caus. 343 nares . . . -unt et scindendo intumescunt. URSO gloss. 48 corpora subtilia et gracilia augmentata -unt. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 206,11 c-unt oculi *falconis* et prominent. ALBERT. M. animal. 22,59 collum . . . eius *(equi)* -it et crines . . . melius crescunt. *spectat ad maturitatem:* HILDEG. phys. 3,1,21 postquam fructus eiusdem arboris *(sc. mali)* iam creverint, ita quod -ere (-ssere, -cessere, grossere *var. l.*) incipiunt. **2** *latius i. q. condensari – sich verdichten:* CONSTANT. AFRIC. theor. 5,93 p. 23a^{v} non -it *lac* . . ., quoad pertingat estatem. *trans. i. q. inspissare, condensare – verdichten:* CONSTANT. AFRIC. theor. 7,14 p. 34b^{v} que *(digestio perfecta)* humores alios et urinam, necesse est, -at (crassescat *ed. Basil.*).

***grossinum,** -i *n.* (grossus) *?pulvis crassus – ?grobkörniger Staub:* HERACLIUS II 8 (add. R) de isto vitro plumbeo poteris . . . cum -o *(ci. ed.,* pulvere *P,* gallino *R)* saphireo miscere ad pingendum in vitro, apposita tercia parte de scoria ferri. 49 accipe -um de saphiro et palleam, quae excutitur de calido ferro super incudem fabri, cum -o tertiam partem pones et plubeum vitrum . . . misces *eqs.*

***grossitas** (cr-), -atis *f.* (grossus) **1** *de quantitate:* **a** *proprie i. q. crassitudo – Dicke, Stärke:* ALBERT. AQUENS. hist. 6,9 navium funes magnae -is (grossitudinis *var. l.*) . . . menibus affigentes *Sarraceni eqs. ?extensio – ?Ausdehnung:* ALFAN. premn. phys. 5,28 p. 68 quae *(terra)* resoluta mutatur in ipsum *(ignem)* aut in -em (c- *P*, crassitatem *p. corr. A*^{2}, *ut vid.; PG 40,624*^{B} ὄγκῳ) aeris. **b** *translate i. q. gravitas – Schwerfälligkeit:* VITA Notkeri 12 bibuli gutturis barbara -s . . . rigidas voces iactat. **2** *de qualitate i. q. ruditas – grobe Beschaffenheit:* **a** *gener. (spectat ad vestimenta): v. p.833, 70.* **b** *alch.:* ANON. miseric. 119 non rediet spiritus ad fugam . . . nec corpus ad -em post subtilitatem illius cum spiritu. 301 quam *(coniunctionem)* iunxerunt *philosophi* de spiritibus et corporibus, in -e corporis auri et argenti. 510 postquam mutatum fuit corpus a suo statu et -e et debilitatum fuit et subtiliatum. 519 natum fuit . . . yoharum subtile non in -e corporis nec in tenuitate spiritus.

grossities (cr-, grosi-, -cies), -ei *f.* **1** *de quantitate i. q. crassitudo – Dicke, Stärke:* **a** *in univ.:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 158,31 sacculus . . . capax longitudinis et c-ei falconis corporis. p. 237,5 foramen . . . debet esse largum et foratum ⌊pro c-e⌋ (iuxta -em *var. l.*) rostri. VITA Mariae rhythm. 3233 collum eius *(Iesu)* canduit . . . debita -e miro cum decore. ALBERT. M. veget. 1,138 lacteus *humor* . . . -em causat partium *(sc. plantarum).* animal. 1,133 multa . . . capillorum densitas et -cies in iuventute maniam . . . futuram praeloquitur. *al. meton. i. q. pars dilatata – verbreiterte Partie:* ALBERT. M. animal. 12,218 super quemlibet dentem nascitur -es quaedam immediate super foramen mandibulae. **b** *obesitas – Beleibtheit:* ANON. coit. 1,3 horum *(pinguium corporum)* quedam sunt alba et c-e (-e, crassicie *var. l.*) distenta. SALIMB. chron. p. 398, 18 propter grositiem legatus exire non poterat. **c** *tumor – Schwellung:* NOTULAE Wilh. Cong. 426 valet *(sc. remedium)* contra pruritum et -ciem palpebrarum et ruborem. **d** *extensio – Ausdehnung:* HUGO RIPELIN compend. 7,28 p. 258^{a},10 sicut in corporibus non gloriosis ipsa -es impedit, ne duo corpora possint esse in eodem loco . . ., ita -es ista per gloriae subtilitatem tolletur. ALBERT. M. metaph. 5,2,2 p. 237,95 omne corpus replet, etiam mathematicum; si autem dicunt -em esse replentem, hoc est idiotarum. **2** *de qualitate i. q. ruditas – grobe Beschaffenheit:* **a** *proprie:* URSO element. 2 p. 43,10 cum . . . subtili corpulentia -ei (grosseissiei *O*) agenti ad immutandam sue essentie subtilitatem repugnet *corpus.* 4,1 p. 84,15 videmus . . . ignem mutationi ineptum ex violentia qualitatum, terram vero ex -e et soliditate sue substantie. ALBERT. M. cael. 4,1,5 p. 255,12 'quattuor' corpora vocata 'elementa' differunt in gravitate et levitate 'secundum modum' differentiae 'eorum' in '-e et

subtilitate' sive densitate et raritate (animal. 1,114 *[ex Avic.]. al.).* animal. 5,43 non ovant *anseres* ... nisi semel in anno ... propter suae complexionis frigiditatem et -em. *al. spectat ad liquida fere i. q. densitas, spissitudo – etwa: Dichte, Zähheit:* MAURUS phleb. p. 11[a] si sanguis exierit niger, tollatur usque ad rubicundum, ... si aquosus, usque ad -ciem (*cf.* Ps. HIPPOCR. phleb. 48 crassitudinem). WALTH. AGIL. med. 19 p. 119,35 -es sanguinis. BRUNUS LONG. chirurg. 2,1, 10 p. 121[A] sanies non tendit ad superiora ... propter -em eius. ALBERT. M. animal. 1,212 -cies humorum occuli. *al.* **b** *meton. i. q. portio, materia grossa – grober Bestandteil, grobe Substanz:* ALBERT. M. animal. 1,543 ut expellatur superfluitas et fumositas eius *(aeris)* et -cies. *v. et vol. II. p. 120,13.* **c** *translate i. q. hebetudo – Stumpfheit:* URSO element. 6,7 p. 191,8 qui *(odores mixti)* pro sui confusione et sensus -e, cum specie odorabilis sui -e actioni sit magis idoneus quam passioni, discerni nequeunt.

grossitudo (cr-), -inis *f.* *script.* grosi-: *l.21.* **1** *de quantitate i. q. crassitudo – Dicke, Stärke:* **a** *strictius:* **α** *in univ.:* LEX Sal. Karol. 42,8 quae *(virgae)* in similitudinem minimi digiti -em (grosi-, -is *var. l.;* LEX Sal. Merov. 42,6 magnitudinem) habeant (THEOPH. sched. 3,3. *al.*). LEX Frision. add. 3,35 si brachium ... decrescerit a sua -e. ANNAL. Xant. a. 868 p. 76,13 ignis ... visus est -e ligni fenarii. ALBERT. M. animal. 1,365 nervus obticus ... multam debuit habere -em. 3,80 pili ... diversificantur in -e et gracilitate et magnitudine et parvitate. 12,187 plumositas ... in talibus *(avibus non volantibus)* transit in corii -em. *al. v. et p. 832,28. vol. II. p. 1980,55. meton. i. q. nodus – Verdickung, Knoten:* MOSES PANORM. marisc. 2 p. 153,8sqq. in ungulis pedum anteriorum equi sepe videtur -o ...; merescalci limant -em pedum, ut non videatur istud malum. **β** *spectat ad staturam hominis:* RUD. TRUD. gest. 1,5 p. 231,41 erat ille *(Guntramnus)* ... statura ... procera, -e proceritati congrua. 1,9 forma erat *Guntramnus* elegantissimus, corporis proceritate convenientique -e delectabilis. *obesitas – Beleibtheit:* ALBERT. BEH. epist. 73 p. 300,23 distemperat *vinum* complexionem, generat corporis -em et ... lepram inducit. **γ** *spectat ad tumorem:* CONSTANT. AFRIC. theor. 8,8 p. 38a[r] apostema est -o et inflatio, quas de superfluis humoribus membrum aliquod patitur. GLOSS. Roger. II 505 est ... apostematis ... status ..., cum -o cessat augmentari. **δ** *spectat ad diametrum (usu geom. et techn.):* SCHOL. Enchir. 3,314 fidiculae sive fistulae, si aequalis -is fuerint *eqs.* (GERB. epist. math. I 3,2 [crassitudinis *var. l.*]. TRACT. de fist. org. p. 13. *sim.* THEOPH. sched. 3,81 p. 144,27 eiusdem -is). ANON. geom. II p. 224,9 usque dum mensori medietatem -is sperae se comprehendisse videatur *(sc. circino).* ARIBO mus. p. 38,28 in reperiendo tono non solum prioris fistulae longitudinis, sed <etiam> -is, id est diametri, octavam partem assumimus. **b** *latius i. q. magnitudo – Größe:* **α** *in univ.:* MIRAC. Bert. 11 pyra nimiae -is dulcissimique saporis erant. THEOPH. sched. 3,53 p. 104,13 pars tantae latitudinis sit, quanta est -o lapidum, quos imponere volueris. ANNAL. Elnon. a. 1157 -o ... lapidum ipsius grandinis magnitudinem excedebat ovi anseris. *al. remissius de augmentatione completa:* HILDEG. phys. 3,3 p. 188,21 post -em ... et maturitatem fructuum ... folia ... ad medicinam amplius non valent. **β** *magnitudo (vocis) – Lautstärke:* HERBORD. Ott. 3,18 p. 180,1 silencium mandat *sacerdos* loquenti sueque vocis -e magnum tonans sermonem ... oppressit. IOH. GARL. mus. mens. add. 15,22 nobilitatio soni est augmentatio eiusdem vel diminutio per modum superbiae, in augmentatione, ut melius videatur, in -e, ut bene audiatur. **2** *de qualitate i. q. ruditas, asperitas – grobe Beschaffenheit, Rauheit:* **a** *proprie:* **α** *gener. (spectat ad vestimenta):* OTTO FRISING. chron. 7,35 p. 372,16 alii *(monachi)* ... de colore vel -e (c- *A2*) nichil causantes *eqs.* (*sim.* CAES. HEIST. mirac. I 1,1 p. 7,17). TUTO opusc. 2,15 p. 90,17 quod *(linteum sindonis)* subtile et lene est nec asperitate aliqua vel -e etiam delicati cuiuslibet corpusculum offendit. VITA Norb. I 12 p. 683,36 quod si de colore vel grossitate vel subtilitate vestium fiat aliqua ... contentio, ... dicant de evangelii ... institutione, ubi ... -o describatur. **β** *natur.:* WALTH. AGIL. med. 49 p. 157,34 raro ... fit pleuresis ex flegmate et melancolia propter spissitudinem et -em materie. ALBERT. M. animal. 25,6 aut *(sc. est venenum)* opilans vias hanhelitus in corpore ex -e frigidae substantiae suae (*v. l.20*). *spectat ad liquida fere i. q. densitas, spissitudo – etwa: Dichte, Zähheit:* CONSTANT. AFRIC. grad. p. 368,1 humiditatis -o caliditatem penetrare prohibet. theor. 7,14 p. 34a[v] si urina ... ⌊a -e⌋ (crassitudine *ed. Basil.*) sua inceperit subtiliari. ANON. coit. 2,2 corpus ... seminis frigiditate aut c-e et tenacitate impeditur. IOH. S. PAUL. diaet. 585 vinum rubeum vicinum est nigro in -e et duritie. THADD. FLORENT. cons. 46,231 debet ... sanguis ... non esse multe caliditatis nec subtilitatis nec multe -is. ALBERT. M. animal. 12,190 'propter -em (*p. 658[a],9* παχύτητα) aquae fiunt oculi piscium' duri. *al.* **b** *meton. i. q. portio, materia grossa – grober Bestandteil, grobe Substanz:* CONSTANT. AFRIC. theor. 7,14 p. 34a[v] si ... vie constricte fuerint, dum humores colentur, subtilitas eliquatur, eorum vero -o (crassitudo *ed. Basil.*) remanet intus. TUTO opusc. 1,3 p. 8,24 quae *(simila)* est tritici medulla ab omni -e extenuata. ALBERT. M. veget. 3,90 abstergit *dulce* -em linguae, quod aptat eam ad gustandum, et lenit -em substantiae suae. **c** *translate i. q. rusticitas – Ungeschliffenheit, Plumpheit:* VITA Cadr. praef. (MGScript. XV p. 689,22; c. 1000) huc accedit, quod me rusticum inter rhetores verba cogis facere: materia aliquibus profutura stili -e multos offendet.

***grosso,** -atum, -are. *crassiorem reddere – dicker machen, verstärken (medial. i. q. crassiorem fieri – dicker werden):* **1** *proprie:* **a** *strictius:* ALBERT. M. veget. 4,113 quo ... propinquior fuerit *materia* corpori plantae, -atur et dilatatur. 4,127 plantae ... nutrimentum ... -at stipitem. 6,220 quando -atur truncus eius *(sambuci)*, minoratur medulla. animal. 2,44 cum in aetate processerit *homo* ..., in illis *(membris)* -atur. **b** *latius (usu medial.):* **α** *abundare, (ac)crescere – anschwellen, anwachsen:* HILDEG. (?) caus. 440 calor ... acerbi succi ruthe ... humores constringit, ne supra modum -entur. **β** *condensari, inspissari – sich verdichten, eindicken:* RUP. TUIT. trin. 2,10 l. 436 ut ... adultum atque -tum sucum ... in ora ... traducant *germina* cunctorum animantium. ALBERT. M. sent. 2,8,4 p. 173[b],29 aer naturaliter frigido contrahente -atur in aquam et aqua in terram, et calido subtiliante terra et aqua in aerem. p. 173[b],41 terminata sunt *corpora angelorum* causis seminalibus miscentibus et -antibus. caus. element. 1,2,10 p. 80,7 de facili -atur *aer* et subtiliatur. animal. 3,131 frigus et somnus ... sedant humores, et ideo inspissantur et -antur. **γ** *altiorem fieri – lauter (tönend) werden:* ALBERT. M. animal. 5,49 voces ... taurorum mutantur et -antur, quando *eqs.* **2** *translate i. q. de-, conscribere, conficere – (ins Reine) schreiben, ausfertigen, 'ingrossieren' (usu publ. et iur.; cf. p. 831,71):* HEINR. WIRZ. cur. 241 prima dies ... scribet, quodcunque petendum est, et tua portabit vota secunda Patri; tercia -bit. ACTA imp. Winkelm. I 990 p. 741,28 prothonotarius habebit duos continuos scriptores pro notandis et -andis litteris. CONR. MUR. summ. p. 62,13 scriptura littere ... equali forma, ductu scribatur lineali, -etur legibiliter. ORD. canc. pap. 7,9 consuevit vicecancellarius ... unum de scriptoribus facere distributorem notarum -andarum generalem; ... qui habet taxare -tas (-tos *var. l.*). *v. et p.838,7.*

subst. **grossatus,** -i *m.* *charta conscripta, confecta – geschriebene, ausgefertigte Urkunde: l.55.*

***grossumum,** -i *n.* (*ital.* grossume) *frumentum grossum – großes Getreide, große Getreidesorten (de re v. p.836,35):* CHART. Tirol. notar. I 105 (a. 1236) ut ... terram ... habeat *Albertinus* ... solvendo ... medietatem tocius -i, quod habuerit in dicta terra, et terciam partem de minutis.

1. grossus, -i *m.* (-a, -ae *f.: p. 835,2*) *script.:* grosus: ALDH. ad Acirc. 114 p. 155,20 *(var. l.). form. acc. pl.* -us: *p. 835,15. adde* ALDH. ad Acirc. 114 p. 155,20 *(var. l.).*

1 *strictius i. q. ficus (praecox, immatura) – (unreife, Früh-)Feige:* HRABAN. carm. 39,75,4 cadent in terram sidera ut -us de ficulnea. EKKEH. IV. bened. II 181 ficorum -is benedictio. HONOR. AUGUST. cant. 2,12/14 p. 392[C] -i ... sunt immaturi fructus ficus, qui levi tactu concussi cadunt. ACTA imp. Winkelm. II 1037 p. 710,18 multi ... abierunt in predam ...,

velud cum ficus ab aura concussa prohicit -os suos. ORD. canc. pap. 6,8 papa consuevit dare speciales -as aromaticas propriis manibus habundanter. *in imag. vel alleg.:* BENZO ad Heinr. IV. 7,6 p. 640,15 (vs.) -os semper habeamus in nostro ficario. PAUL. BERNR. Greg. 64 p. 509,19 praedicationis suae cophinos misit expectans ..., ut -os ex ficu colligere posset. HONOR. AUGUST. cant. 2,12/14 p. 392[C] ficus, synagoga concussa, -os, id est acerbos sensus legis, abiecit. *ibid. al.* **2** *latius i. q. gemma, germen – Knospe:* HILDEG. fragm. 3,16 arbores in prima creatione mundi -os habebant, de quibus flores processerunt. phys. 3,11 -os coruli ... sumat *masculus*. 3,45 frigidus sucus in ... -is in pulverem attenuatus pravos humores ... aufert. epist. 147[R] in estate florent *arbores* et -os suos producunt (*sim.* 153[R]). 297[R],55. div. op. 1,4,98 l. 48 homo ... similis est arbori, quę prius -us (-os *var. l.*) et postea fructus suos emittit (*sim.* epist. 384,44 ramos et -os). 3,2,14 l. 20 sicut arbor de viriditate radicis -os suos profert. *in imag. et per compar.:* HILDEG. epist. 153[R] cum fiduciam in aliqua prosperitate habes *(sc. praepositus)* velut -os producens. div. op. 2,1,8 l. 39 victoria martirum pinguis radix omnium virtutum erat, quę -os suos in illis emiserunt, quibus *eqs.*

2. grossus (cr-), -a, -um. *script.:* gres-: *l.27.65. p.836,62.* grosus, crosus: COMPOS. Luc. A 32. IOH. GARL. introd. mus. 27 *(var. l.). struct. c. abl. vel acc. mensurae: l.31.32.*

I *adi.:* **A** *de quantitate i. q. crassus, latus – dick, breit:* **1** *strictius:* **a** *in univ.:* **α** *gener. :* MAPPAE CLAVIC. 270 rotae *(sc. arietis)* ... altae unius semis palmae; gressae (-ae *S*) IV. Z. ALFAN. premn. phys. 1,49 p. 14 non circumposuit *(sc. creator)* nobis corium -um (*PG 40,520[A]* παχύ) ut bubus. ANNAL. Quedl. p. 400,9 corpora circumfundens *Constantinus* aere cypro quinque pedes -o *(ex* BEDA*)*. LEO MARS. chron. 3,33 p. 406,5 quinque c-am cubitis maceriam in fundamento ... iaciens *abbas.* THEOPH. sched. 3,27 fode *(sc. folia Graeca)* -o tractu. ACTA imp. Winkelm. I 660 ligna -a et fortissima. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 45,31 funiculus c-us quantum canna de penna anseris. *saepius.* **β** *natur. et medic. :* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 70,29 sunt rostra ... aliis *(avibus)* c-a, aliis gracilia. WILH. CONG. chirurg. 622 -a inpetigo. ALBERT. M. animal. 1, 211 an sint *venae* amplae et -ae. 3,138 zyrbum et sepum -a sunt in corporibus -is. MOSES PANORM. infirm. 22 si malum ... fuerit vetus, durum et c-um. *saepe. spectat ad crassius intestinum ['Dickdarm']:* AESCULAPIUS 33 p. 52,11 non possunt nisi vicina loca tumescere ... i n t e s t i n o r u m -orum vel graciliorum (BRUNUS LONG. chirurg. 1,4 p. 107[D]. *al.; sim.* ALBERT. M. animal. 1,564 in inferioribus *[intestinis]*, quae -a vocantur). **b** *spectat ad homines eorumque staturam (in bonam partem i. q. gravis, validus – stattlich, kräftig, e. g. l. 49):* ACERB. MOR. hist. p. 169,10 Fredericus ... erat magnus, pro etate fortis ..., bene compositus, -us, spissus *eqs.* p. 170,13 Guido ... erat parve stature, -us (c- *var. l.*) in pectore et membris. BURCH. URSB. chron. p. 91,23 erat ... Philippus ... statura mediocri, magis tenui quam -a. SALIMB. chron. p. 454,13 -us, id est corpulentus, et crassus fuit *papa. in cognomine:* ALBERT. AQUENS. hist. 7,16 p. 506,30 princeps appellatus est ... G-us Rusticus pre nimia et pingui corpulentia et vili persona. CHART. Ital. Ficker 164 p. 206,35 ego ... magister Metellus una cum iudicibus curie, videlicet Alberto ... et G-o Brisiensi. CATAL. cod. Conr. Schir. p. 629,16 fuit filius eius *(Ansegisi)* Pippinus maior domus, qui cognominabatur G-us. HIST. Foss. (MGScript. IX p. 373,47) Ludowicus G-us ... genuit Philippum. *al.* **c** *spectat ad vestimenta spissa:* EPIST. var. I 13 p. 513,13sq. seniores ... instituerunt ... tres tunicas habere, duas -iores in hieme, unam subtiliorem in aestate; similiter et in loco cocullarum duos, quos nos dicimus mantos, qui ex -iori (-iore, gre- *var. l.*) sago fiunt *eqs.* **d** *spectat ad monetam:* IOH. CODAGN. annal. a. 1218 p. 67,29 Placentini minuti, qui dicuntur quarteroli, et Placentini -i, quorum quilibet valet sex denarios, ... facti fuere. CHART. Salisb. II 878 p. 420,13 confiteor me ... recepisse ... ducentas marchas ... argenti Venetianorum -orum, ad pondus Colonie silicet VIII sollidis et uno denario et dimidio Venetianorum bonorum et legalium pro marcha qualibet computatis. *ibid. al.* denarius -us *i. q. denarius crassus – Dickpfennig, Groschen (de re v. A. Suhle, Deutsche Münz- und Geldgeschichte. [2]1964. p. 155; cf. p.837,69sqq.):* CHRON. Tiburt. a. 1130 (MGScript. XXXI p. 260,13; c. 1242) per unum modium frumenti dabatur plus den. X, scilicet -orum denariorum. SALIMB. chron. p. 538,25 cui *(astrologo)* dabant *Mutinenses* ... decem denarios -os argenteos. *al.* **e** *spectat ad neumas:* COMM. microl. 12 p. 100 auctor ... vocum gravium figuras -iores, acutarum vero fecit subtiliores ... innuens -iori et ponderosiori voce graves sonos esse proferendos. 33 p. 102. ELIAS SAL. mus. 5 p. 20[b] si fuerit *punctus* in re, -um et rigidum sine planctu ponas. ANON. pos. disc. p. 190,14 quandocumque duae notae ligantur in discantu, prima est brevis, secunda longa, nisi prima -ior sit secunda. **f** silva -a *i. q. silva alta (e seminibus procreata) – Hochwald:* DIPL. Otton. I. 1 p. 89,43 Quernbetsi cum silva -iori ... donavimus. REGISTR. Bert. 16 unusquisque solvit ... de silva -a bunaria XXX, de silva minuta bunaria XV. 27 p. 18,28 de silva -a faginina et minuta mixta bunaria CCCC. *ibid. al.* **2** *latius i. q. magnus, grandis – groß, Groß-:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* AETHICUS 64 quae *(insulae)* auro ... gignunt et margaritis velut Tabrobana, sed raris et -ioribus. ANNAL. Crem. a. 1190 (MGScript. XXXI p. 8, 5) qui *(consules)* ... campanam -am (-a *cod.*) ... fieri fecerunt. CAES. HEIST. mirac. I 4,79 p. 247,22 si inveneritis ... pisces -os. CHART. Tirol. notar. I 304 p.141,23 prepositus *(sc. debet)* ... III butas c-as ad ponendum vinum. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 140,10 ascendendo a minoribus *(quadrupedibus)* usque ad c-iores. SALIMB. chron. p. 321,13 inveni fructus *(sc. amygdali)* ... -os; inveni etiam fabas -as recentes in tecis. *al.* **β** *in nomine locorum sim. (in descriptione terminorum):* DIPL. Karoli III. 34 p. 58,12 descendente *(sc. fine)* ... usque ad collem Montis g-i. CHART. Laus. 288 terminus est a g-a petra de Venes per locum, qui dicitur Sissi *eqs.* (*sim.* 601 recognovit *Nicolaus* de feodo esse ... campum de Marterei a -a petra superius). **γ** *spectat ad annonam decimamque inde solvendam (de re v. M. Montanari, L'alimentazione contadina nell'alto Medioevo. 1979. p. 148 et 153sq.):* CHART. Basil. A I 176 p. 266,4 (a. 1136) fratres ... decimam ... -ioris annone ... tradiderunt. DIPL. Frid. I. 377 p. 243,14 in redditu dando de omni grano, de -o et de minuto *eqs.* CHART. Lux. II 435 p. 478,26 Hugo ... cum ... uxore ... partem -e d e c i m e ... emerunt (CHART. Stab. 344 quartam partem d. ... -e et minute. *al.*). **δ** *spectat ad pluviam eiusve guttas:* HILDEG. phys. 2,11 -am humiditatem et guttas -as pluvie habet *terra alba* et ex humiditate hac -a vinum ... gignit. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 220,7 tempus nubilum, pluviosum, non c-a pluvia, sed minuta ... bonum est. **ε** *spectat ad libram Venetianorum (cf. G. Rösch, Venedig u. Reich. 1982. p. 203):* ALBERT. MIL. temp. 281 p. 540,8sq. vendebatur ... libra -a de carnibus ... XVIII imper. et libra -a olei olivi duos sol. imper. **ζ** *spectat ad vocem i. q. canorus, altus – volltönend, lautstark (interdum i. q. gravis – tief [tönend], e. g. l.55.57):* NOTKER. BALB. gest. 1,4 p. 6,15 -a voce in exilem conversa. COMM. microl. 77 p. 114 -ior et amplior et ideo maior formatur in ... arteriis vox, quae inferior est. CONSTANT. AFRIC. coit. 7,12 puer pubescendo firmatur, et vox mutatur et -a (c-, -ior *var. l.*) fit. LIBER argum. 14 -iores voces dant *(sc. litterae monochordi graves)*. THEOPH. sched. 3,81 p. 144,23 ut, si eam *(vocem)* vult *(sc. opifex)* esse -am, foramen fiat latius. ALBERT. M. animal. 4,95 mas coturnicis habet vocem exilem ..., et femina habet vocem -am. SALIMB. chron. p. 182,2 habebat *cantor* vocem -am et sonoram, ita ut totum repleret chorum. *al. v. et l. 8. acc. sg. neutr. pro adv.:* METELL. buc. 3,32 -um (gre- C) latrante Licisca (*cf. Verg. ecl. 3,18* multum). YSENGRIMUS 5,1062 bombilat ... -um ventre lagena cavo. **η** littera(e) -a(e) *fere i. q. scriptura nitida – etwa: Schön-, Prachtschrift:* CATAL. biblioth. A I 76 p. 416,35 (a. 1232/73) summam de virtutibus ... -iori littera scripsit *notarius.* CHRON. Erf. min. p. 626,14 -is litteris scribi iussit *archiepiscopus eqs.* SALIMB. chron. p. 236,11 omnes libros abbatis Ioachim de -a littera habebat *frater Hugo.* **b** *translate i. q. gravis, magni momenti – schwer(wiegend):* CONR. EBERB. exord. 5,9 p. 288,29 sunt ... nonnulli, qui, licet ab ... -a ... inobedientia ... declinent *eqs.* CHART. Bern. II 602 p. 650,26 si

[Staub]

numerus *(gerbarum)* excedat decem, incidit *dominus domus* in -a emenda. **B** *de qualitate i. q. ex crassis, magnis partibus constans, rudis, asper – aus großen Elementen bestehend, grob, rau:* **1** *proprie:* **a** *gener.:* **α** *spectat ad vestimenta:* CONSUET. Marb. 236 ne . . . vestes . . . aut subtiliores concupiscant aut -iores contempnant *canonici*. HILDEG. in reg. Bened. 369 (CC Cont. Med. CCXXVI. 2007. p. 89) 'sagum' . . . aut de -o lino aut de canabo factum. CHART. civ. Halb. 65ª p. 591,31 e quibus *(ovibus)* dabuntur . . . X pelles agnine, que nec nimis tenere nec nimis -e. *al.* *alleg. vel per compar.:* TUTO opusc. 2, 4 p. 75,9sqq. in . . . homine . . . quaedam interiora, quaedam sunt exteriora, alia subtiliora ut vestis linea, alia -iora ut lanea . . .; activa ergo vita quasi exterior et -ior tunica per lanam, contemplativa interior ac subtilior per linum significatur. **β** *spectat ad victualia:* FOLCUIN. Bert. 2,90 p. 166,1 (chart. a. 867) de farina -a . . . pauperibus modia II (p. 166,9. 12. *sim.* CHART. Turic. 294 -ioris farine panes). RUD. TRUD. gest. 3,3 ut . . . aleretur *abbas* -o et arido pane. HILDEG. fragm. 3,41 -us et fortis cibus ut fortes carnes et ut faba iecor confortant. TRAD. Westph. IV p. 63,6 X panes albos vel avenaticos, X siligineos -os (p. 63,16 XX p. a., X -os. *ibid. saepius*). *al.* **γ** *spectat ad fabricam ferream:* CHART. Westph. IV 1599 (a. 1280) ut, quicunque faber extraneus -us, idem (?), qui -um opus operari *(sic)*, . . . geldam intrare decreverit *eqs.* faber -us *i. q. faber ferrarius – Eisen-, Grobschmied:* ACTA civ. Wism. A 228 (a. 1250/60) Hinricus . . . emit hereditatem contra Martinum -um fabrum. B 2796 Martinus faber -us. *v. et l. 23.* **δ** *spectat ad cribrum:* RECEPT. Lauresh. 5,31 p. 374 omnia contusa -iori cribello, infusa in aqua *eqs. al.* ANTIDOT. Augiens. p. 65,18 olei sext. XXV, cyperu lib. I, ennule lib. I . . . tundis et -o cribello cribras *eqs.* *adde (in loco corrupto, ut vid.):* ANTIDOT. Sangall. p. 96,1 haec sunt, que primo infundi debes et tere -o in aqua *eqs.* **b** *natur.:* **α** *in univ.:* TRACT. de aegr. cur. p. 369,1 accipe calcem vivam et lava eam in aqua . . ., calcem . . . c-um removere. URSO element. 2 p. 44,9 terra . . . resistens sua -a corpulentia. ALBERT. M. veget. 2,40 quarum *(digestionum)* prima separat terrestre -um. *saepius. v. et p.838,33.* **β** *spectat ad liquida, vapores sim. fere i. q. densus, spissus – etwa: dicht, dick(flüssig), zäh:* ALFAN. premn. phys. 4,7 p. 60 ut ex his *(sc. humoribus)*, quae magis sunt terrestria et -iora (*PG 40, 609*[A] παχυμερεστέρων), firmiora fierent membra. CONSTANT. AFRIC. coit. 4,16 frigidum . . . reddit semen spissum et -um. IOH. S. PAUL. diaet. 550 vinum . . . terrestre et -um. TRACT. de aegr. cur. p. 143,13 fit *scotomia* ex c-o sanguine. MAURUS urin. I p. 15,43 flegma vitreum . . . -um et globosum, unde et ipsa *(urina)* -a et globosa. URSO element. 6,6 p. 185,21 res dulcis utpote in -am fumositatem resoluta . . . inflativa existit. ALBERT. M. veget. 6,67 cinamomum liquefacit humiditatem -am oculi *(l. 52. p. 836,42.43)*. animal. 1,463 quando repletur *virga viri* ventositate -a forti. *saepius.* *adde de calore:* ALBERT. M. veget. 4,152 calorem . . . -um voco, qui est in humiditate -a et pingui viscosa, quae fortiter retinet calorem. **2** *translate:* **a** *perspicuus, simplex – klar, einfach, simpel:* AMALAR. off. 1 praef. 3 qui claro lumine pollent . . ., his proponitur subtilissima res et dignissima; qui aliquo nevo peccatorum fuscantur, his -ior et manifestior a . . . aequissimo Deo . . .; mihi peccatori -a res data est . . . ad indagandum . . ., quae pene omnibus rusticis nota est. 2,16,2 locutio . . . ad populum . . . debet esse tamque -a, ut intellegi valeat a populo. BERTH. RATISB. serm. exc. p. 44,27 scolaris duorum annorum hoc scit, ita est puerile . . . et ita -um, rude et inferius. **b** *agrestis, incultus – roh, ungehobelt, plump:* FUND. Heinrichow. 1 p. 60,11 duxit *Bogvalus* uxorem . . . rusticam, -am et per omnia ineptam. SALIMB. chron. p. 29,10 incurrimus verba inculta et rudia et -a et superflua. p. 186,30 habuit *Marcus evangelista* . . . stilum rudem et gramaticam -am atque silvestrem. p. 518,12 -us homo, id est hebes et rudis, fuit *Guilielmus episcopus.* **c** *vagus – unbestimmt, allgemein: v. p.838,60.*

II *subst.:* **A** *masc. i. q. denarius crassus – Dickpfennig, Groschen (de re v. p.836,1):* CHART. Sil. D II 433 (a. 1240) assignavit *scultetus* censum perpetuum undecim marcarum et sedecim -orum. ACTA imp. Winkelm. I 1001 p. 762,36sq. debet recipere marescallus de qualibet logia mercati -um I; item a qualibet meretrice . . . -um I. RICHER. SENON. gest. 2,16 add. reditus . . . simul cum uno -o . . . persolvendo monete cursibilis . . . levabit *conservator*. ALBERT. MIL. temp. 282 p. 542,1sqq. *al.* **B** *fem. i. q. charta conscripta, confecta – (ins Reine) geschriebene, ausgefertigte Urkunde (de re v. p. 831,71):* HEINR. WIRZ. cur. 224 istorum *(scriptorum)* labor est cartas grossare notatas et -as (c- *var. l.*) cameris restituisse suis. ORD. canc. pap. 4,4 nullus abbreviator, qui sit scriptor, notam in -am redigat, nisi *eqs.* 7,3 notarii . . . vel eorum abbreviatores . . . signare consueverunt omnes notas et -as provisionum. 9,7 privilegia communia . . . scripta in -a . . . portabantur ad papam. CHART. Mulh. Thur. 272 p. 110,17 cartam, quousque ponatur in -a, commitimus domino plebano. **C** *neutr.:* **1** *crassum – das Dicke:* ALFAN. premn. phys. 8,12 p. 83 communia . . . sunt tactus et visus haec: . . . siccum et humidum, -um (*PG 40,652*[C] παχύ) et tenue *eqs.* ALBERT. M. veget. 4,113 materia *(sc. spinarum)* . . . incipit superius a gracili . . . et inferius semper procedit ad -ius. **2** *res magna – das Große:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 15,19 comedunt *anseres* herbas et cetera c-a, que videre possunt in nocte cum lumine lune. *in imag.:* AMALAR. off. 4,30,9 ipsi *(electi)* pluunt -iora, quando narrant *eqs.* **3** *praecipua pars – Hauptteil:* CHART. Lamb. Leod. 524 p. 52,2 (a. 1252) quod . . . canonici -um prebendarum suarum percipiant. **4** *annona q. d. -a – großes Getreide, große Getreidesorten (de re v. p.836, 35):* CHART. Ticin. 133 p. 121,16 (a. 1268) debent *(sc. Iohannes et ceteri)* dare . . . somas tres blave . . ., videlicet -um ad medium agus<tu>m, <et> millium et p<an>icum ad sanctum Michaellem. **5** *materia rudis, spissa – grobe, dichte Substanz:* URSO element. 3,4 p. 72,6 cum . . . inimica, -a et nociva debilis appetat stomachus infectus. qual. 314 dum per condempsationem igneae partes et subtiles aereae atque aquosae transeunt in -a et terrestria, substantia -a efficitur. **6** *?magnitudo – ?Größe:* RUODLIEB V 123 in . . . modum pise per cuprea vascula funde *(sc. urinam lyncis)* maiorisve nucis ad -um fundito vasis. **7** *locut.* ad -um, in -o *sensu adv.:* **a** *in massa – 'en gros':* ACTA imp. Winkelm. I 786 p. 614,33 (a. 1231) si ad -um vendatur *sal*. RYCCARD. chron. a. 1232 p. 183, 10 (chart.) vendentibus vinum, sive ad minutum sive ad c-um, nichil requiritur. CHART. Rhen. med. III 932 p. 700,26 veniens in curru, si vendiderit per minutas mensuras salem, solvet de maldro II denarios, in -o nichil. TRAD. Weiss. app. 8 p. 330,36 (dipl.) quod abbas et conventus . . . vina . . . summatim pariter et in -o per dolea vendere debeant. *al.* **b** *in universum – im ganzen, insgesamt:* CHART. Lamb. Leod. 360 (a. 1243) recognoverunt *scabini* . . . villam . . . ad ipsam *(ecclesiam)* pertinere in fundo et cumblio, in alto et basso, in minuto et -o. **c** *generaliter – im allgemeinen:* ALBERT. M. eth. II 2,2,2 p. 172ª,37 qualiter . . . hoc erit, quod virtus sit talis habitus, iam quidem diximus in -o. miss. 2,9,12 p. 66ᵇ,22 sic . . . in -o expositum est symbolum apostolorum. *ibid. al.*

adv. **grosse** *vel* ***grossiter.** *-um in modum – grob:* **1** *proprie:* RECEPT. Lauresh. 5,34 olei . . ., scoinuanti . . ., trifolii seminis . . .: haec tundes -r *eqs.* CYMBALA VIII 10 -issime tornans spissitudinem ad libitum *eqs.* **2** *translate:* ALBERT. M. nat. bon. 71 moraliter . . . procedentes et -e . . . quattuor annotabimus paragraphos. eth. II 1,4,3 p. 53ª,10 oportet '-e (*p. 1094ᵇ,20* παχυλῶς) et figuraliter veritatem ostendere'. p. 53ª,13 -e . . . dicimus per similitudines, quod intendimus, sicut fere omnes scripserunt, qui de moribus egerunt . . .; talis enim -a est et non pura ostensio veritatis. metaph. 11,2,37 p. 529,7 illi, qui '-ius' (*sed cf. p. 1075ª,26* χαριεστέρως) circa hanc materiam loquuntur.

grosula *sim. v.* glossula.

***grotta** (grutta, grota), -ae *f.* *(ital.* grotta *a* crypta; *cf. Stotz, Handb. 1,IV § 21.5)* **1** *strictius i. q. specus, hypogaeum – Grotte, Kellergewölbe:* DIPL. Heinr. II. 425 p. 539, 30 confirmamus . . . casam unam cum -a infra burgum sancti Fridiani. DIPL. Constantiae 11 p. 39,21sqq. ceperunt *senes homines* designare . . . divisas . . . incipientes ab itinere, quod venit a grutta de Musca, . . . et relicta via ipsa ascenderunt per semitam unam subtus gruttam Sancti Canionis *eqs.* *pro nom.*

[Staub]

propr.: PETR. CAS. (?) chron. 4,16 p. 484,26 ecclesia sancti angeli, que dicitur ad Gruttam. **2** *latius fort. i. q. refugium, munitio – viell.: geschützter, befestigter (Zufluchts-)Ort:* ANNAL. Ianuens. II p. 24,13 Pisani . . . mercatores Ianue omnes . . . bonis suis expoliarunt et de grotis et toto iudicatu Kalaris eiecerunt. *cf.* crypta.

grova *v.* grus.

***gruarius** (grava-, gruer-), -a, -um. (grus) **1** *adi. i. q. ad grues capiendas edoctus – zur Kranichjagd abgerichtet:* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 24,20 quod f a l c o n e s -erii . . . iactentur et emittantur ad sedium gruum (4 p. 89,6. *ibid. al.*). **2** *subst. masc. i. q. falco ad grues capiendas edoctus – Kranichfalke:* LEX Ribv. 40,11 si quis weregeldum solvere coeperit, . . . conmorsum -um (grav- *var. l.*) pro sex solid. tribuat. *fort. add. (ni ellipt.):* FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 76,29 ad quot grues melius est iactare girofalcum novicium, qui incipit esse -erius. p. 101,32 si . . . habeantur duo *(sc. falcones)* vel plures consentientes, qui debent volare et non sint -erii. p. 102,6 sicut fiebat de -erio prius et post ipsum de novicio. 6 p. 189,11 quod multi -erii et multi aironerii nimio amore loyri fiant ficticii.

***grucingarium** (grec-), -i *n. (an* -us, -i *m.?) (theod. vet.* grûzing; *v. Ahd. Wb. IV. p. 470) cervisia e gruta confecta – Grutbier, 'Greuszing':* NOTKER. BALB. gest. 2,8 p. 61,20 cum iam laetiores essent et gre-o (gcingario, mero *var. l.*) fortiori incaluissent *Persae*. *cf.* *gruta.

***gruellus,** -i *m.* (grus) *grus novella – Jungkranich:* FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 75,25 si de duabus *(sc. gruibus)* una est -us. p. 76,10 non debet *falco* discernere inter -um et grues. p. 112,11 poterit *falco* iactari ad grues . . ., et cum -o et sine -o. *ibid. al.*

***gruerius** *v.* *gruarius.

gruinus, -a, -um. **1** *qui gruis est – vom Kranich stammend, Kranich-:* RECEPT. Lauresh. 3,17 p. 250 ad gulę et cervicis dolorem: adipe anserino sive -o perunctus rem tollit. **2** *grui similis – kranichartig, -gleich:* GESTA ERN. duc. I 2,239 nec proderunt eis *(hostibus)* c o l l a -a tam longa (2,241 iuvenes collis -is, nitidis et longis). 2,448 ipsi *(sc. milites)* . . . -as facies et colla habebant sicut Grippienses. II p. 293,1 balatrones et hoc genus omne omnigenum ludi cantus genus ore -o grocitat. p. 298,1 hostes . . . tela . . . -e vocis strepitu super hospites immitebant. **3** milium gruinum (milius gruinus) *i. q. Lithospermum (officinale) L. – (Echter) Steinsamen, Steinhirse (cf. francog. vet.* gromil *[v. Wartburg, Frz. etym. Wb. VI/2. p. 87]; cf. ThLL. VIII. p. 971,40):* Ps. HIPPOCR. sang. 14 apparuerit ipsa *(sc. urina)* sicut milius -us.

gruio *v.* gruo.

gruma, -ae *f.* (grumus; *cf. ital.* grom(m)a; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 56sq.*) *faex vini indurata – Weinstein:* FRAGM. med. falc. 113 si . . . ad falconem carnes . . . foris corpus adcrescerit . . ., tolle -am de butte *eqs.* *Staub*

***grumula** (-mm-), -ae *f.* (grumulus; *v. ThLL. VI/2. p. 2338,11sqq.*) *de congregatione liquoris i. q. congeries – Ansammlung:* WALTH. SPIR. Christoph. II 5,208 cuius *(sc. angeli)* roriferae subsidens -mmula dextrę ˹depositum fidei˺ *(i. Nicaeam)* nocuo subtraxerat igni. *Mandrin*

***gruncus** *v.* 2. *bruncus.

grunda, -ae *f.* *abl. pl.* -ibus: *l.65.* *suggrunda, protectum – Dachvorsprung, Vordach, Wetterdach:* ACTA imp. Stumpf 205 p. 286,35 (a. 1197) ut in domo eorum . . . construant *(sc. Bonacursus et fratres eius)* . . . balatoria, -as et canalia ab omni parte, unde via esse videtur. *fort. huc spectat:* ACTA imp. Winkelm. I 36 p. 31,44 (a. 1210) monasterium . . . in tutelam nostram . . . recipimus et etiam . . . lacum cum omnibus pagliaretibus, foveis, portibus, -ibus et aquarum de . . . paludem. p. 32,14 ab occidente incipit ab Rium . . . usque ad Tilium cum pagliaretibus, portibus, fovibus et -arum, quantum aque dicti paludi se extendit.

***grundula** (cr-), -ae *f.* *(theod. vet.* gruntila, grundila; *cf. Ahd. Wb. IV. p. 451) gobius – Gründling:* EKKEH. IV. bened. II 68 sub cruce febre sine sit c-a cum capitone.

grunnio, -ivi, -ire. *script.:* grini(o): CARM. de philom. 57 *(var. l.).* gruni(o): *l.17. adde* CARM. de philom. 57 *(var. l.). pendet:* *praep.* adversus: *l.22.* *acc. c. inf.: l.24.* *partic. praes. usu subst.: l.5.13.22.*

1 *strictius i. q. sonum porci edere – grunzen:* UNIBOS 179,2 it cum porcinis gregibus sonoris -entium subulcus. 212,2 motus marini personant, -ire porcos estimant. EKKEH. IV. cas. 41 p. 92,25 cum . . . interea suis vocem -entis mixtam sentiret *Notkerus*, intellexit temptatorem. CARM. Bur. 132,3b,13 sus . . . -it. *al.* *in imag. et per compar.:* IONAS BOB. Columb. 2,9 p. 248,15 adversus regulam . . . garriens ac velut caenosa sues -ens *Agrestius*. FORM. Senon. II add. 4,20 -it *(sc. canis, i. falsator)* post talone *(v. comm. ed. p. 200)*. THIETM. chron. 1,13 in primo galli cantu . . . sonitus . . . -encium more auditur inmensus. VITA Bard. 22 p. 338,37 immunis fuit eorum, qui ad hominum intuitum runcantes sive -entes sibi tantum vacant solitarii. BENZO ad Heinr. IV. 1,37 ille *(athleta mutus)* transfixus nimio dolore muciendo, gruniendo prorupit in verba: *'eqs.'* GERHOH. psalm. 37 p. 608,19 prae luxuria et stultitia -vi ut porcus immundus. **2** *latius i. q. quasi porcina voce loqui, dicere, fremere – sich (grunzend) äußern, knurren, brummen, nörgeln:* IONAS BOB. Columb. 2,9 p. 248,24 adversus sanctam doctrinam -entes suis studet *rex* redarguere responsis. CONC. Karol. A 19D p. 137,14 qui *(sc. haeretici)* eum *(sc. Christum)* adoptivum impio -unt ore. HERBORD. Ott. 3,22 p. 185,11 hic aliquis -et malivolus auditor.

grunnitus (gruni-), -us *m.* *script.* grin-: *l.44.* **1** *sonus porci – das Grunzen:* **a** *strictius de animalibus:* HRABAN. hom. I 42 p. 79B sues vestrae potentiores angelis . . . sunt, ut grunitu suo ipsi indigeant? ABBO SANGERM. bell. 1,631 -us . . . silvas scindebat aprorum. PETR. CRASS. def. 4 p. 438,36 porcorum -um elephanti timere leguntur. *al.* **2** *latius de hominibus, daemone sim. (pro voce terroris: l.39):* UFFING. Ida 1,17 demon atrocissimus . . . ephebum . . . horrendis agitationibus et grunitibus vexavit. THEOD. TREV. mirac. Celsi 5 coepit puer . . . ex tremulo pectusculo quemdam -um emittere. EKKEH. IV. cas. 41 p. 94,9 voces suas anteriores altius gannitu edidit *daemon* et -u. 54 p. 120,18 sibilis et quasi -u horrido satellitibus, quid velint, insinuant *principes*. DONIZO Mathild. 2,358 talem -um portat nunc hic inimicus. *al.* *in imag.:* EPIST. Ratisb. 6 p. 292,33 si . . . latratus incompositorum verborum, -us contumeliae, gymnasium inhonestatis destrueretur. **2** *vagitus, gannitus, pipulum – das Winseln, Piepen:* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 68,1 habet *vespertilio* corpus ut mus, pilosum caput, dentes et gri-um ut catulus. ALBERT. M. animal. 23,142 imitatur vespertilio voce exili grunitum et latratum canum.

grunnium, -i *n.* *rostrum porci – Schweineschnauze, -rüssel:* IONAS BOB. Columb. 2,22 p. 278,20 vidit speciem apri magni . . . more cenosae suis cibos -o ventilare.

***grunthura,** -ae *f.* *(theod. vet. inf.* grunthûre; *cf. Mittelniederdt. Handwb. II/1. p. 180) census, conductio – (Grund-)Pacht, Steuer, 'Grundheuer':* CHART. Hamb. 777 (a. 1279) Ludolfus . . . conparavit -am in Elsencope . . . iure hereditario libere possidendam.

***gruntvura** (-vůra), -ae *f.* (*theod. vet.* grunt *et* wuorî; *v. et Schweizerisches Idiotikon. XVI/211. 2004. p. 1076sqq. s. v.* wuer) *moles – Grundbau (im Wasser), Wehr, Damm, 'Grundwuhr':* CHART. Bern. III 9 p. 8,23 (a. 1271) per descensum fundi . . . in lacum usque ad -ûram laci inferioris. p. 8,38 infra contigua loca, scilicet piscipulam et -am laci, nil debet . . . edificari.

1. gruo, -ere. *form.:* grur(o): *l.65.* *coniug. IV.: l.65.67.* *de voce gruis i. q. vociferari, clamare – rufen, schreien:* ODO MAGDEB. Ern. 5,70 tumultum auribus accipiunt *Ernestus et comes* horrende vocis habentis cum gruibus genus in latis -ientibus arvis. CARM. Bur. 132,2b,15 grus . . . -rit. *per compar.:* GESTA Ern. duc. I 2,277 cuncti . . . elingues fuere, quia non humanum loqui, sed more avium -ire tantum noverant.

[2. gruo *v.* genero. *adde ad p. 658,5:* CHART. Westph. IV 1423 nomina, ne prolixitatem -rent *(ci.,* gruerent *ed.)*, subticentur (*cf.* CHART. Turic. 1268 p. 348,28 nomina, ne fastidium -rent, sunt omissa).]

grus (crus), *gen.* gruis (grugis [crugis]) *f. vel (p. 841,16. 18)*

[Staub]

grua (crova, gro(v)a, gruva), -ae *f. vel (l. 15. 18. 19. 20)* **gruus** (cruvus, ?garius, grivus, gruius, gruvus), -i *m. form.: sing.: nom.* gruis: *l.19. ?gen.* gris: *l.10. indecl.:* -e: *l.15.21.* -i: *l.15.21.* -o: *l.15.* -a: *l.18. plur. gen.* -ium: *l.11.*

animal gruini generis, γέρανος *– (gemeiner) Kranich (Grus grus):* **1** *in univ.:* CARM. Paul. diac. app. I 7,7 si tibi non oculos nox atra pro -e (c- *a. corr. J*) claudat, fercula carpe . . ., dulcis amice, -is. WANDALB. mens. 59 aerias . . . -es campis residere . . . cernimus. PETR. Cas. (?) chron. 4,41 oculi eius *(regis)* ut faces ardentes et ungues eius sicut gris. ODO MAGDEB. Ern. 7,172 his *(Pygmaeis)* -ium sunt ova cibus. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 114,16 genera . . . -um . . . mordent. ALBERT. M. animal. 8,74 '-es (*p. 615*[b]*,16* γέρανοι) ... acri pugna aliquando pugnant ad invicem'. *persaepe. iur:* LEX Sal. Merov. 7,7 (rec. C) si quis -gem (-em, -ge *var. l.*; LEX Sal. Pipp. 7,7 -i [grivo, -em, -gem *var. l.*]. LEX Sal. Karol. 7,6 -am [-em *K65*]) aut cicenum domesticum furaverit. EDICT. Roth. 317 si quis acceptore, grova (groa, crova, -vam, -a, -em, garios *var. l.*) aut cicino domestico alieno intrigaverit *eqs.* PACTUS Alam. 26,1 si -is (-ius, -us, cruvus *var. l.*) fuerit involata (involatus *var. l.*) aut occisa. 26,5 si -gem (-em, -am, -e, -ge, cruge, -i *var. l.*) mordit *accipiter. al.* **2** *spectat ad effigiem:* CATAL. thes. Germ. 45,59 (a. 1249/51) erant due -es argentee concave, que solebant poni iuxta altare *eqs.* 45,61 erant . . . -es tante magnitudinis cuius vive. **3** *spectat ad animalia fabulosa:* GESTA Ern. duc. I 2,195 quod . . . ab humeris supra erat in collis et capitibus, -es prorsus exhibebat. II p. 290,8 binas habuit *rex* formas, unam . . . hominis, alteram . . . -is. **4** *in cognomine:* CHART. Hamb. 707 p. 581,26 (a. 1266) testibus presentibus . . . consulibus et burgensibus de Hammenburg Leone, Willekino dicto Grus *eqs.* 779 testes . . . sunt . . . Hermannus dictus Vorrat, Hermannus dictus Grus *eqs.* **5** -s minor *i. q. Anthropoides virgo – Jungfernkranich:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 9,20 sunt quedam *(sc. aves)*, que diligunt manere quasi equaliter in aquis et terris, ut genera -um, maiorum scilicet et minorum. p. 38,10 species . . . -um maiorum et species -um minorum potentiores sunt sustinere ventos (*cf.* 4 p. 65,10sqq.).

***gruta** (gruzza), -ae *f.* (-um, -i *n.: l.58*) *(theod. vet. inf.* grût, grûte *[v. Mittelniederdt. Handwb. II/1. p. 182]; theod. vet.* grûz *[v. Ahd. Wb. IV. p. 470 et G. F. Benecke, W. Müller, Mittelhochdt. Wb. I. 1854. p. 578]; de re v. LexMA. II. p. 136 et Dt. Rechtswb. IV. p. 1226sqq.). script. et form.:* -tta: *l.48. acc. sg.:* -em: *l.64.* scrutum: *l.58.*

1 *condimentum cervisiae – Bierwürze (interdum fort. i. q. cervisia [e gruta confecta] – Grutbier, e. g. l.50.52):* CHART. Trud. (MGScript. X p. 445,36; a. 1055/82) adiecimus . . . dimidium modium cervisiae de -a. REGISTR. abb. Werd. 3,17 Buno . . . I mo. -tt., C ova, IV scutelas. GESTA Trud. cont. II 1,2 (add. in marg.) abbas confirmavit Reinero grutario ius, quod habet in mala -a, vulgariter appellata kaedgruyt. REGISTR. Teg. p. 246,24 VI metretas primiciarum, VI metr. leguminum, III metr. -zze. p. 247,2. *al.* CHART. Traiect. 1443 ut -am . . . ad opus . . . domus Theutonicae . . . necessariam gratis recipiant *fratres.* 1610 p. 359,14 de fermento . . ., quod -a dicitur, pronuntiamus *eqs. al.* **2** *ius (-am) componendi – Braurecht (interdum i. q. tributum, vectigal, quod de cervisia [e gruta confecta] solvitur – [Grutbier-]Brausteuer, e. g. l.66):* CHART. Mett. (MG Script. X p. 325,46; a. 1060) donavit *episcopus* . . . scrutum eiusdem oppidi, hoc est potestatem ponere et deponere illum, qui materiam faceret, unde levarentur cervisiae, et de singulis cervisiis, quae brasciarentur . . ., sex picarios ad opus fratrum suscipere. CHART. Traiect. 426 p. 382,34 haec propriis duximus exprimenda vocabulis: . . . novam decimam in Hollandia, curtem Valkenburge, -em in Traiecto *eqs.* CHART. Osn. III 590 p. 411,15 assignavit *comes* . . . ius patronatus ecclesie de Renen cum eius attinentiis nec non -am ibidem et decimam in Node. CHART. Westph. III 1035 -a erit civium, et persolvent de ipsa . . . quadraginta marcas. *al. v. et p.842,1.*

***grutarius,** -i *m. qui fermentum cervisiae sive cervisiam componit – (Grut-)Bierhefner, -brauer:* RUD. TRUD. (?) gest. 9,22 -us villae nostrae Reynerus cum defuncta matre in illo officio vellet heres fore. GESTA Trud. cont. I 12,15 p. 312,19 presente . . . Reynero -o. II 1,3 require de . . . gruta et de iure -i copias supra. *al.* GLOSS. III 378,41 St.-S. -us gruzere; sunt, qui pigmentarium eum appellant . . ., alii . . . eum magariarium vocant. *v. et p.841,49.*

***grutillo** (gutt-), -are. (crotolare) *rostro crepitare – klappern:* CAES. HEIST. mirac. I 10,58 eum *(conventum)* . . . crebrius -ando (gutt- *var. l.*) circumvolantes omnes in admirationem verterunt *ciconiae.*

1. *grutta *v.* *grotta. **2. *grutta** *v.* *gruta.

***gruzza** *v.* *gruta. **gryllus** *v.* grillus.

gryps (grips), *gen.* -p(h)is (grippis, grif(f)is) *m. (f.: l.20.41) vel* **gryphus** (grif(f)us), -i *m.* (-a, -ae f.: *l.21.22.27.35*). (γρύψ, γρῖφος) *script. et form.:* cr-: *l.22.* griss(is): *l.25.* griffi(us): *l.43. nom. sg.* gryps (grips) *in schedulis nostris deest;* -p(h)es: *l.28.45. plur.: nom. (?indecl.)* -as *(cf.* AETHICUS *comm. ed. p. LXXXI): l.21.35 (dub.). gen.* -ium: *l.29. adde* GESTA Ern. duc. II p. 314,15. *ibid. al. usu attrib.: l.35.*

animal fabulosum quadrupes alatum – Fabeltier, Greif (cf. LexMA. IV. p. 1693sq.): **1** *gener.:* **a** *in univ.:* AETHICUS 67[b] concremantur griphes, quae corruentes in . . . lances . . . inruunt. 105 grifas et serpentes . . . invigilant. RHYTHM. 39,8,2 pullulat *India* . . . griffas (crifas, grifas, griffes *var. l.*). LIUTPR. antap. 1,13 p. 16,6 basilisci, reguli vel rinocerotes seu gripes (grippes, griphes *var. l.*). MARB. RED. lap. 141 griphibus (grifibus, gripibus, griffibus, grissibus *var. l.*) eripiunt servantibus hos *(smaragdos)* Arimaspi. EUPOLEMIUS 1,321 ut si . . . celeres griphas . . . atemtet gallus. GESTA Ern. duc. I 3,98 est . . . gripes . . . animal pennatum et quadrupes. II p. 315,6 illi . . ., qui in nidum grifium a grifibus transportati . . . fuerant. *saepe. spectat ad effigiem:* AETHICUS 49 in similitudinem griphorum . . . fusile simulacrum fabricavit *artifex.* THEOPH. sched. 3,78 p. 141,10sqq. fiunt . . . in cyphis . . . vel scutellis in medio equites contra dracones . . . vel grifes pugnantes . . ., leones quoque simplices et grifes *eqs.* **b** *pro nomine gentis (usu attrib.: l.35):* AETHICUS 31 griphas gentes *(sc. incolunt)* proximam oceani partem. 53 Scithae et Griphes, Taracontas et Saxonum genus inopinatissimum. **c** ungula -phis *de cornu cuiusdam animalis:* RUODLIEB I 27 <pen>det . . . a niveo sibimet gripis ungula collo. **d** *de avi quadam rapaci, vulture:* CARM. var. II 10,2,17 cum . . . tuum fuerit . . . cadaber dirruptum . . ., carnibus atque tuis satiatae . . . gripes. PS. AVIC. anim. 5,22 ova sunt . . . de aquilis, de corvis, de anatibus, de griffio; nulla istorum intrant in magisterio. *in alleg.:* BERTH. RATISB. serm. 12 p. 64,5 immunda erat aquila, quae signat superbos in religione, immundus -phes, qui iracundos, accipiter, qui *eqs.* **2** *alch. in nominibus ficticiis:* PS. AVIC. anim. 1,8 capit. p. 26 quid sint ova nigrae gallinę, quid aquila, quid griffus. 1,8 p. 76 aquila et grifus sunt lapides nostri. ANON. epist. p. 391 coopertorium equi pallium nostrum album, et aequus noster leo fortis, sub pallio coopertus, et super illud et illud griffus noster naturam gemmatam retinens. *cf.* *grifo. *Staub*

***guadagnum,** -i *n. (cf. ital.* guadagno *[v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 90sq.] ex orig. germ. [fort. langob.* *waidanjan]; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 467*[a]*) lucrum, fructus – Gewinn, Nutzen:* CHART. Carniol. I 7 p. 9,4 (a. 960) ut . . . nullus Veneticus audeat ultra Pollam mancipia transportare . . . excepto . . . pro tali causa, unde -um accrescat in patria. *cf.* *gaaneria, *wannagium.

***guadia** *v.* *guadium.

guadimonium *v.* vadimonium.

***guadio** *vel* ***wadio** (uua-, vva-, vua-, ua-, va-), -avi, -atum, -are. (*guadium, *wadium) *script. et form.:* vagi(o): *p.843, 36.* wado, vado(r): *p.843,21.22.54.55.56.844,11. adde* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 378,3. *al. usu absol.: p.843,12.42. 48.60; medial.: p.843,46. depon.: p.843,42.54.55.56.844,11.*

I *proprie:* **A** *spectat ad wadium q. d. tradendum (de re v. p.844,31):* **1** *wadio tradito confirmare – durch die Übergabe einer 'Wette' bekräftigen:* CAPIT. reg. Franc. 40,13 ut omnia, quae w-are (w-ari *var. l.*) debent, iuxta quod in lege continet, . . . rewadiata fiant (*item* LEG. Lang. p. 510[a],39). 141,15 quod *(debitum)* ad opus nostrum fuerit rewadiatum (uu-tum *var. l.*; *item* LEG. Lang. p. 538[a],35). DIPL. Karoli III.

25 p. 42,12 omnia . . . inter nos hactum et w-tum est. **2** *wadio tradito fidem praestare, munire (contra) – durch die Übergabe einer 'Wette' Gewähr leisten (gegen):* CHART. Turic. 212 p. 103,24 (a. 968) reddidit *comes* . . . clericis . . . proprietatem et w-vit iniquitatem. **3** *wadio tradito se obligare, spondere – (sich) durch die Übergabe einer 'Wette' verpflichten (zu), geloben:* CHART. Ital. Ficker 8 p. 11,41 (a. 814) g-verunt *(sc. partes litigantes)* inter se ipsi, . . . ut *eqs.* (*sim.* CAPIT. reg. Franc. 214,2). TRAD. Frising. 351 Huuezzi censum de ipsa ecclesia redditurum w-vit in manus . . . episcopi. CONC. Saxon. I 8B,3 nullus ab initio quadragesimę usque ad octavam paschę w-are nec ad mallum cogatur ire, nisi *eqs.* LEG. Lang. p. 315a, 45 Petre, te appellat Martinus, quod . . . :: de torto :: vis ei adardire? :: volo :: w-ate pugnam! (*sim.* p. 433a,36 v-ate pugnam). COD. Wang. Trident. 48 p. 631,22 epicopus w-vit (v- *var. l.*) dare . . . comiti XLIII marcas argenti. *saepe.* **B** *spectat ad pignus ponendum vel capiendum:* **1** *pignori dare, oppignorare – als Pfand, Sicherheit, Bürgschaft geben, hinterlegen, verpfänden:* CHART. Bund. 96 p. 79,31 (a. 920) Cozoldus . . . cum advocato suo concredidit se, et . . . dublam terram et simblem . . . advocatus wadasset. CHART. Epternac. 201 p. 331,7 quicquid ibi *(sc. in placitis)* fuerat vadatum et depositum, . . . iuxta suę avaricię constituerunt *advocati* commodum. CHART. Brand. A XIV 18 p. 14,21 manum suam v-bit *reus*, quam si redimere voluerit, pro ea dabit viginti talenta. **2** *pignori accipere – zum Pfand, als Sicherheit nehmen:* CHART. Salem. 563 (epist. papae a. 1277) bona monasterii . . . temeritate propria v-are . . . presumunt *nonnulli clerici et laici* (*item* CHART. Sangall. A 1005. *sim.* ORD. canc. pap. 3,9,16 ne aliqui . . . bona ipsorum *[religiosorum]* pignorare presumant nec etiam v-are). **3** *pignore cogere, obsidem retinere – pfänden, als Geisel nehmen:* CHART. march. Misn. II 372 p. 259,27 (a. 1156/70) eum *(sc. emptorem pretium non solventem)* v-bunt *(ed.,* v-bant *cod.; sc. venditores)* et ad solvendi inducias nichil ultra XIV noctes administrabunt. CHART. Laus. 610 p. 503,31 non debebant *(sc. qui arbores absciderent)* vagiari nisi pallio vel securi vel viogio, uno scilicet vagio. CHART. Bern. II 281 p. 305,11 si quis pro iure suo aliquem v-are voluerit *eqs. al.* CHART. select. Keutgen 412 nullus de parte nostra vel eorum debet alterum v-are, nisi qui suus fuerit debitor et fideiussor. *?depon. usu absol.:* CHART. Culm. 37a p. 25,4 (a. 1255) non solventes . . . penam incurrent, et pro . . . pena ista scultetus . . . poterit v-ari. **4** *satisdare, vadimonium promittere – Sicherheit geben, sich durch eine Bürgschaft verpflichten (usu absol. vel medial.):* CHART. Stir. I 554 p. 525,32 (a. 1174) pro subiectis . . . marchis abbati u-ari fecimus, pro quibus . . . prepositus fideiussor est constitutus, ita ut *eqs.* CHART. select. Keutgen 148,2 si aliquis in pretorio . . . archiepiscopi v-verit manifeste, iudex . . . suum vadium poterit in iudicio . . . comprobare. **C** *spectat ad multam:* **1** *(pro poena) luere, solvere – (als Strafe) zahlen, entrichten:* FORM. Pith. B 77 pro ipsa causa vu-vit solidos tantos. LEX fam. Worm. 13 ut, si quis fisgilinus homo . . . rem . . . ad iniustitiam patraverit, ad bannum episcopi quinque solidos . . . v-etur (vadetur *var. l.*) *eqs.* (*sim.* 20). CHRON. Bened. II 7 p. 231,21 pro banno vadatus est *(sc. filius ducis)* solidos XL . . . iudici. p. 231,25 Aribo vadatus est abbati solidos XII. CHART. civ. Hild. 209,1 cum advocatus aliquem citat et ille venire contempnit, ipse v-bit prima vice VI denarios *eqs. al. absol. i. q. poenam luere – Strafgeld zahlen:* ACTA civ. Rost. A 1,204 p. 49 Heinricus . . . et Everardus vad<iaverunt> pro incendio. **2** *multare – zu einer Geldstrafe verpflichten:* FLOD. hist. 4,19 pro quo facinore *(sc. pervasione castelli)* vadatus in hac sinodo centum libris argenti pacatur *comes* cum . . . episcopo (*sim.* annal. a. 924 p. 25,6). **3** *?depon. i. q. satisfacere – Schadenersatz geben, Wiedergutmachung leisten:* LEX fam. Worm. 32 quod aut in macello publico aut in conventu concivium debitori v-tus sit supra dictum furtum. **D** *pro civitate impetranda solvere – als Bürgergeld zahlen: p. 846,64.* **E** *matrimonio iungere, uxorem ducere – (ver)heiraten, ehelichen:* ACTA imp. Winkelm. I 207 p. 185,3 (dipl. Frid. II.) potestatem . . . concedimus . . . mulieres viduas suis *(sc. viris)* g-andi *(ed.,* g-ante *cod.)* vel disponsandi. CHART. Ital. Ficker 401 p. 416,3 si aliquis g-verit aliquam mulierem sine consensu . . . parentum. 458 p. 466,18 Pretus eam Bellinam v-vit et desponsavit. ROLAND. PATAV. chron. 6,5 p. 90,21 w-vit *Ecelinus* dompnam Beatricem. **F** *pignore certare – Wetten abschließen:* MIRAC. Otton. Bamb. I 11 p. 913b,29 omnibus desperantibus et . . . v-antibus, si umquam Romae quicquam proficeret *eqs.*

II *translate:* **A** *?flagitare – ?fordern, heischen, 'wetten' (cf. J. und W. Grimm, Dt. Wörterbuch. XIV/I.2. 1960. p. 961; usu depon.):* GESTA Camer. 2,1 dissolutio . . . pavimenti . . . testabatur difficultatem periculi mortemque *(sc. operarii a campanario lapsi)* vicinam . . . vadabatur. **B** *?offerre – ?als Opfer(gabe) niederlegen, darbringen:* HIST. mart. Trev. 31 eum *(sc. caecum)* fecit *presbyter* unum denarium censu annuali sanctis . . . persolvendum . . . super unum v-are sarcofagum. *cf.* *rewadio, *wadiatio, *wadiatura, *wadimentum.

***guadium** *vel* ***wadium** (uua-, vva-, vua-, ua-, va-), -i *n.* (-us, -i *m.: l.60.p.845,22.846,68.69. al.*) *vel* ***guadia** *vel* ***wadia** (uua-, va-), -ae *f.* *(germ.* *wadja; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 446b et A. de Sousa Costa, Studien zu volkssprachigen Wörtern in karoling. Kapitularien. 1993. p. 175 sq.) script. et form.:* evadi(a): *l.45.* fa-: *p.846,48. adde* CHART. Stir. III 207 p. 293,20. ga-: *l.71.p.846,44.46. abl. pl.* gegis: *p.846,42.43.* uuaid-: *p.845,44.* uuandi(um): *p.845, 21.* (w)addi(um): *l.39.p.846,39.* (w)agi(um): *p.843,37.846,1. 45.* gaium: *p.846,46. form. indecl.* -a: *l.37.42. in schedulis nostris tantum in legibus Langobardorum (cf. F. van der Rhee, Die germ. Wörter in den langob. Gesetzen. 1970. p. 129sqq.).*

I *pignus – Pfand (fere usu publ., iur., canon.; usu communi: p.846,22):* **A** *de re parvi pretii quae pro signo debiti solvendi, obligationis susceptae traditur ('Wette', 'Haftungssymbol zur Begründung einer Personal- oder Sachhaftung für den Fall der Nichterfüllung einer Schuld'; cf. M. Spann, Der Haftungszugriff auf den Schuldner zwischen Personal- u. Vermögensvollstreckung. 2004. p. 86sqq. et H. R. Hagemann, ZRGGerm. 83. 1966. p. 15sqq.):* **1** *in univ.:* EDICT. Roth. 360 si quis alii w-a (uu-am, g-am, uu-um *var. l.*) et fideiussorem de sacramentum dederit. *al.* DIPL. Merov. I 137 p. 347,42 quod . . . Ermenoaldo abbati . . . vvaddio pro olio milli quignentas *(sic)* liberas . . . pro Anseberctho episcopo ipsi Chaino abba ei conmendassit *eqs.* LEG. Lang. p. 125,3 si quis dederit w-am (uu-, uu-a, u-um, g- *var. l.*) et eam recepere neglexerit *eqs.* CHART. Ticin. 93 p. 26,29 g-am dedit et omnia sua bona per pignus obligavit Sclavus *(sim.* 109. CHART. Bund. 861 p. 318,2 promiserunt *Anricus et Everardus* et ev-am dederunt *eqs. [cf. F. Beyerle, ZRGGerm. 74. 1957. p. 303sqq.]).* CHART. Tirol. notar. I 962 p. 492,30 unde . . . Leonhardus dedit w-am et promisit dare . . . Hainrico dictum argentum *eqs. al. per compar.:* VITA Landel. 6 (MGMer. VI p. 442,18; s. X.1) ut superveniens dominus loci . . . silvamque suam eos *(fratres)* exstirpantes inveniens, cappas eorum quasi pro v-o auferens abire inciperet. **2** *spectat ad multam solvendam:* LEX Baiuv. 2,14 qui contra legem fecit, conponat, sicut lex habet, et donet uu-um comiti illo de fredo. LEX Franc. Cham. 16 qui suo w-o adhramivit, de suo omnia componat super noctes VII. GREG. CAT. chron. I p. 164,26 ut . . . Pando g-am cum suis daret ad partem palatii et componeret iuxta edicti paginam. *saepius. fort. add. (ni spectat ad p.846,33):* CONC. Karol. A 37, 18 quod in quibusdam locis episcopi et comites ab incestuosis . . . w-os accipiant . . . et inter se pecuniam dividant *(sim.* app. B 18. app. C 91. *al.).* **3** *spectat ad causam in iudicio comprobandam:* CHART. Ital. Ficker 1 p. 1,30 (a. 776) g-am dedit *Agio*, ut, si non esset in constituto parati aut cum testibus suis . . ., amitteret nobis *(sc. duci)* ipsas causas. CHART. Sangall. A II app. 15 p. 393,28 dedit Odalhardus w-um Folcroho misso, ut esset paratus . . . iustitiam faciendi. DIPL. Karoli III. 25 p. 42,6 dedit *Maurinus* nobis *(sc. abbati)* w-a ad probandum per iudices aut per notitiam, qualiter *eqs.* p. 42,8 et nos dedimus eorum w-am de placito et de ipsa notitia *eqs. al. fort. huc spectat:* CONST. Melf. 2,18 p. 321,27 deliberatoriis . . . indutiis . . . sublatis . . ., sed in continenti g-is (gaudiis, gadiis, guardiis *var. l.*) datis in civilibus iudiciis. **4** *spectat ad testimonium confir-*

mandum: Lex Baiuv. 16,17 cum dextera manu tradat *(sc. venditor)*, cum sinistra porrigat w-um huic, qui de terra ipsa eum mallet per haec verba: 'ecce w-um tibi do *eqs.*' Trad. Frising. 299 Helicho cum w-o respondit, quod non fuisset tradita *(sc. basilica)*; accepto w-o Arn respondit *eqs.* **5** *spectat ad renuntiandum rei postulatae:* Trad. Frising. 227 p. 211,3 (a. 806) quod ... hereditatem amplius querere non debuissent *Engilhardus et Hrocholfus* ... et dederunt w-um confirmationis (*sim.* 288). Chron. Andag. 22 p. 57,14 ecclesie ..., quod suum erat ..., publice recognovit *Godiscaldus* assurgensque Theoderico abbati iustitie v-um ei per manicam tunice sue porrexit *eqs.* 27 p. 85,8 v-um ... satisfactionis genu flexo porrexit. Dipl. Karoli M. 63[b] p. 93,5 (interp. s. XII.) promisit *Dagaleih* se ulterius non intromissurum; pro inde ... iudicavimus sufficere v-um et obsidem ab ipso Dagalego suscipere ..., ne *eqs. al.* **6** *spectat ad promissionem aliquem non in ius vocandi:* Lex Alam. 3,1 roget *(sc. dominus)* sibi eum *(sc. servum fugitivum)* reddere et donet legitimo w-o, ut illa culpa ille servus cessa habeat. **7** *spectat ad traditionem vel redditionem bonorum vel privilegiorum:* Trad. Weiss. 143 (a. 745) quicquid mihi per uuandio suo tradidit. Form. Senon. I 50 res meas ... per meos w-os et andelangos ... tibi trado. Trad. Frising. 328 tulit *Sigipaldus* w-um in manu sua et tradidit omnia iura. Greg. Cat. chron. I p. 169,10 ut ... Ageris partem ... monasterii de ipsis rebus revestiret et g-am ... advocato daret. Chart. Tirol. 823 w-am in manus ... Iohannis ... dederunt *(sc. venditores)* ...; cuius w-e Henço frater ... se fideiussorem constituit. *saepe.* *spectat ad traditionem post mortem traditoris exsequendam:* Trad. Frising. 435[a] (a. 820) quidam laicus ... suam ... propriam alodem ... in manus ... nepoti sui per w-a constituit, quatenus Hittonem episcopum de suis omnibus rebus potestative vestiret per ipsum w-um, sicut ei commendavit *eqs.* **8** *spectat ad censum solvendum:* Trad. Frising. 338 p. 289,19 (a. 815) per w-um suum in manus ... episcopi pro censum ... decem argenti solidos franciscos dare constituit *abbas.* **9** *spectat ad pugnam iudicialem suscipiendam:* Gisleb. Mont. chron. 140 p. 211,6 datis ... in manu domini comitis v-is duelli ... duellum eis *(Roberto et Gerardo)* adiudicatum est. *translate de certamine hiemis et aestatis:* Carm. var. Walther 1,24,4 quod occulte provocas *(sc. aestas)* ad stadium, spondeo *(sc. hiems)* nec inconsulte: meum ecce u-um! **10** *spectat ad fidem a vasallo iurandam:* Annal. regni Franc. a. 776 p. 46,26 reddiderunt *Saxones* patriam per w-um (u-, VVaid-, uuadimonium *var. l.*) omnes manibus eorum et spoponderunt se esse christianos. Annal. Mett. a. 754 p. 47,18 Heistulfus ... Pentapolim ... missis ... Pippini regis per v-um reddidit *(cf. Waitz, Verf.-Gesch. IV. p. 245 adn. 3).* **B** *de homine qui se ipsum loco pignoris in servitutem dat (cf. Schröder-Künßberg, Rechtsgesch. p. 319sq.):* Capit. reg. Franc. 20,19 si non habet *(sc. qui mancipia foris marca vendiderit)* pretium, in w-o pro servo semetipsum comiti donet, usque dum ipsum bannum solvat. 39,8 qui *(liber)* se loco w-i in alterius potestatem commiserit *eqs. (sim.* 41,3. 70,3. *al.).* **C** *de re certi pretii quae pignori ponitur (cf. Hoops, RGA ²XXIII. p. 6sqq.):* **1** *proprie:* **a** *spectat ad pignora creditori a debitore ponenda:* **α** *de rebus mobilibus ('Fahrnispfand'):* Regino syn. caus. 1,37 notit. p. 22 si calicem aut patenam ... praesumat *presbyter* tabernario vel negiotiatori in w-um dare (*sim.* 1,82 capit. p. 4. Pontif. Rom.-Germ. 80,51 p. 288,7 in v-um dare). Wolfger. itin. comput. 2,175 p. 90 pro potu et u-o VI sol. longos. 2,196 p. 91 pro u-is XI sol. breves. *ibid. saepe.* **β** *de rebus immobilibus, praediis, reditibus sim. ('Grundpfand'; de pignore elapso redemptionis tempore ad creditorem perveniente ['Verfallspfand'; cf. H. Planitz, Das dt. Grundpfandrecht. 1936. p. 178sqq.]: l. 70. p. 846,1. al.; de pignore creditori fenus afferente ['Nutzungspfand'; cf. op. cit. p. 185sqq.]: p. 846,3. al.):* Rud. Trud. gest. 1,12 p. 235,16 molendina in v-o posita morte preventus redimere non potuit *abbas.* Chart. scrin. Col. A I p. 209,2 posuerunt *(sc. debitores)* in v-o domum et aream ... pro X marc<is> ... per annum; si non solverint, isti *(creditores)* admittantur in proprietatem. Chart. Laus. 188 quam *(sc. redemptam)* terram et homines dictus Vuulelmus ... habebat in vuagio pro XII libris. Ludolf. summ. 5,1[c] p. 381,7 que *(molendinum et praedium)* habet *creditor* in v-o tali pacto, quod ad unum quinquennium totum illius molendini et predii emolumentum veniet ad manus eius. *persaepe.* *de cistae w-o q. d. ('Kistenpfand'; cf. op cit. [p. 845,64] p. 161):* Chart. Mekl. add. 2699 (a. 1240/60) impignoraverunt *Iohannes H. et Iohannes K.* Hencen Rufo horreum, fenum et aream ...; arbitrati sunt illud *(sc. horreum etc.)* esse ciste v-um. *de pignore pro pignore dato ('Unterpfand'; cf. op. cit. [p. 845,49] p. 797):* Chart. Eberb. 331 (a. 1258) curia iuxta Merbodonem duos solidos *(sc. tenetur solvere)* ...; dimidium ... iugerum vinee in Silberbach respondebit pro curia iuxta Merbodonem nomine v-i, quod vulgariter dicitur underpant. **b** *spectat ad pignora a mercatoribus peregrinis collectoribus regis Angliae pro tributo posita (cf. H. Asakura, World History of the Customs and Tariffs. 2003. p. 155):* Chart. Lub. I 329 p. 310,14 (a. 1271) omnia v-a mercatorum vestrorum de Lubeke sub collectoribus novi auxilii domini Edwardi posita eisdem mercatoribus deliberavi *(sc. Simon aldermannus) eqs.* **c** *spectat ad pignus pro demonstratione opinionis positum:* Albert. M. animal. 3,30 adeo certus erat *Galenus* venas oriri ab epate, ... quod ... de hoc v-um posuit pontifici cuidam ..., quod ... hoc demonstraret *eqs. (cf.* 3,41 posuit pignus contra custodem altaris, quod daret ei multum aurum, si probaret *eqs.; ex Avic. animal. 3 p. 5[v]).* **d** *?satisdatio – ?Bürgschaft: p. 843,49.* **2** *meton. de iure aliquid loco pignoris retinendi:* Chart. Brixin. 152 p. 165,38 (a. 1267) Niger ... possessiones *(sc. canonicis pro praebenda recipienda traditas)* ab omni impetitione ... defendere tenetur, alioquin canonici super stipendio prebende v-um habebunt. **3** *translate:* Ysengrimus 6,532 non poteris *(sc. lupus)* redimi, plus nummo pignus amatur, pes v-um nummi ... erit *eqs.*

II *multa, emendatio, poena – Straf-, Bußgeld, 'Gewette' (cf. H. Tiefenbach, Studien zu Wörtern volkssprachiger Herkunft in karoling. Königsurkunden. 1973. p. 103sqq. et HRG I. p. 1674 s. v. 'Gewette'):* **A** *in univ.:* Dipl. Ludow. Germ. 61 p. 84,20 ut nullus iudex publicus in homines ... potestatem ... habeat ... neque fideiussores illorum tollendo nec in uu-is (uuaddiis, waddis *var. l.*) aut publicis placitis aliquam districtionem ... faciendo *(sim.* Dipl. Heinr. II. 64 p. 80,2 in uu-is aut freda. *al.).* Dipl. Karoli M. 202 p. 271,25 [interp.] quia ... tholoneum de mercato et gegis ... confirmare deberemus (*item* Dipl. Loth. I. 3 p. 59,5 [interp.] de ... gegis. *sim.* Dipl. Karoli M. 251 p. 357,6 [spur.] gadium). Chart. Heist. 7 pro excessibus wagiorum. Acta imp. Böhmer 175 p. 162,6 ut ... nullum ... pedagium vel gaium ... occasione nundinarum requiratis *(sc. fideles imperatoris).* Chart. Sangall. A III app. 59 p. 750, 14 f-a fori ter in anno abbatis sunt (*sim.* Chart. Wirt. app. 18[B] p. 394,34 v-a). *saepius.* **B** *indicatur summa pecuniae solvendae:* Chart. civ. Hild. 122 p. 63,11sqq. (a. 1232) pro omni violentia manuum iniectione maius v-um erit quatuor solidi, ... minus v-um erit sex denarii. Chart. Hall. 224,3 suum *(sc. praefecti)* v-um, scilicet wettunge, sunt octo solidi. 224,23 summum v-um, quod dicitur wette, sunt triginta solidi. *al.*

III *stipendium – Sold (usu plur.):* Chart. march. Misn. II 568 (dipl. Philippi regis Franciae; a. 1191) volumus ... milites ... ad v-a nostra durante ipsorum cismarino servicio retinendos esse. Gisleb. Mont. chron. app. p. 342,28 si ... milites in armis fuerint, habent procurationem suam, id est v-a, ad modum aliorum militum commilitonum comitis.

IV *tributum pro civitate impetranda solvendum – Anzug(s)geld, Bürgergeld (cf. E. Haberkern, J. F. Wallach, Hilfswb. für Historiker. ²1964. p. 43):* Chart. Biel. 4,3 (ante 1214) si recipitur *(sc. civis novus)*, vadiabit quatuor solidos ...; v-um in hunc modum relaxatur, si *eqs. (cf. B.-U. Hergemöller, Quellen zur Verfassungsgesch. 2000. p. 247).*

V *obses – Geisel:* Capit. reg. Franc. 270,6 si de ipsa *(sc. iniustitiarum)* pacificatione w-i ad nostram partem venerint *eqs.* 270,7 si w-i ad nostram partem exierint *(cf. op. cit. [p. 844,19] p. 181).* *cf.* *gageria, *wadicensus, *wadico.

guadum *v.* vadum. ***guageria** *v.* *gageria.

***guaita** (wa-) *vel* ***wacta** (uua-, vua-), -ae *f.* *(theod. vet.*

wahta; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 456bsq. et A. de Sousa Costa, Studien zu volkssprachigen Wörtern in karoling. Kapitularien. 1993. p. 258sq.) script.:* uuaita: DIPL. Heinr. IV. 287 p. 376,1. guet(a): *l. 29.* wagt(a): *l. 14. adde* REGISTR. Elnon. 3. *ibid. al.* wayt(a): *l. 24.* wat(a): *l. 18. adde* LEG. Lang. p. 586,18.

1 *proprie i. q. excubiae, vigilia – (Nacht-)Wache, Wach-, Patrouillendienst (de re v. op. cit. [l.2] p. 260):* DIPL. Karoli M. 91 p. 132,19 de hoste publico . . . et w-a vel pontos componendum . . . homines . . . si . . . negligentes apparuerint *eqs.* LEX Franc. Cham. 36 si quis w-am (uu-a *var. l.*) aut wardam (uuarda *var. l.*) dimiserit. CAPIT. reg. Franc. 132,1 quod *(sc. excubias)* usitato vocabulo w-as dicunt. REGISTR. Elnon. 2 faciunt *mansi* wagtas. CAES. PRUM. gloss. p. 164[8] vu-as facere est, postquam *eqs.* GREG. CAT. chron. II p. 43,15 perficiant *homines abbatis* . . . omnia . . . de g-a et laborent ad ipsum castellum. COD. Wang. Trident. 31 p. 591,11 hominibus . . . in . . . castro . . . waitas *(B1 p. corr.*, watas *A)* facientibus. *saepius. v. et p.851,55.* **2** *meton.:* **a** *custos, vigil – (Nacht-)Wächter:* CAPIT. reg. Franc. 32,27 casae nostrae indesinenter foca et w-as habeant. COD. Wang. Trident. 156 p. 865,13 (a. 1188) waitis Formeiani dabantur due pecie *eqs. cf. p.852,41. in cognomento:* COD. Wang. Trident. 246 p. 1077,16 (a. 1266) presentibus . . . Bonaventura, . . . Belebono, cui dicitur a Waytis *eqs.* **b** *tributum pro vigilia solvendum – anstelle eines Wachdienstes zu leistende Geldzahlung (cf. DuC. IV. p. 122B):* CHART. Lamb. Leod. 48 p. 82,21 (a. 1158) reditus debitos . . ., quod etiam ad g-am de Tuin pertinet, plenarie solvent *fratres.* p. 83,8 piscatorias et terras ad eas pertinentes et guetam castelli de Tuin . . . in manu mea retinui *(sc. episcopus). al.* **c** *vicus – Viertel, Straße:* CHART. Ital. Ficker 119 (a. 1151) actum in g-a marchionis *(cf. comm. p. 602). cf.* *wacto, *scarawaita.

***gualdemania** *vel* ***waldemannia** (uua-), -ae *f.* (*theod. vet.* waltman) *?ambitus custodis silvae, forestis q. d. – ?Amtsbereich eines Försters, Forst (de re v. L. Söll, op. cit. [l. 51] p. 245 adn. 4):* DIPL. Otton. I. 253 p. 362,16 donamus . . . corticellam . . . una cum ipsa silva . . . et cum ipsa g-a, qui coniacet in Vico et in Policiano *eqs.* (*inde* DIPL. Otton. III. 217 p. 629,1 w-a. DIPL. Heinr. II. 436 p. 558,35 uu-a). *cf.* *waldemanaria.

***gualdus** *vel* ***waldus** (uua-, vua-, va-), -i *m.* (-um, -i *n.*, -a, -ae *f.*) *(langob.* *wald, *theod. vet.* wald, walt; *cf. H. Tiefenbach, Studien zu Wörtern volkssprachiger Herkunft in karoling. Königsurkunden. 1973. p. 62sqq.) script. et form.:* -dius: *p.848,6.* valdr(us): *l.60. acc. sg.:* -a: *l.63.70.71.* -u: *l.68. acc. pl.* -dora *(cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 47.4): l.55.*

1 *saltus (regalis, privatus), terra (regalis, privata culta vel inculta), forestis q. d. – (königlicher, privater) (Bann-)Wald, (königliches, privates Nutz-, Öd-)Land, Forst (de re v. L. Söll, Die Bezeichnungen für den Wald in den roman. Sprachen. 1967. p. 224 adn. 6 et p. 245sq.):* **a** *in univ.:* DIPL. Karoli M. 111 p. 157,12 qualiter . . . Hildeprandus dux g-um ad . . . monasterium tradidisset. 131 p. 181,33sqq. ut ecclesias duas . . . una cum . . . w-ora, terris, silvis, pratis, pascois, saltora . . . confirmare deberemus. CHART. Rhen. med. I 51 p. 57,14 qualiter . . . quendam uu-um ibidem confirmasset *Pippinus.* DIPL. Karlom. (II.) 4 p. 290,23 cum aquis, pascuis, pratis ad id g-um *(sc. Cornie)* pertinentibus. DIPL. Karoli III. 184 p. 308,35 (spur.) cum v-ris, terris cultis et incultis *eqs. pro nomine loci (cf. A. A. Settia, Nelle foreste del Re [in: Vercelli nel secolo XII]. 2005. p. 357 adn. 15):* DIPL. Otton. III. 323 p. 749,38 dederunt . . . Orco, vallem Cledi, W-a (Vu-am *var. l.*; *inde* DIPL. Conr. II. 147 p. 199,17 curtem regiam, quam Orcum nominant, cum tota silva W-a. DIPL. Heinr. III. 328 p. 450,8). **b** *in descriptione terminorum:* DIPL. Karlom. (II.) 21 p. 315,32 habens *(sc. terra)* fines ab ortu solis ipsum g-um Susinate *eqs.* DIPL. Otton. I. 245a p. 352,1 decurrit via ipsas terras et w-u . . . monasterii *eqs.* DIPL. Heinr. II. 305 p. 380,27sqq. fossa Bolbotesco . . . per transversum Amalonem et per transversum w-a (v-a *var. l.*) usque Vuarina superiorem *eqs. al. spectat ad ius:* PETR. CAS. chron. 4,97 p. 557,18 de relaxatione quinquagenta tarenorum de g-o et de portu molendini. **2** *?silva (communis, publica) – ?(Gemeinde-)Wald (de re v. op. cit. [p.847,51] p. 224):* GREG. CAT. chron. I p. 154,2 dedit *dux* licentiam, ut . . . decem turme iumentorum . . . monasterii . . . pabulent cum publicis iumentis . . . in g-o Ascle et in Rivo Curvo et in Monte Calvo, sicuti fines eorum <ad ipsum> g-ium pertinent (*cf. Codice diplomatico longobardo 18 [ed. C. Brühl. 1981. p. 53, 27]* ad ipsum g-um [g-ium *cod.*]). p. 155,2 ut decem turme iumentorum pabulent . . . cum iumentis publicis . . . ubiubi per g-os publicos. CHART. Bund. 498 p. 13,30sqq. qui *(lapis)* est . . . ad intratam g-i *eqs. cf.* *waltmarc(h)a.

***Gualidicus,** -a, -um. (Gualo *et* dicus) *a Gualone prolatus, qui Gualonis est – von Gualo vorgeführt, Gualonisch:* WIBALD. epist. 167 p. 283,11 argutias et sophisticas conclusiunculas, quas -as a Gualone quodam vocant, nec exercebis *(sc. Manegoldus)* superbe nec contemnes *(cf. J. Ziolkowski, Journal of Medieval Latin. 3. 1993. p. 10 et T. Ricklin, Der Traum der Philosophie im 12. Jh. 1998. p. 139sq.).*

***gualker(i)a** *vel* ***walcheria,** -ae *f.* *(ital.* gualchiera *ex* gualcare *[v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 99]; cf.* *walcare *ex theod. vet.* walken *[v. Stotz, Handb. 1,III § 22.3]) fullonium – Walkmühle:* DIPL. Frid. I. 406 p. 285,34 (interp.) quicquid iuris habet *abbas* in g-iis . . . et in molendinis. ACTA imp. Winkelm. I 35 p. 30,34 ut aquam de flumine . . . ad molendina et w-as suas possit *abbas* . . . derivare. 47 p. 43,26 molendina . . . et g-ras . . . ab omnibus exactionibus libera reddimus *(sc. Otto IV.). cf.* *walcarius, 1. *walco.

***guanto** *vel* ***wanto** (uua-), -onis *vel* ***guantus** *vel* ***wantus** (uua-, vua-, ua-), -i *m.* (wanta, -ae *f.: l.53.p.849,7*; wantum, -i *n.: l.44) (franc. inf. vet.* *want; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 507 et Stotz, Handb. 1,III § 12.13) script.:* ma-: *l.56.* ga-: *l.39.p.849,10.* gwa-: DIPL. Conr. III. 96 p. 172,25. gra(u)vat(o): *l.72. form. acc. pl.* wantes: *l.39. adde* FORM. Sangall. II 15 p. 405,32.

tegumentum manuum, manica, digitale – (Faust-, Finger-)Handschuh (cf. B. Schwineköper, Der Handschuh im Recht. 1981. p. 11sqq.): **1** *gener.:* **a** *in univ.:* IONAS BOB. Columb. 1,15 p. 178,14 quos *(sc. tegumenta manuum)* Galli w-os (wantes, w-ones, gantos *var. l.*) vocant. CONC. Aquisgr. I 19 (Corp. Consuet. Monast. I p. 436,8) uu-os in aestate et mufolas birbicina in hiaemae . . . dentur (*sim.* CAPIT. reg. Franc. 170,22 w-os. ADALH. brev. Corb. 9 p. 371,11 u-os [uu-os *var. l.*]). FROUM. epist. 37 ut mittatis *(sc. Pabo)* mihi duos vu-os hispidos. CONSUET. Vird. 40 dabit custos vestiarii ex lino w-a et pedules. *al. de reliquiis:* DEDIC. Mett. (MGScript. XXIV p. 549,8; s. XI./XIII.) de dalmatica sancti Eucherii, . . . de w-o sancti Andree apostoli *eqs.* **b** *de vestimento militari:* WALTHARIUS 1426 quorum *(cervorum)* de corio w-is . . . fruaris *eqs.* **2** *liturg. (cf. op. cit. p. 26sqq.):* HARIULF. chron. 3,3 p. 88,27 (chart.) w-i castanei auro parati II, linei II. VITA Ioh. Gualb. 2 (MGScript. XXX p. 1105,43) ut in sollemnitatibus missarum . . . abbas cum pastorali virga sandaliis et mitra utatur et g-is. CATAL. thes. Germ. 59,4 VI w-e ad missam. **3** *publ. et iur.:* **a** *de insigni regali (cf. op. cit. p. 40sq.):* CHRON. Noval. 3,32 coronam auream erat *Karolus Magnus* coronatus sceptrum cum m-onibus *(sic)* indutis tenens in manibus. VITA Karoli M. 2,16 sanctarum suscipiens emissionem spinarum in chirothecam suam dexteram, que vulgari sermone dicitur g-us, inclusit (*sim.* 2,17 p. 58,32. *al.* RICHER. SENON. gest. 2,6 p. 272,50 quos *[sc. coronae spineae]* flores imperator in w-o suo colligens secum aportavit). **b** *de signo muneris, officii:* **α** *spectat ad bannum (cf. op. cit. p. 54sq.):* LEG. Lang. p. 532a, 57 per istum fustem et istum g-onem mitto omnes res de Martino in banno. CHART. Ital. Ficker 57 p. 83,3 per fustem et w-onem, quem sua manu tenebat, misit *episcopus* in bannum omnes res ipsius Alberti proprietatis. OTTO MOR. hist. p. 210,11 posuit . . . imperator . . . omnes civitates Longobardie . . . in banno proiecto ibi coram omnibus g-o (*sim.* CONST. imp. II 452 p. 623,9). *al.* **β** *spectat ad ius mercati tribuendum:* DIPL. Frid. I. 478 p. 392,40 quod *(mercatum)* eis *(fratribus Babenbergensibus)* . . . Lotharius imperator tradiderat per gravatonem (*corr. ex* grauv-) publica donatione et privilegii sui

[Niederer]

confirmatione *(cf. op. cit. p. 56sq.).* γ *spectat ad demonstrationem terminorum (cf. op. cit. p. 63):* SIGEH. Maxim. 15 (13) chirotheca, quam rustici w-um vocant, manu superducta, sicut voluit, demonstravit *(sc. circumductor terminos).* **c** *de signo vestiturae a venditore, donatore sim. factae (cf. op. cit. p. 75sqq.):* CHART. Sangall. A 638 (a. 884) duas hobas . . . cum sua w-a potestative tradidit *homo nobilis*. CHART. Ital. Ficker 34 p. 50,31 legitimam facio traditionem et vestituram per cultellum, fistucum notatum, w-onem et wasonem terre seu ramum arboris *eqs. (sim.* CONST. imp. I 444 p. 655,13 g-onem [ga- *var. l.*] et guuasionem terrae. *al. v. et p.857,21sqq.).* CHART. select. Keutgen 64[b] p. 37,15 quod *(mercatum)* . . . imperator tradiderat more solito per g-onem publica donatione. CHART. Tirol. 329 p. 163,25 per w-um, quem in manum suam accepit, investivit *Heinricus* . . . episcopum . . . de casale *eqs.* **d** *de signo sponsalium (cf. op. cit. p. 90sq.):* LEG. Lang. p. 333[a],54 per istam spatam et istum w-onem sponso tibi Mariam meam filiam (*sim.* p. 341[b],25). **e** *de manica ante pugnam iudicialem porrigenda vel proicienda (perverso more adhibita, ut vid.; cf. op. cit. p. 99):* CHART. Ital. Ficker 91 p. 135,49 (a. 1098) campio . . . hominum de Vallibus iactavit pro maleficio, antequam inciperent pugnam, w-onem femineum variis coloribus distinctum super caput campionis ecclesiae; quod omnino leges vetant.

[**guara** *v.* 1. *wara: CHART. Hagenow. 189 p. 146,6.]

***guarandia** (ga-, guer-, -ren-, -ntia, -ncia) *vel* ***warandia** (wer-, -ren-, -ntia, -ncia, -dya), -ae *f.* *(francog.* garantie *[cf. p. 853,29] et theod. vet.* (ge)were, *theod. vet. inf.* ware *[cf. p.850, 22.23; W. Foreste, Niederdt. Wort. 9. 1969. p. 25]) script. et form.:* cua-: CHART. episc. Spir. 397 p. 361,26. cva-: CHART. Beron. 25. va-: CHART. Turic. 947 p. 32,21. vua-: CHART. Beron. 125 p. 170,32. giwa-: CHART. Salem. 578 p. 195,26. gewer-: CHART. Friburg. 117 p. 99,34. guwer-: CHART. Bern. III 57. gwa-, gwer-: *l.53.62. p.850,38. adde* CHART. episc. Spir. 378 p. 342,30. *al.* gair-: *p.850,8.* waer-: CHART. Salem. 322 p. 361,5. 330 p. 369,14. wanr-: CHART. Turic. 1613. wandari(a): CHART. Turic. 1724. garr-: *p.850, 5. adde* CHART. Lux. II 453. warr-: CHART. civ. Hild. 209, 43sq. guerren-: CHART. Bern. III 214. garamti(a): CHART. Laus. 29. warenthi(a): CHART. Basil. A I 345 p. 517,22. -ngi(a): *l. 58. adde* CHART. Port. 112. -d(a): *l. 62. adde* CHART. Argent. I 218. *al.*

1 *fides, auctoritas, cautio, sponsio, securitas – Gewähr(leistung), Sicherheit, Sicherstellung, Bürgschaft, Garantie, 'Währschaft' (de re v. Dt. Rechtswb. IV. p. 635sq. s. v. 'Gewähr' et HRG I. p. 1658sqq. s. v. 'Gewere'):* **a** *spectat ad possessionem quietam:* α *in univ. de fide a venditore, donatore sim. praestanda:* CHART. Basil. A I 249 p. 384,11 (a. 1180) nos . . . episcopi ecclesie Lucelensi warentiam . . . prestare . . . debemus. CHART. Lux. II 178 ga-am feret *Gerardus* e t d e f e n s i o n e m (CHART. Bern. II 59 garentiam et d.). CHART. Rhen. med. III 386 p. 307,32 super . . . bonis ecclesie plenam . . . prestare debebit *Heinricus*, ut utamur vulgi vocabulo, g-am. CHART. Port. 127 p. 150,23 super evictionis et gwa-e caucionibus omnium predictorum venditorum . . . nos . . . obligamus. CHART. Zoll. II 73 p. 37,38 ga-tiam portare. CHART. Nuremb. 384 p. 235,12 pro habundanti w-a, quod . . . dicitur werscaft, curiam . . . fratribus obligavit *Heinricus*. CHART. Wirt. 2543 predictus . . . obligans . . . bona sua in we-giam . . . hospitali. CHART. Bern. III 216 p. 207,20 legitimam contra omnes prestabo werenciam seu w-am. *persaepe. v. et p.850,58. usu plur.:* CHART. Wirt. 1909 p. 300,22 (a. 1267) montem . . . vendidimus . . . gwa-das nos premissorum constituentes. β *de fide a clientibus pro domino praestanda:* TRAD. Altaerip. 254,3 (a. 1192/96) adiuravit . . . dominus Radulfus ipsos testes per fidelitatem, quam ei fecerant, ut legitimam g-tiam de hoc ubique ferrent ad admonitionem abbatis. γ *de fide a postulatore hereditatis praestanda:* CHART. select. Keutgen 139,52 (post 1120) quicumque aliquem in iudicio convenit de hereditate . . ., plenam ei w-am et fideiussionem . . . prestabit, antequam alter respondere teneatur. **b** *spectat ad immunitatem:* CHART. episc. Hild. III 25 (a. 1261) ab omni impetitore libertatis huius ipsis *(habitatoribus grangiae)* perpetuam w-am promitentes *(sc. praepositus).* CHART. Sangall. B 567 omnium predictorum protestationem et w-am presentibus exhibemus *(sc. scultetus et consules et cives).* **c** *spectat ad solutionem debiti, tributi:* CHART. march. Misn. II 568 (dipl. Philippi regis Franciae; a. 1191) volumus . . . garr-e nostre beneficio esse fruituros *(sc. milites)* pro quibuscumque mutuis per eosdem contrahendos. TRAD. Altaerip. 282 rogatu quorum *(filiorum)* promisit Rodulfus . . ., eorum dominus, gai-tiam se laturum de omnibus his domui Alteripe. CHART. Lux. III 33 recognovimus *(sc. fratres)* . . . plenam recepisse solutionem de omni debito promittentes . . . duci . . . de solutione facta similiter g-am portare. **d** *spectat ad vadimonium pro reo praestandum:* CHART. Bern. I 5,131 p. 519,15 (s. XII.[med.]) si aliquis extraneus burgensem . . . vapulaverit . . ., non tenetur ad . . . emendam nec aliquis potest ipsi prestare guerentiam contra illum, qui iniuriam passus est, ut villam debeat introire. **e** *spectat ad indemnitatem vadis:* CHART. Helv. arb. 127 p. 197,31 (a. 1271) Beatrix . . . promittit w-am Odoni . . . se illum indemnem servaturam de fideiussione eius in favorem ipsius Beatricis. **2** *de iuribus:* **a** *usus fructus – Nießbrauch, Nutzungsrecht:* α *strictius i. q. portio possessionis communis – Allmendeanteil, 'Echtwort' (cf. H. Verhey, Waldmark und Holtingsleute. 1935. p. 54sqq. et L. Schütte, Wörter und Sachen aus Westfalen. 2007. p. 673sq. s. v. 'ware'):* CHART. select. Keutgen 136,4 (a. 1194/98) omnes illic *(sc. in civitate)* habitantes w-am habent in marcha communi. CHART. Westph. VII 78 abbas et conventus . . . emerunt unam w-am integram, que vulgo dicitur ehtwort. III 389 damus . . . mansum . . . cum una w-a dicta florum. VII 1299 proponens . . . Antonius . . . w-am duorum curruum in nemore . . . sibi . . . retinuisse. CHART. Osn. III 589 p. 409,16sqq. w-yam in scutellis, que scotelware dicitur, w-yam cementariorum, qui kalcbernere vocantur *eqs. saepius.* β *latius:* CONST. imp. II 74 (a. 1220) quod nullam auctoritatem seu w-am thelonei vel monete in dampnum . . . alicuius prestare possimus *eqs.* **b** *possessio – Besitz(recht):* CHART. Merseb. 161 p. 135,3 (a. 1216) de bonis ipsorum *(sc. Lipzensium)*, quę in sua marchio habet w-a, . . . faciet iusticiam *eqs.* CHART. Austr. sup. I 457 p. 661,5 turrim . . . proprietatibus et gwe-e . . . episcopo . . . tradidi. CHART. Basil. C II 45 de qua *(sc. dimidia)* domo se plenam dicebat *Chůno* habere w-am *eqs.* **c** *?tributum advocatiae solvendum – ?Schutzgeld, Vogtrecht (de re v. E. Haberkern, J. F. Wallach, Hilfswb. für Historiker. [2]1964. p. 561 s. v. 'Schutzzins'. p. 649 s. v. 'Vogtei 2.' et T. Simon, Grundherrschaft u. Vogtei. 1995. p. 48):* CHART. Rhen. med. I 653 p. 710,2 (a. 1168) sunt . . . he possessiones ad ecclesiam pertinentes: . . . decima de salica terra et tres denarii de unoquoque mansu pro w-a *(cf. K. Lamprecht, Dt. Wirtschaftsleben im Mittelalter. 1886. I. p. 1081 adn. 3). cf.* *wara, *warandarius.

***guaranditor** *vel* ***warantitor** *vel* ***warentator** (varanda-), -oris *m.* (*warantire *sim., cf.* *guarentare) *sponsor, praes – Gewährsmann, Bürge:* CHART. Bund. 615[a] (a. 1222) eorum *(sc. monasterii)* . . . super . . . prediis w-ator exstiti *(sc. Waltherus).* CHART. Salem. 233 p. 262,19 super . . . decima . . . claustri contra omnem querelam . . . w-atores erimus *(sc. Hermannus et Wernherus).* CHART. Gosl. II 57 curie . . . iusti volumus *(sc. fratres)* esse locis in omnibus varand-es. CHART. Basil. A II 132 p. 176,15 nos *(sc. miles)* . . . abbati . . . warandiam prestare debemus ceu veri et ydonei w-itores. CHART. Sil. D IV 270,30 si quis prosequitur equum sibi sublatum . . ., ipsum equum usque ad septimum gu-em prosequetur.

***guaranio** *v.* *guarnio.

***guarantizatio** (-cio), -onis *f.* (*guarantizare) *auctoritas, sponsio – Gewähr(leistung), Bürgschaft:* CHART. Aschaff. 95 (a. 1275) quousque super dicta *(sc. bonorum venditorum)* -cione et quitacione contradictio quelibet conquiescat.

***guarantizo** (ga-, -ren-, -ndizo, -iso) *vel* ***warandizo** (-ntizo), -avi, -atum, -are. (*guarantia, *warandia, *cf.* *guarandia; *per contam. c. francog. vet.* garantise; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 104.13) usu absol.: p.851,6. sponsionem facere (pro), (a vindicatione) tueri, (ab impugnatione tutum) praestare, defendere – Währschaft leisten (für), (unangefochten) garan-*

tieren, bürgen (für), (in seinem Besitz) versichern, bestätigen: **1** *spectat ad res:* CHART. ord. Teut. 36 (a. 1200) domum ... ab omni calumpnia ... debemus *(sc. rex)* ga-are ... fratribus. 73 p. 58,16 casalem ... defendere, gare-are *eqs.* CHART. Lamb. Leod. 467 p. 564,8 bonuaria g-dizabimus. CHART. Lux. III 135 p. 139,4 ga-sare tenemur nos *(sc. comes et comitissa)* ... contra omnes ac legitimam de predictis ferre tutelam. CHART. Aschaff. 94 p. 253,12 vendicionem ... conventui ... gu-bimus, liberabimus *eqs.* CHART. episc. Spir. 400 p. 364,42 promittentes ... conventui ... donacionem ... w-are et disbrigare a quolibet impetente. CHART. Lux. IV 536 p. 632,20 promittens *(sc. Iohannes)* ... ipsas *(decimas)* garentisare. *al.* **2** *spectat ad homines:* CHART. Westph. III 907 (a. 1271) frater Bernardus ... bona ... emit ... et postmodum bonis eisdem w-tizatus legitime a quodam Iohanne ... milite ... quiete possedit.

***guarda** *v.* *guard(i)a.

***guardaspensa,** -ae *f.* *(ital.* guardaspensa; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 116) cella penaria, cellarium, promptuarium – Vorrats-, Speisekammer:* ACTA imp. Winkelm. I 993 p. 746,38 (a. 1258/66) quod ... terminetis *(sc. magistri rationales)* raciones omnes ... thesaurariorum, emptorum et propositorum marestalle, -e, coquine, buccillarie ... curie nostre *(sc. Manfredi regis; sim.* p. 747,7; *cf. C. Brühl, Fodrum, gistum, servitium regis. 1968. p. 329 adn. 456).* 1000 p. 760,32 quod recipiunt *emptores*, facient assignari in -a, quae assignanda sunt in -a *eqs.* p. 760,36sq. sit ... religiosus aliquis -e custos, per quem omnia, que assignabunt emptores in -a, custodienda sunt in -a fideliter. *ibid. al.*

***guardator** (va-), -oris *m.* (*guardare, *cf. ital.* guardatore) **1** *custos, vigil – Wache, Wächter:* ANNAL. Ianuens. III p. 53, 29sqq. cum milites ... et ... -es vellent ipsos malefactores ... ad supplicium ducere, mulieres ceperunt ... impellere -es. p. 76,14 per malam custodiam -orum dicte navis accensa fuit *navis* igne et combusta. IV p. 27,9 fuit ... decretum, quod haberet *capitaneus* secum unum iudicem ... et -es sive executores XII. **2** *curator, magister – Hüter, Wärter, Aufseher:* CHRON. Ven. Alt. p. 171,20 Hetolus cum ... uxore sua ... iumentorum et equorum erant v-es; ... Pinctoli bracorum maiorum erant v-es.

***guardatura,** -ae *f.* *(ital.* guardatura; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 117sq.) visus – Blick:* MOSES PANORM. marisc. 2 p. 158,10 habet *equus melior* oculos amplos et fortem -am.

***guard(i)a** (ga-) *vel* ***ward(i)a** (uua-, va-), -ae *f.* *(franc. inf. vet.* *warda, *theod. vet.* warta, *got.* wardja; *cf. A. de Sousa Costa, Studien zu volkssprachigen Wörtern in karoling. Kapitularien. 1993. p. 260sqq. et D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 491sq.) script.:* vart(a): *p.852,43.* gardya: *p.852,14. struct. c. gen. inhaerentiae: p.852,16.*

I *proprie:* **A** *excubiae, vigilia, exploratio – das Wachehalten, Wach-, Spähdienst:* LEG. Wisig. 9,2,9 p. 378,9 si quisque exercitalium in ... bellica expeditione proficiscens ... per patrocinia diversorum se dilataverit, ita ut nec in w-ia (uu-, g-*var. l.*) cum seniore suo persistat nec *eqs.* CAPIT. reg. Franc. 74,2 ut non per aliquam occasionem, nec de wacta nec de scara nec de warda nec pro heribergare ..., heribannum comis exactare praesumat, nisi *eqs.* (*inde* ANSEG. coll. capit. 3,68. LEG. Lang. p. 586,18). CHART. Ital. Ficker 317 p. 349,33 (a. 1226) ut ... homines ... monasterii neque in comendacionem neque in g-iam neque ad alia qualibet servicia recipiant *(sc. comites etc.). v. et p.847,11.* **B** *custodia, praesidium, patrocinium, tutela, procuratio – Bewachung, Schutz(herrschaft), (Ob-)Hut, Aufsicht:* **1** *milit.:* ANNAL. Ianuens. I p. 5,13 predictas partes *(sc. Hierosolymam et Antiochiam)* tamdiu in tutela et g-ia tenuerunt *naves Ianuenses*, donec *eqs.* p. 69,20 que *(galea)* veniebat de Sardinea pro legatione et pro gardia (g-ia *var. l.*) navium suarum *(sc. Pisanorum).* ACTA imp. Winkelm. I 650 p. 522,1 cum pro ipsius *(sc. Faventiae)* munitione et g-ia illic CCC milites ... habeamus *(sc. commune Bononiae).* IOH. CODAGN. annal. a. 1216 p. 54,33 habuerunt *Placentini et Mediolanenses* ... turrem de g-da fortissimam. *al.* **2** *publ. et iur. de muneribus, privilegiis sim.:* **a** *in univ.:* CHART. Helv. arb. 9 p. 16, 14 (a. 1192) quod gardam prius factam per Engicium ... teneri faciatis *(sc. epicopus et capitulum)* capitulo *(cf. p.851,47).* 129 compromittimus nos ... episcopus ... et ... nos comes ... pro ... hominibus nostris et aliis in garda nostra existentibus *eqs.* COD. Wang. Trident. 96 p. 726,24 suscepit *episcopus* eos *(fratres)* ... in sua protectione et cura et warda et warentacione. *?fort. meton. in nomine loci ('Warde de Steppes'; cf. L. D. J. Dewez, Dictionnaire géographique de la Belgique et de la Hollande. 1829. p. 371):* CHRON. Albr. a. 1213 p. 899,7 Leodiensis episcopus de duce Lovanii et de Brabantinis ... mirabiliter triumphavit loco, qui vocatur custodia sive gardia de Stepes. **b** *de tutela regali ecclesiae praestata:* CHART. Mog. B 140 (a. 1200) quod advocaciam ecclesie ... sive custodiam vel gardyam secundum iuris nuncupationem ... Rudolfo ... concessimus *(sc. comes).* CHART. Wirt. 508 p. 327,20 (dipl. Philippi; spur.) ut regalem custodiam aut gardiam advocationis in feodum conferre alicui ... nobis ... omnis preclusa sit auctoritas. **c** *de tutela castri vel oppidi ('Burghut'; de re v. Dt. Rechtswb. II. p. 627sq.):* COD. Wang. Trident. 178 (a. 1160) episcopus investivit ad feodum Gandolfinum ... de warda castri (97 p. 728,6 i. de v-ia. CHART. Tirol. 448 i. ... de w-ia et custodia castri. *al.*). CONST. imp. I 276,3 quod non debeat *imperator* dare ... castrum dono vel in feudo vel in g-ia alicui persone nisi Astensibus. CHART. Basil. A II 127 quod nos *(sc. episcopus)* possessiones ..., quas ... predecessor noster ... Růdolfo ... in feodum gardie, quod volgariter dicitur Burchlehen, castri de Richenstein concessit, eidem Rudolfo ... in feodum gardie sive castallie ... concedimus *eqs. (cf. op. cit. [l.18] p. 628sq. s. v. 'Burglehen'). al.* **d** *de tutela pupillorum:* CHRON. Albr. a. 1213 p. 896,44 mediante pace hoc modo fuit *(sc. comes Namurcensis captus)* relaxatus, quod filias fratris sui ... tradidit in gardiam regis Francie. **e** *de cura animalium:* DIPL. Frid. I. 939 quod filios Cremoxani ... per rectum feudum ita investivimus de g-da et conductu omnium <pecudum Pergami et> episcopatus, que veniunt et transeunt in pascuis Cremone, et omne tributum ... inde accipiant (*inde* ACTA imp. Winkelm. I 343).

II *meton.:* **A** *custos, custodes – Wächter, Wache:* ANNAL. Crem. suppl. a. 1211 (MGScript. XXXI p. 188,20) millites ... civitatis veteris ceperunt burgum ... et vicinos et g-dam civitatis nove, que erat ibi. *fort. per contam. c.* guaita: COD. Wang. Trident. 99 p. 732,24 (a. 1235) quod ... teneant *fratres de Garduno* ... dictam v-iam ... cum ... vartis et portenariis, publegis et castellantia pertinentibus ad dictum castrum (*cf.* 122 p. 791,14sq.). **B** *tributum pro tutela solvendum – Schutzgebühr, -abgabe:* DIPL. Conr. 4 (MGDipl. reg. et imp. Germ. VI 2. 1959. p. 675,10; a. 1097) liceat eis suos agros et vineas ... custodire, prout placet illis, et nulli alii cogatur *monasterium* g-iam dare. DIPL. Frid. I. 472 p. 371,22 commenditia et w-ia abatie Campileonis et omnes albergarie, quas habet *comes* in Romania et in Tuscia: haec omnia ... concedimus *eqs.* CHART. Helv. arb. 93 p. 150,23 gardas ..., guidagia et conducta, quas et que ... Girardus recepit ..., iuret dimittere. 99 p. 158,4 quam gardam ad nos dicebamus *(sc. prior)* pertinere. **C** *de parte Londinii civitatis i. q. vicus – Stadtteil, Viertel* (*cf. anglosax.* ward): CHART. Hans. 540 (a. 1260) testibus ... Wilhelmo ... maiore Londoniensi, ... Michale Tany aldremanno illius warde *(cf. J. Lappenberg, Urkundliche Geschichte des hansischen Stahlhofes zu London. 1851. p. 13 adn. 4). cf.* *rewardum.

***guardianus** (ca-, ga-) *vel* ***wardianus,** -i *m.* (*guardia, *wardia; *cf. ital.* guardiano, *francog. vet.* gardien) *script.:* qu-: CHART. Carinth. V 392 p. 247,21. chor-: *p. 853, 1.* gwa-: CHART. Stir. IV 196. gor-: *p.853,5.*

1 *qui guardiam q. d. castri tenet, custos, praeses (castri) – 'Burghüter', Bewacher, Beschützer (einer Burg; de re v. l. 18):* COD. WANG. Trident. 156 p. 866,29 (a. 1188) que *(prata)* erant pastorie w-i de castro Form<iani>. p. 866,32 feudum pro officio w-i. p. 867,6 pro quo *(campo)* dabatur brenna cani w-i de Form<iano>. **2** *praefectus (domus ordinis fratrum minorum) – Vorsteher (eines Franziskanerklosters), 'Guardian' (de re v. LThK. IV. 1932. p. 728):* CHART. Stir. II 411 p. 525, 9 (a. 1242) super causa ... taliter in arbitros, videlicet ...

[Niederer]

cho-um Leibacensem, . . . subpriorem Betoviensem compromisimus *(sc. electus)*, ut *eqs.* CHART. Gelr. 686 scriptum prioris fratrum Praedicatorum, g-i fratrum Minorum . . . sigillis feci *(sc. canonicus)* communiri. CHART. Mekl. 591 frater Eylardus, go-us in Rozstoch. CHART. Friburg. 134 apostolice sedis legatus dilectis in Christo ga-o et fratribus Minoribus de Vriburc . . . salutem. CHART. Bern. II 448 c-us. CONR. MUR. summ. p. 39,6 in quibus *(ordinibus)* inveniuntur . . . cellerarius, ga-us, custos *eqs. persaepe.*

***guardo** (ga-), -are. *(ital.* guardare, *francog. vet.* garder *ex germ.* *wardōn; *cf. Battaglia, Dizionario. VII. p. 114 et Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 514. 522sq.)* **1** *custodire, defendere, vindicare – bewachen, beschützen, in Schutz nehmen:* CHART. Ital. Ficker 201 p. 255,7 (a. 1198) quot *(sic)* teneantur *civitates* inter se salvare et -are personas et bona *eqs. (sim.* 215 p. 266,38 -are et salvare atque defendere et manutenere. ACTA imp. Winkelm. I 429 p. 366,38 [dipl. Frid. II.]. CHART. Helv. arb. 93 p. 150,15 deffendere et gardare. ALBERT. MIL. temp. 192. *al.).* ANNAL. Ianuens. II p. 119,13 galee III armate fuerunt . . . causa in maritima mitende pro -andis (custodiendis *var. l.*) multis . . . lignis, qui *eqs.* **2** *asservare – in Obhut nehmen, sicher aufbewahren:* ACTA imp. Böhmer 927 (a. 1214) massarii . . . preceperunt eis *(sc. archipresbytero et archidiacono Cremonensibus)* . . ., ut custodirent et salvarent et -rent bene ipsam crucem *(sc. e carrocio Mediolanensium raptam).*

***guarens** (ga-, ger-, guer-) *vel* ***warens** (wer-, werans, warans), -entis *vel* ***warandus** (gw-, wir-), -i *m.* (*francog. vet.* g(u)arant *[cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 563sq. et D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 489sq.] et theod. vet.* gewere, wer(e)) *script. et form.:* varandus: CHART. Basil. B 136 p. 95,26. waerandus: CHART. Salem. 329 p. 366,35. werandus: CHART. ord. Teut. (Hass.) 235. *?nom. sg.* weros: *l.57. ?usu adi.: l.49.*

1 *sponsor, auctor, praes, vas – Gewährsmann, Bürge, 'Garant' (de re v. Dt. Rechtswb. IV. p. 656sqq. s. v. 'Gewähre'):* **a** *spectat ad possessionem quietam:* **α** *de venditore, donatore sim.:* CHART. Lux. I 483 p. 664,1 (a. 1169) si quis . . . super hoc *(sc. donationem)* adversus . . . fratres aliquam voluerit movere calumpniam, ego ero eorum w-us. CHART. Stir. II 152 legalis ga-s et defensor. CHART. ord. Teut. (Hass.) 57 p. 57,2 se . . . veros gw-os . . . vendicionis . . . constituentes *(sc. abbas et capitulum).* CHART. Helv. arb. 43 p. 72,15 quod . . . de . . . alodio gue-es essemus . . . capitulo. p. 72,40 ge-es. CHART. Bern. II 437 promittentes . . . legitimos nos fore werantes bonorum predictorum. *saepius. ?usu adi. sensu pass. i. q. ab impugnatione tutus, defensus – unanfechtbar, als unangefochten verbürgt:* CHART. Bern. II 641 (a. 1268) terram . . . vendidi . . . cum omni iure . . . nomine liberi et warantis allodii ecclesie Interlacensi. **β** *de tertio (fere domino feodali) vice venditoris sim. fidem praestante:* CHART. Rhen. med. I 618 p. 680,10 (a. 1160) nos *(sc. conventus)* . . . fideles defensores et wi-di apud . . . archiepiscopum . . . gravamina eorum *(sc. fratrum)* sicut nostra mitigare laborabimus. CHART. Laus. 231 sumus *(sc. comes eiusque filius)* inde *(sc. de donatione)* capitulo . . . gue-es et fideiussores pacis. CHART. Bern. II 409 p. 429,8 comes . . . legittimus weros esse promisit domui de Buchse omnium predictorum. 702 p. 758,11 ut . . . advocatus sit tutor et defensor atque gue-s domui . . . super . . . bonis a me *(sc. Růdolfo)* collatis. **γ** *de possessore pro se ipso fidem praestante:* CHART. select. Keutgen 139,34 (post 1120) quicumque de manu schultheti . . . domum . . . receperit . . ., si quis in eum agere voluerit, . . . sui w-us erit *(cf. J. W. Planck, Das dt. Gerichtsverfahren im MA. I. 1897. p. 665).* **b** *spectat ad hereditatem (fort. de fideicommissario):* CHART. Bern. II 281 p. 301,20 (a. 1249) si qua feoda in portione secundorum filiorum fuerint, primi liberi debent esse secundis liberis de ipsis feodis legitimi we-es. ACTA civ. Rost. C 1,198 p. 121 Hermannus Stal est fideiussor pro quarta parte hereditatis Heinrici de Warnemunde et w-us Heinrici de Stobelow *eqs.* **c** *spectat ad praesidium mutuum promittendum:* CHART. Bern. II 245[B] p. 260,14 (a. 1245) quod . . . we-es alter alterius defensemus *(sc. civitates Friburg et Murat)* et, quascumque res . . . protectionis custodia teneamus, contra quemlibet . . . nos invicem coadiuvantes *eqs.* **d** *spectat ad solutionem tributi:* CHART. Friburg. 118 (a. 1250) Hugo . . . firmiter spopondit se in hiis omnibus *(sc. solutione debiti)* vice domini prepositi se esse w-dum. **e** *spectat ad fidem in iudicio dandam:* **α** *in vindicatione possessionis:* DIPL. Heinr. IV. 336 p. 442,40 illum, super quem reclamatio venerit de terra, si g-em habere poterit vel possessionem per legem iurare voluerit *eqs.* CHART. episc. Misn. 74 p. 71,24 burcgravius . . . asserebat, quod praefatum castellum in bonis marchiae et non ecclesiae fundaverat . . ., nominando nos *(sc. marchionem)* auctorem et w-um suum. CHART. Hagenow. 129 p. 102,25sq. nec ad tercium . . . terminum venit nec w-um suum super decimis predictis produxit *Regenhardus eqs.* CHART. Basil. C I 484,1 quod adducant *milites* ad diem w-um suum . . ., a quo se dicunt istas possessiones iure feodali tenere. *al.* **β** *in actione furti (dere v. Schröder-Künßberg, Rechtsgesch. p. 408sq.):* CONST. imp. I 13,7 (a. 967) si quis equum suum . . . super aliquem repererit et ipse w-em (g-em *var. l.*) dare se dixerit, statim iuret, ut ad certum w-em eum conducat et super tertium w-em . . . non procedat (*inde* LEG. Lang. p. 358[b],19 non vadat super tercium w-em. p. 426[a],2. 578[a],53). **γ** *?de vicario rei ('Salmann'):* CHART. Sangall. A 882,11 (a. 1240) aut ipse super falsitate *(sc. denariorum)* respondebit aut pro se w-um suum iudicio presentabit *(sc. in cuius potestate falsi denarii inventi fuerint).* **2** *de eo qui ius presbyteri praesentandi habet i. q. patronus – Schutzherr, Patron:* INNOC. IV. registr. A 100 p. 70,37 quidam laici . . ., qui w-di vulgariter nuncupantur, in singulis ecclesiis, in quibus ius obtinent patronatus, plures presbyteros . . . tibi *(sc. episcopo)* . . . representant *eqs.* *Niederer*

***guare(n)sis** (carr-, garr-, gerr-, guerr-), -is *m.* *(ital. [vet.]* gar[r]ese *a gall.* *garra; *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 597) acc. sg.* -(i)um: *l.36. pars (alta) dorsi equorum collo et scapulis confinis – Widerrist:* IORDAN. RUFF. equ. p. 12,24 quod equitator . . . trahat habenas freni manibus circa dorsum inferius circa carresum (guerrese *clm 23646 f. 9[v]*, garresium *Wellcome 7756 f. 4[r]*). p. 17,21 -nsem (gerresem *clm f. 13[r]*, garrese *Wellcome f. 5[v]*) obtulat *equus* non acutum. p. 61,17 in collo equi iuxta garese (guerresem *clm f. 38[v]*, garresse *Wellcome f. 15[r]*) et in trunco caudae efficitur quaedam scabies. *cf.* *guerescus. *Staub*

***guarentatio** (gwa-, -cio) *vel* ***warentatio** (va-, -cio), -onis *f.* (*guarentare *sim.*) *script.* warenti(o): CHART. Salem. 244 p. 275,18. **1** *fides, auctoritas, sponsio – Gewähr(leistung), Bürgschaft, Garantie, 'Währschaft' (de re v. p. 849,44):* **a** *spectat ad possessionem quietam:* DIPL. Frid. I. 157 p. 271,11 ut . . . rectores Clavenne . . . comitatum . . . liberum . . . obtinere valeant, bonam defensionem et g-em eis promittimus. CHART. Tirol. 587 p. 64,38 episcopus investivit Petarinum . . . de tribus mansis . . . cum w-cione ab omni parte. CHART. Wirt. 725 p. 210,5 Wernherus et filii eius omnem w-em ac securitatem spoponderunt sororibus. COD. Wang. Trident. 3 p. 528,13 dedit *abbas* terram . . . ad episcopum . . . et episcopus dedit terram . . . ad ecclesiam . . . cum g-cione (v-cione *var. l.*) et defensione. *saepe. v. et p. 852,6.* **b** *spectat ad solutionem debiti, census:* CHART. Tirol. 1169 p. 212,30 (a. 1243) Irmengarda . . . denarios omnes in aliqua possessione sive podere investire et dare debet, supra quam possessionem ipse dominus Eiranus se tenere debet, et pro gw-e ficti . . . dictum podere quod *(?fort. omittendum)* domino Eirano pignus obligari debetur *eqs.* CHART. Bund. 1284 p. 71,24 que carta librarum . . . remanere debet sanam et integram . . . ad defenssionem et g-cionem predictarum librarum. **2** *potestas, ius – Berechtigung, Recht:* CHART. Brixin. 127 (a. 1252) plenam potestatem habeat *Conradus* et teneat . . . mansum cum w-cione instituendi et destituendi. *cf.* *grentatio.

***guarentisia** (garan-) *vel* ***warandisia,** -ae *f.* *(francog. vet.* garantise; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 564 et P. Stotz, Handb. 2,VI § 48.2) fides, auctoritas, sponsio – Gewähr(leistung), Bürgschaft, Garantie, 'Währschaft' (de re v. p. 849,44):* **1** *spectat ad possessionem quietam:* CHART. Lamb. Leod. 48 p. 83,26 (a. 1158) ut . . . hec omnia *(sc. tradi-*

tio) firma ... permaneant, ... omnem g-am et protectionem promittimus *(sc. episcopus)*. CHART. Lux. II 409 vendicionem ... ei *(comitissae)* teneor *(sc. Fridericus)* warendire et portare w-am. IV 238 p. 330,27 si ipsis *(dominabus)* gara-am debitam et consuetam non fecerimus *(sc. Albertinus et uxor)*. 274. **2** *spectat ad pactum servandum:* CHART. Ital. Ficker 442 p. 451,21 (a. 1264) ego ... notarius ... precepi per g-am nomine iuramenti ..., ut cuncta supradicta faciant *vicarius et comestabilis*.

***guarento** (vua-, wa-, va-, gwa-, -eto) *vel* ***warando** (wer-), -avi, -atum, -are *vel* ***guerentio** (garan-, garendio, vue-, weran-, waran-) *vel* ***warandio** (waren-), -ivi, -itum, -ire. *(francog. vet.* g(u)arantir, garenter *et theod. vet.* (gi)weren; *cf. P. Stotz, Handb. 1,IV § 75.10 et p.853,29])* *script. et form.:* vuarenti(o): CHART. Laus. 495 p. 428,13. gwurent(o): CHART. Bund. 1286. garandi(o): ACTA imp. Böhmer 386 p. 313,25. garenti(o): CHART. Bern. II 355. *al.* garent(o): CHART. Bund. 440 p. 339,40. grandi(o): CHART. Heist. 165 p. 243,39. wanrand(o): CHART. Bern. III 44 p. 37,20. waret(o): TRAD. Brixin. 572 p. 208,21. warant(o): CHART. Argent. III 1 p. 1,4sq. *al.*

sponsionem facere (pro), (a vindicatione) tueri, (ab impugnatione tutum) praestare, defendere – Währschaft leisten (für), (unangefochten) garantieren, bürgen, einstehen (für), (in seinem Besitz) versichern, bestätigen: **1** *spectat ad possessionem quietam:* **a** *obi. res:* CHART. Bund. 503 p. 21,22 (a. 1204) promisit *Iohannes* ... defendere et vuarentare ... pecias silve (CHART. Tirol. 621 deffendere et gwarentare. COD. Wang. Trident. 151 p. 854,23 d. et varentare. *saepius*). WILH. ANDR. chron. 234 qui *(dominus)* ... decimam w-tire debuerat. CHART. Lux. II 291 feoda ... dux ... contra omnes homines tenetur ga-dire. CHART. Bern. II 417 quod ... Ulrico ... decimam ... gue-iverit *Rudolfus*. CHART. Carniol. II 290 p. 225,31 donationem ... gua-are, manutenere *eqs*. CHART. Turic. 1557 promittimus *(sc. Waltherus)* ... censum totaliter w-ire. *saepe. v. et l. 3.* *de fide a tertia persona praestanda (usu absol.):* CHART. ord. Teut. (Hass.) 207 p. 162,36 (a. 1264) fideiussores ad w-andum et firmandum super proprietate ... pro me statui *(sc. venditor)*. **b** *obi. homines:* **α** *in univ.:* CONST. imp. II 26,1 (a. 1208) secundum iusticiam warentabimus eam *(ecclesiam)* de ipsis bonis. CHART. Rhen. med. III 488 p. 381,12 cum idem I. *(i. archiepiscopus)* ecclesiam deberet ... de proprietate werandare. CHART. march. Misn. III 515 p. 360,20 fratres de omnibus bonis ... w-are, firmare et stabilire. CHART. Bern. II 293 nos *(sc. abbatem et conventum)* libere werantire de ... decimis valebat *vir nobilis*. CHART. Eichsf. 421 conventum ... warentamus *(sc. Ludewicus et Hermannus)* in tribus mansis. CHART. civ. Erf. 205 super ... mansis tenebimur *(sc. miles)* ... emptores ... w-are. *saepius.* *de fide a tertia persona praestanda:* CHART. episc. Hild. I 481 (a. 1191) venditionem ipsos *(filios Conradi)* ... ratam habere facient ac de eodem pretio ... ecclesiam ... warentabunt *fideiussores*. **β** *usu refl.:* CHART. Laus. 655 (a. 1220) Petrus promisit, quod, si quis impeteret eum, faceret ei iusticiam, et si non posset se vuerentire pro libero homine, terram capituli dimiteret capitulo vestitam. **2** *spectat ad solutionem debiti:* CHART. Carniol. II 134 p. 101,29 (a. 1245) promisit ... comes Hermannus ... sub quolibet iudice ... dicere ac warentare ... comitem Wlricum *eqs*. **3** *spectat ad praesidium fugitivo dandum:* CONST. imp. II 425,9 (a. 1200) si homo fugitivus ... vel bannitus in patriam redierit, ... nullus ... dominus ... illum tueri vel garantire potest. **4** *spectat ad praesidium captivo dandum:* CHART. Brand. B I 180 p. 136,5 (a. 1278) continuabimus *(sc. dux)* servitium promissum *(sc. marchioni)* ..., et si ad conflictum venire nos contigerit, w-bimur de captivitatis exemptione et rerum perditione. *cf.* *creanto.

***guariganga** (gaur-, -ing-), -ae *f.* (*guarigangus; *cf. F. van der Rhee, Die germ. Wörter in den langob. Gesetzen. 1970. p. 135 et Th. Mayer, DtArch. 6. 1943. p. 337)* *acc. pl.* -os *(per confusionem c.* guarigangus, waregangus): *p. 856, 7. 8.* *fundus advenae (regali tutela protecti) – Land eines (unter königlichem Schutz stehenden) Fremden (de re v. G. Dilcher, Normen zwischen Oralität und Schriftkultur. 2008. p. 337):* DIPL. Heinr. IV. 359 (interp. s. XII.[1]) firmamus ... canonicis ... omnia, quę eorum iuris sunt, decimas, predia (et -as in capitibus eorum prediorum *add. B[2]*), domos et familias ... ⌞et ... largimur -as *(ed.*, -ngangas *cod.)* omnes, que eorum prediis adherent⌟ (*B[1]*; *inde* DIPL. Conr. III. 191 p. 348,18 gaurin-as. DIPL. Frid. I. 728 p. 267,21 -os. ACTA imp. Stumpf 187 p. 261,4 [dipl. Heinr. VI.] -os). *cf.* *waregangus.

***guarnacia** (-ça) *vel* ***warnacia,** -ae *f.* *(cf. ital.* guarnacca, guarnacc(h)ia *[v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 129] ex francog. vet.* ga(r)nache *[fort. ex* gaunaca *per contam. c. francog. vet.* g(u)arnir; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XXI. p. 507sq.])* *amictus, amiculum – Obergewand, Überkleid:* CHART. Tirol. notar. I 434[a] (a. 1236) ut exibeat *Ropretus* coram eo *(sc. Iacomino)* w-am unam de baldachino et unam w-am de scarlata (*sim.* 435). II 47 quomodo ipse *(Engilmarus)* debeat observare ... I w-am blavetini panni. ROLAND. PATAV. chron. 5,20 p. 84,24 quem *(cultellum)* portaverat *Iohannes* in sarcoto sive w-a inter pannum et pellicium suum. SALIMB. chron. p. 636,37 exuit se domnus Rolandinus opitogium sive g-çam suam.

***guarnimentum** (ga-, guer-) *vel* ***warnimentum,** -i *n.* (*guarnire, *warnire, *cf. ital.* guarnimento; *v. Stotz, Handb. 2,VI § 64.8)* **1** *de rebus:* **a** *apparatus, ornamentum – Zurüstung, Beschlag:* CONST. Melf. 3,49 p. 417,28 scutariis et sellariis iniungimus ..., quod sellas et scuta munire debeant necessariis et fortibus g-is (gue-, ga- *var. l.*; *inde* RYCCARD. chron. a. 1232 p. 178,5). **b** *instrumentum (bellicum), apparatus militaris – militärische Ausrüstung, Gerätschaft (plur. i. q. arma – Kriegsgerät, -zeug):* ANNAL. Ianuens. II p. 91,6 navis Carrocia ... navem Pisanorum ... devicit et eam cepit, in qua ultra CCLXXX g-a ferri ... et alia arma multa ceperunt. III p. 84,11 proditores Vintimilii ... se opposuerant armati de balistis et arcubus et de ceteris armaturis et g-is. p. 186,14 habuit ... rex civitatem Damiate plenam victualibus et g-is multis. IV p. 41,13. **c** *munitio, tutela – Befestigung(swerk), Schutz(wehr):* CHART. Ital. Ficker 427 p. 438,22 (a. 1257) castrum ... sine ponte et aliis edificiis, domibus et g-is ibi factis. ANNAL. Ianuens. IV p. 41,6 paratis multis rebus ... et aliis pertinentibus ad munitionem et gue-um castri. **2** *de hominibus i. q. manus, exercitus – Truppe, Heer:* ACTA imp. Winkelm. I 656 (a. 1238) facto militum et peditum potentissimo g-o. 429 p. 367,17 (dipl. Frid. II.) nec g-um aliquod in civitatem ... immitti nec milites aliquos ituros ad nostra servitia ... eligi faciemus. ROLAND. PATAV. chron. 1,4 de w-o primo facto occasione Campreti: ... duabus domibus amicos suos undique congregantibus facta sunt maxima w-a hinc inde. 1,5. THOM. TUSC. gest. p. 514,37 crediderunt ..., qui in Victoria erant, quod g-um illuc maximum advenisset.

***guarnio** (qu-, ga-, -ranio) *vel* ***warnio,** -ivi, -itum, -ire. *(franc. inf. vet.* *warnjan, *cf. francog. vet.* g(u)arnir, *ital.* guarnire; *v. Stotz, Handb. 2,VI § 109.5 et Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 533sq. et A. de Sousa Costa, Studien zu volkssprachigen Wörtern in karoling. Kapitularien. 1993. p. 300 sqq.)* *partic. perf. usu adi.: l.60.*

1 *de hominibus i. q. armare, armis instruere, praeparare – ausrüsten, vorbereiten:* CAPIT. reg. Franc. 242,6 unusquisque ... in hostem vel ad placitum sive ad curtem veniens de suo sic w-tus et de domo sua moveat, ut *eqs.* (*inde* 270[D],6). 281,25 nobis in adiutorium ... veniant *(sc. fideles)*, et ad hoc omnes semper w-ti sint. ANNAL. Plac. a. 1274 p. 560,24 DCCC milites Spagnoli optime guaraniti de bonis equis et armis applicuerunt Ianuam. *v. et l.67.* **2** *de castellis, navibus, terris sim.:* **a** *(militibus, praesidiis) instruere, (armatis) ornare, praesidio firmare, tueri – bemannen, (mit einer Mannschaft, Schutztruppe, 'Garnison') ausstatten, bewachen, sichern, beschützen:* ACTA imp. Böhmer 1271 p. 769,26 (a. 1210) dabit *potestas* quadraginta galeas ... bene g-tas cum hominibus bene g-tis et armatis *eqs.* ANNAL. Ianuens. II p. 141,12 qui *(Malaspina)* ipsum *(castrum)* de nobilibus et probis viris ga-vit (munivit *var. l.*). CHART. Ital. Ficker 417 p. 429,38 promictimus *(sc. potestas)* ... concedere ... terram Grosseti comuni Senensi g-tam et sguarnitam. ANNAL. Plac. a. 1250 p. 502,2 cum vellet *potestas*

pontem Padi g-ire *eqs.* a. 1251 p. 505,29 q-to castelo. *saepius.* **b** *replere – anfüllen, versehen (mit):* THOM. TUSC. gest. p. 518,42 conantibus Guelfis ... montem Alcinum garnire frumentis. *cf.* *disguarnio.

***guarpio** *v.* *guerpio. [**guarsida** *v.* *cawarfida.]

***guascapus,** -i *m.* *(ital.* guascappa *ex* quasi *et* cappa; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 133) amictus cappae similis – einer 'cappa' ähnliches Obergewand, Mantel:* SALIMB. chron. p. 71,20 toga erat ad modum -i factus.

***guaso** (guuasio) *vel* ***waso** (uuaso, vuaso, vaso), -onis *vel semel (l.26; cf. Stotz, Handb. 2,VI § 35.6)* ***wasonus,** -i *m. (franc. inf. vet.* *waso; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 545sq.)*

caespes, gleba – (Erd-)Scholle, (Rasen-)Sode: **1** *iur. spectat ad traditionem bonorum (de re v. HRG II. p. 404 s. v. 'Investitur'):* CHART. select. Schubart 39 p. 35,26 (a. 872) per cultellum et festucam notatum *(sic)* seu g-em terrae vobis *(sc. regi)* ... facio *(sc. Sisenandus)* vestituram. CHART. Laus. 52 vestituram fecerunt *Christina et advocatus suus* ... per cartam et ostium et vu-em (*sim.* 49 v-em). LEG. Lang. p. 595[b],3 super cartam mitte cultellum, festucam notatam, w a n t o n e m e t w-em (v-, clebam, globam *var. l.*) terrae *eqs.* (CHART. Carniol. I 67 p. 74,33 per uuantonem et uu-em. CHART. Carinth. III 541 p. 220,9 w. et v-em. *v. et p.849,9.11*). **2** *usu communi:* COD. Wang. Trident. 142 p. 834,36 (a. 1213) si domini de actufo emerent unum xafum seu xincarent a wasono zosum et venirent in laborerium alicuius persone in voido *eqs.*

guasta *v.* vastus. ***guastellum** *v.* *gastellus.

guasto, guastum, guastus *v.* vast-.

***guatus** (uua-, uvatus, -ttus) *vel* ***waisdus** (uua-, uaidus), -i *m. (an* -um, -i *n.?) vel* ***gaisda** (gaysta) *vel* ***wesda** (weda), -ae *f. (germ.* *waizda-, *francog. vet.* gueide, gaide *[v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 472 et DEAF G. p. 1529sqq.], ital.* guado *ex langob.* *waid *[v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 92]; cf. Stotz, Handb. 1,III § 3.5) script. et form.: acc. sg.* -o: *l.48. ?decl. III.* gaisdŏ (caisdo), -onis *m. (cf. G. de Poerck, ALMA 16. 1941. p. 169sqq.): l.55.56.*

isatis, vitrum – (Färber-)Waid (Isatis tinctoria L., cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 1048): **1** *techn.:* COMPOS. Luc. Q 34sq. teres [unguatum; *cf. comm. Svennung p. 71*] exnerbiatum uvatum lib. I *eqs. (sim.* MAPPAE CLAVIC. 166 tere g-i [uuati *S*] exnerviati libram I *eqs.). al.* MAPPAE CLAVIC. 167 p. 220,7 folia guatti (uuati *S*) infunde in urina. *al.* COMPOS. Voss. I 3 ad flavum colorem tingendum cannas de uuaisdo mittes in gavitam ardentem *(cf. B. Bischoff, Mittelalterl. Stud. III. 1981. p. 291).* **2** *usu communi:* CAPIT. reg. Franc. 32,43 opera ad tempus dare faciant, id est linum, lanam, w-o. RECEPT. Sangall. I 33 erba, quae dicitur catocalis, nascitur in loca arida ... similis uaido. CHART. Hans. 277 p. 92,9 (a. 1236) de qualibet mesa wede, cum quo panni colorantur, duos solidos dabunt *mercatores* (*sim.* 432 p. 145,20 mesa sive tonna de weda. 573[A] p. 199,27). add. 600,3 cum ibi *(sc. Londinium)* venerint wesdarii, debent ponere wesdam suam super kayum. *fort. add., ni subest vox francog.:* ODO MAGD. herb. 1766 gaisdo: isatis a Grecis est vulgo gaisdo (gaisdon, gaisda, gaysta, caisdo *var. l.*) vocata. *cf.* *wazarum, *wesdarius.

***guay** (guuay) *interi. (ital.* guai *ex got.* *wai; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 93) vae – wehe:* GODESC. SAXO carm. 5,1,4 heu (guay, guuay *var. l.*), quid evenit mihi? *Niederer*

gubernabilis, -e. *qui gubernari potest, regibilis – lenkbar (usu subst. neutr.: l.67):* ALBERT. M. summ. theol. I 17,68,2 p. 700[a],25 ex parte gubernati, quod a gubernabilitate secundum seipsum deficit, nisi dispositionem, qua -e efficiatur, a gubernante accipiat, requiritur dispositio fatalis, per quam gubernator unumquodque gubernat et suo ordine dispensat. II 15,93,4 p. 205[a],44 nihil ... -lium -e *(sc. est),* nisi ex propriis rationibus gubernetur; et ideo aliter gubernatur civitas et aliter navis.

***gubernabilitas,** -atis *f. natura, qualitas regibilis – Lenkbarkeit: v. l.63.*

gubernaculum, -i *n. script. et form.:* guve-: *p.858,19.* -rern-: *p.858,24. acc. pl.* -as: *p.858,18. metr.* -năc-: *p.858, 41.* **1** *proprie de remo, quo navis dirigitur i. q. clavus – Steuer(ruder), Ruder:* **a** *in univ.:* NARR. itin. nav. p. 186,24 instrumentum ... illud *(sc. ericius militaris)* ... erat ... novis -is navium tectum. ALBERT. M. animal. 2,14 in navi et remis et -o. CHART. Hans. 748 pendulum -um. **b** *per compar.:* ALBERT. M. animal. 1,89 habet *(sc. piscis)* caudam pro -o. 1,91 illis *(sc. pinnulis)* videntur *(sc. pectines)* ad -um uti. 14,72 extendunt *(sc. aves longorum crurium)* pedes posterius pro -o volatus. **c** *in imag.:* ALCUIN. epist. 53 paupertas haec *(sc. pauperum spiritu)* humilitatis -o regatur et caritatis velo ... ad aeternae beatitudinis portum perveniet. WALTH. SPIR. Christoph. I 6 fidei ... -um manu tenens, anchoram quoque spei tranquilla iam statione componens *eqs. saepius.* **2** *translate:* **a** *regimen, gubernatio, moderatio, administratio – Lenkung, Leitung, Führung, Verwaltung (fere usu plur.):* **α** *spectat ad rem publicam i. q. imperium – Herrschaft (über):* IONAS BOB. Ioh. 15 cumque ... Gallias *(sic pro* Galliarum, *ut vid.)* Francorum regis sue dictione ... -a (-as *var. l.*) ponerent. LEG. Wisig. chron. 44 suscepit ... dominus Wamba regni -a (guv- *var. l.*) ... in ... kalendis Septembris (THEGAN. Ludow. 3 ad r. -a ... in regem electus ... est *[sc. David].* RAHEW. gest. 4,86 p. 346,4 haec a glorioso principe acta sunt ... multa adhuc in r. -is feliciter acturo. CHART. cell. Mar. 76 p. 115,20 [dipl. Heinr. VII.] ad hoc divina disponente providencia ad r. -a [-rer- *cod.*] nos credimus sublimatos, ut *eqs. persaepe*). DIPL. Ludow. Inf. 68 p. 202,28 ad imperialis -a regiminis ... adipiscenda. *al. expressius de statu per gubernationem effecto:* DIPL. Conr. I. 2 regni a Deo nobis commissi -a in melius augmentamus. **β** *spectat ad res eccl.:* ALDH. ad Acirc. 2 p. 70,18 ad ... summi pontificatus -a. CONC. Karol. A 38 p. 286,19 e c l e s i a e -a tenentes ... sacerdotes (CAPIT. episc. I p. 214,3 ecclesiae aut plebis -a. DIPL. Otton. III. 402 p. 836,10 Aquilegiensis ecclesie -a regere. *saepius*). PASS. Ger. Col. 21 Maternus, Trevirorum episcopus, Agrippinae Coloniae ecclesiam primus pastor dignis -is ordinavit. EKKEH. IV. cas. 66 p. 140,20 Thieto ... fratribus ... initio -i sui facile praefuit. *al. expressius i. q. munus – Amt:* URSIN. Leod. 6 (MGMer. V p. 328,9) quos *(sodales)* secum elegerat ... pontifex habere socios -i. VITA Liutw. 14 trium -a virorum *(sc. episcoporum)* solus feliciter amministravit. **γ** *spectat ad creaturam a Deo gubernatam:* HROTSV. Agn. 322 cuncta -is regit *Deus* inmensae bonitatis. Pafn. 1,2 cuius *(sc. Dei)* -is maior mundus obtemperanter subditur. **δ** *usu vario:* VITA Liutb. 8 rerum ... suarum *(sc. domini sui)* -a in tantum possidebat, ut domus penes eam regimen constiterit penitus. THIETM. chron. 3,1 p. 96,21 cuius *(genitricis suae)* -o vigebat *Miminlevo.* **b** *negotium (publicum) – (Regierungs-, Amts-)-Geschäft:* VITA Boniti 5 (MGMer. VI p. 121,18) Pippinus regni primatum tenens ... cuncta ... -a suo disponebatur arbitrio. GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 l. 78 quem *(Adalberonem)* multa tunc temporis sapientia repletum ... -aque regni pene omnia cum rege disponentem agnoverunt *(sc. parentes Udalrici).* ANNAL. Altah. a. 1062 p. 59,28 praedia, quae sibi in dotem data erant, solummodo retinuit *mater regis*, caetera regni -a ex integro cuncta dimisit. **c** *moderamen, lenimen – Mäßigungs-, Besänftigungsmittel:* VITA Lupi Trec. 4 (MGMer. VII p. 297,6) terribiles ociani fluctus ... orationis -o mitigabant *(sc. Lupus et Germanus).* THIETM. chron. 5,32 p. 256,25 subitaneam iniquae mentis inflationem pacientiae -o debere retrahi.

***gubernamen,** -inis *n. regimen, gubernatio – Leitung, Führung:* GESTA Tull. 37 qui *(Herimannus)* ... ecclesiam sibi a Deo commissam ita sapienti -e rexit, ut *eqs. cura – Aufsicht:* CHART. Altenburg. 173 (a. 1255) tam infirmorum quam hospitum sepulture prepositi -e disponantur testamenta.

gubernatio (-cio), -onis *f. script.* gubur-: *p.859,61. usu plur.: p.859,18.59. adde* ALBERT. M. nat. anim. 2,6 p. 27,39. **1** *proprie de motu locali i. q. actio gubernandi, dirigendi – Steuerung:* **a** *de nave:* ALBERT. M. phys. 2,1,11 p. 95,46 'gubernator cognoscit, qualis sit species' sive forma 'temonis, et instituit' eam ex ligno secundum ordinem ad usum -is. **b** *per compar.:* ALBERT. M. nat. anim. 2,6 p. 26,88sqq. quidquid est causa -is et motus alicuius corporis, absque eo, quod virtutem vel -is et motus formam accipiat ab eo, secundum esse et essen-

tiam separatur ab ipso, quod sic gubernat. p. 27,30 quamvis actus -is corporis non expleatur sine corpore *eqs. ibid. saepius.* **2** *translate:* **a** *regimen, moderatio, administratio – Lenkung, Leitung, Führung, Verwaltung:* **α** *spectat ad rem publicam ('Regierung'):* TRAD. Frising. 398b (a. 818) sub -e Hloduuuici siquidem anno imperii sui V. CHART. Argent. I 616,7 p. 467,14 quatuor ... officiatos, in quibus urbis -o consistit, episcopus ... investit, scilicet scultetum *eqs.* HELM. chron. 15 p. 31,30 ad regni -cionem pertinere. ALBERT. M. pol. 1,5capit. de potentia gubernandi, dominationis et -is differentia. CHART. Babenb. 124 p. 160,19 (spur.) -cionem Stiriensis principatus assecuti sumus *(sc. dux Leupoldus). al.* **β** *spectat ad res eccl.:* WILLIB. Bonif. 6 p. 36,5 ad fratres sub suae dioceseon -is constitutos ... migravit. HINCM. coll. 1 p. 87,18 semper ... in -e ac dispositione ... episcoporum et regimine ac dispensatione presbiterorum fuisse ecclesias. DIPL. Loth. I. 49 p. 143,2 sub unius ... abbatisse ordinatione atque -e. DIPL. Heinr. II. 171 p. 202,17 iniunximus ...prędictę sedis pontifici -es et moderamina quorumdam monasteriorum. DIPL. Frid. I. 404 predicti loci *(i. Monasteriensis coenobii)* advocaciam et -cionem nobis solis asscribimus. DAVID expos. reg. 4,60 p. 215 (tract.) dominus noster cardinalis, cui a sede apostolica -o ordinis est commissa. *persaepe.* **γ** *spectat ad creaturam a Deo gubernatam:* WILLIB. Bonif. 4 p. 14,10 Beorwald, qui divina coenobium -e ... regebat. HRABAN. epist. 24 p. 431,14 sub eius *(omnipotentis medici)* -e vivere. ALBERT. M. Is. 40,22 p. 417,42 tangit hic, quid intelligat de -e *(sc. mundi).* Iob 3,1 p. 51,42 cognovi -em tuam *(sc. Dei)* dissimilem esse humanae. *al.* **δ** *usu vario:* WILLIB. Bonif. 5 p. 25,21 sponte tuae *(sc. pontificis Willibrordi)* me -is dominio iniuncxi. LEX Raet. Cur. 23,5,4 qui res orfanorum se promittit gobernare (gubernare *var. l.*), si post finita tutillam legitimum annorum conpletus et ipse homo in ipsam -em ipse tutor stare voluerit *eqs.* ALBERT. M. Iob 4,7 p. 86,27 -o *(sc. rerum)* hominis ad bonum vel ad malum. *al. v. et p.860, 71.* **b** *providentia – Fürsorge:* CONC. Karol. A 37,51 disciplina ... eis *(sc. hominibus in ecclesia exsistentibus)* misericordissima et -o oportuna adhibenda est ..., -o, ne in cotidianis vitae comeatibus praelatorum adminiculo destituti fatescant. DIPL. Conr. III. 28 ut ... viduis et orphanis, ęcclesiarum pauperumque Dei honori, -i et augmentationi nostra invigilet diligentia. *meton. de persona in allocutione:* AGOB. 11,20 necessarium puto admonendam ... sollicitudinem vestram *(sc. imperatoris)* de re tam necessaria *(sc. insolentia Iudaeorum)* ..., cui pre ceteris succurrere debeat -o vestra. **c** *procuratio (victus), sustentatio – Versorgung, (Lebens-)Unterhalt:* CHART. Bund. 257 p. 194,7 (epist. papae a. 1116) ut ... omnia integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione et -e concessa sunt, usibus omnimodis profutura *(item in epist. paparum:* DIPL. Conr. III. 130 p. 237,1. CHART. Raitenh. 27 p. 29,29. CHART. Tirol. 1243 p. 284,14. *persaepe; de formula cf. Greg. M. epist. 13,11 l. 23).* **d** *dispositio – Regelung:* VITA Corb. 15 cum omni necessitatis ordinatione et -e ad Tredentinos pervenit fines. **e** *tractandi, procedendi ratio, methodus – Behandlung, Verfahren, Vorgehensweise (usu alch.):* TURBA phil. 13 p. 122,1 aliam -em (*cf.* 14 p. 124,4 regimen) ponamus, quae non est alia radice, verum nomine. **3** *meton. (cf. l.41):* **a** *districtus, dioecesis – Amtsbereich, Diözese:* WALAHFR. exord. 32 p. 515,24 ferunt ... in orientis partibus per singulas urbes et praefecturas singulas esse episcoporum -es. **b** *actus (gubernatorius) – (Regierungs-)Akt:* DIPL. Arnulfi 10 p. 18, 30 ut cęnobium ... aliqua concessionis nostrae gubu-e *(sic A)* ditando augeremus. DIPL. Ludow. Inf. 12 p. 114,25 quia ... episcopium nulla parentum nostrorum auctum constat -e.

gubernativus, -a, -um. **1** *adi. i. q. gubernans, gubernatorius – steuernd, lenkend:* ALBERT. M. eth. II 1,9,6 p. 146b,13 rationale paternum, quod est provisivum et -um (*antea:* procurativum) secundum rationem propriam. **2** *subst.:* **a** *fem. i. q. ars gubernandi, gubernatoris – Kunst des Steuerns, Lenkens, Steuermannskunst:* ALBERT. M. eth. I 106 p. 95,47 'in' ... '-a' (*p. 1104a,10* τῆς κυβερνητικῆς), quae docet gubernare civitates. phys. 2,1,11 p. 95,46 -a usualis est. eth. II 2,1,5 p. 157b, 9 in medicinali et -a. 3,1,18 p. 223a,29 circa -am navium vel civitatum magis quaerimus consilium quam circa gymnasticam, eo quod *eqs.* **b** *neutr. plur. i. quae ad navem gubernandam pertinent – das zur Steuerung Gehörige:* ALBERT. M. pol. 3,7t dat exemplum ibi: 'Veluti geometram geometricorum', supple esse electorem, 'et ⌞gubernatorem -orum⌟ (*p. 1282a,10* κυβερνήτην τῶν κυβερνητικῶν)', id est instrumentorum ad naves pertinentium.

gubernator, -oris *m. script.:* guve-: *l. 33.* -tur: *l. 51. dat.* -e: HUGEB. Willib. 5 p. 104,1. **1** *proprie i. qui dirigit, rector (navis) – Steuermann:* **a** *in univ.:* CHART. Rhen. med. I 135,24 p. 156,34 (a. 893) detur ... -i navis, si ad Metis navigat, panes V, portiones III. HEINR. LETT. chron. 4,7 duobus viris, -e videlicet et ductore navis, ... crudeli morte peremptis. CONR. MUR. summ. p. 37,18 nauta, remex, -r, nauclerus. *al. v. et l.5.p.858,68.* **b** *in imag.:* RUOTG. Brun. 38 p. 41, 6 navis ecclesię laborante remige fluctuavit, -r ipse ... tempestatis impetum ferre non potuit. WIPO gest. 1 p. 9,13 divina providentia anchoras ecclesiae commisit viris pontificalibus et his -bus, quales ad ducendam patriam sine iactura in portum quietis eo tempore superesse oportebat. **2** *translate:* **a** *rector, moderator, administrator – Lenker, Leiter, Führer, Verwalter:* **α** *spectat ad rem publicam (de imperio i. q. princeps – Herrscher, e. g. l.25.26):* CHART. Sangall. A 201 p. 192,5 (a. 809) regnante domno nostro Carolo ... anno IX imperator et -r. ANNAL. Prum. a. 938 (MGScript. XV p. 1292,19) Otto rex ... constitutus est -r Francorum atque Saxanum *(sic).* CHART. Bund. 436 p. 331,28 semel fuit *Iacob Palpinia* consul ... et semel -r et minister. CHART. Carniol. I 161 p. 143,18 sententiam ... rectoribus et -bus (*antea:* procuratores) comunis Parentii ... praecipimus *(sc. Bertoldus marchio Istriae et dux Meiraniae)* observari. ALBERT. M. pol. 1,1capit. de civitate, eius -e. *al.* **β** *spectat ad res eccl.:* SISEB. Desid. 11 ecclesia suum Bienensis exultans -em (guv- *var. l.*) suscepit. VITA Bonif. I 7 Wigbertum ... in monasterio, quod nuncupatur Herovesfeld, fratrum constituit -em *(i. abbatem).* WIPO gest. 1 p. 11,7 Eigilbertus episcopus, providus -r cleri et populi sui. EPIST. Meginh. 40tit. reverentissimo sacrosanctę apostolicę sedis -i N. CHART. Solod. I 428 Alberchtus, -r *(i. advocatus ecclesiae)* Murbacensis. CHART. Argent. I 594 p. 449,23 yconomus sive -r bonorum omnium monasterii. CHART. Turg. III 598 p. 450,12 procuratores seu -es *(i. xenodochi, 'Pfleger')* hospitalis Sancti spiritus in Constantia. SALIMB. chron. p. 162, 13 cardinalis, qui est ordinis *(sc. beati Francisci)* -r *(i. moderator supremus, 'Generaloberer'). persaepe.* **γ** *spectat ad creaturam a Deo gubernatam:* DIPL. Loth. I. 122 p. 280,40 obtulisse nos -i nostro Deo ... opus, quod divino cultui dicandum ... iussimus. ORD. coron. imp. 4A,2 Deus ... conditor generis humani, -r imperii, confirmator regni. *item saepius.* ALBERT. M. Iob 9,24 p. 139,36 'quod si ille non est', supple Deus -r vitae *eqs. saepe. v. et p. 857, 65.* **δ** *usu vario:* CHRON. Fred. 4,55 Ermarius, qui -ur palatiae *(i. maior domus, 'Hausmeier')* Gairiberto ... erat. CHART. Wirt. 1162 p. 231,1 (a. 1251) quod a nona hora sexte ferie usque ad horam nonam sequentis sabbati iudex et -r fori esse debeat, hoc modo ..., ut predictis horis sedem suam iudicialem ... in platea fori ... locet. ALBERT. M. metaph. 1,1,1 p. 2,10 homo ... mundi -r congrue vocatur. **b** *defensor, custos – Beschützer, Behüter:* DIPL. Otton. III. 46 p. 447,10 corroboramus beato Zenoni, civitatis Verone patrono et -i, omnes proprietates et res ..., quas *eqs.* EPIST. Teg. I 124tit. cesari Heinrico Romanorum ... imperatori, ecclesie strenuissimo -i ac tutatori Sigefridus *eqs.* ANNAL. Hild. a. 1104 p. 52,9 si vellet iustus rex -r esse aecclesiae. *tutor, curator – Vormund:* CHART. Turic. 1350 p. 62,14 (a. 1267) auctoritate nostra ..., qui tutores legitimi et -es Růodolfi filii quondam R. comitis prelibati sumus *eqs.*

gubernatorius, -a, -um. *qui ad gubernationem pertinet, gubernativus – die Steuerung, Führung betreffend:* ALFAN. premn. phys. 34,10 p. 122 stochasticae *(sc. artes)*, id est arbitriosae, ut medicina ars et gymnasium et ars -a (-aria *var. l.; PG 40,740A* κυβερνητικῆς; *de regimine navis*). ALBERT. M. bon. 489 p. 255,50 quaeritur ... de gubernatione sive de virtute -a *(de regimine vitae).*

[Antony]

gubernatrix, -icis *f.* **1** *rectrix, moderatrix, dux – Lenkerin, Leiterin, Führerin:* **a** *in univ.:* CHART. Basil. A I 32 p. 61,16 (c. 708) cum . . . me *(sc. Odiliam)* . . . haeredem omnium suarum *(sc. patris)* possessionum, mancipiorum, ministerialium quoque esse contigisset atque -em. LIBELL. prec. Col. 5,2 crux . . . sit mihi -x. RATHER. prael. 3,31 l. 1046 confiteor me credere . . . Trinitatis unitatem creatricem et -em universorum, quae sunt. CHART. eccl. Halb. I 14 p. 11,36 ipsius *(sc. Maguntinae)* sedis nomine, que . . . -x est XV patrum *(i. episcoporum). al. usu attrib.: v. vol. III. p. 47,49.* **b** *de abbatissa:* DIPL. Loth. I. 35 p. 114,23 ut . . . ex eadem congregatione ministram et rectricem atque -em . . . habere valeant *(sc. ancillae Dei).* DIPL. Otton. III. 326 abbatissa Haduui dicta, que in . . . coenobii congregatione preesse cernitur et -x habetur. EPIST. Hildeg. 140,2 N., famularum Christi in Elostat -x indigna. *al.* **c** *de regina:* CARM. Cantabr. A 41,7 incolomis -x (*antea:* regina) . . . tu morbo soluta . . . restauraris in aula. **2** *defenstrix, conservatrix – Beschützerin, Bewahrerin:* EPIST. Wisig. 16 p. 685,6 tanti muneris *(sc. Hildoarae reginae)* praepediebar amissione merens tantae sapientiae gratiam, . . . pauperum -em et catholicae fidei . . . cultricem. *confirmatrix – Gewährleisterin:* CHART. Argent. I 237 p. 186,12 (a. 1233) elucescit et vivit actio, cui littera -x est.

guberno, -avi, -atum, -are. *script.:* cu- *p.862,48.* cob-: *p. 862,46. adde* LEX Raet. Cur. 8,5,1 p. 239,7. gob-: *l.45. p.862, 49. adde* LEX Raet. Cur. 2,15. *ibid. saepe.* gove-: *l. 48.* guve-: *p.862,8.* gurb-: *p.862,2. coni. praes.* -it: *p.862,8.18. depon.: p.862,18. usu refl.: p.862,52. struct. c. dat.: p.862, 53. partic.: praes. pro subst. masc.: l.65. p.857,64.862,11. perf. pro subst. neutr.: p.857,63.*

1 *proprie de motu locali:* **a** *dirigere – steuern, (in eine bestimmte Richtung) lenken:* **α** *de nave:* HERBORD. Ott. 3,17 p. 178,15 quod in pacatissimo amne vix conto -ta unam personam portare sufficeret *(sc. alnus). v. et p.857,68.* **β** *in imag. et per compar.:* VITA Lupi Trec. 3 (MGMer. VII p. 296,16) clerum . . . suum . . . habenis iusticiae . . . -bat. UFFING. Ida 1,1 imperator Karolus . . . multarum . . . gentium frena . . . -bat. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,266 te . . . -ante *(sc. cymbam)* ripam reparamus utramque *eqs.* 4,243 cuius *(summi regis)* sancta fides . . . corporis et mentis clavum ratione -ans *eqs.* ALBERT. M. summ. theol. I 17,68,2 p. 701a,45 dispositioni . . . fatali . . . subiacent sidera, quia per illam -antur et in esse et in motu et in effectu. *v. et p.859,1.* **b** *ducere – (an)führen:* **α** *de militibus:* CHRON. Fred. 2,40 Aurilianus Tetrico apud Catalaunis exercito go-antem Gallias recepit. HIST. de exp. Frid. imp. p. 84,21 secundam *(aciem)* ipse *(imperator)* -vit. *al.* **β** *de animalibus:* LEG. Lang. p. 152,8 (s. VIII./IX.) eas *(sc. boves et caballos)* menare sicut et suas proprias et gov-are (-are *var. l.*). **c** *advehere, deferre – hinschaffen, (ab)liefern:* CHART. Ticin. 116 p. 81,16 (a. 1227) Albertus . . . debet dare et consignare et -are omni anno fictum in monasterio sancti Abundi (p. 81,23. 26. *cf.* p. 82,1 dare et conducere). **d** *pari momento libratum tenere – im Gleichgewicht halten, ausbalancieren:* LIUTPR. antap. 6,9 pondere non dispari lignum, per quod ascenderant, -bant *(sc. duo pueri).* **2** *translate:* **a** *regere, moderari, administrare – lenken, leiten, führen, regieren, verwalten:* **α** *spectat ad rem publicam:* LIBER hist. Franc. 51 Plectrudis . . . cuncta -bat sub discreto regimine. WALAHFR. carm. 88,20 ut in sacro moderamine sceptra -es *(sc. rex).* TRAD. Patav. 112 Heinrico . . . regnum Bavuariorum -ante in Christo. VITA Heinr. IV. 2 p. 13,23 quae *(Agnes)* una cum filio rem publicam pari iure -vit. DIPL. Pipp. 33 p. 46,28 (spur.) regem . . . recte decet -are subditos. HELM. chron. 22 p. 45,27 Ordulfus ducatum *(sc. Saxoniae)* suscepit -andum. CHART. Gosl. II 30 (epist. papae) sine consensu Romanum imperium pro tempore -antis. *persaepe. v. et p.857,68.859,10.70.* **β** *spectat ad res eccl.:* WETT. Gall. 24 p. 269,24 Deus . . . det nobis pontificem ad regendam plebem et -andam e c c l e s i a m suam (VITA Mathild. II praef. p. 146,17. CHART. Eichsf. 206 p. 123,5. *persaepe*). CAPIT. reg. Franc. 196,13 in -andis congregationibus sibi *(sc. episcopis)* subiectis, canonicis videlicet, monachis et sanctimonialibus. FORM. Patav. 6 illud *(monasterium)* possidere atque -are. DIPL. Ludow. II. 34 p. 136,29 ut . . . universa . . . ad prefatum monasterium pertinentia Gisla filia nostra . . . gur-et. RIMB. Anscar. 22 p. 48,4 Bremensem suscepit diocesim -andam. DIPL. Karoli III. 149 p. 241,23 ut . . . monachi . . . eligant *(sc. abbatem)*, qui eos regulariter -are possit. *persaepe.* **γ** *spectat ad creaturam a Deo -tam:* CARM. Paul. Diac. app. I 10,11 (ed. Dümmler p. 98) ipse *(sc. Christus)* . . ., princeps mitis . . ., te *(sc. Karolum Magnum, ut vid.)* . . . sine fine guv-it. HRABAN. carm. 11,57 qui *(sc. Deus)* triplex simplex caelorum sceptra -as. WALAHFR. carm. 67II,1 pervigil aeterna mundum pietate -ans, trine Deus. CARM. Cantabr. A 10,16,2 trinus Deus . . . nos conservet et -et. DIPL. Loth. III. 22 p. 33,20 regni mei administrationem Deo -ante dispensari cupio. CHART. Heinr. Leon. 88 p. 131,19 qui *(Deus)* cuncta iuste -at. *persaepe.* **δ** *usu vario:* CONC. Karol. A 1,7 iuxta regulam sancti Benedicti . . . vitam propriam -are. RADBERT. corp. Dom. 20,65 quatinus . . ., quod praeminet in nobis vegetatum celesti dulcedine, illud regat et -et (-etur, -it *var. l.*), quod inferius est. ALFAN. premn. phys. 2,95 p. 46 hanc . . . esse animam *(sc. totius)*, quae -at (*PG 40,580C* διακυβερνῶσαν) totum. DIPL. Conr. III. 194 quatinus pueritiam eius *(filii nostri)* -are et regere tua *(sc. Wibaldi abbatis)* non desinat prudentia. HINCM. ord. pal. 232 tam in spiritalibus quamque et in saecularibus atque corporalibus rebus per hos ministros . . . -batur *palatium*, videlicet *eqs. al.* **b** *de munere, officio i. q. gerere, exercere – innehaben, ausüben:* NOTKER. BALB. gest. 1,8 p. 11,18 duo molinariorum filii . . . praeposituram Bobiensis monasterii unus post unum . . . -verunt (rexerunt *var. l.*). WIPO gest. 1 p. 10,9 Treverensem . . . archiepiscopatum -vit Poppo. CHART. Mog. B 93 p. 98,24 imperium -ante imperatore Friderico. CHART. Carniol. II 393 p. 300,21 ab eo tempore, quo pater eorundem *(heredum)* in Lok officium *(sc. officialis)* -vit. *al.* **c** *(pro)curare, curam gerere – walten (über), Sorge tragen (für), sich kümmern (um):* DIPL. Karoli III. 60 si peregrinorum et sustentacula pauperum solita provasione *(sic A)* -amus, plurimum nobis . . . prodesse confidimus. WIPO gest. prol. p. 7,8 nostri catholici reges . . . legem ac pacem Christi . . . sine periculo erroris -ant. OTLOH. Magn. 25,4 episcopus Tozzo . . . eius *(sc. beati Magni)* cenobium semper cum omnibus necessariis rebus adiuvit disponens ea, que ad ipsum monasterium iure pertinebant, sed et divina officia cum clericis et luminaribus -ans. *al.* *de re familiari, facultatibus i. q. servare, tueri, custodire – (be)wahren, aufrechterhalten, wachen (über):* LEG. Wisig. 6,5,13 omnem . . . facultatem ipsius *(sc. patris exsiliati)* . . . tueantur adque -ent *(sc. filii) eqs.* LEX Raet. Cur. 3,17,2 ad . . . infantes tutores mittere, qui ipsorum res co-ent (-ent *var. l.*). 3,17,3 mulier, si post mortem mariti sui tutilla de res filiorum suorum voluerit reciperi ad c-andum (-andum *var. l.*). 3,18 res de ipsos nepotes suos recipere ad go-andum (-andum *var. l.*). *ibid. saepe.* **d** *sustentare, nutrire, alere – er-, unterhalten, versorgen:* LEG. Wisig. 12,2,14 p. 421,4 quantum illis *(mancipiis)* sufficere ad excolendum vel -andum se invenerit conparantis electio. DIPL. Pipp. 16 p. 22,24 inopibus et pauperibus . . . -are atque educare. AGNELL. lib. pont. 104,24 sunt nonnulli *(episcopi)*, qui . . . dono . . . ecclesiae concesso canes nutriunt, pauperes proiciunt, aucupes -ant. ALFAN. premn. phys. 24,2 p. 145 tria haec, hoc est vena, arteria, nervus, existentia a tribus principiis animal -antibus (*PG 40,697B* διοικουσῶν) *eqs.* BENVEN. GRAFF. ocul. B 27 p. 48,11 quod . . . medicetis eum *(sc. oculum percussum)* cum clara ovi, quia simile nutrit et -at suum simile *eqs. al.* **e** *disponere – regeln:* DIPL. Conr. II. 24 liceat . . . abbati . . . res monasterii ordinare, intus seu foris omnia iuxta consilii sui provisionem decenter, congrue et utiliter -are. **f** *perpetrare – vollbringen, -führen:* CARM. de nat. animal. 1237 ut leo sunt *grifones* fortes, quia fortia facta -ant.

adi. **gubernatus,** -a, -um. *t. t. alch. i. q. sulphure praeparatus, sulphuratus – mit Schwefel vorbehandelt, geschwefelt:* TURBA phil. 12 p. 120,19 ut argentum vivum, quod est ex masculo, capiatis et super aes vel ferrum -um (*cf.* p. 191 adn. 6 θειωθέντι) ponatis, et dealbabitur. p. 120,25 argento vivo -o omne corpus dealbatur.

gubernum, -i *n.* *custodia – Obhut:* CHART. Ticin. 124 p.

[Antony]

99,27 (a. 1233) quas *(libras centum octo)* . . . magister Nicolaus . . . domino abbati dederat in depositum seu -um.

gubio *v.* gobio. **gubitus** *v.* 1. cubitus.

gubrunes *v.* crabro. **guburnatio** *v.* gubernatio.

guctatim *v.* guttatim. **guculo** *v.* cuculo.

guculus *v.* cuculus. ***guduniarius** *v.* *cydon(i)arius.

***guelfus,** -i *m.* (*theod. vet.* welpf) *catulus, pullus – Welpe, das Junges:* HIST. Welf. 2 imperator . . . eum *(virum)* taliter affatur: 'pro -o, qui vobis natus est, repatriare festinatis?' (*cf. ibid. pro nom. propr.:* placuit omnibus, ut . . . Romano nomine refutato G-um eum *[Katilinam]* deutonice nominarent). *Antony*

***guera** *v.* *guerra. ***guerantia** *v.* *guarandia.

***guercius,** -a, -um. *(ital.* guercio *a langob.* dverh; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 150 et Meyer-Lübke, REW*[3] *nr. 2812) strabus, limus – schielend:* MOSES PANORM. marisc. 2 p. 147,15 quando equus est -us de uno oculo vel de duobus; . . . quando est -us de duobus oculis *eqs.* *pro cognomine:* ANNAL. Ianuens. III p. 4,1 Willielmus G-us. *Weber*

***guerens** *v.* *guarens. ***guerentia** *v.* *guarandia.

***guerentio** *v.* *guarento. ***guerentisator** *v.* *garentizator.

***guerescus,** -i *m.* *(ital. vet.* guidareso, guideresco *a langob.* widarrist; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 164 s. v.* guidalesco *et Meyer-Lübke, REW*[3] *nr. 9530) pars (alta) dorsi equorum collo et scapulis confinis – Widerrist:* MOSES PANORM. infirm. 20 p. 121,2 si apostema fuerit in dorso equi vel in spatula vel in -o vel occaxione selle. *cf.* *guare(n)sis. *Staub*

***guerio** *v.* *guerrio. ***gueripio** *v.* *guerpio.

***guernimentum** *v.* *guarnimentum.

***guerpina,** -ae *f.* (*guerpire) *condonatio, cessio, traditio – Abtretung, Überlassung, Übereignung:* CHART. Laus. 130 p. 148,30 (a. 1213) quod dictam -am et donum et feodum faceret *Raymundus*. 231 p. 222,13 huic . . . -e et donationi ego . . . comes . . . et filius meus prebuimus assensum. 489 p. 422,9 pro -a et quitacione. 735 p. 594,31 de dono et -a.

***guerpio** (cur-, gur-, guar-, -ripio) *vel* ***werpio** (vue-, uue-, ve-, vor-, vur-, war-, wir-, -puo *sim.*), -ivi *vel* -ii, -ire. *(got.* wairpan, *prov. vet.* guerpir; *cf. Stotz, Handb. 1,III §32.4 et A. Sousa Costa, Studien zum Althochdt. 21. 1993. p. 239qq.) form.: perf.:* -iviv(i): *l.44.* -pi: *l.66.* -pui: GESTA Mett. cont. I 4 *(var. l.). coniug. I.: l.54.p.864,1.11.*

I *proprie i. q. iactare – werfen (de re v. HRG V. p. 1266 sqq. s. v. 'Werfen'):* CHART. Carinth. III 541 p. 220,10 (a. 1107) cultellum et festucam . . . atque ramum arboris wa-vivi et expulivi me exinde foras.

II *translate i. q. dimittere, renuntiare, resignare – aufgeben, verzichten (auf), Verzicht leisten:* **A** *t. t. iur.:* **1** *c. acc. vel enunt.:* **a** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 28,3 omnem iustitiam et res proprietatis . . . gurpivit atque proiecit *Tassilo dux*. FORM. Flav. add. 6 omnia wi-vit. ADEMAR. hist. 3,66 l. 84 *(add. AL)* curpivit *Willelmus* Vasnacum boscum. DIPL. Conr. III. 75 p. 133,35 quicquid . . . exigebat, . . . dux ipse wi-vit. CHART. Lamb. Leod. 281 p. 358,5 allodium . . . resignavit *Uda* . . . et illud w-avit *saepius*. **b** *accedente dat. vel* ad, in *c. acc. (vel abl.) i. q. cedere, tradere – abtreten, übergeben, übereignen:* FOLCUIN. Bert. 1,29 p. 49,29 (chart. a. 723) totum atque integrum *(sc. quae possideo Rigobertus)* de iure meo in iure et dominatione *(sc. monasterii)* . . . per festucam tradidi atque vv-vi. CHART. Basil. A I 203 quicquid iuris habebam *(sc. comes)* . . ., in manu . . . archiepiscopi . . . -ipivi. HONOR. III. registr. 21 p. 18,16 debet dominus W. . . . reddere feodum suum et g-ire ad opus domini comitis. CHART. Laus. 913 ve-vit *P. Escarinas* medietatem . . . casalis capitulo. CHART. Basil. A II 253 p. 330,20 g-vit *Iohannes* in . . . elemosinam . . ., quicquid habebat. *persaepe. v. et vol. II. p. 94,11.* *adde:* TRAD. Altaerip. 40 (a. 1174) domui Alteripe . . . g-pirunt *Humbertus et Osilius* in campis, in pratis; . . . habuerunt . . . pro hac -cione sex solidos *eqs.* **2** *refl. i. q. decedere de (bonis suis) – sich (seines Besitzes) entäußern:* ACTA reg. Burgund. 10 p. 109,12 (a. 908) quod . . . se in omnibus recrediderunt et vue-erunt *venatores et supersilvatores*. DIPL. Otton. III. 411 p. 845,33 se ipsi, Rolend et Ubertus . . ., mater et filio, exinde wa-verunt. LEG. Lang. p. 595[b],15 adde: 'warpi te' (warpire, warpuate *var. l.*). CONST. imp. I 444 p. 655,14 me exinde foras expuli, gua-vi et absentem me feci *(sc. Matilda comitissa)*. CHART. Carniol. I 67 p. 74,34 nos exinde foris expellimus, wa-vimus (unarpivimus *ed.*) et absasno fecimus. *al.* **3** *absol.:* CHART. Lamb. Leod. 72 (a. 1190) vo-verunt omnes *(sc. Albricus eiusque propinqui)*. CHART. Argent. 10 (MIÖG 29. 1908. p. 589,27) vendidisse Borchardum militem . . . alodium suum . . . wi-entibus omnibus heredibus et coheredibus suis. **4** *c. abl. i. q. desistere – Abstand nehmen (von):* FORM. Marculfi 2,18 nos ipsa causa per fistuco contra te visus sum w-isse (verpasse, vurpasse, vi-, uui- *var. l.*). **B** *gener. i. q. deserere, relinquere – verlassen, aufgeben:* CHRON. Sigeb. cont. Aquic. a. 1200 Iohannes rex Anglorum g-vit castella Wilcassini pagi, Gisortium . . . et alia. *cf.* *awarpio.

***guerpitio** (-cio), -onis *f.* (*guerpire) *cessio, traditio – Abtretung, Übereignung:* TRAD. Altaerip. 69 (ante 1173) ut predicta -cio imperpetuum firma esset. CHART. Lamb. Leod. 287 quicquid facere poterat *Balduinus miles* de -e ipsius feodi. 576 p. 127,22 facta . . . -e et effestucatione bonorum. *v. et p.863, 67.*

***guerra** (gewe-, ge-, gve-, gwe-, guera) *vel* ***werra** (vue-, vve-, ve-, wera), -ae *f.* *(germ. vet.* werra; *cf. A. Sousa Costa, Studien zum Althochdt. 21. 1993. p. 293sqq.) script.:* qu-: *l.42.* garr(a): *l.44.* werrh(a): *p.865,17.*

bellum, arma – Krieg, kriegerische Auseinandersetzung, Fehde: **1** *strictius:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* RUODLIEB II 63 fit grandis vv-a. BENZO ad Heinr. IV. 6,6 p. 572,25 (vs.) amplius non erit vu-a, sed pacis perhennitas. CHRON. Gozec. 2,16 gw-a (w-a, g-a *var. l.*) nimia omne regnum tenuit. DIPL. Constantiae 63 p. 199,9 que *(casalia)* occasione g-e . . . fuerunt obstructa. CHART. Rhen. med. III 1508 g-a communis, que dicitur lanthere. ANNAL. Plac. a. 1251 p. 505,4 incepta est guera inter milites et populum. *persaepe. v. et p.865,66.* **β** *inter imperatores, reges, civitates sim.:* VITA Ger. Bron. 21 p. 671,54 orta est non parvae perturbatio w-ae inter summates Austriae ac Neustriae. VITA Karoli M. 2,9 existimabat *Constantinus* . . . eum cum aliquibus g-am habere. ANNAL. Ven. a. 1107 (MGScript. XIV p. 70,40) wera fuit inter solam Veneciam et Ravennam et Paduam et Tervisum. REGISTR. Pant. Col. 27 p. 149,28 cum monasterium . . . iacturam quorundam bonorum suorum propter communem sanctae ecclesiae q-am et propter alios casus . . . sustinuisset. RICHER. SENON. gest. 3,14 p. 293, 37 rex Anglie habebat garram cum rege Francorum. *persaepe.* **γ** *inter homines privatos:* CHRONOGR. Corb. p. 60,7 w-a inter ipsum *(Wolcuinum)* et domnum Heinricum . . . oborta. CHART. select. Keutgen 90,9 si bellum vel verra fuerit inter aliquos *eqs.* GESTA Trev. cont. II 9 p. 379,30 hii *(comites)* pro Bunnensi comitatu diu g-am ad invicem habuerant. CHART. Stir. II 173 p. 257,26 quod *(damnum)* hospitali . . . in gv-a contra dominum Hertnidum . . . habita fecerat *dominus Herrandus*. CHART. Turg. II 107 p. 369,7 comes nolens habere gew-am adversus filium suum. *persaepe.* **δ** *pro cognomine:* CHART. Ital. Ficker 124 p. 166,32 (a. 1156) comes Guidog-a. OTTO FRISING. chron. 7,209 p. 356,7 pro comite Guidone G-a (vv-, gw- *var. l.*). gest. 2,35 p. 143,25 quod Gwidonem comitem . . . cognomento G-am (Gwerr. *B*) . . . comprehendere . . . ausi sint *Spoletani*. LIGURINUS 4,238 G-a viro cognomen erat. CHART. Mog. A II 652 p. 1063,3 Hermannus W-a. **b** *pugna, proelium – Kampf, Gefecht:* CHART. Neocell. Brixin. 97 p. 141,33 (a. 1271) si quando aliqua prelia vel g-e deinceps orte fuerint. *in imag.:* CAES. HEIST. mirac. I 4,94 p. 260,36 diabolus . . . per quandam sanctimonialem . . . tantam g-am in eius *(iuvenis)* corde movit . . ., ut *eqs.* **2** *latius:* **a** *inimicitia – Anfeindung:* DEDIC. Trev. (MGScript. XV p. 1272,25; s. XI.) propter gw-arum longa disturbia, que . . . per Adelberonem . . . tam in clerum quam in populum . . . grassabantur. TRANSL. Annon. 2 p. 8,11 ob plurimas g-as, quas ecclesia Sygebergensis . . . sustinuit. GISLEB. MONT. chron. 33 p. 60,14 qui *(comes)* multos labores et g-arum insultus . . . passus est. *al.* **b** *tempora belli – Kriegszeiten:* EPIST. Wibald. 420 quae possideo *(sc. comes de Salmes)*, in pace et in g-a vobis sicut mihi pa-

[Weber]

rata semper suberunt. CHART. Tirol. 329 p. 163,35 tam in w-a quam in pace aperiantur *castra*. 1054 p. 100,33 tam in pace quam in wera (*item* ROLAND. PATAV. chron. praef. p. 5,6). *v. et l.65.* **c** *locut.* -a recreduta *i. q. indutiae – Waffenstillstand, -ruhe:* DIPL. Frid. I. 356 p. 200,32 nec imperator nec ipsi *(principes)* facient ... vel treugam vel g-am recredutam sine parabola omnium consulum Pisanorum *(inde* CONST. imp. I 333,7. II. 37,6. *ibid. al.)* **d** *lis, iurgium – (juristischer) Streit, Meinungsverschiedenheit, (juristische) Auseinandersetzung:* BERNOLD. CONST. chron. a. 1097 p. 465,13 marchio ... magnam ... w-am suis filiis de rebus suis dereliquit. CHART. Mog. A I 562 p. 474,41 ut deinceps omnem w-am ad unguem excluderem *(sc. archiepiscopus).* TRAD. Weihenst. 114[b] pro his prediis fecit nobis *(sc. monachis)* w-am ... Rudigeri soror. TRAD. Wessof. 72[a] Ita multas gw-as ... cenobio intulerat. ACTA imp. Winkelm. I 658 p. 525,42 neutra pars alteri gerram movebit. CHART. civ. Erf. 158 super omni w-ha et rancore, quem habebamus *(sc. comes eiusque pater)* ad ipsam *(civitatem). saepius. fort. huc spectat:* CHART. Carinth. IV 2287 p. 316,42 (a. 1244) quod, si domum vel agros in guu-am domui Victoriensi fecerit *Cunradus*, alterum, quod vacat gw-a, ... ad domum redeat Victoriensem.

***guerrarius** *vel* ***guerrerius,** -i *m.* (*cf. ital. vet.* guer(r)ero; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 158[b]sq. s. v. 'guerrièro'*) *miles, stipendiarius – Soldat, Söldner:* ANNAL. Ianuens. III p. 19,11 cum ... omnes dicti -erii armati irent. CHART. Hans. 356 p. 117,12 mercatores nostros ... a vestris *(sc. civitatis Lubiciensis)* hominibus et vestris -ariis conducticiis sustinetis spoliari.

***guerregio** (ge-), -are. (*francog. vet.* guerreier, *ital. vet.* guerregiare) *belligerare – Krieg führen:* ACTA imp. Winkelm. I 630 p. 507,30 (a. 1233) Guillelmus ... possit valere de ... castro domino comiti provincie ge-ando et placitando.

***guerrentia** *v.* *guarandia. ***guerrerius** *v.* *guerrarius.

***guerrifer,** -era, -erum. *qui bellum infert, bellicosus – kriegbringend, kriegstreibend:* CONST. imp. II 263,1 (a. 1245) nec amicabiliter ˹ductore procurante -o˺ (doctore p. gratifico *var. l.*) voces pacificas exaudivit *pontifex Romanus.*

***guerr(i)o** (gwe-, ge-, guer(i)o) *vel* ***werr(i)o,** -avi, -are *vel* -ivi, -ire. (*guerra, *werra, *germ. vet.* werran; *cf. A. Sousa Costa, Studien zum Althochdt. 21. 1993. p. 296sq.*)

1 *trans. i. q. bello persequi, aggredi – bekriegen, befehden, angreifen:* CAPIT. reg. Franc. 270,9 Karoli ... regnum illi non forconsiliabo neque w-ibo. LAMB. ARD. hist. 150 p. 639,17 ad g-iandum regem Francie. CHRON. Basil. a. 1050 p. 292,8 ex hiis ... sacris gw-iebat *Anacletus* Frangentium-panes et adiutores Innocentii; et Frangentes-panes gw-iebant eum ex pecunia ..., quam *eqs.* CHART. Rhen. inf. II 404 p. 218,2 si ... forte ipse nos *(sc. comites)* guerraverit archiepiscopus. ANNAL. Plac. a. 1235 p. 472,3 maior pars militie ... populum et civitatem gueriabant. *al.* **2** *intrans. i. q. belligerare – Krieg, Fehde führen:* HUGO METELL. carm. 140 (MG Lib. Lit. III p. 719) rex Constantius sua regia non feodavit sed neque Silvestrum secum guerrare (guerare *var. l.*) rogavit. RAHEW. (?) gest. app. a. 1169 p. 350,23 Lodewicus rex Franciae et Heinricus rex Angliae invicem gwerrant. CHART. Lux. I 550 p. 775,21 si comes Flandrie et ... episcopus de Verduno et comes Campanie inter se in propriis personis gu-iaverint. CHART. Rhen. inf. II 185 si ipse *(Otto dux)* gerrare voluerit. CHRON. Saxon. (MGScript. XXX p. 29,16) qui *(Adulfus)* veniens in auxilium ducum Saxonie ... contra ecclesiam Magdeburgensem werrancium. *al.*

***guerrizo** (ve-), -are. *tempus belli transigere – die Kriegszeit verbringen:* CHART. Tirol. 1055 p. 101,32 (a. 1237) licitum sit ... comiti Egoni et suis heredibus ... castrum in omnibus negotiis eorum apertum, videlicet in werra vel aliis modis ... et ibi, dum werra durabit, per mare habeant, unde inde v-are debeant.

***guesselis,** -is *subst.* (*?theod. vet.* wisel(e)) *mustela – Wiesel:* ALBERT. M. animal. 22,104 -es vel roserulae vulgariter vocantur mures quidam.

***gueta** *v.* *guaita. **gufa** *v.* cufa. **gugeres** *v.* iugerum.

?***gugia.** (*?arab.* kīya; *v. Siggel, Arab.-dt. Wb. d. Stoffe. p. 64) ?species mastices – ?Mastix(harz)art:* ANTIDOT. Glasg. p. 145,11 addis ... mastice VI, -a VII, opobalsamo IV.

gugma *v.* gummi.

?***gugo,** -are. *orig. inc.* (*ni subest theod.* gucken) *fort. i. q. inspicere, probare – viell.: schauen, prüfen):* RECEPT. Sangall. I 141 herba maleficia proice et ter -a, si ossa non habuerint.

gugulus *v.* cuculus. **guiarabica** *v.* gummi.

***guida** *vel* ***wida** (vida), -ae *f.* (*guidare, *cf. ital.* guida; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 161[c]sqq.*) **1** *ductus, dux (belli) – Führung, (militärischer) Anführer:* ANNAL. Ianuens. I p. 33,17 de quibus galeis Caffarus consul fuit -a. p. 65,11 quibus *(galeis)* Ansaldus Guaraccus ... -a fuit et capitaneus constitutus. II p. 39,16 quibus *(galeis)* fuerunt Bellusbrunus et Rolandus ... consules, maiores et -a constituti. **2** *tributum pro (securo) conductu (vel transitu) solvendum – Geleitgebühr, Wegzoll:* DIPL. Frid. I. 441 p. 339,15 ut ... habeant *consules Ferrariae* ... g-as et tansas omnes a flumine Tartari usque ad mare. 455 p. 358,39 nec cogantur *mercatores Papienses* dare maiorem vidam vel tensam vel pedagium. CHART. Ital. Ficker 153 p. 194,10 nullus Perusinus dabit g-am aut silquaticum vel passagium. *al.*

***guidagium** (ginova-, guina-) *vel* ***widagium** (viena-, vinoa-, wiona-, win(o)a-, winog-, ?winagisum) *vel rarius* ***guidaticum,** -i *n.* (*guidare) *tributum pro securo conductu (vel transitu vel tuitione) solvendum – Geleitgebühr, Wege-, Schutzzoll:* **1** *proprie:* HIST. Torn. 3,6 (MGScript. XIV p. 335,1; s. XII.[med.]) episcopo delegavit *Chlodovicus* ... wion-a plaustrorum ..., que venalia in civitatem afferunt. CHART. Traiect. 574,5 quadringentas libras winagii dominus Willelmus tenebit (*inde* HONOR. III. registr. 21 p. 17,42 guin-i). CHART. Rhen. med. III 93 ab omni thelonio seu vien-o (*sim.* 562 winagio). CHART. Helv. arb. 38 p. 64,34 nec ab illis *(transeuntibus)* permittat *episcopus* exigi nomine pedagii, g-gii vel usagii. HIST. Walc. cont. 21 pro quo *(anniversario)* habemus ad ginov-um suum *(sc. advocati)* quadraginta solidos alborum. CHART. Basil. A I 396 (epist. papae) winogia ... solvere. CHART. Ulm. 65 (dipl. Rud. Habsb.) winoagia ... solvere. CHART. Dortm. 147 ut ab omnibus ... w-orum prestationibus immunes esse debeant *cives Tremonienses.* **2** *meton. i. q. ius exigendi tributi pro securo conductu (vel transitu vel tuitione) praestiti – Recht zur Erhebung einer Geleitgebühr, eines Wege-, Schutzzolls:* DIPL. Frid. I. 911p. 172,27 cum ... banno et pedagio, iustitia atque g-tico *(ci., giu- ed.).* CHART. Helv. arb. 93 p. 150,23 gardas ..., g-gia et conducta ... dimittere. *al. fort. huc spectat:* CHART. Traiect. 566 p. 31,13 (a. 1204) winagisa ad homines comitis pertinentia quita clamavi et libera.

***guidator,** -oris *m.* (*guidare) *dux – Anführer:* CHART. Ticin. 111 p. 66,19 (a. 1222) de ... dicta decima dico et statuo, ut Albricus ... sit administrator et -r.

***guiderdonum** (-dar-) *vel* ***widerdonum** (wirar-, widhar-), -i *n.* (*germ.* widar, wider *et* donum; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 577sq. s. v.* *wiðarlôn; *v. Stotz, Handb. 1,IV § 75.13) acc. sg.* -onem: *l.58. adde* LEG. Lang. p. 353[b],13. p. 439[a],2. *abl. sg.* -one: CHART. Sangall. B 438.

t. t. iur. i. q. remuneratio, retributio – Gegengabe, Vergeltung(sgabe): LEG. Lang. p. 335[b],52 ut facias *(sc. Martinus)* sibi *(sc. Donato)* w-em. p. 649[b],21 launigild i. wira-um. CHART. Ticin. 10 p. 30,14 solvere omne d i s p e n d i u m et g-um (114 p. 76,15 de ... disspendio et g-ardono. *al.*). COD. Wang. Trident. 2 p. 678,10 pro widha-o servicii. CHART. Bund. 903 pro dono seu g-o. *al.*

***guido,** -are. (*got.* wīdan, *prov. vet.* guidar; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 600sqq. s. v.* *witan; *v. Stotz, Handwb. 1,IV § 75.9) ducere, gubernare, administrare – anführen, lenken, leiten, verwalten:* CONST. imp. I 212,6 (a. 1162) iurabit *consul*, ut -bit et reget populum Cremonensem. 214,5 -bunt *consules* et regent populum et civitatem Lucanam. CHART. Bund. 741 p. 207,23 quod ... rector ... ecclesie Sancti Remigii teneatur ... eam regere et -are.

***Guidonicus,** -a, -um. (Guido) *praeceptis Guidonis (Aretini) conveniens – den Regeln des Guido (von Arezzo)*

[Weber]

entsprechend: RUD. TRUD. (?) mus. 1,11 p. 21 quare -um illud tetracordum superacutarum sit additum. p. 22 nisi supradictas voces -as constaret eis *(melodiis)* subvenire.

adv. ***Guidonice.** *secundum praecepta Guidonis (Aretini) – gemäß den Regeln des Guido (von Arezzo):* OTKER. mens. (VeröffMusHistKommBAdW. VII. 1989. p. 199sq.; s. X./XI.) uno latere quadrifariam diviso mensura idem latus -e; . . . mensura -e facta. WILH. HIRS. mus. 41,9 inter magadas mensus -e ponas puncta. ARIBO mus. p. 11,6 tetrachordum finalium est -e D.E.F.G.

***guillator**, -oris *m.* (*cf. francog. vet.* guile; *v. DEAF G. p. 1627sqq. s. v.* guile) *deceptor, seductor – Blender, Verführer:* CHRON. Albr. a. 1239 p. 944,17 (epist. papae) tres . . . baratores sive -es fuerunt in mundo, Moyses, Christus et Machometus *(sc. dicit imperator)*.

***guinagium** *v.* *guidagium. **guineceum** *v.* gynaeceum.

***guitarra,** -ae *f.* (*cithara, *cf. hisp.* guitarra; *v. LexMusLat. II. s. v.* guitarra) *instrumentum musicum chordis instructum (lyrae simile) – (lautenähnliches) Musik-, Saiteninstrument:* IOH. AEGID. mus. 17,3 canon et medius canon et -a et rabe fuerunt postremo inventa.

guito *v.* quieto.

gula, -ae *f.* *script.:* gola: *l.69.* -ll-: *p.868,17.* φάρυγξ, *fauces, guttur – Schlund, Rachen, Gurgel:* **I** *strictius:* **A** *proprie:* **1** *gener.:* NOTKER. BALB. gest. 1,18 p. 24,17 pistores . . . -ę i r r i t a m e n t a exquisitis artibus praeparabant (IDUNG. PRUF. dial. II 1092). ITIN. Petr. Dam. 8 nobis huiusmodi vinum *(sc. pice contaminatum)* pruritus -ae . . . commendavit. OTLOH. prov. B 23 bibere et manducare nulli concessum est ad -am explendam, sed ad famem sitimque restringendam. *al.* *spectat ad voracitatem:* CONSUET. Marb. 4 admoneatur . . . novicius, ut non sit elatus aut invidus . . ., non servus -ę. CARM. de nat. animal. 956 cui deus est venter, quem -a sola trahit. *al.* **2** *anat. et medic.:* **a** *in univ.:* RECEPT. Lauresh. 2,53 ad -e et cervicis dolorem. BOTAN. Sangall. 23,7 ad hoccinilium in -a sanacis. RICHER. REM. hist. 4,5 cui *(regi)* sanguis copiosus per nares et -am diffluebat. TRACT. de chirurg. 744 si in -a spina piscis . . . adheserit. ALBERT. M. animal. 1,366 una *(pars nervi sexti)* . . . ad -ae musculos suo protenditur itinere. *saepius. v. et vol. II. p. 169,8.18.* **b** οἰσοφάγος – *Speiseröhre:* RICHARD. ANGL. anat. I 323 dicitur *(sc. canna stomachi)* arabice meris, grece isophagus, latine -a. Ps.GALEN. anat. 12 p. 188D -a est quoddam membrum compositum ex duobus panniculis, recipiens cibum et potum intra se. p. 189B utrum ipsa -a cum ore stomachi continuetur . . .; continuatur . . . -a superius cum palato. *ibid. al.* *canna – Röhre:* FRAGM. sacram. Arnon. p. 605,15 exite *(sc. daemones)* . . . de gutture, de -a, de altera -a. **c** *ingluvies – Kropf:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 60,8 portant *aves* ad ipsos *(pullos)* escam . . ., alie . . . in gutture seu in -a, que gorgia dicitur. **B** *in imag.:* WALAHFR. imag. Tetr. 195 illa *(Iudith)* -am mortis fidei mucrone trucidans. ANGILB. carm. 3,3 (MGPoet. II p. 138) gaudet -a Cerberi. **C** *meton. i. q. edacitas, voracitas, gulositas – Gefräßigkeit, Fressgier, Völlerei (theol. de peccato mortali):* **1** *in univ.:* HRABAN. epist. 6 p. 391,18 de malo superbiae . . ., avaritiae, -ae et fornicationis. OTLOH. prov. G 23 -ae et luxuriae deditus comparatur iumentis insipientibus. CAES. HEIST. mirac. I 4,73 p. 240,31 in pugna Christi prius agitur contra -am ieiunando, per quam victus est primus homo. ALBERT. M. sent. 4,33,16 p. 305,17 -a est peccatum carnale. IOCALIS 245 raro senes ulli, qua prelia vel -a pulli. *persaepe. v. et p. 869,56.* *per prosop.:* ALDH. virg. II 2490 -a . . . ieiunii validis pellax prosternitur armis. **2** *remissius de actione edendi:* HRABAN. univ. 6,1 p. 157A -a, quae a deglutiendo nuncupata est, aliquando pro acceptione cibi vel potus ponitur, aliquando pro voracitate.

II *latius:* **A** *iugulum – Kehle:* **1** *in univ.:* RECEPT. Lauresh. 2,257 inunge . . . -am et collum et que circa -am proxima sunt. Ps. HIPPOCR. phleb. 67 incide in collo vel gola. 144 vena edalica iudicat cornilias . . . et anga et gola. GLOSS. Roger. III 573 succus feniculi butiro commisceatur et in -a ponatur. WILH. SALIC. chirurg. 2,7 p. 331D vulnera in -a cum ense . . . valde timorosa sunt. 4,1 p. 24,18sqq. omnes incisiones, quae fiunt in -a, . . . oportet evitare omnes venas -ae . . ., nam vena -ae habet sub se arteriam occultam. *saepius.* *spectat ad animalia:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 129,28 que *(maculae)* . . . sunt a -a per totum pectus usque ad ovariam. **2** λάρυγξ – *Kehlkopf:* WILH. SALIC. chirurg. 4,3 p. 30,8 sub -a . . . ordinata sunt duo ossa furculae . . .; aliud . . . caput *(sc. ossis furculae)* continuatur summitati pectoris, ubi est pixis -ae. *ibid. al.* os -ae: TRACT. de cruc. effig. 63 de nodo ad genua quantum de osso -ae ad umbilicum. **B** *collum – Hals:* **1** *proprie:* LEO MARS. chron. 59 rec. II p. 282,15 Pandulfum . . . principem . . . ferreis nexum vinculis atque in . . . ceno laci ad -am usque demersum ei *(magistro militum)* . . . ostendunt *duo monachi*. LAUR. LEOD. gest. 26 p. 506,5 illos *(hostes)* . . . ut latrones per -am captos abducit *Heinricus*. CARM. Bur. 77,15,2 tamquam massa nivea -a candescebat. ANNAL. Plac. a. 1244 p. 489,33 ipsum *(Philippum Codeporcum)* suspendi fecit *filius Guillelmi* per gullam ita, quod obiit (*sim.* a. 1270 p. 547,12). *al.* catena -ae *de osse sub -a posito ('Schlüsselbein'):* GLOSS. Roger. III 578 (nota in marg.) cathena -e est os, qui organicus in provinciali lingua colli dicitur. I B 4,2 p. 708,42 si os, quod est cathena -e, fractum fuerit (*sim.* I A 4,2 p. 709,10). **2** *meton.:* **a** *pellicium (ostro tinctum) – (purpurrot gefärbter) Pelz(kragen):* AMARC. serm. 4,200 -is vestitus dives et ostro. BRUNO MAGD. bell. 92 p. 86,21 unus ex ipsis *(iuvenibus)* . . . crusinam -is ornatam quasi furtim praecidit. ANNALISTA SAXO a. 1044 p. 387,4 delicatioris . . . vestitus . . . nulla illis *(clericis)* erat cura, ut -as, quibus nunc ardet clerus, nescirent (*ex* FUND. Hild. 4). VITA Meinw. 181 p. 103,14 quibus *(pellibus)* . . . et -is martherinis in circuitu ornatis imperatorem post balneum vigilię vestivit *episcopus*. CHART scrin. Col. A I p. 112 nr. 1 locus . . . inter venditores -arum. *al.* **b** *de hominibus:* ALBERT. STAD. Troil. 6,702 dicamus . . ., parte . . . quot strate sint ab utraque -e. **C** *de neuma quadam (ignota; de re v. LexMusLat. II. s. v. 'gula'):* TABULA neum. p. 55 -a (gura *var. l.*), gradus vel gurgulus.

***gulab(i)us** *v.* *gorab(i)us.

***gulacitas** (gol-), -atis *f.* *edacitas, voracitas, gulositas – Gefräßigkeit, Fressgier, Völlerei:* MIRAC. Eparch. 11 (MG Mer. III p. 563,3) ut non lucrum sue -is (gulositatis, voracitatis *var. l.*) adipisceret *(sc. dives)*. LIBELL. prec. Turon. add. 2 p. 64,10 peccavi . . ., de ieiuniis . . ., quod sine aliqua necessitate per meam go-em fregi. *cf.* gulositas.

***gulatus,** -a, -um. (gula) *pelliculis (ostro tinctis) distinctus, ornatus – mit (mit purpurrot gefärbten) Pelzstücken besetzt, verziert:* RUODLIEB X 124 p e l l i c i u m . . . induerat varicosum . . . circumquaque -um (XIV 90). EUPOLEMIUS 2,668 Iperfanes . . . pelles . . . -as et manicas amplas ostentans. GERHOH. ad Innoc. p. 238,38 vestis -a et splendida. CHART. select. Altmann 83,11 dabit *archiepiscopus* . . . cuilibet eorum *(militum)* pennam griseam -am cum merdrino limbo.

***gulbium,** -i *n.* (gu(l)bia, *v. ThLL. VI/2. p. 2354,16sqq.*) *instrumentum ad radendum, purgandum, decorticandum aptum – Kratzer, Schaber, Schäl-, Rindenmesser (cf. W. Horn, E. Born, The Plan of St. Gall. III. 1979. p. 108 adn. 78):* ADALH. brev. Corb. 13 p. 381,15 unusquisque habeat ad ortum excolendum . . . scalprum unum, -um unum, falcilia duo.

***gulda** *v.* gilda. **guldernosus** *v.* gutturosus.

gulfus *v.* 1. colpus. **gulgustrum** *v.* gurgustrum.

***gulitia,** -ae *f.* *edacitas, voracitas – Gefräßigkeit, Fressgier:* ALBERT. M. Matth. 11,19 p. 355,34 quod perversi signum dicunt esse -ae, filii sapientiae . . . dicunt summae sapientiae esse rationem.

gulla *v.* gula. **gulose** *v.* gulosus.

gulositas, -atis *f.* *usu plur.: p.869,19.* *edacitas, voracitas, ingluvies – Gefräßigkeit, Fressgier, Völlerei:* **1** *in univ.:* **a** *de hominibus:* **α** *gener. et medic.:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,37 p. 49ar humores grossi . . . nascuntur in eis *(pueris)* propter -em plurimam. LAND. MEDIOL. hist. 2,22 p. 59,43 Heribertus Teutonicorum -em et animos vino deditos videns atque cognoscens. ALBERT. M. aet. 1,4 p. 311b,33 -s . . . canina non provenit nisi ex frigiditate superflua *(cf. vol. II. p. 162,30)*. DAVID. novic. p. 342,13 disciplinate comedat *novicius* et non

[Weber]

cum -e, quasi saturari non possit. *al. v. et p.868,39.* **β** *theol. de peccato mortali:* ABBO SANGERM. serm. 10,7 propter ingluviem et -em fuit eiectus Adam de paradiso. CAES. HEIST. mirac. I 5,6 p. 286,33 prima *(sc. visio erat)* contra vitium -is. *al.* **b** *de animalibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 33,18 per maiorem famem et per magis avidam -em. BRUNUS LONG. chirurg. 2,7,1 p. 124[E] non dicuntur scroffulae . . ., nisi quia multum accidit porcis propter -em eorum (*inde* THEOD. CERV. chirurg. 3,24 p. 166[F]). ALBERT. M. animal. 23,136 si aliquando -e victus paleam cum grano sumpserit *passer*, strangulatur. **2** *cuppedia, luxuria – Naschhaftigkeit, Feinschmeckerei:* HERBORD. Ott. 2,41 p. 141,9 de cuius *(allecis)* sapore vel crassitudine, -is arguerer, si dicerem, quod sentio. CHART. espisc. Hild. II app. 29 p. 587,29 (epist.) non me illa refectorii *(sc. Hildesheimensis)* trahit -s. SALIMB. chron. p. 547,23 quantum subtiliata est humana -s circa comestibilium rerum appetitum respectu primitivorum hominum, qui *eqs.* **3** *voluptas – Genuss:* ALFAN. premn. phys. 1,41 p. 12 deleta perfectione per ruinam necesse fuit subintrare -es (*PG 140,516*[C] τῆς ἀπολαύσεως). **4** *aviditas – Gier:* MENKO chron. 22 p. 336,3 forma conventionis . . . propter suam et filiorum intolerabilem -em mutata est, ut reciperet *magister Everardus* ad annum XXIV libras.

gulosus, -a, -um. *script.:* gyl-: *l.47.* gulus(us): *l.28. al. metr.* gūl-: *l.29.*

I *adi. i. q. cibi vel potionis avidus, edax, vorax, palatum delicatum habens – gefräßig, (ess)gierig, verfressen, naschhaft:* **A** *proprie:* **1** *de hominibus:* **a** *in univ.:* PIRMIN. (?) scar. 27 p. 61,14 qui fuit ebriosus et -usus (-us *var. l.*), sit subrius. MODOIN. ecl. 2,110 famem demum -us spernit avarus. CAPIT. episc. III p. 225,5 sacerdotes debent esse . . . non -i, non iracundi. ALBERT. M. aet. 1,4 p. 311[b],33 est aetas *(sc. iuventutis)* -a ultra modum. CONR. MUR. summ. p. 160,11 mulier deridenda . . . poterit nominari: . . . girovaga, -a. EPIST. Worm. II 2 quid prodest exquisitis epularum deliciis -um corpus esuriente anima delectare. *al.* **b** *de deo pagano:* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 30,20 qui *(Bachus)* totus fuit ebriosus et furiosus et -us. **c** *per compar.:* GREG. CAT. chron. II p. 215,13 multa . . . ut vorator -us . . . distrahebat *abbas.* **2** *de animalibus:* CONSTANT. AFRIC. theor. 4,3 p. 15b[v] maxime in -is animalibus. CARM. de nat. animal. 1949 illas *(escas)* . . . hic *(onocrotalus avis)* ruminat ore -o. ALBERT. M. animal. 7,24 magis -us est *(sc. mugil)* quam alii pisces. *al.* **B** *translate de rebus:* **1** *corporeis:* ALBERT. M. nutrim. 1,2 p. 327[a],23 ligna -a vel aliae plantae multam trahentia humiditatem nutrimentalem. **2** *incorporeis:* ALDH. virg. I 29 p. 266,15 ut boves . . . -a ventris i n g l u v i e voraciter gluttire soleat *draco* (36 p. 284,9. WILLIB. Bonif. 8 p. 50,30 gy-am [-am *var. l.*] ventris satiare ingluviem). II 2497 protoplaustus . . . cecidit prostratus fraude -a, dum *eqs.* LIBRI Karol. 3,23 p. 444,11 Tantalum fingunt *pictores* . . . in quodam lacu depositum eique fallacem aquam -is labia titilamentis adtingere *(ex Fulg. myth. 2,15).* ANDR. STRUM. Ariald. 17 p. 1061,4 illum . . . usum -um, qui carnales tam clericos quam laicos in sabbato sancto ad nonam cogit missarum sollemnia . . . anticipare, . . . damnabat. HILDEG. epist. 192 l. 6 iustitia montis facta est in via velut umbra per -am gulam errantium. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 33,17 per -am aviditatem.

II *subst. masc. i. q. (de)vorator, lurco – Schlinger, Vielfraß:* HEINR. AUGUST. planct. 1812 extat clamosus quasi corvus quisque -us. AMARC. serm. 1,370 cibus inmodicus facit egrotare -um. CONR. MUR. summ. p. 123,23 si . . . -us . . . de abstinentia *(sc. laudatur)* . . ., absonum est. *al.*

adv. **gulose.** *voraciter, avide – schlingenderweise, gierig:* **1** *de hominibus:* CARM. cent. 161,11 ut . . . valeas *(sc. lurco)* sorbere -e innumeros ciatos. ALBERT. M. animal. quaest. 2,20/26 p. 118,50 homines . . . -e deglutientes sunt brevioris vitae. WILH. RUBRUQU. itin. 2 p. 176,8 bibunt *Tartari* certatim valde turpiter et -e. **2** *de animalibus:* TRACT. de aegr. cur. p. 267,17 ut lumbrici . . . amara -e recipiant. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 165,2 ut aves . . . edant -e. p. 171,13 si . . . carnes non tenerentur firmiter, falco nimis avide nimisque -e posset carnes comedere

***gulpa,** -ae *m.* (*cf. nederl.* gulpen) *(de)vorator, lurco – Schlinger, Vielfraß (pro cognomine):* YSENGRIMUS 4,754 sequitur . . . G-a Gehenna Minor, hinc patruus G-ę (gribbe *var. l.; v. notam ed. p. LXXVII*).

gulphus *v.* 1. colpus.

***gulpus,** -i *m.* (*cf. anglosax.* gulp) *haustus – Schluck:* PRAECEPT. diaet. V 2 hoc mense bibe III -os vini. *cf.* gluttus.

***guls** (gulsus) *subst.* (*roman.* goulus *a* gulosus) *(de)vorator, lurco – Schlinger, Vielfraß (pro cognomine):* YSENGRIMUS 4,749 Griponis subeunt pignora . . . duo: Guls (G-us, Glus *var. l.*) Spispisa prior, post natus Gvulfero Worgram *(v. notam ed. p. LXXVII).*

***gultra** *v.* 1. *cultra. **gumba** *v.* gummi.

***gumbaria,** -ae *f.* (κο(υ)μβάριον) *genus navis (magnae) – (großes) Schiff, 'Kumbarie' (de re v. Reallexikon der Byzantinistik I. p. 414):* IOH. VEN. chron. p. 136,17 quas *(naves)* Venetici -as nominant.

gumen (cu-, gummen) *indecl. n. abl. sg.:* -ini: *l. 25.* -ino: *l.24. sucus plantarum, resina,* κόμμι *– Pflanzensaft, Gummi(harz):* **1** *natur.:* COMPOS. Luc. N 1 teris . . . aurum . . . et purgas eum . . . cum cumen liquidum. N 15 -n auri colores (*inde* COMPOS. Matr. 22 gumme). ANTIDOT. Lond. p. 18, 42sq. gummen de cereseo < II . . .; mittis dracantum et -n simul in uno in aqua. MAPPAE CLAVIC. 14 adiecto gummino trito. 52 contunde *(sc. colorem aureum)* et macera gummini liquido. *al. v. et l.43.* **2** *alch. in nomine ficticio:* ANON. epist. p. 389 -n nostrum coagulat lac nostrum et lac nostrum dissolvit -n nostrum.

***gumfano** *v.* *guntfano. ***gumfita** *v.* *confita.

gummatus *v.* *gummo.

gummi (gumi) *indecl. n. (?f.: l.63) vel* **gumma** (guma), -ae *f. (interdum indecl., e. g. l. 48)* (κόμμι, *cf. ThLL. IV. p. 1379,40sq. s. v.* cummi) *script.:* cu-: *l.68.* gomma: *l.53.* gugma: *l.67. adde* COMPOS. Luc. M 14. P 15. gumba: *l.49.* gu(i): *l.63.* -me: *l.22.44. adde* COMPOS. Matr. 20,5. 21,6. 74,5. *form.: ?gen. sg.:* com(m)eo(s): *l.45.46.63. adde* ANTIDOT. Augiens. p. 59,46. PAUL. AEGIN. cur. 7. 26. *ibid. al.* comeus: *l.44.* gum(m)eus: *l.47. abl. sg.* -o: *l.69. adde* HERACLIUS I 18,4. *coniunctim scribitur* guiarabica: *l.63. confunditur c.* gemma: *p.871,11.*

sucus plantarum, κόμμι, *resina – Pflanzensaft, Gummi, Harz:* **1** *natur. et pharm.:* **a** *in univ.:* ANON. herm. p. 101,1 -eus, id est gumen Spano. RECEPT. Lauresh. 4,78 p. 308 -e, id est rasina de edera, ~ II. ANTIDOT. Sangall. p. 94,23 comeus — I. ANTIDOT. Augiens. p. 59,38 commeos ana lib. I. p. 63,15 addis . . . commeo scissi — III. ANTIDOT. Berol. 30 p. 73,24 gumeus — V. ANTIDOT. Cantabr. p. 166,22 gumam edere sume. BENVEN. GRAFF. ocul. B 19 p. 39,39 recipe -a feniculi ℥ IV (A p. 33[a],37 -bam). CHART. Hans. 432 p. 145,9 pisa -i, quod dicitur harpois vel speghelhars, I den. *(sc. pro teloneo).* ALBERT. M. veget. 1,192 ut distillet superfluum humidum *(sc. amygdali)* cum -i. MOSES PANORM. infirm. 21 p. 122,8 accipe . . . picem seu gommam. *persaepe. v. et l.22.61. vol. II. p. 131, 40sqq. per compar.:* TRACT. de chirurg. 812 quedam materia ex ossis nutrimento superveniente quasi -a efficitur. BENVEN. GRAFF. ocul. B 3 p. 11,11 III[a] habet *(sc. species aquae glaucae oculi)* tactum sicut -a recens (A p. 17,22 guma). ALBERT. M. animal. 25,6 est *venenum serpentis* sicut -i napelli. *v. et p.871, 2.* **b** -i arabicum: TRACT. de chirurg. 376 pulverem -i arabici . . . cum pulvere fuliginis . . . commisce. ALBERT. M. veget. 1,111 quaedam plantae, quae arbores vocantur, habent -as sicut est pix de abiete . . . et thus et -i arabicum. MOSES PANORM. marisc. 14 p. 179,15 accipe . . . guiarabicam. ALPHITA C 1 comeos, -i arabicum idem, -i quando simpliciter ponitur, arabicum intelligitur (*sim.* G 35). *al. v. et l.70.* **c** *de sucino:* ALBERT. M. Is. 638,36 electrum -i quoddam dicitur *(item vol. III. p. 1166,44).* **2** *techn.:* COMPOS. Luc. M 13 gugma (-a *var. l.*) cerasi ÷ II. T 34 teres . . . c-am cum aqua. HERACLIUS I 20,2 cum -o. THADD. FLORENT. cons. 185,16 -e . . ., a quibus trahit *aqua vitae* virtutem, sunt diverse . . ., sicut . . . gumi arabici. *saepe. v. et p.871,23.24.* **3** *alch. in nominibus ficticiis:* **a** *in univ.:* ANON. aqu. 8[tit.] de aqua aurea (de -i rubeo *N*). 8 ab

oleo ipsius -i ˹distilletur, quoad candida sublimatur˺ (et faece aquam liquatam in cucurbita alembi adiecto *N*) -i similitudinem retinens. 5 p. 77 (N) marini -i speciem transformat *lapis*. **b** *de argento vivo:* TURBA phil. 13 p. 122,26 accipite . . . -am, quae ab ascocie est *(cf. notam ed. 7 p. 194)*. 18 p. 127,26sqq. philosophi in libris suis -am multipliciter narraverunt, quae nihil aliud est quam aqua permanens *eqs*. ROSIN. ad Euth. 2 p. 292 illa -a nostra esto aqua viva. *al.* **c** *de bitumine:* IOH. sacerd. 158 alkitran, id est -a, que exit de terra. **d** *de ferrumine:* ANON. tab. p. 162,28 extrahe animam eius, quae est sulphur ipsius et tinctura eius, quam vocant -am (gemmam *cod.*) et gluten auri. **e** *de chalcantho:* GEBER. summ. 76 p. 561 quod *(cupirosum)* et -a cupri aut eiusdem stillicidium nuncupatur.

***gummo,** -are. (gumma, gummi) *suco resinoso permiscere – mit Gummi(harz) vermischen, anreichern (usu absol. in imag.):* ALLEG. sapient. 27 p. 477[b],20 o prophetissa *(sc. Maria, soror Moysis)*, audivi . . ., quod cibificas, ciniveras vel -as de die tuo.

adi. **gummatus,** -a, -um. *suco resinoso permixtus – mit Gummi(harz) vermischt, angereichert:* HERACLIUS II 28 aqua -a. THADD. FLORENT. cons. 42,108 balneet membra sua exterius cum aquavite -a. 185,12sqq. -a *(sc. aqua vitae)*, aromatica et amara; -a fit ex gummis . . .; et . . . habet virtutem -am; . . . aromatica . . . fit cum aromatibus sicut -a cum gummis. *ibid. al.*

***gummositas** (gumo-), -atis *f.* **1** *natura materiae gummi continentis – gummiartige Beschaffenheit, Gummiartigkeit:* CONSTANT. AFRIC. grad. p. 345,29 ignis . . . tollit -em *(sc. myrobalanorum)*. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 373[C] ut . . . -e sua membra restringat *bdellium*. GEBER. clar. 2,68 habet *vernix* . . . virtutem congelandi ex -e sua. PS. GERH. CREM. sept. 4 p. 322,27 non videas in ipso *(igne)* -em neque molliciem. **2** *substantia gummi similis, gummi continens – gummiartige, gummihaltige Substanz:* **a** *natur. et pharm.:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 373[A] emplastrum de blanca et -e, quae invenitur intra anacardos. p. 380[D] arbor illa *(styrax)* incisa . . . -s quaedam emanat. CIRCA INSTANS p. 6a[r] adde -em anacardi. *al.* **b** *alch.:* GEBER. summ. 87 p. 617 Iupiter . . . tardissime inter diminuta a perfectionis complemento corpora -em illius floret. **c** *anat.:* BENVEN. GRAFF. ocul. B 3 p. 12,22 humor vitreus et cristallinus *(sc. oculi)* nutriuntur a ˹gumo-e nervorum˺ (A p. 18,11 gumo-e cerebri).

***gummosus,** -a, -um. *gummi similis, gummi continens – gummiartig, gummihaltig:* CONSTANT. AFRIC. grad. p. 345, 25 mirobalani sunt -i ideoque videntur esse laxativi. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 368[F] thus . . . -am habet substantiam, virtutem constrictivam ex viscositate. TRACT. de aegr. cur. p. 270,31 pinea -a bulliat in aqua et extracta involvatur picula. GEBER. invent. 6 p. 718 sulphur vivum clarum et -um tere.

gumphus *v.* gomphus. ***guna** *v.* *gyna. *Weber*

***gundereva,** -ae *f.* (*theod. vet.* gunderebe) *Nepeta Glechoma Benth. – Gundelrebe:* CHIRURG. Sudhoff II p. 434,12 (c. 1199) de acere, id est de -a *eqs*.

***gundola, *gundula** *v.* *gondola. ***gunella** *v.* *gonella.

gunfus *v.* gomphus. **gungulas** *v.* gongylis.

gunna, -ae *f.* *vestis (pellicia) – Kleidungsstück (aus Fell, Pelz):* EPIST. Bonif. 114 p. 247,21 parva exseniola direximus *(sc. episcopus)* tuo *(sc. Lulli)* cultui . . ., hoc est . . . coculam et -am brevem nostro *(sc. monachorum Anglorum)* more consutam. 116 p. 251,14 cultellos . . . XX et -am de pellibus lutrarum factam tuae *(sc. Lulli)* fraternitati misi *(sc. episcopus)*. EPIST. var. I 13 p. 513,26 senibus nostris -as pellicias tribuimus *(sc. monachi Cassinenses)*.

***gunnatus,** -a, -um. (gunna) *pellibus indutus – mit Fellen bekleidet:* LIUTPR. leg. 53 si coeperit *(sc. Otto imperator vindictam)* . . ., nec ipsa capiet eum, in qua ortus est, pauper et -a, id est pellicea, Saxonia *(v. notam ed.)*.

[gunsus *v.* gomphus.**]**

***guntfano** (conf-, gumf-, -alo), -onis *m.* *(theod. vet.* gundfano; *cf. G. Köbler, Wb. des ahd. Sprachschatzes. 1993. p. 498[b])* *?acc. sg.* -on: *p. 872,17.* *form. decl. II.: p. 872,10. adde* ANNAL. Plac. a. 1270 p. 544,1.

1 *strictius i. q. signum, vexillum – Fahne, Banner:* **a** *eccl.:* CHART. Rhen. med. I 120 p. 125,37 (a. 882) sunt . . . in ea *(ecclesia)* capse II, . . . -es II (*item* CATAL. thes. Germ. 97,5). HARIULF. chron. 3,3 p. 87,15 poma -um VII ex argento auroque parata *(sc. habentur in ecclesiis)*. CATAL. thes. Germ. 57,43 sunt . . . hic duo offertoriola . . . et V conf-es. ALBERT. MIL. temp. 258 duxerunt *proceres* . . . episcopum . . . cum crucibus et conf-bus et sacerdotibus. *ibid. al.* **b** *milit.:* ACTA imp. Winkelm. I 612,2 (a. 1228) vidi signa Mediolanensium, videlicet vexilla et conf-os. ANNAL. Mediol. a. 1213 (MGScript. XVIII p. 392,10) tulerunt *Cremonenses* ei<s> *(Mediolanensibus)* carozolum et biuram et XXXVI conf-es. ALBERT. MIL. temp. 239 p. 512,32 desuper dorsum . . . elephantis erat unum carocium bene armatum et cum uno confalone in medio edificii dicti carocii. **2** *latius i. q. stragulum (pictum) – (bestickte) Decke:* ABBO SANGERM. bell. 3,17 effipiam diamant, stragulam (gloss.: vestem pictam vel gumfanon) pariterque propomam.

***guntfanonarius** (cunf-, conf-, -alo-, -nun-, -nerius), -i *m.* (*guntfano) *script.* confanorii: ANNAL. Brix. a. 1207 (MGScript. XVIII p. 816,25). *vexillifer – Bannerherr, -träger (de re v. LexMA. I. p. 1420 s. v. 'Bannerherr' et IV. p. 1555sq. s. v. 'Gonfalonieri'):* CAPIT. reg. Franc. 274,13 qualiter unusquisque episcopus . . . suos homines illuc transmiserit cum -o, qui *eqs. (v. notam ed.)*. DIPL. Frid. I. 458 testes . . .: Gebehardus de Lukenberg, Allo conf-erius. ANNAL. Plac. a. 1258 p. 509,36 elegerant *Brixienses* in potestatem Iacobum . . . cunf-erium civem Placentie. ROLAND. PATAV. chron. 8,9 p. 117,26 stant legatus . . . et confalonerius et totus exercitus leti, fortes. ACTA imp. Böhmer 984 p. 689,25 (epist. papae) capitanei, confanu-i et sapientes . . . coram toto consortio sic iurabunt: '*eqs.*' *al.* *?pro cognomine:* IOH. CODAGN. annal. a. 1205 in consulatu Alnaldi Stricti . . ., Alberti Conf-erii . . . castra . . . levata fuerunt.

*?****guora,** -ae *f.* *(cf.* coratum, *francog. vet.* co(u)rée; *cf. M. Jeanneret, La langue des tablettes d'exécration latines. 1918. p. 101sq. et Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1178sqq.)* *viscera (prope cor) – Eingeweide (nahe dem Herzen), Innereien (de re v. C. A. Wood, F. M. Fyfe, The Art of Falconry. 1955. p. 625[a] s. v. 'quarry'):* FRAGM. med. falc. 82 -as et surices illi *(falconi)* multum bona carnis est *(v. notam ed. p. 181)*.

gurdus, -a, -um. *imperitus, inhabilis – unerfahren, ungeschickt, untauglich:* RHYTHM. 149,24 temptabo *(sc. poeta)* . . . stupidis tangere corda digitulis, cum mihi non ˹suppetat -us˺ (solito currat *Ven. Fort. carm. 2,9,6*) in arte huiuscemodi manus. ABBO SANGERM. bell. 1,424 nox . . . falam -is (gloss.: ineptis, stultis) mandat custodibus ipsam. *ibid. al.*

***gurga** *v.* *gorga.

gurges, -itis *m. vel raro (p. 873,5. 8)* **gurgus,** -i *m.* *script.* cu-: *p. 873,18.* *form. nom. sg.* -is: *p. 873,15.*

I *de copia aquarum commotarum:* **A** *profundum, altitudo (maris, fluminis) – (Meeres-, Fluss-, See-)Tiefe:* **1** *in univ.:* ERMENR. ad Grim. 2,7,42 (vs.) qui *(pontus)* modo Potamicus vocitatur -e multo. POETA SAXO 2,411 cum . . . novos hostes . . . fama referret adventasse maris traiecto -e vasto *eqs.* CHRON. Pol. 1,25 non ponti requisito . . . milites . . ., sed profundo -i se credebant. *al. v. et p. 875,1.* **2** *aqua(e) – Wasser-(massen):* **a** *proprie:* ALDH. virg. II 984 quod sic Athanasius illo tingeret infantes baptismi -e *(i. mari)* mersos, ceu *eqs.* CARM. Paul. Diac. app. I 8,26 salsifluo faciem lacrimando -e. NOTIT. de conv. Hatt. (MGScript. XXX. p. 755,30 [vs.]) Francorum gentem lavit qui *(sc. Remigius)* -e sacro. HROTSV. Mar. 786 radice tua deduc *(sc. palma)* . . . undas fonticuli fluitantes -e dulci. *liquor – Flüssigkeit:* HROTSV. Mar. Gong. 43 lac quoties sucxit *Gongolfus,* toties fidei sacra sumpsit . . .; talibus incubuit, lactis dum -e vixit. **b** *in imag. vel per compar. i. q. fons – Quell:* PETR. PIS. carm. 40,11 (MGPoet. I p. 73) qui cupit, . . . bibat nostro *(sc. poetae)* de -e limphas. ALCUIN. carm. 17,1 tingue tuos calamos, caritas, in -e Christi. epist. 139 p. 220,25 ubi *(sc. in Paulini libello)* . . . aurivomos spiritalium sensuum -es gemmis scolasticae urbanitatis abundare intellexi. 193 p. 319,34 quod possum, instantius efficiam, pennam carita-

tis lacrimoso intingens -e, ut suavissima . . . verba scribantur in cartula. **3** *alveus (fluminis), stagnum aquarum excavatione in saxis formatum – Fluss(bett), Schlucht, 'Gumpe':* **a** *proprie:* LEX Raet. Cur. 9,12 si mare prope non est, in laco aut in profundo -o dimergantur *(sc. parricida in culleo)*. WALAHFR. Gall. 1,11 p. 292,31 de qua *(rupe)* idem *(sc. fluviolus)* cum impetu descendens -em facit speciosum. GREG. CAT. chron. I p. 331,36 ubi *(sc. in Farfa)* distat -us Valentini. CHART. Burgenl. I 143 p. 104,47 tendit *meta* in Rebece supra molendino Iwan ibique non diu tardans -em transire festinat. *al.* **b** *in imag.:* SMAR. carm. 1,5,9 ex uno numeri procedunt -e multi, et plures pariles inpar et ipse *(sc. numerus)* parit. **c** *alleg. de Iohanne evangelista:* ALDH. ad Acirc. 2 p. 65,16 sacer Dominici pectoris accubitor et quartus caelestis paradisi -s. *ibid. al.* **4** *vorago – Abgrund:* **a** *proprie:* RHYTHM. 42,7,1 -is demersus et inferni tartarus *eqs.* **b** *translate i. q. secretum – Geheimnis:* RHYTHM. 32,6,2 quibus *(viris)* coepit *Christus* scripturarum aperire -es (c- *var. l.*). **B** *vertigo, vertex – Wirbel, (reißende) Strömung:* **1** *proprie:* WALAHFR. Blaithm. 49 ille procellarum se vix de -e dempsit. OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 67,4 videres . . . plurimos *(sc. homines)*. . . vi . . . -um (-is *var. l.*) absorptos animam reddere in flumine. HIST. de exp. Frid. imp. p. 72,15 ubi *(in flumine)* militem unum . . . cum equis et asinis nonnullis -e fluminis perdidimus *(sc. peregrini)*. **2** *in imag. vel per compar. (fere de periculis; de vitiis: l. 26):* HRABAN. hom. I 18 p. 37[A] -es ebrietatum repellantur a vobis. carm. 37, 30 non te conturbet, sancte, inconstantia, frater, haec mundana quidem -bus variis. WALAHFR. carm. 40,8 vereor, ne forte freti me subruat aestus, cuius ab incursu vix in tellure receptus effugi patulas furibundi -is iras. WALTH. SPIR. Christoph. II 2,102 si forte sitis vivę patrimonia sortis, placabis vęrum superato -e Iesum. *al.* **3** *meton. de homine:* WALTHARIUS 858 o vortex mundi, fames insatiatus habendi, -s avaritiae *eqs.*

II *de parte corporis i. q. guttur – Schlund, Kehle: p. 880,18. cf.* *gorga.

?***gurgitatio,** -onis *f.* (gurgitare) *comissatio, compotatio – Schlemmerei, Besäufnis:* CHART. episc. Halb. 1258 p. 373, 13 (a. 1272) censum . . . prediorum ⌊in -bus⌋ (*ni leg.* ingurgitationibus), conviviis ac aliis usibus illicitis . . . expenderunt *cives*. *cf.* ingurgitatio.

gurgito, -atum, -are. *medial. i. q. immoderate se implere – sich unmäßig vollstopfen, vollfressen:* GALB. Karol. 2,21 tantum panis insumpsit epulator semel in prandio, quantum ante hoc tempus famis in diversis diebus sumere consueverat, atque sic per insolentiam est -tus. *cf.* ingurgitare.

***gurgitosus,** -a, -um. (gurges) **1** *de aquis i. q. excitatus, concussus – aufgewühlt, aufgepeitscht:* VITA Serv. 53 p. 125,5 tante sunt elationes maris *(sc. tempestate coortae)*, . . . tanti -orum voluminum sonitus tamque mirabilis in altis Dominus. **2** *aquosus, humidus, lacunis contectus – wasserreich, feucht, von Wasserlachen bedeckt:* LAMB. ARD. hist. 15 p. 570,6 terram . . . monticulosam . . ., agros etiam pascuos et -am marisci planiciem . . . cum se daturum disposuisset *(sc. Willermus filio) eqs.* 109 in media limosi marisculi et -i profunditate . . . dunionem eminentem in munitionis signum firmavit *Arnoldus*. 143 p. 634,19 viam . . . viatoribus ad transeundum admodum -am . . . transitivam . . . facere et in calcatam construere percepit *pseudoperegrinus*.

***gurgitulus,** -i *m.* (gurges) *gurges parvus – Gewässerchen (iron. de mari Hadriatico):* NOTKER. BALB. gest. 1,26 p. 37,10 o utinam non esset ille -us inter nos *(sc. Francos et Byzantinos)*.

gurgo, -onis *m.* *orator – Redner:* ALDH. epist. 5 p. 494,1 (vs.) digna (dignus *Lejay*) fiat fante Glingio -o fugax fambulo *(i. famulo; cf. p. 493 adn. 31 et S. Gwara, ALMA 53. 1995. p. 141sqq.; pendet ex Virg. gramm. epist. p. 121,11 [cf. ThLL. VI/2. p. 2364,53sqq.])*.

***gurgulatio,** -onis *f.* *(vox onomatopoetica; cf.* gurgulo *[v. ThLL. VI/2. p. 2365,46]) sonus ad modum gargarizationis in ventre ortus – gurgelndes Geräusch aus dem Bauch, Bauchgluckern:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,27 p. 47b[r] inflatio et -es aut de interioribus sunt . . . aut *eqs.* TRACT. de aegr. cur. p. 237,44 ventositas *(sc. stomachi)* cognoscitur ex rugitu et -e. MAURUS urin. II p. 9,9 his debet *(sc. phlegmaticus)* infestari sinthomatibus: . . . dolore stomachi cum gravedine et -e. BRUNUS LONG. chirurg. 2,10 p. 126[C] quandoque . . . auditur -o intestini. WALTH. AGIL. med. 66 p. 167,31 colyca ex ventositate significatur ex dolore deambulativo et -e sive gravitate.

1. gurgulio (gargalio, gor-, -golio, -leo), -onis *m.* *fauces, guttur, gula – Rachen, Kehle, Schlund:* **1** *in univ.:* GLOSS. med. p. 13,20 quod *(bronchum)* latine -em (gurgo- *var. l.*) dicimus (AURELIUS 12 p. 707,3). RECEPT. Bamb. 19 cervi pulmones cum suis garga-bus . . . cum melle sumat *aegrotus*. PS. GALEN. incis. 20 collega rivus *(i. vena)* per collum funditur in mentum et venit in gargaleon (gorguleonem *var. l.*) et in caput. GLOSS. Salern. p. 12[a],20 epiglotum, bruncus, -o idem est. *al.* *meton. de hominibus:* LIUTPR. antap. 3,784 Burgundiones eos quasi -es apello *(sc. Albericus)*. **2** *?oesophagus q. d. – ?Speiseröhre:* ALBERT. M. pol. 4,3[a] p. 335[b],9 'ventris', supple, essent plura genera . . .: os . . . stomachi recipit, stomachi concavitas tenet, et -o ad concavum continuo dirigit.

2. gurgul(l)io *v.* curculio.

***gurgulus** (gurtu-) *subst.* (*fort. per contam. ex* gutturalis *et* gurges) *neuma quaedam – eine Neume (cf. LexMusLat. II. p. 159):* TABULA neum. p. 53,5 (vs.) -tulus, eptaphonus, clivis . . .: non plures *(sc. neumas)* invenies. *v. et p. 767,55*.

gurgus *v.* gurges.

***gurgustio,** -onis *?m.* *(cf.* gurgulio *et* gurgustium *per confusionem interpretationis, v. ThLL. VI/2. p. 2365,7. 51. 59. 67; cf. et D. Norberg, L'Œuvre poétique de Paulin d'Aquilée. 1979. p. 23) gurgulio, guttur – Kehle (in imag.; c. gen. inhaerentiae):* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 3,16 l. 3 bumbosae faucis eius syllogistica manu -em exprimam *(c. sensu suffocandi)*.

gurgustium (gulg-, -git-, -ut-, -us(s)ium, -tr(i)um, -tum), -i *n.* *gen. pl.* -trarum: HONOR. III. registr. 326 p. 246,6.

1 *sensu originario:* **a** *habitaculum pusillum, casula – (schlechte) Hütte, (kleine, elende) Behausung, Wohnung:* **α** *in univ.:* ALDH. epist. 3 ut . . . aulae fastigio spreto . . . -i (-itii *var. l.*) humilis receptaculo contenta ⌊tua fausta fraternitas⌋ *(i. Wihtfridus)* . . . fruatur. *ibid. al.* *de caverna ('elendes Loch'):* ARNOLD. RATISB. Emm. 2 p. 1087[B] quare . . . deputatus es *(sc. olim dives)* in pistrinum et -um huiusce loci? **β** *alveus (apum) – (Bienen-)Wabe:* ALDH. virg. I 6 ut . . . prae ceteris creaturis . . . mulsae dulcedinis alimoniam flavescenti cerarum -o (-sio, -ssio *var. l.*) recondat *(sc. gens apum)*. **γ** *diaeta (navis) – Kajüte:* CAES. HEIST. mirac. I 7,38 p. 54,5 vir beatus de -o navis egrediens *eqs.* **b** *nassa – Fischreuse:* **α** *in univ.:* CARM. didasc. 679 non -a (-ria *var. l.*) . . ., non retia terrent, quin caput emersi dulce melos capiant *pisces*. HIST. Torn. 9 ut quidam monachus . . . ingrederetur fluvium sua levaturus -utia. ALBERT. M. animal. 7,103 vasa magna complexa de virgis, quae nos . . . sportas vel -a vocamus. CHART. Sil. D IV 254 piscari cum hamis sive cum gul-ris. *al.* *in imag.:* BENZO ad Heinr. 4,4 p. 388,6 (vs.) frange *(sc. episcopus)* nostrę captionis perplexum -um *(v. notam ed.)*. **β** *saeptum ad pisces capiendos – Fischwehr (de re v. A. Lampen, Fischerei und Fischhandel im MA. 2000. p. 105sqq.):* DIPL. Otton. II. 209 p. 237,28 quod . . . abbas . . . in fluvio . . . a ripa ad ripam sine spatii intermissione -um percutiendo . . . navalis cursus transmeatum vetaret. CHART. Brand. A VIII 38 p. 125,11 -ta seu piscium capturas, que dicuntur carpwere *(sc. trado marchio)*. CHART. Hamb. 614 p. 507,30 flumen cum piscatione et -o, quod were dicitur, capitulo assignavit *Bertoldus*. CHART. Lub. I 350 p. 326,25 -rum nostrum sive septa, que were dicuntur, in stagno nostro Raceburgh . . . vendidimus *(sc. dux)*. *al.* **2** *per confusionem c.* gurgulio *sim. (cf. ThLL. VI/2. p. 2365,67 et 2366,11):* **a** *vivarium, piscina – Wasser, Fischteich (in alleg.):* PETR. DAM. epist. 86 p. 462,9 claustrum . . . monasterii utrum -um sive vivarium piscium solummodo, . . . an etiam captabulum caelestium pecorum . . . possumus appellare? p. 462,21 nisi . . . esset spiritale -um, ubi non terreni, sed caelestes pisces spiritaliter viverent. **b** *profundum – Tiefe (c. gen. inhaerentiae):* HUGO FLAV. chron. 2 p. 402,13 quod . . . ab imis

gurgitis -is *(i. vivarii)* illa naufragosa turba *(i. pueri)* eruere-tur. **c** *vorago – Schlund, Abgrund:* RATHER. epist. 3 p. 25,20 in quanto diabolici lapsus -o volutentur, non intellegunt *(sc. qui alios contemnunt)*. ARNOLD. RATISB. Emm. 1,14 p. 1011C ut prae famis ac frigoris angustia incidere cogantur *homines parci* amare mortis -a.

?***guropila** *subst. (orig. et signif. inc., ni subest* glabro pilos *sim.; fort. in loco manco)* ANTIDOT. Glasg. p. 153,6 ad ossa fracta barbara sola suficit ad curanda, quamquam quidam afram vocant, quod -as ad vita revocet.

***gurpio** *v.* *guerpio. ***gurtis** *v.* 1. *cortis.

***gursa,** -ae *f.* (*theod. inf. vet.* gurse; *cf. Mittelniederdt. Handwb. II. p. 52 s. v.* gelgorse) *Emberiza citrinella L. – Goldammer (cf. W. Sanders, Rheinische Vierteljahresblätter. 42. 1978. p. 428sq.):* ALBERT. M. animal. 8,91 quam *(avem)* -am quidam, alii autem ameringam vocant.

***gurtulus** *v.* *gurgulus. ***gusa** *v.* *gussa.

***gusanis** (gusonis), -is *m. (cf. francog. [vet.]* co[u]sson, *hisp.* gusano; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1244sqq. et Corominas, Dicc. etim. castell. ²II. p. 853sqq.) nom. sing.* -es: *l. 26. vermi(culu)s, eruca – Made, Larve, Raupe:* ALBERT. M. veget. 1,23 sunt *animalia*, quae non generant sibi similia, sicut . . . apis -es (-ones *var. l.*). animal. 5,73 assimilatur *karabo* -i. 7,100 vermis sicut -is formatus. 8,139 sicut -es vel pediculi adhaerent hiis, quae sugunt. 15,4 generato . . . -e in dissimili figura -es est imperfectum animal sicut et ovum. 15,43 qui *(sc. partus apum)* in parte erant vermes et in parte apes ex -bus incipientes formari. *ibid. al.*

***gussus** (gusus), -i *m. vel* ***gussa,** -ae *f.* (*cf. ital.* guscio) *cortex, putamen – Schale, Hülse:* MOSES PANORM. infirm. 19 p. 119,17 bulle ceram, grassam et oleum, et mollea unam -am nucis. marisc. 17 p. 182,9 pone *(sc. ingredientia)* in quodam -o nucis et liga eum super locum mali. ALBERT. MIL. temp. 281 p. 540,10 fuit magna carastia *(sic)*, ita quod vendebantur . . . XX castanee cum gusis I rex<anum>.

gustabilis, -e. **1** *adi.:* **a** *qui (sapore) dinosci potest – (am Geschmack) erkennbar, schmeckbar:* HILDEG. epist. 31R,74 omnes . . . res visibiles et palpabiles atque -es per ipsum *(Deum)* facte sunt. ALBERT. M. anim. 2,3,27 p. 137,86 'non' fit gustus -is 'per medium corpus extrinsecum', sed *eqs.* **b** *ad gustum pertinens – zum Geschmackssinn gehörig, Geschmacks-:* ALFAN. premn. phys. 9,3 p. 85 humorum . . . -es (*PG 40,656C* γευστικαί) nominatae qualitates sunt hae: dulcedo, acetositas *eqs.* 9,5 p. 85. ALBERT. M. bon. 194 p. 120,48 n e r v u s . . . -is in palato et lingua vix diffunditur ad duos digitos (NICOL. anat. 259). *v. et p.876,2.* **2** *subst. neutr.:* **a** *sapor – Geschmack:* ALFAN. premn. phys. 9,6 p. 85 in quibus superabundaverit unaquaelibet simplicium qualitatum, in his etiam dinoscibilis erit differentia -ium (*PG 40,657A* γευστῶν). ALBERT. M. sent. 2,24,8 p. 406b,18 sensus communis componens visibile cum -i. veget. 1,69 in tangibilibus et -bus. 3,68 -e per sui substantiam venit ad gustum. animal. 4,88 habentia *(sc. animalia)* . . . ora diligunt et odiunt diversa -ia. **b** *cibus (suavis) – (wohlschmeckende) Speise:* ALBERT. M. sent. 3,9,2 p. 172a,17 continere a delectabilibus innatis et venereis et -bus est temperantiae. -e proprium *i. q. cibus dilectissimus – Lieblingsspeise:* ALBERT. M. animal. 1,41 habent *animalia quaedam* -e proprium, sicut apis, quae gustat mel et aliquid dulce simile melli. 26,6 -e . . . proprium eorum *(apum)* est mel.

***gustaldius** *v.* *gastaldius.

***gustamen,** -inis *n.* (gustare) **1** *actio gustandi, edendi – das Kosten, Essen (in imag.: l.66):* HROTSV. Sap. 4,4 delector ex vestra *(sc. filiarum)* ratione magis quam nectareae dulcedinis -e. CARM. var. III A 6,6,138 congaudete, viri, talis -e botri. ARNOLD. RATISB. hom. (PL 141,1093C) harum . . . beatitudinum . . . -a . . . Emmerammus . . . sitiebat. **2** *frustum – Stückchen, Brocken:* EKKEH. IV. bened. II 268 firmat cor hominis aqua cum -e p a n i s (ERINH. Heimer. 499).

gustatio, -onis *f.* **1** *actio gustandi, edendi – das Kosten, Essen:* ALFAN. premn. phys. 1,37 p. 12 erat . . . -o (*PG 40, 516A* ἀπόγευσις) cuiusdam fructus notitiam faciens propriam naturae. ALBERT. M. anim. 2,4,9 p. 161,6 in potentia 'gustante' actio 'gustus' vel '-o' vocatur. *al.* sens. 3,2 p. 82a,44 si . . . subito fieret omnis alteratio, tunc etiam -o sive gustabilis diffusio in humido et linguae essent simul. **2** *refectio – Speisung, Mahlzeit:* IOH. METT. Ioh. 113 concite parata -e.

***gustativus,** -a, -um. (gustare) **1** *adi. i. q. ad gustum pertinens – zum Geschmackssinn gehörig, Geschmacks-:* ALBERT. M. sent. 4,50,9 p. 696b,14 quae *(anima)* perficit linguam ad vim -am et motum locutionis. cael. hier. 15 p. 237,39 dicimus '-as' (*PG 3,332B* γευστικάς) virtutes in angelis significare 'plenitudinem' . . . 'escarum'. veget. 3,87 in qua *(sc. pelle superiori linguae)* dispersus est n e r v u s -us (animal. 1,235). animal. quaest. 5,5 p. 156,39 cui *(rationi)* repugnat operatio generativa et -a. *ibid. al.* **2** *subst. neutr. plur. i. q. gustabile, cibus – Speise:* ALBERT. M. phys. 7,1,5 p. 527,58 similiter . . . est *alteratio* in -is, eo quod sapores sequuntur qualitates complexionantes.

gustia *v.* 1. costum.

gusto, -avi, -atum, -are. *form. praes.* -is: *l. 46. partic. praes. usu adi.: l. 52; subst.: l. 34. partic. perf. usu subst.: l. 23.* **1** *(saporem) experiri, degustare – (den Geschmack) erkunden, kosten, schmecken:* **a** *proprie:* EKKEH. IV. bened. II 235 quam *(dulcedinem)* sapiant, -a, signata Dei cruce musta. *al.* URSO anat. 47 duo nervi palato infixi sapores -torum percipiunt. CHART. Tirol. notar. I 18 renuncians *Maximianus* exceptioni non habiti et non -ti vini. ALBERT. M. animal. 1,13 habet *caput* . . . linguam ad -andum et vocandum. CHART. Hall. 353 p. 325,20 de vino ad vendendum vel ad -andum exhibito *eqs.* **b** *in imag.:* ARBEO Corb. 15 p. 204,2 cum . . . dulcidinem -asset *Crimoldus* doctrinae illius *eqs.* **c** *translate:* EKKEH. I. (?) Wibor. 11 p. 50,7 paululum -to somno . . . illa *(Wiborada)* clanculo surgens ecclesiam petivit. WALTHARIUS 156 voluptatem quisquis -verit, exin intolerabilius consuevit ferre labores. CAES. HEIST. hom. exc. 238 dulcedo spiritalium nupciarum multa est . . ., sed propter raritatem -ancium abscondita. ALBERT. M. sacram. 73 p. 52,19 per sapientiam -amus aeterna et efficimur immortales. *al. expressius i. q. incurrere, pati – erfahren, erleiden:* WALTHARIUS 870 mortem properat *Patavrid* -are nefandam *(sim.* HROTSV. Sap. 9,6. THIETM. chron. 7,32. *al.; loci spectant ad Vulg. Matth. 16,28. al.)*. LUDUS de Antichr. 396 qui blasphemant in me *(sc. Antichristum)* divinam pietatem, divini numinis -ent severitatem. **2** *(cibum) sumere, edere, bibere – (Speise) zu sich nehmen, essen, trinken:* ARBEO Corb. 17 quod ora tardius -andi protraheretur. WALAHFR. Mamm. 6,20 -emus . . . prius, tum iussa facessere tempus. ANTIDOT. Bamb. 34 si per singulos annus cum melle -is *(sc. antidotum)*. TRANSL. sang. Dom. in Aug. 26 salubri fonte *(i. aqua benedicta)* -to . . . incolumitatem consecutus est *aegrotus*. ALFAN. premn. phys. 1,37 p. 12 prohibuit *(sc. Deus hominem)* -are (*PG 40,516A* γεύσασθαι) lignum scientiae. ALBERT. M. animal. 3,120 p. 329,37 cuius *(melancholiae innaturalis)* gustum fugiunt muscae et alia animalia humidum stercoris -antia. *saepe. v. et p.875,58.879,27.*

adi. **gustans,** antis. *ad gustum pertinens – zum Geschmackssinn gehörig, Geschmacks-: p.875,72.*

1. gustus, -us *m. script.* cu-: *p.877,30.* **1** *facultas vel actio gustandi, gustatus – Fähigkeit zu schmecken, Geschmackssinn:* **a** *proprie:* **α** *strictius:* RADBERT. corp. Dom. 2,13 quanta polleat *mysticum Christi corpus* dignitate . . . et discernatur a corporeo -u. ALFAN. premn. phys. 6,5 p. 73 spongioso . . . et aquoso *(sc. sensu)*, hoc est -u (*PG 40,636A* γεῦσιν), humida suscipit *(sc. sensibilitas, i. conscientia)*. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 166,24 restat solum per -um assuefacere ipsas *(aves)* ad videndum, tangendum . . . hominem. ALBERT. M. animal. quaest. 1,12 p. 89,12 quod omne *(sc. animal)*, quod habet -um, habeat loquelam. *saepe. v. et p.875,52.* **β** *latius i. q. facultas sentiendi – Fähigkeit zu (ver)spüren:* HILDEG. caus. 286 p. 178,12 masculus . . . a quarto decimo anno etatis sue -um delectationis in se habet. **b** *in imag. vel per compar. de sapientia, perspicientia divinorum mysteriorum:* RADBERT. corp. Dom. 2,39 spiritalia sacramenta palato mentis et -u fidei digne percipere *eqs.* 14,172 si quis . . . non credit illud, quod in evangelio praedicatur, prioribus . . . illis deterior vide-

tur, qui sub unius speciei -u omnem saporem et omne delectamentum fide perceperant. **2** *sapor – Geschmack:* **a** *proprie:* WILLIB. Bonif. 9 p. 57,22 fons mirae suavitatis -u indulcatus prorumpebat. WALAHFR. hort. 199 licet . . . longe -um (gestum *var. l.*) disiungat *marrubium* odore *(i. saporem odori contrarium habeat)*. WILLIR. cant. 4,13 p. 131,10 cum variis pomis specie -uque (vultuque *var. l.*) decoris. *al. v. et p. 875,40. 876, 51.* **b** *in imag. vel per compar.:* EPIST. var. I 17 p. 523,22 aliis . . . est -us (odor *Vulg. II Cor. 2,16*) vitae ad vitam aliisque -us mortis ad mortem. TUTO opusc. 1 p. 42,28 post odorem famae -um quaerunt *Samaritani* ipsius *(sc. Christi)* praesentiae. HERM. IUD. conv. 10 p. 98,10 qui *(diabolus)* . . . primo parenti . . . -um necis per feminam . . . reservavit *eqs.* GESTA Ern. duc. I 2,407 ob necem virginis sevientes et exinde -u maioris audacie hausto precipites ruunt *dux et socius eius. al.* **3** *esus, haustus (modicus) – (mäßiges) Essen, Trinken (fere meton. de ipso cibo sumpto vel liquore hausto ['Bissen', 'Schluck'], e. g. l.20):* CONST. Constant. 49 quem *(hominem)* . . . diabolus per amarissimum ligni vetiti -um exulem ab eisdem effecit gaudiis. RADBERT. corp. Dom. 3,70 quo . . . vegetati -u *(sc. sacramento; deest T)* ad inmortalia et aeterna praeparemur *eqs.* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 26 cuius *(aquae benedictae)* -u quilibet infirmi libato sanabantur. HROTSV. Theoph. 451 virginis ut -um primae deleret *Christus* amarum. ALBERT. M. bon. 240 p. 143,61 ante prandium omnis potus et -us solvit ieiunium. *al. v. et p.876,1. adde:* DIPL. Heinr. II 382 si quis . . . hanc . . . paginam violare . . . presumat, cum Iuda traditore indigestibilis buccellę -um sumat *(spectat ad Vulg. Ioh. 13,25sqq.).* **4** *specimen – Probe:* **a** *de rebus corporeis:* COMPOS. Luc. Q 16 c-um . . . coctionis tollis lignum concabum *(v. J. Svennung, Compos. Luc. 1941. p. 107).* MAPPAE CLAVIC. 108 p. 210,29 -um . . . coctionis in ligno, unde movetur, considera. **b** *de rebus incorporeis:* ERMENR. ad Grim. 1,8,3 si non omnia, tamen -um ex aliquantis necessariis porrigo illis, qui *eqs.* II 12,45 (vs.). EPIST. Meginh. 38 p. 237,19 etsi nullo experientię -u gratię vestrę *(sc. episcopi)* suavitatem libassemus *(sc. decanus) eqs.* HELM. chron. 38 p. 74,22 sepius . . . accepi *(sc. Heinricus)* -um a u d a c i a e vestrae *(sc. Augustensium;* 64 p. 121,26). **5** *gula – Kehle*: ANNAL. Rod. a. 1106 p. 692,42 rogavit *Ailbertus* sibi . . . haustum, quo perfunderet -um, afferri de fonte.

2. gustus *v.* custos. ***gutreria** *v.* *gutteria.

gutta (guta), -ae *f. script.:* cut(a): *p. 879,36.* guct(a): THADD. FLORENT. cons. 179,8sq. *(cod.).* guita: *l. 55.* gust(a): WALAHFR. hort. 97 *(var. l.).*

stilla – Tropfen: **1** *proprie de liquidis (in imag. de scientia: l.49):* Ps. GALEN. puls. 38 (cod. Vr) quibus *(patientibus)* urina . . . stillando per -am si fuerit egesta *eqs.* WALAHFR. carm. 62,19 -a mihi tali suscepta fluento insidens fructum seminis eliciat. EPIST. Meginh. 27 p. 224,21 ut dives . . . a Lazaro gutam aque peciit *(spectat ad Vulg. Luc. 16,24).* HERACLIUS II 51 glades . . ., cum ex metallis primum exiduntur, argenti vivi -as exprimunt. *saepe. v. et p.879,59. in nomine loci:* ACTA reg. Burgund. 142 p. 322,30 (a. 1057) qui *(locus)* dicitur G-a (Guita *var. l.*) grandis. **2** *meton.:* **a** *vinum – Wein:* FUND. Consecr. Petri p. 268,22 fer *(sc. pincerna)* nobis de -a nobiliori tocius cellarii mei. **b** *sucus, lacrima (concreta) – Saft, (getrocknetes) Harz:* **α** *in univ.:* ANON. herm. p. 100,11 extactin: -a prima saponariae. BOTAN. Sangall. 13,6 mittis -a m a n a c e, visco (55; *v. comm. ed. p. 270sq.*). HONOR. AUGUST. cant. 1,11 p. 377[C] -a eius *(myrrhae)* sponte manans est pretiosior. ALBERT. M. veget. 6,112 -a, quae etiam gumma vel lacrima arboris vocatur *eqs. al.* **β** *laserpicium – Silphium:* LAUDES Veron. 78 (ed. G. B. Pighi. 1960. p. 154; a. 781/810) quorum *(sanctorum)* corpora . . . condidit episcopus . . . myrra et -a et cassia. PAUL. AEGIN. cur. 67 p. 44,1 que *(sc. sunt medicamenta)* de castoreo et sagapino et -a (*3,18,5 p. 165,5* ὀποῦ) Parthica. **γ** -a amoniaca *i. q. sucus plantae metopon q. d. – Harz der sog. Ammoniakpflanze (v. André, Lex. bot. p. 208):* RECEPT. Lauresh. 2,20 p. 138 -a amoniaca cum albo ovi mixta pilos inlitos statuit. *ibid. al. v. et vol. I. p. 573,32sq.* **δ** *in alleg. de ipsa arbore aromatica:* HRABAN. univ. 19,7 p. 524[D] -a . . . arbor charitatis intelligitur. **c** *de liquore, 'spermate' feminae in fetum commutando (usu natur.; de re v. U. Weisser, Orientalische Kultur und europäisches Mittelalter. 1985. p. 317sqq.):* ALBERT. M. animal. 16,71 p. 1099,10 quae *(materia concepti, i. fetus)* est ex -a feminae et sanguine menstruo. 16,72 p. 1099,28 sperma quando incidit in matricem feminae . . ., statim comprehendit . . . -am, quae *eqs.* 16,99 in -a illa sunt omnia membra in potentia, in actu . . . nullum. 22,1 generatio . . . hominis . . . est . . . ex spermate viri, quod est sicut operator et factor, et ex spermate sive -a muliebri et sanguine menstruo, quae sunt sicut materia. *al.* metaph. 7,2,9 p. 350,55 -a feminae in animalibus non est nisi materia. **d** *morbus humoribus vagantibus, stillantibus provocatus – Krankheit auf Grund unstet fließender, 'tropfender' Säfte ('Rheumatismus', 'Gicht'; de re v. LexMA. IV. p. 1442 s. v. 'Gicht'):* **α** *in univ.:* RECEPT. Lauresh. 4,75 p. 302 contra -am . . . proficit *confectio.* RECEPT. Sangall. II 12 ad -a expargenda *(sim.* BOTAN. Sangall. 5,1. *al.).* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 381[E] -a dicitur percussio alicuius membri ex fluxu humoris facta. ALBERT. M. animal. 23,80 p. 1475,20 signum . . . mali in renibus est et -ae, quae infundit renes, quando non potest *falco* saltare. *saepe. v. et l.40.* **β** *de dolore iuncturarum ('Arthritis'):* TRACT. de chirurg. 1045 iuncturarum dolor *(sc. fit)*, ut in manibus . . ., qui dolor -a dicitur. THEOD. CERV. chirurg. 4,5 p. 181[C] -a dividitur in sciaticam et podagram et chiragram et arthreticam. *passio ischiadica – Ischialgie:* BOTAN. Sangall. 42,2 ad -a nessia *(v. comm. ed. p. 395sq.).* **γ** *de paralysi ('Lähmung'):* VITA Anselmi Luc. 51 -a, quam paralysin medici vocant *eqs. al.* HILDEG. caus. 248 qui *(homo)* de -a paralysi fatigatur. 348 hii *(homines)* paralysi, id est -a, ab humoribus istis *(sc. mobilibus)* fatigantur. MIRAC. Gunth. erem. 17 p. 1079[b],28 cum -ae vitio manum aridam . . . habuisset *puella.* **δ** -a cadiva *sim. i. q. morbus comitialis – Epilepsie:* BOTAN. Sangall. 10,1 nullius demonius ei *(sc. qui medicamento utitur)* temptare non potest nec -a c a d i v a (21,1sq. 48,3). RATHER. prael. 1,781 cuiusdam divitis filius -a, quam cadivam dicunt, laborabat. **ε** -a coralis *i. q. syncope q. d., paralysis cordis, apoplexia – Kollaps, Ohnmacht, Herzlähmung, 'Herzinfarkt':* TRACT. de aegr. cur. p. 235,6 ad -am (gutam p. 355,8) coralem et ad omnes -as (gutas p. 355,9) quere diligenter muscum corili. **ζ** -a ros(ac)ea, rubea *i. q. rubedo vel inflatio quaedam – eine Rötung, Schwellung (cf. Castelli, Lexicon medicum Graeco-Latinum. 1713. p. 375):* GLOSS. Roger. III 818 c o n t r a -am r o s a c e a m (WILH. CONG. 660. GLOSS. Roger. II 477 roseam). WILH. RUBRUQU. itin. 19,6 erat . . . vultus eius *(Baatu)* . . . perfusus -a rosea. THEOD. CERV. chirurg. 3,51 p. 176[D] rubor similis principio leprae apparet . . . et dicitur vulgo -a rosea. WILH. SALIC. chirurg. 1,18 p. 309[F] quę *(inflatio faciei)* dicitur . . . -a rubea. **η** -a serena *i. q. caecitas – Erblindung (cf. O. Dornblüth, Klinisches Wörterbuch. [5]1914. p. 13[a] s. v. 'Amaurosis'):* BENVEN. GRAFF. ocul. B 5 p. 18,26 quem *(sc. speciem cataractae)* medici Solernitani vocant -am serenam. p. 19,16 que *(infirmitas oculi)* dicitur -a serena. **3** *translate:* **a** *macula – Fleck, Tupfen:* MAPPAE CLAVIC. 163 est *lapis* duorum colorum, niger habens -as albas. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 57,1 guttate sunt *testae ovorum* de -is diversorum colorum. 2 p. 129,33. ALBERT. M. animal. 1,147 aliquando . . . in glaucis occulis -ae quaedam rubeae . . . videntur. 23,63 in facie . . . -as falconarias habet *falco niger* valde nigras. *ibid. al. v. et p.879,32.36.* **b** *ornamentum (in modum sphaerularum formatum) – Schmuck, Ornament (in Form von Kügelchen):* **α** *sphaerula – Kügelchen:* AETHICUS 79,4 moenia *(sc. Athenarum urbis decorata sunt)* aureis -is. **β** *?ornamentum intextum vel acu pictum – ?gewirkte oder aufgestickte Verzierung:* DADO hist. (MGScript. IV p. 37,41; a. 893) dedit *Berhardus* . . . platenam *(leg.* planetam, *i. casulam)* . . ., id est ex dirotano cum -is.

guttatim (guct-, gust-) *adv. singulis guttis – tropfenweise:* **1** *in univ.:* STEPH. Wilfr. 37 os eius *(mulieris)* -m aqua benedicta madefactum inrigavit *pontifex.* WALAHFR. hort. 60 flumina pura . . . curavi . . . infundere *(sc. plantis)* . . . -m (gus- *var. l.;* gloss.: trophliho). ARS med. 7 p. 427,1 stranguiria est,

quae -m urinam per momenta refundunt. GEBER. clar. 2,27 p. 194,14 salem alkaly ... tere ... ponendo guc-m de ista aqua. *al.* **2** *specie sphaerularum – in Form von Kügelchen:* EKKEH. IV. cas. 68 p. 144,17 cineres ... in profluente *(sc. aqua)* purgantur, Hartmuotique aurea talenta -m micantia eruuntur.

***guttatio,** -onis *f.* (guttare) *actus stillandi – das Tröpfeln:* ALBERT. M. animal. 22,98 assiduitas ... comestionis eius *(ericii)* generat -em urinae.

?***gutteria** (gru-, gut(t)re-, -toria), -ae *f.* (guttur, *cf. francog. vet.* goitron; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 354 et DEAF G. p. 953)* *guttur tumidum, struma q. d. – Kropf, 'Struma':* ANSO Ursmar. 6 (MGMer. VI p. 459,18) quae *(infirmitas in collo)* vulgo dicitur guttr-a ([-a, gruttr- *var. l.*]. *inde* HERIG. Ursm. 2,118 guttr-a [-a *corr. ex* -oria G]. hymn. Ursm. 15,1 gutr-a [guttr-a *p. corr. V*]). GESTA Camer. 1,16 quod *(vitium)* vulgo dicimus -am *('goitre' ed.).*

***guttifluus,** -a, -um. (gutta *et* fluere) *guttas effundens – Tropfen absondernd:* HRABAN. cruc. D 2,37 cedrus ..., myrra -a ... ad odorem tuum *(sc. crucis)* stupent.

***guttizo,** -are. (gutta) *guttis aquae conspergere – mit Wassertropfen besprengen:* AESCULAPIUS 7 p. 11,31 si habuerint *ephialtici* prefocationem, ... -entur *(deest Gariopont. pass. 5,17 p. 102,11)* aut facies eorum de aqua leviter aspergatur.

gutto, -are. *guttas emittere, rorare – Tropfen fallen lassen, triefen (spectat ad mucum narium):* FROUM. carm. 19,12 si capud inclinas *(sc. piger)*, vetulo de flegmate -as (gustas *var. l.; cf. notam ed. et vol. III. p. 220,45*).

adi. **guttatus,** -a, -um. **1** *diversis coloribus insignitus, maculatus – mehrfarbig, mit verschiedenfarbigen Flecken, Tupfen gezeichnet, getupft, gefleckt:* ALBERT. M. serm. I 2 p. 30,6 tunica ... fuit polymita, idest -a, diversis guttis tincta. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 127,18 quidam *(sc. girofalci)* ... sunt non -i super dorsum et caudam. ALBERT. M. veget. 6,146 habens *nux muscata* carnem -am ex albis et subnigris ad ruborem declinantibus guttis (cutis *var. l.*). *al. v. et p.878,56.* **2** *lacrima conditus – mit Harz versetzt, geharzt:* THADD. FLORENT. cons. 21,36 exsiccetur ... locus patiens coluendo os cum aquavite -a semel ante prandium. *cf.* gummatus.

***guttosus,** -a, -um. (gutta) *morbo humoribus vagantibus provocato infectus, laborans – an Rheumatismus leidend, gichtig:* **1** *adi.:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 381[E] membrum -um inungatur butyro. ALBERT. M. animal. 23,99 de ... unguento ungatur locus -us, et valet *unguentum* omnibus -is animalibus. 23,105 si alas -as habuerit *avis rapax eqs.* 23,125 haec avis *(sc. milvus)* -a est et podagram patitur. **2** *subst. masc. i. q. homo morbo gutta q. d. laborans – Rheumatiker, Gichtkranker:* ALBERT. M. animal. 23,29 sanguis eius *(avis butorii)* multum confert -is.

***guttregildum** *v.* *weregeldum. ***guttreria** *v.* *gutteria.

guttula (gutula), -ae *f.* *script.* cu-: GERHOH. Antichr. 1 praef. p. 306,30 *(var. l.).* *stilla (parva) – (kleiner) Tropfen, Tröpfchen:* **1** *proprie de liquidis (spectat ad quantitatem, mensuram: l.54.59):* MAPPAE CLAVIC. 98 -am *(sc. confectionis)* pone super unguem. VITA Sabini Canus. 21 (MGLang. p. 588,33) quemadmodum balsami stillare solent -ae. MIRAC. Adalb. Wirz. 15 p. 74,26 ungues ... pellem et carnem perterebrantes ... sanguinis eliciebant -as. CAES. HEIST. mirac. II 2,18 certum est unam aque -am (guttam *var. l.*) ... sufficere ad salutem credenti. ALBERT. M. meteor. 3,4,12 p. 188,64 'causa' repraesentationis colorum *(sc. in arcu caelesti)* 'est tersio aeris' humidi et -arum rorando descendentium a nube. *al.* **2** *in imag. vel per compar. de scientia:* COLUMB. epist. 4 p. 167,15 scis *(sc. Attala)* ... -ae seu meae scientiae parvitatem. FROUM. epist. 8 alicuius rivuli -am me sperans *Gozpertus* sapida mente degustasse. EPIST. Reinh. 93 -is ... de pectoris vestri ... fonte mihi sitibundo ... offerte *(sc. magister).* **3** *meton.:* **a** *sucus, lacrima – Saft, Harz:* DYASC. p. 182[a] hic *(sc. species sinapis)* cum aruerit, lacteam facit -am utilem dentibus. **b** *rivulus – Rinnsal (de poemate):* MILO Amand. II 1,6,3,298 vos *(sc. sanctos)* ... petimus, relevate labores, et coeptum repetat iam linguae -a cursum. **4** *translate i. q. macula – Fleck, Tupfen (de granulis lapidibus inclusis ['Einschlüsse']: l.3.5.6):* ADSO Waldeb. 1 (MGScript. XV p. 1173,11; s. X.[2]) poculum ex unico topazio ... -is (gutu- *var. l.*) aureis ... interlitum. Ps. MARB. RED. lap. 64 est *chrysoprasus* inte<r>tinctus aureis ... -is. ALBERT. M. miner. 1,2,3 p. 18[a],42 habet *marmor porphyricum* colorem obscurae carnis cum albis -is. animal. 23,136 mares passeres -is nigris et albis distinguuntur. *ibid. al.*

guttur, -uris *n. (m.: l.46; v. et l.12sqq.)* *script.:* guctur: *l. 56.* gutur: *l. 56. adde* MARIAN. chron. a. Chr. 1087 p. 559,10. -tere: RECEPT. Bamb. 8 *(cod.).* ANTIDOT. Glasg. p. 151,24. -tore: *l. 18.* gutoris: ORD. iud. Dei B II 3[a] p. 642,25. *form. acc. sg. masc.:* -em: VISIO Baront. 4. RECEPT. Lauresh. capit. 3,236 p. 91. guttum: ALBERT. M. animal. 23,80.

pars colli arteriam asperam supremam, gulam pharyngemque concludens – oberer Halsabschnitt, Kehle, Gurgel: **1** *proprie:* **a** *in univ. (plur. sensu sing.: l.20):* ALDH. virg. II 2778 sus ... alternare nequit crasso sub -e (-ore, gurgite *var. l.*) rumen. WOLFHARD. Waldb. 1,19 p. 181,14 vini liquorem anhelantia eius *(Erchanbaldi)* -a glutierunt. PONTIF. Rom.-Germ. 143,12 sic perunguant ... sacerdotes infirmum de oleo sanctificato cruces faciendo in collo et -e et pectore. HILDEG. caus. 263 p. 162,11 si quis in collo et in -e quasi conclusionem spiraminis sentit *eqs.* ALBERT. M. animal. 1,118 quae *(membra)* indigent suspensione, sicut os epyglotale in -e. *persaepe. v. et l.63.p.624,34.881,3.* *de voce:* BERNO ton. p. 79[b], 4 hae antiphonae ... magis -is quam cordarum vel alicuius instrumenti officio modulantur. CARM. Cantabr. A 6,2[a],1 multimodis -e canoro idem *(sc. cantilenae)* sonus redditur plurimarum faucium. *al.* METELL. Quir. 3[a],16 horridulo -e barriunt *aves.* WILBR. peregr. 1,22,22 quidam ... zuccharato -e proclamabat: *'eqs.'* **b** *larynx – Kehlkopf:* ALFAN. premn. phys. 28, 16 p. 137 coniungitur ... tracheae arteriae continuatim -r (*PG 40,712*[C] βρόγχος), quod constat ex tribus magnis cartilaginibus. nodus -is *i. q. cartilago thyroidea – Schildknorpel, 'Adamsapfel':* ALBERT. M. animal. 1,436 si ... nodus -is eminet *eqs.* **c** *spectat ad aves i. q. ingluvies – Vormagen, 'Kropf':* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 60,8 portant *columbi* ad ipsos *(pullos)* escam ... in -e seu in gula, que gorgia dicitur. **2** *per compar.:* ALBERT. M. animal. 1,570 horum ... intestinorum nullum movetur omnino nisi duo, primum scilicet quod est mery, quod est quasi os et -r aliorum. **3** *in imag.:* **a** *gula – Schlund:* CARM. de nat. animal. 1793 hic *(cycnus)* -r mentis vitiorum tendit ad escas. **b** *fumarium – Rauchfang:* ALCUIN. carm. 64,2,5 os in ventre mihi *(sc. fornaci)* est, quadrato in -e nares, qui spirat fumum, dum calet ille foco. **4** *meton. de morbo i. q. -r tumidum, struma q. d. – Kropf, 'Struma':* TRACT. de aegr. cur. p. 110,21 branchos est prefocatio faucium a frigido humore; Greci nimirum -r branchos dicunt, circa fauces fit. **5** *translate:* **a** *sensu obsceno de ore vel culo i. q. foramen – 'Loch':* CARM. Bur. 193,7,3 quando venter est inflatus, tunc diversos reddit flatus ex utroque -e. **b** *flumen, alveus – Fluss(bett), Schlucht:* CHART. Salisb. I 130[b] p. 200, 22 (a. 1124/25) usque ad ortum rivi ... et inde per -r ad lacum. **c** *vorago – Tiefe, 'Schlund':* CARM. Bur. 41,3,3 vidi caput mundi instar maris et profundi vorax -r (gutur, guc-, gur-, gurgur *var. l.*) Siculi.

***gutturalis** (guttr-), -e. **1** *adi. i. q. ad guttur pertinens, ex gutture prolatus, qui gutturis est – zur Kehle gehörig, in der Kehle erzeugt, Kehl-:* CONSTANT. AFRIC. theor. 2,10 p. 7a[r] sexti paris *(sc. nervorum a cerebro exeuntium)* pars tendit ad viscera ..., pars ad lacertos -es. HIER. MOR. mus. 25 p. 188, 20 vox pectoris pectorali *(sc. voci iungatur)*, gutturis -i. **2** *subst. (?fem.) i. q. neuma vocem ex gutture prolatam designans – einen in der Kehle erzeugten Ton bezeichnende Neume (usu mus.; cf. LexMusLat. II. p. 160):* FRUTOLF. ton. p. 113 ultima ... 'saeculorum amen' syllaba per -em semivocalem ad parhypaten meson ... reclinatur. p. 121 prior 'saeculorum amen' per virgulam puram, ista per -em designat. *ibid. al.* TABULA neum. p. 52 pandula, pinnosa, -tralis *(G,* -is *ed., sed nota metrum).* p. 54 his ego -em *(ed., sed nota metrum)* cum trigone consociarem.

[Mandrin]

***gutturositas** (-rno-), -atis *f.* *guttur tumidum, struma q. d. – Kropf, 'Struma':* GLOSS. Roger. I A 2,6 p. 602,15 botium . . . est apostema, quod fit in gutture, sive tumor, qui alio nomine dicitur -nositas.

gutturosus (-rno-), -a, -um. *script.* guldernos(us): *l.12.* **1** *adi.:* **a** *ad guttur pertinens, qui gutturis est – zur Kehle gehörig, Kehl-:* ALBERT. M. animal. 1,319 duo . . . sunt musculi, qui -i dicuntur, . . . in transglutitione adiuvantes. **b** *morbo struma q. d. laborans – am Kropf, an der 'Struma' leidend:* HINCM. Remig. 22 p. 315,36 qui hoc egerunt *(sc. annonam incenderunt)* . . ., viri ponderosi fiant et feminae -nosae sient. LIBER ordin. Patav. 7,14 p. 1028,49 habebat *dux* filiam guldernosam. *pro cognomine:* DIPL. Heinr. III. 357 p. 486,22 Zeno filius Reginzonis et Psallio G-us. CHART. Laus. 893 Andreas de Pullie G-us. **2** *subst. masc. i. q. homo morbo struma q. d. laborans – am Kropf, an der 'Struma' Leidender:* VITA Karoli M. 2,23 caduci sexaginta quinque, -nosi plures *(sc. sanati sunt).*

***guuasio** *v.* *guaso. ***guuerra** *v.* *guerra.

***guwerancia** *v.* *guarandia.

[guza *v.* 1. *buza: *adde ad vol. I. p. 1635,40sqq.:* GODEFR. VIT. (?) Heinr. 114 Cesar iubet milites arma preparare, galeas, guzas, suescas tunc per mare.]

***gwanto** *v.* *guanto. ***gwarand(i)a** *v.* *guarandia.

***gwarandus** *v.* *guarens. ***gwardianus** *v.* *guardianus.

***gwarent-** *v.* *guarent-. ***gwerandia** *v.* *guarandia.

***gwerra** *v.* *guerra. ***gwerrio** *v.* *guerrio.

***gwindaium,** -i *n.* *(orig. inc.)* *tributum (urbanum) – (Stadt-)Steuer, 'Ungeld' (de re v. HRG I. p. 87sq. s. v. 'Akzise'):* CHART. civ. Spir. 104 (a. 1264) quod consules et cives Spirenses exactiones aliquas sive -a, que vulgo appellantur ungelt, . . . percipere debeant. *ibid. iterum.*

***gwurento** *v.* *guarento. ***gybbositas** *v.* *gibbositas.

gybbus *v.* 1. gibbus. ***gybositas** *v.* *gibbositas.

gybosus *v.* gibbosus. **gybpus** *v.* 1. gibbus.

***gybra** *v.* 1. *gibra. ***gyeziticus** *v.* *gieziticus.

gyganteus *v.* giganteus. ***gygas** *v.* *gigas.

gylon *v.* chelon. **gylosus** *v.* gulosus. **gymel** *v.* gimel.

***gymna** (gigna, gimpna), -ae *f.* (*gymnus) *pugna – Kampf:* HUGO TRIMB. laur. 384 ut nobis dia lux luceat, alma Lucia postulet et gignam (gloss.: pugnam; gimpnam add. p. 309) doceat superare malignam.

gymnasium (gim-), -i *n. vel semel (p.882,26)* **gymnasia,** -ae *f.* (γυμνάσιον) *script.:* im-: *l.67.* gign-: *l.63. adde* PAUL. AEGIN. cur. 73 p. 51,5 *(var. l.). al.* ginn-: *l. 62. p. 882,18.* gingra-: *p.882,18.* gimpn-: *l. 51. p. 882,13.* -azi(um): *p.882, 13.*

locus exercitiis aptus – Übungsplatz: **1** *proprie:* **a** *strictius de exercitiis gymnasticis:* GERHOH. Antichr. 1,74 p. 395,5 -i sub ipsa arce Ierosolimis constructio *eqs.* GREG. IX. registr. 676 p. 574,46 de acervo lapidum Syon Agarenorum gimp-a construuntur. ALBERT. M. animal. 3,131 contra quod *(sc. inspissationem humorum)* antiqui Stoyci exercitium invenerunt, ludos in theatris et -is et in palestra. **b** *latius de quibuslibet ludis, studiis, disputationibus:* **α** *schola – (Elementar-)Schule:* VITA Radbodi I p. 162,24 huius gi-i *(i. scholae in palatio Ludovici sitae)* curam Monno philosophus freno sapientie gubernabat. GUIDO ARET. microl. prol. 2 (vs.) -o (gloss.: studio O2, exercitio F5, exercitatio F3, edificia balneorum E1. M9) Musas placuit revocare solutas (*inde* COMM. microl. 20 p. 156 ad -um, id est commune studium multorum). SIGEB. GEMBL. Theod. 2 in sanctae Coloniensis ecclesiae gi-o (ginn-o *corr. ex* gig-o *cod.*) . . . liberali tyrocinio est exercitatus. *al.* **β** *domus (publica) a magistratibus vel a collegio quodam possessa, curia – 'Rathaus', 'Gildehaus':* CHART. Westph. III 352 (a. 1238) actum in -o apud claustrum Varlare. 514 acta sunt hec . . . in i-o Rokeslere. IV 1542 in qua *(area)* situm est gi-um, quod dicitur gelderhus. **γ** *usu vario:* CARM. var. 159 (NArch. 2. 1877. p. 424; c. s. XII./XIII.) dum currunt *monachi mendici* per villam . . ., virum et matronam angariant pro brasio . . . suoque -o (giimphasio *cod.*) cumulant annonam. CHRON. Mont. Ser. a. 1223 p. 210,14 mansio . . ., que curia prepositi appellabatur . . ., eo tempore quasi -um fuit alea, scazis . . . ludencium. ALBERT. M. pol. 7,10[d] vocat *Aristoteles* '-a' (*p. 1331a,36* γυμνάσια) gradus et receptacula in templis, quibus stabant *homines* secundum ordinem laborantes ad placationem deorum. CARM. Bur. 56,2,5 dulcia gaudia sollemnizent Veneris -a (gi- *var. l.*). **2** *in imag. vel per compar.:* BENZO ad Heinr. IV. 7,3 p. 606,22 de virtutum -o non demat nos occasio *(v. notam ed.).* EPIST. Ratisb. 6 p. 292,33 si . . . grunnitus contumelię, -um inhonestatis destrueretur. HERM. CARINTH. essent. praef. p. 70,10 dum ego *(sc. Rotbertus)* publicis gi-is expositus insidiosos colluctantium impetus sustineam. EPIST. Praed. 49 quod *(sc. problema)* in pectoris mei gimpnazio spes et metus dubia sub sententia disputarant. *al. v. et p.883,8.* **3** *meton. de actione exercendi:* **a** *exercitium gymnasticum – gymnastische Übung, Anstrengung, Sport (spectat ad rem militarem: l.22):* PAUL. AEGIN. cur. 67 p. 44,4 lingua . . . paralisin patiente . . . apoflegmatismis uti *(sc. oportet)* de sinapi et ginn-is (gingrasiis *var. l.; 3,18,5 p. 165,8* γυμνασίοις) lingue. ALFAN. premn. phys. 34,10 p. 122 quae *(artes)* vocantur . . . arbitriosae, ut medicina ars et -um (*PG 40, 740A* γυμναστικῆς) et ars gubernatoria. ALBERT. M. pol. 2,2[l] p. 114a,11 'negant *(sc. Cretenses servis suis)* -a (*p. 1264a,22* γυμνάσια)', id est exercitia belli. *al.* **b** *exercitium ad scientiam sim. adipiscendam exsecutum, studium, litterae – Studium der Wissenschaft, Literatur:* EPIST. var. III 14 p. 159,3 (epist. Ioh. Scot.) rudes . . . tyrones adhuc Elladicarum -arum (studiorum *var. l.*) fatemur. IOH. SCOT. carm. 7,1,6 vos *(sc. Karolus),* qui Romuleas nescitis temnere TEXNAC, Attica ne pigeat sumere -a. MEGINFR. (?) carm. p. 646A magisterium quorum *(Aegyptorum)* didicere Latini -umque artes admirantes imitantur. ANSELM. LEOD. gest. 73 multos studii amatores ad opinatum disciplinae invitas *(sc. Lethgia)* -um. **c** *exercitium ad virtutem adipiscendam exsecutum – Übung zur sittlichen Vervollkommnung:* PASS. Ursulae (ed. J. H. Kessel, St. Ursula. 1863. p. 210,36; s. XII.med.) in quibus *(sc. navibus)* per triennium virginitatem nostram virgineis -is dedicemus. **4** *translate i. q. congregatio (monachorum), monasterium – (Mönchs-)Gemeinschaft, Kloster:* EPITAPH. var. II 121,10 hoc sacrum regere gi-um promeruit *Aligern.* VITA Deic. prol. p. 675,49 ibi *(sc. loco Floriaco)* . . . -um invenitur spiritale monachorum. HARIULF. chron. 4,17 p. 220,2 tertium *(sc. nomen abbatis)* . . . in membranis nostri -i reperta sunt. PASS. Thiem. III p. 896B adiit *Thiemo* spiritualia -a monachorum Schafhusensium. *al.*

gymnasticus (gim-, ginn-, gina-, -at-, -sius), -a, -um. (γυμναστικός) **1** *adi. i. q. ad exercitationem corporis, artem gymnicam pertinens, gymnicus – zum Sport gehörig, Sport-:* **a** *proprie:* PAUL. AEGIN. cur. 220 ducere *(sc. oportet patientem)* ad ginn-am (gina-am *var. l.*; *3,55* γυμναστικήν) deductionem. ALBERT. M. bon. 205 p. 126,7 sicut sunt delectationes exercitiorum in confirmatione -a. eth. II 1,3,8 p. 40b,3 sicut est in omnibus musicis et -siis et agonisticis ludis. pol. 6,6aa p. 615a,8 -i agones a Graeco, γυμνός enim idem est quod labor, et sunt labores, in quibus aliquis laborat aptitudine naturae. 8,2a p. 764a,40 est . . . multiplex lucta, athletica scilicet, -a et agonistica, palaestrica. **b** *per compar. de contentione theologica:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,5 in hoc quippe -siae disputationis conflictu *(i. synodo)* contigit . . . humillimae nostrae parvitatis personaliter praesentiam adfuisse. **2** *subst.:* **a** *masc. i. q. praeceptor arte gymnica peritus – Turnlehrer:* ALBERT. M. pol. 4,1a p. 318b,44 'nihil minus . . . -i (*p. 1288b,18* γυμναστικοῦ) est praeparare', scilicet ut cuique aptetur illa exercitatio, ad quam naturali potentia dispositus est. **b** *fem. i. q. exercitatio, ars gymnica, ars pugnandi – Sport(kunst), Kampfkunst:* ALBERT. M. eth. II 3,1,18 p. 223a,31 circa gubernativam navium vel civitatum magis quaerimus consilium quam circa -am. p. 223b,6 magis discredimus nobis in gubernativa quam in -a. pol. 2,6h p. 153b,44 '-a', quae est pugillatoria ars, in qua posteriores multas bonas plagas invenerunt, quas ignoraverunt antiqui. **c** *?neutr. i. q. exercitium gymnicum – Sportübung:* GLOSS. med. p. 37,16 -aticis (gimnaticis *var. l.*): id est exercitationibus vel unctionibus.

[Mandrin]

gymnicus (gim-, genn-, gym(m)i-), -a, -um. (γυμνικός) **1** *adi. i. q. ad exercitationem, eruditionem pertinens – zur Ertüchtigung, Bildung gehörig, Erziehungs-, Schul- (in imag.):* ALDH. virg. I 2 p. 230,6 cum . . . adoptivas regenerantis gratiae filias . . . per maternam viderit *regnator Olympi* sollicitudinem divinis dogmatibus erudiri ac velut sagaces gimnosofistas sub peritissimo quodam agonitheta palestricis disciplinis et gi-is artibus in gimnasio exerceri. 27 p. 262,14 cui *(Gregorio)* propter virginale pudoris propositum et gi-um (gymicum [gymm- *suprascr.*] *B*) filosofiae studium in gemino feminini sexus simulacro Castitas et Sapientia per soporem apparuisse describuntur. *ibid. al.* **2** *subst. masc. i. q. athleta – Kämpfer, Athlet (in imag. vel per compar. de sanctis):* ALDH. virg. I 3 p. 231,7 celeberrimus ille nominis Christi gerulus *(i. Paulus)* ad exemplum militiae christianorum agonem protulit gi-orum dicens: '*eqs.*' *al.* ARBEO Emm. 8 p. 38,7 ut robustus gennicus (adleta, athleta *var. l.*) in certaminis campo clippeo calippe invisibile munitus.

adv. ***gymnice.** *commode, ex arte – gekonnt, geschickt:* EKKEH. IV. bened. I 33,12 huic *(Salome)* iurat *Herodes* dare, quęque petat, quia -e (gloss.: exercitate) saltat.

gymnosophista (gim-, gign-, -ofi-, -hysta), -ae *m.* (γυμνοσοφιστής) **1** *philosophus Indicus vitam parcam agens – indischer Asket, 'Gymnosophist' (interdum plur. pro nomine gentis cuiusdam, e. g. l. 27. 32; de re v. Der Neue Pauly V. 1998. p. 28sq.):* CHRON. Fred. 1,6 gentes: . . . Scitae . . ., sapientes, qui dicuntur G-fistae, nudi sapientes. FRUTOLF. chron. p. 69,69 nudi . . . ambulant *Oxidraces* et dicuntur -ystae. p. 69, 71. MAPPA Ebstorf. p. 49ª gig-yste a mane usque ad vesperam continua visione corpus solis ardentis intuentur. DAVID compos. 2,44,2 aliquae gentes adhuc putantur ab eo *(vitio, i. avaritia)* immunes esse . . ., sicut G-ae. **2** *vir sapiens, eruditus, gymnasiarcha – Weiser, Gelehrter, Schulmeister:* ALDH. virg. I 3 p. 230,24 quae per gi-fistas exerceri deprompsimus inter scolares saecularium disciplinas. 35 p. 276,24 quem *(Chrysanthum)* pater . . . Romae gi-fistis et rhetoribus traditum . . . erudiri fecit. THIOFR. Willibr. I 4 p. 463C ut legitur de Platone, ardentissimi ingenii -a et magistro Athenarum *eqs.* II 1,148 floruit *Hibernia* in studiis, ut Athenę -ystis *(v. notam ed.). v. et l.6.* **3** *sophista – 'Sophist':* GOZECH. Alban. prol. p. 988,4 malens *(sc. Gozechinus)* apud senatores regularis curiae caritatis lima poliri quam apud gi-as mimicae palestrae subdola . . . adulatione . . . mulceri.

***gymnus** (gim-), -a, -um. (γυμνός) *nudus, vacans – nackt, frei (von):* ABBO SANGERM. bell. 3,28 gimnus (gloss.: nudus) ab inlicitis ne sisque *(sc. monachus)* biotticus actor. LIOS MON. 193 hic utero siquidem matris gimni sumus orti; hinc etiam rursus gimni rediemus euntes. *Mandrin*

***gyna** (guna), -ae *f.* (γυνή) *femina – Frau:* FORM. Salisb. II 3,20 opinatissima guna seu famosissima puba . . ., praecellentissimi principis filia, . . . per istas apices mando in Domino salutem.

gynaeceus (gen-, gin-, -nec-, -nic-, -etius, -nitius, -ezeus, -caeus, -cius), -a, -um. (γυναικεῖος) *script.:* genesc-: *p. 884,16.* ginenti(um): *p. 884,4.* gn-: *p. 884,22.* (g)uine-: *p. 884,22.*

I *adi.:* **A** *ad officinam mulierum pertinens – zum Arbeitshaus der Frauen gehörig:* DIPL. Ludow. Germ. 30 p. 37,30 res proprietatis nostrae, . . . id sunt . . . mancipia infra curtem inter pueros et feminas genecias numero viginti duo. **B** *in officina mulierum, textrina operatus – im Arbeitshaus der Frauen, in der Webstube verrichtet, getätigt:* CAPIT. reg. Franc. 293,80 dies . . . octo sacrosanctae paschalis festivitatis omnibus christianis feriatos esse decernimus ab omni opere rurali, fabrili, carpentario, -o, caementario *eqs.*

II *subst.:* **A** *fem. i. q. medicina ad passiones mulierum pertinens – Frauenheilkunde, 'Gynäkologie':* PETR. CAS. (?) chron. 3,35 p. 412,21 pantegnum . . ., in quo exposuit *Constantinus*, quid medicum scire oporteat . . .; de simplici medicamine, de genecia, de pulsibus *eqs.* **B** *neutr.:* **1** *domus, officina mulierum – Frauenhaus, Arbeitshaus (der Frauen):* **a** *strictius:* **α** *in univ.:* LEX Sal. Merov. 104,11 si . . . ancilla ipsa cellarium aut genitium (genicium, geniceum *var. l.*) domini sui tenuerit. NOTKER. BALB. gest. 2,4 erant . . . duo nothi de genicio (negocio, negicio *var. l.*) Columbrensi procreati. VITA Macar. 5 (MGScript. XV p. 616,18) ex ginentio comitis . . . erat puella . . . caeca. PETR. DAM. epist. 39 p. 375,19 magis . . . delectat eos *(clericos)* textricum ginecaea conspicere quam caelestis eloquii paginis incubare. **β** *spectat ad traditionem:* CHART. Alsat. B 127 p. 69,15 (a. 735/37) quas *(pulicolas)* in genicio nostro habuimus plus minus numero quadraginta. TRAD. Frising. 1045 p. 788,41 accepit *chorepiscopus* . . . piscatorem . . . atque de genetio ancillas XII. CHART. Austr. sup. I 76 p. 100,6 (epist. papae) confirmamus . . . unam curtem . . . cum genezeo et omni utilitate. *saepius.* **b** *latius:* **α** *textrina – Webstube, -werkstatt (c. notione humilis officii):* TRAD. Salisb. II 237 (ante 1183) arciepiscopus . . . delegavit eam *(puellam)* . . . in famulatum . . . non operi lanificii vel genescii, sed honestissimis . . . ęcclesię negociis parendam. **β** *spectat ad lupanar (in imag.):* PETR. DAM. epist. 112 p. 278,4 vos . . . alloquor, ginecea hostis antiqui, upupae, ululae, noctuae, lupae, sanguisugae, 'affer, affer' sine cessatione dicentes. **2** *cunnus, vagina – Scham, Scheide:* PAUL. AEGIN. cur. 237 p. 174,7 apposita . . . per guineceum (uineceum, gneceum *var. l.*; *3,62,1* γυναικείου) stringunt emorrogiam ypoquistidos sucus aut acacia *eqs.*

1. gynaecialis (geniti-), -e. *ad gynaeceum pertinens – zum (Frauen-)Arbeitshaus gehörig:* TRAD. Frising. 450 p. 385,25 (a. 821) adherebat *Tenil* genitialis feminae, sanctae Mariae famulae.

[2. gynaecialis *immo* ***genicialis** (-chi-), -e. (genius, *per analogiam ad* gynaecialis [genicialis] *formatum, ut vid.*) -is femina *i. q. genius (femineus), daemon, maga – (weiblicher) Geist, Dämon, Zauberin:* HINCM. divort. 15 p. 206,19 a lamiis sive genichialibus feminis debilitati *(aliter nota ed.; sed cf.* VITA Elig. 2,16 p. 706,3 nullus nomina daemonum . . . aut Dianam aut Minervam aut Geniscum . . . invocare praesumat; *cf. et W. Levison, England and the Continent in the Eighth Century. 1946. p. 310).*]

gynaeciaria (gen-, -nec-, -nic-, -nit(i)-), -ae *f.* *ancilla (gynaecei, textrinae) – Magd (des Arbeitshauses, der Webstube):* **1** *strictius (usu attrib.: l.40.41.42):* LEX Alam. capit. 75 p. 48 (cod. A 4) de eo, qui cum ancillam vestiariam et genit-am conbuerit (*sim.* cod. A 11 qui ancillam vestiariam et gene-a concupuerit; cod. B p. 59,24 cum ancilla vestiaria et genic-a [geniticia, genitaria *var. l.*] concubuerit). DECRET. Burch. 1,94,37 est aliquis, qui in sua domo consentit cum propriis ancillis vel genit-is suis adulteria perpetrari? **2** *latius:* **a** *fort. i. q. praeceptrix – viell.: Lehrerin, Unterweiserin:* ANGILB. inst. 9 p. 298,13 pueri forinseci et puellae sine litteris auxilium habeant de scolariis et genic-is, ut *eqs.* **b** *scortum, meretrix – Geliebte, Hure:* CONC. Karol. B I 11,78 si . . . laici capellas habuerint, a ratione et auctoritate alienum habetur, ut ipsi decimas accipiant et inde canes aut genic-as suas pascant *(cf. notam ed.).*

gyometr- *v.* geometr-. **gypp-** *v.* gibb-.

1. gypsa *v.* gypsum. **2. gypsa** *v.* dipsas.

gypsarius (gip-), -i *m.* *qui gypso fabricat, aedificat, structor – Gipser, Stuckateur, Maurer:* CHART. Basil. C I 199 p. 142,24 (a. 1247/48) ad peticionem cementariorum, gi-orum, carpentariorum . . . condictum super operibus ipsorum . . . noviter factum. p. 142,35 alii . . . sive murarii sive gi-i . . . ad lumen in introitu tres solidos . . . persolvent. 359 p. 265,4 Wecelo celerarius quartam partem . . . aree . . . a Petro cementario et Chonone gi-o, civibus Basiliensibus, . . . comparavit.

gypsatus (gip-), -a, -um. **1** *gypso agglutinatus – mit Gips befestigt:* TRACT. de caus. mul. 37 ipse cacabus copercolum habeat gi-um. **2** *gypso admixtus – mit Gips vermengt:* DYASC. p. 197ª vina gi-a accepta nervis contraria sunt. DIAETA Theod. 319 ⌞-um acceptum⌟ (gypso accepto *var. l.*) vinum nervis contrarium est.

gypseus (gip-), -a, -um. **1** *adi.:* **a** *ex gypso factus, gypsatus – aus Gips erzeugt, gipshaltig, gipsern, Gips-:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 3,109 aliquando . . . per calorem decoquentem efficitur *fleuma* sicut lapis gi-us. HERACLIUS II 21 si aliquid -i coloris apparuerit, hoc colore operiri poterit. **β**

spectat ad lapidem specularem ('Spiegelstein', 'Marienglas'; de re v. LexMA. IV. p. 1458sq. s. v. 'Gips'): LEO MARS. chron. 3,28 p. 397,16 fenestras ..., que in lateribus utriusque porticus site sunt, gi-as ... extruxit *abbas. ibid. al.* γ *spectat ad opus albarium ('Stuck'):* AGNELL. lib. pont. 23,24 Satius et Stephanus ... gi-is metallis diversa hominum animaliumque ... enigmata inciderunt *(cf. comm. D. Mauskopf Deliyannis, The Book of Pontiffs of the Church of Ravenna. 2004. p. 325).* CATAL. Floriac. (MGScript. XV p. 501,6) floribus gi-is. LEO MARS. chron. 3,10 illud *(capitulum)* ... -a (gi- *var. l.*) urna in giro ... decorans *abbas.* VITA Otton. Bamb. I 24 columnas -o o p e r e ornavit (HERBORD. Ott. 1,21 gi-o o.). *saepius.* *gypso ornatus – mit Stuck versehen, geschmückt:* PETR. DAM. epist. 66 p. 269,6 tumulus cum esset -us artificiosisque cementariorum studiis undique communitus. **b** *gypsi similis, qui gypsi coloris est – gipsartig, -ähnlich, -farbig:* ALBERT. M. animal. 3,109 si ipsum *(fleuma)* sit gipsus aqua mollificatus, et hoc vocatur gi-um. *al.* WILH. SALIC. chirurg. 1,6 p. 305[E] apostema ... fit ex phlegmate -o solo. **2** *subst. neutr. i. q. gypsum – Gips:* COMPOS. Matr. 78,4 si deauratione ligni fuerit gi-o (*cf.* COMPOS. Luc. K 9 cum gipso). WILH. SALIC. chirurg. 1,32 p. 314[C] ut albumine ovi cum vitello bovino armeno, -o et modico croco conquassatis.

gypsum (gip-, gybs-, -pss-), -i *n. (rarius* -us, -i *m. vel* -a, -ae *f.) vel raro* ***gessus** (gis-), -i *m.* (-um, -i *n.: l.36; cf. ital.* gesso, gissu *[v. G. Rohlfs, Dizionario dialettale delle Tre Calabrie. I. 1932. p. 342])* (γύψος) γύψος, *calx, alabastrum, lapis specularis – Gips, Kalk, Alabaster, Marienglas:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* AESCULAPIUS 20 p. 26,20 haec passio *(sc. anhelitus)* his, qui metallica operantur, aut ex purulentia aut odorum foetore aut gipsi (*Gariopont. pass. 2,13* ex -o) ... evenit. COMPOS. Luc. γ 18 -um coctum. LIUTPR. leg. 1 p. 176,8 Grecorum vinum ob ... -i commixtionem nobis impotabile fuit. DYASC. p. 100[b] gipsum genus est lapidis similis vitro. TRACT. de chirurg. 166 recipe gipse, grana uvarum. IORDAN. RUFF. equ. p. 29,22 gissum (gipsum *Clm 23646 f. 21[v]*) cum calce tritum. ANON. secret. p. 15,26 de talk et duobus -is, quae non sublimantur *(cf. notam ed.).* p. 34,16 gipsa (gipsus *var. l.*) et vitrum. ALPHITA G 17 gipsus, plastrum, terra glutinosa idem, cuius quedam species est lucida et hec dicitur specularis. *persaepe.* **b** *de obturaculo vasorum sim.:* AETHICUS 57 turriculas sursum caelatas conclusas gipsis bituminatis. MAPPAE CLAVIC. 11 obturabis diligenter os ampulle et gipso oblinies (*sim.* 12. COMPOS. Matr. 7,4). **c** *de sublito colorum per dealbationem vel politionem facto:* THEOPH. sched. 1,19[capit.] de albatura -i super corium et lignum. HERACLIUS II 21 si aurum super -um positum verniciare volueris. *saepius. v. et l.21.* **d** *de albatura ('Stuck'):* ARBEO Emm. 35 p. 78,1 adductis cimentariis, qui sua arte conpositione -i sepulchrum cum marmore construerentur. LEG. Lang. p. 179[b],8 si carolas fecerit *abietarius* cum gipso (gipsso, gisso, -o *var. l.*). PURCH. Witig. 391 paravit ... arcus camyros et subdidit undique sculptos gipso sub variis ... figuris. LEO MARS. chron. 3,28 p. 397,27 fecit *abbas* ... totam basilice faciem gipso vestiri. CASUS Petrish. 1,55 in circuitu sepulchri ... quinque columnę erant de -o factę. *al.* **2** *meton.:* **a** *de locis -o abundantibus i. q. fodina gypsaria – Gipsgrube, Kalkbruch (usu plur.; de re v. L. Grottanelli, La Maremma toscana. II. 1876. p. 165):* CHART. Ital. Ficker 417 p. 429,14 (a. 1251) maretima ... intelligatur, quantum adhest a Massa usque ad Pontillionem et a gessis *(ed. P. Angelucci, L'Ardenghesca tra potere signorile e dominio senense. 2000. p. 13;* gressis *ed. Ficker)* de Sassoforte usque ad Fornalim. **b** *statua, figura (ex -o facta) – (Gips-)Statue, Figur:* AUDRAD. carm. 3,4,71 quod *(templum)* servans gremio simulacra deorum multa per innumeras quas auri pondere -as fuderat ... fabri ... voluntas. AMARC. serm. 2,356 gybsum ... Iovis et Cithereę. EUPOLEMIUS 1,460 quique Iovis gipsum (-um *D*) ceu verum numen adorat. **3** *translate de aegritudine quadam falconis ('Gipskrankheit'; de re v. M.-D. Glessgen, Die Falkenheilkunde des 'Moamin'. II. 1996. p. 596sqq.):* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 18,15 morbus in capite, qui dicitur gipsus, id est putrefactio flegmatis in capite.

***gyralis,** -e. (gyrus) *circularis – kreisförmig:* ALBERT. M. cael. 2,3,11 p. 167,74 stellae habent motum, qui vocatur arabice leulech, hoc est -is vel spiralis (*cf.* 2,2,5 p. 137,28 per gyros).

***gyramentum** (gir-), -i *n.* (*cf. ital.* giramento) **1** *gyrus, actio in gyrum volandi – Kreis(flug):* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 177,13 girofalcus facit gi-a sua breviora quam falco sacer. 6 p. 203,30 ille *(falco)*, qui fortis est et non habet sanos renes, facit gi-a sua non brevis circumferentie, sed ample. **2** *versatio – Drehung, Wendung:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 200,1 falconarius vertat se et manum suam retrahat taliter, quod per gi-um suum falconem oporteat esse versus aliud latus. p. 205,11 eo modo faciat *falconarius* gi-um suum, quod *eqs.* **3** *circuitus, actio circumeundi – Umgang, das Umkreisen:* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 12,1 deambulando in girum circumcirca falconem ita a remotis, quod falco non possit perterreri ex tali gi-o. p. 12,3 commencet *falconarius* gi-um suum, ut circuitus fiat in minori ambitu, et propinquet falconi. *ibid. iterum.*

***gyrasolis** (gira solis) *subst.* (gyrare *et* sol; *cf. ital.* girasole) *cici, ricinus – Wunderbaum, Rizinus (Ricinus communis L.; cf. W. F. Daems, Nomina simplicium medicinarum. 1993. nr. 247):* BERNH. PROV. comm. 3,2 p. 281,41 pentadactilus, custos orti, gira solis idem est. ALPHITA G 68 gira solis, pentadactilus idem. P 10 pentadactilus, custos ortorum, palma Christi, ⌊gira solis⌋ (miraculum solis *R*), priapus idem.

gyratio (gir-), -onis *f.* **1** *de motu:* **a** *motus circularis, versatio – Kreisbewegung, Drehung:* VINC. PRAG. annal. a. 1158 p. 675,14 cantorem ... mirabiles in circuitu canentium -es et saltus facere vidimus. ALBERT. M. animal. 1,329 cum isti duo *(musculi)* simul moventur, dilatant racetam cum parva -e. 2,18 pedes anteriores *(sc. phocae)* sunt conculcati super humeros suos ...; habent m o t u m -is humerorum suorum (3,45. mot. animal. 2,1,4 p. 290[b],39). *al.* *de facultate versandi:* WILH. SALIC. chirurg. 2,9 p. 332[C] inciduntur musculus et chorda moventes brachium totum, et brachium amittit motum et gi-em eius consuetam. **b** *circuitus, actio circumeundi – Umlauf, das Umkreisen, (Kreis-)Bahn:* HECEL. Clem. prol. (MG Script. XXX p. 898,38; s. XI.[ex.]) qua *(die)* sol primum gradum tauri annuali gi-e attingens mundum illustraret. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 22,26 sicut pedes girabat *falconarius* circa ipsum *(falconem)* distringendo sua gira, sic eques girabit ipsum distringendo gi-es. ALBERT. M. summ. theol. II 11,45 p. 515[b],29 dies perficitur -e lucis vel solis orientis et occidentis. **2** *de rebus (circularibus vel motum circularem efficientibus):* **a** *circulus – Ring:* GERB. (?) astrolab. 2,5 in extremis labris coronata -e prominens umbo tenaci soliditate affigitur. **b** *figura, forma gyrata – gedrehte Form, Gestalt:* ALBERT. M. animal. 24,21 cocleae ... dictae sunt limaces et testudines a gi-e testae, quam inhabitant. **c** *articulus, locus articuli – Gelenk, Drehpunkt:* ALBERT. M. animal. 3,9 procedunt *venae* ad membra, quae vocantur gi-es spatularum, hoc est, ubi adiutoria brachiorum recipiuntur in pixides spatularum.

***gyrativus** (gir-), -a, -um. **1** *circularis – kreisförmig:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. mot. proc. 2,13 p. 75,79 motus animalis -us est et circularem imitatur. animal. 20,9 non ... motus esset gi-us in pixidibus et vertebris membrorum, nisi *eqs.* **b** *tortuosus – spiralig, schraubenförmig (de re v. T. Dewender, Bochumer Stud. z. Philosophie. 2002. p. 82sqq.):* ALBERT. M. phys. 8,3,3 p. 625,3 ille *(motus)* vocatur a quibusdam philosophis -us (gi-us *var. l.*) et habet in se in actu utrumque et rectum et circularem. p. 625,13. **2** *versatilis – drehbar:* ALBERT. M. mot. proc. 1,2 p. 49,38 membra motiva in animalibus sunt inflexa et -a, eo quod *eqs.*

adv. ***gyrative.** *circulatim, in circuitu – kreisförmig, im Kreis:* ALBERT. M. mot. animal. 2,1,5 p. 292[a],25 oportet, quod totus motus -e perficiatur circa centrum cordis revolutus. mot. proc. 1,2 p. 50,37 in illo *(sc. principio stabili)* stante est id, quod est firmans motum et reducens -e circa idem per ligamenta *eqs.*

***gyrator** (gir-), -oris *m.* *per pravam interpr. nominis i. q. vagus – Vagabund, Herumtreiber:* OTTO FRISING. gest. 1,3 ab oberrandi circuitu patria lingua Giscardus tamquam oberra-

[Leithe-Jasper]

tor vel gi-or appellatus est (*cf.* LIGURINUS 1,655sq. cui propter sensus agiles animique vigorem cognomen Guiscardus erat). *ibid. iterum.*

***gyrillus** (giryllus), -i *m.* *(cf. ital.* girellone; *v. Battaglia, Dizionario. VI. p. 847)* *(gyro)vagus – Herumtreiber, Vagabund (usu attrib.):* COD. Karol. 88 p. 625,28 ammonuimus monachum atque in proprium suum locum inlesum absolvimus; nam, si . . . non profuisset . . . ecclesiasticam illi disciplinam canonice inferentes sicuti monacho giryllo, . . . monachicam regulam illi demonstrare inreprehensibiliter habuissemus *(cf. notam ed.).*

***gyris** (cy-, ciris, giris), -is *f.* (γῦρις) *nom. sg.* girius: *l.13. pollen – feines (Weizen-)Mehl:* ANON. herm. p. 101,12 girius id est farina de paratis molino. PAUL. AEGIN. cur. 78 p. 54,8 -is (c-, girisi *var. l.; 3,22,5 p. 173,14* γῦρις) sitini et mirra aut libanum cum albo inungatur. 179 incipiente . . . egeri putredine rursus dare apozimam ysopi . . . et cataplasmare -i in mellicrato et oleo elixate. 185 cataplasmandum . . . eos *(sc. phlegmones mamillarum)* -i (giri *var. l.*) cum linospermo *eqs.* (239 p. 177,24 c. giri [ciri *var. l.*]). *ibid. al.*

1. gyro (giro), -avi, -atum, -are. *script. et form.:* cir(o): *p. 888,71.* gur(o): *p.889,50.* ig(o): *p.889,22. gerund.* -amdo: *p.889,5. partic. praes. usu subst.: l.68.p.888,13. gerundium usu subst.: p.888,27.*

I *trans.:* **A** *cingere, amplecti, circumdare – umgeben, -fassen, -schließen:* **1** *in univ.:* WETT. Gall. 34 in modum cinguli corpus -ante vulnere. **2** *circumfluere – umfließen:* AETHICUS 90 Cyprus omni a mare -ta (grata *var. l.*). WETT. Gall. prol. 2 oceanus ut -at haec terrestria regna. *al.* **3** *circumstare, -stipare – umdrängen, umstehen:* ARBEO Emm. 24 mulieres ex vicinis locis . . . girantes plaustrum *(sc. martyris Christi).* VITA Leb. 6 reversi giraverunt eum. **4** *circumcludere, circumsidere – umzingeln:* OTTO FRISING. chron. 7,4 p. 314,28 a christiano populo . . . Hierusalem -ta expugnatur. RAHEW. gest. 3 capit. 42 p. 166 quomodo imperator civitatem giraverit. *v. et p. 888, 2.* **5** *(in circuitu) instruere, ornare, circumstruere – (rundherum) ausstatten, versehen (mit):* AUDRAD. carm. 1,56 cortinis atria girat *iuvenis.* GREG. CAT. chron. II p. 260,8 monasterium . . . exustum recuperavit *domnus Beraldus* et magnis munitionibus giravit. **B** *circumire, ambire – (im Bogen) gehen (um), umgehen, umrunden:* **1** *strictius:* **a** *in univ.:* **α** *de hominibus:* HERM. IUD. conv. 17 p. 115,8 quam *(sc. portam civitatis)* totiens girans et regirans primo invenire nullatenus potui. GODEFR. VIT. Frid. 742 plebs mala conspirat montisque cacumina girat. OTTO SANBLAS. chron. 7 p. 8,27 Otto . . . valle girata . . . montana ascendit. *al.* **β** *de terminis confinii:* CHART. Babenb. 5 p. 6,23 (spur. s. XIII.[1]) per eandem viam, quę girat Priventan, usque ad locum, qui dicitur Husruch *(sc. terminus vadit).* **b** *circare, circando coartare, circumscribere – umschreiten, um-, einkreisen, mit einem Kreis umschreiben:* GONZO Geng. 12 quibus *(reliquiis)* allatis cum -retur locus pertinacissimae pestis. *ibid.* sacrae reliquiae cursim referuntur eisque venter morbidus *(sc. aegri)* -atur. OTTO FRISING. chron. 3,2 p. 138,16 qui *(legatus Romanorum)* . . . frustratus baculo . . . terram in circuitu eius *(Antiochi)* girabat (*cf. Hier. in Dan. 11,29sq.* conscripsisse regem). CONR. HILD. ad Hartb. p. 196,12 quemcunque locum solo ambitu giraverint (giraverunt *var. l.*) *Paulus filiique sui*, animal de cetero non introit venenosum. **c** *(in circuitu) percurrere, terminare – (rundum) abgehen, durch Abgehen festlegen:* LEX Alam. 81 girent (gerant, gerent, egerunt, egerint *var. l.*) ipsam contentionem *(i. terminum, de quo orta est contentio)*; postquam girata fuerit *eqs.* *in figura etymologica:* DIPL. Merov. I 81 p. 207,7 ut girum girando in utrorumque partibus monasteriorum mensurentur *eqs.* **d** *(oculis) percurrere, circumspicere – (mit den Augen) absuchen, ringsum betrachten:* HEIRIC. Germ. I 3 praef. 1 giranti cuneos christicolum, quos humus extulit, occurrit ratio *eqs.* RAPULARIUS I 337 surgens stupidus loca proxima girat ocellis. **e** *(orbem conficiendo) percurrere – (auf einer Kreisbahn) durchziehen, -laufen, ziehen (über):* CARM. cod. Vat. (5330) 4,5 mergitur *Arcturus* haud umquam proprium girando cubile. ABBO SANGERM. bell. 1,355 Aurora girante polos girantur *inimici* et arces. CHRON. reg. cont. II a. 1208 p. 183,6 vise sunt tres lune . . . a vespera usque mane girare firmamentum. **2** *latius i. q. circumlustrare, metiri, peregrinari – durchwandern, -streifen, -fahren, bereisen:* **a** *in univ.:* REGINO chron. a. 853 p. 76,3 Nortmanni Brittanicum mare navigio girantes. LAMB. ARD. hist. 114 p. 616,16 Teruannicorum girans *Arnoldus* patriam. *in imag.:* VITA Godefr. Cap. II 1 spiritus aspira, mea tu pius intima -a. **b** *(circumeundo, per ordinem) adire, visitare – (auf Rundgang) besuchen, besichtigen:* WETT. Gall. 39 cum priores sedes -rentur *(sc. pauperculi) eqs.* AUDRAD. carm. 3,4,67 nil . . . aliud cerni poterat girantibus illud interius *(sc. templi)*, praeter quod *eqs.* CAPIT. episc. II p. 144,7 ut omni anno parroechias episcopi girent. *al.* **C** *in circuitu movere, rotare, vertere – im Kreis bewegen, drehen, wenden:* **1** *in univ.:* ALDH. ad Acirc. 84,2 per cava . . . serpo celerrimus *(sc. fons)* antra flexos . . . girans (gloss. K: ducens) . . . orbes. WALTHARIUS 715 non cornipedem potuit girare *Scaramundus* superbum. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 161,4 si manus falconarii commoveatur hinc inde aut giretur. ALBERT. M. animal. 1,306 duo *(sc. musculi)* . . . girant occulum in circuitu. 1,328. CARM. Bur. 130,3,2 me *(sc. cygnum)* rogus urit fortiter, -at (girat *var. l.*), regyrat garcifer. *saepius.* **2** *volvere – hin und her drehen, wälzen:* WALDR. carm. 2,13 hęc *(sc. verba)* girata manu necnon percensita censu fors merore tuum, domne, levant animum. THEOPH. sched. 3,36 p. 88,3 cum . . . girando et regirando *(sc. ligni)* ipsum sabulum coeperit ebullire. *agitare – umrühren:* TRACT. de aegr. cur. p. 135,18 que *(canna)* crebro giretur, donec cocta sit. **3** *convertere, torquere – umkehren, umdrehen:* CHRON. Fred. 4,64 patricius . . . girans capud conspecere, qui *eqs.* ORIGO Lang. 1 giravit Frea . . . lectum, ubi recumbebat vir eius, et fecit faciem eius contra orientem. SCHOL. enchir. 1,342 superiores *(sc. voculas designamus)* -tis (gratis *var. l.*) in iusum finalibus, ita *eqs.* GODESC. AQUENS. sequ. 16,8[a],4 humilis . . . crucem -at Petrus. *saepius.* **4** *circumagere – herumführen:* IONAS BOB. Columb. 1,29 p. 220,1 Brunichildem . . . ignobiliter camelo inpositam hostibus girando monstravit *Chlotarius* (*sim.* LIBER hist. Franc. 40). AMARC. serm. 4,253 Francigenas . . . mares lentis girare pigebit spadices loris. **5** *(in rotam) dispandere, explicare – (zu einem Rad) auffächern, aufdrehen:* MILO carm. 3,4,2,816 ora pavus girat . . . suae ostentamine caudae. **6** *detorquere, vertiginosum facere – verdrehen, schwindlig machen:* CARM. Bur. 60[a],1,1 Cupido mentem -at (girat *var. l.*) telumque minans vibrat. 165,1,2 voluntates mentis -ans celeris amantum afflictio.

II *intrans., refl., medial.:* **A** *circulatim decurrere, curvari, inflecti – kreisförmig, in einem Bogen verlaufen, sich biegen, krümmen:* **1** *in univ.:* **a** *de terminis, fluminibus sim.:* DIPL. Heinr. II. 430 girando circuit *(sc. terminus forestis)* quandam viam, que pervenit *eqs.* CHART. Babenb. 287 p. 122,39 girat *terminus (i. fluvius)* usque ad stagnum, quod vocatur Erlaffe. CHART. Salem. 280 p. 315,37 secundus terminus transit usque ad tercium . . . girans per quartum. ALBERT. M. animal. 3,50 venae . . . extenduntur recte et reflexe et girant in circuitu. *al.* **b** *de anulis sim.:* RUODLIEB V 337 bis gemine relique *(sc. armillae)* -ando fuere recurv<e>. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 152,20. **2** *circulum formare, circulo inseri – einen Kreis bilden, sich kreisförmig anordnen:* HIST. Daret. p. 194,26 Grecorum regna, que instar (iuxta [inter *var. l.*] *ed. G. Paris*) mare magnum girata vel sita sunt. VITA Deic. 15 invenit *porcarius* . . . gregem suum circa fustem -tum saturumque accubasse. ALBERT. M. veget. 6,52 disponuntur *grana pomi cedrini* interius in carne, a qua sugunt secundum cellulas -antes circa medium carnis. **B** *circumcursare, (circum)vagari, errare – herumgehen, -streifen, -wandern, -irren:* **1** *in univ.:* EIGIL Sturm. 9 cum . . . loci pulchritudine delectatus non modicum diei spatium -ando et explorando exegisset. ANNAL. Xant. a. 869 p. 80,8 pauper . . . vagus girabat per terras. ALBERT. MIL. chron. 13 p. 595,45 dominus meus cum predicando ciraret (*Iacob. de Var. c. 53* circuiret). *al.* **2** *circuitionem facere, per ordinem ire – einen Rundgang machen, eine*

[Leithe-Jasper]

Runde drehen, reihum gehen: CONSUET. Trev. 2 si nullum girando invenerit *circuitor* dormientem. THEOD. AMORB. Mart. 11 p. 429,5 quam mitteret illos *(nuntios)* -turos per totum episcopium. GESTA Camer. 1,89 p. 437,3 tali utique disceptatione vicisim alternando -amdoque iocantes 'virtutes' omnes sortibus partiantur *(de ludo aleario). al.* **3** *titubare – schwanken, taumeln:* CHART. Carinth. I 512 p. 396,39 (a. 1227/28) qui *(servus)* ... impotens tam manibus quam pedibus girabat modo illac modo istac ab utroque latere. **4** *equitare – reiten:* RUODLIEB I 100 qui *(caballus)* celer et facilis est nec -ando rebellis. CONSTANT. AFRIC. theor. 5,12 p. 20a^{v} exercitium, quod infirmis a medicis iniungitur, ... totum movet corpus ... sicut luctari, multum -ari. **5** *de avibus i. q. (circum)volitare – herumfliegen, kreisen:* VITA Cunib. B 3 apparuit columba ... circumquaque girando et super caput ... antistitis insedit. ALBERT. M. animal. 23,53 dicitur gyrofalco a girando, quia diu -ando acriter praedam insequitur. **C** *verti, se in circuitu movere – sich drehen, wenden, im Kreis bewegen:* **1** *in univ.:* RHYTHM. 76,7,3 girans *(pavo)* in circo. VITA Maxim. Trev. I 9 quae *(lampades)* ... se divino iussu illuminant girantque miro modo. ORD. iud. Dei A 28 p. 632,14sq. si culpabilis est *homo*, iget panis iste, si culpabilis non est, non iget *(v. notam ed.; cf. et p. 890,68).* DYNAMID. Hippocr. 2,90 malva agrestis minor, quae cum sole -at. BERTH. ZWIF. chron. 27 p. 228,1 fortuna in orbem girante. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 211,26 falconarius sic giret se, quod *eqs. saepius.* -are et regyrare *i. q. volvi – sich hin und her drehen, sich wälzen:* WICHM. ARNST. coll. (AnalPraem. 6. 1930. p. 51,21; a. 1252/70) nec sit, qui vos exaudiat, ut giretis et regiretis, versetis et reversetis a latere in latus. **2** *spectat ad choream:* RUODLIEB V 92 cum plebs altisonam fecit girando choream. XI 51 ille *(iuvenis)* velut falcho se girat et hec *(nata)* ut hirundo. XV 45 <virgin>eas cernit girare choreas. **3** *spectat ad reverentiam monachorum:* CONSUET. Trev. 28 pueri ... girant se inclinato ante abbatem capite, in sinistro choro ante sinistri chori priorem. HONOR. AUGUST. gemm. 2,30 qui *(monachi)* se toto corpore ab oriente in occidentem -ant. **4** *se circumire, circari – sich umkreisen:* CHRON. Fred. 2,57 p. 80,29 diutissime in invicem cum aequis girantis a Theuderico Avar superatus est. **D** *(ad circuitum alicuius rei) pertinere – (zum Umkreis, zur Umgebung einer Sache, dazu)gehören:* CHART. Rhen. 76 p. 89,6 (a. 885) terra salaricia cum vineis, pratis ..., seu quicquid ad eundem curtim girat.

adi. **gyratus,** -a, -um. **1** *curvatus – gebogen, gekrümmt:* HIER. MOR. mus. 28 p. 289,22sqq. cum applicatione medii *(sc. digiti)* non naturaliter cadentis, sed gi-i, id est supra ad caput rubebae tracti, facit sonum clavis b fa; cum applicatione vero eiusdem medii non-girati, sed naturaliter cadentis *eqs.* **2** *rotundus – rund:* URSO gloss. 57 p. 92,27 arbores, quae in montanis locis frigidis crescunt, gu-am (rotundam *var. l.*) formam praetendunt.

2. *gyro *v.* 2. *gero.

***gyroballo** (gir-), -are. (gyrus *et* ballare) *in circuitu ballare, saltare – im Kreis, ringsum tanzen:* BENED. ANDR. chron. p. 149,6 veniente iuxta altare barbari gi-antes (giro ballantes *ed. Pertz p. 712,45*) manibus. *cf.* ballo.

***gyrofalco** *v.* *girofalcus.

gyrographum *v.* chirographum.

***gyrovagor,** -ari. (gyrovagus) *circitare, vagari – (umher)ziehen, reisen, 'fahren' (de re v. p. 891, 34):* GISLEB. MONT. chron. 32 p. 59,8 inter universos milites tam in regno Francorum quam in imperio Theutonicorum -antes. *c. notione militum ludos participantium: v. p.891,36.*

gyrovagus (gir-), -a, -um. *script.:* grir-: *p.890,37.* girco-: *l.71.* -oac(us): *p.890,48.* -oba-: *p.890,51.* -ogu(us): *p.890, 37.*

1 *adi.:* **a** *de hominibus:* **α** *peregrinans, vagans – umherreisend, -pilgernd, -wandernd, vagabundierend:* WOLFGER. itin. comput. 2,203 p. 91 cuidam wallero gi-o XXX denarios. FRAGM. chron. Fuld. 20^{a},5 (ArchDipl. Beih. 1. 1976. p. 119) multi girc--e gentis, qui dicuntur buvones ..., interierunt. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 164,15 non sit *falconarius* gi-us, ne per suos motus erraticos avem non requirat frequenter, ut convenit. *de monachis, clericis vagantibus (loci spectant ad Bened. reg. 1,10; de re v. et l.46):* CAPIT. reg. Franc. 23 p. 63,1 de monachis -is vel sarabaitis. CAPIT. episc. III p. 72,4 de -is sacerdotibus, qui contra canonicam institutionem ... proprias neglegentes ecclesias extra parrochiam sicut prevendarii discurrunt. *al.* **β** *circumerrans – herumirrend:* VITA Godefr. Cap. I 11 p. 118,21 per plateas girando ... coepit errare ...; cumque nimis in ambulando -us vexaretur *conversus eqs.* **γ** *instabilis – unstet:* MIRAC. Mod. 9 p. 313^{b},13 vir quidam officio -us, alieni indigens stipendii, populorum frequentiae coniunctus ... petebat coenobium. **b** *de avibus i. q. gyros ducens – kreisend:* CARM. Bur. 58,4,13 contio pennata: ... milvus -us, alaudula garrula *eqs.* **c** *de rebus i. q. huc illuc versus, errans, circumiens – sich hin und her bewegend, umherschweifend, wandernd:* **α** *in univ.:* CARM. Cent. 1,171 gi-us: 'nec vagus in laxa pes tibi pelle natet *(Ov. ars 1,516)*'. CONR. EBERB. exord. 2,22 p. 121,7 ibat ... phantastica meretrix *(i. diabolus)* obtutu -o cuncta perlustrans. CONST. imp. II 329 p. 440,19 postquam ... remotissimos terminos quadam gi-a peregrinatione lustravit *summa regni potestas*, tandem apud Germanie principes ... permansit. **β** *circularis – kreisförmig:* CONR. EBERB. exord. 4,4 p. 229,28 d i s c u r s u -o huc illucque vagantur *daemonia* (4,34 p. 268,30). **γ** *in orbem perambulans – (auf) einer (Kreis-)Bahn wandernd, folgend:* ALBERT. M. anim. 1,2,7 p. 34,38 omnes ... septem -i *(sc. planetae)* quasi sunt motus aliquando recti, aliquando non recti. **δ** *fort. i. q. indeterminatus, indeterminate mobilis – viell.: unbegrenzt, frei beweglich:* ANON. miseric. 434 creatura maior conmista individua ex toto et dicitur, quod est -a non soluta, et creatura minor -a soluta. **ε** *evagans, diffusus – sich verbreitend, ausbreitend (in loco corrupt., ni subest* *gyris, *i. q. pollen diffundens – feinsten Staub verbreitend, staubend):* MAPPAE CLAVIC. 277 oia *(ed.,* oīa, onia *codd.)*, alii laucia ... fungus est rotundus, pagani vocant amanita, desiccatum ubicunque percusseris pulverem levat mulmum (multum *S*), ideo vocaverunt eam gri-am (girogua *S*) *eqs.* **2** *subst. masc. (fem.: l.44) i. qui vagatur, erro, planus – einer der umherstreift, sich herumtreibt, Landstreicher, Vagabund:* **a** *in univ.:* BERNH. GEIST. palp. 1,134 si tu, cum legeres artes logicaeque studeres, esses -us, flueres auro quasi Tagus, scires scurrari *eqs.* (*inde* BERNH. GEIST. (?) dial. 78 es<se>t gi-us [est erro vagus *ed. Flacius*]). CONR. MUR. summ. p. 160,11 mulier deridenda ... poterit nominari: ... glandulosa, gi-a, gulosa. **b** *monachus, clericus vagans – herumziehender, fahrender Mönch, Kleriker (loci spectant ad Bened. reg. 1,10; cf. et Th. Füser, Mönche im Konflikt. 2000. p. 313sqq.):* DESID. CAD. epist. 2,8 non, ut multi giroaci, circumvenciones pretendit *Antedius presbyter*, sed pro ... peregrinacione Hispaniarum provinciam petit. EPIST. Bonif. 80 p. 175,18 (epist. papae) erroneos simulatores ... aut falsos -bagos (-os *p. corr.*) ... devita. CONC. Karol. A 22^{C} p. 200,36 ut istis gi-is, qui circumeunt mundum et seducunt multos, dicunt se esse episcopos, quod non sunt ..., quod nullatenus oportet hoc fieri. *saepius. expressius de clericis sede vacantibus:* RATHER. epist. 7 p. 35,1 ego sum ..., quem iam ubique videri atque ab omnibus -um pudet vocari (*antea:* exul). ADAM gest. 3,15 p. 156,10 invenerunt *legati* ... eundem gi-um Osmund archiepiscopali more crucem pre se ferentem *eqs.* GERHOH. novit. 37,2 ut non possint inveniri clerici, qui talibus portiunculis vellent esse contenti, nisi ... gi-i absolute ordinati.

gyrus (girus), -i *m.* (-um, -i *n.: p. 886,41. 891,32. 37. 892,18*) (γῦρος) *script.* girr(us): *p.892,59.*

orbis – Kreis: **I** *de motu (circulari):* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* EINH. Marc. et Petr. I 4,10 p. 259,24 ut manus eius *(iuvenis spastici)* ... agitatione continua ... moveretur in -um. ORD. iud. Dei A 27^{c} si veritas est, quod culpabilis sit *homo* de hac re ..., tornet se panis iste in giro. ALMANN. Niv. 7 (MG Mer. V p. 166,1) post girum sui volatus ... super ... fagum ... visa est *columba (i. angelus)* consedisse. WARN. paracl. 385 de lune giris et solis sepe requiris *eqs.* IUSTIN. Lippifl. 133 forti -o proiectat in aera discum. *saepius.* **2** *de equis in orbem ductis:*

[Leithe-Jasper]

ERMOLD. Ludow. 3,378 scandit *Murman* equum velox, stimulis praefigit acutis frena tenens, giros dat quadrupes varios. RAHEW. gest. 3,41 p. 215,13 coepit *vir sibi placitus* . . . vertibilem equum modo impetu vehementi dimittere, modo strictis habenis in -um . . . revocare. **3** *versatio, circumversio – (Um-)Drehung:* VITA Maxim. Trev. I 9 crux . . ., quando aliqua in ipso regno exoritur nova causa, ipsa antea -um facit et iussu movetur Dei. **4** *circuitus – das Umkreisen, Umkreisung:* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 12,15sq. girabit *falconarius* totiens de giro maiori distringendo in minus, donec falco assecuret se bene de ipso; videat, quod in ultimo giro sit adeo propinquus avi, quod *eqs. ibid. al.* **B** *latius:* **1** *declinatio – Wendung, Haken:* SEDUL. SCOT. carm. II 57,9 an tortis pedibus giros contexuit illa *(vulpecula)* obliquos peragens cursibus illa cyclos? CARM. var. III C 8,77 cursus aequites girosque facessunt *(de ludo scaccorum)*. YSENGRIMUS 1,282 nunc illuc obliquat et huc proditque reditque, nunc aliquo giros ordinat orbe breves. **2** *flexura, flexus, inversura – Biegung, Windung:* ERMENR. ad Grim. 2,7,65 (vs.) cunctis et -us in arvis cumque unus de fonte fluas *(sc. Rhenus)*, dicere bicornis. MILO Amand. II 3,364 giris curvo sinuamine flexis praebet secessum nautis gratissimus amnis. **3** *circumlatio, circuitio – Kreislauf, (kreisförmiger, zyklischer) Ablauf:* BEDA temp. rat. 36,25 quartus solaris -i annus bissextilis est. CARM. Cenom. 6,23 regnantem Hludowicum tempora faustum per triplicem septem girum revoluta videbant. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 78,12 decet, ut, quod de essentiis instituitur, ab ea, si qua est, que cunctis aliis origo, procedat et in ea rursus tamquam in girum expleto cursu tandem terminetur. **4** *ambulatio, vagatio – das Umherstreifen:* CAPIT. reg. Franc. 121 p. 240,11 clerici, canonici episcoporum suorum diligenter obediant mandata sua; gira non sint de loco ad locum. **5** *ludus equester – Reiterspiel, das Schaureiten, 'Buhurt' (de re v. J. Fleckenstein, Das ritterliche Turnier im MA. 1985. p. 236sq. et 316sqq.):* GISLEB. MONT. chron. 109 p. 157,4 feria tercia post prandia ipsi imperatoris filii gyrovagari ceperunt, in quo -o . . . fuerunt milites XX milia et amplius; -um autem sine armis fuit *eqs. fort. huc spectat:* CARM. var. Walther 1,79,1 pompa tua *(sc. aestatis)* . . . iura frangit, ornat scorta, nutrit adulteria, militares ducit giros *eqs.* **6** *vertigo – Schwindel (usu plur.; usu med.):* GLOSS. med. p. 76,7 'scothomatici' sunt hii, qui aut circium, id est giros, patiuntur aut *eqs.*

II *de rebus (circularibus sim.):* **A** *strictius:* **1** *circulus, arcus – Kreis(ring, -bogen), Bogen:* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 112,20 quoniam . . . circulariter degere futurum habebant *semina*, in girum disposuit *artifex (i. Deus)*. RAHEW. gest. 4,2 p. 234,24 dimensio *(sc. castri)* . . . vel in orbem vel in quatuor angulos designatur . . .; si in -o *eqs.* YSENGRIMUS 7,208 Baltero . . . semotus giro clamitat. GUTOLF. hist. p. 654, 22 per -um dentium. *saepe. v. et p.887,65.* **2** *circumscriptio – Umfang (usu geom.):* ANON. geom. I 4,34 in campo rotundo, qui habeat in -o perticas CCCCXVIII, sic numerum agripennorum comprehende: *eqs.* MAPPA Ebstorf. 9,10 Samarcha civitas est Gazare . . . maior Babylone habens in -o C milia. *al.* **3** *anulus, hamus – Ring, Reif:* WALTHARIUS 792 veluti coluber girum collectus in unum. 965 nisi duratis Wielandia fabrica giris obstaret, spisso penetrauerit ilia ligno. ALBERT. M. animal. 23, 107 -os liga in cruribus eius *(avis rapacis)* prope pedes. **4** *trochlea – (Seil-)Winde (usu plur.):* GREG. CAT. chron. II p. 272,20 cippos in pedibus eius *(ancillae)* miserunt et funibus suspensam per giros eam revolverunt variisque penis affecerunt. **5** *de castris i. q. via defensoria, ambulatorium defensorium – Wehrgang:* ACTA imp. Winkelm. I 1005 p. 774,27 (a. 1241/46) homines Castellucii et homines Motule debent reparare girum (grongum [girum, grongon, grongnum *var. l.*] *ed. E. Sthamer, Die Verwaltung d. Kastelle im Königr. Sizilien. 1914. p. 107*) in facie et cohoperire cannas septem. **B** *latius:* **1** *sinus – Falte, Bausch (fort. per contam. c.* 2. gero *formatum):* RICHER. REM. hist. 3,37 tunicas magni emptas plurimum cupiunt *(sc. monachi)*, quas sic ab utroque latere stringunt manicisque et giris diffluentibus diffundunt, ut *eqs.* 3,88 alii . . . nudatos pedes . . . giris vestium emundabant. **2** *ambitus, regio – Bereich, Gegend:* **a** *de parte corporis:* TRACT. de caus. mul. 68 oportit fovere multociens ex aqua calida girum matricis. **b** *de caelo sim. i. q. complexus, sphaera – Zone, Rund:* BEDA temp. rat. 16,26 -um caeli rotundissimum per lineam zodiaci circuli . . . ordines gemmarum XII . . . obsident. RHYTHM. 148, 52,1 ab immensitate tua *(sc. Christi)* mundi girum clauditur. GUNZO epist. 14 p. 48,11 hęc *(Geometria)* planetarum circulos, zonarum -os, zodiaci atque lactei connexionem circuli propriis lineis complectitur *(cf. p. 47 adn. 6)*. TRANSL. Eug. Tolet. 28 p. 275,15 per orbis girum. *al. vertex caeli – Himmelsscheitel:* CARM. de Lamb. 1,448 ab excelso qui *(sc. Deus)* conspicit omnia -o. **c** *de locis i. q. (loca) circumiacentia, proxima, pertinentia, vicinia – Umgebung, Umkreis, (dazugehörendes, angrenzendes) Gebiet:* DIPL. Merov. I 150 p. 377,48 quicquid ibidem *(sc. in pago Parisiaco)* . . . fiscus fuit aut in giro tinuit. VITA Pirmin. I 9,20 Pirminius . . . in -um investigare coepit aptum locum in saeculum ad manendum. DIPL. Ludow. Germ. 115 de silva undique in gyrum *eqs.* DIPL. Karoli III. 145 p. 232,34 mansella in giro monasterii sita. DIPL. Otton. I. 82 p. 163,24 nec per -um . . . abbathię quislibet comes . . . ulla utatur potestate. ARNOLD. LUB. chron. 5,28 p. 207,32 cooperatoribus . . . per castrorum -um reciproca vice sese alternantibus. *saepe.*

III *canalis, fossa – Kanal, Rinne, Graben (per contam. c.* *gaura *[cf. ital.* gora *sim.] formatum, ut vid.; cf. Battaglia, Dizionario. VI. p. 982sq.):* DIPL. Heinr. III. 315 p. 431,20 aquam usque ad canale, quod dicitur Caucomanco, et exinde usque in Satissa et ex tribus giris Nafare vel Corbulla, Aurelica sicca et Campo Coronato vel Tumba Boniola peruenientem *eqs.*

IV *struct. adv.* in -o, per -um *sim.:* **A** *circum, in circuitu, per ambitum – rings(um), rundherum, im (Um-)Kreis (von):* CHRON. Fred. cont. 42 p. 187,15 cum . . . in giro castra posuisset *Waiofarius*. EIGIL Sturm. 7 sepem caedendo ligno in -o composuit. AGNELL. lib. pont. 27 lucernam . . . fecit *Petrus antistes* . . . una cum sua effigie . . . factam infra orbita et p e r i n giro legentem: '*eqs.*' (72,93. *ibid. al.*). THANGM. Bernw. 8 p. 762,1 dispositis per -um turribus. METELL. exp. Hieros. 6, 282 multis in -o faleris resonantibus auro. VITA Meinw. 131 p. 64,22 quicquid in giro per circuitum monasterii . . . adiacet. *persaepe. seq. gen.:* RAHEW. (?) gest. app. a. 1161 Mediolanum . . . novo genere obsidionis clausum est castris in giro eius constructis. SABA MALASP. chron. 10,7 p. 348,10 fiunt castra fortissima, per quorum girum alta effodiuntur aggera. *al.* **B** *undique – von allen Seiten* MIRAC. Gorg. 22 p. 136,6 qua *(urbe)* per -um obsessa. IOH. CODAGN. trist. p. 44,36 per girum (ANNAL. Plac. a. 1160 p. 460,27 girrum) . . . eos *(inimicos)* . . . impugnabat *imperator. al.*